

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

GRVER-00724

ΔΩΡΕΑ
~~ΧΑΖΗΓΙΑΝΝΟΥ~~ ΘΕΜΙΣΤΟΛΑΪ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΕΡΟΙΑΣ

Αριθμός... 64642
Ημερ... 13-3-99
Ταξινομικός αριθμός... 800 26742

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Tip 8 5
 Rad 8 4
 Rad 8 8
 Rad 6 5
 Rad 6 5
 Rad 7 7
 Rad 7 7
 Rad 6 6

7
 2 2 2

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΛΑΤΙΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ ΚΑΙ ΠΟΙΗΤΩΝ
ΜΙΧΑΗΛ Ι. ΣΑΛΙΒΕΡΟΥ

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΙΝ
ARNOLDI HUG.

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

Π. Ι. ΦΕΡΜΠΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΜΙΧΑΗΛ Ι. ΣΑΛΙΒΕΡΟΥ
1905

Αρ. ΕΙ 64642
Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑ

Α'.

Ἐννοιά ποθ' ἡμῖν ἐγένετο ὅσαι δημοκρατίαι κατε- α'.
λήνθησαν ὑπὸ τῶν ἄλλως πως βουλευμένων πολιτεύε-
σθαι μᾶλλον ἢ ἐν δημοκρατία, ὅσαι τ' αὖ μοναρχίαι,
ὅσαι τε ὀλιγαρχίαι ἀνιέρηται ἤδη ὑπὸ δήμων, καὶ
ὅσοι τυραννεῖν ἐπιχειρήσαντες οἱ μὲν αὐτῶν καὶ ταχὺ
πάμπαν κατελήνθησαν, οἱ δὲ καὶ ὅποσον οὖν χρόνον
ἄρχοντες διαγέγονται, θαυμάζονται ὥς σοφοί τε καὶ
εὐτυχεῖς ἄνδρες γεγενημένοι. πολλοὺς δ' ἐδοκοῦμεν
καταμεμαθηκέναι καὶ ἐν ἰδίοις οἴκοις τοὺς μὲν ἔχον-
τας καὶ πλείονας οἰκέτας, τοὺς δὲ καὶ πάνν ὀλίγους,
καὶ ὅμως οὐδὲ τοῖς ὀλίγοις τούτοις πάνν τι δυναμέ-
νους χρῆσθαι πειθομένοις τοὺς δεσπότας. ἔτι δὲ πρὸς 2
τούτοις ἐνενοοῦμεν ὅτι ἄρχοντες μὲν εἰσι καὶ οἱ βου-
κόλοι τῶν βοῶν καὶ οἱ ἵπποφορβοὶ τῶν ἵππων, καὶ
πάντες δὲ οἱ καλούμενοι νομεῖς ὧν ἂν ἐπιστατῶσι
ζώων εἰκότως ἂν ἄρχοντες τούτων νομίζοντο· πάσας
τοίνυν ταύτας τὰς ἀγέλας ἐδοκοῦμεν ὄρᾱν μᾶλλον
ἐθελούσας πείθεσθαι τοῖς νομεῦσιν ἢ τοὺς ἀνθρώ-
πους τοῖς ἄρχουσι. πορεύονταί τε γὰρ αἱ ἀγέλαι ἢ

αὐτοὺς εὐθύνωσιν οἱ νομεῖς, νέμονταί τε χωρία
 οἷα ἂν αὐτὰς ἐπάγωσιν, ἀπέχονταί τε ὧν ἂν
 ἀπείργωσι καὶ τοῖς καρποῖς τοίνυν τοῖς γιγνο-
 μένοις ἐξ αὐτῶν ἔωσι τοὺς νομέας χρῆσθαι οὕτως
 ὥπως ἂν αὐτοὶ βούλωνται. ἔτι τοίνυν οὐδεμίαν πώποτε
 ἀγέλην ἥσθημεθα συστᾶσαν ἐπὶ τὸν νομέα οὔτε ὥς
 μὴ πείθεσθαι οὔτε ὥς μὴ ἐπιτρέπειν τῷ καρπῷ χρῆ-
 σθαι, ἀλλὰ καὶ χαλεπώτεραί εἰσιν αἱ ἀγέλαι πᾶσι τοῖς
 ἀλλοφύλοις ἢ τοῖς ἄρχουσί τε καὶ ὠφελουμένοις ἀπ’
 αὐτῶν· ἄνθρωποι δὲ ἐπ’ οὐδένας μᾶλλον συνίστανται
 ἢ ἐπὶ τούτοις οὓς ἂν αἰσθωνται ἄρχειν ἑαυτῶν ἐπι-
 3 χειροῦντας. ὅτε μὲν δὴ ταῦτα ἐνεθυμούμεθα, οὕτως
 ἐγινώσκομεν περὶ αὐτῶν, ὥς ἀνθρώπῳ πεφυκότι πάν-
 των τῶν ἄλλων ῥᾶον εἶη ζῶων ἢ ἀνθρώπων ἄρχειν.
 ἐπειδὴ δὲ ἐνενοήσαμεν ὅτι Κύρος ἐγένετο Πέρσης, ὃς
 παμπόλλους μὲν ἀνθρώπους ἐκτίησας πειθομένους
 ἑαυτῷ, παμπόλλας δὲ πόλεις, πάμπολλα δὲ ἔθνη, ἐκ
 τούτου δὴ ἡραγκαζόμεθα μετανοεῖν μὴ οὔτε τῶν ἀδυ-
 νάτων οὔτε τῶν χαλεπῶν ἔργων ἢ τὸ ἀνθρώπων
 ἄρχειν, ἣν τις ἐπισταμένως τοῦτο πράττη. Κύρῳ γοῦν
 ἴσμεν ἐθελήσαντας πείθεσθαι τοὺς μὲν ἀπέχοντας παμ-
 πόλλων ἡμερῶν ὁδόν, τοὺς δὲ καὶ μηνῶν, τοὺς δὲ
 οὐδ’ ἑωρακότας πώποτ’ αὐτόν, τοὺς δὲ καὶ εὖ εἰδότας
 4 ὅτι οὐδ’ ἂν ἴδοιεν, καὶ ὅμως ἤθελον αὐτῷ ὑπακούειν.
 καὶ γάρ τοι τοσοῦτον διήνεγκε τῶν ἄλλων βασιλέων,
 καὶ τῶν πατρίους ἀρχὰς παρειληφότων καὶ τῶν δι’
 ἑαυτῶν κτησαμένων, ὥσθ’ ὁ μὲν Σκύθης καίπερ παμ-
 πόλλων ὄντων Σκυθῶν ἄλλου μὲν οὐδενὸς δύναιτ’ ἂν
 ἔθνη ἐπάρξαι, ἀγαπῶν δ’ ἂν εἰ τοῦ ἑαυτοῦ ἔθνους
 ἄρχων διαγένοιτο, καὶ ὁ Θραξ Θρακῶν καὶ ὁ Ἰλλυριὸς

Ἰλλυριῶν, καὶ τὰλλα δὲ ὥσαύτως ἔθνη ἀκούομεν τὰ
 γούν ἐν τῇ Εὐρώπῃ εἶναι καὶ νῦν αὐτόνομα εἶναι [λέγε-
 ται] καὶ λελύσθαι ἀπ' ἀλλήλων· Κύρος δὲ ποραλαβὼν
 ὥσαύτως οὕτω καὶ τὰ ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἔθνη αὐτόνομα
 ὄντα δρμηθεὶς σὺν ὀλίγῃ Περσῶν στρατιᾷ ἐκόντων
 μὲν ἡγήσατο Μήδων, ἐκόντων δὲ Ὑρκανίων, κατε-
 στρέψατο δὲ Σύρους, Ἀσσυρίους, Ἀραβίους, Καππα-
 δόκας, Φρύγας ἀμφοτέρους, Ἀνδούς, Κῶρας, Φοίνι-
 κας, Βαβυλωνίους, ἤρξε δὲ Βακτριῶν καὶ Ἰνδῶν καὶ
 Κιλικίων, ὥσαύτως δὲ Σακῶν καὶ Παφλαγόνων καὶ
 Μαγαδιδῶν, καὶ ἄλλων δὲ παμπόλλων ἐθνῶν, ὧν
 οὐδ' ἂν τὰ ὀνόματα ἔχοι τις εἰπεῖν, ἐπῆρξε δὲ καὶ
 Ἑλλήνων τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, καταβάς δ' ἐπὶ θάλατταν
 καὶ Κυπρίων καὶ Αἰγυπτίων. καὶ τοίνυν τούτων τῶν δ
 ἐθνῶν ἤρξεν οὔτε αὐτῷ ὁμογλώττιον ὄντων οὔτε ἀλλή-
 λους, καὶ ὅμως ἐδυνάσθη ἐφικέσθαι μὲν ἐπὶ τοσαύτην
 γῆν τῷ ἀφ' ἑαυτοῦ φόβῳ, ὥστε καταπλήξαι πάντας
 καὶ μηδένα ἐπιχειρεῖν αὐτῷ, ἐδυνάσθη δὲ ἐπιθυμίαν
 ἐμβαλεῖν τοσαύτην τοῦ αὐτῷ χαρίζεσθαι, ὥστε ἀεὶ τῇ
 αὐτοῦ γνώμῃ ἀξιοῦν κυβερνᾶσθαι, ἀνηρτήσατο δὲ το-
 σαῦτα φύλα ὅσα καὶ διελθεῖν ἔργον ἐστίν, ὅποι ἂν
 ἄρξῃται τις πορεύεσθαι ἀπὸ τῶν βασιλείων, ἦν τε
 πρὸς ἑω ἦν τε πρὸς ἐσπέραν ἦν τε πρὸς ἄρκτον ἦν τε
 πρὸς μεσημβρίαν. ἡμεῖς μὲν δὴ ὥς ἄξιον ὄντα θαυμά- δ
 ζεσθαι τοῦτον τὸν ἄνδρα ἐσκεψάμεθα τίς ποτ' ὦν γε-
 νεῖαν καὶ ποίαν τινὰ φύσιν ἔχων καὶ ποῖα τινὲ παιδεία
 παιδευθεὶς τοσοῦτον διήνεγκεν εἰς τὸ ἄρχειν ἀνθρώ-
 πων. ὅσα οὖν καὶ ἐπυνθόμεθα καὶ ἡσθήσθαι δοκοῦμεν
 περὶ αὐτοῦ, ταῦτα πειρασόμεθα διηγήσασθαι.

Πατὴρ δὲ δὴ ὁ Κύρος λέγεται γενέσθαι Καμ- 6'.

- βύσου Περσῶν βασιλέως· ὁ δὲ Καμβύσης οὗτος τοῦ Περσειδῶν γένους ἦν· οἱ δὲ Περσεῖδαι ἀπὸ Περσέως κληίζονται· μητρὸς δὲ ὁμολογεῖται Μανδάνης γενέσθαι· ἡ δὲ Μανδάνη αὕτη Ἀστυάγους ἦν θυγάτηρ τοῦ Μήδων γενομένου βασιλέως. φῦναι δὲ ὁ Κῦρος λέγεται καὶ ἕδεται ἔτι καὶ νῦν ὑπὸ τῶν βαρβάρων εἶδος μὲν κάλλιστος, ψυχὴν δὲ φιλανθρωπότατος καὶ φιλομαθέσιαιτος καὶ φιλοτιμότατος, ὥστε πάντα μὲν πόνον ἀνατλήναι, πάντα δὲ κίνδυνον ὑπομεῖναι τοῦ ἐπαι-
 2 νεῖσθαι ἔνεκα. οὖσιν μὲν δὴ τῆς μορφῆς καὶ τῆς ἡυχῆς τοιαύτην ἔχων διαμνημονεύεται· ἐπαιδευέτη γε μὴν ἐν Περσῶν νόμοις· οὗτοι δὲ δοκοῦσιν οἱ νόμοι ἄρχεσθαι τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ ἐπιμελούμενοι οὐκ ἔνθεν-περ ἐν ταῖς πλείσταις πόλεσιν ἄρχονται. αἱ μὲν γὰρ πλείσται πόλεις ἀφείσαι παιδεύειν ὅπως τις ἐθέλει τοὺς ἑαυτοῦ παῖδας, καὶ αὐτοὺς τοὺς πρεσβυτέρους ὅπως ἐθέλουσι διάγειν, ἔπειτα προστάττουσιν αὐτοῖς μὴ κλέπτειν μηδὲ ἀρπάζειν, μὴ βία εἰς οἰκίαν παρῆ-
 ναι, μὴ παίζειν ὅν μὴ δίκαιον, ~~μηδὲ πλεονεξεῖν~~ μὴ ἀπει-
 θεῖν ἄρχοντι, καὶ τᾶλλα τὰ τοιαῦτα ὥσαυτως· ἦν δὲ
 3 τις τούτων τι παραβαίνει, ζημίαν αὐτοῖς ἐπέθηκεσαν. οἱ δὲ Περσικοὶ νόμοι προλαβόντες ἐπιμέλονται ὅπως τῇ ἀρχῇ μὴ τοιοῦτοι ἔσονται οἱ πολῖται οἷοι πονηροῦ τινος ἢ αἰσχροῦ ἔργου ἐφίεσθαι. ἐπιμέλονται δὲ ὥδε. ἔστιν αὐτοῖς ἑλευθέρᾳ ἀγορὰ καλούμενη, ἐνθα τὰ τε βασιλεία καὶ τᾶλλα ἀρχεῖα πεποίηται. ἐντεῦθεν τὰ μὲν
 ὄνια καὶ οἱ ἀγοραῖοι καὶ αἱ τούτων φωναὶ καὶ αἱ ἀπει-
 ροκαλαίαι ἀπελήλανται εἰς ἄλλον τόπον, ὥς μὴ μιγνύη-
 ται ἡ τούτων τύρβη τῇ τῶν πεπαιδευμένων εὐκοσμίᾳ.
 4 διήρηται δὲ αὕτη ἡ ἀγορὰ ἡ περὶ τὰ ἀρχεῖα τέταρτα

μέρη τούτων δ' ἔστιν ἐν μὲν παισίν, ἐν δὲ ἐφήβοις, ἄλλο τελείοις ἀνδράσιν, ἄλλο τοῖς ὑπὲρ τὰ στρατεύσιμα ἔτη γεγονόσι· νόμος δ' εἰς τὰς ἐαυτῶν χώρας ἕκαστοι τούτων πάρεισιν, οἱ μὲν παῖδες ἅμα τῇ ἡμέρᾳ καὶ οἱ τέλειοι ἄνδρες, οἱ δὲ γεραίτεροι ἡνίκ' ἂν ἐκάστῳ προχωρῇ, πλὴν ἐν ταῖς τεταγμέναις ἡμέραις, ἐν αἷς αὐτοὺς δεῖ παρῆναι. οἱ δὲ ἔφηβοι καὶ κοιμῶνται περὶ τὰ ἀρχεῖα σὺν τοῖς γυμνητικοῖς ὅπλοις πλὴν τῶν γεγαμηκότων· οὗτοι δὲ οὔτε ἐπιζητοῦνται, ἢν μὴ προῤῥηθῇ παρῆναι, οὔτε πολλάκις ἀπείναι καλόν. ἄρ- 5
 χοντες δ' ἐφ' ἐκάστῳ τούτων τῶν μερῶν εἰσι δώδεκα· δώδεκα γὰρ καὶ Περσῶν φυλαὶ διήρηται. καὶ ἐπὶ μὲν τοῖς παισίν ἐκ τῶν γεραιτέρων ἡρημένοι εἰσὶν οἱ ἂν δοκῶσι τοὺς παῖδας βελτίστους ἀποδεικνύειν· ἐπὶ δὲ τοῖς ἐφήβοις ἐκ τῶν τελείων ἀνδρῶν οἱ ἂν αὐτοὺς ἐφήβους βελτίστους δοκῶσι παρέχειν· ἐπὶ δὲ τοῖς τελείοις ἀνδράσιν οἱ ἂν δοκῶσι παρέχειν αὐτοὺς μάλιστα τὰ τεταγμένα ποιούντας καὶ τὰ παραγγελόμενα ὑπὸ τῆς μεγίστης ἀρχῆς· εἰσὶ δὲ καὶ τῶν γεραιτέρων προστάται ἡρημένοι, [οἱ προστατεύουσιν,] ὅπως καὶ οὗτοι τὰ καθήκοντα ἀποτελῶσιν. ἡ δὲ ἐκάστη ἡλικία προστέτακται ποιεῖν διηγησόμεθα, ὥς μᾶλλον δῆλον γένηται ἢ ἐπιμέλονται ὥς ἂν βέλτιστοι εἶεν οἱ πολῖται. οἱ 6
 μὲν δὲ παῖδες εἰς τὰ διδασκαλεῖα φοιτῶντες διάγουσι μανθάνοντες δικαιοσύνην· καὶ λέγουσιν ὅτι ἐπὶ τοῦτο ἔρχονται ὥσπερ παρ' ἡμῖν ὅτι γράμματα μαθησόμενοι, οἱ δ' ἄρχοντες αὐτῶν διατελοῦσι τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας δικάζοντες αὐτοῖς· γίγνεται γὰρ δὴ καὶ παισὶ πρὸς ἀλλήλους ὥσπερ ἀνδράσιν ἐγκλήματα καὶ κλοπῆς καὶ ἀρπαγῆς καὶ βίας καὶ ἀπάτης καὶ κακολογίας καὶ

- ἄλλων οἴων δὴ εἰκόσ. οὓς δ' ἂν γνῶσι τούτων τι ἄδι-
 7 κοῦντας, τιμωροῦνται. κολάζουσι δὲ καὶ ὃν ἂν ἀδίκως
 ἐγκαλοῦντα εὐρίσκωσι. δικάζουσι δὲ καὶ ἐγκλήματος
 οὐ ἔνεκα ἄνθρωποι μισοῦσι μὲν ἀλλήλους μάλιστα,
 δικάζονται δὲ ἥκιστα, ἀχαριστίας, καὶ ὃν ἂν γνῶσι
 δυνάμενον μὲν χάριν ἀποδιδόναι, μὴ ἀποδιδόντα δέ,
 κολάζουσι καὶ τοῦτον ἰσχυρῶς. οἶονται γὰρ τοὺς ἀχα-
 ρίστους καὶ περὶ θεοῦς ἂν μάλιστα ἀμελῶς ἔχειν καὶ
 περὶ γονέας καὶ πατρίδα καὶ φίλους. ἐπεσθαι δὲ δοκεῖ
 μάλιστα τῇ ἀχαριστίᾳ ἢ ἀναισχυντίᾳ· καὶ γὰρ αὕτη
 8 μεγίστη δοκεῖ εἶναι ἐπὶ πάντα τὰ αἰσχυρὰ ἡγεμών. δι-
 δάσκουσι δὲ τοὺς παῖδας καὶ σωφροσύνην· μέγα δὲ
 συμβάλλεται εἰς τὸ μανθάνειν σωφρονεῖν αὐτοὺς ὅτι
 καὶ τοὺς πρεσβυτέρους ὁρῶσιν ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν σω-
 φρόνως διαύγοντας· διδάσκουσι δὲ αὐτοὺς καὶ πείθε-
 σθαι τοῖς ἄρχουσι· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται
 ὅτι ὁρῶσι τοὺς πρεσβυτέρους πειθομένους τοῖς ἄρχου-
 σιν ἰσχυρῶς· διδάσκουσι δὲ καὶ ἐγκράτειαν γαστρὸς
 καὶ ποτοῦ· μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται ὅτι
 ὁρῶσι τοὺς πρεσβυτέρους οὐ πρόσθεν ἀπιόντας γα-
 στρὸς ἔνεκα πρὶν ἂν ἀφῶσιν οἱ ἄρχοντες, καὶ ὅτι οὐ
 παρὰ μητρὶ σιτοῦνται οἱ παῖδες, ἀλλὰ παρὰ τῷ διδα-
 σκάλῳ, ὅταν οἱ ἄρχοντες σημῆναι· φέρονται δὲ οἴκο-
 θεν σῖτον μὲν ἄρτον, ὄψον δὲ κάρδαμον, πιεῖν δέ,
 ἢν τις διψηῇ, κώθωνα, ὥς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀρύσα-
 σθαι. πρὸς δὲ τούτοις μανθάνουσι καὶ τοξεύειν καὶ
 ἀκοντίζειν. μέχοι μὲν δὴ ἐξ ἢ ἐπτακαίδεκα ἔτων ἀπὸ
 γενεᾶς οἱ παῖδες ταῦτα πράττουσιν, ἐκ τούτου δὲ εἰς
 9 τοὺς ἐφήβους ἐξέρχονται. οὗτοι δ' αὖ οἱ ἐφηβοὶ διά-
 γουσιν ὧδε. δέκα ἔτη ἀφ' οὗ ἂν ἐκ παίδων ἐξέλθωσι

κοιμῶνται μὲν περὶ τὰ ἀρχαία, ὥσπερ προειρηκαμέν,
 καὶ φυλακῆς ἔνεκα τῆς πόλεως καὶ σωφροσύνης· δοκεῖ
 γὰρ αὕτη ἡ ἡλικία μάλιστα ἐπιμελείας δεῖσθαι· παρ-
 ἔχουσι δὲ καὶ τὴν ἡμέραν ἑαυτοὺς τοῖς ἀρχουσι χρῆ-
 σθαι ἢν τι δέωνται ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ, καὶ ὅταν μὲν
 δέῃ, πάντες μένουσι περὶ τὰ ἀρχαία· ὅταν δὲ ἐξίῃ
 βασιλεὺς ἐπὶ θήραν, ἐξάγει τὴν ἡμίσειαν τῆς φυλακῆς·
 ποιεῖ δὲ τοῦτο πολλάκις τοῦ μηνός. ἔχειν δὲ δεῖ τοὺς
 ἐξιόντας τόξα καὶ παρὰ τὴν φαρέτραν ἐν κολεῷ κο-
 πίδα ἢ σάγαριν, ἔτι δὲ γέρον καὶ παῖτ' αὖτο, ὥστε
 τὸ μὲν ἀφεῖναι, τῷ δ', ἐὰν δέῃ, ἐκ χειρὸς χρῆσθαι.
 διὰ τοῦτο δὲ δημοσίᾳ τοῦ θηρᾶν ἐπιμέλονται, καὶ 10
 βασιλεὺς ὥσπερ καὶ ἐν πολέμῳ ἡγεμῶν ἔστιν αὐτοῖς
 καὶ αὐτός τε θηρᾷ καὶ τῶν ἄλλων ἐπιμέλεται ὅπως
 ἂν θηρῶσιν, ὅτι ἀληθεστάτη αὐτοῖς δοκεῖ εἶναι αὕτη
 ἡ μελέτη τῶν πρὸς τὸν πόλεμον, καὶ γὰρ πρῶτον ἀνί-
 στασθαι ἐνθίζει καὶ ψύχη καὶ θάλαππ' ἀνέχεσθαι, γυ-
 μνάζει δὲ καὶ ὁδοιπορίαις καὶ δρόμοις, ἀνάγκη δὲ καὶ
 τοξεύσαι θηρίον καὶ ἀκοντίσαι ὅπου ἂν παραπίπτη.
 καὶ τὴν ψυχὴν δὲ πολλάκις ἀνάγκη θήγεσθαι ὅταν τι
 τῶν ἀλκίμων θηρίων ἀνθιστῇται· παῖειν μὲν γὰρ δῆ-
 πον δεῖ τὸ ὁμόσε γιγνόμενον, φυλάξασθαι δὲ τὸ ἐπι-
 φερόμενον· ὥστε οὐ ῥᾶδιον εὑρεῖν τί ἐν τῇ θήρᾳ
 ἄπεστι τῶν ἐν πολέμῳ παρόντων, ἐξέρχονται δὲ ἐπὶ 11
 τὴν θήραν ἀριστον ἔχοντες πλεῖον μὲν, ὥς τὸ εἰκός,
 τῶν παιδῶν, τᾶλλα δὲ ὅμοιον. καὶ θηρῶντες μὲν οὐκ
 ἂν ἀριστήσιαν, ἢν δὲ τι δεῖσῃ ἢ θηρίου ἔνεκα ἐπι-
 καταμῖναι ἢ ἄλλως ἐθελήσῃσι διατρεῖναι περὶ τὴν θή-
 ραν, τὸ οὖν ἀριστον τοῦτο δεῖπνήσαντες τὴν ὑστεραίαν
 αὐθιγὰς μέχρι δείπνου, καὶ μίαν ἄμφω τοῦτω τῷ

- ἡμέρα λογίζονται, ὅτι μιᾶς ἡμέρας αὐτον δαπανῶσι.
 τοῦτο δὲ ποιοῦσι τοῦ ἐθίζεσθαι ἕνεκα, ἵν' ἕάν τι καὶ
 ἐν πολέμῳ δεῖσῃ, δύνωνται τοῦτο ποιεῖν. καὶ ὄψον
 δὲ τοῦτο ἔχουσιν οἱ τηλικούτοι ὅ,τι ἂν θηράσωσιν· εἰ
 δὲ μή, τὸ κάρδαμον. εἰ δὲ τις αὐτοὺς οἶεται ἢ ἐσθί-
 ειν ἀηδῶς, ὅταν κάρδαμον μόνον ἔχωσιν ἐπὶ τῷ σίτῳ,
 ἢ πίνειν ἀηδῶς, ὅταν ὕδωρ πίνωσιν, ἀναμνησθήτω
 πῶς μὲν ἡδὺ μᾶζα καὶ ἄρτος πεινῶντι φαγεῖν, πῶς
 δὲ ἡδὺ ὕδωρ πιεῖν διψῶντι. αἱ δ' αὖ μένουσαι φυ-
 12 λαι διατρίβουσι μελετῶσαι τὰ τε ἄλλα ἃ παῖδες ὄντες
 ἔμαθον καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν, καὶ διαγωνιζό-
 μενοι ταῦτα πρὸς ἀλλήλους διατελοῦσιν. εἰσὶ δὲ καὶ
 δημόσιοι τούτων ἀγῶνες καὶ ἄθλα προτίθεται ἐν ἣ
 δ' ἂν τῶν φυλῶν πλείστοι ὦσι δαημονέστατοι καὶ ἀν-
 δρικότατοι καὶ εὐπιστότατοι, ἐπαινοῦσιν οἱ πολῖται
 καὶ τιμῶσιν οὐ μόνον τὸν νῦν ἄρχοντα αὐτῶν, ἀλλὰ
 καὶ ὅσους αὐτοὺς παῖδας ὄντας ἐπαίδευσεν. χρῶνται δὲ
 τοῖς μένουσι τῶν ἐφήβων αἱ ἀρχαί, ἣν τι ἢ φρουρη-
 σαι δεῖσῃ ἢ κακούργους ἐρευνῆσαι ἢ ληστὰς ὑποδρα-
 μεῖν ἢ καὶ ἄλλο τι ὅσα ἰσχύος ἢ τάχους ἔργα ἐστί.
 ταῦτα μὲν δὴ οἱ ἔφηβοι πράττουσιν. ἐπειδὴν δὲ τὰ
 δέκα ἔτη διατελέσωσιν, ἐξέρχονται εἰς τοὺς τελείους
 13 ἄνδρας. ἅφ' οὗ δ' ἂν ἐξέλθῃσι χρόνον οὗτοι αὖ πέντε
 καὶ εἴκοσιν ἔτη διάγουσιν ὧδε. πρῶτον μὲν ὥσπερ οἱ
 ἔφηβοι παρέχουσιν ἑαυτοὺς ταῖς ἀρχαῖς χρῆσθαι, ἣν
 τι δέῃ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ, ὅσα φρονούντων τε ἡδὴ ἔργα
 ἐστί καὶ ἔτι δυναμένων. ἣν δὲ ποι δέῃ στρατεύεσθαι,
 τόξα μὲν οἱ οὕτω πεπαιδευμένοι οὐκέτι ἔχοντες οὐδὲ
 παλὰ στρατεύονται, τὰ δ' ἀγχέμαχα ὅπλα καλούμενα,
 θώρακά τε περὶ τοῖς στέροσι καὶ γέρον ἐν τῇ ἀρι-

στερᾷ, οἷόνπερ γράφονται οἱ Πέρσαι ἔχοντες, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ μάχαιραν ἢ κοπίδα. καὶ αἱ ἀρχαὶ δὲ πᾶσαι ἐκ τούτων καθίστανται πλήν οἱ τῶν παίδων διδάσκαλοι. ἐπειδὴν δὲ τὰ πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη διατελέσωσιν, εἶησαν μὲν ἂν οὗτοι πλείον τι γεγονότες ἢ τὰ πεντήκοντα ἔτη ἀπὸ γενεᾶς ἐξέρχονται δὲ τηρικαῦτα εἰς τοὺς γεραιτέρους ὄντας τε καὶ καλουμένους. οἱ δ' 14 αὖ γεραῖτεροι οὗτοι στρατεύονται μὲν οὐκέτι ἔξω τῆς ἑαυτῶν, οἴκοι δὲ μένοντες δικάζουσι τὰ τε κοινὰ καὶ τὰ ἴδια πάντα. καὶ θανάτου δὲ οὗτοι κρίνουσι, καὶ τὰς ἀρχὰς οὗτοι πάσας αἰροῦνται· καὶ ἦν τις ἢ ἐν ἐφήβοις ἢ ἐν τελείοις ἀνδράσιν ἑλλίπη τι τῶν νομίμων, φαίνουσι μὲν οἱ φύλαρχοι ἕκαστοι καὶ τῶν ἄλλων ὁ βουλόμενος, οἱ δὲ γεραῖτεροι ἀκούσαντες ἐκκρίνουσιν· ὁ δὲ ἐκκριθεὶς ἄτιμος διατελεῖ τὸν λοιπὸν βίον.

Ἵνα δὲ σαφέστερον δηλωθῇ πᾶσα ἡ Περσῶν πο- 15 λιτεία, μικρὸν ἐπάνειμι· νῦν γὰρ ἐν βραχυτάτῳ ἂν δηλωθεῖ διὰ τὰ προειρημένα. λέγονται μὲν γὰρ Πέρσαι ἀμφὶ τὰς δώδεκα μυριάδας εἶναι τούτων δ' οὐδεὶς ἀπελήλαται νόμος τιμῶν καὶ ἀρχῶν, ἀλλ' ἔξεστι πᾶσι Πέρσαις πέμπειν τοὺς ἑαυτῶν παῖδας εἰς τὰ κοινὰ τῆς δικαιοσύνης διδασκαλεῖα. ἀλλ' οἱ μὲν δυνάμενοι τρέφειν τοὺς παῖδας ἀργοῦντας πέμπουσιν, οἱ δὲ μὴ δυνάμενοι οὐ πέμπουσιν. οἱ δ' ἂν παιδευθῶσι παρὰ τοῖς δημοσίοις διδασκάλοις, ἔξεστιν αὐτοῖς ἐν τοῖς ἐφήβοις νεανισκεύεσθαι, τοῖς δὲ μὴ διαπαιδευθεῖσιν οὕτως οὐκ ἔξεστιν. οἱ δ' ἂν αὖ ἐν τοῖς ἐφήβοις διατελέσωσι τὰ νόμιμα ποιοῦντες, ἔξεστι τούτοις εἰς τοὺς τελείους ἀνδρας συναλίζεσθαι καὶ ἀρχῶν καὶ τιμῶν μετέχειν, οἱ δ' ἂν μὴ διαγέγωνται ἐν τοῖς ἐφή-

οἷς, οὐκ εἰσερχονται εἰς τοὺς τελείους. οἱ δ' ἂν αὖ
ἐν τοῖς τελείοις διαγέγωνται ἀνεπίληπτοι, οὗτοι τῶν
γεραιτέρων γίγνονται. οὕτω μὲν δὴ οἱ γεραίτεροι διὰ
πάντων τῶν καλῶν ἐληλυθότες καθίστανται· καὶ ἡ
πολιτεία αἴτη, ἣ οἶονται χρώμενοι βέλτιστοι ἂν εἶναι.
καὶ νῦν δὲ ἔτι ἐμμένει μαρτύρια καὶ τῆς μετρίας δι-
αίτης αὐτῶν καὶ τοῦ ἐκπονεῖσθαι τὴν δίαitan. αἰσχρὸν
μὲν γὰρ ἔτι καὶ νῦν ἔστι Πέρσαις καὶ τὸ πῦναι καὶ
τὸ ἀπομύτισθαι καὶ τὸ φύσης μεστοὺς φαίνεσθαι,
αἰσχρὸν δὲ ἔστι καὶ τὸ ἰόντα ποι φανερόν γενέσθαι ἢ
τοῦ οὐρεῖσθαι ἔνεκα ἢ καὶ ἄλλου τινὸς τοιούτου. ταῦτα
δὲ οὐκ ἂν ἰδόναντο ποιεῖν, εἰ μὴ καὶ διαίτη μετρία
ἔχωντο καὶ τὸ ὑγρὸν ἐκπονοῦντες ἀνήλiskon, ὥστε
ἄλλη πη ἀποχωρεῖν. ταῦτα μὲν δὴ κατὰ πάντων Περ-
σῶν ἔχομεν λέγειν· οὗ δ' ἔνεκα ὁ λόγος ὠρμήθη, νῦν
λέξομεν τὰς Κύρου πράξεις ἀρξάμενοι ἀπὸ παιδός.

✕ Κύρος γὰρ μέχρι μὲν δώδεκα ἐτῶν ἢ ὀλίγω πλείον
ταύτῃ τῇ παιδείᾳ ἐπαιδεύθη, καὶ πάντων τῶν ἡλικίων
διαφέρων ἐφαίνεται καὶ εἰς τὸ ταχὺ μαρθάνειν ἅ δέοι
καὶ εἰς τὸ καλῶς καὶ ἀνδρείως ἕκαστα ποιεῖν. ἐκ δὲ
τούτου τοῦ χρόνου μετεπέμψατο Ἀστυάγης τὴν ἑαυτοῦ
θυγατέρα καὶ τὸν παῖδα αὐτῆς· ἰδεῖν γὰρ ἐπεθέμεν,
ὅτι ἤκουεν αὐτὸν καλὸν κάγαθόν εἶναι. ἔρχεται δ'
αὐτὴ τε ἡ Μανδάνη πρὸς τὸν πατέρα καὶ τὸν Κύρον
τὸν υἱὸν ἔχουσα. ὥς δὲ ἀφίκετο ἰάχιστα καὶ ἔγνω ὁ
Κῦρος τὸν Ἀστυάγην τῆς μητρὸς πατέρα ὄντα, εὐθὺς
οἷα δὴ παῖς φύσει φιλόστοργος ὢν ἡσπάζετό τε αὐτὸν
ὥσπερ ἂν εἴ τις πάλαι συντεθραμμένος καὶ πάλαι φι-
λῶν ἀσπάζοιτο, καὶ ὄρων δὴ αὐτὸν κεκοσμημένον καὶ
ὀφθαλμῶν ὑπογραφῇ καὶ χρώματος ἐντροφέει καὶ κόμαις

προσθέτοις, ἃ δὴ νόμιμα ἦν ἐν Μήδοις· ταῦτα γὰρ πάντα Μηδικὰ ἐστί, καὶ οἱ πορφυροὶ χιτῶνες καὶ οἱ κἀνδρες καὶ οἱ στρεπτοὶ οἱ περὶ τῇ δέρῃ καὶ τὰ ψέλια τὰ περὶ ταῖς χερσίν, ἐν Πέρσαις δὲ τοῖς οἴκοι καὶ νῦν ἐτι πολὺν καὶ ἐσθῆτες φανλότεραι καὶ δίαται εὐτελέστεραι· ὁρῶν δὴ τὸν κόσμον τοῦ πάππου, ἐμβλέπων αὐτῷ ἔλεγεν, ὦ μῆτερ, ὥς καλὸς μοι ὁ πάππος. ἐρωτήσεως δὲ αὐτὸν τῆς μητρὸς πότερος καλλίων αὐτῷ δοκεῖ εἶναι, ὁ πατήρ ἢ οὗτος, ἀπεκρίνατο ἄρα ὁ Κῦρος, ὦ μῆτερ, Περσῶν μὲν πολὺν κάλλιστος ὁ ἐμὸς πατήρ, Μήδων μὲντοι ὥσων ἑώρακα ἐγὼ καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ἐπὶ ταῖς θύραις πολὺν οὗτος ὁ ἐμὸς πάππος κάλλιστος. ἀντασπαζόμενος δὲ ὁ πάππος αὐτὸν καὶ 3 στολὴν καλὴν ἐνέδυσσε καὶ στρεπτοῖς καὶ ψελίοις ἐτίμα καὶ ἐκόσμει, καὶ εἰ ποὶ ἐξελαύνον, ἐφ' ἵππον χρυσοχαλίνου περικῆρυγεν, ὥσπερ καὶ αὐτὸς εἰώθει πορεύεσθαι. ὁ δὲ Κῦρος αἶτε παῖς ὢν καὶ φιλόκαλος καὶ φιλότιμος ἤδετο τῇ στολῇ, καὶ ἵππεύειν μανθάνων ὑπερέχαιρει· ἐν Πέρσαις γὰρ διὰ τὸ χαλεπὸν εἶναι καὶ τρέφειν ἵππους καὶ ἵππεύειν ἐν ὄρεινῇ οὐσῃ τῇ χώρᾳ καὶ ἰδεῖν ἵππον πάνυ σπάνιον ἦν. δειπνῶν δὲ δὴ ὁ Ἀστυάγης 4 σὺν τῇ θυγατρὶ καὶ τῷ Κύρῳ, βουλόμενος τὸν παῖδα ὥς ἥδιστα δειπνεῖν, ἵνα ἦτιον τὰ οἴκαδε ποθοίῃ, προσῆγεν αὐτῷ καὶ παροψίδας καὶ παντοδαπὰ ἐμβλήματα καὶ βρώματα. τὸν δὲ Κῦρον ἔφασαν λέγειν, ὦ πάππε, ὅσα πράγματα ἔχεις ἐν τῷ δεῖπνῳ, εἰ ἀνάγκη σοι ἐπὶ πάντα τὰ λεκάρια ταῦτα διατείνειν τὰς χεῖρας καὶ ἀπογεύεσθαι τούτων τῶν παντοδαπῶν βρωμάτων. Τί δέ, φάναι τὸν Ἀστυάγην, οὐ γὰρ πολὺ σοι δοκεῖ εἶναι κάλλιον τόδε τὸ δεῖπνον τοῦ ἐν Πέρσαις; τὸν δὲ Κῦρον

πρὸς ταῦτα ἀποκρίνασθαι [λέγεται], Οὐκ, ὦ πάππε,
 ἀλλὰ πολὺν ἀπλουστέρα καὶ εὐθυτέρα παρ' ἡμῖν ἡ ὁδὸς
 ἐστὶν ἐπὶ τὸ ἐμπληροῦσθαι ἢ παρ' ὁμῖν· ἡμᾶς μὲν γὰρ
 ἄρτος καὶ κρέα εἰς τοῦτο ἄγει, ὑμεῖς δὲ εἰς μὲν τὸ
 αὐτὸ ἡμῖν σπεύδετε, πολλοὺς δὲ τινὰς ἐλιγμοὺς ἄνω
 καὶ κάτω πλανώμενοι μόλις ἀφικνεῖσθε ὅποι ἡμεῖς πά-
 5 λαι ἤκομεν. Ἄλλ', ὦ παῖ, φάναι τὸν Ἀστυάγην, οὐκ
 ἀχθόμενοι ταῦτα περιπλανώμεθα· γευόμενος δὲ καὶ
 σύ, ἔφη, γνώσει ὅτι ἡδέα ἐστίν. Ἀλλὰ καὶ σέ, φάναι
 τὸν Κῦρον, ὄρῳ, ὦ πάππε, μυσαυτόμενον ταῦτα τὰ
 βρώματα. καὶ τὸν Ἀστυάγην ἐπερέσθαι, Καὶ τίτι δὴ
 οὐ τεκμαιρόμενος, ὦ παῖ, λέγεις; Ὅτι σε, φάναι, ὄρῳ,
 ὅταν μὲν τοῦ ἄρτου ἄψῃ, εἰς οὐδὲν τὴν χεῖρα ἀπο-
 φώμενος, ὅταν δὲ τούτων τινὸς θίγῃς, εὐθὺς ἀποκα-
 θαίρει τὴν χεῖρα εἰς τὰ χειρόμακτρα, ὥς πάννυ ἀχθό-
 6 μενος, ὅτι πλέα σοι ἂπ' αὐτῶν ἐγένετο. πρὸς ταῦτα δὲ
 τὸν Ἀστυάγην εἰπεῖν, Εἰ τοίνυν οὕτω γινώσκεις, ὦ
 παῖ, ἀλλὰ κρέα γε εὐωχοῦ, ἵνα νεανίας οἴκαδε ἀπέλ-
 θῃς. ἅμα δὲ ταῦτα λέγοντα πολλὰ αὐτῷ παραφέρειν
 καὶ θήρεα καὶ τῶν ἡμέρων. καὶ τὸν Κῦρον, ἐπεὶ
 ἑώρα πολλὰ τὰ κρέα, εἰπεῖν, Ἡ καὶ δίδως, φάναι, ὦ
 πάππε, πάντα ταυτιά μοι τὰ κρέα ὅτι ἂν βούλωμαι
 αὐτοῖς χρῆσθαι; Νῆ Δία, φάναι, ὦ παῖ, ἔγωγέ σοι.
 7 ἔνταῦθα δὴ τὸν Κῦρον λαβόντα τῶν κρεῶν διαδιδόναι
 τοῖς ἀμφὶ τὸν πάππον θεραπευταῖς, ἐπιλέγοντα ἑκάστῳ,
 Σοὶ μὲν τοῦτο ὅτι προθύμως με ἱππεύειν διδάσκεις,
 σοὶ δ' ὅτι μοι παλτὸν ἔδωκας· νῦν γὰρ τοῦτ' ἔχω·
 σοὶ δ' ὅτι τὸν πάππον καλῶς θεραπεύεις, σοὶ δ' ὅτι
 μου τὴν μητέρα τιμᾷς· τοιαῦτα ἐποίει, ἕως διεδίδου
 8 πάντα ἃ ἔλαβε κρέα. Σάκκα δέ, φάναι τὸν Ἀστυάγην,

τῷ οἰνοχόῳ, ὃν ἐγὼ μάλιστα τιμῶ, οὐδὲν δίδως; ὁ
 δὲ Σάκας ἄρα καλὸς τε ὢν ἐτύγγανε καὶ τιμὴν ἔχων
 προσάγειν τοὺς δεομένους Ἄστινάγους καὶ ἀποκωλύειν
 οὓς μὴ καιρὸς αὐτῷ δοκοίη εἶναι προσάγειν. καὶ τὸν
 Κῦρον ἐπερέσθαι προπετιῶς ὥς ἂν παῖς μηδέπω ὑπο-
 πτήσσω, Διὰ τί δή, ὦ πάππε, τοῦτον οὕτω τιμᾷς;
 καὶ τὸν Ἄστινάγην σκώψαντα εἰπεῖν, Οὐχ ὄρᾳς, φάναι,
 ὥς καλῶς οἰνοχοεῖ καὶ εὐσχημόνως; οἱ δὲ τῶν βασι-
 λέων τούτων οἰνοχόοι κομῶς τε οἰνοχοοῦσι καὶ κα-
 θαρείως ἐγγέουσι καὶ διδῶσι τοῖς τριαῖ δακτύλοις
 ὀχοῦντες τὴν φιάλην καὶ προσφέρουσιν ὥς ἂν ἐνδοῖεν
 τὸ ἔκπωμα εὐληπιότατα τῷ μέλλοντι πίνειν. Κέλευσον 9
 δή, φάναι, ὦ πάππε, τὸν Σάκαν καὶ ἐμοὶ δοῦναι τὸ
 ἔκπωμα, ἵνα καὶ γὰρ καλῶς σοι ποιεῖν ἐγγέας ἀνακτήσω-
 μαί σε, ἦν δύνωμαι. καὶ τὸν κελεῦσαι δοῦναι. λαβόν-
 τα δὲ τὸν Κῦρον οὕτω μὲν δὴ εὖ κλύσαι τὸ ἔκπωμα
 ὥσπερ τὸν Σάκαν ἐώρα, οὕτω δὲ στήσαντα τὸ πρό-
 σωπον σπονδαίως καὶ εὐσχημόνως πως προσενεγκεῖν
 καὶ ἐνδοῦναι τὴν φιάλην τῷ πάππῳ, ὥστε τῇ μητρὶ
 καὶ τῷ Ἄστινάγει πολὺν γέλωτα παρασχεῖν. καὶ αὐτὸν
 δὲ τὸν Κῦρον ἐκγελάσαντα ἀναπηδῆσαι πρὸς τὸν πάπ-
 πον καὶ φιλοῦντα ἅμα εἰπεῖν, ὦ Σάκα, ἀπόλωλας
 ἐμβαλῶ σε ἐκ τῆς τιμῆς· τὰ τε γὰρ ἄλλα, φάναι, σοῦ
 κάλλιον οἰνοχοήσω καὶ οὐκ ἐκπίομαι αὐτὸς τὸν οἶνον.
 οἱ δ' ἄρα τῶν βασιλέων οἰνοχόοι, ἐπειδὴν διδῶσι τὴν
 φιάλην, ἀρύσαντες ἀπ' αὐτῆς τῷ κνάνῳ εἰς τὴν ἀρι-
 στερὰν χεῖρα ἐγγεάμενοι καταρροφοῦσι, τοῦ δὴ εἰ
 φάρμακα ἐγγέουεν μὴ λυσιτελεῖν αὐτοῖς. ἐκ τούτου δὴ 10
 ὁ Ἄστινάγης ἐπισκώπτων, Καὶ τί δή, ἔφη, ὦ Κῦρε,
 τᾶλλα μιμούμενος τὸν Σάκαν οὐκ ἀπερρόφησας τοῦ

- οἶνον ; Ὅτι, ἔφη, νῆ Δία ἐδοδοίκεν μὴ ἐν τῷ κρα-
τῆρι φάρμακα μεμιγμένα εἶη. καὶ γὰρ ὅτε εἰσιτίαςας
οὐ τοὺς φίλους ἐν τοῖς γενεθλίοις, σαφῶς κατέμαθον
φάρμακα ὑμῖν αὐτὸν ἐγχεάντα. Καὶ πῶς δὴ οὐ τοῦτο,
ἔφη, ὦ παῖ, κατέγνωσ ; Ὅτι νῆ Δί' ὑμᾶς ἐώρων καὶ
ταῖς γνώμας καὶ τοῖς σώμασι σφαλλομένους, πρῶτον
μὲν γὰρ ἃ οὐκ εἴτε ἡμᾶς τοὺς παῖδας ποιεῖν, ταῦτα
αὐτοὶ ἐποιεῖτε. πάντες μὲν γὰρ ἅμα ἐκεκράγετε, ἔμαν-
θάνετε δὲ οὐδὲν ἀλλήλων, ἦδετε δὲ καὶ μάλα γελοίως,
οὐκ ἀκροώμενοι δὲ τοῦ ἄδοντος ὤμνυτε ἄριστα ἄδειν
λέγων δὲ ἕκαστος ὑμῶν τὴν ἑαυτοῦ ῥώμην, ἔπειτ' εἰ
ἀνασταίητε ὀρχησόμενοι, μὴ ὅπως ὀρχεῖσθαι ἐν ῥυθμῷ,
ἀλλ' οὐδ' ὀρθοῦσθαι ἐδύνασθε. ἐπελέλησθε δὲ παντά-
πασι σύ τε ὅτι βασιλεὺς ἦσθα, οἳ τε ἄλλοι ὅτι σὺ
ἄρχων. τότε γὰρ δὴ ἔγωγε καὶ πρῶτον κατέμαθον ὅτι
τοῦτ' ἄρ' ἦν ἡ ἰσηγορία ὃ ὑμεῖς τότε ἐποιεῖτε οὐδέ-
11 ποτε γοῦν ἐσιωπᾶτε. καὶ ὃ Ἀστυάγης λέγει, Ὁ δὲ σὸς
πατήρ, ὦ παῖ, πίνων οὐ μεθύσκειται ; Οὐ μὰ Δί',
ἔφη. Ἀλλὰ πῶς ποιεῖ ; Διψῶν παύεται, ἄλλο δὲ κακὸν
οὐδὲν πάσχει· οὐ γάρ, οἶμαι, ὦ πάππε, Σάκας αὐτῷ
οἶνοχοεῖ. καὶ ἡ μήτηρ εἶπεν, Ἀλλὰ τί ποτε σὺ, ὦ παῖ,
τῷ Σάκα οὕτω πολεμεῖς ; τὸν δὲ Κῦρον εἰπεῖν, Ὅτι
νῆ Δία, φάναι, μισῶ αὐτόν· πολλάκις γὰρ με πρὸς
τὸν πάππον ἐπιθυμοῦντα προσδραμεῖν οὗτος ὃ μαρῶ-
τατος ἀποκωλύει. ἀλλ' ἰκτερεύω, φάναι, ὦ πάππε, δὸς
μοι τρεῖς ἡμέρας ἄρξαι αὐτοῦ. καὶ τὸν Ἀστυάγην εἰ-
πεῖν, Καὶ πῶς ἂν ἄρξαις αὐτοῦ ; καὶ τὸν Κῦρον φά-
ναι, Στάς ἂν ὥσπερ οὗτος ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ, ἔπειτα ὁπότε
βούλοιτο παρίεναι ἐπ' ἄριστον, λέγοιμ' ἂν ὅτι οὐπω
δυνατὸν τῷ ἀρίστῳ ἐντυχεῖν· σπονδάξει γὰρ πρὸς τινάς·

εἴθ' ὅποτε ἦκοι ἐπὶ τὸ δεῖπνον, λέγοιμ' ἄν ὅτι λοῦ-
 ται· εἰ δὲ πάνυ σπουδάζοι φαγεῖν, εἰποίμ' ἄν ὅτι
 παρὰ ταῖς γυναιξίν ἐστιν ἕως παρατείνειμι τοῦτον
 ὥσπερ οὗτος ἐμὲ παρατείνει ἀπὸ σοῦ κωλύων. τοσαύ- 12
 τας μὲν αὐτοῖς εὐθυμίας παρεῖχεν ἐπὶ τῷ δεῖπνῳ· τὰς
 δ' ἡμέρας, εἰ τις αἰσθοίτο δεόμενον ἢ τὸν πάμπαν
 ἢ τὸν τῆς μητρὸς ἀδελφόν, χαλεπὸν ἦν ἄλλον φθᾶσαι
 τοῦτο ποιήσαντα· ὅτι γὰρ δύναίτο ὁ Κῦρος ὑπερέχει-
 ρει αὐτοῖς χαριζόμενος.

Ἐπεὶ δὲ ἡ Μανδάνη παρεσκευάζετο ὡς ἀπυρῶσα 13
 πάλιν πρὸς τὸν ἄνδρα, ἰδεῖτο αὐτῆς ὁ Ἀστυάγης κατα-
 λιπεῖν τὸν Κῦρον. ἡ δὲ ἀπεκρίνατο ὅτι βούλοιο μὲν
 ἅπαντα τῷ πατρὶ χαρίζεσθαι, ἄκοντα μέντοι τὸν παῖδα
 χαλεπὸν εἶναι νομίζειν καταλιπεῖν. ἔνθα δὴ ὁ Ἀστυά-
 γης λέγει πρὸς τὸν Κῦρον, ὦ παῖ, ἦν μένης παρ' 14
 ἐμοί, πρῶτον μὲν τῆς παρ' ἐμὲ εἰσόδου σοι οὐ Σάκας
 ἄρξει, ἀλλ' ὅποταν βούλῃ εἰσιέναι ὡς ἐμέ, ἐπὶ σοὶ
 ἔσται· καὶ χάριν σοι εἶσομαι ὅσῳ ἂν πλεονάκεις εἰδήης
 ὡς ἐμέ. ἔπειτα δὲ ἵπποις τοῖς ἐμοῖς χρήσει καὶ ἄλλοις
 ὅπόσοις ἂν βούλῃ, καὶ ὅποταν ἀπίης, ἔχων ἅπει οὗς
 ἂν αὐτὸς ἐθέλῃς. ἔπειτα δὲ ἐν τῷ δεῖπνῳ ἐπὶ τὸ με-
 τρίως σοι δοκοῦν ἔχειν ὅποیان βούλει ὁδὸν πορεύσει.
 ἔπειτα τά τε νῦν ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία δίδωμί σοι
 καὶ ἄλλα παντοδαπὰ συλλέξω, ἃ σὺ ἐπειδὴν τάχιστα
 ἵππεύειν μάθῃς, διώξει, καὶ τοξεύων καὶ ἀκοντίων
 καταβαλεῖς ὥσπερ οἱ μεγάλοι ἄνδρες. καὶ παῖδας δέ
 σοι ἐγὼ συμπαίστορας παρέξω, καὶ ἄλλα ὅποσα ἂν
 βούλῃ λέγων πρὸς ἐμὲ οὐκ ἀνυχήσεις. ἐπεὶ ταῦτα εἰ- 15
 πεν ὁ Ἀστυάγης, ἡ μήτηρ διηρώτα τὸν Κῦρον πότερον
 βούλοιο μένειν ἢ ἀπιέναι. ὁ δὲ οὐκ ἐμέλλησεν, ἀλλὰ

- ταχὺ εἶπεν ὅτι μένειν βούλοιο. ἐπερωτηθεὶς δὲ πάλιν ὑπὸ τῆς μητρὸς διὰ τί, εἰπεῖν λέγεται, "Οτι οἴκοι μὲν τῶν ἡλίκων καὶ εἰμὶ καὶ δοκῶ κράτιστος εἶναι, ὦ μῆτερ, καὶ ἀκοντίζων καὶ τοξεύων, ἐνταῦθα δὲ οἶδ' ὅτι ἱππεύων ἥτιων εἰμὶ τῶν ἡλίκων· καὶ τοῦτο εἴ ἴσθι, ὦ μῆτερ, ἔφη, ὅτι ἐμὲ πάννυ ἀνιῶ. ἦν δέ με καταλίπης ἐνθάδε καὶ μάθω ἱππεύειν, ὅταν μὲν ἐν Πέρσαις ὦ, οἴμαί σοι ἐκείνους τοὺς ἀγαθοὺς τὰ περὶ τὰ ῥαδίως νικήσειν, ὅταν δ' εἰς Μήδους ἔλθω, ἐνθάδε πειράσσομαι τῷ πάμπαν ἀγαθῶν ἱππέων κράτιστος ὢν ἱππεὺς συμμαχεῖν αὐτῷ. τὴν δὲ μητέρα εἰπεῖν,
- 16 Τὴν δὲ δικαιοσύνην, ὦ παῖ, πῶς μαθήσει ἐνθάδε ἐκεῖ ὄντων σοι τῶν διδασκάλων; καὶ τὸν Κῦρον φάναι, "Ἄλλ', ὦ μῆτερ, ἀκριβῶς ταῦτά γε οἶδα. Πῶς σὺ οἶσθα; τὴν Μανδάνην εἰπεῖν. "Οτι, φάναι, ὁ διδάσκαλός με ὥς ἤδη ἀκριβοῦντα τὴν δικαιοσύνην καὶ ἄλλοις καθίστη δικάζειν. καὶ τοίνυν, φάναι, ἐπὶ μὴ
- 17 ποτε δίκη πληγὰς ἔλαβον ὥς οὐκ ὀρθῶς δικάσας. ἦν δὲ ἡ δίκη τοιαύτη. παῖς μέγας μικρὸν ἔχων χιτῶνα παῖδα μικρὸν μέγαν ἔχοντα χιτῶνα ἐκδύσας αὐτὸν τὸν μὲν ἑαυτοῦ ἐκείνον ἡμφίεσε, τὸν δ' ἐκείνου αὐτὸς ἐνέδυ. ἐγὼ οὖν τούτοις δικάζων ἔργων βέλτιον εἶναι ἁμφοτέροισι τὸν ἀρμότιοντα ἐκάτερον χιτῶνα ἔχειν. | ἐν δὲ τούτῳ με ἔπαισεν ὁ διδάσκαλος, λέξας ὅτι ὁπότε μὲν τοῦ ἀρμότιοντος εἴην κριτής, οὕτω δέοι ποιεῖν, ὁπότε δὲ κρῖναι δέοι ποτέρου ὁ χιτῶν εἴη, τοῦτ' ἔφη σκεπτέον εἶναι τίς κτῆσις δικαία ἐστί, πότερα τὸν βίᾳ ἀφελόμενον ἔχειν ἢ τὸν ποιησάμενον ἢ πριάμενον κεκτῆσθαι· ἐπεὶ δ', ἔφη, τὸ μὲν νόμιμον δίκαιον εἶναι, τὸ δὲ ἄνομον βίαιον, σὺν τῷ νόμῳ ἐκέλευεν ἀεὶ

τὸν δικαστὴν τὴν ψῆφον τίθεσθαι. οὕτως ἐγὼ σοι, ὦ
 μήτερ, τά γε δίκαια παντάπασιν ἤδη ἀκριβῶς ἦν δέ
 τι ἄρα προσδέωμαι, ὁ πάππος με, ἔφη, οὗτος ἐπιδι-
 δάξει. Ἄλλ' οὐ ταῦτά, ἔφη, ὦ παῖ, παρὰ τῷ πάππῳ 18
 καὶ ἐν Πέρσαις δίκαια ὁμολογεῖται. οὗτος μὲν γὰρ
 τῶν ἐν Μήδοις πάντων ἑαυτὸν δεσπότην πεποίηκεν,
 ἐν Πέρσαις δὲ τὸ ἴσον ἔχειν δίκαιον νομίζεται. καὶ ὁ
 σὸς πατὴρ πρῶτος τὰ τεταγμένα μὲν ποιεῖ τῇ πόλει,
 τὰ τεταγμένα δὲ λαμβάνει, μέτρον δὲ αὐτῷ οὐχ ἡ
 ψυχὴ ἀλλ' ὁ νόμος ἐστίν. ὅπως οὖν μὴ ἀπολεῖ μαστι-
 γούμενος, ἐπειδὴν οἴκοι ἦς, ἂν παρὰ τούτου μαθὼν
 ἦκῃς ἀντὶ τοῦ βασιλικοῦ τὸ τυραννικόν, ἐν ᾧ ἔστι τὸ
 πλεῖον οἶεσθαι χρῆναι πάντων ἔχειν. Ἄλλ' ὅ γε σὸς
 πατήρ, εἶπεν ὁ Κῦρος, δεινότερός ἐστιν, ὦ μήτερ, δι-
 δάσκειν μείον ἢ πλεῖον ἔχειν ἢ οὐχ ὀρθῶς, ἔφη, ὅτι
 καὶ Μήδους ἅπαντας δεδίδαχεν αὐτοῦ μείον ἔχειν;
 ὥστε θάρρει, ὥς ὅ γε σὸς πατήρ οὐτ' ἄλλον οὐδένα
 οὐτ' ἐμὲ πλεονεκτεῖν μαθόντα ἀποπέμψει.

Τοιαῦτα μὲν δὴ πολλὰ ἐλάλει ὁ Κῦρος· τέλος δὲ δ'.
 ἡ μὲν μήτηρ ἀπῆλθε, Κῦρος δὲ κατέμενε καὶ αὐτοῦ
 ἐτρέφετο. καὶ ταχὺ μὲν τοῖς ἡλικιώταις συνεκέκρατο
 ὥστε οἰκείως διακεῖσθαι, ταχὺ δὲ τοὺς πατέρας αὐτῶν
 ἀνῆρητο, προσιών καὶ ἐνθελος ὦν ὅτι ἡσπάζετο αὐ-
 τῶν τοὺς νείεις, ὥστε εἴ τι τοῦ βασιλέως δέοντο, τοὺς
 παῖδας ἐκέλευον τοῦ Κύρου δεῖσθαι διαπράξασθαι σφί-
 σιν, ὁ δὲ Κῦρος, ὅ,τι δέοντο αὐτοῦ οἱ παῖδες, διὰ
 τὴν φιλανθρωπίαν καὶ φιλοτιμίαν περὶ παντὸς ἐποι-
 εῖτο διαπράττεσθαι, καὶ ὁ Ἀσινάγης δὲ ὅ,τι δέοντο 2
 αὐτοῦ ὁ Κῦρος οὐδὲν ἐδύνατο ἀντέχειν μὴ οὐ χαρί-
 ζεσθαι καὶ γὰρ ἀσθενήσαντος αὐτοῦ οὐδέποτε ἀπέ-

λειπε τὸν πάππον οὐδὲ κλάων ποτὲ ἐπαύετο, ἀλλὰ ὁῆλος ἦν πᾶσιν ὅτι ὑπερφοβεῖτο μὴ οἱ ὁ πάππος ἀποθάνῃ· καὶ γὰρ ἐκ νυκτὸς εἴ τινος δέοιτο Ἀσιυάγης, πρῶτος ἡσθάνετο Κῦρος καὶ πάντων ἀοκνότατα ἀνεπήδα ὑπηρετήσων ἕτι οἷοιτο χαριεῖσθαι, ὥστε παντάπασιν ἀνεκτίσατο τὸν Ἀσιυάγην.

- 3 Καὶ ἦν μὲν ἴσως πολυλογώτερος, ἅμα μὲν διὰ τὴν παιδείαν, ἕτι ἡγαγκάζετο ὑπὸ τοῦ διδασκάλου καὶ διδόναι λόγον ὧν ἐποίει καὶ λαμβάνειν παρ' ἄλλων, ὁπότε δικάζοι, ἔτι δὲ καὶ διὰ τὸ φιλομαθῆς εἶναι πολλὰ μὲν αὐτὸς ἀεὶ τοὺς παρόντας ἀνθρώπα πῶς ἔχοντα τυγχάνοι, καὶ ὅσα αὐτὸς ὑπ' ἄλλων ἐρωτῶτο, διὰ τὸ ἀγχίνους εἶναι ταχὺ ἀπεκρίνετο, ὥστ' ἐκ πάντων τούτων ἡ πολυλογία συνελέγετο αὐτῷ· ἀλλ' ὥσπερ γὰρ ἐν σώματι, ὅσοι νέοι ὄντες μέγεθος ἔλαβον, ὅμως ἐμφαίνεται τὸ νεαρὸν αὐτοῖς ὃ κατηγορεῖ τὴν ὀλιγοετίαν, οὕτω καὶ Κῦρου ἐκ τῆς πολυλογίας οὐ θράσους διαφαίνεται, ἀλλ' ἀπλότης καὶ φιλοστοργία, ὥστ' ἐπεθύμει ἂν τις ἔτι πλείω αὐτοῦ ἀκούειν ἢ σιωπῶντι παρεῖναι.

- 4 Ὡς δὲ προῆγεν αὐτὸν ὁ χρόνος σὺν τῷ μεγέθει εἰς ὥραν τοῦ πρόσηβον γενέσθαι, ἐν τούτῳ δὴ τοῖς μὲν λόγοις μανοτέροις ἐχρῆτο καὶ τῇ φωνῇ ἡσυχαιτέρᾳ, αἰδοῦς δ' ἐνεπίμπλατο, ὥστε καὶ ἐρυθραίνεσθαι ὁπότε συντυγχάνοι τοῖς πρεσβυτέροις, καὶ τὸ σκυλακῶδες τὸ πᾶσιν ὁμοίως προσπίπτειν οὐκ ἐθ' ὁμοίως [προπετὲς] εἶχεν. οὕτω δὴ ἡσυχαιτερος μὲν ἦν, ἐν δὲ ταῖς συνουσίαις πάνπαν ἐπίχαρις· καὶ γὰρ ὅσα διαγωνίζονται πολλάκις ἥλικες πρὸς ἀλλήλους, οὐχ ἃ κρείττων ἦδει ὢν, ταῦτα προυκαλεῖτο τοὺς συνόντας, ἀλλ' ἀπερ εὐ ἦδει ἑαυτὸν ἡτιόνᾳ ὄντα, ἐξῆρχε, φάσκων κάλλιον

αὐτῶν ποιήσειν, καὶ κατήρχεν ἤδη ἀναπηδῶν ἐπὶ τοὺς ἵππους ἢ διατοξενσόμενος ἢ διακοντιούμενος ἀπὸ τῶν ἵππων οὐπω πάντῃ ἐποχος ὢν, ἡτιώμενος δὲ αὐτὸς ἐφ' ἑαυτῷ μάλιστα ἐγέλα. ὥς δ' οὐκ ἀπεδίδρασκεν ἐκ τοῦ ὅτι ἡτιᾶσθαι εἰς τὸ μὴ ποιεῖν ὃ ἡτιῶτο, ἀλλ' ἐκαλινδεῖτο ἐν τῷ πειρᾶσθαι αὐθις βέλτιον ποιεῖν, ταχὺ μὲν εἰς τὸ ἴσον ἀφίκετο τῇ ἱππικῇ τοῖς ἥλιξι, ταχὺ δὲ παρῆει διὰ τὸ ἐρᾶν τοῦ ἔργου, ταχὺ δὲ τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία ἀνηλώκει διώκων καὶ βάλλων καὶ κατακαίνων, ὥστε ὁ Ἀστυάγης οὐκέτι εἶχεν αὐτῷ συλλέγειν θηρία. καὶ ὁ Κῦρος αἰσθόμενος ὅτι βουλόμενος οὐ δύνατο οἱ ζῶντα πολλὰ παρέχειν, ἔλεγε πρὸς αὐτόν, ὦ πάππε, τί σε δεῖ θηρία ζητοῦντα πράγματι ἔχειν; ἀλλ' ἐὰν ἐμὲ ἐκπέμψῃς ἐπὶ θήραν σὺν τῷ θείῳ, νομιῶ ὅσα ἂν ἴδω θηρία, ἐμοὶ ταῦτα τρέφεσθαι. ἐπιθυμῶν δὲ σφόδρα ἐξιέναι ἐπὶ τὴν θήραν οὐκέτι ὁμοίως λίπαρεῖν ἐδύνατο ὥσπερ παῖς ὢν, ἀλλ' ὀκνηρότερον προσήει. καὶ ἃ πρόσθεν τῷ Σάκα ἐμέμφετο ὅτι οὐ παρῆει αὐτὸν πρὸς τὸν πάππον, αὐτὸς ἤδη Σάκας ἑαυτῷ ἐγίνετο· οὐ γὰρ προσήει, εἰ μὴ ἴδοι εἰ καιρὸς εἴη, καὶ τοῦ Σάκα ἰδεῖτο πάντως σημαίνειν αὐτῷ ὁπότε ἐγχωροίη [καὶ ὁπότε καιρὸς εἴη]· ὥστε ὁ Σάκας ὑπερεφίλει ἤδη καὶ οἱ ἄλλοι πάντες.

Ἐπεὶ δ' οὖν ἔγνω ὁ Ἀστυάγης σφόδρα αὐτόν ἐπιθυμοῦντα ἔξω θηρᾶν, ἐκπέμπει αὐτόν σὺν τῷ θείῳ καὶ φύλακας συμπέμπει ἐφ' ἵππων πρεσβυτέρους, ὅπως ἀπὸ τῶν δυσχωριῶν φυλάττοιεν αὐτόν καὶ εἰ τῶν ἀγρίων τι φανείη θηρίων. ὁ οὖν Κῦρος τῶν ἐπομένων προθύμως ἐπυνθάνετο ποίοις οὐ χρεὴ θηρίοις πελάζειν καὶ ποῖα χρεὴ θαρρῶντα διώκειν. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι

ἄρκτοι τε πολλοὺς ἤδη πλησιάσαντας διέφθειραν καὶ
 κάπροι καὶ λέοντες καὶ παρθάλεις, αἱ δὲ ἔλαφοι καὶ
 δορκάδες καὶ οἱ ἄγριοι οἶες καὶ οἱ ὄνοι οἱ ἄγριοι ἀσι-
 τεῖς εἰσιν. ἔλεγον δὲ καὶ τοῦτο, τὰς δυσχωρίας ὅτι
 δέοι φυλάτεσθαι οὐδὲν ἦτιον ἢ τὰ θηρία· πολλοὺς
 8 γὰρ ἤδη αὐτοῖς τοῖς ἵπποις κατακρημνισθῆναι. καὶ ὁ
 Κῦρος πάντα ταῦτα ἐμάνθανε προθύμως· ὥς δὲ εἶδεν
 ἔλαφον ἐκπηδήσασαν, πάντων ἐπιλαθόμενος ὢν ἤκου-
 σεν ἐδίωκεν οὐδὲν ἄλλο ὄρων ἢ ἥπη ἔφρευγε. καὶ πῶς
 διαπηδῶν αὐτῷ ὁ ἵππος πίπτει εἰς γόνατα, καὶ μικροῦ
 κἀκεῖνον εξετραχήλισεν. οὐ μὲν ἄλλ' ἐπέμεινεν ὁ Κῦ-
 ρος μόλις πῶς, καὶ ὁ ἵππος ἐξανέστη· ὥς δ' εἰς τὸ
 πεδίον ἦλθεν, ἀκοντίσας καταβάλλει τὴν ἔλαφον, κα-
 λὸν τι χρῆμα καὶ μέγα. καὶ ὁ μὲν δὴ ὑπερέχαιρεν.
 οἱ δὲ φύλακες προσελάσαντες ἐλοιδοροῦν αὐτὸν [καὶ
 ἔλεγον] εἰς οἷον κίνδυνον ἔλθοι, καὶ ἔφασαν κατερεῖν
 αὐτοῦ. ὁ οὖν Κῦρος εἰσίστηκει καταβεβηκώς, καὶ ἀκού-
 ῳν ταῦτα ἡνιάτο. ὥς δ' ἦσθετο κραυγῆς, ἀνεπήδησεν
 ἐπὶ τὸν ἵππον ὥσπερ ἐνθουσιῶν, καὶ ὥς εἶδεν ἐκ τοῦ
 ἀντίου κάπρον προσφερόμενον, ἀντίος ἐλαύνει καὶ δια-
 τεινάμενος εὐστόχως βάλλει εἰς τὸ μέτωπον καὶ κατέσχε
 9 τὸν κάπρον. ἐνταῦθα μέντοι ἤδη καὶ ὁ θεῖος αὐτῷ
 ἐλοιδορεῖτο, τὴν θρασύτητα ὄρων. ὁ δ' αὐτοῦ λοιδο-
 ρουμένου ὅμως ἔδεῖτο ὅσα αὐτὸς ἔλαβε, ταῦτα ἑᾶσαι
 εἰσκομίσαντα δοῦναι τῷ πάππῳ. τὸν δὲ θεῖον εἰπεῖν
 φασιν, Ἄλλ' ἦν αἰσθηταὶ ὅτι ἐδίωκες, οὐ σοὶ μόνον
 λοιδορήσεται, ἀλλὰ καὶ ἐμοί, ὅτι σε εἶων. Καὶ ἦν
 βούληται, φάναι αὐτόν, μαστιγωσάτω, ἐπειδὴν γε ἐγὼ
 δῶ αὐτῷ. καὶ σύγε, ὅτι βούλει, ἔφη, ὦ θεῖε, τιμω-
 ρησάμενος ταῦτα ὅμως χάρισάι μοι. καὶ ὁ Κναζάρης

μέντοι τελευτῶν εἶπε, Ποίει ὅπως βούλει· σὺ γὰρ νῦν
 γε ἡμῶν ἔοικας βασιλεὺς εἶναι. αὐτῷ δὲ ὁ Κῦρος εἰς- 10
 κομίσας τὰ θηρία ἐδίδου τε τῷ πάππῳ καὶ ἔλεγεν
 ὅτι αὐτὸς ταῦτα θηρᾶσειεν ἐκείνῳ. καὶ τὰ ἀκόντια
 ἐπεδείκνυ μὲν οὐ, κατέθηκε δὲ ἡματωμένα ὅπου ᾔετο
 τὸν πάππον ὄψεσθαι. ὁ δὲ Ἀστυάγης ἄρα εἶπεν, Ἀλλ',
 ὦ παῖ, δέχομαι μὲν ἔγωγε ἡδέως ὅσα σὺ δίδως, οὐ
 μέντοι δέομαί γε τούτων οὐδενός, ὥστε σε κινδυνεύειν.
 καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Εἰ τοίνυν μὴ σὺ δέει, ἵκετεύω,
 ὦ πάππε, ἐμοὶ δὸς αὐτά, ὅπως τοῖς ἡλικιώταις ἐγὼ
 διαδῶ. Ἀλλ', ὦ παῖ, ἔφη ὁ Ἀστυάγης, καὶ ταῦτα λα-
 βὼν διαδίδου ὅτῳ σὺ βούλει καὶ τῶν ἄλλων ὅποσα
 ἐθέλεις. καὶ ὁ Κῦρος λαβὼν ἐδίδου τε ἄρας τοῖς παισὶ 11
 καὶ ἅμα ἔλεγεν, ὦ παῖδες, ὥς ἄρα ἐφλυγαροῦμεν ὅτε
 τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία ἐθηρῶμεν· ὅμοιον ἔμοιγε
 δοκεῖ εἶναι οἷόνπερ εἴ τις δεδεμένα ζῶα θηρώη. πρῶ-
 τον μὲν γὰρ ἐν μικρῷ χωρίῳ ἦν, ἔπειτα λεπτά καὶ
 ψωραλέα, καὶ τὸ μὲν αὐτῶν χολὸν ἦν, τὸ δὲ κολοβόν·
 τὰ δ' ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ λειμῶσι θηρία ὥς μὲν καλά,
 ὥς δὲ μεγάλα, ὥς δὲ λιπαρὰ ἐφαίνετο. καὶ αἱ μὲν
 ἔλαφοι ὥσπερ πτηναὶ ἤλλοντο πρὸς τὸν οὐρανόν, οἱ
 δὲ κάπροι ὥσπερ τοὺς ἄνδρας φασὶ τοὺς ἀνδρείους
 ὁμόσε ἐφέροντο· ὑπὸ δὲ τῆς πλατύτητος οὐδὲ ἅμαρ
 τεῖν οἷόν τ' ἦν αὐτῶν· καλλίῳ δὲ, ἔφη, ἔμοιγε δοκεῖ
 καὶ τεθνηκότη εἶναι ταῦτα ἢ ζῶντα ἐκείνα τὰ περιω-
 κοδομημένα. ἀλλ' ἄρα ἄν, ἔφη, ἀφείεν καὶ ὑμᾶς οἱ
 πατέρες ἐπὶ θήραν; Καὶ ῥαδίως γ' ἄν, ἔφασαν, εἰ
 Ἀστυάγης κελεύοι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, Τίς οὖν ἂν 12
 ἡμῖν Ἀστυάγει μνησθείη; Τίς γὰρ ἂν, ἔφασαν, σοῦ
 γε ἰκανώτερος πείσαι; Ἀλλὰ μὰ τὸν Δία, ἔφη, ἐγὼ

μὲν οὐκ οἶδ' ὅστις ἄνθρωπος γεγένηται· οὐδὲ γὰρ οἶός τ' εἰμὶ λέγειν ἔγωγε οὐδ' ἀναβλέπειν πρὸς τὸν πάππον ἐκ τοῦ ἴσου εἶναι δύνamai. ἦν δὲ τοσοῦτον ἐπιθιδῶ, δέδοικα, ἔφη, μὴ παντάπασι βλάξ τις καὶ ἡλίθιος γένωμαι· παιδάριον δ' ὦν δεινότατος λαλεῖν ἐδόκουν εἶναι. καὶ οἱ παῖδες εἶπον, Πονηρὸν λέγεις τὸ πρᾶγμα, εἰ μὴδ' ὑπὲρ ἡμῶν ἂν τι δέη δυνήσκει πράττειν, ἀλλ' ἄλλον τινὸς τὸ ἐπὶ σὲ ἀνάγκη ἔσται δεῖσθαι

- 13 ἡμᾶς. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος ἐδήχνη, καὶ σιγῇ ἀπελθὼν διακελευσάμενος ἑαυτῷ τολμᾷν εἰσηλθεῖν, ἐπιβουλεύσας ὅπως ἂν ἀλυπτότατα εἴποι πρὸς τὸν πάππον καὶ διαπράξειεν αὐτῷ τε καὶ τοῖς παισὶν ὧν ἐδέοντο. ἤρξατο οὖν ὧδε.

Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ πάππε, ἦν τις ἀποδρᾶ σε τῶν οἰκετῶν καὶ λάβῃς αὐτόν, τί αὐτῷ χρήσει; Τί ἄλλο, ἔφη, ἢ δῆσας ἐργάζεσθαι ἀναγκάσω; Ἦν δὲ αὐτόματος πάλιν ἔλθῃ, πῶς ποιήσεις; Τί δέ, ἔφη, εἰ μὴ μαστιγώσας γε, ἵνα μὴ αὐθις τοῦτο ποιῇ, ἐξ ἀρχῆς χρήσομαι; Ὡρα ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, σοὶ παρασκευάζεσθαι εἴη ὅτῳ μαστιγώσεις με, ὥς βουλεύομαι γε ὅπως σε ἀποδρῶ λαβὼν τοὺς ἡλικιώτας ἐπὶ θήραν. καὶ ὁ Ἀστυάγης, Καλῶς, ἔφη, ἐποίησας προειπὼν· ἐνδοθεν γάρ, ἔφη, ἀπαγορεύω σοι μὴ κινεῖσθαι. χορίεν γάρ, ἔφη, εἰ ἔνεκα κρεαδίων τῇ θυγατρὶ τὸν παῖδα ἀποβουκο-

- 14 λήσαιμι. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος ἐπέειπτο μὲν καὶ ἔμενεν, ἀνιάρδς δὲ καὶ σκυθρωπὸς ὦν σιωπῇ διήγεν. ὁ μὲντοι Ἀστυάγης ἐπεὶ ἔγνω αὐτὸν λυπούμενον ἰσχυρῶς, βουλόμενος αὐτῷ χαρίζεσθαι ἐξάγει ἐπὶ θήραν, καὶ πεζοὺς πολλοὺς καὶ ἵππας συναλίσσας καὶ τοὺς παῖδας καὶ συνελάσας εἰς τὰ ἱππασίμα χωρία τὰ θηρία

ἐποίησε μεγάλην θήραν. καὶ βασιλικῶς δὴ παρὼν αὐ-
 τὸς ἀπηγόρευε μηδένα βάλλειν, πρὶν Κῦρος ἐμπλησ-
 θεῖη θηρῶν. ὁ δὲ Κῦρος οὐκ εἶα κωλύειν, ἀλλ' Ἐί-
 βούλει, ἔφη, ὦ πάππε, ἡδέως με θηρᾶν, ἄφες τοὺς
 κατ' ἐμὲ πάντας διώκειν καὶ διαγωνίζεσθαι ὅπως ἑκα- 15
 στος κράτιστα δύναιτο, ἔνταυθα δὴ ὁ Ἀστυάγης ἀφί-
 ησι, καὶ σιὰς ἐθεάτο ἀμιλλωμένους ἐπὶ τὰ θηρία καὶ
 φιλονικούντας καὶ διώκοντας καὶ ἀκοντίζοντας. καὶ
 Κῦρος ἦδετο οὐ δυναμένῳ σιγᾶν ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, ἀλλ'
 ὥσπερ σκύλακι γενναίῳ ἀνακλάζοντι, ὅποτε πλησιάζοι
 θηρίῳ. καὶ παρακαλοῦντι ὀνομαστί ἕκαστον. καὶ τοῦ
 μὲν καταγελῶντα αὐτὸν ὁρῶν ἠὲ φραίνεται, τὸν δὲ τινα
 καὶ ἐπαινοῦντα [αὐτὸν ἡσθάνετο] αὐτὸν ὅπως τινοῦν φθο-
 νερῶς. τέλος δ' οὖν πολλὰ θηρία ἔχων ὁ Ἀστυάγης
 ἐπῆρει. καὶ τὸ λοιπὸν οὕτως ἦσθη τῇ τότε θήρᾳ ὥστε
 ἔτι ὅποτε οἶόν τ' εἶη συνεξίηει τῷ Κύρῳ καὶ ἄλλους τε
 πολλοὺς παρελάμβανε καὶ τοὺς παῖδας, Κύρου ἕνεκα.
 τὸν μὲν δὴ πλεῖστον χρόνον οὕτω διῆγεν ὁ Κῦρος, πᾶ-
 σιν ἡδονῆς μὲν καὶ ἀγαθοῦ τινος συναίτιος ὢν, κα-
 κοῦ δὲ οὐδενός.

Ἀμφὶ δὲ τὰ πέντε ἢ ἑκαίδεκα ἔτη γενομένου αὐ- 16
 τοῦ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀσσυρίων βασιλέως γαμεῖν μέλλων
 ἐπεθύμησεν αὐτὸς θηρᾶσαι εἰς τοῦτον τὸν χρόνον.
 ἀκούων οὖν ἐν τοῖς μεθόροις τοῖς τε αὐτῶν καὶ τοῖς
 Μῆδων πολλὰ θηρία εἶναι ἀθήρεντα διὰ τὸν πόλεμον,
 ἔνταυθα ἐπεθύμησεν ἐξελθεῖν. ὅπως οὖν ἀσφαλῶς
 θηρώῃ, ἱππέας τε προσέλαβε πολλοὺς καὶ πελταστιάς,
 οἵτινες ἐμελλόν αὐτῷ ἐκ τῶν λασίων τὰ θηρία ἐξελᾶν
 εἰς τὰ ἐργάσιμά τε καὶ εὐήλατα. ἄφικόμενος δὲ ὅπου
 ἦν αὐτοῖς τὰ φρούρια καὶ ἡ φυλακὴ, ἔνταυθα ἔδει-

πνοποιεῖτο, ὥς πρὶν τῇ ὑστεραίᾳ θηράσων. ἤδη δὲ ἑσπέρας γενομένης ἡ διαδοχὴ τῇ πρόσθεν φυλακῇ ἔρχεται ἐκ πόλεως καὶ ἱππεῖς καὶ πεζοί. ἔδοξεν οὖν αὐτῷ πολλὴν στρατιὰ παρεῖναι· δύο γὰρ ὁμοῦ ἦσαν φυλακαί, πολλοὺς τε αὐτὸς ἦκεν ἔχων ἱππέας καὶ πεζοὺς. ἐβουλεύσατο οὖν κράτιστον εἶναι λεηλατῆσαι ἐκ τῆς Μηδικῆς, καὶ λαμπρότερόν τ' αὖ φανῆναι τὸ ἔργον τῆς θήρας καὶ ἱερείων αὖ πολλὴν ἀφθονίαν ἐνόμιζε γενέσθαι. οὕτω δὴ πρὶν ἀναστὰς ἤγε τὸ στράτευμα, καὶ τοὺς μὲν πεζοὺς κατέλιπεν ἀνθρώπους ἐν τοῖς μεθορίοις, αὐτὸς δὲ τοῖς ἵπποις προσελάσας πρὸς τὰ τῶν Μήδων φρούρια, τοὺς μὲν βελτίστους καὶ πλείστους ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ ἐνταῦθα κατέμεινεν, ὥς μὴ βοηθοῖεν οἱ φρουροὶ τῶν Μήδων ἐπὶ τοὺς καταθέοντας, τοὺς δ' ἐπιτηδείους ἀφῆκε κατὰ φυλάς ἄλλους ἄλλοσε καταθεῖν, καὶ ἐκέλευε περιβαλομένους διτῶ τις ἐπιτυγχάνοι ἐλαύνειν πρὸς ἑαυτόν. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπρατον.

Σημανθέντων δὲ τῷ Ἀστυάγει ὅτι πολέμοι εἰσιν ἐν τῇ χώρᾳ, ἐξεβοήθει καὶ αὐτὸς πρὸς τὰ ὄρια σὺν τοῖς περὶ αὐτόν καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὡσαύτως σὺν τοῖς παραιτυχοῦσιν ἱππόταις, καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ ἐσήμεαι πᾶσιν ἐκβοηθεῖν. ὥς δὲ εἶδον πολλοὺς ἀνθρώπους τῶν Ἀσσυρίων συντεταγμένους καὶ τοὺς ἱππέας ἡσυχίαν ἔχοντας, ἔστησαν καὶ οἱ Μῆδοι. ὁ δὲ Κῦρος ὄρῶν ἐκβοηθοῦντας καὶ τοὺς ἄλλους πασυνδί, ἐκβοηθεῖ καὶ αὐτὸς πρῶτον τότε ἔπλα ἐνδύς, οὐποτε οἰόμενος· οὕτως ἐπεθύμει αὐτοῖς ἐξοπλίσασθαι· μάλα δὲ καλὰ ἦν καὶ ἀρμότιοντα αὐτῷ ἃ ὁ πάππος περὶ τὸ σῶμα ἐπεποίητο. οὕτω δὲ ἐξοπλισάμενος προσήλασε τῷ ἵππῳ. καὶ ὁ Ἀστυάγης ἐθαύμασε μὲν τίνος κελεύσαντος ἦκοι,

ὅμως δὲ εἶπεν αὐτῷ μένειν παρ' ἐαυτὸν. ὁ δὲ Κύρος 19
ὥς εἶδε πολλοὺς ἵππείας ἀντίους, ἤρετο, Ἡ οὗτοι, ἔφη.
ὦ πάππε, πολέμοι εἰσιν, οἱ ἐφροστήκασιν τοῖς ἵπποις
ἡρέμα; Πολέμοι μέντοι, ἔφη. Ἡ καὶ ἐκεῖνοι, ἔφη, οἱ
ἐλαύνοντες; Καὶ ἐκεῖνοι μέντοι. Νῆ τὸν Δί', ἔφη, ὦ
πάππε, ἀλλ' οὖν ποιηροὶ γε φαινόμενοι καὶ ἐπὶ πο-
νηρῶν ἵππαριων ἄγουσιν ἡμῶν τὰ χρήματα οὐκοῦν
χρὴ ἐλαύνειν τινὰς ἡμῶν ἐπ' αὐτούς. Ἀλλ' οὐχ ὁρᾷς,
ἔφη, ὦ παῖ, ὅσον τὸ στίφος τῶν ἵππέων ἐσθιηκε συν-
τεταγμένον; οἱ ἦν ἐπ' ἐκείνους ἡμεῖς ἐλαύνωμεν, ὑπο-
τεμοῦνται ἡμᾶς πάλιν [ἐκεῖνοι]. ἡμῖν δὲ οὐπω ἡ ἰσχὺς
πάρεστιν. Ἀλλ' ἦν σὺ μένης, ἔφη ὁ Κύρος, καὶ ἀνα-
λαμβάνης τοὺς προσβοηθοῦντας, φοβήσονται οὗτοι καὶ
οὐ κινήσονται, οἱ δ' ἄγοντες εὐθύς ἀφήσουσι τὴν
λείαν, ἐπειδὴν ἴδωσί τινὰς ἐπ' αὐτοὺς ἐλαύνοντας.

Ταῦτ' εἰπόντος αὐτοῦ ἔδοξε τι λέγειν τῷ Ἀσιναί- 20
γει. καὶ ἅμα θαυμάζων ὥς καὶ ἐφρόνει καὶ ἐγρηγόρει
κελεύει τὸν υἱὸν λαβόντα τάξιν ἵππέων ἐλαύνειν ἐπὶ
τοὺς ἄγοντας τὴν λείαν. ἐγὼ δέ, ἔφη, ἐπὶ τούσδε,
ἦν ἐπὶ σὲ κινῶνται, ἐλῶ, ὥστε ἀναγκασθήσονται ἡμῖν
προσέχειν τὸν νοῦν. οὔτω δὲ ὁ Κναζάρης λαβὼν τῶν
ἐξορωμένων ἵππων τε καὶ ἀνδρῶν προσελαύνει. καὶ ὁ
Κύρος ὥς εἶδεν ὁρμωμένους, ἐξορμᾷ, καὶ αὐτὸς πρῶ-
τος ἡγεῖτο ταχέως, καὶ ὁ Κναζάρης μέντοι ἐφείπετο,
καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οὐκ ἀπελείποντο. ὥς δὲ εἶδον αὐτοὺς
πελάζοντας οἱ λεηλατοῦντες, εὐθύς ἀφέντες τὰ χρή-
ματα ἔφρουγον. οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Κύρον ὑπετέμνοντο, 21
καὶ οὓς μὲν κατελάμβανον εὐθύς ἔπαιον, πρῶτος δὲ
ὁ Κύρος, ὅσοι δὲ παραλλάξαντες αὐτῶν ἐφθασαν, κα-
τόπιν τούτους ἐδίωκον, καὶ οὐκ ἀνίσταν, ἀλλ' ἤρουν

- τινὰς αὐτῶν. ὥσπερ δὲ κύνων γενναῖος ἄπειρος ἀπρο-
 νοήτως φέρεται πρὸς κῆπρον, οὔτω καὶ ὁ Κῦρος ἐφί-
 ρετο, μόνον ὁρῶν τὸ παίειν τὸν ἀλίσκομενον, ἄλλο
 δ' οὐδὲν προνοῶν. οἱ δὲ πολέμιοι ὡς ἐώρων ποιοῦν-
 τας τοὺς σφετέρους, προυκίνησαν τὸ στίφος, ὡς παν-
 σσμένους τοῦ διωγμοῦ, ἐπεὶ σφᾶς ἴδοιεν προορμήσαν-
 22 τας. ὁ δὲ Κῦρος οὐδὲν μᾶλλον ἀνίει, ἀλλ' ὑπὸ τῆς
 χαρμονῆς ἀνακαλῶν τὸν θείον ἐδίωκε καὶ ἰσχυρὰν τὴν
 φυγὴν τοῖς πολέμοις κατέχων ἐποίει, καὶ ὁ Κναζάρης
 μέντοι ἐφείπετο, ἴσως καὶ αἰσχυνόμενος τὸν πατέρα,
 καὶ οἱ ἄλλοι δὲ εἶποντο, προθυμότεροι ὄντες ἐν τῷ
 τοιοῦτῳ εἰς τὸ διώκειν καὶ οἱ μὴ πάνιν πρὸς τοὺς
 ἐναντίους ἄλκιμοι ὄντες. ὁ δὲ Ἀστυάγης ὡς ἐώρα τοὺς
 μὲν ἀπρονοήτως διώκοντας, τοὺς δὲ πολέμιους ἀθρό-
 ους τε καὶ τεταγμένους ὑπαντιῶντας, δέσας περὶ τε
 τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ Κύρου μὴ εἰς παρεσκευασμένους
 αἰτάκτως ἐμπεσόντες πάθοιέν τι, ἡγεῖτο ἐνθὺς πρὸς
 23 τοὺς πολέμιους. οἱ δ' αὖ πολέμιοι ὡς εἶδον τοὺς Μή-
 δους προκινήντας, διατεινόμενοι οἱ μὲν τὰ παλὰ
 οἱ δὲ τὰ τόξα εἰστήκεισαν, ὡς αὖ, ἐπειδὴ εἰς τόξευμα
 ἀφίκοντο, σιτησομένους, ὥσπερ τὰ πλεῖστα εἰώθεσαν
 ποιεῖν. μέχρι γὰρ τοσούτου, ὅποτε ἐγγύτατα γένοιτο,
 προσήλαννον ἀλλήλοισι καὶ ἡκροβαλίζοντο πολλάκις
 μέχρι ἑσπέρας. ἐπεὶ δὲ ἐώρων τοὺς μὲν σφετέρους
 φυγῇ εἰς ἑαυτοὺς φερομένους, τοὺς δ' ἄμφι τὸν Κῦ-
 ρον ἐπ' αὐτοὺς ὁμοῦ ἀγομένους, τὸν δὲ Ἀστυάγην
 σὺν τοῖς ἵπποις ἐντὸς γιγνόμενον ἤδη τοξεύματος, ἐκ-
 κλίνουσι καὶ φεύγουσιν ὁμόθεν διώκοντας ἀνὰ κράτος·
 ἤρουν δὲ πολλοὺς καὶ τοὺς μὲν ἀλίσκομένους ἔπαιον
 καὶ ἵππους καὶ ἄνδρας, τοὺς δὲ πίπτοντας κατέκαιον·

καὶ οὐ πρόσθεν ἔστησαν πρὶν πρὸς τοῖς πεζοῖς τῶν Ἀσσυρίων ἐγένοντο. ἔνταῦθα μέντοι δεισάντες μὴ καὶ ἐνέδρα τις μεῖζων ὑπείη, ἐπέσχον. ἐκ τούτου δὲ ἀνὴρ 24 γενὸς Ἀστυάγης, μάλα χαίρων καὶ τῇ ἱπποκρατίᾳ, καὶ τὸν Κύρον οὐκ ἔχων ὅ,τι χρὴ λέγειν, αἴτιον μὲν ὄντα εἰδὼς τοῦ ἔργου, μαινόμενον δὲ γιγνώσκων τῇ τόλμῃ, καὶ γὰρ τότε ἀπιόντων οἵκαδε μόνος τῶν ἄλλων ἐκεῖνος οὐδὲν ἄλλο ἢ τοὺς πεπιτωκότας περιελαύνων ἐθεάτο, καὶ μόλις αὐτὸν ἀφελκύσαντες οἱ ἐπὶ τοῦτο ταχθέντες προσήγαγον τῷ Ἀστυάγει, μάλα ἐπίπροσθεν ποιούμενον τοὺς προσάγοντας, ὅτι εἴωρα τὸ πρόσωπον τοῦ πάππου ἡγριωμένον ἐπὶ τῇ θέρᾳ τῇ αὐτοῦ.

Ἐν μὲν δὲ Μήδοις ταῦτα ἐγεγένητο, καὶ οἳ τε 25 ἄλλοι πάντες τὸν Κύρον διὰ στόματος εἶχον καὶ ἐν λόγῳ καὶ ἐν ᾠδαῖς, ὅ τε Ἀστυάγης καὶ πρόσθεν τιμῶν αὐτὸν τότε ὑπερεξεπέπληκτο ἐπ' αὐτῷ. Καμβύσης δὲ ὁ τοῦ Κύρου πατὴρ ἦδετο μὲν πυνθανόμενος ταῦτα, ἐπεὶ δ' ἤκουσεν ἔργα ἀνδρὸς ἤδη διαχειριζόμενον τὸν Κύρον, ἀπεκάλει δὴ, ὅπως τὰ ἐν Πέρσαις ἐπιχώρια ἐπιτελοίη. καὶ ὁ Κύρος δὲ ἔνταῦθα λέγεται εἰπεῖν ὅτι ἀπιέναι βούλοιο, μὴ ὁ πατὴρ τι ἄχθοιτο καὶ ἡ πόλις μέμφοιτο. καὶ τῷ Ἀστυάγει δὲ ἐδόκει εἶναι ἀναγκαῖον ἀποπέμπειν αὐτόν. ἐνθα δὲ ἵππους τε αὐτῷ δοὺς οὓς αὐτὸς ἐπεθύμει λαβεῖν καὶ ἄλλα συσκευάσας πολλὰ ἐπεμπε καὶ διὰ τὸ φιλεῖν αὐτόν καὶ ἅμα ἐλπίδας ἔχων μεγάλας ἐν αὐτῷ ἄνδρα ἐσεσθαι ἱκανὸν καὶ φίλους ὠφελεῖν καὶ ἐχθροὺς ἀνιᾶν. ἀπιόντα δὲ τὸν Κύρον προῦπεμπον ἅπαντες καὶ παῖδες [καὶ ἡλικες] καὶ ἄνδρες καὶ γέροντες ἐφ' ἵππων καὶ Ἀστυάγης αὐτός, καὶ οὐδένα ἔφασαν ὄντιν' οὐ δα-

26 κρύοντ' ἀποστρέφασθαι. καὶ Κῦρον δὲ αὐτὸν λέγεται
 σὺν πολλοῖς δακρύοις ἀποχωρῆσαι. πολλὰ δὲ δῶρα
 διαδοῦναί φασιν αὐτὸν τοῖς ἡλικιώταις ὧν Ἀσιυάγης
 αὐτῷ ἐδεδώκει, τέλος δὲ καὶ ἦν εἶχε στολὴν τὴν Μη-
 δικὴν ἐκδύντα δοῦναί τι, [δῆλον ὅτι τοῦτ' αὖ] ὃν μά-
 λιστα ἡσπάζετο. τοὺς μὲντοι λοβόντας καὶ δεξαμένους
 τὰ δῶρα λέγεται Ἀσιυάγει ἀπενεγκεῖν, Ἀσιυάγην δὲ
 δεξάμενον Κύρῳ ἀποπέμψαι, τὸν δὲ πάλιν τε ἀπο-
 πέμψαι εἰς Μήδους καὶ εἰπεῖν, Εἰ βούλει, ὦ πάππε,
 ἐμὲ καὶ πάλιν ἵεναι ὥς σὲ μὴ αἰσχυρόμενον, ἔα ἔχειν
 εἴ τῳ τι ἐγὼ δέδωκα· Ἀσιυάγην δὲ ταῦτα ἀκούσαντα
 ποιῆσαι ὥσπερ Κύρος ἐπέστειλεν.

27 Εἰ δὲ δεῖ καὶ παιδικοῦ λόγον ἐπιμνησθῆναι, λέ-
 γεται, ὅτε Κύρος ἀπῆει καὶ ἀπηλλάττοντο ἀπ' ἀλλή-
 λων, τοὺς συγγενεῖς φιλοῦντας τῷ στόματι ἀποπέμ-
 πεσθαι αὐτὸν νόμῳ Περσικῷ· καὶ γὰρ νῦν ἔτι τοῦτο
 ποιοῦσι Πέρσαι· ἄνδρα δὲ τινα τῶν Μήδων μάλα κα-
 λὸν κάγαθόν ὄντα ἐκπεπληχθαι πολὺν τινα χρόνον
 ἐπὶ τῷ κάλλει τοῦ Κύρου, ἥνίκα δὲ ἑώρα τοὺς συγ-
 γενεῖς φιλοῦντας αὐτόν, ὑπολειφθῆναι· ἐπεὶ δ' οἱ
 ἄλλοι ἀπῆλθον, προσελθεῖν τῷ Κύρῳ καὶ εἰπεῖν, Ἐμὲ
 μόνον οὐ γινώσκεις τῶν συγγενῶν, ὦ Κύρε; Τί δέ,
 εἰπεῖν τὸν Κύρον, ἧ καὶ σὺ συγγενὴς εἶ; Μάλιστα,
 φάναι. Ταῦτ' ἄρα, εἰπεῖν τὸν Κύρον, καὶ ἐνεώρας
 μοι πολλάκις γὰρ δοκῶ σε γινώσκειν τοῦτο ποιοῦν-
 τα. Προσελθεῖν γάρ σοι, ἔφη, αἰεὶ βουλόμενος ναὶ μὰ
 τοὺς θεοὺς ἡσχυρόμην. Ἀλλ' οὐκ ἔδει, φάναι τὸν
 Κύρον, συγγενῇ γε ὄντα· ἅμα δὲ προσελθόντα φιλη-
 28 σαι αὐτόν. καὶ τὸν Μῆδον φιληθέντα ἑρέσθαι, Ἡ
 καὶ ἐν Πέρσαις νόμος ἐστὶν οὗτος συγγενεῖς φιλεῖν;

Μάλιστα, φάναι, θίαν γε ἴδωσιν ἀλλήλους διὰ χρόνου ἢ ἀπίωσί ποι ἀπ' ἀλλήλων. Ὡρα ἂν εἴη, ἔφη ὁ Μῆδος, μάλα πάλιν σε φιλεῖν ἐμέ' ἀπέρχομαι γάρ, ὥς ὁράς, ἤδη. οὕτω καὶ τὸν Κῦρον φιλήσαντα πάλιν ἀποπέμπειν καὶ ἀπιέναι. καὶ ὁδόν τε οὕτω πολλὴν διηνύσθαι αὐτοῖς καὶ τὸν Μῆδον ἦκειν πάλιν ἰδρῶντι τῷ ἱππῷ καὶ τὸν Κῦρον ἰδόντα, Ἀλλ' ἦ, φάναι, ἐπελάθου τι ὧν ἐβούλου εἰπεῖν; Μὰ Δία, φάναι, ἀλλ' ἦκω διὰ χρόνου. καὶ τὸν Κῦρον εἰπεῖν, Νῆ Δί', ὦ σύγγενες, δι' ὀλίγου γε. Ποίου ὀλίγου; εἰπεῖν τὸν Μῆδον. οὐκ οἶσθα, φάναι, ὦ Κῦρε, ὅτι καὶ ἕσον σκαρδαμύτιω χρόνον, πάνυ πολὺς μοι δοκεῖ εἶναι, ὅτι οὐχ ὁρῶ σε τότε τοιοῦτον ὄντα; ἐνταῦθα δὴ τὸν Κῦρον γελάσαι τε ἐκ τῶν ἔμπροσθεν δακρύων καὶ εἰπεῖν αὐτῷ θαρρεῖν ἀπιόντι, ὅτι παρέσται αὐτοῖς ὀλίγου χρόνου, ὥστε ὁρᾶν ἐξέσται καὶ βούληται ἀσκαρδαμυκτί.

Ὁ μὲν δὴ Κῦρος οὕτως ἀπελθὼν ἐν Πέρσαις ἐνταῦθα λέγεται ἐν τοῖς παισὶν ἔτι γενέσθαι. καὶ τὸ μὲν πρῶτον οἱ παῖδες ἔσκαπτον αὐτὸν ὥς ἡδυνπαθεῖν ἐν Μήδοις μεμανηκώς ἦκοι' ἐπεὶ δὲ καὶ ἐσθίοντα αὐτὸν ἐώρων ὥσπερ καὶ αὐτοὶ ἡδέως καὶ πίνοντα, καὶ εἴ ποτ' ἐν ἑορτῇ εὐωχία γένοιτο, ἐπιδιδόντα μᾶλλον αὐτὸν τοῦ ἑαυτοῦ μέρους ἡσθάνοντο ἢ προσδεόμενον, καὶ πρὸς τούτοις δὲ τὰλλα κρατιστεύοντα αὐτὸν ἐώρων ἑαυτῶν, ἐνταῦθα δὴ πάλιν ὑπέπτησσαν αὐτῷ οἱ ἡλικες. ἐπεὶ δὲ διελθὼν τὴν παιδείαν ταύτην ἤδη εἰσῆλθεν εἰς τοὺς ἐφήβους, ἐν τούτοις αὖ ἐδόκει κρατιστεύειν καὶ μελειῶν ἢ χρῆν καὶ καρτερῶν καὶ αἰδούμενος τοὺς πρεσβυτέρους καὶ πεινόμενος τοῖς ἄρχουσι.

Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου ὁ μὲν Ἀσινάγης ἐν τοῖς 2

- Μήδοις ἀποθνήσκει, ὁ δὲ Κναξάρης ὁ τοῦ Ἀστυάγου παῖς, τῆς δὲ Κύρου μητρὸς ἀδελφός, τὴν βασιλείαν ἔσχε τὴν Μήδων. ὁ δὲ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς καταστραμμένος μὲν πάντας Σύρους, φῦλον ἀμύπολν, ὑπήκοον δὲ πεποιημένον τὸν Ἀραβίων βασιλέα, ὑπηκόους δὲ ἔχων ἤδη καὶ Ὑρκανίους, πολιορκῶν δὲ καὶ Βακτρίους, ἐνόμιζεν, εἰ τοὺς Μήδους ἀσθενεῖς ποιήσεις, πάντων γε τῶν περὶ ὁραδίως ἄρξαιν ἰσχυρότατον γὰρ τῶν ἐγγὺς φύλων τοῦτο ἰδόκει εἶναι. οὕτω δὴ διαπέμπει πρὸς τε τοὺς ὑπ' αὐτὸν πάντας καὶ πρὸς Κροῦσον τὸν Αὐδῶν βασιλέα καὶ πρὸς τὸν Καππαδοκῶν καὶ πρὸς Φρύγας ἀμφοτέρους καὶ πρὸς Παφλαγόνας καὶ Ἰνδοὺς καὶ πρὸς Κῆρας καὶ Κίλικας, τὰ μὲν καὶ διαβάλλων τοὺς Μήδους καὶ Πέρσας, λέγων ὥς μέγαλα τ' εἴη ταῦτα ἔθνη καὶ ἰσχυρὰ καὶ συνεσθηκότα εἰς ταῦτό, καὶ ἐπιγαμίας ἀλλήλοις πεποιημένοι εἶεν, καὶ κινδυνεύσοιεν, εἰ μὴ τις αὐτοὺς φθάσας ἀσθενώσοι, ἐπὶ ἐν ἑκάστον τῶν ἔθνων ἰόντες καταστρέψασθαι. οἱ μὲν δὴ καὶ τοῖς λόγοις τοῦτοις πειθόμενοι συμμαχίαν αὐτῷ ἐποιοῦντο, οἱ δὲ καὶ δόροις καὶ χρήμασιν ἀναπειθόμενοι· πολλὰ γὰρ καὶ τοιαῦτα ἦν αὐτῷ.
- 4 **Κ**ναξάρης δὲ [ὁ τοῦ Ἀστυάγου παῖς] ἐπὶ ῥησθάνετο τὴν τ' ἐπιβουλήν καὶ τὴν παρασκευὴν τῶν συνισταμένων ἐφ' ἑαυτόν, αὐτός τε εὐθέως ὅσα ἰδύνατο ἀντιπαρεσκευάζετο καὶ εἰς Πέρσας ἔπεμπε πρὸς τε τὸ κοινὸν καὶ πρὸς Καμβύσην τὸν τὴν ἀδελφὴν ἔχοντα καὶ βασιλεύοντα ἐν Πέρσαις. ἔπεμπε δὲ καὶ πρὸς Κύρον, δεόμενος αὐτοῦ πειρᾶσθαι ἄρχοντα ἐλθεῖν τῶν ἀνδρῶν, εἴ τινας πέμποι στρατιώτας τὸ Περσῶν κοινόν. ἤδη γὰρ καὶ ὁ Κύρος διατετελεκώς τὰ ἐν τοῖς

ἐφήβοις δέκα ἔτη ἐν τοῖς τελείοις ἀνδράσιν ἦν. οὕτω 5
 δὴ δεξαμένον τοῦ Κύρου οἱ βουλευόντες γεραίτεροι
 αἰροῦνται αὐτὸν ἄρχοντα τῆς εἰς Μήδους στρατιᾶς.
 ἔδοσαν δὲ αὐτῷ καὶ προσελέσθαι διακοσίους τῶν ὁμο-
 τίμων, τῶν δ' αὖ διακοσίων ἑκάστῳ τέτταρας ἔδωκαν
 προσελέσθαι καὶ τούτους ἐκ τῶν ὁμοτίμων· γίνονται
 μὲν δὴ οὗτοι χίλιοι· τῶν δ' αὖ χιλίων τούτων ἑκάστῳ
 ἔταξαν ἐκ τοῦ δήμου τῶν Περσῶν δέκα μὲν πελταστὰς
 προσελέσθαι, δέκα δὲ σφενδονήτας, δέκα δὲ τοξότας·
 καὶ οὕτως ἐγένοντο μύριοι μὲν τοξόται, μύριοι δὲ
 πελτασταί, μύριοι δὲ σφενδονῆται. χωρὶς δὲ τούτων
 οἱ χίλιοι ὑπῆρχον. τοσαύτη μὲν δὴ στρατιὰ τῷ Κύρῳ
 ἐδόθη. ἐπεὶ δὲ ἤρθέη πάχιστα, ἤρχετο πρῶτον ἀπὸ 6
 τῶν θεῶν· καλλιερησάμενος δὲ τότε προσηρέϊτο τοὺς
 διακοσίους· ἐπεὶ δὲ προσείλοντο καὶ οὗτοι δὴ τοὺς τέ-
 τταρας ἕκαστοι, συνέλεξεν αὐτοὺς καὶ εἶπε τότε πρῶτον
 ἐν αὐτοῖς τάδε.

Ἄνδρες φίλοι, ἐγὼ προσειλόμην μὲν ὑμᾶς, οὗ 7
 νῦν πρῶτον δοκιμάσας, ἀλλ' ἐκ παίδων ὄρων ὑμᾶς ἃ
 μὲν καλὰ ἢ πόλις νομίζει, προθυμῶς ταῦτα ἐκπονοῦν-
 τας, ἃ δὲ αἰσχροὶ ἡγεῖται, παντελῶς τούτων ἀπεχομέ-
 νους. ὧν δ' ἕνεκα αὐτός τε οὐκ ἄκων εἰς τόδε τὸ
 τέλος κατέστην καὶ ὑμᾶς παρεκάλεσα δηλῶσαι ὑμῖν
 βούλομαι. ἐγὼ γὰρ κατενόησα ὅτι οἱ πρόγονοι χεῖρο- 8
 νες μὲν ἡμῶν οὐδὲν ἐγένοντο· ἀσχοῦντες γοῦν κάκει-
 νοι διετέλεσαν ἅπερ ἔργα ἀρετῆς νομίζεται· ὅτι μέντοι
 προσεκτήσαντο τοιοῦτοι ὄντες ἢ τῷ τῶν Περσῶν κοι-
 νῷ ἀγαθὸν ἢ αὐτοῖς, τοῦτ' οὐκέτι δύναμαι ἰδεῖν. καί- 9
 τοι ἐγὼ οἶμαι οὐδεμίαν ἀρετὴν ἀσχεῖσθαι ὑπ' ἀνθρώ-
 πων ὥς μηδὲν πλεῖον ἔχουσιν οἱ ἐσθλοὶ γενόμενοι τῶν

- πονηρῶν, ἀλλ' οἳ τε τῶν παραυτίκα ἡδονῶν ἀπεχόμενοι οὐχ ἵνα μηδέποτε εὐφρανθῶσι, τοῦτο πράττουσιν, ἀλλ' ὥς διὰ ταύτην τὴν ἐγκράτειαν πολλαπλάσια εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον εὐφρανόμενοι οὕτω παρασκευάζονται· οἳ τε λέγειν προθυμούμενοι δεινοὶ γενέσθαι οὐχ ἵνα εὖ λέγοντες μηδέποτε παύσωνται, τοῦτο μελετῶσιν, ἀλλ' ἐλπίζοντες τῷ λέγειν εὖ πείθοντες ἀνθρώπους πολλὰ καὶ μεγάλα ἀγαθὰ διαπράξεσθαι· οἳ τε αὖ τὰ πολεμικὰ ἀσχοῦντες οὐχ ὥς μαχόμενοι μηδέποτε παύσωνται, τοῦτ' ἐκπονοῦσιν, ἀλλὰ νομίζοντες καὶ οὗτοι τὰ πολεμικὰ ἀγαθοὶ γενόμενοι πολὺν μὲν ὄλβον, πολλὴν δὲ εὐδαιμονίαν, μεγάλας δὲ τιμὰς καὶ ἑαυτοῖς
- 10 καὶ πόλει περιάψειν. εἰ δέ τινες ταῦτα ἐκπονήσαντες πρὶν τινα καρπὸν ἀπ' αὐτῶν κομίσασθαι περιεῖδον αὐτοὺς γῆρα ἀδυνάτους γενομένους, ὅμοιον ἔμοιγε δοκοῦσι πεπονθέναι οἷον εἴ τις γεωργὸς ἀγαθὸς προθυμηθεὶς γενέσθαι καὶ εὖ σπείρων καὶ εὖ φυτεύων, ὅποτε καρποῦσθαι ταῦτα θέοι, ἐφ' ἣν τὸν καρπὸν ἀσυγκόμιστον εἰς τὴν γῆν πάλιν καταρρεῖν. καὶ εἴ τις γε ἀσκητὴς πολλὰ πονήσας καὶ ἀξιόνομος γενόμενος ἀναγώνιστος διατελέσειεν, οὐδ' αὖ οὕτως μοι δοκεῖ δι-
- 11 καίως ἀνάτιος εἶναι ἀφροσύνης. ἀλλ' ἡμεῖς, ὦ ἄνδρες, μὴ πάθωμεν ταῦτα, ἀλλ' ἐπεὶ περ σύνομεν ἡμῖν αὐτοῖς ἀπὸ παιδῶν ἀρξάμενοι ἀσκηταὶ ὄντες τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἔργων, ἴωμεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, οὓς ἐγὼ σαφῶς ἐπίσταμαι ἰδιώτας ὄντας ὥς πρὸς ἡμᾶς ἀγωνίζεσθαι. οὐ γάρ πω οὗτοι ἱκανοὶ εἰσιν ἀγωνισταί, οἳ ἂν τοξεύωσι καὶ ἀκοντίζωσι καὶ ἱππεύωσιν ἐπιστημύνας, ἣν δέ που πονῆσαι δέη; τούτῳ λείπωνται, ἀλλ' οὗτοι ἰδιῶταί εἰσι κατὰ τοὺς πόρους· οὐδέ γε οὔτινες

ἀγρυπνήσαι δέον ἡτιῶνται τούτον, ἀλλὰ καὶ οὗτοι
 ἰδιῶται κατὰ τὸν ἕπνον· οὐδέ γε οἱ ταῦτα μὲν ἱκανοί,
 ἀπαίδευτοι δὲ ὥς χρηὴ καὶ συμμάχοις καὶ πολεμίοις
 χρῆσθαι, ἀλλὰ καὶ οὗτοι δῆλον ὥς τῶν μεγίστων παι-
 δευμάτων ἀπειρώς ἔχουσιν. ὑμεῖς δὲ νυκτὶ μὲν δήπου 12
 ὅσαπερ οἱ ἄλλοι ἡμέρα δύναισθ' ἂν χρῆσθαι, πόνονος
 δὲ τοῦ ζῆν ἡδέως ἡγεμόνας νομίζετε, λιμῶ δὲ ὅσαπερ
 ὄψω διαχρησθε, ὕδροποσίαν δὲ ὄψον τῶν λεόντων
 φέρετε, κάλλιστον δὲ πάντων καὶ πολεμικώτατον κτήμα
 εἰς τὰς ψυχὰς συγκεκόμισθε· ἐπαινούμενοι γὰρ μᾶλλον
 ἢ τοῖς ἄλλοις ἅπασι χαίρετε. τοὺς δ' ἐπαίνου ἐραστὰς
 ἀνάγκη διὰ τοῦτο πάντα μὲν πόνον, πάντα δὲ κίνδυ-
 νον ἡδέως ὑποδύεσθαι. εἰ δὲ ταῦτα ἐγὼ λέγω περὶ 13
 ὑμῶν ἄλλη γινώσκων, ἑμαντὸν ἐξαπατῶ. ὅ,τι γὰρ
 μὴ τοιοῦτον ἀποβήσεται παρ' ὑμῶν, εἰς ἐμὲ τὸ ἐλλεί-
 πον ἦξει. ἀλλὰ πιστεύω τοι τῇ πείρᾳ καὶ τῇ ὑμῶν
 εἰς ἐμὲ εὐνοίᾳ καὶ τῇ τῶν πολεμίων ἀνοίᾳ μὴ ψεύσειν
 με ταύτας τὰς ἀγαθὰς ἐλπίδας. ἀλλὰ θαρροῦντες ὁρ-
 μώμεθα, ἐπειδὴ καὶ ἐκποδῶν ἡμῖν γεγένηται τὸ δόξαι
 τῶν ἄλλοτρίων ἀδίκως ἐφίεσθαι. νῦν γὰρ ἔρχονται
 μὲν οἱ πολέμοι ἄρχοντες ἀδίκων χειρῶν, καλοῦσι δὲ
 ἡμᾶς ἐπικούρους οἱ φίλοι· τί οὖν ἔστιν ἢ τοῦ ἀλέ-
 ξασθαι δικαιότερον ἢ τοῦ τοῖς φίλοις ἀρήγειν κάλλιον;
 ἀλλὰ μὴν κἀκεῖνο οἶμαι ὑμᾶς θαρρεῖν, τὸ μὴ παρη- 14
 μεληκότα με τῶν θεῶν τὴν ἔξοδον ποιεῖσθαι· πολλὰ
 γὰρ μοι συνόντες ἐπίστασθε οὐ μόνον τὰ μεγάλα ἀλλὰ
 καὶ τὰ μικρὰ πειρώμενον ἀεὶ ἀπὸ θεῶν ὀρμαῖσθαι. τέ-
 λος εἶπε, Τί δεῖ ἔτι λέγειν; ἀλλ' ὑμεῖς μὲν τοὺς ἀν-
 δρας ἐλόμενοι καὶ ἀναλαβόντες καὶ τᾶλλα παρασκευα-
 σάμενοι ἴτε εἰς Μήδους· ἐγὼ δ' ἐπανελθὼν πρὸς τὸν

πατέρα πρόειμι δῆ, ὅπως τὰ τῶν πολεμίων ὡς τάχιστα
μαθὼν οἶά ἐστι παρασκευάζωμαι ὅ,τι ἂν δέωμαι, ὅπως
ὡς κάλλιστα σὺν θεῷ ἀγωνιζώμεθα. οἱ μὲν δὴ ταῦτα
ἐπρατον.

ΤΕΛΟΣ ΠΡΟΜΑΙΩΝ

5. Κῦρος δὲ ἐλθὼν οἴκαδε καὶ προσευξάμενος Ἑστία
πατρός καὶ Διὶ πατρός καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς ἑρμᾶτο
ἐπὶ τὴν στρατείαν, συμπρούπεμπε δὲ αὐτὸν καὶ ὁ πα-
τήρ. ἐπεὶ δὲ ἔξω τῆς οἰκίας ἐγένοντο, λέγονται ἀστρα-
παὶ καὶ βρονταὶ αὐτῷ αἰσίοι γενέσθαι. τούτων δὲ
φανέντων οὐδὲν ἄλλο ἔτι οἰωνιζόμενοι ἐπορεύοντο, ὡς
οὐδένα ἂν λύσαντα τὰ τοῦ μεγίστου θεοῦ σημεῖα.

2 Προϊόντι δὲ τῷ Κύρῳ ὁ πατήρ ἤρχετο λόγου τοι-
οὔδε. ὦ παῖ, ὅτι μὲν οἱ θεοὶ ἡλεῶ τε καὶ εὐμενεῖς
πέμπουσί σε καὶ ἐν ἱεροῖς δῆλον καὶ ἐν οὐρανίοις ση-
μείοις· γινώσκεις δὲ καὶ αὐτός. ἐγὼ γάρ σε ταῦτα
ἐπίτηδες ἐδιδασάμην, ὅπως μὴ δι' ἄλλων ἐρμηνέων
τὰς τῶν θεῶν συμβουλίας συνιείης, ἀλλ' αὐτὸς καὶ
ὁρῶν τὰ ὁρατὰ καὶ ἀκούων τὰ ἀκουστὰ γινώσκῃς
καὶ μὴ ἐπὶ μάντεσιν εἴης, εἰ βούλῃ σε ἑξαπατᾶν
ἕτερα λέγοντες ἢ τὰ παρὰ τῶν θεῶν σημαινόμενα,
μηδ' αὖ, εἰ ποτε ἄρα ἄνευ μάντεως γένοιο, ἀποροῖτο
θείους σημείους ὅ,τι χρῶο, ἀλλὰ γινώσκων διὰ τῆς
μαντικῆς τὰ παρὰ τῶν θεῶν συμβουλευόμενα, τούτοις
3 πείθοιο. Καὶ μὲν δῆ, ὦ πάτερ, ἔφη ὁ Κῦρος, ὡς ἂν
ἡλεῶ οἱ θεοὶ ὄντες ἡμῖν συμβουλεύειν ἐθέλωσιν, ὅσον
δύναμαι κατὰ τὸν σὸν λόγον διατελῶ ἐπιμελόμενος.
μέμνημαι γάρ, ἔφη, ἀκούσας ποτὲ σου ὅτι εἰκότως ἂν
καὶ παρὰ θεῶν πρακτικώτερος εἴη ὥσπερ καὶ παρ' ἀν-
θρώπων ὅστις μὴ ὁπότε ἐν ἀπόροις εἴη, τότε κολα-
κεύοι, ἀλλ' ὅτε τὰ ἄριστα πράττει, τότε μάλιστα τῶν

θεῶν μεμνητοῖ καὶ τῶν φίλων δ' ἔφησθα χρηναὶ ὡς-
 αὐτως οὕτως ἐπιμέλεισθαι. Οὐκοῦν νῦν, ἔφη, ὦ παῖ, 4
 διὰ γ' ἐκείνας τὰς ἐπιμελείας ἥδιον μὲν ἔρχει πρὸς
 τοὺς θεοὺς δεησόμενος, ἐλπίζεις δὲ μᾶλλον τεύξεσθαι
 ὢν ἂν δέῃ, διτι συνειδέναι σαυτῷ δοκεῖς οὐπάποι
 ἀμελήσας αὐτῶν; Πάνν μὲν οὖν, ἔφη, ὦ πάτερ, ὥς
 πρὸς φίλους μοι ὄντας τοὺς θεοὺς οὕτω διάκειμαι. Τί 5
 γάρ, ἔφη, ὦ παῖ μέμνησαι ἐκεῖνα ἃ ποτε ἐδόκει ἡμῖν
 ὥς ἅπερ δεδώκασιν οἱ θεοὶ μαθόντας ἀνθρώπους βέλ-
 τιον πράττειν ἢ ἀνεπιστήμονας αὐτῶν ὄντας καὶ ἐργα-
 ζομένους μᾶλλον ἀνύτειν ἢ ἀργοῦντας καὶ ἐπιμελομέ-
 νους ἀσφαλέστερον διάγειν ἢ ἀφυλακτοῦντας, τούτων
 <πéρι> παρέχοντας οὖν τοιούτους ἑαυτοὺς οἴους δεῖ,
 οὕτως ἡμῖν ἐδόκει δεῖν καὶ αἰτεῖσθαι τὰγαθὰ παρὰ
 τῶν θεῶν; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, μέμνημαι μέν- 6
 τοι τοιαῦτα ἀκούσας σου· καὶ γὰρ ἀνάγκη με πείθε-
 σθαι τῷ λόγῳ· καὶ γὰρ οἶδά σε λέγοντα αἰεὶ ὥς οὐδὲ
 θέμις εἶη αἰτεῖσθαι παρὰ τῶν θεῶν οὔτε ἱππεύειν μὴ
 μισθόντας ἱππομαχοῦντας νικᾶν, οὔτε μὴ ἐπισταμένους
 τοξεύειν τοξεύοντας κρατεῖν τῶν ἐπισταμένων, οὔτε
 μὴ ἐπισταμένους κυβερνᾶν σώζειν εὖχεσθαι ναῦς κυ-
 βερνῶντας, οὐδὲ μὴ σπείροντάς γε σῖτον εὖχεσθαι
 καλὸν αὐτοῖς φύεσθαι, οὐδὲ μὴ φυλαττομένους γε ἐν
 πολέμῳ σωτηρίαν αἰτεῖσθαι· παρὰ γὰρ τοὺς τῶν θεῶν
 θεσμοὺς πάντα τὰ τοιαῦτα εἶναι· τοὺς δὲ ἀθέμιτα εὖ-
 χομένους ὁμοίως ἔφησθα εἰκὸς εἶναι παρὰ θεῶν ἀτυ-
 χεῖν ὥσπερ καὶ παρὰ ἀνθρώπων ἀπρακτεῖν τοὺς παρά-
 νομα δεομένους.

Ἐκείνων δέ, ὦ παῖ, ἐπελάθου ἃ ποτε ἐγὼ καὶ σὺ 7
 ἐλογιζόμεθα ὥς ἱκανὸν εἶη καὶ καλὸν ἀνδρὶ ἔργον, εἴ

τις δύναίτο ἐπιμεληθῆναι ὅπως ἂν αὐτός τε καλὸς κα-
 γαθὸς δοκίμως γένοιτο καὶ τὰπιτήδεια αὐτός τε καὶ
 οἱ οἰκέται ἱκανῶς ἔχοιεν; τὸ δέ, τούτου μεγάλου ἔρ-
 γου ὄντος, οὕτως ἐπίστασθαι ἀνθρώπων ἄλλων προ-
 στατεύειν ὅπως ἔξουσιν πάντα τὰπιτήδεια ἔκπλεω καὶ
 ὅπως ἔσονται πάντες οἴους δεῖ, τοῦτο θαυμαστὸν δὴ-
 8 πον ἡμῖν ἐφαίνεται εἶναι. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὦ πάτερ,
 μέμνημαι καὶ τοῦτό σου λέγοντος· συνεδόκει οὖν καὶ
 ἐμοὶ ὑπερμέγεθες εἶναι ἔργον τὸ καλῶς ἄρχειν· καὶ
 νῦν γ', ἔφη, ταῦτά μοι δοκεῖ ταῦτα, ὅταν πρὸς αὐτὸ
 τὸ ἄρχειν σκοπῶν λογίζωμαι. ὅταν μέντοι γε πρὸς
 ἄλλους ἀνθρώπους ἰδὼν κατανοήσω οἷοι ὄντες διαγί-
 γνονται ἄρχοντες καὶ οἷοι ὄντες ἀνταγωνιστὰι ἡμῖν ἔσον-
 ται, πάνν μοι δοκεῖ αἰσχρὸν εἶναι τὸ τοιούτους αὐτοὺς
 ὄντας ὑποπιτῆσαι καὶ μὴ ἐθέλειν ἵεναι αὐτοῖς ἀνταγω-
 νιουμένους· οὕς, ἔφη, ἐγὼ αἰσθάνομαι ἀρξάμενος ἀπὸ
 τῶν ἡμετέρων φίλων τούτων ἡγουμένους· δεῖν τὸν ἄρ-
 χοντα τῶν ἀρχομένων διαφέρειν τῷ καὶ πολυτελέστε-
 ρον δεῖνπνεν καὶ πλεον ἔχειν ἔνδον χρυσίον καὶ πλεί-
 ονα χρόνον καθεύδειν καὶ πάντα ἀπονώτερον τῶν ἀρ-
 χομένων διάγειν. ἐγὼ δὲ οἶμαι, ἔφη, τὸν ἄρχοντα οὐ
 τῷ ῥαδιουργεῖν χρῆναι διαφέρειν τῶν ἀρχομένων, ἀλλὰ
 9 τῷ προνοεῖν καὶ φιλοπονεῖν· Ἀλλὰ τοι, ἔφη, ὦ παῖ,
 ἐνὶ ἑστὶν ἃ οὐ πρὸς ἀνθρώπους ἀγωνιστέον, ἀλλὰ
 πρὸς αὐτὰ τὰ πράγματα, ὧν οὐ ῥάδιον εὐπόρως περι-
 γενέσθαι. αὐτίκα δὴ πον οἶσθα ὅτι εἰ μὴ ἔξει τὰπιτή-
 δεια ἢ στρατιά, καταλελύσεται σου ἡ ἀρχή. Οὐκοῦν
 ταῦτα μέν, ἔφη, ὦ πάτερ, Κναξάρης φησὶ παρέξειν
 τοῖς ἐντεῦθεν ἰοῦσι πᾶσιν ὁπόσοι ἂν ᾧσι. Τούτοις δὴ
 σύ, ἔφη, ὦ παῖ, πιστεύων ἔρχει τοῖς παρὰ Κναξάρου

χρήμασιν; Ἐγώγ', ἔφη ὁ Κῦρος. Τί δέ, ἔφη, οἶσθα
 ὅποσα αὐτῷ ἔστι; Μὰ τὸν Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ μὲν
 δῆ. Ὅμως δὲ τούτοις πιστεύεις τοῖς ἀδύλοις; ὅτι δὲ
 πολλῶν μὲν σοὶ δεήσει, πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα νῦν ἀνάγ-
 κη δαπανᾶν ἐκείνων, οὐ γινώσκεις; Γινώσκω, ἔφη
 ὁ Κῦρος. Ἦν οὖν, ἔφη, ἐπιλίπη αὐτὸν ἢ δαπάνη ἢ
 καὶ ἐκὼν ψεύσεται, πῶς σοι ἔξει τὰ τῆς στρατιᾶς; Δῆ-
 λον ὅτι οὐ καλῶς. ἀτάρ, ἔφη, ὦ πάτερ, σὺ εἰ ἐνορᾷς
 τινα πόρον καὶ ἀπ' ἐμοῦ ἂν προσγενόμενον, ἕως ἔτι
 ἐν φιλίᾳ ἔσμεν, λέγε. Ἐρωτᾷς, ἔφη, ὦ παῖ, ποῦ ἂν 10
 ἀπὸ σοῦ πόρος προσγένοιτο; ἀπὸ τίνος δὲ μᾶλλον εἰ-
 κός ἐστι πόρον γενέσθαι ἢ ἀπὸ τοῦ δύναμιν ἔχοντος;
 σὺ δὲ πεζὴν μὲν δύναμιν ἐνθένδε ἔχων ἔρχει ἀνθ' ἧς
 οἶδ' ὅτι πολλαπλασίαν ἄλλην οὐκ ἂν δέξαιο, ἱππικὸν
 δέ σοι, ὅπερ κράτιστον, τὰ Μήδων σύμμαχον ἔσται.
 ποῖον οὖν ἔθνος τῶν πέριξ οὐ δοκεῖ σοι καὶ χαρίζε-
 σθαι βουλόμενον ὑμῖν ὑπηρετήσῃ καὶ φοβούμενον μή
 τι πάθῃ; ἂ χρεῖ σε κοινῇ σὺν Κναξάρῃ σκοπεῖσθαι μή-
 ποτε ἐπιλίπη τι ὑμᾶς ὧν δεῖ ὑπάρχειν, καὶ ἔθους δὲ
 ἔνεκα μηχανᾶσθαι προσόδου πόρον. τόδε δὲ πάντων
 μάλιστα μοι μέμνησο μηδέποτε ἀναμένειν τὸ πορίζε-
 σθαι τὰπιτήδεια ἔστ' ἂν ἡ χρεῖα σε ἀναγκάσῃ· ἀλλ' ὅταν
 μάλιστα εὐπορῆς, τότε πρὸ τῆς ἀπορίας μηχανῶ. καὶ
 γὰρ τεύξει μᾶλλον παρ' ὧν ἂν δέῃ μὴ ἀπορος δοκῶν
 εἶναι, καὶ ἔτι ἀναίτιος ἔσει παρὰ τοῖς σαντοῦ στρατιώ-
 ταις· ἐκ τούτου δὲ μᾶλλον καὶ ὑπ' ἄλλων αἰδοῦς
 τεύξει, καὶ ἦν τινος βούλῃ ἢ εὖ ποιῆσαι τῇ δυνάμει
 ἢ κακῶς, μᾶλλον ἕως ἂν ἔχῃσι τὰ δέοντα οἱ στρατι-
 ῶται ὑπηρετήσουσί σοι, καὶ πειστικωτέρους, σάφ' ἴσθι,
 λόγους δυνήσει τότε λέγειν ὅτανπερ καὶ ἐνδείκνυσθαι

- 11 μάλιστα δύνῃ καὶ εὖ ποιεῖν ἱκανὸς ὢν καὶ κακῶς. Ἄλλ', ἔφη, ὦ πάτερ, ἄλλως τέ μοι καλῶς δοκεῖς ταῦτα λέγειν πάντα, καὶ ὅτι ὢν μὲν νῦν λέγονται λήψεσθαι οἱ στρατιῶται, οὐδείς αὐτῶν ἐμοὶ τούτων χάριν εἶσε-
ται· ἴσασι γὰρ ἔφ' οἷς αὐτοὺς Κρυζάρης ἐπάγεται συμ-
μάχους· ὅτι δ' ἂν πρὸς τοῖς εἰρημένοις λαμβάνῃ τις,
ταῦτα καὶ τιμὴν νομοῦσι καὶ χάριν τούτων εἰκὸς εἶ-
δέναι τῷ διδόντι. τὸ δ' ἔχοντα δύναμιν ἧ ἔστι μὲν
φίλους εὖ ποιοῦντα ἀντωφελεῖσθαι, ἔστι δὲ ἐχθροὺς
[ἔχοντα] πειρᾶσθαι τίσασθαι, ἔπειτ' ἀμελεῖν τοῦ πο-
ριζέσθαι, οἷε τι, ἔφη, ἡτιόν τι τοῦτο εἶναι αἰσχρὸν
ἢ εἴ τις ἔχων μὲν ἀγροὺς, ἔχων δὲ ἐργάτας οἷς ἂν
ἐργάζοιτο, ἔπειτ' ἐὼν τὴν ἀργοῦσαν ἀνωφέλητον εἶναι;
Ὡς γ' ἐμοῦ, ἔφη, μηδέποτε ἀμελήσαντος τοῦ τὰπιτή-
δεια τοῖς στρατιώταις συμμηχανᾶσθαι μήτ' ἐν φιλίᾳ
μήτ' ἐν πολεμίᾳ οὕτως ἔχε τὴν γνώμην.
- 12 Τί γάρ, ἔφη, ὦ παῖ, τῶν ἄλλων, ὧν ἐδόκει ποθ'
ἡμῶν ἀναγκαῖον εἶναι μὴ παραμελεῖν, ἢ μέμνησαι; Εὖ
γάρ, ἔφη, μέμνησαι ὅτε ἐγὼ μὲν πρὸς σὲ ἤλθον ἐπ'
ἀργύριον, ὅπως ἀποδοίην τῷ φάσκοιτι στρατηγεῖν με
πεπαιδευκένας, σὺ δὲ ἅμα διδούς μοι ἐπηρώτας ὧδέ
πως, Ἄρά γε, εἶπας, ὦ παῖ, ἐν τοῖς στρατηγικοῖς καὶ
οἰκονομίᾳ τί σοι ἐπεμνήσθη ὁ ἀνὴρ ὃν τὸν μισθὸν
φέρεις; οὐδὲν μέντοι ἦτιον οἱ στρατιῶται τῶν ἐπιτη-
δείων δέονται ἢ οἱ ἐν οἴκῳ οἰκέται. ἐπεὶ δ' ἐγὼ σοι
λέγων τὰληθῆ εἶπον ὅτι οὐδ' ὅτιοῦν περὶ τούτου ἐπ-
εμνήσθη, ἐπήρουν με πάλιν εἴ τί μοι ὕγιείας πέρι ἢ
δῶμης ἔλεξεν, ὥς δεῆσον καὶ τούτων ὥσπερ καὶ τῆς
- 13 στρατηγίας τὸν στρατηγὸν ἐπιμέλεσθαι. ὥς δὲ καὶ
ταῦτ' ἀπέφησα, ἐπήρουν με αὖ πάλιν εἴ τινας τέχνας

ἐδίδασκεν, αἱ τῶν πολεμικῶν ἔργων κράτισται ἂν σύμ-
 μαχοι γένοιτο. ἀποφήσαντος δέ μου καὶ τοῦτο, ἀνέ-
 κρινας αὖ σὺ καὶ τόδε, εἴ τί μ' ἐπαίδευσεν ὥς ἂν δυ-
 ταίμην στρατιᾷ προθυμίαν ἐμβαλεῖν, λέγων ὅτι τὸ
 πᾶν διαφέρει ἐν παντὶ ἔργῳ προθυμία ἀθυμίας. ἐπεὶ
 δὲ καὶ τοῦτο ἀνένευον, ἤλεγχεσ αὖ σὺ εἴ τινα λόγον
 ποιήσαιτο διδάσκων περὶ τοῦ πείθεσθαι τὴν στρατιάν,
 ὥς ἂν τις μάλιστα μηχανῶτο. ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο παν- 14
 τάπασιν ἄρρητον ἐφαίνεται, τέλος δὴ μ' ἐπήρου ὅ,τι
 ποτὲ διδάσκων στρατηγίαν φαίη με διδάσκειν. καὶ γὰρ
 δὴ ἐνταῦθα ἀποκρίνομαι ὅτι τὰ τακτικά. καὶ σὺ γε-
 λᾶσας διηλθές μοι παρατιθείς ἕκαστον τί εἴη ὄφελος
 στρατιᾷ τακτικῶν ἄνευ τῶν ἐπιτηδείων, τί δ' ἄνευ
 τοῦ ὑγιαίνειν, τί δ' ἄνευ τοῦ ἐπίστασθαι τὰς ἡγρη-
 μένας εἰς πόλεμον τέχνας, τί δ' ἄνευ τοῦ πείθεσθαι.
 ὥς δέ μοι καταφανὲς ἐποίησας ὅτι μικρόν τι μέρος
 εἴη στρατηγίας τὰ τακτικά, ἐπερομένου μου εἴ τι τού-
 των σὺ με διδάξαι ἱκανὸς εἴης, ἀπιόντα με ἐκέλευσας
 τοῖς στρατηγικοῖς νομιζομένοις ἀνδράσι διαλέγεσθαι
 καὶ πυνθέσθαι πῇ ἕκαστα τούτων γίνεταί. ἐκ τούτου 15
 δὴ συνῆν τούτοις ἐγὼ, οὕς μάλιστα φρονίμους περὶ
 τούτων ἦκουον εἶναι. καὶ περὶ μὲν τροφῆς ἐπέισθην
 ἱκανὸν εἶναι ὑπάρχον ὅ,τι Κυναξάρης ἔμελλε παρέξειν
 ἡμῖν, περὶ δὲ ὑγείας, ἀκούων καὶ ὄρων ὅτι καὶ πό-
 λεις αἱ χρήζουσαι ὑγιαίνειν ἰατροὺς αἰροῦνται καὶ οἱ
 στρατηγοὶ τῶν στρατιωτῶν ἔνεκεν ἰατροὺς ἐξάγουσιν,
 οὕτω καὶ ἐγὼ ἐπεὶ ἐν τῷ τέλει τούτῳ ἐγενόμην, εὐθὺς
 τούτου ἐπεμελήθην, καὶ οἶμαι, ἔφη, ὦ πάτερ, πάν-
 ῃ ἱκανοὺς τὴν ἰατρικὴν τέχνην ἔξειν μετ' ἐμαντοῦ ἄν-
 δρας. πρὸς ταῦτα δὴ ὁ πατὴρ εἶπεν, Ἄλλ', ὦ παῖ, 16

- ἔφη, οὗτοι μὲν οὖς λέγεις, ὥσπερ ἱματίων θάγντων εἰσὶ τινες ἀκεσταί, οὕτω καὶ οἱ ἱατροί, θίαν τινὲς νοσήσωσι, τότε ἰῶνται τούτους· σοὶ δὲ τούτου μεγαλοπρεπεστέρα ἔσται ἢ τῆς ὑγιείας ἐπιμέλεια· τὸ γὰρ ἀρχὴν μὴ κάμνειν τὸ στράτευμα, τούτου σοι δεῖ μέλειν. Καὶ τίνα δὴ ἐγώ, ἔφη, ὦ πάτερ, ὁδὸν ἰὼν τοῦτο πράττειν ἱκανὸς ἔσομαι; Ἦν μὲν δῆπου χρόνον τινα μέλλης ἐν τῷ αὐτῷ μένειν, ὑγιεινοῦ πρῶτον δεῖ στρατοπέδου μὴ ἀμελῆσαι· τούτου δὲ οὐκ ἂν ἀμάρτοις, ἂν περ μελήσῃ σοι. καὶ γὰρ λέγοντες οὐδὲν παύονται ἄνθρωποι περὶ τε τῶν νοσηρῶν χωρίων καὶ περὶ τῶν ὑγιεινῶν· μάρτυρες δὲ σαφεῖς ἐκατέροις αὐτῶν παρίστανται τὰ τε σώματα καὶ τὰ χρώματα. ἔπειτα δὲ οὐ τὰ χωρία μόνον ἀρκέσει σκέπασθαι, ἀλλὰ μνησθήτη
- 17 οὐ πῶς πειρᾷ σαυτοῦ ἐπιμέλεσθαι ὅπως ὑγιαίνης. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, Πρῶτον μὲν νῆ Δία πειρῶμαι μηδέποτε ὑπερπίμπλασθαι· δύσφορον γάρ· ἔπειτα δὲ ἐκπονῶ τὰ εἰσιόντα· οὕτω γάρ μοι δοκεῖ ἢ τε ὑγεία μᾶλλον παραμένειν καὶ ἰσχύς προσγενέσθαι. Οὕτω τοίνυν, ἔφη, ὦ παῖ, καὶ τῶν ἄλλων δεῖ ἐπιμέλεσθαι.
- Ἦ καὶ σχολή, ἔφη, ὦ πάτερ, ἔσται, σωμασκεῖν τοῖς στρατιώταις; Οὐ μὰ Δί', ἔφη, ὁ πατήρ, οὐ μόνον γε, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη. δεῖ γὰρ δῆπου στρατιάν, εἰ μέλλει πράξειν τὰ θέοντα, μηδέποτε παύεσθαι ἢ τοῖς πολέμοις κακὰ πορσύνουσιν ἢ ἐαυτῇ ἀγαθὰ· ὥς χαλεπὸν μὲν καὶ ἕνα ἄνθρωπον ἄργον τρέφεσθαι, πολὺ δ' ἔτι χαλεπώτερον, ὦ παῖ, οἶκον ὅλον, πάντων δὲ χαλεπώτατον στρατιάν ἄργον τρέφειν. πλεῖστα τε γὰρ τὰ ἐσθλόντα ἐν στρατῷ καὶ ἀπ' ἐλαχίστων ὁρμώμενα καὶ οἷς ἂν λάβῃ θαυσιλέστατα χρώμενα, ὥστε οὐποτε ἄργεῖν

δεήσει στρατιάν. Αέγεις σύ, ἔφη, ὦ πάτερ, ὥς ἐμοὶ 18
δοκεῖ, ὥσπερ οὐδὲ γεωργοῦ ἀργοῦ οὐδὲν ὄφελος, οὐ-
τως οὐδὲ στρατηγοῦ ἀργοῦντος οὐδὲν ὄφελος εἶναι.
Τὸν δέ γε ἐργάτην στρατηγὸν ἐγὼ, ἔφη, ἀναδέχομαι,
ἣν μή τις θεὸς βλάβῃ, ἅμα καὶ τὰπιτήδεια μάλιστα
ἔχοντας τοὺς στρατιώτας ἀποδείξειν καὶ τὰ σώματα
ἄριστα ἔχοντας παρασκευάσειν. Ἄλλὰ μέντοι, ἔφη, τό
γε μελειᾶσθαι ἕκαστα τῶν πολεμικῶν ἔργων, ἀγῶνας
ἂν τίς μοι δοκεῖ, ἔφη, ὦ πάτερ, προειπὼν ἑκάστοις
καὶ ἄθλα προτιθεὶς μάλιστ' ἂν ποιεῖν εὖ ἀσκεῖσθαι ἕκα-
στα, ὥστε ὁπότε δεοίτο ἔχειν ἂν παρεσκευασμένοις χρῆ-
σθαι. Κάλλιστα λέγεις, ἔφη, ὦ παῖ τοῦτο γὰρ ποιήσας,
σάφ' ἴσθι, ὥσπερ χοροὺς τὰς τάξεις ἀεὶ τὰ προσήκοντα
μελειώσας θεάσει.

Ἄλλὰ μὴν, ὁ Κῦρος ἔφη, εἰς γε τὸ προθυμίαν 19
ἐμβαλεῖν στρατιώταις οὐδέν μοι δοκεῖ ἱκανώτερον εἶ-
ναι ἢ τὸ δύνασθαι ἐλπίδας ἐμποιεῖν ἀνθρώποις. Ἄλλ',
ἔφη, ὦ παῖ, τοῦτό γε τοιοῦτόν ἐστιν οἷόνπερ εἴ τις
κύνας ἐν θήρᾳ ἀνακαλοῖτο ἀεὶ τῇ κλήσει ἥπερ ὅταν
τὸ θηρίον ὄρῃ. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον προθύμως εὖ οἶδ'
ὅτι ἔχει ὑπακουούσας· ἦν δὲ πολλάκις ψεύδεται αὐτάς,
τελευτῶσαι οὐδ' ὁπόταν ἀληθῶς ὄρῶν καλῇ πείθονται
αὐτῷ· οὕτω καὶ τὸ περὶ τῶν ἐλπίδων ἔχει· ἦν πολ-
λάκις προσδοκίας ἀγαθῶν ἐμβαλὼν ψεύδεται τις, οὐδ'
ὁπόταν ἀληθεὶς ἐλπίδας λέγῃ ὁ τοιοῦτος πείθειν δύ-
ναιται. ἀλλὰ τοῦ μὲν αὐτὸν λέγειν ἃ μὴ σαφῶς εἰδείῃ
εἵργεσθαι δεῖ, ὦ παῖ, ἄλλοι δ' ἐνεοὶ λέγοντες ταῦτ'
ἂν διαπράττοιεν· τὴν δ' αὐτοῦ παρακέλευσιν εἰς τοὺς
μεγίστους κινδύνους δεῖ ὥς μάλιστα ἐν πίστει διασώ-
ζειν. Ἄλλὰ ναὶ μὰ τὸν Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ πάτερ,

- 20 καλῶς μοι δοκοῖς λέγειν, καὶ ἔμοι οὕτως ἥδιον. τό γε μὴν πειθομένους παρέχεσθαι τοὺς στρατιώτας, οὐκ ἀπείρως μοι δοκῶ αὐτοῦ ἔχειν, ὃ πάτερ' σὺ τε γάρ με εὐθὺς τοῦτο ἐκ παιδίου ἐπαίδευες, σαντιῶ πείθεσθαι ἀναγκάζων· ἔπειτα τοῖς διδασκάλοις παρέδωκας, καὶ ἐκείνοι αὖ ταῦτο τοῦτο ἔπραττον· ἐπεὶ δ' ἐν τοῖς ἐφήβοις ἤμεν, ὁ ἄρχων τοῦ αὐτοῦ τούτου ἰσχυρῶς ἐπεμέλετο· καὶ οἱ νόμοι δέ μοι δοκοῦσιν οἱ πολλοὶ ταῦτα δύο μάλιστα διδάσκειν, ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι. καὶ τοίνυν κατανοῶν περὶ τούτων ἐν πᾶσιν ὄραν μοι δοκῶ τὸ προτιρόμενον πείθεσθαι μάλιστα ὃν τὸ τὸν πειθόμενον ἐπαινεῖν τε καὶ τιμᾶν, τὸν δὲ ἀπειθοῦντα
- 21 ἀτιμάζειν τε καὶ κολάζειν. Καὶ ἐπὶ μὲν γε τὸ ἀνάγκη ἔπεσθαι αὕτη, ὃ παῖ, ἡ ὁδὸς ἐστίν· ἐπὶ δὲ τὸ κρεῖττον τούτου πολὺ, τὸ ἐκόντας πείθεσθαι, ἄλλη ἐστὶ συντομωτέρα. ὃν γὰρ ἂν ἡγήσονται περὶ τοῦ συμφέροντος ἑαυτοῖς φρονιμώτερον ἑαυτῶν εἶναι, τούτῳ οἱ ἄνθρωποι ὑπερηδέως πείθονται. γνοίης δ' ἂν ὅτι τοῦθ' οὕτως ἔχει ἐν ἄλλοις τε πολλοῖς καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖς κάμνουσιν, ὥς προθύμως τοὺς ἐπιτάξοντας ὅ,τι χρὴ ποιεῖν καλοῦσιν· καὶ ἐν θαλάττῃ δὲ ὥς προθύμως τοῖς κυβερνήταις οἱ συμπλέοντες πείθονται· καὶ οὕς γ' ἂν νομίσωσί τινες βέλτιον αὐτῶν ὁδοὺς εἰδέναι, ὥς ἰσχυρῶς τούτων οὐδ' ἀπολείπεσθαι ἐθέλουσιν. ὅταν δὲ οἴωνται πειθόμενοι κακὸν τι λήψεσθαι, οὔτε ζημίαις πάνν τι ἐθέλουσιν εἶκειν οὔτε δώροις ἐπαίρεσθαι. οὐδὲ γὰρ δῶρα ἐπὶ τῷ αὐτοῦ κακῷ ἐκὼν οὐδεὶς λαμβάνει.
- 22 Ἀέγεις σὺ, ὦ πάτερ, εἰς τὸ πειθομένους ἔχειν οὐδὲν εἶναι ἀνυσιμώτερον τοῦ φρονιμώτερον δοκεῖν εἶναι τῶν ἀρχομένων. Ἀέγω γὰρ οὖν, ἔφη. Καὶ πῶς δὴ

τις ἄν, ὃ πάτερ, τοιαύτην δόξαν τάχιστα περὶ αὐτοῦ
 παρασχέσθαι δύναιτο; Οὐκ ἔστιν ἔφη, ὃ παῖ, συντομω-
 τέρα ὁδὸς <ἐπὶ τό,> περὶ ὧν βούλει, δοκεῖν φρόνιμος
 εἶναι ἢ τὸ γενέσθαι περὶ τούτων φρόνιμον. καθ' ἑν
 δ' ἕκαστον σκοπῶν γνώσει ὅτι ἐγὼ ἀληθῆ λέγω. ἦν
 γὰρ βούλη μὴ ὧν ἀγαθὸς γεωργὸς δοκεῖν εἶναι ἀγα-
 θός, ἢ ἱππεὺς ἢ ἱατρὸς ἢ αὐλητῆς ἢ ἄλλ' ὅτιοῦν, ἐν-
 νόει πόσα σε δεοί ἄν μηχανᾶσθαι τοῦ δοκεῖν ἔνεκα.
 καὶ εἰ δὴ πείσαις ἐπαινεῖν τέ σε πολλοὺς, ὅπως δόξαν
 λάβοις, καὶ κατασκευὰς καλὰς ἐφ' ἑκάστῳ αὐτῶν κτή-
 σαιο, ἄρτι τε ἐξηπατηκὼς εἴης ἄν καὶ ὀλίγω ὕστερον,
 ὅπου πεῖραν δοίης, ἐξεληλεγμένος ἄν προσέτι καὶ ἀλα-
 ζὼν φαίνοιο. Φρόνιμος δὲ περὶ τοῦ συνοίσειν μέλλον- 23
 τος πῶς ἄν τις τῷ ὄντι γένοιτο; Δῆλον, ἔφη, ὃ παῖ,
 ὅτι ὅσα μὲν ἔστι μαθήοντα εἰδέναι, μαθὼν ἄν, ὥσπερ
 τὰ τακτικά ἐμαθες· ὅσα δὲ ἀνθρώποις οὔτε μαθητὰ
 οὔτε προορατὰ ἀνθρωπίνῃ προνοίᾳ, διὰ μαντικῆς ἄν
 παρὰ θεῶν πυνθανόμενος φρονιμώτερος ἄλλων εἴης
 ὅ,τι δὲ γνοίης βέλτιον ὢν πραχθῆναι, ἐπιμελόμενος
 ἄν τούτου ὥς ἄν πραχθείη. καὶ γὰρ τὸ ἐπιμέλεσθαι
 οὗ ἄν δέῃ φρονιμωτέρου ἀνδρὸς ἢ τὸ ἀμελεῖν. Ἀλλὰ 24
 μέντοι ἐπὶ τὸ φιλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχομένων, ὅπερ
 ἔμοιγε ἐν τοῖς μεγίστοις δοκεῖ εἶναι, δῆλον ὅτι ἡ αὐτὴ
 ὁδὸς ἥπερ εἴ τις ὑπὸ τῶν φίλων στέργεσθαι ἐπιθυ-
 μοίῃ· εὖ γὰρ οἶμαι δεῖν ποιοῦντα φανερόν εἶναι. Ἀλλὰ
 τοῦτο μὲν, ἔφη, ὃ παῖ, χαλεπὸν τὸ δεῖ δύνασθαι εὖ
 ποιεῖν οὕς ἄν τις ἐθέλῃ· τὸ δὲ συνηδόμενόν τε φαί-
 νεσθαι, ἦν τι ἀγαθὸν αὐτοῖς συμβαίνειν, καὶ συναχθό-
 μενον, ἦν τι κακόν, καὶ συνεπικουρεῖν προθυμούμε-
 νον ταῖς ἀπορίαις αὐτῶν, καὶ φοβούμενον μή τι σφα-

λῶσι, καὶ προνοεῖν πειρώμενον ὥς μὴ σφάλλωνται,
 25 ταῦτά πως δεῖ μᾶλλον συμπαραομαρτεῖν. καὶ ἐπὶ τῶν
 πράξεων δέ, ἦν μὲν ἐν θέρει ὦσι, τὸν ἄρχοντα δεῖ τοῦ
 ἡλίου πλεονεκτοῦντα φανερόν εἶναι· ἦν δὲ ἐν χειμῶνι,
 τοῦ ψύχους· ἦν δὲ διὰ μόχθων, τῶν πόνων· πάντα γὰρ
 ταῦτα εἰς τὸ φιλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχομένων συλλαμ-
 βάνει. Ἀέγεις σύ, ἔφη, ὦ πάτερ, ὥς καὶ καρτερώ-
 τερον δεῖ πρὸς πάντα τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων
 εἶναι. Ἀέγω γὰρ οὖν, ἔφη. θάρρει μέντοι τοῦτο, ὦ
 παῖ· εὖ γὰρ ἴσθι ὅτι τῶν ὁμοίων σωμάτων οἱ αὐτοὶ
 πόνοι οὐχ ὁμοίως ἄπτονται ἄρχοντός τε ἀνδρὸς καὶ
 ἰδιώτου, ἀλλ' ἐπικονφίζει τι ἢ τιμὴ τοὺς πόνους τῷ
 ἄρχοντι καὶ αὐτὸ τὸ εἰδέναι ὅτι οὐ λανθάνει, τι ἂν
 ποιῇ.

- 26 Ὅποτε δέ, ὦ πάτερ, σοὶ ἤδη ἔχοιεν μὲν τἀπειτή-
 δεια οἱ στρατιῶται, ὑγιαίνοιεν δέ, πονεῖν δὲ δύναιτο,
 τὰς δὲ πολεμικὰς τέχνας ἡσκηκότες εἶεν, φιλοτίμως
 δ' ἔχοιεν πρὸς τὸ ἀγαθοὶ φαίνεσθαι, τὸ δὲ πείθε-
 σθαι αὐτοῖς ἡδίων εἴη τοῦ ἀπειθεῖν, οὐκ ἂν τηρικαῦτα
 σωφρονεῖν ἂν τίς σοι δοκοίη διαγωνίζεσθαι βουλό-
 μενος πρὸς τοὺς πολεμίους ὥς τάχιστα; Ναὶ μὰ Δί',
 ἔφη, εἰ μέλλοι γε πλεῖον ἔχειν· εἰ δὲ μή, ἔγωγ' ἂν
 ὅσῳ οἰοίμην καὶ αὐτὸς βελτίων εἶναι καὶ τοὺς ἐπο-
 μένους βελτίονας ἔχειν, τόσῳ ἂν μᾶλλον φυλαττοίμην,
 ὥσπερ καὶ τᾶλλα ἂν οἰώμεθα πλείστον ἡμῖν ἄξια εἶ-
 ναι, ταῦτα πειρώμεθα ὥς ἐν ἐχυρωτάτῳ ποιεῖσθαι.
- 27 Πλεῖον δ' ἔχειν, ὦ πάτερ, πολεμίων πῶς ἂν τις δύ-
 ναιτο μάλιστα; Οὐ μὰ Δί', ἔφη, οὐκέτι τοῦτο φαῦ-
 λον, ὦ παῖ, οὐδ' ἀπλοῦν ἔργον ἔρωτις· ἀλλ' εὖ ἴσθι
 ὅτι δεῖ τὸν μέλλοντα τοῦτο ποιήσῃν καὶ ἐπίβουλον

εἶναι καὶ κρυφίνουσι καὶ δολερὸν καὶ ἀπατεῶνα καὶ κλέπτειν καὶ ἄρπαγα καὶ ἐν παντὶ πλεονέκτην τῶν πολεμίων. καὶ ὁ Κύρος ἐπιγελάσας εἶπεν, ὦ Ἡράκλεις, οἷόν σὺ λέγεις, ὦ πάτερ, δεῖν ἄνδρα με γενέσθαι. Οἷος ἂν <ὦν>, ἔφη, ὦ παῖ, δικαιοτάτος τε καὶ νομιμώτατος ἀνὴρ εἴης. Πῶς μὴν, ἔφη, παῖδας ὄντας 28 ἡμᾶς καὶ ἐφήβους τᾶναντία τούτων ἐδιδάσκετε; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, καὶ νῦν πρὸς τοὺς φίλους τε καὶ πολίτας· ὅπως δέ γε τοὺς πολεμίους δύναισθε κακῶς ποιεῖν οὐκ οἴσθα μανθάνοντας ὑμᾶς πολλὰς κακουργίας; Οὐ δῆτα, ἔφη, ἔγωγε, ὦ πάτερ. Τίνος μὴν ἔνεκα, ἔφη, ἐμανθάνετε τοξεύειν; τίνος δ' ἔνεκα ἀκοντίζειν; τίνος δ' ἔνεκα δολοῦν ὥς ἀγρίους καὶ πλέγμασι καὶ ὀρύγμασι; τί δ' ἐλάφους ποδάγραις καὶ ἄρπεδόναις; τί δὲ λέουσιν καὶ ἄρκτοις καὶ παρδάλεσιν οὐκ εἰς τὸ ἴσον καθιστάμενοι ἐμάχεσθε, ἀλλὰ μετὰ πλεονεξίας τινὸς ἀεὶ ἐπειρᾶσθε ἀγωνίζεσθαι πρὸς αὐτά; ἢ οὐ πάντα γινώσκεις ταῦτα ὅτι κακουργίαι τέ εἰσι καὶ ἀπάται καὶ δολώσεις καὶ πλεονεξίαι; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, 29 θηρίων γε· ἀνθρώπων δὲ εἰ καὶ δόξαιμι βούλεσθαι ἔξαπατῆσαι τινα, πολλὰς πληγὰς οἶδα λαμβάνων. Οὐδὲ γὰρ τοξεύειν, οἶμαι, οὐδ' ἀκοντίζειν ἄνθρωπον ἐπετρέπομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἐπὶ σκοπὸν βάλλειν ἐδιδάσκομεν, ἵνα γε νῦν μὲν μὴ κακουργοίητε τοὺς φίλους, εἰ δὲ ποτε πόλεμος γένοιτο, δύναισθε καὶ ἀνθρώπων στοχάζεσθαι· καὶ ἔξαπατᾶν δὲ καὶ πλεονεκτεῖν οὐκ ἐν ἀνθρώποις ἐπαιδευόμεν ὑμᾶς, ἀλλ' ἐν θηρίοις, ἵνα μηδ' ἐν τούτοις τοὺς φίλους βλάπτουτε, εἰ δὲ ποτε πόλεμος γένοιτο, μηδὲ τούτων ἀγύμναστοι εἴητε. Οὐκοῦν, 30 ἔφη, ὦ πάτερ, εἴπερ χρήσιμά ἐστιν ἀμφοτέρω ἐπίστα-

- σθαι, εὖ τε ποιεῖν καὶ κακῶς ἀνθρώπους, καὶ διδά-
 31 σκειν ἀμφοτέρω ταῦτα ἔδει ἐν ἀνθρώποις. Ἄλλὰ λέ-
 γεται, ἔφη, ὦ παῖ, ἐπὶ τῶν ἡμετέρων προγόνων γε-
 νέσθαι ποτὲ ἀνὴρ διδάσκαλος τῶν παιδῶν, ὃς ἐδίδα-
 σκεν ἄρα τοὺς παῖδας τὴν δικαιοσύνην, ὥσπερ σὺ
 κελεύεις, μὴ ψεύδεσθαι καὶ ψεύδεσθαι, καὶ μὴ ἑξαπα-
 τᾶν καὶ ἑξαπατᾶν, καὶ μὴ διαβάλλειν καὶ διαβάλλειν,
 καὶ μὴ πλεονεκτεῖν καὶ πλεονεκτεῖν. διώριζε δὲ τού-
 των ἅ τε πρὸς τοὺς φίλους ποιητέον καὶ ἅ πρὸς ἐχ-
 θρούς. καὶ ἔτι γε ταῦτα ἐδίδασκεν ὥς καὶ τοὺς φίλους
 δίκαιον εἶη ἑξαπατᾶν ἐπὶ γὰρ ἀγαθῷ, καὶ κλέπτειν τὰ
 32 τῶν φίλων ἐπὶ ἀγαθῷ. ταῦτα δὲ διδάσκοντα ἀνάγκη
 καὶ γυμνάζειν ἢν πρὸς ἀλλήλους τοὺς παῖδας ταῦτα
 ποιεῖν, ὥσπερ καὶ ἐν πάλῃ φασὶ τοὺς Ἕλληνας δι-
 δάσκειν ἑξαπατᾶν, καὶ γυμνάζειν δὲ τοὺς παῖδας πρὸς
 ἀλλήλους τοῦτο δύνασθαι ποιεῖν. γενόμενοι οὖν τινες
 οὕτως εὐφυνεῖς καὶ πρὸς τὸ εὖ ἑξαπατᾶν καὶ πρὸς τὸ
 εὖ πλεονεκτεῖν, ἴσως δὲ καὶ πρὸς τὸ φιλοκερδεῖν οὐκ
 ἀφυνεῖς ὄντες, οὐκ ἀπείχοντο οὐδ' ἀπὸ τῶν φίλων τὸ
 33 μὴ οὐ πλεονεκτεῖν αὐτῶν πειρᾶσθαι. ἐγένετο οὖν ἐκ
 τούτων ῥήτρα, ἥ καὶ νῦν χρῶμεθα ἔτι, ἀπλῶς διδά-
 σκειν τοὺς παῖδας ὥσπερ τοὺς οἰκέτας πρὸς ἡμᾶς αὐ-
 τοὺς διδάσκειν ἀληθεύειν καὶ μὴ ἑξαπατᾶν καὶ μὴ
 πλεονεκτεῖν· εἰ δὲ παρὰ ταῦτα ποιοῖεν, κολάζειν, ὅπως
 ἐν τοιούτῳ ἔθει ἐθισθέντες πρῶτοι πολῖται γένοιτο.
 34 Ἐπεὶ δὲ ἔχοιεν τὴν ἡλικίαν ἣν σὺ νῦν ἔχεις, ἦδη καὶ
 τὰ πρὸς τοὺς πολεμίους νόμιμα ἐδόκει ἀσφαλὲς εἶναι
 διδάσκειν. οὐ γὰρ ἂν ἔτι ἐξενεχθῆναι δοκεῖτε πρὸς
 τὸ ἄγριοι πολῖται γενέσθαι ἐν τῷ αἰδεῖσθαι ἀλλήλους
 συντεθραμμένοι· ὥσπερ γε καὶ περὶ ἀφροδισίων οὐ

διελεγόμεθα πρὸς τοὺς ἄγαν νέους, ἵνα μὴ πρὸς τὴν
 ἰσχυρὰν ἐπιθυμίαν αὐτοῖς ῥαδιουργίας προσγενομένης
 ἀμέτρως αὐτῇ χρῶντο οἱ νέοι. Νῆ Δί', ἔφη ὥς τοί- 35
 νυν ὀψιμαθῇ ὄντα ἐμὲ τούτων τῶν πλεονεξιῶν, ὦ
 πάτερ, μὴ φείδου εἴ τι ἔχεις διδάσκειν ὅπως πλεονε-
 κτήσω ἐγὼ τῶν πολεμίων. Μηχανῶ τοίνυν, ἔφη, ὁπό-
 ση ἔστι δύναμις, τεταγμένοις τοῖς σαντοῦ ἀτάκτους λαμ-
 βάνειν τοὺς πολεμίους καὶ ὀπλισμένοις ἀόπλους καὶ
 ἐγρηγοροῖσι καθεύδοντας καὶ φανεροῦς σοι ὄντας ἀφα-
 νῆς αὐτοὺς ὦν ἐκείνοις καὶ ἐν δυσχωρίᾳ αὐτοὺς γιγνο-
 μένους ἐν ἔρμυνῳ αὐτοὺς ὦν [ὑποδέξει]. Καὶ πῶς ἂν, 36
 ἔφη, τις τοιαῦτα, ὦ πάτερ, ἁμαρτάνοντας δύναιτ' ἂν
 τοὺς πολεμίους λαμβάνειν; "Οτι, ἔφη, ὦ παῖ, πολλὰ
 μὲν τούτων ἀνάγκη ἔστι καὶ ὑμᾶς καὶ τοὺς πολεμίους
 παρασχεῖν· σιτοποιεῖσθαι τε γὰρ ἀνάγκη ἀμφοτέρους,
 κοιμᾶσθαι τε ἀνάγκη ἀμφοτέρους, καὶ ἔωθεν ἐπὶ τὰ-
 ναγκαῖα σχεδὸν ἅμα πάντας δεῖ ἵεσθαι καὶ ταῖς ὁδοῖς
 ὁποῖαι ἂν ὧσι τοιαύταις ἀνάγκη χρῆσθαι. ἃ χρή σε
 πάντα καταροῦντα, ἐν ᾧ μὲν ἂν ὑμᾶς γιγνώσκης
 ἀσθενεσιátους γιγνομένους, ἐν τούτῳ μάλιστα φυλάτ-
 τεσθαι· ἐν ᾧ δ' ἂν τοὺς πολεμίους αἰσθάνῃ εὐχειρω-
 τοιátους γιγνομένους, ἐν τούτῳ μάλιστα ἐπιτίθεσθαι.
 Πότερον δ', ἔφη ὁ Κῦρος, ἐν τούτοις μόνον ἔστι 37
 πλεονεκτεῖν ἢ καὶ ἐν ἄλλοις τισί; Καὶ πολὺ γε μάλ-
 λον, ἔφη, ὦ παῖ· ἐν τούτοις μὲν γὰρ ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ
 πάντες ἰσχυρὰς φυλακὰς ποιοῦνται εἰδότες ὅτι δεόν-
 ται· οἱ δ' ἑξαπατῶντες τοὺς πολεμίους δύνανται καὶ
 θαρρῆσαι ποιήσαντες ἀφυλάκτους λαμβάνειν καὶ διώ-
 ξαι παραδόντες ἑαυτοὺς ἀτάκτους ποιῆσαι καὶ εἰς δυ-
 σχωρίαν φυγῇ ὑπαγαγόντες ἐνταῦθα ἐπιτίθεσθαι. δεῖ 38

- δὴ, ἔφη, φιλομαθῇ σε τούτων ἀπάντων ὄντα οὐχ οἷς
 ἂν μάθῃς τούτοις μόνοις χρῆσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν
 ποιητὴν εἶναι τῶν πρὸς τοὺς πολεμίους μηχανημάτων,
 ὥσπερ καὶ οἱ μουσικοὶ οὐχ οἷς ἂν μάθωσι τούτοις
 μόνον χρῶνται, ἀλλὰ καὶ ἄλλα νέα πειρῶνται ποιεῖν.
 καὶ σφόδρα μὲν καὶ ἐν τοῖς μουσικοῖς τὰ νέα καὶ ἀν-
 θηρὰ εὐδοκιμεῖ, πολὺ δὲ καὶ ἐν τοῖς πολεμικοῖς μάλ-
 λον τὰ καινὰ μηχανήματα εὐδοκιμεῖ· ταῦτα γὰρ μάλ-
 39 λον καὶ ἐξαπατᾶν δύναται τοὺς ὑπεναντίους. εἰ δὲ
 σύ γε, ἔφη, ὦ παῖ, μηδὲν ἄλλο ἢ μετενέγκοις ἐπ' ἀν-
 θρώπους τὰς μηχανὰς ὥς καὶ πάνυ ἐπὶ τοῖς μικροῖς
 θηρίοις ἐμηχανῶ, οὐκ οἶει ἂν, ἔφη, πρόσσω πάνυ ἐλά-
 σαι τῆς πρὸς τοὺς πολεμίους πλεονεξίας; σὺ γὰρ ἐπὶ
 μὲν τὰς ὀρνιθας ἐν τῷ ἰσχυροτάτῳ χειμῶνι ἀνιστά-
 μενος ἐπορεύου νυκτός, καὶ πρὶν κινεῖσθαι τὰς ὀρνι-
 θας ἐπεποιήντο σοι αἱ πάσαι αὐταῖς καὶ τὸ κεκινήμε-
 νον χωρίον ἐξείκαστο τῷ ἀκινήτῳ· ὀρνιθες δ' ἐπεπαί-
 δευντό σοι ὥστε σοὶ μὲν τὰ συμφέροντα ὑπηρετεῖν,
 τὰς δὲ ὁμοφύλους ὀρνιθας ἐξαπατᾶν· αὐτὸς δὲ ἐνῆ-
 ὄρευες, ὥστε ὄρεᾶν μὲν αὐτάς, μὴ ὄρεᾶσθαι δὲ ὑπ' αὐ-
 τῶν ἡσκήσεις δὲ φθάνων ἔλκειν ἢ τὰ πτηνὰ φεύγειν.
 40 πρὸς δ' αὖ τὸν λαγῶ, ὅτι μὲν ἐν σκότει νέμεται, τὴν
 δ' ἡμέραν ἀποδιδράσκει, κύνας ἔτρεφες αἱ τῇ ὁσμῇ
 αὐτὸν ἀνῆύρισκον. οὗτοι δὲ ταχὺ ἐφευγεν, ἐπεὶ εὗρε-
 θείη, ἄλλας κύνας εἶχες ἐπιτετηδευμένους πρὸς τὸ κατὰ
 πόδας αἰρεῖν. εἰ δὲ καὶ ταύτας ἀποφύγοι, τοὺς πό-
 ρους αὐτῶν ἐκμανθάνων καὶ [πρὸς] οἷα χωρία φεύ-
 γοντες αἰροῦνται οἱ λαγῶ, ἐν τούτοις δίκτυα δυσό-
 ρατα ἐνεπειάννυσ ἂν, ἵνα ἐν τῷ σφόδρα φεύγειν αὐ-
 τὸς ἑαυτὸν ἐμπεσὼν συνέδει. τοῦ δὲ μηδ' ἐντεῦθεν

διαφεύγειν σκοποῦς τοῦ γιγνομένου καθίστης, οἱ ἐγ-
 γύθεν ταχὺ ἐμελλόν ἐπιγενήσεσθαι· καὶ αὐτὸς μὲν σὺ
 ὀπισθεν κραυγῇ οὐδὲν ὑστεριζούσῃ τοῦ λαγῶ βοῶν
 ἐξέπληκτες αὐτὸν ὥστε ἄφρονα ἀλίσκεσθαι, τοὺς δ'
 ἔμπροσθεν σιγᾷ διδάξας ἐνεδρεύοντας λανθάνειν ἐποί-
 εις. ὥσπερ οὖν προεῖπον, εἰ τοιαῦτα ἐθελήσῃς καὶ 41
 ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις μηχανᾶσθαι, οὐκ οἷδ' ἐγώ γε εἴ-
 τινας λείποιο ἂν τῶν πολεμίων. ἦν δέ ποτε ἄρα ἀνάγ-
 κη γένηται καὶ ἐν τῷ ἰσοπέδῳ καὶ ἐκ τοῦ ἐμφανοῦς
 καὶ ὠπλισμένους ἀμφοτέρους μάχην συνάπτειν, ἐν τῷ
 τοιοῦτῳ δὴ, ὦ παῖ, αἱ ἐκ πολλοῦ παρεσκευασμένοι
 πλεονεξίαι μέγα δύνανται. ταύτας δὲ ἐγὼ λέγω εἶναι,
 ἦν τῶν στρατιωτῶν εὗ μὲν τὰ σώματα ἡσκημένα ἦ,
 εὗ δὲ αἱ ψυχαὶ τεθηγμέναι, εὗ δὲ αἱ πολεμικαὶ τέ- 42
 χναι μεμελετημέναι ὦσιν. εὗ δὲ χρῆ καὶ τοῦτο εἰδέναι
 ὅτι ὁπόσους ἂν ἀξιοῖς σοι πείθεσθαι, καὶ ἐκεῖνοι πάν-
 τες ἄξιώσουσι σὲ πρὸ ἑαυτῶν βουλευέσθαι. μηδέ ποτ'
 οὖν ἀφροντίστως ἔχε, ἀλλὰ τῆς μὲν νυκτὸς προσκόπει
 τί σοι ποιήσουσιν οἱ ἀρχόμενοι, ἐπειδὴν ἡμέρα γένη-
 ται, τῆς δ' ἡμέρας ὅπως τὰ εἰς νύκτα κάλλιστα ἔξει.
 ὅπως δὲ χρῆ τάττειν εἰς μάχην στρατιὰν ἢ ὅπως ἄγειν 43
 ἡμέρας ἢ νυκτὸς ἢ στενὰς ἢ πλατείας ὁδοὺς ἢ ὄρεινὰς
 ἢ πεδινὰς, ἢ ὅπως στρατοπεδεύεσθαι, ἢ ὅπως φυλα-
 κὰς νυκτερινὰς καὶ ἡμερινὰς καθιστάναι, ἢ ὅπως προ-
 ἄγειν πρὸς πολεμίους ἢ ἀπάγειν ἀπὸ πολεμίων, ἢ
 ὅπως παρὰ πόλιν πολεμίαν ἄγειν ἢ ὅπως πρὸς τεῖχος
 ἄγειν ἢ ἀπάγειν, ἢ ὅπως νάπη ἢ ποταμοὺς διαβαίνειν,
 ἢ ὅπως ἵππικόν φυλάττεσθαι ἢ ὅπως ἀκοντιστὰς ἢ
 τοξότας, καὶ εἴ γε δὴ σοι κατὰ κέρας ἄγοντι οἱ πολέ-
 μοι ἐπιφανεῖν, πῶς χρῆ ἀντικαθιστάναι, καὶ εἴ σοι

ἐπὶ φάλαγγος ἄγοντι ἄλλοθὲν ποθεν οἱ πολέμιοι φαί-
νοιντο ἢ κατὰ πρόσωπον, ὅπως χρὴ ἀντιπαράγειν, ἢ
ὅπως τὰ τῶν πολεμίων ἂν τις μάλιστα αἰσθάνοιτο, ἢ
ὅπως τὰ σὰ οἱ πολέμιοι ἤκιστα εἰδέειν, ταῦτα δὲ πάντα
τί ἂν ἐγὼ λέγοιμί σοι; ὅσα τε γὰρ ἔγωγε ἤδουν, πολ-
λάκις ἀκήκουας, ἄλλος τε ὅστις ἐδόκει τι τούτων ἐπί-
στασθαι, οὐδενὸς αὐτῶν ἡμέληκας οὐδ' ἀδαῆς γεγέ-
νησαι. δεῖ οὖν πρὸς τὰ συμβαίνοντα, οἶμαι, τούτοις
χρησθαι ὅποιον ἂν συμφέρειν σοι τούτων δοκῇ.

- 44 Μάθε δέ μου καὶ τάδε, ὦ παῖ, ἔφη, τὰ μέγιστα
παρὰ γὰρ ἱερὰ καὶ οἰωνοὺς μήτε σαντιῶ μηδέποτε μή-
τε στρατιᾷ κινδυνεύσης, κατανοῶν ὥς ἄνθρωποι μὲν
αἰροῦνται πράξεις εἰκάζοντες, εἰδότες δὲ οὐδὲν ἀπὸ
45 ποίας ἔσται αὐτοῖς τὰγαθὰ. γνοίης δ' ἂν ἐξ αὐτῶν
τῶν γιγνομένων πολλοὶ μὲν γὰρ ἤδη πόλεις ἔπεισαν
καὶ ταῦτα οἱ δοκοῦντες σοφώτατοι εἶναι πόλεμον ἄρα-
σθαι πρὸς τούτους ὅφ' ὧν οἱ πεισθέντες ἐπιθέσθαι
ἀπώλονται, πολλοὶ δὲ πολλοὺς ἠϋξήσαν καὶ ἰδιώτας
καὶ πόλεις ὅφ' ὧν αὐξηθέντων τὰ μέγιστα κακὰ ἔπα-
θον, πολλοὶ δὲ οἷς ἐξῆν φίλοις χρησθαι καὶ εὖ ποιεῖν
καὶ εὖ πάσχειν, τούτοις δούλοις μᾶλλον βουλευθέντες
ἢ φίλοις χρησθαι, ὅπ' αὐτῶν τούτων δίκην ἔδοσαν·
πολλοῖς δ' οὐκ ἤρκεσεν αὐτοῖς τὸ μέρος ἔχουσι ζῆν
ἡδέως, ἐπιθυμήσαντες δὲ πάντων κύριοι εἶναι, διὰ
ταῦτα καὶ ὧν εἶχον ἀπέτυχον· πολλοὶ δὲ τὸν πολέμυκ-
τον πλοῦτον κατακτησάμενοι, διὰ τοῦτον ἀπώλονται.
46 οὕτως ἢ ἀνθρωπίνη σοφία οὐδὲν μᾶλλον οἶδε τὸ ἀρι-
στον αἰρεῖσθαι ἢ εἰ κληρούμενος ὅ,τι λάχοι τοῦτό τις
πράττει. θεοὶ δέ, ὦ παῖ, αἰεὶ ὄντες πάντα ἴσασι τά
τε γεγεννημένα καὶ τὰ ὄντα καὶ ὅ,τι ἐξ ἐκάστου αὐτῶν

ἀποβήσεται, καὶ τῶν συμβουλευομένων ἀνθρώπων οἷς
ἂν ἴλεω ᾦσι, προσημαίνουσιν ἅ τε χρὴ ποιεῖν καὶ ἅ
οὐ χρὴ. εἰ δὲ μὴ πᾶσιν ἐθέλουσι συμβουλευεῖν, οὐδὲν
θαυμαστόν· οὐ γὰρ ἀνάγκη αὐτοῖς ἔστιν ὧν ἂν μὴ ἐθέ-
λωσιν ἐπιμέλεσθαι.

- α. Τοιαῦτα μὲν δὴ ἀφίκοντο διαλεγόμενοι μέχρ' αὖ τῶν ὁρίων τῆς Περσίδος· ἐπεὶ δ' αὐτοῖς αἰτὸς δεξιὸς φανείς προηγεῖτο, προσευξάμενοι θεοῖς καὶ ἤρωσι τοῖς Περσίδα γῆν κατέχουσιν ἰλεως καὶ εὐμενεῖς πέμπειν σφᾶς, οὕτω διέβαινον τὰ ὄρια. ἐπειδὴ δὲ διέβησαν, προσσηύχοντο αὖθις θεοῖς τοῖς Μηδίαν γῆν κατέχουσιν ἰλεως καὶ εὐμενεῖς δέχεσθαι αὐτούς. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, ἀσπασάμενοι ἀλλήλους ὥσπερ εἰκός, ὁ μὲν πατήρ πάλιν εἰς Πέρσας ἀπῆει, Κῦρος δὲ εἰς Μήδους.
- 2 πρὸς Κναξάρην ἐπορεύετο. ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο ὁ Κῦρος εἰς Μήδους πρὸς τὸν Κναξάρην, πρῶτον μὲν ὥσπερ εἰκός ἡσπάσαντο ἀλλήλους. ἔπειτα δὲ ἤρετο τὸν Κῦρον ὁ Κναξάρης πόσον τι ἄγοι τὸ στράτευμα. ὁ δὲ ἔφη, Τρισμυρίους μὲν οἷοι καὶ πρόσθεν ἐφοίτων πρὸς ὑμᾶς μισθοφόροι· ἄλλοι δὲ καὶ τῶν οὐδέποτε ἐξεληθόντων προσέρχονται τῶν ὁμοτίμων. Πόσοι τινές;
- 3 ἔφη ὁ Κναξάρης. Οὐκ ἂν ὁ ἀριθμὸς σε, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀκούσαντα εὐφράνειεν· ἀλλ' ἐκείνο ἐννόησον ὅτι ὀλίγοι ὄντες οὗτοι οἱ ὁμότιμοι καλούμενοι πολλῶν ὄντων τῶν ἄλλων Περσῶν ῥαδίως ἄρχουσιν. ἀτάρ, ἔφη, δέει τι αὐτῶν ἢ μάτην ἐφοβήθης, οἱ δὲ πολέμιοι οὐκ
- 4 ἔρχονται; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, καὶ πολλοί γε. Πῶς τοῦτο σαφές; "Οτι, ἔφη, πολλοὶ ἤκοντες αὐτόθεν ἄλλος ἄλ-

λον τρόπον πάντες ταῦτο λέγουσιν. Ἀγωνιστέον μὲν ἄρα ἡμῖν πρὸς τοὺς ἄνδρας. Ἀνάγκη γάρ, ἔφη. Τί οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ καὶ τὴν δύναμιν ἐλεξάς μοι, εἰ οἶσθα, πόση τις ἢ προσιοῦσα, καὶ πάλιν τὴν ἡμετέραν, ὅπως εἰδότες ἀμφοτέρας πρὸς ταῦτα βουλευώμεθα ὅπως ἂν ἄριστα ἀγωνιζοίμεθα; Ἀκουε δὴ, ἔφη ὁ Κναξάρης.

Κροῖστος μὲν ὁ Λυδὸς ἄγειν λέγεται μυρίους μὲν 5 ἱππίας, πελταστὰς δὲ καὶ τοξότας πλείους ἢ τετρακισμυρίους. Ἀρτακάμαν δὲ τὸν τῆς μεγάλης Φρυγίας ἄρχοντα λέγουσιν ἱππίας μὲν εἰς ὀκτακισχιλίους ἄγειν, λογχοφόρους δὲ σὺν πελτασταῖς οὐ μείους τετρακισμυρίων, Ἀρίβαιον δὲ τὸν τῶν Καππαδοκῶν βασιλέα ἱππίας μὲν ἑξακισχιλίους, τοξότας δὲ καὶ πελταστὰς οὐ μείους τρισμυρίων, τὸν Ἀξάβιον δὲ Ἀραγδὸν ἱππίας τε εἰς μυρίους καὶ ἄρματα εἰς ἑκατὸν καὶ σφενδονητῶν ἀμπολύ τι χρῆμα. τοὺς μέντοι Ἕλληνας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ οἰκοῦντας οὐδὲν πω σαφὲς λέγεται εἰ ἔπονται. τοὺς δὲ ἀπὸ Φρυγίας τῆς πρὸς Ἑλλησπόντῳ συμβαλεῖν φασὶ Γάβαιδον ἔχοντα εἰς Καῦστρου πεδίον ἑξακισχιλίους μὲν ἱππίας, πελταστὰς δὲ εἰς μυρίους. Κῆρας μέντοι καὶ Κίλικας καὶ Παφλαγόνας πορακληθέντας οὐ φασὶν ἔπεσθαι. ὁ δὲ Ἀσσύριος ὁ Βαβυλωνά τε ἔχων καὶ τὴν ἄλλην Ἀσουρίαν ἐγὼ μὲν οἶμαι ἱππίας μὲν ἄξει οὐκ ἐλάττους δισμυρίων, ἄρματα δ' εὖ οἶδ' οὐ μείον διακοσίων, πεζοὺς δὲ οἶμαι παμπόλλους· εἰώθει γοῦν ὁπότε δεῦρ' ἐμβάλλοι. Σύ, ἔφη ὁ Κῦρος, πολεμίους λέγεις ἱππίας 6 μὲν ἑξακισμυρίους εἶναι, πελταστὰς δὲ καὶ τοξότας πλείον ἢ εἴκοσι μυριάδας. ἄγε δὴ τῆς σῆς δυνάμεως

- τί φῆς πλῆθος εἶναι; Εἰσὶν, ἔφη, Μήδων μὲν ἱππεῖς πλείους τῶν μυρίων· πελτασταὶ δὲ καὶ τοξόται γέ-
 νοιντ' ἂν πως ἐκ τῆς ἡμετέρας κἄν ἑξακισμύριοι. Ἄρ-
 μενίων δ', ἔφη, τῶν ὁμόρων ἡμῖν παρέσσονται ἱππεῖς
 μὲν τετρακισχίλιοι, πεζοὶ δὲ δισμύριοι. Ἀέγεις σὺ,
 ἔφη ὁ Κῦρος, ἱππέας μὲν ἡμῖν εἶναι μείον ἢ τέταρ-
 τον μέρος τοῦ τῶν πολεμίων ἱππικοῦ, πεζοὺς δὲ ἀμ-
 7 φὶ τοὺς ἡμίσεις. Τί οὖν, ἔφη ὁ Κναξάρης, οὐκ ὀλί-
 γους νομίζεις Περσῶν εἶναι οὓς σὺ φῆς ἄγειν; Ἄλλ'
 εἰ μὲν ἀνδρῶν προσδεῖ ἡμῖν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἴτε καὶ
 μή, αὐθις συμβουλευσόμεθα τὴν δὲ μάχην μοι, ἔφη,
 λέξον ἐκάστων ἡμῖς ἐστί. Σχεδόν, ἔφη ὁ Κναξάρης,
 πάντων ἢ αὐτῇ τοξόται γάρ εἰσι καὶ ἀκοντισταὶ οἱ
 τ' ἐκείνων καὶ οἱ ἡμέτεροι. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος,
 ἀκροβολίζεσθαι ἀνάγκη ἐστὶ τοιοῦτων γε τῶν ὅπλων
 8 ὄντων. Ἀνάγκη γάρ οὖν, ἔφη ὁ Κναξάρης· οὐκοῦν
 ἐν τούτῳ μὲν τῶν πλείονων ἡ νίκη· πολὺ γάρ ἂν
 θᾶπτον οἱ ὀλίγοι ὑπὸ τῶν πολλῶν τιρωσκόμενοι ἀνα-
 λωνθείησαν ἢ οἱ πολλοὶ ὑπὸ τῶν ὀλίγων· εἰ οὖν οὕτως
 ἔχει, ὦ Κῦρε, τί ἂν ἄλλο τις κρεῖττον εὔροι ἢ πέμ-
 πειν εἰς Πέρσας, καὶ ἅμα μὲν διδάσκειν αὐτοὺς ὅτι
 εἴ τι πείσονται Μῆδοι, εἰς Πέρσας τὸ δεινὸν ἥξει,
 ἅμα δὲ αἰτεῖν πλείον στρατεύμα; Ἀλλὰ τοῦτο μὲν,
 ἔφη ὁ Κῦρος, εὖ ἴσθι ὅτι, οὐδ' εἰ πάντες ἔλθοιεν
 Πέρσαι, πλήθει οὐχ ὑπερβαλοίμεθ' ἂν τοὺς πολεμίους.
 9 Τί μὴν ἄλλο ἐνορᾷς ἄμεινον τούτου; Ἐγὼ μὲν ἂν,
 ἔφη ὁ Κῦρος, εἰ σὺ εἴην, ὥς ἰάχιστα ὅπλα ποιοίμην
 πᾶσι Πέρσαις τοῖς προσιοῦσιν οἷάπερ ἔχοντες ἔρχον-
 ται παρ' ἡμῶν οἱ τῶν ὁμοτίμων καλούμενοί ταῦτα
 δ' ἐστὶ θώραξ μὲν περὶ τὰ στήθρα, γέρρον δὲ εἰς τὴν

ἀριστεράν, κοπὶς δὲ ἡ σάγαρις εἰς τὴν δεξιάν· καὶ
ταῦτα παρασκευάσης, ἡμῖν μὲν ποιήσεις τὸ ὁμόσε τοῖς
ἐναντίοις ἵνα ἀσφαλέστατον, τοῖς πολεμίοις δὲ τὸ
φεύγειν ἢ τὸ μένειν αἰρετώτερον. τάττομεν δέ, ἔφη,
ἡμᾶς μὲν αὐτοὺς ἐπὶ τοὺς μένοντας· οἳ γε μετὰν
αὐτῶν φεύγωσι, τούτους ὑμῖν καὶ τοῖς ἵπποις νέμο-
μεν, ὥς μὴ σχολάζωσι μήτε μένειν μήτε ἀναστρέφε-
σθαι. Κύρος μὲν οὕτως ἔλεξε· τῷ δὲ Κναξάρῃ ἔδοξε 10
τε εὖ λέγειν, καὶ τοῦ μὲν πλείους μεταπέμπεσθαι οὐκ-
ετι ἐμέμνητο, παρεσκευάζετο δὲ ὅπλα τὰ προεξηρημένα.
καὶ σχεδόν τε ἔτοιμα ἦν καὶ τῶν Περσῶν οἱ ὁμότιμοι
παρῆσαν ἔχοντες τὸ ἀπὸ Περσῶν σιράτευμα. ἐνταῦθα 11
δὴ εἰπεῖν λέγεται ὁ Κύρος συναγαγὼν αὐτούς, Ἄν-
δρες φίλοι, ἐγὼ ὑμᾶς ὁρῶν αὐτοὺς μὲν καθωπλισμέ-
νους οὕτω καὶ ταῖς ψυχαῖς παρεσκευασμένους ὥς εἰς
χεῖρας συμμίζοντας τοῖς πολεμίοις, τοὺς δὲ ἐπομένους
ὑμῖν Πέρσας γινώσκων ὅτι οὕτως ὀπλισμένοι εἰσὶν
ὥς ὅτι προσωτάτω ταχθέντες μάχεσθαι, ἔδωκα μὴ
ὀλίγοι καὶ ἔρημοι συμμάχων συμπύπτοντες πολεμίοις
πολλοῖς πάνθοιτέ τι. νῦν οὖν, ἔφη, σώματα μὲν ἔχον-
τες ἀνδρῶν ἡκετε οὐ μεμπτά· ὅπλα δὲ ἔσται αὐτοῖς
ὅμοια τοῖς ἡμετέροις. τάς γε μέντοι ψυχὰς θήγειν αὐ-
τῶν ἡμέτερον ἔργον. ἄρχοντος γάρ ἐστιν οὐχ ἑαυτὸν
μόνον ἀγαθὸν παρέχειν, ἀλλὰ δεῖ καὶ τῶν ἀρχομένων
ἐπιμέλεσθαι ὅπως ὥς βέλτιστοι ἔσονται.

Ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· οἱ δ' ἡσθῆσαν μὲν πάντες, 12
νομίζοντες μετὰ πλειόνων ἀγωνιεῖσθαι· εἰς δ' αὐτῶν
καὶ ἔλεξε τοιαύδε. Ἀλλὰ θαυμασιά, ἔφη, ἴσως δόξω 13
λέγειν, εἰ Κύρῳ συμβουλεύσω τι εἰπεῖν ὑπὲρ ἡμῶν,
ἵταν τὰ ὅπλα λαμβάνωσιν οἱ ἡμῖν μέλλοντες συμμα-

χεσθαι· ἀλλὰ γινώσκω γάρ, ἔφη, ὅτι οἱ τῶν ἱκανοτάτων καὶ εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν λόγοι οὗτοι καὶ μάλιστα ἐνδύονται ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀκουόντων· καὶ δῶρα ἦν διδῶσιν οἱ τοιοῦτοι, καὶ μείω τυγχάνη ὄντα ἢ τὰ παρὰ τῶν ὁμοίων, ὅμως μείζονος αὐτὰ τιμῶνται οἱ λαμβάνοντες. καὶ νῦν, ἔφη, οἱ Πέρσαι παρασιτάται ὑπὸ Κύρου πολὺν μᾶλλον ἡσθήσονται ἢ ὅφ' ἡμῶν παρακαλούμενοι, εἰς τε τοὺς ὁμοτίμους καθιστάμενοι βεβαιότρως σφίσιν ἡγήσονται ἔχειν τοῦτο ὑπὸ βασιλείας τε παιδὸς καὶ ὑπὸ στρατηγοῦ γενόμενον ἢ εἰ ὅφ' ἡμῶν τὸ αὐτὸ τοῦτο γίγνοιτο. ἀπειῖναι μέντοι οὐδὲ τὰ ἡμέτερα χρή, ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ δεῖ τῶν ἀνδρῶν θῆγειν πάντως τὸ φρόνημα. ἡμῖν γὰρ ἔσται τοῦτο χρήσιμον ὅ,τι ἂν οὗτοι βελτίονες γένωνται.

- 14 Οὕτω δὴ ὁ Κύρος καταθείς τὰ ὅπλα εἰς τὸ μέσον καὶ συγκαλέσας πάντας τοὺς Περσῶν στρατιώτας ἔλεξε
 15 τοιαύδε. Ἄνδρες Πέρσαι, ὑμεῖς καὶ ἔφντε ἐν τῇ αὐτῇ ἡμῖν καὶ ἐτρέφητε, καὶ τὰ σώματά τε οὐδὲν ἡμῶν χείρονα ἔχετε, ψυχὰς τε οὐδὲν κακίονας ὑμῖν προσήκει ἡμῶν ἔχειν. τοιοῦτοι δ' ὄντες ἐν μὲν τῇ πατρίδι οὐ μετείχετε τῶν ἴσων ἡμῖν, οὐχ ὅφ' ἡμῶν ἀπελαθέντες ἀλλ' ὑπὸ τοῦ τάπιτήδεια ἀνάγκην ὑμῖν εἶναι πορίζεσθαι. νῦν δὲ ὅπως μὲν ταῦτα ἔξετε ἐμοὶ μελήσει σὺν τοῖς θεοῖς· ἔξεστι δ' ὑμῖν, εἰ βούλεσθε, λαβόντας ὅπλα οἴαπερ ἡμεῖς ἔχομεν εἰς τὸν αὐτὸν ἡμῖν κίνδυνον ἐμβαίνειν, καὶ τι ἐκ τούτων καλὸν ἀγαθὸν γίγνηται, τῶν ὁμοίων ἡμῖν ἀξιοῦσθαι. τὸν μὲν οὖν πρόσθεν χρόνον ὑμεῖς τε τοξόται καὶ ἀκοντισταὶ ἦτε καὶ ἡμεῖς, καὶ εἰ τι χείρους ἡμῶν ταῦτα ποιεῖν ἦτε, οὐδὲν θαυμαστόν· οὐ γὰρ ἦν ὑμῖν σχολὴ ὥσπερ ἡμῖν

τούτων ἐπιμέλεσθαι· ἐν δὲ ταύτῃ τῇ ὀπλίσει οὐδὲν
 ἡμεῖς ὑμῶν προέξομεν. θώραξ μὲν γε περὶ τὰ στέρνα
 ἀρμόττων ἐκάστω ἔσται, γέρρον δὲ ἐν τῇ ἀριστερᾷ,
 ὃ πάντες εἰθίσμεθα φορεῖν, μάχαιρα δὲ ἢ σάγαρις ἐν
 τῇ δεξιᾷ, ἥ δὴ παίζειν τοὺς ἐναντίους δεήσει οὐδὲν
 φυλαττομένους μὴ τι παίοντες ἐξαμάρτωμεν. τί οὖν 17
 ἂν ἐν τούτοις ἕτερος ἑτέρου διαφέρει ἡμῶν πλὴν τόλ-
 μη; ἦν οὐδὲν ὑμῖν ἥτιον προσήκει ἢ ἡμῖν ὑποτρέφε-
 σθαι· νίκης τε γὰρ ἐπιθυμεῖν, ἢ τὰ καλὰ πάντα καὶ τὰ-
 γαθὰ κτᾶται τε καὶ σώζει, τί μᾶλλον ἡμῖν ἢ ὑμῖν προσ-
 ἥκει; κράτους τε, ὃ πάντα τὰ τῶν ἡττόνων τοῖς κρείτ-
 τοσι δωρεῖται, τί εἰκὸς ἡμᾶς μᾶλλον ἢ καὶ ὑμᾶς τούτον
 δεῖσθαι; τέλος εἶπεν, Ἀκηκόατε πάντα· ὁρᾶτε τὰ ὅπλα 18
 ὃ μὲν χρήζων λαμβανέτω ταῦτα καὶ ἀπογραφέσθω πρὸς
 τὸν ταξίαρχον εἰς τὴν ὁμοίαν τάξιν ἡμῖν· ὅτῳ δ' ἀρκεῖ
 ἐν μισθοφόρου χώρᾳ εἶναι, καταμενέτω ἐν τοῖς ὑπηρε-
 τικοῖς ὅπλοις. ὃ μὲν οὕτως εἶπεν. ἀκούσαντες δὲ οἱ Πέρ- 19
 σαι ἐνόμισαν, εἰ παρακαλούμενοι ὥστε τὰ ὅμοια ποιοῦν-
 τες τῶν αὐτῶν τυγχάνειν μὴ ἐθελήσουσι ταῦτα ποιεῖν,
 δικαίως ἂν διὰ παντὸς τοῦ αἰῶνος ἀμηχανοῦντες βιο-
 τεύειν. οὕτω δὲ ἀπογράφονται πάντες ἀνέλαβόν τε τὰ
 ὅπλα πάντες.

Ἐν ᾧ δὲ οἱ πολέμοι ἐλέγοντο μὲν προσιέναι, 20
 παρήσαν δὲ οὐδέπω, ἐν τούτῳ ἐπειράτω ὁ Κῦρος ἀ-
 σκεῖν μὲν τὰ σώματα τῶν μεθ' ἑαυτοῦ εἰς ἰσχύν, διδά-
 σκειν δὲ τὰ τακτικά, θήγειν δὲ τὰς ψυχὰς εἰς τὰ πο-
 λεμικά· καὶ πρῶτον μὲν λαβὼν παρὰ Κναξάρου ὑπη- 21
 ρέτας προσέταξεν ἐκάστοις τῶν στρατιωτῶν ἱκανῶς
 ὧν ἐδέοντο πάντα πεποιημένα παρασχεῖν· τοῦτο δὲ
 παρασκευάσας οὐδὲν αὐτοῖς ἐλελοίπει ἄλλο ἢ ἀσκεῖν

- τὰ ἀμφὶ τὸν πόλεμον, ἐκεῖνο δοκῶν καταμεμαθηκέναι ὅτι οὗτοι κράτιστοι ἕκαστα γίνονται οἱ ἂν ἀφέμενοι τοῦ πολλοῖς προσέχειν τὸν νοῦν ἐπὶ ἓν ἔργον τράπωνται. καὶ αὐτῶν δὲ τῶν πόλεμικῶν περιελὼν καὶ τὸ τόξῳ μελετᾶν καὶ ἀκοντίῳ κατέλιπε τοῦτο μόνον αὐτοῖς τὸ σὺν μαχαίρᾳ καὶ γέρρῳ καὶ θώρακι μάχεσθαι· ὥστε εὐθύς αὐτῶν παρεσκεύασε τὰς γνώμας ὥς ὁμόσε ἰτέον εἴη τοῖς πολεμίοις, ἢ ὁμολογητέον μηδενὸς εἶναι ἀξίους συμμάχους· τοῦτο δὲ χαλεπὸν ὁμολογήσαι οἵτινες ἂν εἰδῶσιν ὅτι οὐδὲ δι' ἓν ἄλλο τρέφονται ἢ ὅπως μαχοῦνται ὑπὲρ τῶν τρεφόντων. 22 ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ἐννοήσας ὅτι περὶ ὁπόσων ἂν ἐγγένωνται ἀνθρώποις φιλονικίαι, πολὺ μᾶλλον ἐθέλουσι ταῦτ' ἀσκεῖν, ἀγωνάς τε αὐτοῖς προεῖπεν ἀπάντων ὁπόσα ἐγίγνωσκεν ἀσκεῖσθαι ἀγαθὸν εἶναι ὑπὸ στρατιωτῶν καὶ προεῖπε τάδε, ἰδιώτῃ μὲν ἑαυτὸν παρέχειν εὐπειθῇ τοῖς ἄρχουσι καὶ ἐθελόπονον καὶ φιλοκίνδον μετ' εὐταξίας καὶ ἐπιστήμονα τῶν στρατιωτικῶν καὶ φιλόκαλον περὶ ὅπλα καὶ φιλότιμον ἐπὶ πᾶσι τοῖς τοιούτοις, πεμπαδάρχῳ δ' αὐτὸν ὄντα οἷόν περ τὸν ἀγαθὸν ἰδιώτην καὶ τὴν πεμπαδα εἰς τὸ δυνατόν ταιαύτην παρέχειν, δεκάρχῳ δὲ τὴν δεκάδα ὡσαύτως, λοχαγῷ δὲ τὸν λόχον, καὶ ταξιάρχῳ ἀνεπύκνητον αὐτὸν ὄντα ἐπιμέλεισθαι καὶ τῶν ὑφ' αὐτῷ ἀρχόντων ὅπως ἐκεῖνοι αὐτῶν ἂν ἄρχωσι παρέξουσιν τὰ δέοντα 23 ποιοῦντας. ἅθλα δὲ προύφηγε τοῖς μὲν ταξιάρχοις ὥς τοὺς κρατίστας δόξαντας τὰς τάξεις παρεσκευάσθαι χιλιάρχους ἔσεσθαι, τῶν δὲ λοχαγῶν οἱ κρατίστους δόξαιαν τοὺς λόχους ἀποδεικνύναι, εἰς τὰς τῶν ταξιάρχων χώρας ἐπαναβήσεσθαι, τῶν δ' αὖ δεκαδάρχων

τοὺς κρατίστους εἰς τὰς τῶν λοχαγῶν χώρας καταστή-
 σεσθαι, τῶν δ' αὖ πεμπαδάρχων ὡσαύτως εἰς τὰς τῶν
 δεκαδάρχων, τῶν γε μὴν ἰδιωτῶν τοὺς κρατιστεύον-
 τας εἰς τὰς τῶν πεμπαδάρχων. ὑπῆρχε δὲ πᾶσι τού-
 τοις τοῖς ἄρχουσι πρῶτον μὲν θεραπεύεσθαι ὑπὸ τῶν
 ἀρχομένων, ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλαι τιμαὶ αἱ πρέπουσαι
 ἐκάστοις συμπαρεῖποντο. ἐπαυτείνοντο δὲ καὶ μεί-
 ζονες ἐλπίδες τοῖς ἀξίοις ἐπαίνου, εἴ τι ἐν τῷ ἐπιόντι
 χρόνῳ ἀγαθὸν μείζον φανοῖτο. προεῖπε δὲ νικητήρια 24
 καὶ ὄλαις ταῖς τάξεσι καὶ ὅλοις τοῖς λόχοις, καὶ ταῖς
 δεκάσιν ὡσαύτως καὶ ταῖς πεμπάσιν, αἱ ἂν φαίνωνται
 εὐπιστόταται τοῖς ἄρχουσιν οὖσαι καὶ προθυμότατα
 ἀσκοῦσαι τὰ προειρημένα. ἦν δὲ ταύταις τὰ νικητή-
 ρια οἷα δὴ εἰς πληθὺς πρέπει. ταῦτα μὲν δὴ προεί-
 ρητό τε καὶ ἡσκέετο ἡ στρατιὰ. σκηναὶς δ' αὐτοῖς κα- 25
 τεσκεύασε, πληθὺς μὲν ὅσοι ταξίαρχοι ἦσαν, μέγεθος
 δὲ ὥστε ἱκανὰς εἶναι τῇ τάξει ἐκάστη· ἡ δὲ τάξις ἦν
 ἑκατὸν ἄνδρες. ἐσκήνον μὲν δὴ οὕτω κατὰ τάξεις·
 ἐν δὲ τῷ ὁμοῦ σκηνοῦν ἐδόκουν μὲν αὐτῷ ὠφελεῖσθαι
 πρὸς τὸν μέλλοντα ἀγῶνα τοῦτο, ὅτι ἑώρων ἀλλήλους
 ὁμοίως τρεφομένους καὶ οὐκ ἐνῆν πρόφασιν μειονε-
 ξίας ὥστε ὑφίεσθαι τινὰς κακίῳ ἑτέρου ἑτέρου εἶναι
 πρὸς τοὺς πολεμίους. ὠφελεῖσθαι δ' ἐδόκουν αὐτῷ
 καὶ πρὸς τὸ γινώσκειν ἀλλήλους ὁμοῦ σκηνοῦντες.
 ἐν δὲ τῷ γινώσκεσθαι καὶ τὸ αἰσχύνεσθαι πᾶσι δο-
 κεῖ μᾶλλον ἐγγίγνεσθαι, οἱ δὲ ἀγνωσόμενοι ῥαδιουργ-
 γεῖν πως μᾶλλον δοκοῦσιν, ὥσπερ ἐν σκότει ὄντες.
 ἐδόκουν δ' αὐτῷ καὶ εἰς τὸ τὰς τάξεις ἀκριβοῦν με- 26
 γάλα ὠφελεῖσθαι διὰ τὴν συσκηρίαν. εἶχον γάρ οἱ
 μὲν ταξίαρχοι ὑφ' ἑαυτοῖς τὰς τάξεις κεκοσμημένας

- ὥσπερ ὅποτε εἰς ἓνα πορεύοιτο ἡ τάξις, οἱ δὲ λοχαγοὶ τοὺς λόχους ὥσαύτως, οἱ δὲ δεκάδαρχοι δεκάδας, πεμ-
 27 πάδαρχοι πεμπάδας. τὸ δὲ διακριβοῦν τὰς τάξεις σφόδρα ἐδόκει αὐτῷ ἀγαθὸν εἶναι καὶ εἰς τὸ μὴ ταράττεσθαι καὶ εἰ ταραχθεῖεν θᾶπτον κατασιῆναι, ὥσπερ γε καὶ λίθων καὶ ξύλων ἂν δέη συναρμολογεῖσθαι, ἔστι, καὶ ὅπως οὖν καταβεβλημένα τύχη, συναρμολογεῖν αὐτὰ εὐπειρῶς, ἣν ἔχῃ γνωρίσματα ὥστ' εὐδηλον εἶναι ἐξ
 28 ὁποίας ἕκαστον χώρας αὐτῶν ἔστιν. ἐδόκουν δ' ὠφελεῖσθαι αὐτῷ ὁμοῦ τρεφόμενοι καὶ πρὸς τὸ ἥτιον ἀλλήλους ἐθέλειν ἀπολείπειν, ὅτι ἑώρα καὶ τὰ θηρία τὰ συντρεφόμενα δεινὸν ἔχοντα πόθον, ἣν τις αὐτὰ δια-
 29 σπᾶ ἀπ' ἀλλήλων. ἐπεμέλετο δὲ καὶ τούτου ὁ Κῦρος ὅπως μήποτε ἀνδρῶται γενόμενοι ἐπὶ τὸ ἄριστον καὶ τὸ δεῖπνον εἰσίοιεν. ἡ γὰρ ἐπὶ θήραν ἑξάγων ἰδρῶτα αὐτοῖς παρεῖχεν, ἡ παιδιὰς τοιαύτας ἐξηύρισκεν αἱ ἰδρῶτα ἔμελλον παρέχειν, ἡ καὶ πρᾶξαι εἴ τι θεόμενος τύχοι, οὕτως ἐξηγεῖτο τῆς πράξεως ὥς μὴ ἐπανάοιεν ἀνδρωτί. τοῦτο γὰρ ἡγεῖτο καὶ πρὸς τὸ ἡδέως ἐσθίειν ἀγαθὸν εἶναι καὶ πρὸς τὸ ὑγιαίνειν καὶ πρὸς τὸ δύνασθαι πονεῖν, καὶ πρὸς τὸ ἀλλήλοις δὲ πρᾶότερον εἶναι ἀγαθὸν ἡγεῖτο τοὺς πόνοὺς εἶναι, ὅτι καὶ οἱ ἴπποι συμπονοῦντες ἀλλήλοις πρᾶότεροι συνεστήκασιν. πρὸς γε μὴν τοὺς πολεμίους μεγαλοφρονέστεροι γίγνονται οἱ ἂν συνειδῶσιν ἑαυτοῖς εὖ ἡσκηκότες.
 30 Κῦρος δ' ἑαυτῷ σκηπὴν μὲν κατεσκευάσατο ὥστε ἱκανὴν ἔχειν οἷς καλοῖη ἐπὶ δεῖπνον. ἐκάλει δὲ ὡς τὰ πολλὰ τῶν ταξιδάρχων οὕς καιρὸς αὐτῷ δοκοῖη εἶναι, ἔστι δ' ὅτε καὶ τῶν λοχαγῶν καὶ τῶν δεκαδάρχων τινὰς καὶ τῶν πεμπαδάρχων ἐκάλει, ἔστι δ' ὅτε

καὶ τῶν στρατιωτῶν, ἔστι δ' ὅτε καὶ πεμπάδα ἄλῃν καὶ δεκάδα ἄλῃν καὶ λόχον ἄλῃν καὶ τάξιν ἄλῃν. ἐκάλει δὲ καὶ εἴμα ὁπότε τινὰς ἴδοι τοιοῦτόν τι ποιήσαντας ὁ αὐτὸς ἐβούλετο ποιεῖν. ἦν δὲ τὰ παρατιθέμενα αἰεὶ ἴσα αὐτῷ τε καὶ τοῖς καλουμένοις ἐπὶ δεῖπνον. καὶ τοὺς ἄμφι 31 τὸ στράτευμα δὲ ὑπηρέτας ἰσομοίρους πάντων αἰεὶ ἐποίει· οὐδὲν γὰρ ἦτιον τιμὰν ἄξιον ἐδόκει αὐτῷ εἶναι τοὺς ἄμφι τὰ στρατιωτικὰ ὑπηρέτας οὔτε κηρύνων οὔτε πρέσβων. καὶ γὰρ πιστοὺς ἡγεῖτο δεῖν εἶναι τούτους καὶ ἐπιστήμονας τῶν στρατιωτικῶν καὶ συνετούς, προσέτι δὲ καὶ σφοδροὺς καὶ ταχεῖς καὶ ἀόκνους καὶ ἀιαράκτους. πρὸς δ' ἔτι ἃ οἱ βέλτιστοι νομιζόμενοι ἔχουσιν ἐγίγνωσκεν ὁ Κῦρος δεῖν τοὺς ὑπηρέτας ἔχειν, καὶ τοῦτο ἄσκειν ὥς μηδὲν ἀναίνονται ἔργον, ἀλλὰ πάντα νομίζοιεν πρέπειν αὐτοῖς πράττειν ὅσα ἀρχῶν προστάται.

Ἀεὶ μὲν οὖν ἐπεμέλετο ὁ Κῦρος, ὁπότε συσκη- 6' νοῖεν, ὅπως εὐχαριστιότατοί τε ἅμα λόγοι ἐμβληθήσονται καὶ παρορμῶντες εἰς τάγαθόν. ἀφίκετο δὲ καὶ εἰς τόνδε ποτὲ τὸν λόγον. Ἄρα γε, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἐνδεέστεροί τι ἡμῶν διὰ τοῦτο φαίνονται εἶναι οἱ ἑταῖροι ὅτι οὐ πεπαίδευνται τὸν αὐτὸν τρόπον ἡμῶν, ἢ οὐδὲν ἄρα διοίσειν ἡμῶν οὔτ' ἐν ταῖς συνουσίαις οὔτε ὅταν ἀγωνίζεσθαι πρὸς τοὺς πολεμίους δέη; καὶ 2 Ὑστάσπας ὑπολαβὼν εἶπεν, Ἀλλ' ὁποῖοι μὲν τινες ἔσονται εἰς τοὺς πολεμίους οὕτω ἔγωγε ἐπίσταμαι· ἐν μέντοι τῇ συνουσίᾳ δύσκολοι καὶ μὰ τοὺς θεοὺς ἔνιοι αὐτῶν φαίνονται. πρῶτον μὲν γε, ἔφη, Κναξάρης ἐπεμφεν εἰς τὴν τάξιν ἐκάστην ἱερεῖα, καὶ ἐγένετο κρέα ἐκάστῳ ἡμῶν τρία ἢ καὶ πλείω τὰ περιφερό-

- μενα. καὶ ἤρξατο μὲν ὁ μάγειρος ἀπ' ἐμοῦ τὴν πρώτην περίοδον περιφέρων· ὅτε δὲ τὸ δεύτερον εἰσῆει περιόισων, ἐκέλευσα ἐγὼ ἀπὸ τοῦ τελευταίου ἄρχεσθαι
- 3 καὶ ἀνάπαλιν φέρειν. ἀνακραγὼν οὖν τις τῶν κατὰ μέσον τὸν κύκλον κατακειμένων στρατιωτῶν Μὰ Δί', ἔφη, τῶνδε μὲν οὐδὲν ἴσον ἐστίν, εἴγε ἀφ' ἡμῶν γε τῶν ἐν μέσῳ οὐδείς οὐδέποτε ἄρξεται. καὶ ἐγὼ ἀκούσας ἡχθέσθην, εἴ τι μείον δοκοῖεν ἔχειν, καὶ ἐκάλεσα εὐθύς αὐτὸν πρὸς ἐμέ. ὁ δὲ μάλα γε τοῦτο εὐτάκτως ὑπήκουσεν. ὥς δὲ τὰ περιφερόμενα ἦκε πρὸς ἡμᾶς, ἅτε οἶμαι ὑστάτους λαμβάνοντας, τὰ μικρότατα λειμμένα ἦν. ἐνταῦθα δὴ ἐκείνος πάντῃ ἀνιαιθεὶς δῆλος ἦν καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν, Τῆς τύχης, τὸ ἐμὲ νῦν κληθέν-
- 4 τα δεῦρο τυχεῖν καὶ ἐγὼ εἶπον, Ἀλλὰ μὴ φρόντιζε· αὐτίκα γάρ ἀφ' ἡμῶν ἄρξεται καὶ σὺ πρῶτος λήψει τὸ μέγιστον. καὶ ἐν τούτῳ περιέφερε τὸ τρίτον, ὅπερ δὴ λοιπὸν ἦν τῆς περιφορᾶς· κακείνος ἔλαβε, καὶ ἔδοξεν αὐτῷ μείον λαβεῖν· κατέβαλεν οὖν ὁ ἔλαβεν ὥς ἕτερον ληψόμενος. καὶ ὁ ἄρταμος οἰόμενος αὐτὸν οὐδέν τι δεῖσθαι ὄψον, ὥχετο παραφέρων πρὶν λαβεῖν
- 5 αὐτὸν ἕτερον. ἐνταῦθα δὴ οὕτω βαρέως ἤνεγκε τὸ πάθος ὥστε ἀνήλωτο μὲν αὐτῷ ὁ εἰλήφει ὄψον, ὁ δὲ ἔτι αὐτῷ λοιπὸν ἦν τοῦ ἐμβάπτεσθαι, τοῦτό πως ὑπὸ τοῦ ἐκπεπληγῆναι τε καὶ τῇ τύχῃ ὑργίζεσθαι δυσθετούμενος ἀνέτρεψεν. ὁ μὲν δὴ λοχαγὸς ὁ ἐγγύτατα ἡμῶν ἰδὼν συνεκρότησε τῶν χεῖρε καὶ τῷ γέλωτι ηὐφραίνεται. ἐγὼ μέντοι, ἔφη, προσεποιούμην βήπτειν· οὐδὲ γὰρ αὐτὸς ἐδυνάμην τὸν γέλωτα κατασχεῖν. τοιοῦτον μὲν δὴ σοι ἔνα, ὦ Κῦρε, τῶν ἐταίρων ἐπιδεικνύω. ἐπὶ
- 6 μὲν δὴ τούτῳ ὥσπερ εἰκὸς ἐγέλασαν. ἄλλος δέ τις

ἔλεξε τῶν ταξιάρχων, Οὗτος μὲν δὴ, ὦ Κύρε, ὥς ἔοικεν, οὕτω δυσκόλῳ ἐπέτυχεν. ἐγὼ δέ, ὥς σὺ διδάξας ἡμᾶς τὰς τάξεις ἀπέπεμψας καὶ ἐκέλευσας διδάσκειν τὴν λαντοῦ ἑκαστον τάξιν ἃ παρὰ σοῦ ἐμάθομεν, οὕτω δὴ καὶ ἐγώ, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι ἐποιοῦν, ἐλθὼν ἐδίδασκον ἓνα λόχον. καὶ στήσας τὸν λοχαγὸν πρῶτον καὶ τάξας δὴ ἐπ' αὐτῷ ἄνδρα νεανίαν καὶ τοὺς ἄλλους ἢ ὅμην δεῖν, ἔπειτα στὰς ἐκ τοῦ ἔμπροσθεν βλέπων εἰς τὸν λόχον, ἥνικα μοι ἐδόκει καιρὸς εἶναι, προϊέναι ἐκέλευσα. καὶ ἀνὴρ σοι ὁ νεανίας ἐκεῖνος προελθὼν 7 τοῦ λοχαγοῦ πρότερος ἐπορεύετο. καὶ γὰρ ἰδὼν εἶπον, "Ἀνθρώπε, τί ποιεῖς; καὶ ὃς ἔφη, Προέρχομαι ὥσπερ σὺ κελεύεις. καὶ γὰρ εἶπον, Ἄλλ' οὐκ ἐγὼ σὲ μόνον ἐκέλευον ἀλλὰ πάντας προϊέναι. καὶ ὃς ἀκούσας τοῦτο μεταστραφεὶς πρὸς τοὺς λοχίτας εἶπεν, Οὐκ ἀκούετε, ἔφη, λουδορουμένου; προϊέναι πάντας κελεύει. καὶ ἄνδρες πάντες παρελθόντες τὸν λοχαγὸν ἥσαν πρὸς ἐμέ. ἐπεὶ δὲ ὁ λοχαγὸς αὐτοὺς ἀνεχώριζεν, ἐδυσφό- 8 ρουν καὶ ἔλεγον, Ποτέρῳ δὴ πείθεσθαι χρή; νῦν γὰρ ὁ μὲν κελεύει προϊέναι, ὁ δ' οὐκ ἔἴ. ἐγὼ μέντοι ἐνεγκὼν ταῦτα πρῶτως ἐξ ἀρχῆς αὐτὸν καταχωρίσας εἶπον μηδὲνα τῶν ὀπισθεν κινεῖσθαι πρὶν ἢν ὁ πρόσθεν ἡγῇται, ἀλλὰ τοῦτο μόνον ὄραν πάντας, τῷ πρόσθεν ἔπεσθαι. ὥς δ' εἰς Πέρσας τις ἀπὼν ἦλθε πρὸς ἐμέ 9 καὶ ἐκέλευσέ με τὴν ἐπιστολὴν ἣν ἔγραφα οἴκαδε δοῦναι, καὶ γὰρ λοχαγὸς ἦδαι ὅπου ἔκειτο ἢ ἐπιστολή, ἐκέλευσα αὐτὸν δραμόντα ἐνεγκεῖν τὴν ἐπιστολήν, ὁ μὲν δὴ ἔτρεχεν, ὁ δὲ νεανίας ἐκεῖνος εἶπετο τῷ λοχαγῷ σὺν αὐτῷ τῷ θώρακι καὶ τῇ κοπίδι, καὶ ὁ ἄλλος δὲ πᾶς λόχος ἰδὼν ἐκεῖνον συνέτρεχον καὶ

- ἦγον οἱ ἄνδρες φέροντες τὴν ἐπιστολήν. οὕτως, ἔφη,
 10 ἔ γ' ἔμὸς λόχος σοι ἀκριβοῖ πάντα τὰ παρὰ σοῦ. οἱ
 μὲν δὴ ἄλλοι ὡς εἰκὸς ἐγέλων ἐπὶ τῇ δορυφορίᾳ τῆς
 ἐπιστολῆς· ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, ὦ Ζεῦ καὶ πάντες θεοί,
 οἷους ἄρα ἡμεῖς ἔχομεν ἄνδρας εἰαίρους, οἳ γε εὐθε-
 ράπεντοι μὲν οὕτως εἰσὶν ὥστ' εἶναι αὐτῶν καὶ μικρῶ
 ὄψω παμπόλλους φίλους ἀνακτιῆσθαι, πιθανοὶ δ'
 οὕτως εἰσὶ τινες ὥστε πρὶν εἰδέναι τὸ προσσπιτόμε-
 νον πρότερον πεύθονται. ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα ποίους
 11 τινὰς χρὴ μάλλον εὖξασθαι ἢ τοιούτους στρατιώτας
 ἔχειν. ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἅμα γελῶν οὕτως ἐπῆνεσε
 τοὺς στρατιώτας. ἐν δὲ τῇ σκηνῇ ἐτύγγανέ τις ὦν
 τῶν ταξιάρχων Ἀγλαϊτάδας ὄνομα, ἀνὴρ τὸν τρόπον
 τῶν σιρρυφνοτέρων ἀνθρώπων, ὃς οὕτωςί πως εἶπεν·
 Ἡ γὰρ οἶε, ἔφη, ὦ Κῦρε, τούτους ἀληθῆ λέγειν ταῦ-
 τα; Ἀλλὰ τί μὴν βουλόμενοι, ἔφη ὁ Κῦρος, ψεύδον-
 ται; Τί δ' ἄλλο γ', ἔφη, εἰ μὴ γέλωτα ποιεῖν ἐθέλον-
 12 τες ὑπὲρ οὗ λέγουσι ταῦτα καὶ ἀλαζονεύονται. καὶ ὁ
 Κῦρος, Εὐφήμει, ἔφη, μηδὲ λέγε ἀλαζόντας εἶναι τού-
 τους. ὁ μὲν γὰρ ἀλαζὼν ἔμοιγε δοκεῖ ὄνομα κεῖσθαι
 ἐπὶ τοῖς προσποιουμένοις καὶ πλουσιωτέροις εἶναι ἢ
 εἰσὶ καὶ ἀνδρειοτέροις καὶ ποιήσιν ἢ μὴ ἱκανοὶ εἰσιν
 ἐπισχνομένοις, καὶ ταῦτα φανεροῖς γιγνομένοις ὅτι
 τοῦ λαβεῖν τι ἔνεκα καὶ κερδᾶναι ποιοῦσιν. οἱ δὲ μη-
 χανώμενοι γέλωτα τοῖς συνοῦσι μήτε ἐπὶ τῶ αὐτῶν
 κέρδει μήτ' ἐπὶ ζημίᾳ τῶν ἀκουόντων μήτε ἐπὶ βλάβῃ
 μηδεμιᾷ, πῶς οὐχ οὗτοι ἀστεῖοι ἂν καὶ εὐχάριτες δι-
 13 καιότερον ὀνομάζονται μάλλον ἢ ἀλαζόνες; ὁ μὲν δὴ
 Κῦρος οὕτως ἀπελογήσατο περὶ τῶν τὸν γέλωτα παρα-
 σχόντων· αὐτὸς δὲ ὁ ταξιάρχος ὁ τὴν τοῦ λόχου χα-

ρεϊάν διηγησάμενος ἔφη, Ἦπον ἄν, ἔφη, ὦ Ἀγλαϊ-
 τάδα, εἴ γε κλάειν ἐπειρώμεθά σε ποιεῖν, σφόδρ' ἄν
 ἡμῖν ἐμέμφου, ὥσπερ ἔνοι καὶ ἐν ᾧδαῖς καὶ ἐν λό-
 γοις οἰκτρὰ τινα λογοποιοῦντες εἰς δάκρυα πειρῶνται
 ἄγειν, ὁπότε γε νῦν καὶ αὐτὸς εἰδὼς ὅτι εὐφραίνειν
 μὲν τί σε βουλόμεθα, βλάψαι δ' οὐδέν, ὅμως οὕτως
 ἐν πολλῇ ἀτιμίᾳ ἡμᾶς ἔχεις. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀγ- 14
 λαϊτάδας, καὶ δικαίως γε, ἐπεὶ καὶ αὐτοῦ τοῦ κλάον-
 τας καθίζοντος τοὺς φίλους πολλαχοῦ ἔμοιγε δοκεῖ
 ἐλάττινος ἄξια διαπράττεσθαι ὁ γέλωτα αὐτοῖς μηχαν-
 νόμενος. εὐρήσεις δὲ καὶ σύ, ἣν ὀρθῶς λογίζῃ, ἐμὲ
 ἀληθῆ λέγοντα, κλαύμασι μὲν γε καὶ πατέρες υἱοῖς
 σωφροσύνην μηχανῶνται καὶ διδάσκαλοι παισὶν ἀγαθὰ
 μαθήματα, καὶ νόμοι γε πολίτας διὰ τοῦ κλάοντος κα-
 θίζειν εἰς δικαιοσύνην προτρέπονται· τοὺς δὲ γέλωτα
 μηχανωμένους ἔχοις ἂν εἰπεῖν ἢ σώματα ὀφελούντας
 ἢ ψυχὰς οἰκονομικωτέρας τι ποιούντας ἢ πολιτικωτέ-
 ρας; ἔκ τούτου ὁ Ὑστάσπας ὧδέ πως εἶπε· Σύ, ἔφη, 15
 ὦ Ἀγλαϊτάδα, ἣν ἐμοὶ πείθῃ, εἰς μὲν τοὺς πολεμίους
 θαρρῶν δαπανήσεις τοῦτο τὸ πολλοῦ ἄξιον, καὶ κλά-
 οντας ἐκείνους πειράσει καθίζειν· ἡμῖν δὲ πάντως,
 ἔφη, τοῖσδε τοῖς φίλοις τούτου τοῦ ὀλίγου ἀξίου, τοῦ
 γέλωτος ἐπιδαψιλεύσει. καὶ γὰρ οἶδ' ὅτι πολὺς σοί
 ἐστιν ἀποκείμενος· οὔτε γὰρ αὐτὸς χρώμενος ἀνησί-
 μωκας αὐτόν, οὐδὲ μὴν φίλοις οὐδὲ ξένοις ἐκὼν εἶ-
 ναι γέλωτα παρέχεις· ὥστε οὐδεμία σοι πρόφασίς ἐσ-
 τιν ὥς οὐ παρεκτέον σοι ἡμῖν γέλωτα. καὶ ὁ Ἀγλαϊ-
 τάδας εἶπε, Καὶ οἶε γε, ὦ Ὑστάσπα, γέλωτα περι-
 ποιεῖν ἐξ ἐμοῦ, καὶ ὁ ταξίαρχος εἶπε, Ναὶ μὰ Δί',
 ἀνόητος ἄρα ἐστίν· ἐπεὶ ἔκ γε σοῦ πῦρ, οἶμαι, ῥῆσον

- 16 ἂν τις ἐκτρίψειεν ἢ γέλωτα ἐξαγάγοιτο. ἐπὶ τούτῳ μὲν δὴ οἷ τε ἄλλοι ἐγέλασαν, τὸν τρόπον εἰδότες αὐτοῦ, ὃ ἵ' Ἀγλαϊτάδας ἐπεμειδίασε. καὶ ὁ Κῦρος ἰδὼν αὐτὸν φαιδρωθέντα, Ἄδικεῖς, ἔφη, ὦ ταξίαρχε, ὅτι ἄνδρα ἡμῖν τὸν σπουδαιότατον διαφθείρεις γελᾶν ἀναπείθων, καὶ ταῦτα, ἔφη, οὕτω πολέμιον ὄντα τῷ γέλῳτι. ταῦτα μὲν δὴ ἐνταῦθα ἔληξεν. ἐκ δὲ τούτου Χρυσάντας ὧδε ἔλεξεν.
- 18 Ἄλλ' ἐγὼ, ἔφη, ὦ Κῦρε καὶ πάντες οἱ παρόντες, ἐννοῶ ὅτι συνεξεληλύθασιν μὲν ἡμῖν οἱ μὲν καὶ βελτίονες, οἱ δὲ καὶ μείονος ἄξιοι ἦν δέ τι γένηται ἀγαθόν, ἀξιόσουσιν οὗτοι πάντες ἰσομοιεῖν. καίτοι ἐγώ γε οὐδὲν ἀνισώτερον νομίζω ἐν ἀνθρώποις εἶναι ἢ τοῦ ἴσου τὸν τε κακὸν καὶ τὸν ἀγαθὸν ἀξιοῦσθαι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε πρὸς τοῦτο, Ἄρ' οὖν, πρὸς τῶν θεῶν, ὦ ἄνδρες, κράτιστον ἡμῖν ἐκβαλεῖν περὶ τούτου βουλήν εἰς τὸ σιράτευμα, πότερα δοκεῖ, ἦν τι ἐκ τῶν πόνων ὃν ὁ θεὸς ἀγαθόν, ἰσομοίρους πάντας ποιεῖν, ἢ σκοποῦντας τὰ ἔργα ἑκάστον πρὸς ταῦτα καὶ τὰς τιμὰς
- 19 ἑκάστῳ προστιθέναι; Καὶ τί δεῖ, ἔφη ὁ Χρυσάντας, ἐκβαλεῖν λόγον περὶ τούτου, ἀλλ' οὐχὶ προειπεῖν ὅτι οὕτω ποιήσεις; οὐ καὶ τοὺς ἀγῶνας οὕτω προεῖπας καὶ τὰ ἄλλα; Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, οὐχ ὅμοια ταῦτα ἐκείνοις· ἃ μὲν γὰρ ἂν σιρατενόμενοι κτήσωνται, κοινὰ οἶμαι ἑαυτῶν ἡγήσονται εἶναι· τὴν δὲ ἀρχὴν τῆς σιρατιᾶς ἐμὴν ἴσως ἔτι οἰκοθεν νομίζουσιν εἶναι, ὥστε διατάττοντα ἐμὲ τοὺς ἐπιστάτας οὐδὲν οἶμαι ἀδικεῖν νομίζουσιν. Ἡ καὶ οἶει, ἔφη ὁ Χρυσάντας, ψηφίσασθαι ἂν τὸ πλῆθος συνελθὼν ὥστε μὴ ἴσων ἑκάστον τυγχάνειν, ἀλλὰ τοὺς κράτιστους καὶ

τιμαῖς καὶ δώροις πλεονεκτεῖν ; Ἐγώ, ἔφη ὁ Κύρος, οἶμαι, ἅμα μὲν ἡμῶν συναγορευόντων, ἅμα δὲ καὶ αἰσχρὸν ὂν ἀντιλέγειν τὸ μὴ οὐχὶ τὸν πλεῖστα καὶ πο-
νοῦντα καὶ ὠφελοῦντα τὸ κοινὸν τοῦτον καὶ μεγίστων
ἀξιοῦσθαι. οἶμαι δ', ἔφη, καὶ τοῖς κακίστοις συμφέ-
ρον φανεῖσθαι τοὺς ἀγαθοὺς πλεονεκτεῖν. ὁ δὲ Κύ- 21
ρος ἐβούλετο καὶ αὐτῶν ἔνεκα τῶν ὁμοτίμων γενέσθαι
τοῦτο τὸ ψήφισμα· βελτίους γὰρ ἂν καὶ αὐτοὺς ἡγεῖτο
τούτους εἶναι, εἰ εἶδεῖν ὅτι ἐκ τῶν ἔργων καὶ αὐτοὶ
κρινόμενοι τῶν ἀξίων τεύξονται. καιρὸς οὖν ἐδόκει
αὐτῷ εἶναι νῦν ἐμβαλεῖν περὶ τούτου ψήφον, ἐν ᾧ καὶ
οἱ ὁμότιμοι ὠκνοῦν τὴν τοῦ ὄχλου ἰσομοιρίαν. οὕτω δὲ
συνεδόκει τοῖς ἐν τῇ σκηνῇ συμβαλέσθαι περὶ τούτου λό-
γους καὶ συναγορεύειν ταῦτα ἔφασαν χρῆναι ὅστιςπερ
ἀνὴρ οἴοιτο εἶναι.

Ἐπιγελάσας δὲ τῶν ταξιάρχων τις εἶπεν, Ἄλλ' 22
ἐγώ, ἔφη, ἄνδρα οἶδα καὶ τοῦ δήμου ὃς συνερεῖ ὥστε
μὴ εἰκῇ οὕτως ἰσομοιρίαν εἶναι. ἄλλος δ' ἀντήρετο
τοῦτον τίνα λέγοι. ὁ δ' ἀπεκρίνατο, Ἔστι νῆ Δί'
ἀνὴρ ἡμῖν οὐσκηρος, ὃς ἐν παντὶ μαστεύει πλέον ἔχειν.
ἄλλος δ' ἐπῆρετο αὐτόν, Ἡ καὶ τῶν πόνων; Μὰ Δί',
ἔφη, οὐ μὲν δὴ· ἀλλὰ τοῦτό γε ψευδόμενος ἐάλωκα.
καὶ γὰρ πόνων καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων ὄρῳ
πάννυ θασρολέως βουλόμενον μείον ἔχειν παρ' ὀντι-
ναοῦν. Ἄλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη ὁ Κύρος, ὦ ἄνδρες, γι- 23
γνώσκω τοὺς τοιούτους ἀνθρώπους οἷον καὶ οὔτις νῦν
λέγει, εἴπερ δεῖ ἐνεργὸν καὶ πειθόμενον ἔχειν τὸ στρα-
τευμα, ἐξαιρετέους εἶναι ἐκ τῆς στρατιᾶς. δοκεῖ γάρ
μοι τὸ μὲν πολλὸν τῶν στρατιωτῶν εἶναι οἷον ἔπεσθαι
ἢ ἂν τις ἡγήται· ἄγειν δ' οἶμαι ἐπιχειροῦσιν οἱ μὲν

- καλοὶ καγαθοὶ ἐπὶ τὰ καλὰ καγαθά, οἱ δὲ πονηροὶ
 24 ἐπὶ τὰ πονηρά. καὶ πολλάκις τοῖνυν πλείονας ὁμογνώ-
 μονας λαμβάνουσιν οἱ φαῦλοι ἢ οἱ σπουδαῖοι. ἡ γὰρ
 πονηρία διὰ τῶν παραντίκα ἡδονῶν πορευομένη καύ-
 τας ἔχει συμπειθούσας πολλοὺς αὐτῇ ὁμογνωμονεῖν·
 ἡ δ' ἀρετὴ πρὸς ὄρθιον ἄγουσα οὐ πάνυ δεινὴ ἐστὶν
 ἐν τῷ παραντίκα εἰκῇ συνεπισπᾶσθαι, ἄλλως τε καὶ
 ἢ ἄλλοι ὥσιν ἐπὶ τὸ πρᾶνές καὶ τὸ μαλακὸν ἀντι-
 25 παρακαλοῦντες. καὶ τοῖνυν ὅταν μὲν τινες βλακείᾳ καὶ
 ἀπονίᾳ μόνον κακοὶ ᾧσι, τούτους ἐγὼ νομίζω ὥσπερ
 κηφῆνας δαπάνη μόνον ζημιοῦν τοὺς κοινῶνας· οἱ δ' ἂν
 τῶν μὲν πόνων κακοὶ ᾧσι κοινωνοί, πρὸς δὲ τὸ πλεο-
 νεκτεῖν σφοδροὶ καὶ ἀναίσχυντοι, οὗτοι καὶ ἡγεμονι-
 κοὶ εἰσι πρὸς τὰ πονηρά· πολλάκις γὰρ δύνανται τὴν
 πονηρίαν πλεονεκτοῦσαν ἀποδεικνύναι· ὥστε παντά-
 26 πασιν ἐξαιρετέοι ἡμῖν οἱ τοιοῦτοὶ εἰσι. καὶ μὴ μέντοι
 σκοπεῖτε ὅπως ἐκ τῶν πολιτῶν ἀντιπληρώσετε τὰς τά-
 ξεις, ἀλλ' ὥσπερ ἵπποι οἱ ἂν ἄριστοι ᾧσιν, οὐχ οἱ
 ἂν πατριῶται, τούτους ζητεῖτε, οὕτω καὶ ἀνθρώπους
 ἐκ πάντων οἱ ἂν ὑμῖν δοκῶσι μάλιστα συνισχυρεῖν
 τε ὑμᾶς καὶ συγκοσμήσειν, τούτους λαμβάνετε. μαρ-
 τυρεῖ δέ μοι καὶ τόδε πρὸς τὸ ἀγαθόν. οὔτε γὰρ ἄρ-
 μα δῆπου ταχὺ γένοιτ' ἂν βραδέων ἵππων ἐνόντων
 οὔτε δίκαιον ἡδίκων συνεζευγμένων, οὐδὲ οἶκος δύ-
 ναιτ' ἂν εἴ οἰκεῖσθαι πονηροῖς οἰκέταις χρώμενος,
 ἀλλὰ καὶ ἐνδεόμενος οἰκετῶν ἥτιον σφάλλεται ἢ ὑπὸ
 27 ἀδίκων ταρατιόμενος. εἴ δ' ἴστε, ὦ ἄνδρες, ἔφη,
 φίλοι, ὅτι οὐδὲ τοῦτο μόνον ὠφελήσουσιν οἱ κακοὶ
 ἀφαιρεθέντες ὅτι κακοὶ ἀπέσονται, ἀλλὰ καὶ τῶν κα-
 ταμενόντων οἱ μὲν ἀνεπίμλαντο ἤδη κακίας, ἀποκα-

θαροῦνται πάλιν ταύτης, οἱ δὲ ἀγαθοὶ τοὺς κακοὺς
 ἰδόντες ἀτιμασθέντας πολὺ εὐθυμότερον τῆς ἀρετῆς
 ἀντιέχονται. ὁ μὲν οὕτως εἶπε· τοῖς δὲ φίλοις πᾶσι 28
 συνέδοξε ταῦτα, καὶ οὕτως ἐποιοῦν.

Ἐκ δὲ τούτου πάλιν αὐτοῖς σκώματος ἤρχετο ὁ
 Κύρος. κατανοήσας γάρ τινα τῶν λοχαγῶν σύνδειπνον
 καὶ παρακλίτην πεπονημένον ἄνδρα ὑπέρδασύν τε καὶ
 ὑπέραισχυρον, ἀνακαλέσας τὸν λοχαγὸν ὀνομασίᾳ εἶπεν
 ὧδε· ὦ Σαμβαύλα, ἔφη, ἀλλ' ἢ καὶ σὺ κατὰ τὸν Ἑλ-
 ληνικὸν τρόπον, ὅτι καλὸν ἐστὶ, περιάγει τοῦτο τὸ
 μειράκιον τὸ παρακατακείμενόν σοι; Νῆ τὸν Δί', ἔφη
 ὁ Σαμβαύλας, ἡδομαι γοῦν καὶ ἐγὼ συνών τε καὶ
 θεώμενος τοῦτον. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ σύσκηνοι προσ- 29
 ἔβλεψαν· ὥς δὲ εἶδον τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνδρὸς ὑπερ-
 βάλλον αἴσχει, ἐγέλασαν πάντες. καὶ τις εἶπε, Πρὸς
 τῶν θεῶν, ὦ Σαμβαύλα, ποίῳ ποτέ σε ἔργῳ ὁ ἀνὴρ
 οὗτος ἀνῆρτηται; καὶ ὁ εἶπεν, Ἐγὼ ὑμῖν νῆ τὸν Δία, 30
 ὦ ἄνδρες, ἔρω. ὅποσάκις γὰρ αὐτὸν ἐκάλεσα εἴτε νυ-
 κτὲς εἴτε ἡμέρας, οὐπώποτε μοι οὐτ' ἀσχολίαν προ-
 φασίσαιο οὔτε βάδην ἐπήκουσεν, ἀλλ' ἂν τρέχων·
 ὅποσάκις τε αὐτῷ πράξαι τι προσέταξα, οὐδὲν ἀνδρωτί
 ποτε αὐτὸν εἶδον ποιοῦντα. πεποίηκε δὲ καὶ τοὺς δεκα-
 θέας πάντας τοιούτους, οὐ λόγῳ ἀλλ' ἔργῳ ἀποδεικνὺς
 οἷους δεῖ εἶναι. καὶ τις εἶπε, Κάπειτα τοιοῦτον ὄντα οὐ 31
 φιλεῖς αὐτὸν ὥσπερ τοὺς συγγενεῖς; καὶ ὁ αἰσχυρὸς
 ἐκεῖνος πρὸς τοῦτο ἔφη· Μὰ Δία· σὺ γὰρ φιλόπονός
 εἶσιν· ἐπεὶ ἤρκει ἂν αὐτῷ, εἰ ἐμὲ ἤθελε φιλεῖν, τοῦτο
 ἀντὶ πάντων τῶν γυμνασίων.

Τοιαῦτα μὲν δὴ καὶ γελοῖα καὶ σπονδαῖα καὶ ἐλέ- γ'.
 γειτο καὶ ἐπράττειτο ἐν τῇ σκηνῇ· τέλος δὲ τὰς τρίτας

σπονδὰς ποιήσαντες καὶ εὐξάμενοι τοῖς θεοῖς τὰγαθὰ
τὴν σκηνὴν εἰς κοίτην διέλυσον. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Κῦρος
συνέλεξε πάντας τοὺς στρατιώτας καὶ ἔλεξε τοιάδε.

- 2 "Ἄνδρες φίλοι, ὁ μὲν ἄγων ἐγγὺς ἡμῖν" προσέρ-
χονται γὰρ οἱ πολέμιοι. τὰ δ' ἄθλα τῆς νίκης, ἣν
μὲν ἡμεῖς νικῶμεν, τοῦτο γάρ, ἔφη,· δεῖ καὶ λέγειν
καὶ ποιεῖν, ὅηλον ὅτι οἱ τε πολέμιοι ἡμέτεροι καὶ τὰ
τῶν πολεμίων ἀγαθὰ πάντα· ἣν δὲ ἡμεῖς αὖ νικώ-
μεθα, καὶ οὕτω τὰ τῶν νικωμένων πάντα τοῖς νικῶ-
3 σιν ἀεὶ ἄθλα πρόκειται. οὕτω δὴ, ἔφη, δεῖ ὑμᾶς γι-
γνώσκειν ὥς ἔστιαν μὲν ἄνθρωποι κοινωνοὶ πολέμου
γενόμενοι ἐν ἑαυτοῖς ἕκαστοι ἔχωσιν, ὥς, εἰ μὴ αὐτὸς
τις προθυμῆσεται, οὐδὲν ἐσόμενον τῶν δεόντων, ταχὺ
πολλὰ καὶ καλὰ διαπράττονται· οὐδὲν γὰρ αὐτοῖς ἀρ-
γεῖται τῶν πράττεσθαι δεομένων· ὅταν δ' ἕκαστος δια-
νοηθῇ ὥς ἄλλος ἔσται ὁ πράττων καὶ ὁ μαχόμενος,
κἂν αὐτὸς μαλακίζηται, τούτοις, ἔφη, εὖ ἴστε ὅτι πᾶ-
4 σιν ἅμα πάντα ἥκει τὰ χαλεπὰ φερόμενα. καὶ ὁ θεὸς
οὕτω πως ἐποίησε· τοῖς μὴ θέλουσιν ἑαυτοῖς προσιάτ-
τειν ἐκπονεῖν τὰγαθὰ ἄλλους· ἑαυτοῖς ἐπιτακτῆρας δέ-
δωσι. νῦν οὖν τις, ἔφη, λεγέτω ἐνθάδε ἀναστὰς περὶ
αὐτοῦ τούτου ποτέρως ἂν τὴν ἀρετὴν μᾶλλον οἶεται
ἀσκεῖσθαι παρ' ἡμῖν, εἰ μέλλοι ὁ πλείοστα καὶ πονεῖν
καὶ κινδυνεύειν ἐθέλων πλείστης καὶ τιμῆς τεύξεσθαι,
ἢ ἂν εἰδῶμεν ὅτι οὐδὲν διαφέρει κακὸν εἶναι ὁμοίως
γὰρ πάντες τῶν ἴσων τευξόμεθα. ἐνταῦθα δὴ ἀναστὰς
5 Χρυσάντας, εἰς τῶν ὁμοτίμων, ἀνῆρ οὔτε μέγας οὔτε
ἰσχυρὸς ἰδεῖν, φρονήσει δὲ διαφέρων, ἔλεξεν, "Ἀλλ'
οἶμαι μὲν, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐδὲ διανοούμενόν σε ὥς
δεῖ ἴσον ἔχειν τοὺς κακοὺς τοῖς ἀγαθοῖς ἐμβαλεῖν τοῦ-

τον τὸν λόγον, ἀλλ' ἀποπειρώμενον εἴ τις ἄρα ἔσται
 ἀνὴρ ὅστις ἐθελήσει ἐπιδείξαι ἑαυτὸν ὥς διανοεῖται
 μηδὲν καλὸν καγαθὸν ποιῶν, ἀν' ἄλλοι τῇ ἀρετῇ κα-
 ταπράξωσι, τοῦτων ἰσομοιρεῖν. ἐγὼ δ', ἔφη, οὔτε πο- 6
 οῖν εἰμι ταχὺς οὔτε χειρὶν ἰσχυρός, γιγνώσκω τε ὅτι
 ἐξ ὧν ἂν ἐγὼ τῷ ἔμῳ σώματι ποιήσω, οὐ κριθείην
 οὔτε ἂν πρῶτος οὔτε ἂν δεύτερος, οἶμαι δ' οὐδ' ἂν
 χίλιοστος, ἴσως δ' οὐδ' ἂν μυριοστός· ἀλλὰ καὶ ἐκεί-
 νο, ἔφη, σαφῶς ἐπίσταμαι ὅτι εἰ μὲν οἱ δυνατοὶ ἐρ-
 ωμένως ἀντιλήφονται τῶν πραγμάτων, ἀγαθοῦ τινὸς
 μοι μετέσται τοσοῦτον μέρος ὅσον ἂν δίκαιον ἦ· εἰ
 δ' οἱ μὲν κακοὶ μηδὲν ποιήσουσιν, οἱ δ' ἀγαθοὶ καὶ
 δυνατοὶ ἀθύμως ἔξουσιν, δέδοικα, ἔφη, μὴ ἄλλου τινὸς
 μᾶλλον ἢ τοῦ ἀγαθοῦ μεθέξω πλεῖον μέρος ἢ ἐγὼ βού-
 λομαι. Χρυσάντας μὲν δὴ οὕτως εἶπεν. ἀνέστη δ' ἐπ' 7
 αὐτῷ Φεραύλας Πέρσης τῶν δημοτῶν, Κύρῳ πως ἔτι
 οἴκοθεν συνήθης καὶ ἀρεστός ἀνὴρ, καὶ τὸ σῶμα
 καὶ τὴν ψυχὴν οὐκ ἀγεννεῖ ἀνδρὶ ξοικῶς, καὶ ἔλεξε
 τοιαῦδε.

Ἐγὼ, ἔφη, ὦ Κῦρε καὶ πάντες οἱ παρόντες Πέρ- 8
 σαι, ἡγοῦμαι μὲν ἡμᾶς πάντας ἐκ τοῦ ἴσου νῦν ὁρ-
 μᾶσθαι εἰς τὸ ἀγωνίζεσθαι περὶ ἀρετῆς· ὁρῶ γὰρ ὁμοίᾳ
 μὲν τροφῇ πάντας ἡμᾶς τὸ σῶμα ἀσκοῦντας, ὁμοίας
 δὲ σπουδαίας πάντας ἀξιουμένους, ταῦτά δὲ πᾶσιν
 ἡμῖν πρόκειται. τό τε γὰρ τοῖς ἄρχουσιν πεῖθεσθαι
 πᾶσιν ἐν κοινῷ κεῖται, καὶ ὅς ἂν φανῇ τοῦτο ἀπρο-
 φασίστως ποιῶν, τοῦτον ὁρῶ παρὰ Κύρου τιμῆς τυγ-
 χάνοντα· τό τε πρὸς τοὺς πολεμίους ἄλκιμον εἶναι οὐ
 τῷ μὲν προσήκον τῷ δ' οὐ, ἀλλὰ πᾶσι καὶ τοῦτο προ- 9
 κέκριται κάλλιστον εἶναι. νῦν δ', ἔφη, ἡμῖν καὶ δεί-

- κνυται μάχη, ἣν ἐγὼ ὄρω πάντας ἀνθρώπους φύσει
 ἐπισταμένους, ὥσπερ γε καὶ τὰλλα ζῶα ἐπίσταται τινα
 μάχην ἕκαστα οὐδὲ παρ' ἑνὸς ἄλλου μαθήντα ἢ παρὰ
 τῆς φύσεως, οἷον ὁ βοῦς κέρατι παίειν, ὁ ἵππος ὀπλῇ,
 ὁ κύων στόματι, ὁ κάπρος ὀδόντι. καὶ φυλάττεσθαι
 γ', ἔφη, ἅπαντα ταῦτα ἐπίσταται ἀφ' ὧν μάλιστα δεῖ,
 καὶ ταῦτα εἰς οὐδενὸς διδασκάλου πώποτε φοιτήσαντα.
- 10 καὶ ἐγὼ, ἔφη, ἐκ παιδίου εὐθὺς προβάλλεσθαι ἡπιστά-
 μην πρὸ τούτων ὅ,τι ὤμην πληγήσεσθαι· εἰ δὲ μή
 ἄλλο μηδὲν ἔχοιμι, τὼ χεῖρε προέχων ἐνεπὸδιζον ὅ,τι
 ἐδυνάμην τὸν παίοντα· καὶ τοῦτο ἐποίουν οὐ διδα-
 σκόμενος, ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ παιόμενος, εἰ
 προβαλοίμην. μάχαιράν γε μὴν εὐθὺς παιδίον ὧν ἤρ-
 παζον ὅπου ἴδοιμι, οὐδὲ παρ' ἑνὸς οὐδὲ τοῦτο μαθὼν
 ὅπως δεῖ λαμβάνειν ἢ παρὰ τῆς φύσεως, ὥς ἐγὼ φη-
 μι. ἐποίουν γοῦν καὶ τοῦτο κωλνόμενος, οὐ διδασκό-
 μενος· ὥσπερ καὶ ἄλλα ἔστιν ἃ εἰργόμενος καὶ ὑπὸ
 μητρὸς καὶ ὑπὸ πατρὸς ὑπὸ τῆς φύσεως πράττειν ἤναγ-
 καζόμεν. καὶ ναὶ μὰ Δία ἔπαιόν γε τῇ μαχαίρᾳ πᾶν
 ὅ,τι δυναίμην λανθάνειν. οὐ γὰρ μόνον φύσει ἦν,
 ὥσπερ τὸ βαδίζειν καὶ τρέχειν, ἀλλὰ καὶ ἡδὺν πρὸς
- 11 τῷ πεφυκέναι τοῦτο ἐδόκει μοι εἶναι. ἐπεὶ δ' οἷν
 ἔφη, αὕτη, ἡ μάχη καταλείπεται, ἐν ἣ προθυμίας
 μᾶλλον ἢ τέχνης ἔργον ἐστί, πῶς ἡμῖν οὐχ ἡδέως
 πρὸς τοῦσδε τοὺς ὁμοτίμους ἀγωνιστέον; ὅπου γε τὰ
 μὲν ἄθλα τῆς ἀρετῆς ἴσα πρόκειται, παραβαλλόμενοι
 δὲ οὐκ ἴσα εἰς τὸν κίνδυνον ἵμεν, ἀλλ' οὗτοι μὲν ἐν-
 τιμον, ὅσπερ μόνος ἡδιστος, βίον, ἡμεῖς δὲ ἐπίπονον
- 12 μὲν, ἄτιμον δέ, ὅσπερ οἶμαι χαλεπώτατος. μάλιστα
 δέ, ὦ ἄνδρες, τοῦτό με [εὐθύμως] εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν

πρὸς τοῦσδε παρορμῇ ὅτι Κῦρος ὁ κρίνων ἔσται, ὃς
 οὐ φθόνῳ κρίνει, ἀλλὰ σὺν θεῶν ἔρκῳ λέγω ἢ μὴν
 ἐμοὶ δοκεῖ Κῦρος οὕστινας ἂν ὄρῃ ἀγαθοὺς φιλεῖν
 οὐδὲν ἦτιον ἑαυτοῦ· τοῦτοις γοῦν ὄρῳ αὐτὸν ὅ,τι ἂν
 ἔχη ἥδιον διδόντα μᾶλλον ἢ αὐτὸν ἔχοντα. καίτοι, 13
 ἔφη, αἶδα ὅτι οὗτοι μέγα φρονοῦσιν ὅτι πεπαίδευνται
 δὴ καὶ πρὸς λιμὸν καὶ δίψαν καὶ πρὸς ῥίγος καρτε-
 ρεῖν, κακῶς εἰδότες ὅτι καὶ ταῦτα ἡμεῖς ὑπὸ κρείττο-
 νος διδασκάλου πεπαιδευμένα ἢ οὗτοι. οὐ γὰρ ἔστι
 διδάσκαλος οὐδεὶς τούτων κρείττων τῆς ἀνάγκης, ἢ
 ἡμᾶς καὶ λίαν τοῦτ' ἀκριβοῦν ἐδίδαξε. καὶ πονεῖν οὐ- 14
 τοι μὲν τὰ ὅπλα φέροντες ἐμελέτων, ἃ ἔστιν ἅπασιν
 ἀνθρώποις ἡυρημένα ὥς ἂν εὐφορώτατα εἴη, ἡμεῖς δέ
 γ', ἔφη, ἐν μεγάλοις φορτίοις καὶ βαδίζειν καὶ τρέ-
 χειν ἡναγκαζόμεθα, ὥστε νῦν ἐμοὶ δοκεῖν τὸ τῶν
 ὅπλων φόρημα πτεροῖς μᾶλλον εἰκέναι ἢ φορτίῳ. ὥς 15
 οὖν ἐμοῦ γε καὶ ἀγωνιουμένου καὶ ὁποῖος ἂν τις ᾧ
 κατὰ τὴν ἀξίαν με τιμᾶν ἀξιόσποντος, οὕτως, ἔφη, ᾧ
 Κῦρε, γίγνωσκε. καὶ ὑμῖν γ', ἔφη, ᾧ ἄνδρες δημό-
 ται, παραινῶ εἰς ἔριν ὁρμασθαι ταύτης τῆς μάχης
 πρὸς τοὺς πεπαιδευμένους τοῦσδε· νῦν γὰρ ἄνδρες εἰ-
 λημμένοι εἰσὶν ἐν τῇ δημοτικῇ ἀγωνίᾳ Φεραύλας μὲν 16
 δὴ οὕτως εἶπεν. ἀνίσταντο δὲ καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἑκα-
 τέρων συναγορεύοντες. ἔδοξε κατὰ τὴν ἀξίαν τιμᾶ-
 σθαι ἕκαστον, Κῦρον δὲ τὸν κρίνοντα εἶναι. ταῦτα
 μὲν δὴ οὕτω προσηχώρηκε.

Ἐκάλεσε δ' ἐπὶ δεῖπνον ὁ Κῦρος καὶ ἕλην ποτὲ 17
 τάξιν σὺν τῷ ταξίαρχῳ, ἰδὼν αὐτὸν τοὺς μὲν ἡμίσεις
 τῶν ἀνδρῶν τῆς τάξεως ἀντιτάξαντα ἑκατέρωθεν εἰς
 ἐμβολήν, θώρακας μὲν ἀμφοτέροους ἔχοντας καὶ γέγρα

- ἐν ταῖς ἀριστεραῖς, εἰς δὲ τὰς δεξιὰς νάρθηκας παχεῖς
 τοῖς ἡμίσεσιν ἔδωκε, τοῖς ἑτέροις εἶπεν ὅτι βάλλειν
 18 δεῆσοι ἀναιρουμένους ταῖς βώλοις. ἔπει δὲ παρεσκευ-
 ασμένοι οὕτως ἔστησαν, ἐσήμενεν αὐτοῖς μάχεσθαι.
 ἔνταῦθα δὴ οἱ μὲν ἔβαλλον ταῖς βώλοις καὶ ἔστιν οἱ
 ἐτύγχανον καὶ θωράκων καὶ γέροντων, οἱ δὲ καὶ μηροῦ
 καὶ κνημίδος. ἔπει δὲ ὁμοῦ ἐγένοντο, οἱ τοὺς νάρθη-
 κας ἔχοντες ἔπαιον τῶν μὲν μηρούς, τῶν δὲ χεῖρας, τῶν
 δὲ κνήμας, τῶν δὲ καὶ ἐπικυπτόντων ἐπὶ βώλους ἔπαιον
 τοὺς τραχήλους καὶ τὰ νῶτα. τέλος δὲ τρεψάμενοι ἔδιω-
 κον οἱ ναρθηκοφόροι παίοντες σὺν πολλῷ γέλωτι καὶ
 παιδιᾷ. ἐν μέρει γε μὴν οἱ ἕτεροι λαβόντες πάλιν τοὺς
 νάρθηκας ταῦτ' ἐποίησαν τοὺς ταῖς βώλοις βάλλον-
 19 τας. ταῦτα δ' ἄγασθεις ὁ Κῦρος, τοῦ μὲν ταξίαρχον
 τὴν ἐπίνοιαν, τῶν δὲ τὴν πειθῶ, ὅτι ἅμα μὲν ἐγυ-
 μνάζοντο, ἅμα δὲ ἡδυνμοῦντο, ἅμα δὲ ἐνίκων οἱ εἰ-
 κασθέντες τῇ τῶν Περσῶν ὀπλίσει, τοῦτοις δὴ ἥσθεις
 ἐκάλεσέ τε ἐπὶ δεῖπνον αὐτοὺς καὶ ἐν τῇ σκηνῇ ἰδίων
 τινας αὐτῶν ἐπιδεδεμένους, τὸν μὲν τινα ἀντικνήμιον,
 20 τὸν δὲ χεῖρα, ἡρώτα τί πάθοιεν. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι
 πληγεῖεν ταῖς βώλοις. ὁ δὲ πάλιν ἐπηρώτα πότερον
 ἔπει ὁμοῦ ἐγένοντο ἢ ὅτε πρόσω ἦσαν. οἱ δ' ἔλεγον
 ὅτε πρόσω ἦσαν. ἔπει δὲ ὁμοῦ ἐγένοντο, παιδιὰν
 ἔφασαν εἶναι καλλίστην οἱ ναρθηκοφόροι· οἱ δὲ συγ-
 κεκομμένοι τοῖς νάρθηξιν ἀνέκραγον ὅτι οὐ σφίσι δο-
 κοίη παιδιὰ εἶναι τὸ ὁμόθεν παιέσθαι· ἅμα δὲ ἐπε-
 δείκνυσαν τῶν ναρθήκων τὰς πληγὰς καὶ ἐν χερσὶ
 καὶ ἐν τραχήλοις, ἔνιοι δὲ καὶ ἐν προσώποις· καὶ τό-
 τε μὲν ὥσπερ εἰκὸς ἐγέλων ἐπ' ἀλλήλοισι. τῇ δ' ὕστε-
 ραῖα μεσιτὸν ἦν τὸ πεδίον πᾶν τῶν τούτους μιμουμέ-

νων· καὶ εἰ μὴ ἄλλο τι σπουδαιότερον πράττειεν, ταύτῃ τῇ παιδιᾷ ἐχρῶντο.

Ἄλλον δὲ ποτε ἰδὼν ταξίαρχον ἄγοντα τὴν τάξιν 21 ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἐπὶ τὸ ἀριστερὸν ἐφ' ἑνός, καὶ ὁπότε ὁκοοῖη αὐτῷ καιρὸς εἶναι, παραγγέλλοντα τὸν ὑστερον λόχον παράγειν, καὶ τὸν τρίτον καὶ τὸν τέταρτον, εἰς μέτωπον, ἐπεὶ δ' ἐν μετώπῳ οἱ λοχαγοὶ ἐγένοντο, παρηγγύησεν εἰς δύο ἅγειν τὸν λόχον· ἐκ τούτου δὴ παρήγον οἱ δεκάδαρχοι εἰς μέτωπον· ὁπότε δ' αὖ ἐδόκει αὐτῷ καιρὸς εἶναι, παρήγγειλεν εἰς τέταρας τὸν λόχον· οὕτω δὴ οἱ πεμπάδαρχοι αὖ παρήγον εἰς τέταρας· ἐπεὶ δὲ ἐπὶ θύραις τῆς σκηνῆς ἐγένοντο, παραγγείλας αὖ εἰς ἓνα οὕτως εἰσῆγε τὸν πρῶτον λόχον, καὶ τὸν δεύτερον τούτου κατ' οὐρὰν ἐκέλευσεν ἔπεσθαι, καὶ τὸν τρίτον καὶ τὸν τέταρτον ὡσαύτως παραγγείλας ἤγειτο εἴσω· οὕτω δ' εἰσυγαγὼν κατέκλινεν ἐπὶ τὸ δεῖπνον ὥσπερ εἰσεπορεύοντο· τοῦτον οὖν ὁ Κῦρος ἀγασθεὶς τῆς τε πραότητος τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς ἐπιμελείας ἐκάλεσε ταύτην τὴν τάξιν ἐπὶ τὸ δεῖπνον σὺν τῷ ταξίαρχῳ.

Παρὼν δέ τις ἐπὶ τῷ δεῖπνῳ κεκλημένος ἄλλος 22 ταξίαρχος, Τὴν δ' ἐμήν, ἔφη, τάξιν, ὦ Κῦρε, οὐ καλεῖς εἰς τὴν σκηνήν; καὶ μὴν ὅταν γε παρὶγῇ ἐπὶ τὸ δεῖπνον, πάντα ταῦτά ποιεῖ· καὶ ὅταν τέλος ἡ σκηνὴ ἔχῃ, ἐξάγει μὲν ὁ οὐραγός, ἔφη, ὁ τοῦ τελευταίου λόχου τὸν λόχον, ὑστάτους ἔχων τοὺς πρῶτους τεταγμένους εἰς μάχην· ἔπειτα ὁ δεύτερος τοὺς τοῦ ἑτέρου λόχου ἐπὶ τούτοις, καὶ ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος ὡσαύτως, ὅπως, ἔφη, καὶ ὅταν ἀπάγειν δέῃ ἀπὸ πολεμίων, ἐπίστανται ὥς δεῖ ἀπιέναι. ἐπειδὴν δέ, ἔφη, κατα-

- στῶμεν ἐπὶ τὸν δρόμον ἐνθα περιπατοῦμεν, ὅταν μὲν πρὸς ἑω ἴωμεν, ἐγὼ μὲν ἡγοῦμαι, καὶ ὁ πρῶτος λόχος πρῶτος, καὶ ὁ δεύτερος ὡς δεῖ, καὶ ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος, καὶ αἱ τῶν λόχων δεκάδες καὶ πεμπάδες, ἕως ἂν παραγγέλλω ἐγὼ ὅταν δ', ἔφη, πρὸς ἑσπέραν ἴωμεν, ὁ οὐραγός τε καὶ οἱ τελευταῖοι πρῶτοι ἀφηγοῦνται· ἐμοὶ μέντοι οὕτω πεῖθονται ὑστέρω ἰόντι, ἵνα ἐθίζωνται καὶ ἔπεισθαι καὶ ἡγεῖσθαι ὁμοίως πειθόμενοι. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Ἡ καὶ ἀεὶ τοῦτο ποιεῖτε;
- 23 Ὅποσάκις γε, ἔφη, καὶ δειπνοποιούμεθα νῆ Δία. Καλῶ τοίνυν, ἔφη, ὑμᾶς, ἅμα μὲν ὅτι τὰς τάξεις μελετᾶτε καὶ προσιόντες καὶ ἀπιόντες, ἅμα δ' ὅτι καὶ ἡμέρας καὶ νυκτός, ἅμα δ' ὅτι τὰ τε σώματα περιπατοῦντες ἀσκεῖτε καὶ τὰς ψυχὰς ὠφελεῖτε διδάσκοντες. Ἐπεὶ οὖν πάντα διπλᾶ ποιεῖτε, διπλὴν ὑμῖν δίκαιον καὶ τὴν εὐ-
- 24 ωχίαν παρέχειν. Μὰ Δί', ἔφη ὁ ταξίαρχος, μήτοι γ' ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, εἰ μὴ καὶ διπλᾶς ἡμῖν τὰς γαστέρας παρέξεις. καὶ τότε μὲν δὴ οὕτω τὸ τέλος τῆς σκηνῆς ἐποιήσαντο. τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Κῦρος ἐκάλεσεν ἐκείνην τὴν τάξιν, ὥσπερ ἔφη, καὶ τῇ ἄλλῃ. αἰσθόμενοι δὲ ταῦτα καὶ οἱ ἄλλοι τὸ λοιπὸν πάντες αὐτοὺς ἐμιμοῦντο.
- δ'. Ἐξέτασιν δὲ ποτε πάντων τοῦ Κύρου ποιουμένου ἐν τοῖς ὅπλοις καὶ σύνταξιν ἦλθε παρὰ Κναξάρου ἄγγελος λέγων ὅτι Ἰνδῶν παρείη πρεσβεία· κελεύει οὖν σε ἔλθεῖν ὡς τάχιστα. φέρω δέ σοι, ἔφη ὁ ἄγγελος, καὶ στολὴν τὴν καλλίστην παρὰ Κναξάρου· ἐβούλετο γάρ σε ὡς λαμπρότατα καὶ εὐκοσμότατα προσάγειν,
- 2 ὡς ὀφρομένων τῶν Ἰνδῶν ἔπως ἂν προσίης. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος παρήγγειλε τῷ πρώτῳ τεταγμένῳ

ταξίαρχον εἰς μέτωπον στήναι, ἐφ' ἑνὸς ἄγοντα τὴν
τάξιν, ἐν δεξιᾷ ἔχοντα ἑαυτόν, καὶ τῷ δευτέρῳ ἐκέ-
λευσε ταῦτ' οὕτω παραγγεῖλαι, καὶ διὰ πάντων οὕτω
παραδιδόναι ἐκέλευσεν. οἱ δὲ πειθόμενοι ταχὺ μὲν
παρήγγελλον. ταχὺ δὲ τὰ παραγγελλόμενα ἐποίουν,
ἐν ὀλίγῳ δὲ χρόνῳ ἐγένοντο τὸ μὲν μέτωπον ἐπὶ τρια-
κοσίων, τοσοῦτοι γὰρ ἦσαν οἱ ταξίαρχοι, τὸ δὲ βά-
θος ἐφ' ἑκατόν. ἐπεὶ δὲ κατέστησαν, ἔπρεσθαι ἐκέλευ- 3
σεν ὥς ἂν αὐτὸς ἡγῇται καὶ εὐθὺς τροχάζων ἡγείτο.
ἐπεὶ δὲ κατενόησε τὴν ἀγυιὰν τὴν πρὸς τὸ βασίλειον
φέρουσαν στενωτέραν οὖσαν ἢ ὥς ἐπὶ μειώπου πάν-
τας διέναι, παραγγείλας τὴν πρώτην χιλιοστὴν ἔπε-
σθαι κατὰ χώραν, τὴν δὲ δευτέραν κατ' οὐρὰν ταύ-
της ἀκολουθεῖν, καὶ διὰ παντὸς οὕτως, αὐτὸς μὲν
ἡγείτο οὐκ ἀναπαυόμενος, αἱ δ' ἄλλαι χιλιοστῆς κατ' 4
οὐρὰν ἑκάστη τῆς ἔμπροσθεν εἶποντο. ἔπεμψε δὲ καὶ 4
ὑπηρέτας δύο ἐπὶ τὸ στόμα τῆς ἀγυιάς, ὅπως εἴ τις
ἄγνοοι, σημαίνοιεν τὸ δέον ποιεῖν. ὥς δ' ἀφίκοντο
ἐπὶ τὰς Κναξάρου θύρας, παρήγγειλε τῷ πρώτῳ τα-
ξίαρχῳ τὴν τάξιν εἰς δώδεκα τάττειν βάθος, τοὺς δὲ
δωδεκάρχους ἐν μετώπῳ καθιστάναι περὶ τὸ βασίλειον,
καὶ τῷ δευτέρῳ ταῦτ' ἐκέλευσε παραγγεῖλαι, καὶ διὰ
παντὸς οὕτως. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίουν· ὁ δ' εἰσῆει 5
πρὸς τὸν Κναξάρην ἐν τῇ Περσικῇ στολῇ οὐδέν τι
ὑβρισμένη. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Κναξάρης τῷ μὲν τάχει
ἦσθη, τῇ δὲ φανυλότητι τῆς στολῆς ἡχθέσθη, καὶ εἶπε,
Τί τοῦτο, ὦ Κῦρε; οἷον πεποίηκας οὕτω φανεῖς τοῖς
Ἰνδοῖς; ἐγὼ δ', ἔφη, ἐβουλόμην σε ὥς λαμπρότατον
φανῆναι· καὶ γὰρ ἐμοὶ ἂν κόσμος ἦν τοῦτο, ἐμῆς ὄν-
τα ἀδελφῆς υἱὸν ὅτι μεγαλοπρεπέστατον φαίνεσθαι.

- 6 καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπε, Καὶ ποτέρως ἂν, ὃ Κναξάρη, μᾶλλον σε ἐκόσμουν, εἴπερ πορφυρίδα ἐνδὺς καὶ φέλια λαβὼν καὶ στρεπτόν περιθέμενος σχολῇ κελεύοντι ὑπήκουόν σοι, ἢ νῦν ἔτε σὺν τοιαύτῃ καὶ τοσαύτῃ δυνάμει οὕτω σοι ὀξέως ὑπακούω διὰ τὸ σέ τιμᾶν ἰδρῶτι καὶ σπουδῇ καὶ αὐτὸς κεκοσμημένος καὶ τοὺς ἄλλους ἐπιδεικνύς σοι οὕτω πειθομένους; Κῦρος μὲν οὖν ταῦτα εἶπεν. ὁ δὲ Κναξάρης νομίσας αὐτὸν
- 7 ὀρθῶς λέγειν ἐκάλεσε τοὺς Ἰνδοὺς. οἱ δὲ Ἰνδοὶ εἰσελθόντες ἔλεξαν ὅτι πέμπειε σφᾶς ὁ Ἰνδῶν βασιλεὺς κελεύων ἐρωτᾶν ἐξ ὅτου ὁ πόλεμος εἴη Μήδοις τε καὶ τῷ Ἀσσυρίῳ· ἐπεὶ δὲ σοῦ ἀκούομαι, ἐκέλευσεν ἔλθόντας αὐτὸν πρὸς τὸν Ἀσσύριον κἀκείνου ταῦτα πυνθέσθαι· τέλος δ' ἀμφοτέροις εἰπεῖν ὑμῖν ὅτι ὁ Ἰνδῶν βασιλεὺς, τὸ δίκαιον σκεψάμενος, φαίη μετὰ τοῦ ἡδικημένου ἔσεσθαι. πρὸς ταῦτα ὁ Κναξάρης εἶπεν, Ἐμοῦ μὲν τοίνυν ἀκούετε ὅτι οὐκ ἀδικοῦμεν τὸν Ἀσσύριον οὐδέν· ἐκείνου δ', εἰ δεῖσθε, ἔλθόντες νῦν πύθεσθε ὃ, τι λέγει. παρῶν δὲ ὁ Κῦρος ἤρειτο τὸν Κναξάρην, Ἦ καὶ ἐγὼ, ἔφη, εἴπω ὅ, τι γιγνώσκω; καὶ ὁ Κναξάρης ἐκέλευσεν. Ὑμεῖς τοίνυν, ἔφη, ἀπαγγεῖlate τῷ Ἰνδῶν βασιλεῖ τάδε, εἰ μὴ τι ἄλλο Κναξάρη δοκεῖ, ὅτι φαρὲν ἡμεῖς, εἴ τί φησιν ὑφ' ἡμῶν ἀδικεῖσθαι ὁ Ἀσσύριος, αἰρεῖσθαι αὐτὸν τὸν Ἰνδῶν βασιλέα δικαστήν. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσαντες ὥχοντο.
- 9 Ἐπεὶ δὲ ἐξῆλθον οἱ Ἰνδοί, ὁ Κῦρος πρὸς τὸν Κναξάρην ἤρξατο λόγον τοιοῦδε.

Ἦ Κναξάρη, ἐγὼ μὲν ἦλθον οὐδέν τι πολλὰ ἔχων ἴδια χρήματα οἰκοθεν· ὁπόσα δ' ἦν, τούτων πάνν ὀλίγα λοιπὰ ἔχω· ἀνῆλθα δέ, ἔφη, εἰς τοὺς στρατι-

ὥτας· καὶ τοῦτο ἴσως, ἔφη, θαυμάζεις σὺ πῶς ἐγὼ
 ἀνίλωκα σοῦ αὐτοὺς τρέφοντος· εὖ δ' ἴσθι, ἔφη, ὅτι
 οὐδὲν ἄλλο ποιῶν ἢ τιμῶν καὶ χαριζόμενος, ὅτιαν τινὲ
 ἀγασθῶ τῶν στρατιωτῶν. δοκεῖ γάρ μοι, ἔφη, πάν- 10
 τας μὲν οὖς ἂν τις βούληται ἀγαθοὺς συνεργοὺς ποι-
 εῖσθαι ὁποίου τινὸς οὖν πράγματος, ἥδιον εἶναι εὖ
 τε λέγοντα καὶ εὖ ποιῶντα παρορμῶν μᾶλλον ἢ λυ-
 ποῦντα καὶ ἀναγκάζοντα· οὖς δὲ δὴ τῶν εἰς τὸν πό-
 λεμον ἔργων ποιήσασθαι τις βούλοιτο συνεργοὺς προ-
 θύμους, τούτους παντάπασιν ἔμοιγε δοκεῖ ἀγαθοῖς
 ὠηρατέον εἶναι καὶ λόγοις καὶ ἔργοις. φίλους γάρ,
 οὐκ ἐχθρούς, δεῖ εἶναι τοὺς μέλλοντας ἀπροφασίστους
 συμμάχους ἔσεσθαι καὶ μήτε τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ ἄρχον-
 τος φθονήσοντας μήτε ἐν τοῖς κακοῖς προδώσοντας.
 ταῦτ' οὖν ἐγὼ οὕτω προγιγνώσκων χρημάτων δοκῶ 11
 προσδεῖσθαι. πρὸς μὲν οὖν σὲ πάντα ὁρᾶν ὃν αἰσθάνομαι
 πολλὰ δαπανῶντα ἄτοπὸν μοι δοκεῖ εἶναι· σκο-
 πεῖν δ' ἄξιόν κοινῇ καὶ σὲ καὶ ἐμέ ὅπως σὲ μὴ ἐπι-
 λείψει χρήματα. ἔὰν γὰρ σὺ ἄφθονα ἔχῃς, οἶδα ὅτι
 καὶ ἐμοὶ ἂν εἴη λαμβάνειν ὁπότε δεοίμην, ἄλλως τε
 καὶ εἰ εἰς τοιοῦτόν τι λαμβάνοιμι ὃ μέλλοι καὶ σοὶ
 δαπανηθὲν βέλτιον εἶναι. ἔναγχος οὖν ποτέ σου μέμ- 12
 νημαι ἀκούσας ὥς ὁ Ἀρμένιος καταφρονοῖ σου νῦν,
 ὅτι ἀκούει τοὺς πολεμίους προσιόντας ἡμῖν, καὶ οὔτε
 <τὸ> στρατεύμα πέμπει οὔτε τὸν δασμὸν ὃν ἔδει ἀπά-
 γοι. Ποιεῖ γὰρ ταῦτα, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἐκεῖνος· ὥστε
 ἐγῶγε ἀπορῶ πότερόν μοι κρεῖττον στρατεύεσθαι καὶ
 πειρᾶσθαι ἀνάγκην αὐτῷ προσθῆναι ἢ εἶσαι ἐν τῷ
 παρόντι, μὴ καὶ τοῦτον πολέμιον πρὸς τοῖς ἄλλοις
 προσθώμεθα. καὶ ὁ Κῦρος ἐπήρετο, Αἱ δ' οἰκίσεις 13

- αὐτῷ πρότερον ἐν ἐχυροῖς χωρίοις εἰσὶν ἢ καὶ που ἐν
 εὐεφόδοις; καὶ ὁ Κναξάρης εἶπεν, Αἱ μὲν οἰκίσεις οὐ
 πάντῃ ἐν ἐχυροῖς· ἐγὼ γὰρ τούτου οὐκ ἡμέλουν· ὄρη
 μέντοι ἔστιν ἔνθα δύναται ἂν ἀπελθὼν ἐν τῷ παρα-
 χρῆμα ἐν ἀσφαλεῖ εἶναι τοῦ μὴ αὐτός γε ὑποχείριος
 γενέσθαι, μηδὲ ὅσα ἐνταῦθα δύναιτο ὑπεκκομίσασθαι,
 εἰ μὴ τις πολιορκοίη προσκαθήμενος, ὥσπερ ὁ ἐμὸς
 14 πατήρ τοῦτο ἐποίησεν. ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος λέγει
 τάδε· Ἄλλ' εἰ θέλοις, ἔφη, ἐμὲ πέμψαι, ἱππέας μοι
 προσθίεις ὅποσοι δοκοῦσι μέτριοι εἶναι, οἷμαι ἂν σὴν
 τοῖς θεοῖς ποιῆσαι αὐτὸν καὶ τὸ σιγάτευμα πέμψαι
 καὶ ἀποδοῦναι τὸν δασμόν σοι· ἔτι δ' ἐλπίζω καὶ φί-
 15 λον αὐτὸν μᾶλλον ἡμῖν γενήσεσθαι ἢ νῦν ἔστι. καὶ
 ὁ Κναξάρης εἶπε, Καὶ ἐγώ, ἔφη, ἐλπίζω ἐκείνους ἐλ-
 θεῖν ἂν πρὸς σέ μᾶλλον ἢ πρὸς ἐμέ· ἀκούω γὰρ καὶ
 συνθηρεντίας τινος τῶν παίδων σοι γενέσθαι αὐτοῦ·
 ὥστ' ἴσως ἂν καὶ πάλιν ἔλθοιεν πρὸς σέ· ὑποχειρίων
 δὲ γενομένων αὐτῶν πάνταπραχθείη ἂν ἢ ἡμεῖς βου-
 λόμεθα. Οὐκοῦν σοι δοκεῖ, ἔφη ὁ Κῦρος, σύμφορον
 εἶναι τὸ λεληθέναι ἡμᾶς ταῦτα βουλευόντας; Μᾶλλον
 γὰρ ἂν, ἔφη ὁ Κναξάρης, καὶ ἔλθοι τις αὐτῶν εἰς
 χεῖρας, καὶ εἴ τις ὁρμῶτο ἐπ' αὐτούς, ἀπαράσκενοι
 16 ἂν λαμβάνοιντο. Ἄκουε τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἣν τί
 σοι δόξω λέγειν. ἐγὼ πολλάκις δὴ σὴν πᾶσι τοῖς μετ'
 ἐμοῦ τεθήρακα ἀμφὶ τὰ ἔθρια τῆς τε σῆς χώρας καὶ
 τῆς τῶν Ἀρμενίων, καὶ ἱππέας τινὰς ἤδη προσλαβὼν
 τῶν ἐνθὲνδε ἐταίρων ἀφικόμεν. Τὰ μὲν τοίνυν ὅμοια
 ποιῶν, ἔφη ὁ Κναξάρης, οὐκ ἂν ὑποπτεύοιο· εἰ δὲ
 πολὺ πλείων ἢ δύναμις φαίνοιτο ἥς ἔχων εἰσάρας θη-
 17 ρᾶν, τοῦτο ἤδη ὑποπτον ἂν γένοιτο. Ἄλλ' ἔστιν, ἔφη

ὁ Κῦρος, καὶ πρόφασιν κατασκευάσαι καὶ ἐνθάδε οὐκ ἄπιστον, καὶ ἦν τις ἐκεῖσε ἐξαγγείλῃ, ὥς ἐγὼ βουλοίμην μεγάλην θήραν ποιῆσαι· καὶ ἱππέας, ἔφη, αἰτοίην ἂν σε ἐκ τοῦ φανεροῦ. Κάλ्लιστα λέγεις, ἔφη ὁ Κναξάρης· ἐγὼ δέ σοι οὐκ ἐθελήσω διδόναι πλὴν μετρίους τινάς, ὥς βουλόμενος πρὸς τὰ φρούρια ἐλθεῖν τὰ πρὸς τῇ Ἀσσυρίᾳ. καὶ γὰρ τῷ ὄντι, ἔφη, βούλομαι ἐλθὼν κατασκευάσαι αὐτὰ ὥς ἐχυρώτατα. ὁπότε δὲ σὺ προσελθῇς σὺν ἡ ἔχοις δυνάμει καὶ θηρώης καὶ δὴ δύο ἡμέρας, πέμπμαι ἂν σοι ἱκανοὺς ἱππέας καὶ πεζοὺς τῶν παρ' ἐμοὶ ἡθροισμένων, οὓς σὺ λαβὼν εὐθὺς ἂν ἴοις, καὶ αὐτὸς δ' ἂν ἔχων τὴν ἄλλην δύναμιν πειρώμεν μὴ πρόσω ὑμῶν εἶναι, ἵνα, εἴ που καιρὸς εἴη, ἐπιφανείην.

Οὕτω δὴ ὁ μὲν Κναξάρης εὐθέως πρὸς τὰ φρού- 18
ρια ἡθροίζειν ἱππέας καὶ πεζοὺς, καὶ ἀμάξας δὲ οἶτον προύπεμπε τὴν ἐπὶ τὰ φρούρια ὁδόν. ὁ δὲ Κῦρος ἐθύετο ἐπὶ τῇ πορείᾳ, καὶ ἅμα πέμπων ἐπὶ τὸν Κναξάρην ἦται τῶν νεωτέρων ἱππέων. ὁ δὲ πάνυ πολλῶν βουλομένων ἔπεσθαι οὐ πολλοὺς ἔδωκεν αὐτῷ. προσελθὼν δ' ἤδη τοῦ Κναξάρου σὺν δυνάμει πεζῇ καὶ ἱππικῇ τὴν πρὸς τὰ φρούρια ὁδόν, γίνεται τῷ Κύρῳ τὰ ἱερὰ ἐπὶ τὸν Ἀρμένιον ἵεναι καλὰ καὶ οὕτως ἐξάγει δὴ ὥς εἰς θήραν παρεσκευασμένος. πο- 19
ρευομένων δ' αὐτῷ εὐθὺς ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ ὑπανίσταται λαγῶς· αἰτὸς δ' ἐπιπτόμενος αἰσιος, κατιδὼν ἰὼν λαγῶ φεύγοντα, ἐπιφερόμενος ἔπαισέ τε αὐτὸν καὶ συναρπάσας ἐξῆρε, κάπενεγκὼν ἐπὶ λόφον τινὰ οὐ πρόσω ἐχρῆτο τῇ ἄγρᾳ ὅ,τι ἠθέλεν. ἰδὼν οὖν ὁ Κῦρος τὸ σημεῖον ἦσθη τε καὶ προσεκύνησε Δία βασι-

- λέα, καὶ εἶπε πρὸς τοὺς παρόντας, Ἡ μὲν θήρα καλή
 20 ἔσται, ὧ ἄνδρες, ἣν ὁ θεὸς θελήσῃ. ὥς δὲ πρὸς τοῖς
 ὀρίοις ἐγένοντο, εὐθὺς ὥσπερ εἰώθει ἐθήρα· καὶ τὸ
 μὲν πλῆθος τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἱππέων ὠγμευον αὐ-
 τῷ, ὥς ἐπιόντες τὰ θηρία ἐξανισταῖεν· οἱ δὲ ἄριστοι
 καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς διέστασαν καὶ τὰνιστάμενα ὑπε-
 δέχοντο καὶ ἐδίωκον· καὶ ἥρουν πολλοὺς καὶ σὺς καὶ
 ἐλάφους καὶ δορκάδας καὶ ὄνους ἀγρίους· πολλοὶ γὰρ
 ἐν τούτοις τοῖς τόποις ὄνοι καὶ νῦν ἔτι γίνονται.
 21 ἔπει δ' ἔληξε τῆς θήρας, προσμίξας πρὸς τὰ ἔρια τῶν
 Ἀρμενίων ἐδειπνοποιήσατο· καὶ τῇ ὑστεραίᾳ αὐθις
 ἐθήρα προσελθὼν πρὸς τὰ ὄρη ὧν ὠρέγετο. ἔπει δ'
 αὐτὸς ἔληξεν, ἐδειπνοποιεῖτο. τὸ δὲ παρὰ Κναξάρου στρα-
 τευμα ὥς ἦσθετο προσιόν, ὑποπέμψας πρὸς αὐτοὺς εἴ-
 πεν ἀπέχοντας αὐτοῦ δειπνοποιεῖσθαι ὥς δύο παρασάγ-
 γας, τοῦτο προῖδὼν ὥς συμβαλεῖται πρὸς τὸ λανθάνειν·
 ἐπεὶ δὲ δειπνήσειαν, εἶπε τῷ ἄρχοντι αὐτῶν παρεῖναι
 πρὸς αὐτόν. μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον τοὺς ταξιάρχους παρε-
 κάλει· ἔπει δὲ παρήσαν, ἔλεξεν ὧδε.
 22 Ἄνδρες φίλοι, ὁ Ἀρμένιος πρόσθεν μὲν καὶ σύμ-
 μαχος ἦν καὶ ὑπήκοος Κναξάρῃ· νῦν δ' ὥς ἦσθετο
 τοὺς πολεμίους ἐπιόντας, καταφρονεῖ καὶ οὔτε τὸ στρα-
 τευμα πέμπει ἡμῖν οὔτε τὸν δασμόν ἀποδίδωσι. νῦν
 οὖν τοῦτον θηρεῖσθαι, ἣν δυνώμεθα, ἤλθομεν. ὧδ'
 οὖν, ἔφη, δοκεῖ ποιεῖν. σὺ μὲν, ὦ Χρυσάντα, ἐπει-
 δὴν ἀποκοιμηθῆς ὅσον μέτριον, λαβὼν τοὺς ἡμίσεις
 Περσῶν τῶν σὺν ἡμῖν ἴθι τὴν ὄρεινὴν καὶ κατάλαβε
 τὰ ὄρη, εἰς ἃ φασιν αὐτόν, ὅτιαν τι φοβηθῇ, κατα-
 23 φεύγειν· ἡγεμόνας δέ σοι ἐγὼ δώσω. φασὶ μὲν οὖν
 καὶ δασέα τὰ ὄρη ταῦτα εἶναι, ὥστ' ἑλπίς ὑμᾶς μὴ

ὁφθῆναι· ὅμως δὲ εἰ προπέμποις πρὸ τοῦ στρατεύμα-
 τος εὐζώνους ἄνδρας λησταῖς ἐοικότας καὶ τὸ πλῆθος
 καὶ τὰς στολάς, οὗτοι ἂν σοι, εἴ τιτι ἐντυγχάνοιεν
 τῶν Ἀρμενίων, τοὺς μὲν ἂν συλλαμβάνοντες αὐτῶν
 κολύοιεν τῶν ἐξαγγελιῶν, οὓς δὲ μὴ δύναιτο λαμ-
 βάνειν, ἀποσοβοῦντες ἂν ἐμποδῶν γίννοιτο τὸ μὴ
 ὄρῶν αὐτοὺς τὸ ὅλον στρατεύμά σου, ἀλλ' ὥς περὶ
 κλωπῶν βουλευέσθαι. καὶ σὺ μὲν, ἔφη, οὕτω ποίει· 24
 ἐγὼ δὲ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ τοὺς ἡμίσεις μὲν τῶν πεζῶν
 ἔχων, πάντας δὲ τοὺς ἱππέας πορεύσομαι διὰ τοῦ
 πεδίου εὐθὺς πρὸς τὰ βασίλεια. καὶ ἦν μὲν ἀνθιστῆ-
 ται, δῆλον ὅτι μάχεσθαι δεήσει· ἦν δ' αὖ ὑποχωρῇ
 τοῦ πεδίου, δῆλον ὅτι μεταθεῖν δεήσει· ἦν δ' εἰς τὰ
 ὄρη φεύγη, ἐνταῦθα δὴ, ἔφη, σὸν ἔργον μηδένα ἀφι-
 ἐναι τῶν πρὸς σὲ ἀφικνουμένων. νόμιζε δὲ ὥσπερ ἐν 25
 θήρᾳ ἡμᾶς μὲν τοὺς ἐπιζητοῦντας ἔσεσθαι, σὲ δὲ τὸν
 ἐπὶ ταῖς ἄρκυσι μέμνησο σὺν ἐκείνῳ ὅτι φθάνειν δεῖ
 πεφραγμένους τοὺς πόρους πρὶν κινεῖσθαι τὴν θήραν.
 καὶ λεληθῆναι δὲ δεῖ τοὺς ἐπὶ τοῖς στόμασιν, εἰ μέλ-
 λουσι μὴ ἀποτρέψειν τὰ προσφερόμενα. μὴ μέντοι, 26
 ἔφη, ὦ Χρυσάντα, οὕτως αὖ ποίει ὥσπερ ἐνίοτε διὰ
 τὴν φιλοθηρίαν πολλάκις γὰρ ὄλην τὴν νύκτα ἄνθρωπος
 πρᾶγματεύει· ἀλλὰ νῦν ἔἰσθαι χρὴ τοὺς ἄνδρας τὸ μέ-
 τριον ἀποκοιμηθῆναι, ὥς ἂν δύνωνται ὑπνομαχεῖν·
 μηδὲ γε, ὅτι οὐχ ἡγεμόνας ἔχων ἀνθρώπους πλανᾷ 27
 ἀνὰ τὰ ὄρη, ἀλλ' ὅπῃ ἂν τὰ θηρία ὑφηγῇται, ταύτη
 μεταθεῖς, μήτι καὶ νῦν οὕτω τὰ δύσβατα πορεύου,
 ἀλλὰ κέλευέ σοι τοὺς ἡγεμόνας, εἴαν μὴ πολλὸν μάσσων
 ἢ ὁδὸς ἦ, τὴν ῥάστην ἡγεῖσθαι· στρατιᾷ γὰρ ἡ ῥάστη
 ταχίστη. μηδὲ γε, ὅτι σὺ εἴθισαι τρέχειν ἀνὰ τὰ ὄρη, 28

- μήτι δρόμῳ ἡγήσῃ, ἀλλ' ὥς ἂν δύνῃταί σοι ὁ στρα-
 29 τὸς ἐπεσθαι, τῷ μέσῳ τῆς σπουδῆς ἡγοῦ. ἀγαθὸν δὲ
 καὶ τῶν δυνατωτάτων καὶ προθύμων ὑπομένοντάς τι-
 νας ἐνίοτε παρακελεύεσθαι· ἐπειδὴν δὲ παρέλθῃ τὸ
 κέρας, παροξυντικὸν εἰς τὸ σπεύδειν πάντας παρὰ τοὺς
 βαδίζοντας τρέχοντας ὀρεῖσθαι.
- 30 Χρυσάντας μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσας καὶ ἐπιγυρῶ-
 νθεις τῇ ἐντολῇ τοῦ Κύρου, λαβὼν τοὺς ἡγεμόνας,
 ἀπελθὼν καὶ παραγγείλας ἃ ἔδει τοῖς ἅμα αὐτῷ μέλ-
 λουσι πορεύεσθαι, ἀνεπαύετο. ἐπεὶ δὲ ἀπεκοιμήθησαν
- 31 ὅσον ἐδόκει μέτριον εἶναι, ἐπορεύετο ἐπὶ τὰ ὄρη. Κύ-
 ρος δέ, ἐπειδὴ ἡμέρα ἐγένετο, ἄγγελον μὲν πρὸς πεμπε
 πρὸς τὸν Ἀρμένιον, εἰπὼν αὐτῷ λέγειν ὧδε· Κύρος,
 ὦ Ἀρμένιε, κελεύει οὕτω ποιεῖν σε ὅπως ὡς τάχιστα
 ἔχων ἀπὴν καὶ τὸν δασμὸν καὶ τὸ στρατένμα. ἦν δ'
 ἐρωτᾷ ὅπου εἰμί, λέγε τἀληθῆ ὅτι ἐπὶ τοῖς ὄρεσις. ἦν
 δ' ἐρωτᾷ εἰ καὶ αὐτὸς ἔρχομαι, λέγε ἀνταῦθα τἀλη-
 θῆ ὅτι οὐκ οἶσθα. ἔαν δ' ὁπόσοι ἐσμέν πυνθῇανται,
- 32 συμπέμπειν τινὰ κέλευε καὶ μαθεῖν. τὸν μὲν δὴ ἄγ-
 γελον ἐπιστείλας ταῦτα ἐπεμψε, νομίζων φιλικώτερον
 οὕτως εἶναι ἢ μὴ προειπόντα πορεύεσθαι. αὐτὸς δὲ
 συνταξάμενος ἢ ἄριστον καὶ πρὸς τὸ ἀνύτειν τὴν ὁδὸν
 καὶ πρὸς τὸ μάχεσθαι, εἴτι δέοι, ἐπορεύετο. προεῖπε
 δὲ τοῖς στρατιώταις μηδένα ἀδικεῖν, καὶ εἴ τις Ἀρμε-
 νίων τῷ ἐντυγχάνοι, θαρρεῖν τε παραγγέλλειν καὶ ἀγο-
 ρᾶν τὸν θέλοντα ἄγειν ὅπου ἂν ᾧσιν, εἴτε σῖτα εἴτε
 ποτὰ τυγχάνοι πωλεῖν βουλόμενος.

Γ'.

Ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἐν τούτοις ἦν· ὁ δὲ Ἀρμένιος α'.
 ὡς ἤκουσε τοῦ ἀγγέλου τὰ παρὰ Κύρου, ἐξεπλάγη, ἐν-
 νοήσας ὅτι ἀδικοίη καὶ τὸν δασμὸν λείπων καὶ τὸ
 στράτευμα οὐ πέμπων, καὶ τὸ μέγιστον, ἐφοβεῖτο, ὅτι
 ὀφθῆσεσθαι ἔμελλε τὰ βασίλεια οἰκοδομεῖν ἀρχόμενος
 ὥς ἂν ἱκανὰ ἀπομάχεσθαι εἴη. διὰ ταῦτα δὴ πάντα 2
 ὁκνῶν ἅμα μὲν διέπεμπεν ἀθροίζων τὴν ἑαυτοῦ δύ-
 ναμιν, ἅμα δ' ἔπεμπεν εἰς τὰ ὄρη τὸν νεώτερον υἱὸν
 Σάβαριν καὶ τὰς γυναῖκας, τὴν τε ἑαυτοῦ καὶ τὴν τοῦ
 υἱοῦ, καὶ τὰς θυγατέρας· καὶ κόσμον δὲ καὶ κατασκευὴν
 τὴν πλείστον ἀξίαν συναπέπεμπε προπομπούς δοῦς
 αὐτοῖς. αὐτὸς δὲ ἅμα μὲν κατασκευομένους ἔπεμπε τί-
 πράττοι Κῦρος, ἅμα δὲ συνέταττε τοὺς παραγιγνομέ-
 νους τῶν Ἀρμενίων· καὶ ταχὺ παρῆσαν ἄλλοι λέγον-
 τες ὅτι καὶ δὴ αὐτὸς ὁμοῦ. ἐνταῦθα δὴ οὐκέτι ἔτιλθ' 3
 εἰς χεῖρας ἔλθειν, ἀλλ' ὑπεχώρει. ὥς δὲ τοῦτ' εἶδον
 ποιήσαντα αὐτὸν οἱ Ἀρμένιοι, διεδίδρασκον ἤδη ἕκα-
 στος ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ, βουλόμενοι τὰ ὄντα ἐκποδῶν ποι-
 εῖσθαι. ὁ δὲ Κῦρος ὡς ἑώρα διαθεόντων καὶ ἐλαν-
 νόντων τὸ πεδίον μεστών, ὑποπέμπων ἔλεγεν ὅτι οὐ-
 δὲνὶ πολέμιος εἴη τῶν μενόντων. εἰ δέ τινα φεύγοντα
 λήψοιτο, προηγόρευεν ὅτι ὡς πολεμίῳ χρήσοιτο. οὕτω
 δὴ οἱ μὲν πολλοὶ κατέμενον, ἦσαν δ' οἱ ὑπεχώρουν

- 4 σὺν τῷ βασιλεῖ. ἐπεὶ δ' οἱ σὺν ταῖς γυναῖξι προΐόν-
τες ἐνέπεσον εἰς τοὺς ἐν τῷ ὄρει, κραυγὴν τε εὐθὺς
ἐποιοῦν καὶ φεύγοντες ἠλίσκοντο πολλοί γε αὐτῶν.
τέλος δὲ καὶ ὁ παῖς καὶ αἱ γυναῖκες καὶ αἱ θυγατέρες
ἐάλωσαν, καὶ τὰ χρήματα ὅσα σὺν αὐτοῖς ἀγόμενα
ἔτυχεν. ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτός, ὥς ἦσθετο τὰ γιγνώ-
μενα, ἀπορῶν ποτὶ τράποιτο ἐπὶ λόφον τινὰ καταφεύ-
5 γει. ὁ δ' αὖ Κῦρος ταῦτα ἰδὼν περιίσταται τὸν λό-
φον τῷ παρόντι στρατεύματι, καὶ πρὸς Χρυσάνταν
πέμπας ἐκέλευε φυλακὴν τοῦ ὄρους καταλιπόντα ἤκειν.
τὸ μὲν δὴ στράτευμα ἠθροίζετο τῷ Κύρῳ· ὁ δὲ πέμ-
ψας πρὸς τὸν Ἀρμένιον κήρυκα ἤρκετο ὧδε· Εἰπέ μοι,
ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, πότερα βούλει αὐτοῦ μένων τῷ λιμῷ
καὶ τῷ δίψει μάχεσθαι ἢ εἰς τὸ ἰσόπεδον καταβὰς
ἡμῖν διαμάχεσθαι; ἀπεκρίνατο ὁ Ἀρμένιος ὅτι οὐδε-
6 τέροισι βούλοιο μάχεσθαι. πάλιν ὁ Κῦρος πέμπας
ἠρώτα Τί οὖν κάθησαι ἐνταῦθα καὶ οὐ καταβαίνεις;
Ἀπορῶν, ἔφη, ὅ,τι χρή ποιεῖν. Ἀλλ' οὐδὲν ἔφη ὁ
Κῦρος, ἀπορεῖν σε δεῖ· ἔξεστι γάρ σοι ἐπὶ δίκην κατα-
βαίνειν. Τίς δ', ἔφη, ἔσται ὁ δικάζων; Αἴηλον ὅτι ᾧ
ὁ θεὸς ἔδωκε καὶ ἄνευ δίκης χρῆσθαι σοι ὅ,τι βού-
λοιο. ἐνταῦθα δὴ ὁ Ἀρμένιος γινώσκων τὴν ἀνάγκην
καταβαίνει καὶ ὁ Κῦρος λαβὼν εἰς τὸ μέσον κα-
κεῖνον καὶ τὰλλα πάντα περιεστρατοπεδεύσας, ὁμοῦ
ἤδη πᾶσαν ἔχων τὴν δύναμιν.
- 7 Ἐν τούτῳ δὲ τῷ χρόνῳ ὁ πρεσβύτερος παῖς τοῦ
Ἀρμενίου Τιγράνης ἔξ ἀποδημίας τινὸς προσήει, ὅς
καὶ σὺνθηρὸς ποτε ἐγένετο τῷ Κύρῳ· καὶ ὥς ἤκουσε
τὰ γεγενημένα, εὐθὺς πορεύεται ὥσπερ εἶχε πρὸς τὸν
Κῦρον. ὥς δ' εἶδε πατέρα τε καὶ μητέρα καὶ ἀδελ-

φούς καὶ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα αἰχμαλώτους γεγεννημέ-
 νους, ἐδάκρυσεν, ὥσπερ εἰκός. ὁ δὲ Κύρος ἰδὼν αὐ- 8
 τὸν ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐφιλοφρονήσατο αὐτῷ, εἶπε δ' ὅτι
 Εἰς καιρὸν ἤκεις, ἔφη, ὅπως τῆς δίκης ἀκούσει πα-
 ρὼν τῆς ἀμφὶ τοῦ πατρὸς. καὶ εὐθὺς συνεκάλει τοὺς
 ἡγεμόνας τοὺς τε τῶν Περσῶν καὶ τοὺς τῶν Μήδων·
 προσεκάλει δὲ καὶ εἴ τις Ἀρμενίων τῶν ἐντίμων παρῆν.
 καὶ τὰς γυναῖκας ἐν ταῖς ἄρμαμάξαις παρούσας οὐκ
 ἀπῆλθεν, ἀλλ' εἶα ἀκούειν. ὁπότε δὲ καλῶς εἶχεν, 9
 ἤρχετο τοῦ λόγον, Ὡς Ἀρμένιε, ἔφη, πρῶτον μὲν σοι
 συμβουλεύω ἐν τῇ δίκῃ τάληθῇ λέγειν, ἵνα σοι ἐν γε-
 ἀπῇ τὸ εὖμισητότατον· τὸ γὰρ ψευδόμενον φαίνεσθαι
 εὖ ἴσθι ὅτι καὶ τοῦ συγγνώμης τινὸς τυγχάνειν ἐμπο-
 δῶν μάλιστα ἀνθρώποις γίνεται· ἔπειτα δ', ἔφη, συν-
 ἴσαι μὲν σοι καὶ οἱ παῖδες καὶ αἱ γυναῖκες αὐταὶ
 πάντα ὅσα ἐπραξας, καὶ Ἀρμενίων οἱ παρόντες· ἦν δὲ
 αἰσθάνωνταί σε ἄλλα ἢ τὰ γενόμενα λέγοντα, νομοῦ-
 σί σε καὶ αὐτὸν καταδικάζειν σεαυτοῦ πάντα τὰ ἔσχατα
 παθεῖν, ἦν ἐγὼ τάληθῇ πύθωμαι. Ἀλλ' ἐρώτα, ἔφη,
 ὦ Κύρε, ὅ,τι βούλει, ὥς τάληθῇ ἐροῦντος. τούτου
 ἕνεκα καὶ γενέσθω ὅ,τι βούλεται. Λέγε δὴ μοι, ἔφη, 10
 ἐπολέμησάς ποτε Ἀστυάγει τῷ τῆς ἐμῆς μητρὸς πατρὶ
 καὶ τοῖς ἄλλοις Μήδοις; Ἐγὼ γ', ἔφη. Κρατηθεὶς δ'
 ὑπ' αὐτοῦ συνωμολόγησας δασμὸν οἴσειν καὶ συστρα-
 τεύεσθαι ὅποι ἐπαγγέλλει, καὶ ἐρύματα μὴ ἔξειν; Ἦν
 ταῦτα. Νῦν οὖν διὰ τί οὕτε τὸν δασμὸν ἀπῆγες οὔτε
 τὸ στράτευμα ἔπεμψες, ἐτείχιζές τε τὰ ἐρύματα; Ἐλευ-
 θερίας ἐπεθύμουν· καλὸν γάρ μοι ἐδόκει εἶναι καὶ
 αὐτὸν ἐλεύθερον εἶναι καὶ παισὶν ἐλευθερίαν καταλι-
 πεῖν. Καὶ γάρ ἐστιν, ἔφη ὁ Κύρος, καλὸν μάχεσθαι, 11

- ὅπως μήποτέ τις δοῦλος μέλλοι γενήσεσθαι· ἦν δὲ δὴ ἢ πολέμῳ κρατηθεὶς ἢ καὶ ἄλλον τινὰ τρόπον δουλα-
 θεὶς ἐπιχειρῶν τις φαίνεται τοὺς δεσπότας ἀποστερεῖν
 ἑαυτοῦ, τοῦτον σὺ πρῶτος πότερον ὡς ἀγαθὸν ἄνδρα
 καὶ καλὰ πράττοντα τιμᾶς ἢ ὡς ἀδικοῦντα, ἦν λάβῃς,
 κολάζεις; Κολάζω, ἔφη· οὐ γὰρ ἔας σὺ ψεύδεσθαι.
- 12 Λέγε δὴ σαφῶς, ἔφη ὁ Κῦρος, καθ' ἓν ἕκαστον ἦν
 ἄρχων τις τύχῃ σοι καὶ ἀμάρτη, πότερον ἔας ἄρχειν
 ἢ ἄλλον καθίστης ἀντ' αὐτοῦ; Ἄλλον καθίστημι. Τί
 δέ, ἦν χρήματα πολλὰ ἔχῃ, ἔας πλουτεῖν ἢ πένητα
 ποιεῖς; Ἀφαιροῦμαι, ἔφη, ἂν ἔχων τυγχάνῃ. Ἦν δὲ
 καὶ πρὸς πολεμίους γιγνώσκῃς αὐτὸν ἀφιστάμενον, τί
 ποιεῖς; Κατακαίνω, ἔφη· τί γὰρ δεῖ ἐλεγχθέντα ὅτι
- 13 ψεύδομαι ἀποθανεῖν μᾶλλον ἢ τάληθῇ λέγοντα; ἔνθα
 δὴ ὁ μὲν παῖς αὐτοῦ ὡς ἤκουσε ταῦτα, περιεσπάσατο
 τὴν τιάνην καὶ τοὺς πέπλους κατερρήξατο, αἱ δὲ γυ-
 ναῖκες ἀναβοήσασαι ἐδρύπτοντο, ὡς οἰχομένου τοῦ
 πατρὸς καὶ ἀπολωλότων σφῶν ἦδη. καὶ ὁ Κῦρος σι-
 ωπῆσαι κελεύσας εἶπεν, Εἴεν· τὰ μὲν δὴ σὰ δίκαια
 ταῦτα, ὧ Ἀρμένιε· ἡμῖν δὲ τί συμβουλευεῖς ἐκ τού-
 των ποιεῖν; ὁ μὲν δὴ Ἀρμένιος ἐσιώπα ἀπορῶν πό-
 τερα συμβουλευοὶ τῷ Κύρῳ κατακαίνειν αὐτὸν ἢ τᾶ-
- 14 ναντία διδάσκει ὧν αὐτὸς ἔφη ποιεῖν. ὁ δὲ παῖς αὐ-
 τοῦ Τιγράνης ἐπήρετο τὸν Κῦρον, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ
 Κῦρε, ἐπεὶ ὁ πατὴρ ἀποροῦντι ἔοικεν, ἢ συμβουλεύσω
 περὶ αὐτοῦ ἃ οἶμαί σοι βέλτιστα εἶναι; καὶ ὁ Κῦρος,
 ἡσθημένος, ὅτε συνεθήρα αὐτῷ ὁ Τιγράνης, σοφιστήν
 τινα αὐτῷ συνόντα καὶ θαναζόμενον ὑπὸ τοῦ Τι-
 γράνου, πάντῃ ἐπεθύμει αὐτοῦ ἀκοῦσαι ὅ,τι ποτ' ἐροίῃ
 καὶ προθύμως ἐκέλευσε λέγειν ὅ,τι γιγνώσκει.

συμβουλευώ τοῦτον μιμεῖσθαι· εἰ μέντοι σοι δοκεῖ
πάντα ἡμιορτηκέναι, συμβουλευώ τοῦτον μὴ μιμεῖσθαι.
Οὐκ οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, τὰ δίκαια ποιῶν ἥκιστ' ἂν
τὸν ἀμαρτιάνοντα μιμοίμην. Ἔστιν, ἔφη, ταῦτα. Κο-
λαστέον ἄρ' ἂν εἴη κατὰ γε τὸν σὸν λόγον τὸν πα-
τέρα, εἴπερ τὸν ἀδικοῦντα δίκαιον κολάζειν. Πότερα
δ' ἡγεῖ, ὦ Κῦρε, ἄμεινον εἶναι σὺν τῷ σῷ ἀγαθῷ
τὰς τιμωρίας ποιεῖσθαι ἢ σὺν τῇ σῇ ζημίᾳ; Ἐμνηστὸν
ἄρα, ἔφη, οὕτω γ' ἂν τιμωροίμην. Ἀλλὰ μέντοι, ἔφη 16
ὁ Τιγράνης, μεγάλα γ' ἂν ζημιόιο, εἰ τοὺς σεαυτοῦ
κατακαίνους τότε ὅποτε σοι πλείστον ἄξιοι εἶεν κεκτῇ-
σθαι. Πῶς δ' ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, τότε πλείστον ἄξιοι
γίγνοιτο ἄνθρωποι ὅποτε ἀδικοῦντες ἀλίσκοιντο; Εἰ
τότε, οἶμαι, σώφρονες γίγνοιτο. δοκεῖ γάρ μοι, ὦ
Κῦρε, οὕτως ἔχειν, ἄνευ μὲν σωφροσύνης οὐδ' ἄλλης
ἀρετῆς οὐδὲν ὄφελος εἶναι· τί γάρ ἂν, ἔφη, χρήσαιτ'
ἂν τις ἰσχυρῷ ἢ ἀνδρείῳ μὴ σώφρονι, [ἢ ἱππικῷ], τί
δὲ πλουσίῳ, τί δὲ δυνάστη ἐν πόλει; σὺν δὲ σωφρο-
σύνῃ καὶ φίλος πᾶς χρήσιμος καὶ θτεράπων πᾶς ἀγα-
θός. Τοῦτ' οὖν, ἔφη, λέγεις ὥς καὶ ὁ σὸς πατήρ ἐν 17
τῇδε τῇ μιᾷ ἡμέρᾳ ἐξ ἄφρονος σώφρων γεγένηται;
Πάνν μὲν οὖν, ἔφη. Πάνθημα ἄρα τῆς ψυχῆς σὺ λέ-
γεις εἶναι τὴν σωφροσύνην, ὥσπερ λύπην, οὐ μάθη-
μα· οὐ γὰρ ἂν δήπου, εἴγε φρόνιμον δεῖ γενέσθαι
τὸν μέλλοντα σώφρονα ἔσεσθαι, παραχρῆμα ἐξ ἄφρο-
νος σώφρων ἂν τις γένοιτο. Τί δ', ἔφη, ὦ Κῦρε, 18
οὐπω ἦσθον καὶ ἔνα ἄνδρα δι' ἀφροσύνην μὲν ἐπι-
χειροῦντα κρείττονι ξαντοῦ μάχεσθαι, ἐπειδὰν δὲ ἡ-

- τηθῇ, εὐθύς πεπαυμένον τῆς πρὸς τοῦτον ἀφροσύνης ;
 πάλιν δ', ἔφη, οὐπω ἑώρακας πόλιν ἀντιπατιομένην
 πρὸς πόλιν ἑτέραν, ἧς ἐπειδὴν ἡτιηθῇ παραχρῆμα
 19 ταύτῃ ἀπὸ τοῦ μάχεσθαι πείθεσθαι ἐθέλει ; Ποίαν δ',
 ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ σὺ τοῦ πατρὸς ἦταν λέγων οὕτως
 ἰσχυρίζεαι σεσωφρονίσθαι αὐτόν ; Ἦν νῆ Δί', ἔφη, σύν-
 οιδεν ἑαυτῷ ἑλευθερίας μὲν ἐπιθυμήσας, δοῦλος δ'
 ὥς οὐδεπώποτε γενόμενος, ἃ δὲ ᾧήθη χρῆναι λαθεῖν
 ἢ φθῆσαι ἀποβιάσασθαι, οὐδὲν τούτων ἱκανὸς γενό-
 μενος διαπραξασθαι. σὲ δὲ οἶδεν, ἃ μὲν ἐβουλήθης
 ἐξαπατήσαι αὐτόν, οὕτως ἐξαπατήσαντα ὥσπερ ἂν τις
 τυφλοὺς καὶ κωφοὺς καὶ μηδ' ὀτιοῦν φρονοῦντας ἐξ-
 απατήσειεν· ἃ δὲ ᾧήθης λαθεῖν χρῆναι, οὕτω σὲ οἶδε
 λαθόντα ὥστε ἃ ἐνόμιζεν ἑαυτῷ ἔχυρὰ χωρία ἀποκεί-
 σθαι, ταῦτα σὺ εἰρκτὰς σαυτῷ ἔλαυες προκατασκευά-
 σας· τάχει δὲ τοσοῦτον περιεγένον αὐτοῦ, ὥστε πρόσ-
 ωθεν ἔφθασας ἐλθὼν σὺν πολλῷ σιόλῳ πρὶν τοῦτον
 20 τὴν παρ' ἑαυτῷ δύναμιν ἀνθροῖσασθαι. Ἔπειτα δοκεῖ
 σοι, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἡ τοιαύτη ἦτα σωφρονίζειν
 ἱκανὴ εἶναι ἀνθρώπων, τὸ γινῶναι ἄλλους ἑαυτῶν
 βελτίονας ὄντας ; Πολύ γε μᾶλλον, ἔφη ὁ Τιγράτης,
 ἢ ὅταν μάχῃ τις ἡτιηθῇ. ὁ μὲν γὰρ ἰσχύι κρατηθεὶς
 ἔστιν ὅτε ᾧήθη σωμασκήσας ἀναμαχεῖσθαι καὶ πόλεις
 γε ἀλοῦσαι συμμάχους προσλαβοῦσαι οἴονται ἀναμα-
 χέσασθαι ἂν· οὗς δ' ἂν βελτίους τινὲς ἑαυτῶν ἡγή-
 σονται, τούτοις πολλάκις καὶ ἄνευ ἀνάγκης ἐθέλουσι
 21 πείθεσθαι. Σὺ, ἔφη, ἔοικας οὐκ οἶεσθαι τοὺς ὑβρι-
 στὰς γινώσκειν τοὺς ἑαυτῶν σωφρονεστέρους, οὐδὲ
 τοὺς κλέπτας τοὺς μὴ κλέπτοντας, οὐδὲ τοὺς ψευδο-
 μένους τοὺς τάλῃθ' ἔλεγοντας, οὐδὲ τοὺς ἀδικοῦντας

τοὺς τὰ δίκαια ποιοῦντας· οὐκ οἶσθα, ἔφη, ὅτι καὶ
 νῦν ὁ σὸς πατήρ ἐψεύσατο καὶ οὐκέτ' ἡμπέδον τὰς
 πρὸς ἡμᾶς συνθήκας, εἰδὼς ὅτι ἡμεῖς οὐδ' ὅτιοῦν ὦν
 Ἀστυάγης συνέθετο παραβαίνομεν; Ἀλλ' οὐδ' ἐγὼ 22
 τοῦτο λέγω ὥς τὸ γινῶναι μόνον τοὺς βελτίονας σω-
 φρονίζει ἄνευ τοῦ δίκην διδόναι ὑπὸ τῶν βελτιόνων,
 ὥσπερ ὁ ἐμὸς πατήρ νῦν δίδωσιν. Ἀλλ', ἔφη ὁ Κύ-
 ρος, ὃ γε σὸς πατήρ πέπονθε μὲν οὐδ' ὅτιοῦν πω κα-
 κόν' φοβεῖται γε μέντοι εὖ οἶδ' ὅτι μὴ πάντα τὰ
 ἔσχατα πάθῃ. Οἶει οὖν τι, ἔφη ὁ Τυγράνης, μᾶλλον 23
 καταδουλοῦσθαι ἀνθρώπους τοῦ ἰσχυροῦ φόβου; οὐκ
 οἶσθ' ὅτι οἱ μὲν τῷ ἰσχυροτάτῳ κολάσματι νομιζόμενοι
 σιδήρεα παιόμενοι ὅμως ἐθέλουσι καὶ πάλιν μάχεσθαι
 τοῖς αὐτοῖς; οὐδ' ἂν σφόδρα φοβηθῶσιν ἀνθρωποι,
 τούτοις οὐδὲ παραμυθούμενοις ἔτι ἀντιβλέπειν δύναν-
 ται; Λέγεις σύ, ἔφη, ὥς ὁ φόβος τοῦ ἔργου κακοῦ-
 σθαι μᾶλλον κολάζει τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ σύγε, ἔφη, 24
 οἶσθα ὅτι ἀληθῆ λέγων ἐπίστασαι γὰρ ὅτι οἱ μὲν φο-
 βούμενοι μὴ φύγωσι πατρίδα καὶ οἱ μέλλοντες μάχε-
 σθαι δεδιότες μὴ ἡττηθῶσιν [ἀνθύμως διάγουσι, καὶ
 οἱ πλείοντες μὴ ναυαγήσωσι,] καὶ οἱ δουλείαν καὶ δε-
 σμὸν φοβούμενοι, οὗτοι μὲν οὔτε σίτου οὔθ' ὕπνου
 δύνανται λαγχάνειν διὰ τὸν φόβον· οἱ δὲ ἤδη μὲν
 φυγάδες, ἤδη δ' ἡττημένοι, ἤδη δὲ δουλεύοντες, ἔστιν
 ὅτε δύνανται καὶ μᾶλλον τῶν εὐδαιμόνων ἐσθίειν τε
 καὶ καθεύδειν, ἔτι δὲ φανερώτερον καὶ ἐν τοῖσδε οἷον 25
 φόρημα ὁ φόβος· ἐνιοὶ γὰρ φοβούμενοι μὴ ληφθέντες
 ἀποθάνωσι προαποθνήσκουσιν ὑπὸ τοῦ φόβου, οἱ μὲν
 ῥιπιοῦντες ἑαυτούς, οἱ δ' ἀπαγχόμενοι, οἱ δ' ἀπο-
 σφατιόμενοι· οὕτω πάντων τῶν δεινῶν ὁ φόβος μά-

- λιστα καταπλήττει τὰς ψυχάς. τὸν δ' ἑμὸν πατέρα,
 ἔφη, νῦν πῶς δοκεῖς διακεῖσθαι τὴν ψυχὴν, ὅς οὐ
 μόνον περὶ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ περὶ ἑμοῦ καὶ περὶ γυ-
 ναικὸς καὶ περὶ πάντων τῶν τέκνων [δουλείας] φο-
 26 βεῖται; καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἄλλὰ νῦν μὲν ἔμοιγε οὐ-
 δὲν ἄπιστον τοῦτον οὕτω διακεῖσθαι δοκεῖ μέντοι
 μοι τοῦ αὐτοῦ ἄνδρὸς εἶναι καὶ εὐνυχοῦντα ἐξυβρίσαι
 καὶ πταίσαντα ταχὺ πιῆξαι καὶ ἀνεθέντα γε πάλιν
 αὐτὸ μέγα φρονῆσαι καὶ πάλιν αὐτὸ πράγματα παρασχεῖν.
 27 Ἄλλὰ ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὦ Κῦρε, ἔχει μὲν προφάσεις
 τὰ ἡμέτερα ἁμαρτήματα ὥστ' ἄπιστεῖν ἡμῖν ἔξεστι
 δέ σοι καὶ φροῦρια ἐντειχίζειν καὶ τὰ ἐχυρὰ κατέχειν
 καὶ ἄλλο ὅ,τι ἂν βούλῃ πιστὸν λαμβάνειν. καὶ μέν-
 28 τοι, ἔφη, ἡμᾶς μὲν ἔξεις οὐδὲν τι τούτοις μέγα λυ-
 πουμένους· μεμνησόμεθα γὰρ ὅτι ἡμεῖς αὐτῶν αἰτιοὶ
 ἔσμεν· εἰ δέ τιτι τῶν ἁναμαρτήτων παραδοὺς τὴν ἀρ-
 χὴν ἀπιστῶν αὐτοῖς φανεῖ, ὅρα μὴ ἅμα τε εὐ ποιήσεις
 καὶ ἅμα οὐ φίλον νομιοῦσά σε· εἰ δ' αὖ φυλαττόμε-
 νος τὸ ἀπεχθάνεσθαι μὴ ἐπιθήσεις αὐτοῖς ζυγὰ τοῦ
 μὴ ὑβρίσαι, ὅρα μὴ ἐκείνους αὐτὸ δεήσει σε σωφρονί-
 28 ζειν ἔτι μᾶλλον ἢ ἡμᾶς νῦν ἐδέησεν. Ἄλλὰ ναὶ μὰ
 τοὺς θεούς, ἔφη, τοιούτοις μὲν ἔγωγε ὑπηρέταις, οὓς
 εἰδείην ἀνάγκη ὑπηρετοῦντας, ἀηδῶς ἂν μοι δοκῶ
 χρῆσθαι· οὓς δὲ γινώσκειν δοκοῖην ὅτι εὐνοίᾳ καὶ
 φιλίᾳ τῇ ἐμῇ τὸ δέον συλλαμβάνοιεν, τούτοις ἂν μοι
 δοκῶ καὶ ἁμαρτάνοντας ῥᾶον φέρειν ἢ τοὺς μισοῦν-
 τας μὲν, ἐκπλεω δὲ πάντα ἀνάγκη διαπονουμένους.
 καὶ ὁ Τιγράνης εἶπε πρὸς ταῦτα, Φιλίαν δὲ παρὰ τί-
 νων ἂν ποτε λάβοις τοσαύτην ὅσῃν σοι παρ' ἡμῶν
 ἔξεστι κτήσασθαι νῦν; Παρ' ἐκείνων οἶμαι, ἔφη, παρὰ

τῶν μηδέποτε πολεμίων γεγεννημένων, εἰ ἐθέλοιμι
 εὐεργετεῖν αὐτοὺς ὥσπερ σὺ νῦν με κελεύεις εὐεργε-
 τεῖν ὑμᾶς. Ἡ καὶ δύναιο ἄν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἐν τῷ 29
 παρόντι νῦν εὐρεῖν ὅτι ἂν χαρίσαιτο ὅσπερ τῷ ἐμῷ
 πατρί; αὐτίκα, ἔφη, ἦν τινα ἐὼς ζῆν τῶν σε μηδὲν
 ἡδικοτήτων, τίνα σοι τούτου χάριν οἶε αὐτὸν εἰσε-
 σθαι; τί δ', ἦν αὐτοῦ τέκνα καὶ γυναῖκα μὴ ἀφαιρῇ,
 τίς σε τούτου ἔνεκα φιλήσει μᾶλλον ἢ ὁ νομίζων προσ-
 ἦκειν αὐτῷ ἀφαιρεθῆναι; τὴν δ' Ἀρμενίων βασιλείαν
 εἰ μὴ ἔξει, οἷσθ' ἂν τινα, ἔφη, ἄλλον μᾶλλον λυπούμενον
 ἡμᾶς; οὐκοῦν καὶ τοῦτ', ἔφη, ὁῖον ὅτι ὁ μάλιστα
 λυπούμενος εἰ μὴ βασιλεὺς εἴη σῦτος καὶ λαβὼν τὴν
 ἀρχὴν μεγίστην ἂν σοι χάριν εἰδείη. εἰ δέ τί σοι, ἔφη, 30
 μέλει καὶ τοῦ ὥς ἥκιστα τεταραγμένα τάδε καταλιπεῖν,
 ὅταν ἀπίης, σκόπει, ἔφη, πότερον ἂν οἶε ἡρεμεσιτέρως
 ἔχειν τὰ ἐνθάδε καινῆς γενομένης ἀρχῆς ἢ τῆς εἰω-
 θυνίας καταμενούσης; εἰ δέ τί σοι μέλει καὶ τοῦ ὥς
 πλείστην στρατιὰν ἐξάγειν, τίς ἂν οἶε μᾶλλον ἐξετά-
 σαι ταύτην ὀρθῶς τοῦ πολλάκις αὐτῇ κεχρημένου; εἰ
 δὲ καὶ χρημάτων δεήσει, τίνα ἂν ταῦτα νομίζεις κρεῖτ-
 τον ἐκπορίσαι τοῦ καὶ εἰδότος καὶ ἔχοντος πάντα τὰ
 ὄντα; ὦγαθέ, ἔφη, Κῦρε, φύλαξαι μὴ ἡμᾶς ἀποβαλὼν
 σαυτὸν ζημιώσης πλείω ἢ ὁ πατήρ ἐδυνήθη σε βλάψαι.
 ὁ μὲν τοιαῦτα ἔλεγεν.

Ὁ δὲ Κῦρος ἀκούων ὑπερήδετο, ὅτι ἐνόμιζε πε- 31
 ραίνεσθαι πάντα αὐτῷ ὅσπερ ὑπέσχετο τῷ Κυναζάρη
 πράξειν. ἐμέμνητο γὰρ εἰπὼν ὅτι καὶ φίλον οἶοιτο
 μᾶλλον ἢ πρόσθεν ποιήσειν. καὶ ἐκ τούτου δὴ τὸν
 Ἀρμένιον ἔρωτᾷ, Ἦν δὲ δὴ ταῦτα πείθωμαι ὑμῖν,
 λέγε μοι, ἔφη, σύ, ὦ Ἀρμένιε, πόσῃ μὲν στρατιᾷ

- μοι συμπέμψεις, πόσα δὲ χρήματα συμβαλεῖ εἰς τὸν
 32 πόλεμον; πρὸς ταῦτα δὴ λέγει ὁ Ἀρμένιος, Οὐδὲν ἔχω,
 ὦ Κῦρε, ἔφη, ἀπλούστερον εἰπεῖν οὐδὲ δικαιότερον ἢ
 δεῖξαι μὲν ἐμὲ πᾶσαν τὴν οὖσαν δύναμιν, σὲ δὲ ἰδόν-
 τα ὄσῃ μὲν ἂν σοι δοκῇ στρατιὰν ἄγειν, τὴν δὲ
 καταλιπεῖν τῆς χώρας φυλακὴν. ὥς δ' αὐτως περὶ χρη-
 μάτων δηλῶσαι μὲν ἐμὲ δίκαιόν σοι πάντα τὰ ὄν-
 τα, σὲ δὲ τούτων αὐτὸν γνόντα ὅποσα τε ἂν βούλῃ
 33 φέρεσθαι καὶ ὅποσα ἂν βούλῃ καταλιπεῖν. καὶ ὁ Κῦ-
 ρος εἶπεν, Ἴθι δὴ λέξον μοι πόσῃ σοι δυνάμεις ἐστί,
 λέξον δὲ καὶ πόσα χρήματα. ἔνταῦθα δὴ λέγει ὁ Ἀρ-
 μένιος, Ἰππεῖς μὲν τοίνυν εἰσὶν [Ἀρμενίων] εἰς ὀκτα-
 κισχιλίους, πεζοὶ δὲ εἰς τέτταρας μυριάδας· χρήματα
 δ', ἔφη, σὺν τοῖς θησαυροῖς οἷς ὁ πατήρ κατέλιπεν
 ἔστιν εἰς ἀργύριον λογισθέντα τάλαντα πλείω τῶν
 34 τρισχιλίων. καὶ ὁ Κῦρος οὐκ ἐμέλλησεν, ἀλλ' εἶπε,
 Τῆς μὲν τοίνυν στρατιᾶς, ἐπεὶ σοι, ἔφη, οἱ ὁμοροὶ
 Χαλδαῖοι πολεμουῦσι, τοὺς ἡμίσεις μοι σύμπεμπε· τῶν
 δὲ χρημάτων ἀντὶ μὲν τῶν πεντήκοντα τάλαντων ὧν
 ἔφερες δασμὸν διπλάσια Κνωξάσῃ ἀπόδος, ὅτι ἔλιπες
 τὴν φορὰν· ἐμοὶ δ', ἔφη, ἄλλα ἑκατὸν δάνεισον· ἐγὼ
 δέ σοι ὑπισχνούμαι, ἦν ὁ θεὸς εὖ διδῶ, ἀνθ' ὧν ἂν
 ἐμοὶ δανείσῃς ἢ ἄλλα πλείονος ἄξια εὐεργετήσῃς ἢ
 τὰ χρήματα ἀπαριθμήσῃς, ἦν δύνωμαι· ἦν δὲ μὴ δύ-
 νωμαι, ἀδύνατος ἂν φαινοίμην, οἶμαι, ἄδικος δ' οὐκ
 35 ἂν δικαίως κρινοίμην. καὶ ὁ Ἀρμένιος, Πρὸς τῶν
 θεῶν, ἔφη, ὦ Κῦρε, μὴ οὕτω λέγε· εἰ δὲ μή, οὐ θαρ-
 ροῦντά με ἔξεις. ἀλλὰ νόμιζε, ἔφη, ἂν καταλίπῃς μη-
 δὲν ἥτιον σὰ εἶναι ὧν ἂν ἔχων ἀπίης. Εἶεν, ἔφη ὁ
 Κῦρος· ὥστε δὲ τὴν γυναῖκα ἀπολαβεῖν, ἔφη, πόσα

ἂν μοι χρήματα δοίης; Ὅπόσα ἂν δυναίμην, ἔφη. Τί
 δέ, ὥστε τοὺς παῖδας; Καὶ τούτων, ἔφη, ὅποσα ἂν
 δυναίμην. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, ταῦτα μὲν ἤδη δι- 36
 πλάσια τῶν ὄντων. σὺ δέ, ἔφη, ὦ Τιγράνη, λέξον
 μοι πόσου ἂν πρῖαι οὔτε τὴν γυναῖκα ἀπολαβεῖν. ὁ
 δὲ ἐτύγγατε νεόγαμός τε ὢν καὶ ὑπερφιλῶν τὴν γυ-
 ναῖκα. Ἐγὼ μὲν, ἔφη, ὦ Κῦρε, κἂν τῆς ψυχῆς πρι-
 αίμην ὥστε μήποτε λατρεῦσαι ταύτην. Σὺ μὲν τοί- 37
 νυν, ἔφη, ἀπάγου τὴν σὴν· οὐδὲ γὰρ εἰληφθαι ἔγωγε
 αἰχμάλωτον ταύτην νομίζω σοῦ γε μηπώποτε φυγόν-
 τος ἡμᾶς. καὶ σὺ δέ, ὦ Ἀρμένιε, ἀπάγου τὴν γυναῖ-
 κα καὶ τοὺς παῖδας μηδὲν αὐτῶν καταθεῖς, ἵν' εἰδῶ-
 σιν ὅτι ἐλεύθεροι πρὸς σὲ ἀπέρχονται. καὶ νῦν μὲν,
 ἔφη, δειπνεῖτε παρ' ἡμῶν· δειπνήσαντες δὲ ἀπελαύνετε
 ὅποι ὑμῶν θυμός. οὕτω δὴ κατέμειναν.

Διασκηνοῦντων δὲ μετὰ δεῖπνον ἐπλήρετο ὁ Κῦ- 38
 ρος, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Τιγράνη, ποῦ δὴ ἐκεῖνός ἐστιν ὁ
 ἀνὴρ ὃς συνεθήρα ἡμῶν καὶ σὺ μοι μάλα ἐδόκεις θαν-
 μάζειν αὐτόν. Οὐ γάρ, ἔφη, ἀπέκτεινεν αὐτὸν οὗτος
 ὁ ἐμὸς πατήρ; Τί λαβὼν ἀδικοῦντα; Διαφθείρειν αὐ-
 τὸν ἔφη ἐμέ. καίτοι γ', ἔφη, ὦ Κῦρε, οὕτω καλὸς
 καγαθὸς ἐκεῖνος ἦν ὥς καὶ ὅτε ἀποθνήσκειν ἔμελλε
 προσκαλέσας με εἶπε, Μήτι σὺ, ἔφη, ὦ Τιγράνη, οὐ
 ἀποκτείνει με, χαλεπανθῆς τῷ πατρί; οὐ γὰρ κακο-
 νοία τῇ σῇ γε τοῦτο ποιεῖ, ἀλλ' ἀγνοία· ὅποσα δὲ
 ἀγνοία ἀνθρώποι ἐξαμορτάνουσι, πάντ' ἀκούσια ταῦτ'
 ἔγωγε νομίζω. ὁ μὲν δὴ Κῦρος ἐπὶ τούτοις εἶπε, Φεῦ 39
 τοῦ ἀνδρός. ὁ δ' Ἀρμένιος ἔλεξεν, Οὔτοι, ἔφη, ὦ
 Κῦρε, οὐδ' οἱ ταῖς ἑαυτῶν γυναῖξι λαμβάνοντες συν-
 όντας ἄλλοτρίους ἀνδρας οὐ τοῦτο αἰτιώμενοι αὐτοὺς

- κατακαίνουσιν ὥς ἀφρονεστέρας ποιούντας τὰς γυναῖ-
 κας, ἀλλὰ νομίζοντες ἀφαιρεῖσθαι αὐτοὺς τὴν πρὸς
 αὐτοὺς φιλίαν, διὰ τοῦτο ὥς πολεμίοις αὐτοῖς χρῶν-
 ται. καὶ ἐγὼ ἐκείνῳ, ἔφη, ἐφθόγγουν, ὅτι μοι ἐδόκει
 τὸν ἑμὸν νῖον ποιεῖν αὐτὸν μᾶλλον θαυμάζειν ἢ ἐμέ.
- 40 καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ὦ Ἀλλὰ ναὶ μὰ τοὺς θεοὺς, ἔφη, ὦ
 Ἀρμένιε; ἀνθρώπινά μοι δοκεῖς ἀμαρτεῖν καὶ σὺ, ὦ
 Τιγράνη, συγγίγνωσκε τῷ πατρί. τότε μὲν δὴ τοιαῦτα
 διαλεχθέντες καὶ φιλοφρονηθέντες ὥσπερ εἰκὸς ἐκ συν-
 αλλαγῆς, ἀναβάντες ἐπὶ τὰς ἀρμαμάξας σὺν ταῖς γυ-
 ναιξιν ἀπήλαννον εὐφραινόμενοι.
- 41 Ἐπεὶ δ' ἦλθον οἴκαδε, ἔλεγον τοῦ Κύρου ὁ μὲν τις
 τὴν σοφίαν, ὁ δὲ τὴν καρτερίαν, ὁ δὲ τὴν προαότητα,
 ὁ δὲ τις καὶ τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος. ἔνθα δὴ ὁ Τι-
 γράνης ἐπήρετο τὴν γυναῖκα, ὦ καὶ σοί, ἔφη, ὦ Ἀρ-
 μενία, καλὸς ἐδόκει ὁ Κῦρος εἶναι; ὦ Ἀλλὰ μὰ Δί',
 ἔφη, οὐκ ἐκείνων ἐθεώμην. ὦ Ἀλλὰ τίνα μὴν; ἔφη ὁ
 Τιγράνης. Τὸν εἰπόντα νῆ Δία ὥς τῆς αὐτοῦ ψυχῆς ἂν
 πρῖαιτο ὥστε μὴ με δουλεύειν. τότε μὲν δὴ ὥσπερ εἰκὸς
 ἐκ τοιούτων ἀνεπαύοντο σὺν ἀλλήλοις.
- 42 Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Ἀρμένιος Κύρῳ μὲν καὶ τῇ
 στρατιᾷ ἀπάσῃ ξένια ἔπεμπε, προεῖπε δὲ τοῖς ἑαυτοῦ,
 οὓς δεήσοι στρατεύεσθαι, εἰς τρίτην ἡμέραν παρῆναι·
 τὰ δὲ χρήματα ὧν εἶπεν ὁ Κῦρος διπλάσια ἀπηρίθμη-
 σεν. ὁ δὲ Κῦρος ὅσα εἶπε λαβὼν τᾶλλα ἀπέπεμψεν·
 ἤρετο δὲ πότερος ἔσται ὁ τὸ στράτευμα ἄγων, ὁ παῖς
 ἢ αὐτός. εἰπέτην δὲ ἅμα ὁ μὲν πατήρ οὕτως, Ὁπότε-
 ρον ἂν σὺ κελεύῃς· ὁ δὲ παῖς οὕτως, Ἐγὼ μὲν οὐκ
 ἀπολείβομαι σον, ὦ Κῦρε, οὐδ' ἂν σκευοφόρον ἐμὲ
- 43 δέη σοι συνακολουθεῖν. καὶ ὁ Κῦρος ἐπιγελάσας εἶπε,

Καὶ ἐπὶ πόσῳ ἂν, ἔφη, ἐθέλοις τὴν γυναῖκά σου ἀκοῦσαι ὅτι σκευοφορεῖς ; Ἀλλ' οὐδέν, ἔφη, ἀκούειν δεήσει αὐτήν· ἄξω γάρ, ὥστε ὁρᾶν ἐξέσται αὐτῇ ὅ,τι ἂν ἐγὼ πράττω. Ὡρα ἂν, ἔφη, συσκευάζεσθαι ὑμῖν εἴη. Νόμιζ', ἔφη, συσκευασμένους παρέσεσθαι ὅ,τι ἂν ὁ πατήρ δῶ. τότε μὲν δὴ ξενισθέντες οἱ στρατιῶται ἐκοιμήθησαν.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἀναλαβὼν ὁ Κῦρος τὸν Τιγράνην ε'. καὶ τῶν Μήδων ἱππέων τοὺς κρατίστους καὶ τῶν ἐαυτοῦ φίλων ὁπόσους καιρὸς ἐδόκει εἶναι, περιελαύνων τὴν χώραν κατεπεῖται, σκοπῶν ποῦ τειχίσειε φρούριον. καὶ ἐπ' ἄκρον τι ἐλθὼν ἐπηρώτα τὸν Τιγράνην ποῖα εἴη τῶν ὀρέων ὁπόθεν οἱ Χαλδαῖοι καταθέοντες λήζονται. καὶ ὁ Τιγράνης ἐδείκνυ. ὁ δὲ πάλιν ἤρετο, Νῦν δὲ ταῦτα τὰ ὄρη ἔρημά ἐστιν ; Οὐ μὰ Δί, ἔφη, ἀλλ' αἰεὶ σκοποὶ εἰσὶν ἐκείνων οἱ σημαίνουσι τοῖς ἄλλοις ὅ,τι ἂν ὀρῶσι. Τί οὖν, ἔφη, ποιῶσιν, ἐπὴν αἰσθάνονται ; Βοηθοῦσιν, ἔφη, ἐπὶ τὰ ἄκρα, ὥς ἂν ἕκαστος δύνηται. ταῦτα μὲν δὴ ὁ Κῦρος ἠκηκόει· σκοπῶν δὲ κατενόει 2 πολλὴν τῆς χώρας τοῖς Ἀρμενίοις ἔρημον καὶ ἄργον οὔσαν διὰ τὸν πόλεμον. καὶ τότε μὲν ἀπῆλθον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον καὶ δειπνήσαντες ἐκοιμήθησαν. τῇ δ' 3 ὑστεραίᾳ αὐτός τε ὁ Τιγράνης παρῆν συνεσκευασμένος καὶ ἱππεῖς εἰς τοὺς τετρακισχιλίους συνελέγοντο αὐτῷ καὶ τοξόται εἰς τοὺς μυρίους, καὶ πελτασταὶ ἄλλοι τοσοῦτοι. ὁ δὲ Κῦρος ἐν ᾧ συνελέγοντο ἐθύετο· ἐπεὶ δὲ καλὰ τὰ ἱερὰ ἦν αὐτῷ, συνεκάλεσε τοὺς τε τῶν Περσῶν ἡγεμόνας καὶ τοὺς τῶν Μήδων. ἐπεὶ δ' ὁμοῦ ἦσαν, ἔλεξε τοιάδε. 4

Ἄνδρες φίλοι, ἔστι μὲν τὰ ὄρη ταῦτα ἃ ὀρῶμεν

- Χαλδαίων· εἰ δὲ ταῦτα καταλάβοιμεν καὶ ἐπ' ἄκρον
 γένοιτο ἡμέτερον φρούριον, σωφρονεῖν ἀνάγκη ἂν εἴη
 πρὸς ἡμᾶς ἀμφοτέροις, τοῖς τε Ἀρμενίοις καὶ τοῖς
 Χαλδαίοις. τὰ μὲν οὖν ἱερὰ καλὰ ἡμῖν ἀνθρωπίνῃ
 δὲ προθυμίᾳ εἰς τὸ πραχθῆναι ταῦτα οὐδὲν οὕτω μέ-
 γα σύμμαχον ἂν γένοιτο ὥς τάχος. ἦν γὰρ φθάσω-
 μεν πρὶν τοὺς πολεμίους συλλεγῆναι ἀναβάντες, ἢ παν-
 τάπασιν ἀμαχεὶ λάβοιμεν ἂν τὸ ἄκρον ἢ ὀλίγοις τε καὶ
 5 ἀσθενέσι χρησαίμεθ' ἂν πολεμίους. τῶν οὖν πόνων
 οὐδεὶς ῥύων οὐδ' ἀκινδυνότερος, ἔφη, ἐστὶ τοῦ νῦν
 καρτερεῖσθαι σπεύδοντας. ἕτε οὖν ἐπὶ τὰ ὅπλα καὶ....
 Ὑμεῖς μὲν, ὦ Μῆδοι, ἐν ἀριστερᾷ ἡμῶν πορεύεσθε·
 ὑμεῖς δέ, ὦ Ἀρμένιοι, οἱ μὲν ἡμίσεις ἐν δεξιᾷ, οἱ δ'
 ἡμίσεις ἔμπροσθεν ἡμῶν ἡγεῖσθε· ὑμεῖς δ', ὦ ἱππεῖς,
 ὀπισθεν ἔπεσθε παρακελευόμενοι καὶ ὠθοῦντες ἄνω
 6 ἡμᾶς, ἦν δέ τις μαλακύνηται, μὴ ἐπιτρέπετε. ταῦτ'
 εἰπὼν ὁ Κῦρος ἡγεῖτο ὀρθίους ποιησάμενος τοὺς λό-
 χους. οἱ δὲ Χαλδαῖοι ὥς ἔγνωσαν τὴν ὁρμὴν ἄνω
 οὔσαν, εὐθύς ἐσήμενον τε τοῖς ἐαυτῶν καὶ συνεβόων
 ἀλλήλους καὶ συνηθορίζοντο. ὁ δὲ Κῦρος παρηγγύα,
 ἄνδρες Πέρσαι, ἡμῖν σημαίνουσι σπεύδειν. ἦν γὰρ
 φθάσωμεν ἄνω γεγόμενοι, οὐδὲν τὰ τῶν πολεμίων
 δυνήσεται.
- 7 Εἶχον δ' οἱ Χαλδαῖοι γέρρα τε καὶ παλὰ δύο·
 καὶ πολεμικώτατοι δὲ λέγονται οὗτοι τῶν περὶ ἐκείνην
 τὴν χώραν εἶναι· καὶ μισθοῦ στρατεύονται, ὁπόταν
 τις αὐτῶν δέηται, διὰ τὸ πολεμικοὶ τε καὶ πένητες
 εἶναι· καὶ γὰρ ἡ χώρα αὐτοῖς ὀρεινὴ τέ ἐστι καὶ ὀλί-
 8 γη ἢ τὰ χρήματα ἔχουσα. ὥς δὲ μᾶλλον ἐπλησίαζον
 οἱ ἀμφὶ τὸν Κῦρον τῶν ἄκρων, ὁ Τυγράνης σὺν τῷ

Κύρῳ πορευόμενος εἶπεν, "ὦ Κῦρε, ἄρ' οἶσθ', ἔφη, ὅτι αὐτοὺς ἡμᾶς αὐτίκα μάλα δεήσει μάχεσθαι; ὥς οἱ γε Ἀρμένιοι οὐ μὴ δέξονται τοὺς πολεμίους. καὶ ὁ Κῦρος εἰπὼν ὅτι εἰδείη τοῦτο, εὐθύς παρηγγύησε τοῖς Πέρσαις παρασκευάζεσθαι, ὥς αὐτίκα δεῖσον διώκειν, ἐπειδὴν ὑπαγάγωσι τοὺς πολεμίους ὑποφεύγοντες οἱ Ἀρμένιοι ὥστ' ἔγγυς ἡμῖν γενέσθαι. οὕτω δὴ ἡγοῦντο 9 μὲν οἱ Ἀρμένιοι τῶν δὲ Χαλδαίων οἱ παρόντες, ὥς ἐπλησίαζον οἱ Ἀρμένιοι, ἀλαλάξαντες ἔθεον, ὥσπερ εἰώθεσαν, εἰς αὐτούς· οἱ δὲ Ἀρμένιοι ὥσπερ εἰώθεσαν, οὐκ ἐδέχοντο. ὥς δὲ διώκοντες οἱ Χαλδαῖοι εἰ- 10 δον ἐναντίους μαχαιοφόρους ἱεμένους ἄνω, οἱ μὲν τινες αὐτοῖς πελάσαντες ταχὺ ἀπέθνησκον, οἱ δ' ἔφευγον, οἱ δὲ τινες καὶ ἐάλωσαν αὐτῶν, ταχὺ δὲ εἶχετο τὰ ἄκρα. ἐπεὶ δὲ τὰ ἄκρα εἶχον οἱ ἀμφὶ τὸν Κῦρον, καθεώρων τε τῶν Χαλδαίων τὰς οἰκήσεις καὶ ἡσθάνοντο φεύγοντας αὐτοὺς ἐκ τῶν ἐγγύς οἰκήσεων. ὁ 11 δὲ Κῦρος, ὥς πάντες οἱ στρατιῶται ὁμοῦ ἐγένοντο, ἀριστοποιεῖσθαι παρήγγειλεν. ἐπεὶ δὲ ἡριστήκεσαν, καταμαθῶν ἔνθα αἱ σκοπαὶ ἦσαν αἱ τῶν Χαλδαίων ἐρυμνὸν τε ὄν καὶ ἔνυδρον, εὐθύς ἐτείχιζε φρούριον καὶ τὸν Τιγράνην ἐκέλευε πέμπειν ἐπὶ τὸν πατέρα καὶ κελεύειν παραγενέσθαι ἔχοντα ὅπόσοι εἶεν τέκτονές τε καὶ λιθοτόμοι. ἐπὶ μὲν δὴ τὸν Ἀρμένιον ὥχετο ἄγγελος· ὁ δὲ Κῦρος τοῖς παροῦσιν ἐτείχιζεν.

Ἐν δὲ τούτῳ προσάγουσι τῷ Κύρῳ τοὺς αἰχμα- 12 λώτους δεδεδεμένους, τοὺς δὲ τινες καὶ τετρωμένους ὥς δὲ εἶδεν, εὐθύς λύειν μὲν ἐκέλευσε τοὺς δεδεδεμένους, τοὺς δὲ τετρωμένους ἱατροὺς καλέσας θεραπεύειν ἐκέλευσεν· ἔπειτα δὲ ἔλεξε τοῖς Χαλδαίοις ὅτι

- ἦκοι οὔτε ἀπολέσαι ἐπιθυμῶν ἐκείνους οὔτε πολεμεῖν δεόμενος, ἀλλ' εἰρήνην βουλόμενος ποιῆσαι Ἀρμενίοις καὶ Χαλδαίοις. Πρὶν μὲν οὖν ἔχεσθαι τὰ ἄκρα οἷδ' ὅτι οὐδὲν ἐδεῖσθε εἰρήνης· τὰ μὲν γὰρ ὑμέτερα ἀσφαλῶς εἶχε, τὰ δὲ τῶν Ἀρμενίων ἦγετε καὶ ἐφέρετε·
- 13 νῦν δὲ ὁρᾶτε δὴ ἐν οἴῳ ἑστέ. ἐγὼ οὖν ἀφίημι ὑμᾶς οἴκαδε τοὺς εἰλημμένους, καὶ δίδωμι ὑμῖν σὺν τοῖς ἄλλοις Χαλδαίοις βουλευσασθαι εἴτε βούλεσθε πολεμεῖν ἡμῖν εἴτε φίλοι εἶναι. καὶ ἦν μὲν πόλεμον αἰρῆσθε, μηκέτι ἦκατε δεῦρο ἄνευ ὅπλων, εἰ σωφρονεῖτε· ἦν δὲ εἰρήνης δοκῆτε δεῖσθαι, ἄνευ ὅπλων ἦκατε· ὥς δὲ καλῶς ἔξει τὰ ὑμέτερα, ἦν φίλοι γένησθε, ἐμοὶ
- 14 μελήσει. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ Χαλδαῖοι, πολλὰ μὲν ἐπαινέσαντες, πολλὰ δὲ δεξιωσάμενοι τὸν Κῦρον ὥχοντο οἴκαδε.

- Ὁ δὲ Ἀρμένιος ὥς ἤκουσε τὴν τε κλήσιν τοῦ Κῦρου καὶ τὴν πρᾶξιν, λαβὼν τοὺς τέκτονας καὶ τᾶλλα ὅσων ὥετο δεῖν, ἦκε πρὸς τὸν Κῦρον ὥς ἐδύνατο τά-
- 15 χιστα. ἐπεὶ δὲ εἶδε τὸν Κῦρον, ἔλεξεν, ὦ Κῦρε, ὥς ὀλίγα δυνάμενοι προορᾶν ἄνθρωποι περὶ τοῦ μέλλοντος πολλὰ ἐπιχειροῦμεν πράττειν. νῦν γὰρ δὴ καὶ ἐγὼ ἐλευθερίαν μὲν μηχανᾶσθαι ἐπιχειρήσας δοῦλος ὥς οὐδεπώποτε ἐγενόμην· ἐπεὶ δ' ἐάλωμεν, σαφῶς ἀπολαλέναι νομίσαντες νῦν ἀναφαινόμεθα σεσωσμένοι ὥς οὐδεπώποτε. οἱ γὰρ οὐδεπώποτε ἐπαύοντο πολλὰ κακὰ ἡμᾶς ποιοῦντες, νῦν ὁρῶ τούτους ἔχοντας ὥσπερ ἐγὼ
- 16 ἠυχόμην. καὶ τοῦτο ἐπίστω, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὅτι ἐγὼ ὥστε ἀπελάσαι Χαλδαίους ἀπὸ τούτων τῶν ἄκρων πολυπλασία ἂν ἔδωκα χρήματα ὧν σὺ νῦν ἔχεις παρ' ἐμοῦ· καὶ ἃ ὑπισχνοῦ ποιήσῃν ἀγαθὰ ἡμᾶς ὅτ' ἐλάμ-

βανες τὰ χρήματα, ἀποτειτέλεσται σοι ἤδη, ὥστε καὶ προσοφείλοντές σοι ἄλλας χάριτας ἀναπεφήναμεν, ὥς ἡμεῖς γε, εἰ μὴ κακοὶ ἔσμεν, αἰσχυνοίμεθ' ἂν σοι μὴ ἀποδιδόντες. ὁ μὲν Ἀρμένιος τοσαῦτ' ἔλεξεν. 17

Οἱ δὲ Χαλδαῖοι ἤκον δεόμενοι τοῦ Κύρου εἰρήνην σφίσι ποιῆσαι. καὶ ὁ Κύρος ἐπήρετο αὐτούς, Ἀλλο τι, ἔφη, ὦ Χαλδαῖοι, ἢ τούτου ἕνεκα εἰρήνης νῦν ἐπιθυμεῖτε ὅτι νομίζετε ἀσφαλέστερον ἂν δύνασθαι ζῆν εἰρήνης γενομένης ἢ πολεμοῦντες, ἐπειδὴ ἡμεῖς τὰ ἄκρα ἔχομεν; ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι. καὶ ὃς Τί δ', 18 ἔφη, εἰ καὶ ἄλλα ὑμῖν ἀγαθὰ προσγένοιτο διὰ τὴν εἰρήνην; Ἔτι ἂν, ἔφασαν, μᾶλλον εὐφραينوίμεθα. Ἀλλο τι οὖν, ἔφη, ἢ διὰ τὸ γῆς σπανίζειν ἀγαθῆς νῦν πένητες νομίζετ' εἶναι; συνέφασαν καὶ τοῦτο. Τί οὖν; ἔφη ὁ Κύρος, βούλοισθ' ἂν ἀποτελοῦντες ὅσαπερ οἱ ἄλλοι Ἀρμένιοι ἐξεῖναι ὑμῖν τῆς Ἀρμενίας γῆς ἐργάζεσθαι ὁπόσῃν ἂν θέλητε; ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι, εἰ πιστεύομεν μὴ ἀδικήσεσθαι. Τί δέ, σύ, ἔφη, ὦ Ἀρ- 19 μένιε, βούλοιο ἂν σοι τὴν νῦν ἀργὸν οὖσαν γῆν ἐνεργὸν γενέσθαι, εἰ μέλλοιεν τὰ νομιζόμενα παρὰ σοὶ ἀποτελεῖν οἱ ἐργαζόμενοι; ἔφη ὁ Ἀρμένιος πολλοῦ ἂν τοῦτο πρίσθαι· πολὺ γὰρ ἂν ἀνξάνεσθαι τὴν πρόσσ- 20 δον. Τί δ', ὑμεῖς, ἔφη, ὦ Χαλδαῖοι, ἐπεὶ ὄρη ἀγαθὰ ἔχετε, ἐθέλοιτ' ἂν ἕαν νέμειν ταῦτα τοὺς Ἀρμενίους, εἰ ὑμῖν μέλλοιεν οἱ νέμοντες τὰ δίκαια ἀποτελεῖν; ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι· πολλὰ γὰρ ἂν ὠφελεῖσθαι οὐδὲν πονοῦντες. Σὺ δέ, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, ἐθέλεις ἂν ταῖς τούτων νομαῖς χρῆσθαι, εἰ μέλλοις μικρὰ ὠφελῶν Χαλδαίους πολὺν πλείω ὠφελήσεσθαι; Καὶ σφόδρα ἂν, ἔφη, εἴπερ οἰοίμην ἀσφαλῶς νέμειν. Οὐκοῦν, ἔφη,

- ἀσφαλῶς ἂν νέμοιτε, εἰ τὰ ἄκρα ἔχοιτε σύμμαχα; ἔφη
 21 ὁ Ἀρμένιος. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι, οὐκ
 ἂν ἡμεῖς ἀσφαλῶς ἐργαζοίμεθα μὴ ὅτι τὴν τούτων,
 ἀλλ' οὐδ' ἂν τὴν ἡμετέραν, εἰ οὗτοι τὰ ἄκρα ἔχοιεν.
 Εἰ δ' ὑμῖν αὖ, ἔφη, τὰ ἄκρα σύμμαχα εἴη; Οὕτως
 ἂν, ἔφασαν, ἡμῖν καλῶς ἔχοι. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη ὁ
 Ἀρμένιος, οὐκ ἂν ἡμῖν αὖ καλῶς ἔχοι, εἰ οὗτοι παρα-
 λήφονται πάλιν τὰ ἄκρα ἄλλως τε καὶ τετειχισμένα.
 22 καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Οὕτωσὶ τοίνυν, ἔφη, ἐγὼ ποιήσω·
 οὐδετέροις ὑμῶν τὰ ἄκρα παραδώσω, ἀλλ' ἡμεῖς φυ-
 λάξομεν αὐτά· κἄν ἀδικῶσιν ὑμῶν ὁπότεροι, σὺν τοῖς
 ἀδικουμένοις ἡμεῖς ἐσόμεθα.
 23 Ὡς δ' ἤκουσαν ταῦτα ἀμφοτέρω, ἐπήνεσαν καὶ
 ἔλεγον ὅτι οὕτως ἂν μόνως ἢ εἰρήνῃ βεβαία γένοιτο.
 καὶ ἐπὶ τούτοις ἔδοσαν καὶ ἔλαβον πάντες τὰ πιστά,
 καὶ ἐλευθέρους μὲν ἀμφοτέρους ἀπ' ἀλλήλων εἶναι
 συνετίθεντο, ἐπιγαμίας δ' εἶναι καὶ ἐπεργασίας καὶ ἐπι-
 νομίας, καὶ ἐπιμαχίαν δὲ κοινήν, εἴ τις ἀδικοίῃ ὁπο-
 24 τέρους. οὕτω μὲν οὖν τότε διεπράχθη· καὶ νῦν δὲ
 ἔτι οὕτω διαμένουσιν αἱ τότε γενόμεναι συνθήκαι
 Χαλδαίοις καὶ τῷ τὴν Ἀρμενίαν ἔχοντι. ἔπει δὲ αἱ
 συνθήκαι ἐγεγένηντο, εὐθύς συνετείχιζόν τε ἀμφοτέ-
 25 ροι προθύμως ὥς κοινὸν φρούριον καὶ τῆπιτῆδεα συν-
 εἰσῆγον. ἔπει δ' ἑσπέρα προσήει, συνδείπνους ἔλα-
 βεν ἀμφοτέρους πρὸς ἑαυτὸν ὥς φίλους ἤδη. συσκη-
 νούντων δὲ εἶπέ τις τῶν Χαλδαίων ὅτι τοῖς μὲν ἄλ-
 λοις σφῶν πᾶσιν εὐκτὰ ταῦτα εἴη· εἰσὶ δέ τινες τῶν
 Χαλδαίων οἱ ληζόμενοι ζῶσι καὶ οὐτ' ἂν ἐπίσταντο
 ἐργάζεσθαι οὐτ' ἂν δύναιντο, εἰθισμένοι ἀπὸ πολέμου
 βιοτεύειν· αἶε γὰρ ἐλήζοντο ἢ ἐμισθοφόρουν. πολλά-

κίς μὲν παρὰ τῷ Ἰνδῶν βασιλεῖ, καὶ γάρ, ἔφασαν, πολύχρυσος ἀνὴρ, πολλάκις δὲ καὶ παρ' Ἀστυάγει. καὶ ὁ Κύρος ἔφη, Τί οὖν οὐ καὶ νῦν παρ' ἐμοὶ μὲν 26 σθοφοροῦσιν; ἐγὼ γὰρ δώσω ὅσον τις καὶ ἄλλος πλείστον δῆποτε ἔδωκε. συνέφασαν [οἱ], καὶ πολλοὺς γε ἔσεσθαι ἔλεγον τοὺς ἐθελήσοντας.

Καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτω συνωμολογεῖτο. ὁ δὲ Κύ- 27 ρος ὥς ἤκουσεν ὅτι πολλάκις πρὸς τὸν Ἰνδὸν οἱ Χαλδαῖοι ἐπορεύοντο, ἀναμνηθεὶς ὅτι ἦλθον παρ' αὐτοῦ κατασκευόμενοι εἰς Μήδους τὰ αὐτῶν πράγματα καὶ ὥχοντο πρὸς τοὺς πολεμίους, ὅπως αὖ καὶ τὰ ἐκείνων κατίδωσιν, ἐβούλετο μαθεῖν τὸν Ἰνδὸν τὰ ἐαυτῷ πεπραγμένα. ἤρξατο οὖν λόγου τοιοῦδε· ὦ Ἀρμένιε, 28 ἔφη, καὶ ὑμεῖς, ὦ Χαλδαῖοι, εἰπατέ μοι, εἰ τίνα ἐγὼ νῦν τῶν ἐμῶν ἀποστέλλοιμι πρὸς τὸν Ἰνδόν, συμπέμψαιτ' ἂν μοι τῶν ὑμετέρων οἵτινες αὐτῷ τήν τε ὁδὸν ἡγοῦντο ἂν καὶ συμπράττοιεν ὥστε γενέσθαι ἡμῖν παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ ἢ ἐγὼ βούλομαι; ἐγὼ γὰρ χρήματα μὲν προσγενέσθαι ἔτι ἂν βουλοίμην ἡμῖν, ὅπως ἔχω καὶ μισθὸν ἀφθόγως διδόναι οἷς ἂν δέῃ καὶ τιμῶν καὶ δωρεῖσθαι τῶν συστρατευομένων τοὺς ἀξίους· τούτων δὴ ἕνεκα βούλομαι ὥς ἀφθονώτατα χρήματα ἔχειν, δεῖσθαι τούτων νομίζων. τῶν δὲ ὑμετέρων ἡδύ μοι ἀπέχεσθαι φίλους γὰρ ὑμᾶς ἤδη νομίζω· παρὰ δὲ τοῦ Ἰνδοῦ ἡδέως ἂν λάβοιμι, εἰ διδοίη. ὁ οὖν ἄγγε- 29 λος, ὃν κελεύω ὑμᾶς ἡγεμόνας δοῦναι καὶ συμπράκτορας γενέσθαι, ἐλθὼν ἐκεῖσε ὧδε λέξει· Ἐπεμψέ με Κύρος, ὦ Ἰνδέ, πρὸς σέ· φησὶ δὲ προσδεῖσθαι χρημάτων, προσδεχόμενος ἄλλην στρατιὰν οἰκοθὲν ἐκ Περσῶν· καὶ γὰρ προσδέχομαι, ἔφη· ἦν οὖν αὐτῷ

- πέμψης ὅποσα σοι προχωρεῖ, φησὶν, ἦν θεὸς ἀγαθὸν τέλος δῶ αὐτῷ, πειράσεσθαι ποιῆσαι ὥστε σε νομίζειν
 30 καλῶς βεβουλευθῆναι χαρισάμενον αὐτῷ. ταῦτα μὲν ὁ παρ' ἐμοῦ λέξει. τοῖς δὲ παρ' ὑμῶν ὑμεῖς αὖ ἐπιστέλλετε ὅ,τι ὑμῖν σύμφορον δοκεῖ εἶναι. καὶ ἦν μὲν λάβωμεν, ἔφη, παρ' αὐτοῦ, ἀφθονωτέροις χρησόμεθα. ἦν δὲ μὴ λάβωμεν, εἰσόμεθα ὅτι οὐδεμίαν αὐτῷ χάριν ὀφείλομεν, ἀλλ' ἐξέσται ἡμῖν ἐκείνου ἔνεκεν πρὸς
 31 τὸ ἡμέτερον συμφέρον πάντα τίθεσθαι. ταῦτ' εἶπεν ὁ Κῦρος, νομίζων τοὺς ἰόντας Ἀρμενίων καὶ Χαλδαίων τοιαῦτα λέξειν περὶ αὐτοῦ οἷα αὐτὸς ἐπεθύμει πάντας ἀνθρώπους καὶ λέγειν καὶ ἀκοῦειν περὶ αὐτοῦ. καὶ τότε μὲν δὴ, ὅποτε καλῶς εἶχε, διαλύσαντες τὴν σκηνὴν ἀνεπαύοντο.

Υ'. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὃ τε Κῦρος ἐπεμπε τὸν ἄγγελον ἐπιστείλας ὅσαπερ ἔφη καὶ ὁ Ἀρμένιος καὶ οἱ Χαλδαῖοι συνέπεμπον οὓς ἱκανωτάτους ἐνόμιζον εἶναι καὶ συμπερᾶσαι καὶ εἰπεῖν περὶ Κύρου τὰ προσήκοντα. ἐκ δὲ τούτου κατασκευάσας ὁ Κῦρος τὸ φρούριον καὶ φύλαξιν ἱκανοῖς καὶ τοῖς ἐπιτηδεύουσιν πᾶσι καὶ ἀρχόντ' αὐτῶν καταλιπὼν Μῆδον δὴ ὤρετο Κναξάρη. ἂν μάλιστα χαρίσασθαι, ἀπῆει συλλαβὼν τὸ στράτευμα ὅσον τε ἤλθεν ἔχων καὶ ὁ παρ' Ἀρμενίων προσέλαβε, καὶ τοὺς παρὰ Χαλδαίων εἰς τετρακισχιλίους, οἱ ὄντι
 2 καὶ συμπάντων τῶν ἄλλων κρείττονες εἶναι. ὥς δὲ κατέβη εἰς τὴν οἰκουμένην, οὐδεὶς ἔμεινεν ἔνδον Ἀρμενίων οὔτ' ἀνὴρ οὔτε γυνή, ἀλλὰ πάντες ὑπήντων ἡδόμενοι τῇ εἰρήνῃ καὶ φέροντες καὶ ἄγοντες ὅ,τι ἕκαστος ἄξιον εἶχε. καὶ ὁ Ἀρμένιος τούτοις οὐκ ἤχθετο, οὕτως ἂν νομίζων καὶ τὸν Κῦρον μᾶλλον ἠδεσθαι τῇ

ὑπὸ πάντων τιμῇ. τέλος δὲ ὑπήντησε καὶ ἡ γυνὴ τοῦ Ἀρμενίου, τὰς θυγατέρας ἔχουσα καὶ τὸν νεώτερον υἱόν, καὶ σὺν ἄλλοις δώροις τὸ χρυσίον ἐκόμιζεν ὁ πρότερον οὐκ ἤθελε λαβεῖν Κύρος, καὶ ὁ Κύρος ἰδὼν 3 εἶπεν, Ὑμεῖς ἐμὲ οὐ ποιήσετε μισθοῦ περιόντα εὐεργετεῖν, ἀλλὰ σὺ, ὦ γύναι, ἔχουσα ταῦτα τὰ χρήματα ἃ φέρεις ἄπιθι, καὶ τῷ μὲν Ἀρμενίῳ μηκέτι δῶς αὐτὰ κατορύξαι, ἔκπεμψον δὲ τὸν υἱὸν ὡς κάλλιστα ἀπ' αὐτῶν κατασκευάσασα ἐπὶ τὴν στρατιάν· ἀπὸ δὲ τῶν λοιπῶν κτῶ καὶ σοντῇ καὶ τῷ ἀνδρὶ καὶ ταῖς θυγατράσι καὶ τοῖς υἱοῖς ὅ,τι κεκτημένοι καὶ κοσμήσεσθε κάλλιον καὶ ἡδίων τὸν αἰῶνα διάξετε· εἰς δὲ τὴν γῆν, ἔφη, ἀρκεῖτω τὰ σώματα, ὅταν ἕκαστος τελευτήσῃ, κατακρύπτειν. ὁ μὲν ταῦτ' εἰπὼν παρήλαυνεν· ὁ δ' Ἀρ- 4 μένιος συμπερούεμπε καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι, ἀνακαλοῦντες τὸν εὐεργέτην, τὸν ἄνδρα τὸν ἀγαθόν· καὶ τοῦτ' ἐποίουν, ἕως ἐκ τῆς χώρας ἀπῆν. συναπέστειλε δ' αὐτῷ ὁ Ἀρμένιος καὶ στρατιὰν πλείονα, ὡς εἰρήνης οἴκοι οὔσης. οὕτω δ' ὁ Κύρος ἀπῆι κεχηρ- 5 ματισμένος οὐχ ἃ ἔλαβε μόνον χρήματα, ἀλλὰ πολὺ πλείονα τούτων ἡτοιμασμένος διὰ τὸν τρόπον, ὥστε λαμβάνειν ὁπότε θέοιτο. καὶ τότε μὲν ἐστρατοπεδεύσατο ἐν τοῖς μεθαρίοις. τῇ δ' ὑστεραίᾳ τὸ μὲν στράτευμα καὶ τὰ χρήματα ἔπεμψε πρὸς Κναξάρην· ὁ δὲ πλησίον ἦν, ὥσπερ ἔφησεν· αὐτὸς δὲ σὺν Τιγράνῃ καὶ Περσῶν τοῖς ἀρίστοις ἐθῆρα ὅπουπερ ἐπιτυγχάνοιεν θηρίοις καὶ ἡνυφραίνετο.

Ἐπεὶ δ' ἀφίκετο εἰς Μήδους, τῶν χρημάτων ἔδω- 6 κε τοῖς αὐτοῦ ταξιάρχοις ὅσα ἐδόκει ἐκάστῳ ἰκανὰ εἶναι, ὅπως καὶ ἐκεῖνοι ἔχοιεν τιμᾶν, εἴ τινας ἄγαιτο

- τῶν ὑφ' ἑαυτούς· ἐνόμιζε γάρ, εἰ ἕκαστος τὸ μέρος
 ἀξιεπαίνον ποιήσῃε τὸ ὅλον αὐτῷ καλῶς ἔχειν. καὶ
 αὐτὸς δὲ ὅ,τι πον καλὸν ἴδοι ὃν εἰς στρατιάν, ταῦτα
 κτώμενος διεδωρεῖτο τοῖς ἀεὶ ἀξιοτάτοις, νομίζων ὅ,τι
 καλὸν κἀγαθὸν ἔχοι τὸ στράτευμα, τούτοις ἅπασιν αὐ-
 7 τὸς κεκοσμηθῆναι. ἥνίκα δὲ αὐτοῖς διεδίδον ὧν ἔλα-
 βεν, ἔλεξεν ὧδέ πως εἰς τὸ μέσον τῶν ταξιάρχων καὶ
 λοχαγῶν καὶ πάντων ὅσους ἔτιμα. "Ἄνδρες φίλοι, δο-
 κεῖ ἡμῖν εὐφροσύνη τις νῦν παρεῖναι, καὶ ὅτι εὐπο-
 ρία τις προσγεγένηται καὶ ὅτι ἔχομεν ἀφ' ὧν τιμᾶν
 ἔξομεν οὕς ἂν βονλώμεθα καὶ τιμᾶσθαι ὥς ἂν ἕκα-
 8 στος ἄξιος ᾗ. πάντως δὴ ἀναμνησκόμεθα τὰ ποί'
 ἅτ' ἔργα τούτων τῶν ἀγαθῶν ἔστιν αἰτία σκοπού-
 μενοι γὰρ εὐρήσετε τό τε ἀγρυπνήσαι ὅπου ἔδει καὶ
 τὸ πονῆσαι καὶ τὸ σπεῦσαι καὶ τὸ μὴ εἶσαι τοῖς πο-
 λεμίοις. οὕτως οὖν χρῆ καὶ τὸ λοιπὸν ἄνδρας ἀγα-
 θοὺς εἶναι, γινώσκοντας ὅτι τὰς μεγάλας ἡδονὰς καὶ
 τὰγαθὰ τὰ μεγάλα ἢ πειθῶ καὶ ἢ καρτερίᾳ καὶ οἱ ἐν
 τῷ καιρῷ πόνοι καὶ κίνδυνοι παρέχονται.
- 9 Κατανοῶν δὲ ὁ Κῦρος ὥς εὖ μὲν αὐτῷ εἶχον τὰ
 σώματα οἱ στρατιῶται πρὸς τὸ δύνασθαι στρατιωτι-
 κοὺς πόνους φέρειν, εὖ δὲ τὰς ψυχὰς πρὸς τὸ κατα-
 φρονεῖν τῶν πολεμίων, ἐπιστήμονες δ' ἦσαν τὰ προσ-
 ἦκοντα τῇ ἑαυτῶν ἕκαστοι ὀπλίσει, καὶ πρὸς τὸ πεί-
 θεσθαι δὲ τοῖς ἄρχουσιν ἑώρα πάντα εὖ παρεσκευα-
 σμένους, ἐκ τούτων οὖν ἐπεθύμει τι ἤδη τῶν πρὸς
 τοὺς πολεμίους πράττειν, γινώσκων ὅτι ἐν τῷ μέλ-
 λειν πολλάκις τοῖς ἄρχουσι καὶ τῆς καλῆς παρασκευῆς
 10 ἀλλοιοῦνται τι. ἔτι δ' ὄρῳν ὅτι φιλοτίμως ἔχοντες, ἐν
 οἷς ἀντηγωνίζοντο, πολλοὶ καὶ ἐπιφθόνως εἶχον πρὸς

- σοὶ πάλαυ δοκεῖ οὐδὲν ἥτιον ἢ ἡμῖν. ἀλλ' ἴσως αἰ-
 σχύνει λέγειν αὐτά, μὴ δοκῆς ἀχθόμενος ὅτι τρέφεις
 14 ἡμᾶς ἐξόδου μεμνησθαι. ἐπεὶ οὖν σὺ σιωπᾷς, ἐγὼ
 λέξω καὶ ὑπὲρ σοῦ καὶ ὑπὲρ ἡμῶν. ἡμῖν γὰρ δοκεῖ
 πᾶσιν, ἐπεὶ περ παρεσκευάσμεθα, μὴ ἐπειδὴν ἐμβάλω-
 σιν οἱ πολέμιοι εἰς τὴν σὴν χώραν, τότε μάχεσθαι,
 15 μὴ δ' ἐν τῇ φιλίᾳ καθημένους ἡμᾶς ὑπομένειν, ἀλλ'
 ἰέναι ὥς τάχιστα εἰς τὴν πολέμιαν. νῦν μὲν γὰρ ἐν
 τῇ σῇ χώρᾳ ὄντες πολλὰ τῶν σῶν σιγόμεθα ἄκοντες·
 16 ἦν δ' εἰς τὴν πολέμιαν ἴωμεν, τὰ ἐκείνων κακῶς ποι-
 ῆσομεν ἠδόμενοι. ἔπειτα νῦν μὲν σὺ ἡμᾶς τρέφεις
 πολλὰ δαπανῶν, ἦν δ' ἐκστρατευσώμεθα, θρεψόμεθα
 17 ἐκ τῆς πολέμιας. ἔτι δὲ εἰ μὲν μείζων τις ἡμῖν ὁ κίν-
 δυνος ἔμελλεν εἶναι ἢ ἐνθάδε, ἴσως τὸ ἀσφα-
 λέστατον ἦν αἰρετέον. νῦν δὲ ἴσοι μὲν ἐκεῖνοι ἔσονται,
 18 ἦν τε ἐνθάδε ὑπομένωμεν ἦν τε εἰς τὴν ἐκείνων
 ἰόντες ὑπαντιῶμεν αὐτοῖς· ἴσοι δὲ ἡμεῖς ὄντες μαχού-
 μεθα, ἦν τε ἐνθάδε ἐπιόντας αὐτοὺς δεχώμεθα ἦν τε
 19 ἐπ' ἐκείνους ἰόντες τὴν μάχην συνάπλωμεν. πολὺ μὲν-
 τοι ἡμεῖς βελτίοσι καὶ ἔρρωμενεστέραις ταῖς ψυχαῖς
 τῶν στρατιωτῶν χρησόμεθα, ἦν ἴωμεν ἐπὶ τοὺς ἐ-
 χθρούς καὶ μὴ ἄκοντες ὄραν δοκῶμεν τοὺς πολέμιους·
 πολὺ δὲ καὶ ἐκεῖνοι μᾶλλον ἡμᾶς φοβήσονται, ὅτιαν ἀκού-
 σωσιν ὅτι οὐ φοβούμενοι πτήσομεν αὐτοὺς οἴκοι κα-
 θήμενοι, ἀλλ' ἐπεὶ αἰσθανόμεθα προσιόντας, ἀπαντιῶ-
 μέν τε αὐτοῖς, ἔν' ὥς τάχιστα συμμίξωμεν, καὶ οὐκ
 ἀναμένομεν ἕως ἂν ἡ ἡμετέρα χώρα κακῶται, ἀλλὰ
 19 φθάνοντες ἤδη δροῦμεν τὴν ἐκείνων γῆν. καίτοι, ἔφη,
 εἴ τι ἐκείνους μὲν φοβερωτέρους ποιήσομεν, ἡμᾶς δ'
 αὐτοὺς θαρραλεωτέρους, πολὺ τοῦτο ἡμῖν ἐγὼ πλεο-

νέκτημα νομίζω, καὶ τὸν κίνδυνον οὕτως ἡμῖν μὲν
 ἐλάττω λογίζομαι, τοῖς δὲ πολεμίοις μείζω. πολὺ γὰρ
 μᾶλλον, καὶ ὁ πατήρ ἀεὶ λέγει καὶ σὺ φῆς, καὶ οἱ
 ἄλλοι δὲ πάντες ὁμολογοῦσιν ὥς αἱ μάχαι κρίνονται
 μᾶλλον ταῖς ψυχαῖς ἢ ταῖς τῶν σωμάτων ὤμασι. ὁ 20
 μὲν οὕτως εἶπε· Κναξάρης δὲ ἀπεκρίνατο, Ἄλλ' ὅπως
 μέν, ὦ Κῦρε καὶ οἱ ἄλλοι Πέρσαι, ἐγὼ ἄχθομαι ὑμᾶς
 τρέφων μηδ' ὑπονοεῖτε· τό γε μέντοι ἵεναι εἰς τὴν
 πολεμίαν ἤδη καὶ ἐμοὶ δοκεῖ βέλτιον εἶναι πρὸς πάν-
 τα. Ἐπεὶ τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ὁμογνωμονοῦμεν,
 συσκευαζώμεθα καὶ ἦν τὰ τῶν θεῶν ἡμῖν θάπτιον συγ-
 καταίνῃ, ἐξίσωμεν ὥς τάχιστα.

Ἐκ τούτου τοῖς μὲν στρατιώταις εἶπον συσκευά- 21
 ζεσθαι· ὁ δὲ Κῦρος ἔθνε πρῶτον μὲν Διὶ βασιλεῖ,
 ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς, οὓς ἡγεῖτο ἵλεως καὶ
 εὐμενεῖς ὄντας ἡγεμόνας γενέσθαι τῇ στρατιᾷ καὶ πα-
 ραστάτας ἀγαθοὺς καὶ συμμάχους καὶ συμβούλους τῶν
 ἀγαθῶν. συμπαρακάλει δὲ καὶ ἥρωας γῆς Μηδίας οἱ- 22
 κήτορας καὶ κηδεμόνας. ἔπει δ' ἐκαλλίεργσέ τε καὶ
 ἀνθρώον ἦν αὐτῷ τὸ στράτευμα πρὸς τοῖς ὄραιοις, τότε
 δὴ οἰωνοῖς χρησάμενος αἰσίοις ἐνέβαλεν εἰς τὴν πολε-
 μίαν. ἔπει δὲ τάχιστα διέβη τὰ ὄρια, ἐκεῖ αὖ καὶ Γῆν
 ἱλάσκετο χοαῖς καὶ θεοὺς θυσίοις καὶ ἥρωας Ἀσσυρίας
 οἰκήτορας ἡνυμενίζετο. ταῦτα δὲ ποιήσας αὐθις Διὶ
 πατρίῳ ἔθνε, καὶ εἴ τις ἄλλος θεῶν ἀνεφαίνετο, οὐ-
 δενὸς ἡμέλει.

Ἐπεὶ δὲ καλῶς ταῦτα εἶχεν, εὐθὺς τοὺς μὲν πε- 23
 ζοὺς προσαγόντες οὐ πολλὴν ὁδὸν ἐστρατοπέδεύοντο,
 τοῖς δ' ἵπποις καταδρομὴν ποιησάμενοι περιεβάλλοντο
 πολλὴν καὶ παντοίαν λεῖαν, καὶ τὸ λοιπὸν δὲ μετα-

- στρατοπεδευόμενοι καὶ ἔχοντες ἄφθονα τὰπιτήδεια καὶ
- 24 δηροῦντες τὴν χώραν ἀνέμενον τοὺς πολεμίους. ἡνίκα δὲ προσιόντες ἐλέγοντο οὐκέτι δέχ' ἡμερῶν ὁδὸν ἄ-
 ἔχειν, τότε δὴ ὁ Κῦρος λέγει, ὦ Κρυζάρη, ὦρα δὴ
 ἀπαντᾶν καὶ μήτε τοῖς πολεμίους δοκεῖν μήτε τοῖς
 ἡμετέροις φοβουμένους μὴ ἀντιπροσιέναι, ἀλλὰ δηλοῖ
- 25 ὦμεν ὅτι οὐκ ἄκοντες μαχοῦμεθα. ἐπεὶ δὲ ταῦτα συν-
 ἔδοξε τῷ Κρυζάρῃ, οὕτω δὴ συντεταγμένοι προῆσαν
 τοσοῦτον καθ' ἡμέραν ὅσον ἐδόκει αὐτοῖς καλῶς ἔχειν.
 καὶ δεῖπνον μὲν αἰεὶ κατὰ φῶς ἐποιοῦντο, πυρὰ δὲ
 νύκτωρ οὐκ ἔκαον ἐν τῷ στρατοπέδῳ· ἔμπροσθεν μὲν-
 τοι τοῦ στρατοπέδου ἔκαον, ὅπως ὄρῳεν μὲν εἴ τις
 νυκτὸς προσίοιεν διὰ τὸ πῦρ, μὴ ὄρῳντο δ' ὑπὸ τῶν
 προσιόντων. πολλάκις δὲ καὶ ὀπισθεν τοῦ στρατοπέ-
 δου ἐπυρπόλουν ἀπάτης ἕνεκα τῶν πολεμίων. ὥστ'
 ἔστιν ὅτι καὶ κατάσκοποι ἐνέπιπτον εἰς τὰς προφυλα-
 κὰς αὐτῶν, διὰ τὸ ὀπισθεν τὰ πυρὰ εἶναι ἔτι πρόσω
 τοῦ στρατοπέδου ἰόμενοι εἶναι.
- 26 Οἱ μὲν οὖν Ἀσσύριοι καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς, ἐπεὶ
 ἤδη ἐγγὺς ἀλλήλων τὰ στρατεύματα ἐγίγνετο, τάφρον
 περιεβάλλοντο, ὅπερ καὶ νῦν ἔτι ποιοῦσιν οἱ βάρβαροι
 βασιλεῖς, ὅπου ἂν στρατοπεδεύωνται, τάφρον περιβάλ-
 λονται εὐπετιῶς διὰ τὴν πολυχειρίαν· ἴσασι γὰρ ὅτι
 ἱππικὸν στρατεύμα ἐν νυκτὶ ταραχῶδές ἐστι καὶ δύσ-
- 27 χρηστον ἄλλως τε καὶ βάρβαρον. πεποδισμένους γὰρ
 ἔχουσι τοὺς ἵππους ἐπὶ ταῖς φάταις, καὶ εἴ τις ἐπ'
 αὐτοὺς ἴοι, ἔργον μὲν νυκτὸς λῦσαι ἵππους, ἔργον δὲ
 χαλινῶσαι, ἔργον δ' ἐπισάξαι, ἔργον δὲ θωρακίσ-
 σθαι, ἀναβάντας δ' ἐφ' ἵππων ἐλάσαι διὰ στρατοπέ-
 δου παντάπασιν ἀδύνατον. τούτων δὴ ἕνεκα πάντων

καὶ οἱ ἄλλοι καὶ ἐκεῖνοι τὰ ἐρύματα περιβάλλονται,
καὶ ἅμα αὐτοῖς δοκεῖ τὸ ἐν ἐχυρῷ εἶναι ἐξουσίαν παρ-
έχειν ὅταν βούλωνται μάχεσθαι. τοιαῦτα μὲν δὴ ποι- 28
οῦντες ἐγγὺς ἀλλήλων ἐγίνοντο. ἐπεὶ δὲ προσιόντες
ἀπειχον ὅσον πορασάγγην, οἱ μὲν Ἀσσύριοι οὕτως
ἐστρατοπεδεύοντο ὥσπερ εἴρηται, ἐν περιτεταφρευμένῳ
μὲν καταφανεῖ δέ, ὁ δὲ Κῦρος ὡς ἐδύνατο ἐν ἀφα-
νεστάτῳ, κώμας τε καὶ γηλόφους ἐπίπροσθεν ποιησά-
μενος, νομίζων πάντα τὰ πολέμια ἐξαίφνης ὁρώμενα
φοβερώτερα τοῖς ἐναντίοις εἶναι. καὶ ἐκείνην μὲν τὴν
νύκτα ὥσπερ ἔπρεπε προφυλακὰς ποιησάμενοι ἐκάτεροι
ἐκοιμήθησαν.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ μὲν Ἀσσύριος καὶ ὁ Κροῖσος 29
καὶ οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες ἀνέπαινον τὰ στρατεύματα ἐν
τῷ ἐχυρῷ. Κῦρος δὲ καὶ Κναξάρης συνταξάμενοι πε-
ριέμενον, ὥς, εἰ προσίοιεν οἱ πολέμοι, μαχούμενοι.
ὥς δὲ δῆλον ἐγένετο ὅτι οὐκ ἐξίοιεν οἱ πολέμοι ἐκ
τοῦ ἐρύματος οὐδὲ μάχην ποιήσουντο ἐν ταύτῃ τῇ
ἡμέρᾳ, ὁ μὲν Κναξάρης καλέσας τὸν Κῦρον καὶ τῶν
ἄλλων τοὺς ἐπικαιρίους ἔλεξε τοιάδε· Δοκεῖ μοι, ἔφη, 30
ὦ ἄνδρες, ὥσπερ τυγχάνομεν συντεταγμένοι οὕτως
ἵεναι πρὸς τὸ ἔρυμα τῶν ἀνδρῶν καὶ δηλοῦν ὅτι θέλο-
μεν μάχεσθαι. οὕτω γάρ, ἔφη, ἔὰν μὴ ἀντεπεξίωσιν
ἐκεῖνοι, οἱ μὲν ἡμέτεροι μᾶλλον θαρρήσαντες ἀπίασιν,
οἱ πολέμοι δὲ τὴν τόλμαν ἰδόντες ἡμῶν μᾶλλον φο-
βήσονται. τούτῳ μὲν οὕτως ἐδόκει. ὁ δὲ Κῦρος, Μη- 31
δαμῶς, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ὦ Κναξάρη, οὕτω ποι-
ήσωμεν. εἰ γὰρ ἤδη ἐκφανέντες πορευσόμεθα, ὥς οὐ
κελεύεις, νῦν τε προσιόντας ἡμᾶς οἱ πολέμοι θεάσον-
ται οὐδὲν φοβούμενοι, εἰδότες ὅτι ἐν ἀσφαλεῖ εἰσι

- τοῦ μηδὲν παθεῖν, ἐπειδὴν τε μηδὲν ποιήσαντες ἀπ-
 ῖωμεν, πάλιν καθορῶντες ἡμῶν τὸ πλῆθος πολὺ ἐν-
 δεέστερον τοῦ ἑαυτῶν καταφρονήσουσι, καὶ αὖριον
 32 ἐξίσαι πολὺ ἐρρωμενεστέραις ταῖς γνώμας. νῦν δ',
 ἔφη, εἰδότες μὲν ὅτι πάρεσμεν, οὐχ ὀρῶντες δὲ ἡμᾶς,
 εὖ τοῦτο ἐπίστω, οὐ καταφρονοῦσιν, ἀλλὰ φροντίζουσι
 τί ποτε τοῦτ' ἔστι, καὶ διαλεγόμενοι περὶ ἡμῶν ἐγὼ δ'
 ὅτι οὐδὲν παύονται. ὅταν δ' ἐξίσωσι, τότε δεῖ αὐτοῖς
 ἄμα φανεροῦς τε ἡμᾶς γενέσθαι καὶ ἵεναι εὐθύς ὁμό-
 33 σε, εἰληφότας αὐτοὺς ἔνθα πάλαι ἐβουλόμεθα. λέξαν-
 τος δ' οὕτω Κύρον συνέδοξε ταῦτα καὶ Κναξάρη καὶ
 τοῖς ἄλλοις. καὶ τότε μὲν δειπνοποιησάμενοι καὶ φν-
 λακὰς καταστησάμενοι καὶ πυρὰ πολλὰ πρὸς τῶν φν-
 34 λακῶν καύσαντες ἐκοιμήθησαν. τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρῶ
 Κύρος μὲν ἐστεφανωμένος ἔθνε, παρήγγειλε δὲ καὶ
 τοῖς ἄλλοις ὁμοτίμοις ἐστεφανωμένοις πρὸς τὰ ἱερὰ
 παρεῖναι. ἐπεὶ δὲ τέλος εἶχεν ἡ θυσία, συγκαλέσας
 αὐτοὺς ἔλεξεν, Ἄνδρες, οἱ μὲν θεοί, ὥς οἱ τε μάν-
 τεις φασὶ καὶ ἔμοι συνδοκεῖ, μάχην τ' ἔσεσθαι προ-
 αγγέλλουσι καὶ νίκην διδόασιν καὶ σωτηρίαν ὑπιοχνοῦν-
 35 ται ἐν τοῖς ἱεροῖς. ἐγὼ δὲ ὑμῖν μὲν παραινῶν ποί-
 ους τινὰς χρή εἶναι ἐν τῷ τοιῷδε καὶ αἰσχυνοίμην
 ἂν οἶδα γὰρ ὑμᾶς ταῦτα ἐπισταμένους καὶ μεμελετη-
 κότας καὶ ἀκούοντας διὰ τέλους [οἷά περ ἐγώ], ὥστε
 καὶ ἄλλους εἰκότως ἂν διδάσκοιτε. τάδε δὲ εἰ μὴ
 36 τυγχάνετε κατανενοηκότες, ἀκούσατε· οὓς γὰρ νεωστί
 συμμάχους τε ἔχομεν καὶ πειρώμεθα ἡμῖν αὐτοῖς ὁμοί-
 ους ποιεῖν, τούτους δὲ ἡμᾶς δεῖ ὑπομιμνήσκειν ἔφ'
 οἷς τε ἐτρεφόμεθα ὑπὸ Κναξάρου, ἃ τε ἡσκούμεν,
 ἔφ' ἃ τε αὐτοὺς παρακεκλήκαμεν, ὧν τε ἄσμενοι ἀντ-

αγωνισταὶ ἔφασαν ἡμῖν ἔσεσθαι. καὶ τοῦτο δ' αὐτοὺς 37
 ὑπομιμνήσκετε ὅτι ἤδε ἡ ἡμέρα δείξει ὧν ἕκαστος
 ἔστιν ἄξιος. ὧν γὰρ ἂν ὀψιμανθεῖς ἄνθρωποι γένωνται,
 οὐδὲν θαυμαστὸν εἴ τινες αὐτῶν καὶ τοῦ ὑπομιμνή-
 σκοντος δέοιντο, ἀλλ' ἀγαπητὸν εἰ καὶ ἐξ ὑποβολῆς δύ-
 ναιτο ἄνδρες ἀγαθοὶ εἶναι. καὶ ταῦτα μέντοι πράττον- 38
 τες ἅμα καὶ ὑμῶν αὐτῶν πεῦραν λήψεσθε. ὁ μὲν γὰρ
 δυνάμενος ἐν τῷ τοιῷδε καὶ ἄλλους βελτίους ποιεῖν
 εἰκότως ἂν ἦδῃ καὶ ἑαυτῷ συνειδέῃ τελέως ἀγαθὸς
 ἀνὴρ ὧν, ὁ δὲ τὴν τούτων ὑπόμνησιν αὐτὸς μόνος ἔχων
 καὶ τοῦτ' ἀγαπῶν, εἰκότως ἂν ἡμιτελῆ αὐτὸν νομίζοι.
 τούτου δ' ἔνεκα οὐκ ἐγώ, ἔφη, αὐτοῖς λέγω, ἀλλ' ὑμᾶς 39
 κελεύω λέγειν, ἵνα καὶ ἀρέσκειν ὑμῖν πειρῶνται· ὑμεῖς
 γὰρ καὶ πλησιάζετε αὐτοῖς ἕκαστος τῷ ἑαυτοῦ μέρει. εὖ
 δ' ἐπίστασθε ὥς ἦν θαρροῦντας τούτοις ὑμᾶς αὐτοὺς
 ἐπιδεικνύητε, καὶ τούτους καὶ ἄλλους πολλοὺς οὐ λόγῳ
 ἀλλ' ἔργῳ θαρρεῖν διδάξετε. τέλος εἶπεν ἀπιδόντας ἀρι- 40
 στῶν ἑστεφανωμένους καὶ σπονδὰς ποιησαμένους ἡκειν
 εἰς τὰς τάξεις αὐτοῖς στεφάνοις. ἐπεὶ δ' ἀπῆλθον, αὐ-
 θις τοὺς οὐραγούς προσεκάλεσε, καὶ τούτοις τοιάδε
 ἐνείελλετο.

* Ἄνδρες Πέρσαι, ὑμεῖς καὶ τῶν ὁμοτίμων γεγό- 41
 νατε καὶ ἐπιλελεγμένοι ἔστέ, οἳ δοκεῖτε τὰ μὲν ἄλλα
 τοῖς κρατίστοις ὅμοιοι εἶναι, τῇ δ' ἡλικίᾳ καὶ φροσι-
 μώτεροι. καὶ τοίνυν χώραν ἔχετε οὐδὲν ἥτιον ἐντι-
 μον τῶν πρωτοστατῶν· ὑμεῖς γὰρ ὀπισθεν ὄντες τοὺς
 τ' ἀγαθοὺς ἂν ἐφορῶντες καὶ ἐπικελεύοντες αὐτοὺς ἐπι-
 κρείτους ποιεῖτε, καὶ εἴ τις μαλακίζοιτο, καὶ τοῦτον
 ὀρῶντες οὐκ ἂν ἐπιτρέποιτε αὐτῷ. συμφέρει δ' ὑμῖν, 42
 ἥπερ τῷ καὶ ἄλλῳ, τὸ νικᾶν καὶ διὰ τὴν ἡλικίαν καὶ

διὰ τὸ βάρος τῆς στολῆς. ἦν δ' ἄρα ὑμᾶς καὶ οἱ
 ἔμπροσθεν ἀνακαλοῦντες ἔπειθαι παρεγγυῶσιν, ὑπα-
 κούετε αὐτοῖς, καὶ ὅπως μὴδ' ἐν τούτῳ αὐτῶν ἡττη-
 θήσεσθε, ἀντιπαρακελευόμενοι αὐτοῖς θάϊτον ἡγείσθαι
 ἐπὶ τοὺς πολεμίους. καὶ ἀπιόντες, ἔφη, ἀριστήσαντες
 καὶ ὑμεῖς ἤκετε σὺν τοῖς ἄλλοις ἐστεφανωμένοι εἰς
 43 τὰς τάξεις. οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον ἐν τούτοις ἦσαν·
 οἱ δὲ Ἀσσύριοι καὶ δὴ ἡριστηκότες ἐξῆσαν τε θρασέως
 καὶ παρετάττοντο ἐρρωμένως. παρέτατε δὲ αὐτοὺς αὐ-
 τὸς ὁ βασιλεὺς ἐφ' ἄρματος παρελαύνων καὶ τοιαύδε
 παρεκελεύετο.

- 44 Ἄνδρες Ἀσσύριοι, νῦν δεῖ ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι·
 νῦν γὰρ ὑπὲρ ψυχῶν τῶν ὑμετέρων ἀγῶν καὶ ὑπὲρ
 γῆς ἐν ᾗ ἔφαυτε καὶ οἴκων ἐν οἷς ἐτράφητε, καὶ ὑπὲρ
 γυναικῶν τε καὶ τέκνων καὶ περὶ πάντων ὧν πέπασθε
 ἀγαθῶν. νικήσαντες μὲν γὰρ ἀπάντων τούτων ὑμεῖς
 ὥσπερ πρόσθεν κύριοι ἔσεσθε· εἰ δ' ἡττηθήσεσθε, εὖ
 45 ἴστε ὅτι παραδώσετε ταῦτα πάντα τοῖς πολεμίοις. ἅτε
 οὖν νίκης ἐρῶντες μένοντες μάχεσθε. μῶρον γὰρ τὸ
 κρατεῖν βουλομένους τὰ τυφλὰ τοῦ σώματος καὶ ἄοπλο
 καὶ ἄχειρα ταῦτα ἐναντία τάττειν τοῖς πολεμίοις φεύ-
 γοντας· μῶρος δὲ καὶ εἰ τις ζῆν βουλόμενος φεύγειν
 ἐπιχειροίη, εἰδὼς ὅτι οἱ μὲν νικῶντες σώζονται, οἱ δὲ
 φεύγοντες ἀποθνήσκουσι μᾶλλον τῶν μενόντων· μῶρος
 δὲ καὶ εἰ τις χρημάτων ἐπιθυμῶν ἦταν προσίεται. τίς
 γὰρ οὐκ οἶδεν ὅτι οἱ μὲν νικῶντες τὰ τε ἑαυτῶν σώζουσιν
 καὶ τὰ τῶν ἡττωμένων προσλαμβάνουσιν, οἱ δὲ ἡττώ-
 46 λουσιν; ὁ μὲν δὴ Ἀσσύριος ἐν τούτοις ἦν.

Ὁ δὲ Κναξάρης πέμπων πρὸς τὸν Κῦρον ἔλεγεν

ὅτι ἤδη καιρὸς εἶη ἄγειν ἐπὶ τοὺς πολεμίους· εἰ γὰρ
 νῦν, ἔφη, ἔτι ὀλίγοι εἰσὶν οἱ ἔξω τοῦ ἐρύματος, ἐν
 ᾧ ἂν προσίωμεν πολλοὶ ἔσονται· μὴ οὖν ἀναμείνωμεν
 ἕως ἂν πλείους ἡμῶν γένωνται. ἀλλ' ἴωμεν ἕως ἔτι
 οἰόμεθα εὐπετῶς ἂν αὐτῶν κρατῆσαι. ὁ δ' αὖ Κῦρος 47
 ἀπεκρίνατο, ὦ Κυαξάρη, εἰ μὴ ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν
 ἔσονται οἱ ἠτιηθέντες, εὖ ἴσθι ὅτι ἡμᾶς μὲν ἐροῦσι
 φοβουμένους τὸ πλῆθος τοῖς ὀλίγοις ἐπιχειρῆσαι, αὐ-
 τοὶ δὲ σὺ νομοιοῦσιν ἠτιηθῆναι, ἀλλ' ἄλλης σοι μάχης
 δεήσει, ἐν ᾗ ἅμεινον ἂν ἴσως βουλευσάιντο ἢ νῦν
 βεβούλευνται, παραδόντες ἑαυτοὺς ἡμῖν ταμιεύεσθαι
 ὥσθ' ὁπόσοις ἂν βουλώμεθα αὐτῶν μάχεσθαι. οἱ μὲν 48
 δὴ ἄγγελοι ταῦτ' ἀκούσαντες ὥχοντο.

Ἐν τούτῳ δὲ ἦκε Χρυσάντας ὁ Πέρσης καὶ ἄλλοι
 τινὲς τῶν ὁμοτίμων αὐτομόλους ἄγοντες. καὶ ὁ Κῦ-
 ρος ὥσπερ εἰκὸς ἡρώτα τοὺς αὐτομόλους τὰ ἐκ τῶν
 πολεμίων. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι ἐξιοίεν τε ἤδη σὺν τοῖς
 ὅπλοις καὶ παρατάττοι αὐτοὺς αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἔξω
 ὦν καὶ παρακελεύοιτο μὲν δὴ τοῖς αἰεὶ ἔξω οὔσαι πολ-
 λά τε καὶ ἰσχυρά, ὥς ἔφασαν λέγειν τοὺς ἀκούοντας.
 ἔνθα δὴ ὁ Χρυσάντας εἶπε, Τί δ', ἔφη, ὦ Κῦρε, εἰ 49
 καὶ σὺ συγκαλέσας ἕως ἔτι ἔξεσι παρακελεύσαιο, εἰ
 ἄρα τι καὶ σὺ ἁμείνους ποιήσας τοὺς στρατιώτας ;
 καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ὦ Χρυσάντα, μηδέν σε λυπούν- 50
 των αἰ τοῦ Ἀσουρίου παρακελεύσεις· οὐδεμία γάρ
 ἐστὶν οὕτω καλὴ παραίνεσις ἥτις τοὺς μὴ ὄντας ἀγα-
 θοὺς αὐθημερὸν ἀκούσαντας ἀγαθοὺς ποιήσει· οὐκ ἂν
 σὺν τοξότας γε, εἰ μὴ ἔμπροσθεν τοῦτο μεμελετηκότες
 εἶεν, οὐδὲ μὴν ἀκοντιστάς, οὐδὲ μὴν ἱππέας, ἀλλ' οὐ-
 δὲ μὴν τὰ γε σώματα ἱκανοὺς πονεῖν, ἢν μὴ πρόσθεν

- 51 ἡσκηκότες ὦσι. καὶ ὁ Χρυσάντιος εἶπεν, Ἄλλ' ἀρκεῖ
 τοι, ὦ Κῦρε, ἦν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἀμείνονας παρα-
 κελυσάμενος ποιήσης. Ἡ καὶ δύναιτ' ἂν, ἔφη ὁ Κῦ-
 ρος, εἰς λόγος ῥηθῆις αὐθημερὸν αἰδοῦς μὲν ἐμπλη-
 σαι τὰς ψυχὰς τῶν ἀκουόντων, ἢ ἀπὸ τῶν αἰσχυρῶν
 κωλύσαι, προσιτρέψαι δὲ ὥς χρὴ ἐπαίνου μὲν ἔνεκα
 πάντα μὲν πόνον, πάντα δὲ κίνδυνον ὑποδύεσθαι,
 λαβεῖν δ' ἐν ταῖς γνώμαις βεβαίως τοῦτο ὥς αἰρετώ-
 τερόν ἐστι μαχομένους ἀποθνήσκειν μᾶλλον ἢ φεύγον-
 52 τας σώζεσθαι; ἄρ' οὐκ, ἔφη, εἰ μέλλουσι τοιαῦται
 διάνοιαι ἐγγραφήσεσθαι ἀνθρώποις καὶ ἔμμονοι ἔσε-
 σθαι, πρῶτον μὲν νόμους ὑπάρχειν δεῖ τοιούτους δι'
 ὧν τοῖς μὲν ἀγαθοῖς ἔντιμος καὶ ἑλευθέριος ὁ βίος
 παρασκευασθήσεται, τοῖς δὲ κακοῖς ταπεινός τε καὶ
 53 ἀλγεινός καὶ ἀβίωτος ὁ αἰὼν ἐπανακείσεται; ἔπειτα
 διδασκάλους οἶμαι δεῖ καὶ ἄρχοντας ἐπὶ τούτοις γενέ-
 σθαι οἳ τινες δείξουσιν τε δρθῶς καὶ διδάξουσιν καὶ
 ἐθιοῦσι ταῦτα δρᾶν, ἔστι ἂν ἐγγένηται αὐτοῖς τοὺς
 μὲν ἀγαθοὺς καὶ εὐκλεεῖς εὐδαιμονεστάτους τῷ ὄντι
 νομίζειν, τοὺς δὲ κακοὺς καὶ δυσκλεεῖς ἀθλιωτάτους
 ἀπάντων ἡγεῖσθαι. οὕτω γὰρ δεῖ διατεθῆναι τοὺς
 μέλλοντας τοῦ ἀπὸ τῶν πολεμίων φόβου τὴν μάθησιν
 54 κρείττονα παρέξεσθαι. εἰ δέ τοι ἰόντων εἰς μάχην σὺν
 ὁπλοῖς, ἐν ᾧ πολλοὶ καὶ τῶν παλαιῶν μαθημάτων
 ἐξίστανται, ἐν τούτῳ δυνήσεται τις ἀπορραφῶδῆσας
 παραχρῆμα ἄνδρας πολεμικοὺς ποιῆσαι, πάντων ἂν
 ῥᾶστον εἶη καὶ μαθεῖν καὶ διδάξαι τὴν μεγίστην τῶν
 55 ἐν ἀνθρώποις ἀρετὴν. ἐπεὶ ἔγωγ', ἔφη, οὐδ' ἂν τού-
 τοις ἐπίστευον ἐμμόνοις ἔσεσθαι οὓς νῦν ἔχοντες παρ'
 ἡμῖν αὐτοῖς ἡσκοῦμεν, εἰ μὴ καὶ ἡμᾶς ἐώρων παρόν-

τας, οἳ καὶ παραδείγματα αὐτοῖς ἔσεσθε οἷους χρῆ εἶναι καὶ ὑποβαλεῖν δυνήσεσθε, ἣν τι ἐπιλανθάνωνται. τοὺς δ' ἀπαιδεύτους παντάπασιν ἀρετῆς θαυμάζοιμ' ἄν, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, εἴ τι πλεον ἂν ὠφελήσειε λόγος καλῶς ῥηθεὶς εἰς ἀνδραγαθίαν ἢ τοὺς ἀπαιδεύτους μουσικῆς ἄσμα καλῶς ᾄσθ' ἐν εἰς μουσικῇν.

Οἱ μὲν ταῦτα διελέγοντο. ὁ δὲ Κνωξάρχης πάλιν 56 πέμπων ἔλεγεν ὅτι ἑξαμαρτάνοι διατρίβων καὶ οὐκ ἄγων ὥς τάχιστα ἐπὶ τοὺς πολεμίους. καὶ ὁ Κῦρος ἀπεκρίνατο δὴ τότε τοῖς ἀγγέλοις, Ἄλλ' εὖ μὲν ἴστω, ἔφη, ὅτι οὐπω εἰσὶν ἔξω ὅσους δεῖ καὶ ταῦτα ἀπαγγέλλετε αὐτῷ ἐν ἅπασιν· ὅμως δέ, ἐπεὶ ἐκείνῳ δοκεῖ, ἄξω ἡδῇ. ταῦτ' εἰπὼν καὶ προσευξάμενος τοῖς θεοῖς 57 ἐξῆγε τὸ στράτευμα. ὥς δ' ἤρξατο ἄγειν, ἡδῇ θᾶπτον ἡγεῖτο, οἳ δ' εἶποντο εὐτάκτως μὲν διὰ τὸ ἐπίστασθαί τε καὶ μεμελετηκέναι ἐν τάξει πορεύεσθαι, ἐρρωμένως δὲ διὰ τὸ φιλονίκως ἔχειν πρὸς ἀλλήλους καὶ διὰ τὸ τὰ σώματα ἐκπεπονησθαι καὶ διὰ τὸ πάντας ἄρχοντας τοὺς πρωτοσιάτας εἶναι, ἡδέως δὲ διὰ τὸ φρονίμως ἔχειν· ἡπίσταντο γάρ καὶ ἐκ πολλοῦ οὕτως ἐμεμαθήκεσαν ἀσφαλέστατον εἶναι καὶ ῥᾶστον τὸ δμόσε ἰέναι τοῖς πολεμίοις, ἄλλως τε καὶ τοξόταις καὶ ἀκοντισταῖς καὶ ἱππεῦσιν. ἕως δ' ἔτι ἔξω βελῶν ἦσαν, παρηγγύα 58 ὁ Κῦρος σύνθημα Ζεὺς σύμμαχος καὶ ἡγεμών. ἐπεὶ δὲ πάλιν ἦκε τὸ σύνθημα ἀντιαποδιδόμενον, ἐξῆρχεν αὐτὸς ὁ Κῦρος παιᾶνα τὸν νομιζόμενον· οἳ δὲ θεοσεβῶς πάντες συνεπήχησαν μεγάλη τῇ φωνῇ· ἐν τῷ τοιούτῳ γὰρ δὴ οἱ δεισιδαίμονες ἦτιον τοὺς ἀνθρώπους φοβοῦνται. ἐπεὶ δ' ὁ παιᾶν ἐγένετο, ἅμα πορευόμενοι 59 οἳ δμότιμοι φαιδροὶ [πεπαιδευμένοι] καὶ παρορῶντες

- εἰς ἀλλήλους, ὀνομάζοντες παραστάτας, ἐπιστάτας, λέγοντες πολὺν τὸ ἄγει ἄνδρες φίλοι, ἄγει ἄνδρες ἀγαθοί, παρεκάλουν ἀλλήλους ἔπεισθαι. οἱ δ' ὀπισθεν αὐτῶν ἀκούσαντες ἀντιπαρεκελεύοντο τοῖς πρώτοις ἡγεῖσθαι ἔρρωμένως. ἦν δὲ μεστὸν τὸ στράτευμα τῷ Κύρῳ προθυμίας, φιλοτιμίας, θώμης, θάρρους, παρεκλεύσμου, σωφροσύνης, πειθοῦς, ὅπερ οἶμαι δεινότερον τοῖς ὑπεναντίοις. τῶν δ' Ἀσσυρίων οἱ μὲν ἀπὸ τῶν ἄρμάτων προμαχοῦντες, ὥς ἐγγὺς ἦδη προσεμίγνυν τὸ Περσικὸν πλῆθος, ἀνέβαινόν τε ἐπὶ τὰ ἄρματα καὶ ὑπεξῆγον πρὸς τὸ ἐναντῶν πλῆθος· οἱ δὲ τοξόται καὶ ἀκοντισταὶ καὶ σφενδονῆται αὐτῶν ἀφίεσαν τὰ βέλη πολὺν πρὶν ἐξικνεῖσθαι. ὥς δ' ἐπιόντες οἱ Πέρσαι ἐπέβησαν τῶν ἀφειμένων βελῶν, ἐφθέγγατο δὴ ὁ Κύρος, ἄνδρες ἄριστοι, ἦδη θάττον τις ἰὼν ἐπιδικνύτω ἑαυτὸν καὶ παρεγγνάτω. οἱ μὲν δὴ παρεδίδοσαν ὑπὸ δὲ προθυμίας καὶ μένους καὶ τοῦ σπεύδειν συμμίξαι δρόμου τινὲς ἦρξαν, συνεφεύπετο δὲ καὶ πᾶσα ἡ φάλαξ δρόμῳ. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κύρος ἐπιλαθόμενος τοῦ βάδην δρόμῳ ἡγεῖτο, καὶ ἅμα ἐφθέγγετο Τίς ἔψεται; Τίς ἀγαθός; Τίς πρῶτος ἄνδρα κατοβαλεῖ; οἱ δὲ ἀκούσαντες ταῦτό τοῦτο ἐφθέγγοντο, καὶ διὰ πάντων δὲ ὥσπερ παρηγγύα οὕτως ἐχώρει Τίς ἔψεται; Τίς ἀγαθός; οἱ μὲν δὴ Πέρσαι οὕτως ἔχοντες ὁμόσε ἐφέροντο. οἳ γε μὴν πολέμοι οὐκέτι ἐδύναντο μένειν, ἀλλὰ στραφέντες ἔφευγον εἰς τὸ ἔρυμα. οἱ δ' αὖ Πέρσαι κατὰ τε τὰς εἰσόδους ἐφεπόμενοι ὠθουμένων αὐτῶν πολλοὺς κατεστρώνηυσαν, τοὺς δ' εἰς τὰς τάφρους ἐμπίπτοντας ἐπεισπηδῶντες ἐφόνευσαν ἄνδρας ὁμοῦ καὶ ἵππους· ἔνια γὰρ τῶν ἄρμάτων εἰς

τὰς τάφρους ἠναγκάσθη φεύγοντα ἐμπεσεῖν. καὶ οἱ 65
 τῶν Μήδων δ' ἱππεῖς ὀρῶντες ταῦτα ἤλαννον εἰς τοὺς
 ἱππέας τοὺς τῶν πολεμίων· οἱ δ' ἐνέκλιναν καὶ αὐ-
 τοί. ἔνθα δὴ καὶ ἱππων διωγμὸς ἦν καὶ ἀνδρῶν καὶ
 φόνος δὲ ἀμφοτέρων. οἱ δ' ἐντὸς τοῦ ἐρύματος τῶν 66
 Ἀσσυρίων ἐστηκότες ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς τάφρου το-
 ξεύειν μὲν ἢ ἀκοντίζειν εἰς τοὺς κατακαίνοντας οὔτε
 ἐφρόνον οὔτε ἐδύναντο διὰ τὰ δεινὰ ὀράματα καὶ
 διὰ τὸν φόβον. τάχα δὲ καὶ καταμαθόντες τῶν Περ-
 σῶν τινὰς διακεκοφίας πρὸς τὰς εἰσόδους τοῦ ἐρύ-
 ματος ἐτράποντο καὶ ἀπὸ τῶν κεφαλῶν τῶν ἔνδον.
 ἰδοῦσαι δ' αἱ γυναῖκες τῶν Ἀσσυρίων καὶ τῶν συμ- 67
 μάχων ἤδη φυγὴν καὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἀνέκραγον
 καὶ ἔθεον ἐκπεπληγμέναι, αἱ μὲν καὶ τέκνα ἔχουσαι,
 αἱ δὲ καὶ νεώτεραι, καταρρηγνύμεναι τε πέπλους καὶ
 δρυπτόμεναι, καὶ ἱκετεύουσαι πάντας ὅτις ἐντυχά-
 νοιεν μὴ φεύγειν καταλιπόντας αὐτὰς, ἀλλ' ἀμῦναι
 καὶ τέκνοις καὶ ἑαυταῖς καὶ σφίσιν αὐτοῖς. ἔνθα δὴ 68
 καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς σὺν τοῖς πιστοτάτοις σιάντες
 ἐπὶ τὰς εἰσόδους καὶ ἀναβάντες ἐπὶ τὰς κεφαλὰς καὶ
 αὐτοὶ ἐμάχοντο καὶ τοῖς ἄλλοις παρεκελεύοντο. ὥς δ' 69
 ἔγνω ὁ Κῦρος τὰ γινόμενα, δέσας μὴ καὶ εἰ βιά-
 σαιτο εἶσω, ὀλίγοι ὄντες ὑπὸ πολλῶν σφαλεῖεν τι,
 παρηγγύησεν ἐπὶ πόδ' ἀνάγειν ἔξω βελῶν [καὶ πείθε-
 σθαι]. ἔνθα δὴ ἔγνω τις ἂν τοὺς ὁμοτίμους πεπαιδευ- 70
 μένους ὥς δεῖ ταχὺ μὲν γὰρ αὐτοὶ ἐπείθοντο, ταχὺ
 δὲ τοῖς ἄλλοις παρρήγγελλον. ὥς δ' ἔξω βελῶν ἐγέ-
 νοντο, ἔστησαν κατὰ χώραν, πολὺ μᾶλλον χοροῦ ἀκρι-
 βῶς εἰδότες ὅπου ἔδει ἕκαστον αὐτῶν γενέσθαι.

- α'. Μείνας δὲ ὁ Κῦρος μέτριον χρόνον αὐτοῦ σὺν τῷ στρατεύματι καὶ δηλώσας ὅτι ἔτοιμοί εἰσι μάχεσθαι εἴ τις ἐξέρχοιτο, ὥς οὐδεὶς ἀντεξήει, ἀπήγαγεν ὅσον ἐδόκει καλῶς ἔχειν καὶ ἐστρατοπεδεύσατο. φυλακὰς δὲ καταστησάμενος καὶ σκοποὺς προπέμψας, σιὰς εἰς τὸ μέσον συνεκάλεσε τοὺς ἑαυτοῦ στρατιώτας
- 2 καὶ ἔλεξε τοιάδε. "Ἄνδρες Πέρσαι, πρῶτον μὲν τοὺς θεοὺς ἐγὼ ἐπαινῶ ὅσον δύναμαι, καὶ ὑμεῖς δὲ πάντες, οἶμαι νίκης τε γὰρ τευχήκαμεν καὶ σωτηρίας. τούτων μὲν οὖν χρὴ χαριστήρια ὧν ἂν ἔχωμεν τοῖς θεοῖς ἀποτελεῖν. ἐγὼ δὲ σύμπαντας μὲν ὑμᾶς ἤδη ἐπαινῶ· τὸ γὰρ γεγεννημένον ἔργον σύμπασιν ὑμῖν καλῶς ἀποτετέλεσται· ὧν δ' ἕκαστος ἄξιος, ἐπειδὴν παρ' ὧν προσήκει πύθωμαι, τότε τὴν ἀξίαν ἐκάστῳ καὶ λόγῳ
- 3 καὶ ἔργῳ πειράσομαι ἀποδιδόναι. τὸν δ' ἐμοῦ ἐγγύτατα ταξίαρχον Χρυσάνταν οὐδὲν ἄλλων δέομαι πυνθάνεσθαι, ἀλλ' αὐτὸς οἶδα οἷος ἦν· τὰ μὲν γὰρ ἄλλα ὅσαπερ οἶμαι καὶ πάντες ὑμεῖς ἐποιεῖτε· ἐπεὶ δ' ἐγὼ παρηγγύησα ἐπανάγειν καλέσας αὐτὸν ὀνομασί, ἀνατεταμένος οὗτος τὴν μάχαιραν, ὥς παίσων πολέμους, ὑπήκουσέ τε ἐμοὶ εὐθύς ἀφείς τε ὃ ἔμελλε ποιεῖν τὸ κελευόμενον ἔπραττεν· αὐτὸς τε γὰρ ἐπανῆγε καὶ τοῖς ἄλλοις μάλα ἐπισπερχῶς παρηγγύα· ἔστ' ἔφ-

θασεν ἔξω βελῶν τὴν τάξιν ποιήσας πρὶν τοὺς πολε-
 μίους κατανοῆσαι ὅτι ἀνεχωροῦμεν καὶ τόξα ἐντείνα-
 σθαι καὶ τὰ παλὰ ἐπαφεῖναι· ὥστε αὐτός τε ἀβλαβής
 καὶ τοὺς αὐτοῦ ἄνδρας ἀβλαβεῖς διὰ τὸ πείθεσθαι
 παρέχεται. ἄλλους δ' ἔφη, ὁρῶ τετρωμένους, περὶ 4
 ὧν ἐγὼ σκεψάμενος ἐν ὁποίῳ χρόνῳ ἐτρώθησαν, τότε
 τὴν γνώμην περὶ αὐτῶν ἀποφανοῦμαι. Χρυσάνταν δὲ
 ὥς καὶ ἐργάτην τῶν ἐν πολέμῳ καὶ φρόνιμον καὶ ἄρ-
 χεσθαι ἱκανὸν καὶ ἄρχειν χιλιαρχία μὲν ἤδη τιμῶ-
 σταν δὲ καὶ ἄλλο τι ἀγαθὸν ὁ θεὸς δῶ, οὐδὲ τότε
 ἐπιλήσομαι αὐτοῦ. καὶ πάντας δὲ βούλομαι ὑμᾶς, ἔφη, 5
 ὑπομνήσαι· ἃ γὰρ νῦν εἶδετε ἐν τῇ μάχῃ τῇδε, ταῦτα
 ἐνθυμούμενοι μήποτε παύσεσθε, ἵνα παρ' ὑμῖν αὐτοῖς
 αἰεὶ κρίνητε πότερον ἢ ἀρετὴ μᾶλλον ἢ ἡ φυγὴ σώζει
 τὰς ψυχὰς καὶ πότερον οἱ μάχεσθαι ἐθέλοντες ῥᾶον
 ἀπαλλάττουσιν ἢ οἱ οὐκ ἐθέλοντες, καὶ ποῖαν τινὰ
 ἡδονὴν τὸ νικᾶν παρέχει· ταῦτα γὰρ νῦν ἄριστα κρί-
 ναιτ' ἂν πειρᾶν τε αὐτῶν ἔχοντες καὶ ἄρτι γεγενημέ-
 νου τοῦ πράγματος. καὶ ταῦτα μὲν, ἔφη, αἰεὶ διανο- 6
 ούμενοι βελτίους ἂν εἴητε· νῦν δὲ ὥς θεοφιλεῖς καὶ
 ἀγαθοὶ καὶ σώφρονες ἄνδρες δειπνοποιεῖσθε καὶ σπον-
 δὰς τοῖς θεοῖς ποιεῖσθε καὶ παιᾶνα ἐξάρχεσθε καὶ
 ἅμα τὸ παραγγελλόμενον προνοεῖτε. εἰπὼν δὲ ταῦτα 7
 ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον ἦλase καὶ πρὸς Κυμαξάρην
 ἐλθὼν καὶ συνησθίεις ἐκείνῳ κοινῇ ὥς εἰκὸς καὶ ἰδὼν
 τὰ κεῖ καὶ ἐρόμενος εἴ τι δέοιτο, ἀπήλανεν εἰς τὸ αὐ-
 τοῦ σιράτευμα. καὶ οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον δειπνο-
 ποιησάμενοι καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι ὥς ἔδει ἐκοι-
 μήθησαν.

Οἱ δὲ Ἀσσύριοι, ἅτε καὶ τεθνηκότος τοῦ ἀρχοντος 8

- καὶ σχεδὸν σὺν αὐτῷ τῶν βελτίστων, ἡθύμουν μὲν πάντες, πολλοὶ δὲ καὶ ἀπεδίδρασκον αὐτῶν τῆς νυκτός ἐκ τοῦ στρατοπέδου. ὄρωντες δὲ ταῦτα ἦ τε Κροῖσος καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι αὐτῶν ἡθύμουν· πάντα μὲν γὰρ ἦν χαλεπά· ἀθυμίαν δὲ πλείστην παρεῖχε πᾶσιν. οἱ τὸ ἡγούμενον τῆς στρατιᾶς φῦλον διέφθαρτο τὰς γνώμας. οὕτω δὲ ἐκλείπουσι τὸ στρατόπεδον
- 9 καὶ ἀπέρχονται τῆς νυκτός. ὥς δ' ἡμέρα ἐγένετο καὶ ἔρημον ἀνδρῶν ἐφάνη τὸ τῶν πολεμίων στρατόπεδον, εὐθὺς διαβιβάζει ὁ Κῦρος τοὺς Πέρσας πρώτους· κατελέλειπτο δὲ ὑπὸ τῶν πολεμίων πολλὰ μὲν πρόβατα, πολλοὶ δὲ βόες, πολλαὶ δὲ ἄμαξαι πολλῶν ἀγαθῶν μεσταί· ἐκ δὲ τούτου διέβαινον ἤδη καὶ οἱ ἀμφὶ Κναξάρην Μῆδοι πάντες καὶ ἡριστοποιοῦντο ἐνταῦθα.
- 10 ἐπεὶ δὲ ἡρίστησαν, συνεκάλεσεν ὁ Κῦρος τοὺς αὐτοῦ ταξιάρχους καὶ ἔλεξε τοιάδε. Οἷά μοι δοκοῦμεν καὶ ὅσα ἀγαθὰ, ὦ ἄνδρες, ἀφεῖναι, θεῶν ἡμῖν αὐτὰ δίδόντων. νῦν γὰρ οἱ πολέμιοι ἡμᾶς ἀποδεδράκασιν αὐτοὶ ὁρᾶτε· οἵτινες δὲ ἐν ἐρύματι ὄντες ἐκλιπόντες τοῦτο φεύγουσι, πῶς ἂν τις τούτους οἶοιτ' ἂν μεῖναι ἰδόντας ἡμᾶς ἐν τῷ ἰσοπέδῳ; οἵτινες δὲ ἡμῶν ἄπειροι ὄντες οὐχ ὑπέμειναν, πῶς νῦν γ' ἂν ὑπομείναιαν, ἐπεὶ ἥττηνται τε καὶ πολλὰ κατὰ ὑφ' ἡμῶν πεπόνθασιν; ὧν δὲ οἱ βέλτιστοι ἀπολώλασι, πῶς οἱ πονηρότεροι ἐκείνων μάχεσθαι ἂν ἡμῖν ἐθέλοien; καὶ
- 11 τις εἶπε, Τί οὖν οὐ διώκομεν ὥς τάχιστα, καταδήλων γε οὕτω τῶν ἀγαθῶν ὄντων; καὶ ὁ εἶπεν, "Οτι ἱππων προσδεόμεθα· οἱ μὲν γὰρ κράτιστοι τῶν πολεμίων, οὓς μάλιστα καιρὸς ἦν ἢ λαβεῖν ἢ κατακατεῖν, οὗτοι ἐφ' ἱππων ὁχοῦνται· οὓς ἡμεῖς τρέπεσθαι μὲν

σὺν τοῖς θεοῖς ἱκανοί, διώκοντες δὲ αἰρεῖν οὐχ ἱκανοί. Τί οὖν, ἔφασαν, οὐκ ἐλθὼν Κυαξάρη λέγεις ταῦτα ; 12 καὶ ὃς εἶπε, Συνέπεσθε τοίνυν μοι πάντες, ὥς εἰδῇ ὅτι πᾶσιν ἡμῖν ταῦτα δοκεῖ. ἐκ τούτου εἰποντό τε πάντες καὶ ἔλεγον οἷα ἐπιτήδεια ἐδόκουν εἶναι ὑπὲρ ὧν ἐδέοντο.

Καὶ ὁ Κυαξάρης ἅμα μὲν ὅτι ἐκείνοι ἦρχον τοῦ 13 λόγου, ὥσπερ ὑπεφθόνει· ἅμα δ' ἴσως καλῶς ἔχειν ἐδόκει αὐτῷ μὴ πάλιν κινδυνεύειν· καὶ γὰρ αὐτός τε περὶ εὐθυμίαν ἐτύγγαθεν ὧν καὶ τῶν ἄλλων Μήδων ἑώρα πολλοὺς τὸ αὐτὸ ποιοῦντας· εἶπε δ' οὖν ὧδε. Ἄλλ', ὦ Κύρε, ὅτι μὲν τῶν ἄλλων μᾶλλον ἀνθρώ- 14 πων μελεῖατε ὑμεῖς οἱ Πέρσαι μὴδὲ πρὸς μίαν ἡδονὴν ἀπλήστως διακεῖσθαι καὶ ὄρων καὶ ἀκούων οἶδα· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τῆς μεγίστης ἡδονῆς πολὺ μάλιστα συμ- φέρειν ἐγκρατῇ εἶναι. μείζω δὲ ἡδονὴν τί παρέχει ἀνθρώποις εὐτυχίας ἢ νῦν ἡμῖν παραγεγένηται ; ἦν 15 μὲν τοίνυν [ἐπεὶ εὐτυχοῦμεν], σωφρόνως διαφυλάττωμεν αὐτήν, ἴσως δυναίμεθ' ἂν ἀκινδύνως εὐδαιμονοῦντες γηρεᾶν· εἰ δ' ἀπλήστως χρώμενοι ταύτῃ ἄλλην καὶ ἄλλην πειρασόμεθα διώκειν, ὁρᾶτε μὴ πάθωμεν ἅπερ πολλοὺς μὲν λέγουσιν ἐν θαλάττῃ πεπονθέναι, διὰ τὸ εὐτυχεῖν οὐκ ἐθέλοντας παύσασθαι πλέοντας ἀπολέσθαι· πολλοὺς δὲ νίκης τυχόντας ἐτέρας ἐφριμέ- νους καὶ τὴν πρόσθεν ἀποβαλεῖν. καὶ γὰρ εἰ μὲν οἱ 16 πολέμιοι ἦτιους ὄντες ἡμῶν ἔφευγον, ἴσως ἂν καὶ διώκειν τοὺς ἦτιους ἀσφαλῶς εἶχε. νῦν δὲ κατανόη- σον πόσῳ μέρει αὐτῶν πάντες μαχεσάμενοι νενικήκαμεν· οἱ δ' ἄλλοι ἅμαχοί εἰσιν· οὓς εἰ μὲν μὴ ἀναγ- κάσομεν μάχεσθαι, ἀγνοοῦντες καὶ ἡμᾶς καὶ ἑαυτοὺς

- δι' ἀμαθίαν καὶ μαλακίαν ἀπίασιν· εἰ δὲ γνώσονται
 ὅτι ἀπίοντες οὐδὲν ἥτιον κινδυνεύουσιν ἢ μένοντες,
 ὅπως μὴ ἀναγκάσομεν αὐτούς, κἂν μὴ βούλωνται,
 17 ἀγαθοὺς γενέσθαι. ἴσθι γὰρ ὅτι σὺ σὺ μᾶλλον τὰς
 ἐκείνων γυναῖκας καὶ παῖδας λαβεῖν ἐπιθυμεῖς ἢ ἐκεῖ-
 νοι σῶσαι. ἔννόει δ' ὅτι καὶ αἱ σύες ἐπειδὴν ὀφθῶσι,
 φεύγουσι, κἂν πολλοὶ ᾧσι, σὺν τοῖς τέκνοις· ἐπει-
 δὴν δέ τις αὐτῶν θηρᾷ τι τῶν τέκνων, οὐκέτι φεύ-
 γει οὐδ' ἦν μία τύχη οὔσα, ἀλλ' ἔεται ἐπὶ τὸν λαμ-
 18 βάνειν πειρώμενον. καὶ νῦν μὲν κατακλείσαντες θαν-
 τοὺς εἰς ἔρυμα παρέσχον ἡμῖν ταμιεύεσθαι ὥστε ὀπό-
 σοις ἐβουλόμεθα αὐτῶν μάχεσθαι· εἰ δ' ἐν εὐρυχωρίᾳ
 πρόσμιεν αὐτοῖς καὶ μαθήσονται χωρὶς γενόμενοι οἱ
 μὲν κατὰ πρόσωπον ἡμῖν ὥσπερ καὶ νῦν ἐναντιοῦ-
 σθαι, οἱ δ' ἐκ πλαγίου, οἱ δὲ καὶ ὀπισθεν, ὅρα μὴ
 πολλῶν ἐκάστω ἡμῶν χειρῶν δεήσει καὶ ὀφθαλμῶν.
 προσέειπε δ' οὐδ' ἂν ἐθέλοιμι, ἔφη, ἐγὼ νῦν, ὄρων
 Μήδους εὐθυμουμένους, ἐξαναστήσας ἀναγκάζειν κιν-
 δυνεύοντας ἵεναι.
- 19 Καὶ ὁ Κύρος ὑπολαβὼν εἶπεν, Ἄλλὰ σύγε μηδέ-
 να ἀναγκάσης, ἀλλὰ τοὺς ἐθέλοντάς μοι ἔπεσθαι δός·
 καὶ ἴσως ἂν σοι καὶ τῶν σῶν φίλων τούτων ἤκοιμεν
 ἐκάστω ἄγοντες ἐφ' οἷς ἅπαντες εὐθυμήσεσθε. τὸ μὲν
 γὰρ πλῆθος ἡμεῖς γε τῶν πολεμίων οὐδὲ διωζόμεθα·
 πῶς γὰρ ἂν καὶ καταλάβοιμεν; ἦν δέ τι ἢ ἀπεσχισμέ-
 νον τοῦ στρατεύματος λάβωμεν ἢ τι ὑπολειπόμενον,
 20 ἤξομεν πρὸς σὲ ἄγοντες. ἔννόει δ', ἔφη, ὅτι καὶ
 ἡμεῖς, ἐπεὶ σὺ ἐδέου, ἤλθομεν σοὶ χαριζόμενοι μα-
 κρὰν ὁδόν· καὶ σὺ σὺν ἡμῖν δίκαιος εἰ ἀντιχαρίζε-
 σθαι, ἵνα καὶ ἔχοντές τι οἴκαδ' ἀφικώμεθα καὶ μὴ

εἰς τὸν σὸν ἡθασαυρὸν πάντες ὀρῶμεν. ἐνταῦθα δὴ 21
 ἔλεξεν ὁ Κυαζάρης, Ἄλλ' εἴ γε μέντοι ἐθέλων τις
 ἔποιτο, καὶ χάριν ἔγωγέ σοι εἰδείην ἄν. Σύμπεμνον
 τοίνυν μοί τινα, ἔφη, τῶν ἀξιοπίστων τουτωνί, ὃς
 ἔρεϊ ἂν σὸ ἐπιστείλῃς. Λαβὼν δὴ ἴθι, ἔφη, ὅτινα
 ἐθέλεις τουτωνί· ἐνθα δὴ ἔτυχε παρῶν ὁ φήσας ποτὲ 22
 συγγενῆς αὐτοῦ εἶναι καὶ φιληθεὶς παρ' αὐτοῦ. εὐθύς
 οὖν ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀρκεῖ μοι, ἔφη, οὐτοσί. Οὗτος
 τοίνυν σοι ἐπέσθω. καὶ λέγε σύ, ἔφη, τὸν ἐθέλοντα
 ἰέναι μετὰ Κύρου. οὕτω δὴ λαβὼν τὸν ἄνδρα ἐξήει. 23
 ἔπει δ' ἐξῆλθον, ὁ Κῦρος εἶπε, Νῦν δὴ σὺ δηλώσεις
 εἰ ἀληθῆ ἔλεγες, ὅτι ἔφης ἡδεσθαι θεώμενος ἐμέ. Οὐκ-
 οὖν ἀπολείβομαι γέ σου, ἔφη ὁ Μῆδος, εἰ τοῦτο λέ-
 γεις. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Οὐκοῦν καὶ ἄλλους προθύ-
 μως ἐξάξεις; ἐπομόσας οὖν ἐκεῖνος Νῆ τὸν Δί', ἔφη,
 ἔστε γ' ἂν ποιήσω καὶ σέ ἐμὲ ἡδέως θεᾶσθαι. τότε 24
 δὴ καὶ ἐκπεμφθεὶς ὑπὸ τοῦ Κυαζάρου τά τε ἄλλα προ-
 θύμως ἀπήγγελλε τοῖς Μήδοις καὶ προσεσθίει ὅτι αὐ-
 τός γε οὐκ ἀπολείφοιτο ἄνδρὸς καλλίστου καὶ ἀρίστου,
 καὶ τὸ μέγιστον, ἀπὸ θεῶν γεγονότος.

Πράτιοντος δὲ τοῦ Κύρου ταῦτα θείως πως ἀφι- β'.
 κροῦνται ἀπὸ Ὑρκανίων ἄγγελοι. οἱ δὲ Ὑρκάνιοι ὁμο-
 ροὶ μὲν τῶν Ἀσσυρίων εἰσίν, ἔθνος δ' οὐ πολὺ, διὸ
 καὶ ὑπήκοοι ἦσαν τῶν Ἀσσυρίων· εὐίπποι δὲ καὶ τότε
 ἐδόκουν εἶναι καὶ νῦν ἔτι δοκοῦσιν· διὸ καὶ ἐχρῶντο
 αὐτοῖς οἱ Ἀσσύριοι ὥσπερ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι τοῖς
 Σκιρίταις, οὐδὲν φειδόμενοι αὐτῶν οὔτ' ἐν πόνοις
 οὔτ' ἐν κινδύνοις· καὶ δὴ καὶ τότε ὀπισθοφυλακεῖν
 ἐκέλευον αὐτοὺς ὥς χιλίους ἱππέας ὄντας, ὅπως εἴ τι
 ὀπισθεν δεινὸν εἴη, ἐκείνοι πρὸ αὐτῶν τοῦτ' ἔχοιεν.

- 2 οἱ δὲ Ὑρκάνιοι, ὅτε μέλλοντες ὕσταιοι πορεύεσθαι, καὶ τὰς ἀμάξας τὰς ἑαυτῶν καὶ τοὺς οἰκέτας ὑστάτους εἶχον, στρατεύονται γὰρ δὴ οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ἔχοντες οἱ πολλοὶ μεθ' ὧν περ καὶ οἰκοῦσι· καὶ τότε δὴ
- 3 ἐστρατεύοντο οὕτως οἱ Ὑρκάνιοι. ἐννοηθέντες δὲ οἷά τε πάσχουσιν ὑπὸ τῶν Ἀσσυρίων καὶ ὅτι νῦν τεθναίῃ μὲν ὁ ἄρχων αὐτῶν, ἡττημένοι δ' εἶεν, φόβος δ' ἐνείη τῷ στρατεύματι, οἱ δὲ σύμμαχοι αὐτῶν ὥς ἀθύμως ἔχοιεν καὶ ἀπολείποιν, ταῦτα ἐνθυμουμένοις ἔδοξεν αὐτοῖς νῦν καλὸν εἶναι ὑποστῆναι, εἰ θέλοιν οἱ ἀμφὶ Κῦρον συνεπιθέσθαι. καὶ πέμπουσιν ἀγγέλους πρὸς Κῦρον· ἀπὸ γὰρ τῆς μάχης τούτου ὄνομα μέ-
- 4 γιστον ἠϋξήτο. οἱ δὲ πεμφθέντες λέγουσι Κύρῳ ὅτι μοσοῖέν τε τοὺς Ἀσσυρίους δικαίως, νῦν τ', εἰ βούλοιτο ἰέναι ἐπ' αὐτούς, καὶ σφεῖς σύμμαχοι ὑπάρξοιεν καὶ ἡγήσονται· ἅμα δὲ πρὸς τούτοις διηγοῦντο τὰ τῶν πολεμίων ὥς ἔχοι ἐπαίρειν βουλόμενοι μάλιστα στρα-
- 5 τεύεσθαι αὐτόν. καὶ ὁ Κῦρος ἐπήρετο αὐτούς, Καὶ δοκεῖτε ἄν, ἔφη, εἴη ἡμᾶς καταλαβεῖν αὐτούς πρὶν ἐν τοῖς ἐρύμασιν εἶναι; ἡμεῖς μὲν γάρ, ἔφη, μάλα συμφορὰν τοῦτο ἡγοῦμεθα εἶναι ὅτι ἔλαθον ἡμᾶς ἀποδράντες. ταῦτα δὲ ἔλεγε βουλόμενος αὐτούς ὥς μέγι-
- 6 στον φρονεῖν ἐπὶ σφίσιν. οἱ δὲ ἀπεκρίναντο ὅτι καὶ αὖριον, ἔωθεν εἰ εὐζῶνοι πορεύοιντο, καταλήψονται· ὑπὸ γὰρ τοῦ ὄχλου καὶ τῶν ἀμαξῶν σχολῇ πορεύεσθαι αὐτούς· καὶ ἅμα, ἔφασαν, τὴν προτέραν νύκτα ἀγρυπνήσαντες νῦν μικρὸν προσελθόντες ἐστρατοπέ-
- 7 δευνται. Καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, Ἔχετε οὖν ὧν λέγετε πιστόν τι ἡμᾶς διδάσκειν ὥς ἀληθεύετε; Ὁμήρου γ', ἔφασαν, ἐθέλομεν ἀντίκα ἐλάσαντες τῆς νυκτὸς ἀγα-

γεῖν· μόνον καὶ σὺ ἡμῶν πιστὰ θεῶν [πεποίησο] καὶ
δεξιὰν δός, ἵνα φέρωμεν καὶ τοῖς ἄλλοις τὰ αὐτὰ ἅπερ
ἂν αὐτοὶ λάβωμεν παρὰ σοῦ. ἐκ τούτου τὰ πιστὰ δι- 8
δωσιν αὐτοῖς ἢ μὴν, ἐὰν ἐμπεδώσωσιν ἃ λέγουσιν,
ὥς φίλοις καὶ πιστοῖς χρήσεσθαι αὐτοῖς, ὥς μήτε Περ-
σῶν μήτε Μήδων μείον ἔχειν παρ' ἐναντιῶ. καὶ νῦν
ἔστιν ἔτι ἰδεῖν Ὑρκανίους καὶ πιστευομένους καὶ ἀρ-
χὰς ἔχοντας, ὥσπερ καὶ Περσῶν καὶ Μήδων οἳ ἂν
δοκῶσιν ἄξιοι εἶναι.

Ἐπεὶ δ' ἐδείκνυσαν, ἐξῆγε τὸ στράτευμα ἔτι φά- 9
ους ὄντος, καὶ τοὺς Ὑρκανίους περιμένειν ἐκέλευσεν,
ἵνα ἅμα ῥοιεν. οἳ μὲν δὴ Πέρσαι, ὥσπερ εἰκός, πάν-
τες ἐξῆσαν, καὶ Τιγράνης ἔχων τὸ αὐτοῦ στράτευμα·
τῶν δὲ Μήδων ἐξῆσαν οἳ μὲν διὰ τὸ παιδὶ ὄντι Κύ- 10
ρῳ παῖδες ὄντες φίλοι γενέσθαι, οἳ δὲ διὰ τὸ ἐν θή-
ραις συγγενόμενοι ἀγαθῆναι αὐτοῦ τὸν τρόπον, οἳ
δὲ διὰ τὸ καὶ χάριν εἰδέναι ὅτι μέγαν αὐτοῖς φόβον
ἀπεληλακέναι ἐδόκει, οἳ δὲ καὶ ἐλπίδας ἔχοντες διὰ
τὸ ἄνδρα φαίνεσθαι ἀγαθὸν καὶ εὐτυχῇ καὶ μέγαν ἔτι
ἰσχυρῶς ἔσεσθαι αὐτόν, οἳ δέ, ὅτε ἐτρέφετο ἐν Μή-
δοις, εἴ τι ἀγαθὸν τῷ ἔπραξεν, ἀντιχαρίζεσθαι ἐβού-
λοντο· πολλοῖς δὲ πολλὰ διὰ φιλανθρωπίαν παρὰ τοῦ
πάππου ἀγαθὰ διεπέπρακτο· πολλοὶ δ', ἐπεὶ καὶ τοὺς
Ὑρκανίους εἶδον καὶ λόγος διηλθεν ὥς ἡγήσονται ἐπὶ
πολλὰ ἀγαθὰ, ἐξῆσαν καὶ τοῦ λαβεῖν τι ἕνεκα. οὕτω 11
δὴ ἐξῆλθον σχεδὸν ἅπαντες καὶ οἳ Μῆδοι πλὴν ὅσοι
σὺν Κναξάρῃ ἔτυχον σκηνοῦντες· οὗτοι δὲ κατέμενον
καὶ οἳ τούτων ὑπήκοοι. οἳ δ' ἄλλοι πάντες φαιδρῶς
καὶ προθύμως ἐξωρμῶντο, ἅτε οὐκ ἀνάγκη ἄλλ' ἐθε-
λούσιοι καὶ χάριτος ἕνεκα ἐξιόντες. ἐπεὶ δ' ἔξω ἦσαν, 12

- πρῶτον μὲν πρὸς τοὺς Μήδους ἔλθων ἐπήνεσέ τε αὐ-
 τοὺς καὶ ἐπηνύξατο μάλιστα μὲν θεοὺς αὐτοῖς ἵλεως
 ἡγεῖσθαι καὶ σφίσιν, ἔπειτα δὲ καὶ αὐτὸς δυνασθῆναι
 χάριν αὐτοῖς ταύτης τῆς προθυμίας ἀποδοῦναι. τέλος
 δ' εἶπεν ὅτι ἡγήσονται μὲν αὐτοῖς οἱ πεζοί, ἐκείνους
 δ' ἔπεσθαι σὺν τοῖς ἵπποις ἐκέλευσε· καὶ ὅπου ἂν
 ἀναπαύωνται ἢ ἐπίσχωσι τῆς πορείας, ἐνετείλατο αὐ-
 τοῖς πρὸς αὐτὸν παρελαύνειν τινάς, ἵνα εἰδῶσι τὸ
 13 αἰεὶ καίριον. ἐκ τούτου ἡγεῖσθαι ἐκέλευε τοὺς Ὑρκά-
 νιους. καὶ οἱ ἡρώτων Τί δέ; οὐκ ἀναμενεῖς, ἔφασαν,
 τοὺς ὁμήρους ἕως ἂν ἀγάγωμεν, ἵνα ἔχων καὶ σὺ τὰ
 πιστὰ παρ' ἡμῶν πορεύῃ; καὶ τὸν ἀποκρίνασθαι λέ-
 γεται, Ἐννοῶ γάρ, φάναι, ὅτι ἔχομεν τὰ πιστὰ ἐν
 ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς καὶ ταῖς ἡμετέραις χερσίν. οὐ-
 τω γὰρ δοκοῦμεν παρεσκευάσθαι ὥς ἦν μὲν ἀληθεύ-
 ητε, ἱκανοὶ εἶναι ἡμᾶς εὖ ποιεῖν· ἦν δὲ ἐξαπατᾶτε,
 οὕτω νομίζομεν ἔχειν ὥς οὐχ ἡμᾶς ἐφ' ὧμῖν ἔσεσθαι,
 ἀλλὰ μάλλον, ἦν οἱ θεοὶ θέλωσιν, ὑμᾶς ἐφ' ἡμῖν γε-
 νέσθαι. καὶ μέντοι, ἔφη, ὦ Ὑρκάνιοι, ἐπεὶ περ φατὲ
 ὑστάτους ἔπεσθαι τοὺς ὑμετέρους, ἐπειδὴν ἴδητε αὐ-
 τοὺς, σημῆναι ἡμῖν ὅτι οἱ ὑμέτεροι εἰσιν, ἵνα φει-
 14 δώμεθα αὐτῶν. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ Ὑρκάνιοι τὴν
 μὲν ὁδὸν ἡγοῦντο ὥσπερ ἐκέλευε, τὴν δὲ δώμην τῆς
 ψυχῆς ἐθαύμαζον· καὶ οὔτε Ἀσσυρίους οὔτε Λυδοὺς
 οὔτε τοὺς συμμάχους αὐτῶν ἐφοβοῦντο, ἀλλὰ μὴ παν-
 τάπασιν ὁ Κύρος μικρὰν τινα αὐτῶν οἶοιτο ὅσπῃν εἶ-
 ναι καὶ προσόντων καὶ ἀπόντων.
- 15 Πορευομένων δὲ ἐπεὶ νύξ ἐπεγένετο, λέγεται φῶς
 τῷ Κύρῳ καὶ τῷ στρατεύματι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ προφα-
 νὲς γενέσθαι, ὥστε πᾶσι μὲν φρίκην ἐγγίγνεσθαι πρὸς

τὸ θεῖον, θάρρος δὲ πρὸς τοὺς πολεμίους. ὥς δ' εὖ-
 ζωνοί τε καὶ ταχὺ ἐπορεύοντο, εὐκότως πολλήν τε
 ὁδὸν διήνυσαν καὶ ἅμα κνέφα πλησίον γίνονται τοῦ
 τῶν Ὑρκανίων στρατεύματος. ὥς δ' ἔγνωσαν οἱ ἄγ- 16
 γελοι, καὶ τῷ Κύρῳ λέγουσιν ὅτι οὗτοί εἰσιν οἱ σφέ-
 τεροι· τῷ τε γὰρ ὑσιτάτους εἶναι γινώσκειν ἔφασαν
 καὶ τῷ πλήθει τῶν πυρῶν· ἐκ τούτου πέμπει τὸν ἔτε- 17
 ρον αὐτῶν πρὸς αὐτούς, προστάξας λέγειν, εἰ φίλοι
 εἰσίν, ὥς τάχιστα ὑπαντᾶν τὰς δεξιὰς ἀνατείναντας·
 συμπέμπει δὲ τινα καὶ τῶν σὺν ξαντῷ καὶ λέγειν ἐκέ-
 λευσε τοῖς Ὑρκανίοις ὅτι ὥς ἂν ὁρῶσιν αὐτοὺς προσ-
 φερομένους, οὕτω καὶ αὐτοὶ ποιήσουσιν. οὕτω δὴ ὁ
 μὲν μένει τῶν ἀγγέλων παρὰ τῷ Κύρῳ, ὁ δὲ προσ-
 ελαύνει πρὸς τοὺς Ὑρκανίους. ἐν ᾧ δ' ἐσκόπει τοὺς 18
 Ὑρκανίους ὁ Κύρος ὅτι ποιήσουσιν, ἐπέστησε τὸ
 στρατεύμα· παρελαύνουσι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ τῶν Μή-
 δων προεσσηκότες καὶ ὁ Τιγράνης καὶ ἐπερωτῶσι τί
 δεῖ ποιεῖν. ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς ὅτι τοῦτ' ἔστι τὸ πλη-
 σίον Ὑρκανίων στρατεύμα καὶ οἴχεται ὁ ἕτερος τῶν
 ἀγγέλων πρὸς αὐτοὺς καὶ τῶν ἡμετέρων τις σὺν αὐ-
 τῷ, ἐροῦντες, εἰ φίλοι εἰσίν, ὑπαντιάζειν τὰς δεξιὰς
 ἀνατείναντας πάντας. ἦν μὲν οὖν οὕτω ποιῶσι, δεξι-
 οῦσθ' ἑαυτοὺς καὶ ὃν ἂν ἢ ἕκαστος καὶ ἅμα θαρ-
 ρύνετε· ἦν δὲ ὅπλα αἰρῶνται ἢ φεύγειν ἐπιχειρῶσι,
 τούτων, ἔφη, εὐθύς δεῖ πρώτων πειρᾶσθαι μηδένα
 λιπεῖν· ὁ μὲν τοιαῦτα παρήγγειλεν. οἱ δὲ Ὑρκανιοὶ 19
 ἀκούσαντες τῶν ἀγγέλων ἡσθησάν τε καὶ ἀναπηδή-
 σαντες ἐπὶ τοὺς ἵππους παρῆσαν τὰς δεξιὰς, ὥσπερ
 εἴρητο, προτείνοντες· οἱ δὲ Μῆδοι καὶ Πέρσαι ἀντε-
 δεξιοῦντό τε αὐτοὺς καὶ ἐθάρρυνον. ἐκ τούτου δὴ ὁ 20

Κῦρος λέγει, Ἑμεῖς μὲν δὴ, ὦ Ὑρκάνιοι, ἤδη ὑμῖν πιστεύομεν· καὶ ὑμᾶς δὲ χρὴ πρὸς ἡμᾶς οὕτως ἔχειν. τοῦτο δ', ἔφη, πρῶτον ἡμῖν εἵπατε πόσον ἀπέχει ἐν-θὺνδε ἐνθα αἱ ἀρχαὶ εἰσι τῶν πολεμίων καὶ τὸ ἀθρόον αὐτῶν. οἱ δ' ἀπεκρίναντο ὅτι ὀλίγῳ πλέον ἢ παρα-σάγγην.

- 21 Ἐνταῦθα δὴ λέγει ὁ Κῦρος, Ἀγετε δὴ, ἔφη, ὦ ἄνδρες Πέρσαι καὶ Μῆδοι καὶ ὑμεῖς ὦ Ὑρκάνιοι, ἤδη γὰρ καὶ πρὸς ὑμᾶς ὥς πρὸς συμμάχους καὶ κοινωνοὺς διαλέγομαι, εὖ χρὴ εἰδέναι νῦν ὅτι ἐν τοιοῦτῳ ἔσμεν ἐνθα δὴ μαλακισάμενοι μὲν πάντων ἂν τῶν χαλεπω-τάτων τύχοιμεν· ἴσασι γὰρ οἱ πολέμοι ἐφ' ᾧ ἡκομεν· ἦν δὲ τὸ καρτερὸν ἐμβαλόμενοι ἴωμεν θῶμῃ καὶ θυ-μῷ ἐπὶ τοὺς πολεμίους, αὐτίκα μάλ' ὄψεσθε ὥσπερ δούλων ἀποδιδρασκόντων ἠύρημένων τοὺς μὲν ἱκετεύ-οντας αὐτῶν, τοὺς δὲ φεύγοντας, τοὺς δ' οὐδὲ ταῦτα φροεῖν δυναμένους. ἡττημένοι τε γὰρ ὄφονται ἡμᾶς καὶ οὔτε οἰόμενοι ἥξειν οὔτε συντεταγμένοι οὔτε μά-
22 χεσθαι παρσκευασμένοι κατειλημμένοι ἔσονται. εἰ οὖν ἡδέως βουλόμεθα καὶ δειπνήσαι καὶ νυκτερεῦσαι καὶ βιοτεύειν τὸ ἀπὸ τοῦδε, μὴ δῶμεν αὐτοῖς σχολὴν μήτε βουλευσασθαι μήτε παρσκευάσασθαι ἀγαθὸν αὐτοῖς μηδέν, μηδὲ γινῶναι πάνπαν ὅτι ἀνθρώποι ἔσμεν, ἀλλὰ γέρρα καὶ κοπίδας καὶ σαγάρεις ἅπαντα
23 καὶ πληγὰς ἡκεῖν νομιζόντων. καὶ ὑμεῖς μὲν, ἔφη, ὦ Ὑρκάνιοι, ὑμᾶς αὐτοὺς προπετάσαντες ἡμῶν πορεύε-σθε ἔμπροσθεν, ὅπως τῶν ὑμετέρων ὅπλων ὄρωμέ-νων λανθάνωμεν ὅτι πλείστον χρόνον. ἐπειδὴν δ' ἐγὼ πρὸς τῷ στρατεύματι γένωμαι τῶν πολεμίων, παρ' ἐμοὶ μὲν καταλίπετε ἕκαστοι τάξιν ἱππέων, ἢ,

ἂν τι δέη, χρῶμαι μένων παρὰ τὸ στρατόπεδον. ὁμῶν 24
 δὲ οἱ μὲν ἄρχοντες καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐν τάξει ἀθρόοι
 ἐλαύνετε, εἰ σωφρονεῖτε, ἵνα μήποτε ἀθρόω τινὶ ἐν-
 τυχόντες ἀποβιασθῇτε, τοὺς δὲ νεωτέρους ἐφίετε
 διώκειν· οὗτοι δὲ καινόντων· τοῦτο γὰρ ἀσφαλέστα-
 τον, νῦν ὥς ἐλαχίστους τῶν πολεμίων λιπεῖν. ἦν δὲ 25
 νικῶμεν, ἔφη, ὁ πολλοῖς δὴ κρατοῦσι τὴν τύχην ἀνέ-
 τρεψε, φυλάξασθαι δεῖ τὸ ἐφ' ἀρπαγὴν τραπέσθαι·
 ὥς ὁ τοῦτο ποιῶν οὐκέτ' ἀνὴρ ἔστιν, ἀλλὰ σκευοφό-
 ρος· καὶ ἔξεστι τῷ βουλομένῳ χρῆσθαι ἥδη τούτῳ ὥς
 ἀνδραπόδῳ. ἐκείνο δὲ χρὴ γινῶναι ὅτι οὐδέν ἐστι 26
 κερδαλεώτερον τοῦ νικᾶν· ὁ γὰρ κρατῶν ἅμα πάντα
 συνήρπακε, καὶ τοὺς ἄνδρας καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τὰ
 χρήματα καὶ πᾶσαν τὴν χώραν, πρὸς ταῦτα τοῦτο
 μόνον ὁρᾷτε ὅπως τὴν νίκην διασωζόμεθα· ἐὰν γὰρ
 κρατηθῇ, καὶ αὐτὸς ὁ ἀρπάζων ἔχεται. καὶ τοῦτο ἅμα
 διώκοντες μέμνησθε, ἥκειν πάλιν ὥς ἐμὲ ἔτι φάους
 ὄντος· ὥς σκοτίους γενομένου οὐδένα ἔτι προσδεξό-
 μεθα.

Ταῦτ' εἰπὼν ἀπέπεμπεν εἰς τὰς τάξεις ἐκάστους 27
 καὶ ἐκέλευεν ἅμα πορευομένους τοῖς ἑαυτοῦ ἕκαστον
 δεκαδάρχοις ταῦτ' αἰνᾶν· ἐν μετώπῳ γὰρ ἦσαν οἱ
 δεκαδάρχοι, ὥστε ἀκούειν· τοὺς δὲ δεκαδάρχους τῇ
 δεκάδι ἕκαστον κελεύειν παραγγέλλειν. ἐκ τούτου προ-
 ηγοῦντο μὲν οἱ Ὑρκάνιοι, αὐτὸς δὲ τὸ μέσον ἔχων
 σὺν τοῖς Πέρσαις ἐπορεύετο· τοὺς δὲ ἱππέας ἐκατέρω-
 θεν, ὥσπερ εἰκός, παρέταξε. τῶν δὲ πόλεμίων, ἐπεὶ 28
 φῶς ἐγένετο, οἱ μὲν ἐθαύμαζον τὰ ὁρώμενα, οἱ δ' ἐγί-
 γνωσκον ἥδη, οἱ δ' ἠγγελλον, οἱ δ' ἐβόων, οἱ δ'
 ἔλυνον ἵππους, οἱ δὲ συνεσκευάζοντο, οἱ δ' ἐρρίπτουν

- τὰ δπλα ἀπὸ τῶν ὑποζυγίων, οἱ δ' ὀπλίζοντο, οἱ δ' ἀνεπήδων ἐπὶ τοὺς ἵππους, οἱ δ' ἐχαλίνουν, οἱ δὲ τὰς γυναῖκας ἀνεβίβαζον ἐπὶ τὰ ὄχηματα, οἱ δὲ τὰ πλείστον ἄξια ἐλάμβανον ὥς διασωσόμενοι, οἱ δὲ κατορύττοντες τὰ τοιαῦτα ἠλίσκοντο, οἱ δὲ πλείστοι εἰς φυγὴν ὤρμων· οἴεσθαι δὲ δεῖ καὶ ἄλλα πολλὰ τε καὶ παντοδαπὰ ποιεῖν αὐτοὺς, πλὴν ἐμάχετο οὐδεὶς, ἀλλ' 29 ἀμαχητὶ ἀπώλλυντο. Κροῖσος δὲ ὁ Αὐδῶν βασιλεὺς, ὥς θέρος ἦν, τὰς τε γυναῖκας ἐν ταῖς ἄρμαμάξαις προαπεπέμψατο τῆς νυκτός, ὥς ἂν ὄρον πορεύοιντο κατὰ ψῦχος, καὶ αὐτὸς ἔχων τοὺς ἱππείας ἐπηκολού- 30 θει. καὶ τὸν Φρύγα τὰ αὐτὰ ποιῆσαι φασὶ τὸν τῆς παρ' Ἑλλήσποντον ἄρχοντα Φρυγίας, ὥς δὲ παρή- σθοντο τῶν φευγόντων καὶ καταλαμβανόντων αὐτοὺς, πυνθόμενοι τὸ γιγνόμενον ἔφευγον δὴ καὶ αὐτοὶ ἀνὰ 31 κράτος. τὸν δὲ τῶν Καππαδοκῶν βασιλέα καὶ τὸν τῶν Ἀραβίων ἔτι ἐγγὺς ὄντας καὶ ὑποστάντας ἀθωρακίστους κατακαίνουσιν οἱ Ὑρκάνιοι. τὸ δὲ πλείστον ἦν τῶν ἀποθανόντων Ἀσσυρίων καὶ Ἀραβίων· ἐν γὰρ τῇ αὐτῶν ὄντες χώρα ἀσυντονώπια πρὸς τὴν πο- 32 ρείαν εἶχον. οἱ μὲν δὴ Μῆδοι καὶ Ὑρκάνιοι, οἳ δὴ εἰκὸς κρατοῦντας, τοιαῦτα ἐποιοῦν διώκοντες. ὁ δὲ Κῦρος τοὺς παρ' ἑαυτῷ ἱππείας καταλειφθέντας περι- ελαύνειν ἐκέλευε τὸ στρατόπεδον, καὶ εἴ τινας σὺν ὀπλοῖς ἴδοιεν ἐξιόντας, κατακαίνειν τοῖς δ' ὑπομέ- νουσιν ἐκήρυξεν, ὅπόσοι τῶν πολεμίων στρατιωτῶν ἦσαν ἱππεῖς ἢ πελτασται ἢ τοξόται, ἀποφέρειν τὰ ὅπλα συνδεδεμένα, τοὺς δὲ ἵππους ἐπὶ ταῖς σκηναῖς καταλείπειν· ὅστις δὲ ταῦτα μὴ ποιήσῃ, αὐτίκα τῆς κεφαλῆς στερήσεσθαι· τὰς δὲ κοπίδας προχείρους ἔχον-

τες ἐν τάξει περιέεσταν. οἱ μὲν δὴ τὰ ὅπλα ἔχοντες 33
ἐρρίπτουν, ἀποφέροντες εἰς ἐν χωρίον ὅποι ἐκέλευε·
καὶ ταῦτα μὲν οἷς ἐπέταξεν ἔκαον.

Ὁ δὲ Κύρος ἐνενόησεν ὅτι ἦλθον μὲν οὔτε σῖτα 34
οὔτε ποτὰ ἔχοντες, ἄνευ δὲ τούτων οὔτε στρατεύεσθαι
δυνατὸν οὔτ' ἄλλο ποιεῖν οὐδέν. σκοπῶν δ' ὅπως ἂν
κάλλιστα καὶ τάχιστα ταῦτα γένοιτο, ἐνθυμεῖται ὅτι
ἀνάγκη πᾶσι τοῖς στρατευομένοις εἶναι τινα ὅτι καὶ
σκηνῆς μελήσει καὶ ὅπως τὰπιτήδεια παρεσκευασμένα
τοῖς στρατιώταις εἰσιοῦσιν ἔσται. καὶ τοίνυν ἔγνω 35
ὅτι τούτους εἰκὸς μάλιστα πάντων ἐν τῷ στρατοπέδῳ
νῦν κατελήφθαι ἦν διὰ τὸ ἀμφὶ συσκευασίαν ἔχειν·
ἐκήρυξε δὴ παρεῖναι τοὺς ἐπιτρόπους πάντας· εἰ δέ
που μὴ εἴη ἐπίτροπος, τὸν πρεσβύτατον ἀπὸ σκηνῆς·
τῷ δὲ ἀπειθοῦντι πάντα τὰ χαλεπὰ ἀνείπεν. οἱ δὲ
ὁρῶντες καὶ τοὺς δεσπότας πειθομένους ταχὺ ἐπεί-
θοντο. ἐπεὶ δὲ παρεγένοντο, πρῶτον μὲν ἐκέλευε κα-
θίζεσθαι αὐτῶν ὅσοις ἐστὶ πλέον ἢ δυοῖν μηνῶν ἐν
τῇ σκηνῇ τὰπιτήδεια. ἐπεὶ δὲ τούτους εἶδεν, αὐθις 36
ἐκέλευεν ὅσοις μηνὸς ἦν· ἐν τούτῳ σχεδὸν πάντες ἔκα-
θίζοντο. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἔμαθεν, εἶπεν ὧδε αὐτοῖς· 37
Ἄγετέ νυν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, οἱ τινες ὑμῶν τὰ μὲν
κακὰ μισεῖτε, μαλακοῦ δὲ τινος παρ' ἡμῶν βούλοισθ'·
ἂν τυγχάνειν, ἐπιμελήθητε προθύμως ὅπως διπλάσια
ἐν τῇ σκηνῇ ἐκάστη σῖτα καὶ ποτὰ παρεσκευασμένα ἢ
ἢ τοῖς δεσπόταις καὶ τοῖς οἰκέταις καθ' ἡμέραν ἐποι-
εῖτε· καὶ τᾶλλα δὲ πάντα ὅποσα καλὴν δαῖτα παρέξει
ἔτοιμα ποιεῖτε, ὥς αὐτίκα μάλα παρέσονται ὁπότεροι
ἂν κρατῶσι, καὶ ἀξιώσουσιν ἐκπλεῶ ἔχειν πάντα τὰ-
πιτήδεια. εὖ οὖν ἴστε ὅτι συμφέροι ἂν ὑμῖν ἀμέμπτως

- 38 δέχεσθαι τοὺς ἄνδρας. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἀκούσαντες πολλῇ σπουδῇ τὰ παρηγγελμένα ἐπραττον· ὁ δὲ συγκαλέσας τοὺς ταξιάρχους ἔλεξε τοιάδε. "Ἄνδρες φίλοι, γινώσκω μὲν ὅτι νῦν ἔξεστιν ἡμῖν προτέροις τῶν ἀπόντων συμμάχων ἀρίστον τυχεῖν καὶ τοῖς μάλιστα ἐσπουδασμένοις σίτοις καὶ ποτοῖς χρῆσθαι· ἀλλ' οὐ μοι δοκεῖ τοῦτ' ἂν τὸ ἀρίστον πλεον ὠφεληῖσαι ἡμᾶς ἢ τὸ τῶν συμμάχων ἐπιμελεῖς φανῆναι, οὐδ' ἂν αὕτη ἢ εὐωχία ἰσχυροτέρους τοσοῦτον ποιῆσαι ὅσον εἰ δυναίμεθα τοὺς συμμάχους προθύμους ποιεῖσθαι. εἰ δὲ τῶν νυνὶ διωκόντων καὶ κατακαινόντων τοὺς ἡμετέρους πολεμίους καὶ μαχομένων, εἴ τις ἐναντιοῦται, τούτων δόξομεν οὕτως ἀμελεῖν ὥστε καὶ πρὶν εἰδέναι πῶς πράττουσιν ἡριστηκότες φαίνεσθαι, ὅπως μὴ αἰσχροὶ μὲν φανούμεθα, ἀσθενεῖς δ' ἐσόμεθα συμμάχων ἀποροῦντες. τὸ δὲ τῶν κινδυνευόντων καὶ πονούων ἐπιμεληθῆναι ὅπως εἰσιόντες τὰπιτήδεια ἔξουσιν, αὕτη ἂν ἡμᾶς ἢ θοίνῃ πλείω εὐφρανείεν, ὥς ἐγὼ φημι, ἢ
- 40 τὸ παραχρῆμα τῇ γαστρὶ χαρίσασθαι. ἐννοήσατε δ', ἔφη, ὥς εἰ μὴδ' ἐκείνους αἰσχυντέον ἦν, οὐδ' ὥς ἡμῖν νῦν προσήκει οὔτε πλησμονῆς πω οὔτε μέθης· οὐ γάρ πω διαπέπρακται ἡμῖν ἢ βουλόμεθα, ἀλλ' αὖ τὰ πάντα νῦν ἀκμάζει ἐπιμελείας δεόμενα. ἔχομεν γὰρ ἐν τῷ στρατοπέδῳ πολεμίους πολλαπλασίους ἡμῶν αὐτῶν, καὶ τούτους λελυμένους· οὓς καὶ φυλάττεσθαι ἔτι προσήκει καὶ φυλάττειν, ὅπως ᾧσι καὶ οἱ ποιήσοντες ἡμῖν τὰπιτήδεια· ἔτι δ' οἱ ἵππεῖς ἡμῖν ἄπεισι, φροντίδα παρέχοντες ποῦ εἰσὶ κἄν ἔλθωσιν, εἰ παρα-
- 41 μενοῦσιν. ὥστ', ὦ ἄνδρες, νῦν μοι δοκεῖ τοιοῦτον σίτον ἡμᾶς προσφέρεισθαι δεῖν καὶ τοιοῦτον ποτὸν

ὁποῖον ἂν τις οἶεται μάλιστα σύμφορον εἶναι πρὸς τὸ
 μήτε ὑπνον μήτε ἀφροσύνης ἐμπίμπλασθαι. ἔτι δὲ καὶ 42
 χρήματα πολλά ἐστὶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ὧν οὐκ ἀγ-
 νοῶ ὅτι δυνατόν ἡμῖν κοινῶν ὄντων τοῖς συγκατειλη-
 φόσι νοσφίσασθαι ὅποσα ἂν βουλώμεθα· ἀλλ' οὐ μοι
 δοκεῖ τὸ λαβεῖν κερδαλεώτερον εἶναι τοῦ δικαίους φαι-
 νομένους ἐκείνοις τούτῳ πρίασθαι ἔτι μᾶλλον αὐτοὺς
 ἢ νῦν ἀσπάζεσθαι ἡμᾶς. δοκεῖ δέ μοι, ἔφη, καὶ τὸ 43
 νεῖμαι τὰ χρήματα, ἐπειδὴν ἔλθωσι, Μήδοις καὶ Ὑρ-
 κανίοις καὶ Τιγράνη ἐπιτρέψαι· καὶ ἦν τι μείον ἡμῖν
 δάσωνται, κέρδος ἡγεῖσθαι· διὰ γὰρ τὰ κέρδη ἡδίων
 ἡμῖν παραμενοῦσι. τὸ μὲν γὰρ νῦν πλεονεκτῆσαι ὀλι- 44
 γοχρόνιον ἂν ἡμῖν τὸν πλοῦτον παράσχοι· τὸ δὲ ταῦ-
 τα προεμένους ἐκεῖνα κτήσασθαι ὅθιεν ὁ πλοῦτος φύ-
 εται, τοῦτο, ὥς ἐγὼ δοκῶ, ἀεναώτερον ἡμῖν δύναται
 ἂν τὸν ὄλβον καὶ πᾶσι τοῖς ἡμετέροις παρέχειν. οἱ- 45
 μαί δ', ἔφη, καὶ οἴκoi ἡμᾶς τούτου ἕνεκα ἄσκειν καὶ
 γαστροὺς κρεῖττους εἶναι καὶ κερδέων ἀκαίρων, ἢ, εἴ
 ποτε δέοι, δυναίμεθα αὐτοῖς συμφόρως χρῆσθαι· ποῦ
 δ' ἂν ἐν μείζοσι τῶν νῦν παρόντων ἐπιδειξαίμεθ' ἂν
 τὴν παιδείαν ἐγὼ μὲν οὐχ ὄρω. ὁ μὲν οὕτως εἶπε. 46
 συνεῖπε δ' αὐτῷ Ὑστάσπας ἀνὴρ Πέρσης τῶν ὁμοτί-
 μων ὧδε· Δεινὸν γάρ τᾶν εἴη, ὦ Κύρε, εἰ ἐν θήρᾳ
 μὲν πολλάκις ἄσιτοι καρτεροῦμεν, ὅπως θηρίον τι ὑπο-
 χεῖριον ποιησώμεθα καὶ μάλα μικροῦ ἴσως ἄξιον· ὄλ-
 βον δὲ ὅλον πειρώμενοι θηρᾶν εἰ ἐμποδῶν τι ποιη-
 σαίμεθα γενέσθαι ἡμῖν ἢ τῶν μὲν κακῶν ἀνθρώπων
 ἄρχει, τοῖς δ' ἀγαθοῖς πείθεται, οὐκ ἂν πρέποντα
 ἡμῖν δοκοῦμεν ποιεῖν. ὁ μὲν οὖν Ὑστάσπας οὕτως 47
 εἶπεν· οἱ δ' ἄλλοι πάντες ταῦτα συνήγουν. ὁ δὲ Κύ-

ρος εἶπεν, Ἄγε δὴ, ἔφη, ἐπειδὴ ὁμονοοῦμεν ταῦτα, πέμψατε ἀπὸ λόχου ἕκαστος πέντε ἄνδρας τῶν σπουδαιοτάτων· οὗτοι δὲ περιόντες, οὓς μὲν ἂν ὀρῶσι πορσύνοντας τὰπιτήδεια, ἐπαινούντων· οὓς δ' ἂν ἀμελοῦντας, κολαζόντων ἀφειδέστερον ἢ ὥς δεσπόται. οὗτοι μὲν δὴ ταῦτα ἐποιοῦν.

- Υ'. Τῶν δὲ Μήδων τινὲς ἤδη, οἱ μὲν ἀμάξας προωρμημένας καταλαβόντες καὶ ἀποστρέψαντες προσήλανον μεστὰς ὧν δεῖται στρατιά, οἱ δὲ καὶ ἄρμαμάξας γυναικῶν τῶν βελτίστων τῶν μὲν γνησίων, τῶν δὲ καὶ παλλακίδων διὰ τὸ κάλλος συμπεριαγομένων, 2 ταύτας εἰληφότες προσῆγον. πάντες γὰρ ἔτι καὶ νῦν οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν στρατευόμενοι ἔχοντες τὰ πλείστου ἄξια στρατεύονται, λέγοντες ὅτι μᾶλλον μάχονται ἂν εἰ τὰ φίλιτατα παρείη· τούτοις γὰρ φασιν ἀνάγκη εἶναι προθύμως ἀλέξειν. ἴσως μὲν οὖν οὕτως ἔχει, ἴσως δὲ καὶ ποιοῦσιν αὐτὰ τῇ ἡδονῇ χαριζόμενοι.
- 3 Ὁ δὲ Κῦρος θεωρῶν τὰ τῶν Μήδων ἔργα καὶ Ὑρκανίων ὥσπερ κατεμέμφετο καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, εἰ οἱ ἄλλοι τοῦτον τὸν χρόνον ἀκμάζειν τε μᾶλλον ἑαυτῶν ἐδόκουν καὶ προσκτιᾶσθαι τι, αὐτοὶ δ' ἐν ἀργότερα χώρᾳ ὑπομένειν. καὶ γὰρ δὴ οἱ ἀπάγοντες καὶ ἀποδεικνύντες Κύρῳ αἱ ἦγον πάλιν ἀπήλανον, μεταδιώκοντες τοὺς ἄλλους· ταῦτα γὰρ σφίσιν ἔφασαν προστειγᾶσθαι ποιεῖν ὑπὸ τῶν ἀρχόντων. δακνόμενος δὴ ὁ Κῦρος ἐπὶ τούτοις ταῦτα μὲν ὅμως κατεχώριζε· συνεκάλει δὲ πάλιν τοὺς ταξιάρχους, καὶ στὰς ὅπου ἔμελλον πάντες ἀκούσεσθαι τὰ βουλευόμενα λέγει τάδε.
- 4 Ὅτι μὲν, ὦ ἄνδρες φίλοι, εἰ κατάσχοιμεν τὰ νῦν προφαινόμενα, μεγάλα μὲν ἂν ἅπασι Πέρσαις ἀγαθὰ

γένοιτο, μέγιστα δ' ἂν εἰκότως ἡμῖν δι' ὧν πράττε-
 ται, πάντες οἶμαι γιγνώσκωμεν· ὅπως δ' ἂν αὐτῶν
 ἡμεῖς κύριοι γιγνώμεθα, μὴ αὐτάρκεις ὄντες κτήσα-
 σθαι αὐτά, εἰ μὴ ἔσται οἰκείον ἱππικὸν Πέρσαις τοῦ-
 το ἐγὼ οὐκέτι ὀρῶ. ἐννοεῖτε γὰρ δὴ, ἔφη· ἔχομεν 5
 ἡμεῖς οἱ Πέρσαις ὅπλα οἷς δοκοῦμεν τρέπεσθαι τοὺς
 πολεμίους ὁμόσε ἰόντες· καὶ δὴ τρεπόμενοι πῶς ἢ
 ἱππέας ἢ τοξότας ἢ πελταστὰς ἄνευ ἵππων ὄντες δυ-
 ναίμεθ' ἂν φεύγοντας ἢ λαβεῖν ἢ κατακαεῖν; τίνες
 δ' ἂν φοβοῖντο ἡμᾶς προσιόντες κακοῦν ἢ τοξόται ἢ
 ἀκοντισταὶ ἢ ἱππεῖς, εὖ εἰδότες ὅτι οὐδεὶς αὐτοῖς κίν-
 δυνος ὑφ' ἡμῶν κακόν τι παθεῖν μᾶλλον ἢ ὑπὸ τῶν
 πεφυκότων δένδρων; εἰ δ' οὕτω ταῦτ' ἔχει, οὐκ ἔν- 6
 δηλον ὅτι οἱ νῦν παρόντες ἡμῖν ἱππεῖς νομίζουσι
 πάντα τὰ ὑποχείρια γιγνώμενα ἑαυτῶν εἶναι οὐχ ἥτ-
 τον ἢ ἡμέτερα, ἴσως δὲ νῆ Δία καὶ μᾶλλον; νῦν μὲν 7
 οὖν οὕτω ταῦτ' ἔχει κατ' ἀνάγκην. εἰ δ' ἡμεῖς ἱππι-
 κὸν κηισαίμεθα μὴ χεῖρον τούτων, οὐ πᾶσιν ἡμῖν
 καταφανὲς ὅτι τοὺς τ' ἂν πολεμίους δυναίμεθα καὶ
 ἄνευ τούτων ποιεῖν ὅσαπερ νῦν σὺν τούτοις, τούτους
 τε ἔχομεν ἂν τότε μετριώτερον πρὸς ἡμᾶς φρονοῦν-
 τας; ὁπότε γὰρ παρεῖναι ἢ ἀπεῖναι βούλοιντο, ἥτιον
 ἂν ἡμῖν μέλοι, εἰ αὐτοὶ ἄνευ τούτων ἀρκοῖμεν ἡμῖν
 αὐτοῖς. εἰεν· ταῦτα μὲν δὴ οἶμαι οὐδεὶς ἂν ἀντιγινω- 8
 μονήσῃε μὴ οὐχὶ τὸ πᾶν διαφέρειν Περσῶν γενέσθαι
 οἰκείον ἱππικόν· ἀλλ' ἐκεῖνο ἴσως ἐννοεῖτε πῶς ἂν
 τοῦτο γένοιτο. ἄρ' οὖν σκεψώμεθα, εἰ βουλοίμεθα
 καθιστάναι ἱππικόν, τί ἡμῖν ὑπάρχει καὶ τίς ἐνδεῖ;
 οὐκοῦν ἱπποὶ μὲν οὗτοι πολλοὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ κατ- 9
 εἰλημμένοι καὶ χαλινοὶ οἷς πεύθονται καὶ τᾶλλα ὅσα

- δεῖ ἵπποις ἔχουσι χρῆσθαι. ἀλλὰ μὴν καὶ οἷς γε δεῖ
 ἄνδρα ἱππέα χρῆσθαι ἔχομεν, θώρακας μὲν ἐρύματα
 τῶν σωμάτων, παλτὰ δὲ οἷς καὶ μεθιέντες καὶ ἔχον-
 10 τες χρῶμεθ' ἄν. τί δὴ τὸ λοιπόν; δῆλον ὅτι ἀνδρῶν
 δεῖ. οὐκοῦν τοῦτο μάλιστα ἔχομεν· οὐδὲν γὰρ οὕτως
 ἡμέτερόν ἐστιν ὥς ἡμεῖς ἡμῖν αὐτοῖς. ἀλλ' ἐρεῖ τις
 ἴσως ὅτι οὐκ ἐπιστάμεθα. μὰ Δί' οὐδὲ γὰρ τούτων
 τῶν ἐπισταμένων νῦν πρὶν μαθεῖν οὐδεὶς ἠπίστατο.
 11 ἀλλ' εἴποι ἄν τις ὅτι παῖδες ὄντες ἐμάνηθον. καὶ
 πότερα παῖδές εἰσι φρονιμώτεροι ὥστε μαθεῖν τὰ φρα-
 ζόμενα καὶ δεικνύμενα ἢ ἄνδρες; πότεροι δὲ ἂν μά-
 θωσιν ἱκανώτεροι τῷ σώματι ἐκπονεῖν, οἱ παῖδες ἢ
 12 οἱ ἄνδρες; ἀλλὰ μὴν σχολή γε ἡμῖν μανθάνειν ὅση
 οὔτε παισὶν οὔτε ἄλλοις ἀνδράσιν· οὔτε γὰρ τοξεύειν
 ἡμῖν μαθητέον ὥσπερ τοῖς παισὶ προεπιστάμεθα γὰρ
 τοῦτο· οὔτε μὴν ἀκοντίζειν· ἐπιστάμεθα γὰρ καὶ τοῦτο·
 ἀλλ' οὐδὲ μὴν, ὥσπερ τοῖς ἄλλοις ἀνδράσι τοῖς μὲν
 γεωργίαι ἀσχολίαν παρέχουσι, τοῖς δὲ τέχναι, τοῖς
 δὲ ἄλλα οἴκει· ἡμῖν δὲ στρατεύεσθαι οὐ μόνον σχο-
 13 λή, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη. ἀλλὰ μὴν οὐχ ὥσπερ ἄλλα πολ-
 λὰ τῶν πολεμικῶν χαλεπὰ μὲν, χρήσιμα δέ· ἱππικὴ
 δὲ οὐκ ἐν ὁδῷ μὲν ἡδίω ἢ αὐτοῖν τοῖν ποδοῖν πο-
 ρεύεσθαι; ἐν δὲ σπονδῇ οὐχ ἡδὺ ταχὺ μὲν φίλῳ παρα-
 γενέσθαι, εἰ δέοι, ταχὺ δέ, εἴτε ἄνδρα εἴτε θῆρα
 δέοι διώκεσθαι, καταλαβεῖν; ἐκείνο δὲ οὐχὶ εὐπειτές
 τὸ ὅτι ἂν δέῃ ὄπλον φέρειν τὸν ἵππον τοῦτο συμφέ-
 14 ρειν; οὐκ οὐν ταῦτό γ' ἐστὶν ἔχειν τε καὶ φέρειν. ὃ
 γε μὴν μάλιστα ἂν τις φοβηθῇ, μὴ εἰ δεήσει ἔφ'
 ἵππον κινδυνεύειν ἡμᾶς πρότερον πρὶν ἀκριβοῦν τὸ
 ἔργον τοῦτο, κάπειτα μήτε πεζοὶ εἴ τι ὤμεν μήτε πω

ἵππεῖς ἱκανοί, ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἀμήχανον· ὅπως γὰρ
 ἂν βουλώμεθα, ἐξέσται ἡμῖν πεζοῖς εὐθὺς μάχεσθαι·
 οὐδὲν γὰρ τῶν πεζικῶν ἀπομαθησόμεθα ἵππεύειν μα-
 θάνοντες. Κύρος μὲν οὕτως εἶπε· Χρυσάντας δὲ συν- 15
 αγορεύων αὐτῷ ὧδε ἔλεξεν.

Ἄλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη, οὕτως ἐπιθυμῶ ἵππεύειν
 μαθεῖν ὥς νομίζω, ἣν ἵππεὺς γένωμαι, ἀνθρώπος
 πτηνὸς ἔσεσθαι. νῦν μὲν γὰρ ἔγωγε ἀγαπῶ ἣν γ' ἐξ 16
 ἴσου τῷ θεῖν ὀρμηθεὶς ἀνθρώπων μόνον τῇ κεφαλῇ
 πρόσχω, κἂν θηρίον παραθέον ἰδὼν δυνασθῶ διατει-
 νάμενος φθάσαι ὥστε ἀκοντίσαι ἢ τοξεύσαι πρὶν πά-
 νυ πρόσω αὐτὸ γενέσθαι. ἣν δ' ἵππεὺς γένωμαι, δυ-
 νήσομαι μὲν ἄνδρα ἐξ ὄψεως μήκους καθαιρεῖν· δυ-
 νήσομαι δὲ θηρία διώκων τὰ μὲν ἐκ χειρὸς παῖειν
 καταλαμβάνων, τὰ δὲ ἀκοντίζειν ὥσπερ ἐσθηκόντα· [καὶ
 γὰρ ἔὰν ἀμφοτέρω ταχέα ᾖ, ὅμως ἔὰν πλησίον γίγνη-
 ται ἀλλήλων, ὥσπερ τὰ ἐσθηκόντα ἐστίν.] ὃ δὲ δὴ μά- 17
 λιστα δοκῶ ζῶων, ἔφη, ἐξηλωκέναι ἵπποκενταύρους,
 εἰ ἐγένοντο, ὥστε προβουλεύεσθαι μὲν ἀνθρώπου
 φρονήσει, ταῖς δὲ χερσὶ τὸ δέον παλαμᾶσθαι, ἵππου
 δὲ τάχος ἔχειν καὶ ἰσχύν, ὥστε τὸ μὲν φεῦγον αἰρεῖν,
 τὸ δ' ὑπομένον ἀνατρέπειν, οὐκοῦν πάντα καὶ γὰρ ταῦτα
 ἵππεὺς γενόμενος συγκομίζομαι πρὸς ἑμαντόν. προ- 18
 νοεῖν μὲν γε ἔξω πάντα τῇ ἀνθρωπίνῃ γνώμῃ, ταῖς
 δὲ χερσὶν ὀπλοφορήσω, διώξομαι δὲ τῷ ἵππῳ, τὸν δ'
 ἐναντίον ἀνατρέψω τῇ τοῦ ἵππου δυνάμει, ἀλλ' οὐ συμ-
 πεφυκῶς δεδήσομαι ὥσπερ οἱ ἵπποκενταυροί· οὐκοῦν 19
 τοῦτό γε κρεῖττον ἢ συμπεφυκέναι. τοὺς μὲν γὰρ ἵππο-
 κενταύρους οἶμαι ἔγωγε πολλοῖς μὲν ἀπορεῖν τῶν ἀν-
 θρώποις ἡνῶρημένων ἀγαθῶν ὅπως δεῖ χρῆσθαι, πολ-

- λοῖς δὲ τῶν ἵπποις πεφυκότων ἡδέων πῶς αὐτῶν χρῆ
 20 ἀπολαύειν. ἔγὼ δὲ ἦν ἱππέειν μάθω, ὅταν μὲν ἐπὶ
 τοῦ ἵππου γένωμαι, τὰ τοῦ ἱποκενταύρου δῆπου δια-
 πράξομαι· ὅταν δὲ καταβῶ, δειπνήσω καὶ ἀμφιέσο-
 μαι καὶ καθευδήσω ὥσπερ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι· ὥστε
 τί ἄλλο ἢ διαιρετὸς ἱποκένταυρος καὶ πάλιν σύνθε-
 21 τος γίγνομαι; ἔτι δ', ἔφη, καὶ τοῖσδε πλεονεκτήσω
 τοῦ ἱποκενταύρου· ὁ μὲν γὰρ δυοῖν ὀφθαλμοῖν ἑώρα
 τε καὶ δυοῖν ὥτοις ἤκουεν· ἐγὼ δὲ τέτταρσι μὲν ὀ-
 φθαλμοῖς τεκμαροῦμαι, τέτταρσι δὲ ὥσιν αἰσθῆσομαι·
 πολλὰ γάρ φρασι καὶ ἵππον ἀνθρώπων τοῖς ὀφθαλμοῖς
 προσορῶντα δηλοῦν, πολλὰ δὲ τοῖς ὥσιν προακούοντα
 σημαίνειν. ἐμὲ μὲν οὖν, ἔφη, γράφε τῶν ἱππεύειν
 ὑπερεπιθυμούντων. Νῆ τὸν Δί', ἔφασαν οἱ ἄλλοι πάν-
 22 τες, καὶ ἡμᾶς γε. ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος λέγει, Τί
 οὖν, ἔφη, ἐπεὶ σφόδρα ἡμῖν δοκεῖ ταῦτα, εἰ καὶ νό-
 μον ἡμῖν αὐτοῖς ποιησαίμεθα αἰσχρὸν εἶναι, οἷς ἂν
 ἵππους ἐγὼ πορίσω, ἢν τις φονῇ πεζῇ ἡμῶν πορευό-
 μενος, ἢν τε πολλὴν ἢν τε ὀλίγην ὁδὸν δέῃ διελθεῖν;
 ἵνα καὶ παντάπασιν ἱποκενταύρους ἡμᾶς οἴωνται ἄν-
 23 θρωποι εἶναι. ὁ μὲν οὕτως ἐπήρετο, οἱ δὲ πάντες
 συνήνεσαν ὥστ' ἔτι καὶ νῦν ἔξ ἐκείνου χρῶνται Πέρ-
 σαι οὕτω, καὶ οὐδεὶς ἂν τῶν καλῶν κἀγαθῶν ἐκῶν
 ὀφθῇ Περσῶν οὐδαμῇ πεζὸς ἰών. οἱ μὲν δὴ ἐν τού-
 τοις τοῖς λόγοις ἦσαν.
- δ'. Ἡνίκα δ' ἦν ἕξω μέσον ἡμέρας, προσήλανον
 μὲν οἱ Μῆδοι ἱππεῖς καὶ Ὑρκάνιοι, ἵππους τε ἄγον-
 τες αἰχμαλώτους καὶ ἄνδρας· ὅσοι γὰρ τὰ ὄπλα παρε-
 2 δίδουσαν, οὐ κατέκανον· ἐπεὶ δὲ προσήλασαν, πρῶτον
 μὲν αὐτῶν ἐπυνθάνετο ὁ Κῦρος εἰ σωθεῖεν πάντες

αὐτῶ· ἐπεὶ δὲ τοῦτ' ἔφασαν, ἐκ τούτου ἠρώτα τί
 ἔπραξαν. οἱ δὲ διηγοῦντο ἅ τ' ἐποίησαν καὶ ὥς ἀν-
 δρείως ἕκαστα ἐμεγαληγόρουν. ὁ δὲ διήκουέ τε ἡδέως 3
 πάντων ἃ ἐβούλοντο λέγειν· ἔπειτα δὲ καὶ ἐπῆνεσεν
 αὐτοῖς οὕτως· Ἀλλὰ καὶ δῆλοί τοι, ἔφη, ἔστι ὅτι ἀν-
 δρες ἀγαθοὶ ἐγένεσθε καὶ γὰρ μείζους φαίνεσθε καὶ
 καλλίους καὶ γοργότεροι ἢ πρόσθεν ἰδεῖν. ἐκ δὲ τού- 4
 του ἐπυνθάνετο ἤδη αὐτῶν καὶ ὁπόσῃν ὁδὸν διήλα-
 σαν καὶ εἰ οἰκοῖτο ἡ χώρα. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι καὶ πολ-
 λὴν διελάσειαν καὶ πᾶσα οἰκοῖτο καὶ μεστή εἴη καὶ
 οἰῶν καὶ αἰγῶν καὶ βοῶν καὶ ἵππων καὶ σίτου καὶ
 πάντων ἀγαθῶν. Δυσοῖν ἄν, ἔφη, ἐπιμελητέον ἡμῖν 5
 εἶη, ὅπως τε κρείττους ἐσόμεθα τῶν ταῦτα ἐχόντων
 καὶ ὅπως αὐτοὶ μενοῦσιν· οἰκουμένη μὲν γὰρ χώρα
 πολλοῦ ἄξιον κτήμα· ἐρήμη δ' ἀνθρώπων οὔσα ἐρήμη
 καὶ τῶν ἀγαθῶν γίγνεται. τοὺς μὲν οὖν ἀμυνομένους, 6
 ἔφη, οἶδα ὅτι κατεκάνετε, ὀρθῶς ποιοῦντες· τοῦτο γὰρ
 μάλιστα σώζει τὴν νίκην· τοὺς δὲ παραδιδόντας αἰχ-
 μαλώτους ἡγάγετε· οὗς εἰ ἀφείημεν, τοῦτ' αὖ σύμφο-
 ρον ἄν, ὥς ἐγὼ φημι, ποιήσασιν· πρῶτον μὲν γὰρ 7
 νῦν οὐκ ἄν φυλάττεσθαι οὐδὲ φυλάττειν ἡμᾶς τού-
 τους δέοι, οὐδ' αὖ σιτοποιεῖν τούτοις· οὐ γὰρ λιμῶ
 γε δῆπου κατακανοῦμεν αὐτούς· ἔπειτα δὲ τούτους
 ἀφέντες πλείοσιν αἰχμαλώτοις χρησόμεθα. ἦν γὰρ 8
 κρατῶμεν τῆς χώρας, πάντες ἡμῖν οἱ ἐν αὐτῇ οἰκοῦν-
 τες αἰχμάλωτοι ἔσονται· μᾶλλον δὲ τούτους ζῶντας
 ἰδόντες καὶ ἀφενθέντας μενοῦσιν οἱ ἄλλοι καὶ πείθε-
 σθαι αἰρήσονται μᾶλλον ἢ μάχεσθαι. ἐγὼ μὲν οὖν
 οὕτω γινώσκω· εἰ δ' ἄλλο τις ὁρᾷ ἄμεινον, λεγέτω.
 οἱ δὲ ἀκούσαντες συνήνουν ταῦτα ποιεῖν. οὕτω δὲ 9

- 10 Κῦρος καλέσας τοὺς αἰχμαλώτους λέγει τοιάδε· Ἄνδρες, ἔφη, νῦν τε ὅτι ἐπείθεσθε τὰς ψυχὰς περιεποιήσασθε, τοῦ τε λοιποῦ, ἣν οὕτω ποιήτε, οὐδ' ὅτι οὖν καινὸν ἔστε ὑμῖν ἀλλ' ἢ οὐχ ὁ αὐτὸς ἄρξει ὑμῶν ὅσπερ καὶ πρότερον· οἰκίσετε δὲ τὰς αὐτὰς οἰκίας καὶ χώραν τὴν αὐτὴν ἐργάσεσθε καὶ γυναιξὶ ταῖς αὐταῖς συνοικήσετε καὶ παίδων τῶν ὑμετέρων ἄρξετε ὡσπερ
- 11 νῦν· ἡμῖν μέντοι οὐ μαχεῖσθε οὐδὲ ἄλλω οὐδενί· ἡνίκα δ' ἂν τις ὑμᾶς ἀδικῇ, ἡμεῖς ὑπὲρ ὑμῶν μαχούμεθα. ὅπως δὲ μὴδ' ἐπαγγέλλῃ μηδεὶς ὑμῖν στρατεύειν, τὰ ὅπλα πρὸς ἡμᾶς κομίσαστε· καὶ τοῖς μὲν κομίζουσιν ἔσται εἰρήνη καὶ ἃ λέγομεν ἀδόλως· ὅπόσοι δ' ἂν τὰ πολεμικὰ μὴ ἀποφέρωσιν ὅπλα, ἐπὶ τούτους ἡμεῖς
- 12 καὶ δὴ στρατευσόμεθα. ἔαν δέ τις ὑμῶν καὶ ἰὼν ὥς ἡμᾶς εὐνοϊκῶς καὶ πρᾶττων τι καὶ διδάσκων φαίνηται, τοῦτον ἡμεῖς ὥς εὐεργέτην καὶ φίλον, οὐχ ὥς δοῦλον περιέψομεν. ταῦτα οὖν, ἔφη, αὐτοὶ τε ἴσate
- 13 καὶ τοῖς ἄλλοις διαγγέλλετε. ἦν δ' ἄρα, ἔφη, ὑμῶν βουλομένων ταῦτα μὴ πεύθονται τινες, ἐπὶ τούτους ἡμᾶς ἄγετε, ὅπως ἡμεῖς ἐκείνων, μὴ ἐκεῖνοι ὑμῶν ἄρχωσιν. ὁ μὲν δὴ ταῦτ' εἶπεν· οἱ δὲ προσεκύνουν τε καὶ ὑπισχνοῦντο ταῦτα ποιήσειν.
- εἰ. Ἐπεὶ δ' ἐκεῖνοι ὄχοντο, ὁ Κῦρος εἶπεν, Ὡρα δὴ, ὦ Μῆδοι καὶ Ἀρμένιοι, δειπνεῖν πᾶσιν ἡμῖν· παρεσκευάσται δὲ ὑμῖν τὰπιτήδεια ὥς ἡμεῖς βέλτιστα ἐδυνάμεθα. ἀλλ' ἴτε καὶ ἡμῖν πέμπετε τοῦ πεποιημένου σίτου τὸν ἡμισυν· ἱκανὸς δὲ ἀμφοτέροις πεποίηται· ὄψον δὲ μὴ πέμπετε μηδὲ πιεῖν· ἱκανὰ γὰρ ἔχομεν παρ' ἡμῖν αὐτοῖς παρεσκευασμένα. καὶ ὑμεῖς δέ, ὦ Ὑρκάνιοι, ἔφη, διάγετε αὐτοὺς ἐπὶ τὰς σκηνάς, τοὺς

μὲν ἄρχοντας ἐπὶ τὰς μεγίστας, γινώσκετε δέ, τοὺς
 δ' ἄλλους ὥς ἂν δοκῇ κάλλιστα ἔχειν· καὶ αὐτοὶ δὲ
 δειπνεῖτε ὅπου περ ἡδιστον ὑμῖν· σὺ μὲν γὰρ ὑμῖν
 καὶ ἀκέραιοι αἱ σκηναί· παρεσκευάσται δὲ καὶ ἐνθά-
 δε ὥσπερ καὶ τοῦτοις. καὶ τοῦτο δὲ ἴστε ἀμφότεροι 3
 ὅτι τὰ μὲν ἔξω ὑμῖν ἡμεῖς νυκτοφυλακήσομεν, τὰ δ'
 ἐν ταῖς σκηναῖς αὐτοὶ ὄρατε καὶ τὰ ὅπλα εὖ τίθεσθε·
 οἱ γὰρ ἐν ταῖς σκηναῖς οὕτω φίλοι ἡμῖν. οἱ μὲν δὴ 4
 Μῆδοι καὶ οἱ ἀμφὶ Τιγράνην ἐλοῦντο, καί, ἣν γὰρ
 παρεσκευασμένα, ἱμάτια μεταλαβόντες ἐδείκνουν, καὶ
 οἱ ἵπποι αὐτοῖς εἶχον τὰ πιτήδεια· καὶ τοῖς Πέρσαις
 δὲ ἔπεμπον τῶν ἄρτων τοὺς ἡμίσεις. ὄψον δὲ οὐκ
 ἔπεμπον οὐδ' οἶνον, οἴομενοι ἔχειν τοὺς ἀμφὶ Κῦρον
 εἶναι ἄφθονα ταῦτα. ὁ δὲ Κῦρος ταῦτα ἔλεγεν, ὄψον
 μὲν τὸν λιμόν, πλεῖν δ' ἀπὸ τοῦ παραρρέοντος ποτα-
 μοῦ. ὁ μὲν οὖν Κῦρος δειπνίσας τοὺς Πέρσας, ἐπεὶ 5
 συνεσκότιασε, κατὰ πεμπάδας καὶ κατὰ δεκάδας πολ-
 λούς αὐτῶν διέπεμψε καὶ ἐκέλευσε κύκλῳ τοῦ στρατο-
 πέδου κρυπτεῦν, νομίζων ἅμα μὲν φυλακὴν ἔσεσθαι,
 ἂν τις ἔξωθεν προσῆλθῃ, ἅμα δέ, ἂν τις ἔξω φέρων χρή-
 ματα ἀποδιδράσκῃ, ἀλώσεσθαι αὐτόν· καὶ ἐγένετο οὕ-
 τω· πολλοὶ μὲν γὰρ ἀπεδίδρασκον, πολλοὶ δὲ ἐάλω-
 σαν. ὁ δὲ Κῦρος τὰ μὲν χρήματα τοὺς λαβόντας εἶα 6
 ἔχειν, τοὺς δὲ ἀνθρώπους ἀποσφάζει ἐκέλευσεν· ὥστε
 τοῦ λοιποῦ οὐδὲ βουλόμενος ἂν ἡῦρες ῥαδίως τὸν
 νύκτωρ πορευόμενον. οἱ μὲν δὴ Πέρσαι οὕτω διη- 7
 γον· οἱ δὲ Μῆδοι καὶ εὐωχοῦντο καὶ ἔπινον καὶ ἡθ-
 λοῦντο καὶ πάσης εὐθυμίας ἐνεπίμπλαντο· πολλὰ γὰρ
 καὶ τὰ τοιαῦτα ἦλω, ὥστε μὴ ἀπορεῖν ἔργων τοὺς ἐγρη-
 γορότας.

- 8 Ὁ δὲ Κναξάρης ὁ τῶν Μήδων βασιλεὺς τὴν μὲν
 νύκτα ἐν ἣ ἐξῆλθεν ὁ Κύρος αὐτός τε ἐμεθύσκετο
 μεθ' ὧν περ ἐσκήνου ὡς ἐπ' εὐτυχίᾳ, καὶ τοὺς ἄλλους
 δὲ Μήδους ᾤετο παρεῖναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ πλὴν
 ὀλίγων, ἀκούων θόρυβον πολὺν· οἱ γὰρ οἰκείται τῶν
 Μήδων, ἅτε τῶν δεσποτῶν ἀπεληλυθόντων, ἀνειμένως
 ἔπινον καὶ ἐθορύβουν, ἄλλως τε καὶ ἐκ τοῦ Ἀσσυ-
 ρίου στρατεύματος καὶ οἶνον καὶ ἄλλα πολλὰ εἰληφό-
 9 τες. Ἐπει δὲ ἡμέρα ἐγένετο, καὶ ἐπὶ θύρας οὐδεὶς
 ἦκε πλὴν οἵπερ καὶ συνεδείκνουν, καὶ τὸ στρατόπε-
 δον ἤκουε κενὸν εἶναι τῶν Μήδων καὶ τῶν ἱππέων,
 καὶ ἑώρα, ἐπειδὴ ἐξῆλθεν, οὕτως ἔχοντα, ἐνταῦθα δὴ
 ἐβριμοῦτό τε τῷ Κύρῳ καὶ τοῖς Μήδοις τῷ καταλι-
 πόντας αὐτὸν ἔρημον οἴχεσθαι, καὶ εὐθύς, ὥσπερ λέ-
 γεται ὠμὸς εἶναι καὶ ἀγνώμων, τῶν παρόντων κελεύει
 τινὰ λαβόντα τοὺς ἑαυτοῦ ἱππέας πορεύεσθαι ὡς τά-
 χιστα ἐπὶ τὸ ἀμφὶ Κύρον στρατεύμα καὶ λέγειν τάδε.
- 10 Ὡμην μὲν ἔγωγε, οὐδ' ἂν σέ, ὦ Κῦρε, περὶ ἐμοῦ
 οὕτως ἀπρονοήτως βουλευῆσαι, εἰ δὲ Κῦρος οὕτω γι-
 γνώσκοι, οὐκ ἂν ὑμᾶς, ὦ Μῆδοι, ἐθελῆσαι οὕτως
 ἔρημον ἐμὲ καταλιπεῖν. καὶ νῦν, ἂν μὲν Κῦρος βού-
 11 ληται, εἰ δὲ μή, ὑμεῖς γε τὴν ταχίστην πάρεσιε. ταῦ-
 τα δὴ ἐπέστελεν. ὁ δὲ τατιόμενος πορεύεσθαι ἔφη,
 Καὶ πῶς, ὦ δέσποτα, ἐγὼ εὐρήσω ἐκείνους; Πῶς δὲ
 Κῦρος, ἔφη, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἐφ' οὓς ἐπορεύοντο;
 Ὅτι νῆ Δί', ἔφη, ἀκούω ἀφεστηκότας τῶν πολεμίων
 Ὑρκανίους τινὰς καὶ ἐλθόντας δεῦρο οἴχεσθαι ἡγου-
 12 μένους αὐτῷ. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κναξάρης πολὺν
 μᾶλλον ἐπὶ τῷ Κύρῳ ὠργίζεται τῷ μηδ' εἰπεῖν αὐτῷ
 ταῦτα, καὶ πολλῇ σπουδῇ μᾶλλον ἐπεμπεν ἐπὶ τοὺς

Μήδους, ὡς ψιλώσων αὐτόν, καὶ ἰσχυρότερον ἔτι ἢ πρόσθεν τοῖς Μήδοις ἀπειλῶν ἀπεκάλει, καὶ τῷ πεμπομένῳ δὲ ἠπειλεῖ, εἰ μὴ ἰσχυρῶς ταῦτα ἀπαγγέλλοι.

*Ο μὲν δὴ πεμπόμενος ἐπορεύετο ἔχων τοὺς ἑαν- 13
τοῦ ἱππέας ὡς ἑκατόν, ἀνιῶμενος ὅτι οὐ καὶ αὐτὸς τότε ἐπορεύθη μετὰ τοῦ Κύρου. ἐν δὲ τῇ ὁδῷ πο-
ρευόμενοι διασχισθέντες τρίβῳ τινὶ ἐπλανῶντο, καὶ οὐ πρόσθεν ἀφίκοντο ἐπὶ τὸ φίλιον στρατεύμα πρὶν ἐντυγχόντες ἀποχωροῦσά τισι τῶν Ἀσσυρίων ἠγάγκασαν αὐτοὺς ἡγεῖσθαι καὶ οὕτως ἀφικνοῦνται τὰ πυρὰ κα-
τιδόντες ἀμφὶ μέσας πῖσις νύκτας. ἔπει δ' ἐγένοντο 14
πρὸς τῷ στρατοπέδῳ, οἱ φύλακες, ὥσπερ εἰρημένον ἦν ὑπὸ Κύρου, οὐκ εἰσέφρηκαν αὐτοὺς πρὸ ἡμέρας. ἔπει δὲ ἡμέρα ὑπέφαινε, πρῶτον μὲν τοὺς μάγους κα-
λέσας ὁ Κύρος τὰ τοῖς θεοῖς νομιζόμενα ἐπὶ τοῖς τοι- οὔτοις ἀγαθοῖς ἐξαιρεῖσθαι ἐκέλευε. καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ ταῦτα εἶχον· ὁ δὲ συγκαλέσας τοὺς ὁμοτίμους εἶπεν, 15
Ἄνδρες, ὁ μὲν θεὸς προφαίνει πολλὰ καγαθὰ ἡμεῖς δὲ οἱ Πέρσαι ἐν τῷ παρόντι ὀλίγοι ἐσμέν ὡς ἐγκρα-
τεῖς εἶναι αὐτῶν. εἴτε γὰρ ὁπόσα ἂν προσεργασώμε-
θα, μὴ φυλάξομεν, πάλιν ταῦτα ἀλλότρια ἔσται· εἴτε καταλείψομεν τινας ἡμῶν αὐτῶν φύλακας ἐπὶ τοῖς ἐφ' ἡμῖν γιγνομένοις, αὐτίκα οὐδεμίαν ἰσχὺν ἔχοντες ἀνα-
φανούμεθα. δοκεῖ οὖν μοι ὡς τάχιστα ἵεναι τινὰ ὑμῶν 16
εἰς Πέρσας καὶ διδάσκειν ἅπερ ἐγὼ λέγω, καὶ κελεύειν ὡς τάχιστα ἐπιπέμπειν στρατεύμα, εἴπερ ἐπιθυ-
μοῦσι Πέρσαι τὴν ἀρχὴν τῆς Ἀσίας αὐτοῖς καὶ τὴν κάρπωσιν γενέσθαι. ἴθι μὲν οὖν σὺ, ἔφη, ὁ πρεσβύ- 17
τατος, καὶ ἰὼν ταῦτα λέγε, καὶ ὅτι οὗς ἂν πέμπωσι στρατιώτας, ἐπειδὴν ἔλθωσι παρ' ἐμέ, ἐμοὶ μελήσει

περὶ τροφῆς αὐτοῖς. ἃ δ' ἔχομεν ἡμεῖς, ὄρᾱν μὲν αὐ-
τός, κρύπτει δὲ τούτων μηδέν, ὅ,τι δὲ τούτων ἐγὼ
πέμπων εἰς Πέρσας καλῶς καὶ νομίμως ποιοίην ἂν τὰ
μὲν πρὸς τοὺς θεοὺς τὸν πατέρα ἐρώτα, τὰ δὲ πρὸς
τὸ κοινὸν τὰς ἀρχάς. πεμπάντων δὲ καὶ ὀπιτήρας ὦν
πράττομεν καὶ φρασιτήρας ὦν ἐρωτῶμεν. καὶ σὺ μὲν,
ἔφη, συσκευάζου καὶ τὸν λόχον προπομπὸν ἄγε.

- 18 Ἐκ τούτου δὲ καὶ τοὺς Μήδους ἐκάλει, καὶ ἅμα
ὁ παρὰ τοῦ Κναξάρου ἄγγελος παρίσταται, καὶ ἐν
πᾶσι τὴν τε πρὸς Κῦρον ὀργὴν καὶ τὰς πρὸς Μήδους
ἀπειλὰς αὐτοῦ ἔλεγε· καὶ τέλος εἶπεν ὅτι ἀπιέναι Μή-
19 δους κελεύει, καὶ εἰ Κῦρος μένειν βούλεται. οἱ μὲν
οὖν Μῆδοι ἀκούσαντες τοῦ ἀγγέλου ἐσίγησαν, ἀπο-
ροῦντες μὲν πῶς χρὴ καλοῦντος ἀπειθεῖν, φοβούμενοι
δὲ πῶς χρὴ ἀπειλοῦντι ὑπακοῦσαι, ἄλλως τε καὶ εἰ-
20 δότες τὴν ὁμότητα αὐτοῦ. ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, Ἄλλ'
ἐγὼ, ὦ ἄγγελέ τε καὶ Μῆδοι, οὐδέν, ἔφη, θαυμάζω
εἰ Κναξάρης, πολλοὺς μὲν πολεμίους τότ' ἰδὼν, ἡμᾶς
δὲ οὐκ εἰδὼς ὅ,τι πράττομεν, ὀκνεῖ περὶ τε ἡμῶν καὶ
περὶ αὐτοῦ· ἐπειδὴν δὲ αἰσθῆται πολλοὺς μὲν τῶν
πολεμίων ἀπολωλότας, πάντας δὲ ἀπεληλαμένους, πρῶ-
τον μὲν παύσεται φοβούμενος, ἔπειτα γνώσεται, ὅτι
οὐ νῦν ἐρημος γίγνεται, ἥνίκα οἱ φίλοι αὐτοῦ τοὺς
21 ἐκείνου ἐχθροὺς ἀπολλύασιν. ἀλλὰ μὴν μέμψεώς γε
πῶς ἐσμέν ἄξιοι, εὖ τε ποιοῦντες ἐκεῖνον καὶ οὐδὲ
ταῦτα αὐτιόματίσαντες; ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἐκεῖνον ἔπεισα
ἔασαί με λαβόντα ὑμᾶς ἐξελθεῖν· ὑμεῖς δὲ οὐχ' ὥς ἐπι-
θυμοῦντες τῆς ἐξόδου ἠρωτήσατε εἰ ἐξίετε καὶ νῦν
δεῦρ' ἥκατε, ἀλλ' ὑπ' ἐκείνου κελευσθέντες ἐξίεναι
διὰ ὑμῶν μὴ ἀχθομένῳ εἶη. καὶ ἡ ὀργὴ οὖν αὕτη

σάφ' οἶδα ὑπὸ τε τῶν ἀγαθῶν πεπανθήσεται καὶ σὺν
 τῷ φόβῳ λήγοντι ἄπεισι. νῦν μὲν οὖν, ἔφη, σύ τε, 22
 ὦ ἄγγελε, ἀνάπαισαι, ἐπεὶ καὶ πεπόνηκας, ἡμεῖς τε,
 ὦ Πέρσαι, ἐπεὶ προσδεχόμεθα πολεμίους ἦτοι μαχον-
 μένους γε ἢ πεισομένους παρέσεσθαι, ταχθῶμεν ὥς
 κάλλιστα· οὕτω γὰρ ὁρωμένους εἰκὸς πλεον προανύ-
 τειν ὧν χρῆζομεν. σὺ δ', ἔφη, ὁ τῶν Ὑρκανίων ἄρ-
 χων, ὑπόμεινον προστάξας τοῖς ἡγεμόσι τῶν σῶν
 στρατιωτῶν ἐξοπλίζειν αὐτούς. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ποιήσας 23
 ὁ Ὑρκάνιος προσῆλθε, λέγει ὁ Κῦρος, Ἐγὼ δέ, ἔφη,
 ὦ Ὑρκάνιε, ἡδομαι αἰσθανόμενος ὅτι μόνον φιλίαν
 ἐπιδεικνύμενος πάρει, ἀλλὰ καὶ σύνεσιν φαίνει μοι
 ἔχειν. καὶ νῦν ὅτι συμφέρει ἡμῖν ταῦτά δηλον. ἐμοί
 τε γὰρ πολέμοι Ἀσσύριοι, σοὶ τε νῦν ἐχθρόνες εἰσιν
 ἢ ἐμοί· οὕτως οὖν ἡμῖν ἀμφοτέροις βουλευτέον ὅπως 24
 τῶν μὲν νῦν παρόντων μηδεὶς ἀποστατήσῃ ἡμῖν συμ-
 μάχων, ἄλλους δέ, ἔαν δυνώμεθα, προσληφώμεθα.
 τοῦ δὲ Μήδου ἡκουες ἀποκαλοῦντος τοὺς ἱππέας· εἰ
 δ' οὗτοι ἀπίασιν, ἡμεῖς μόνοι οἱ πεζοὶ μενοῦμεν. οὐ- 25
 τως οὖν δεῖ ποιεῖν ἐμὲ καὶ σὲ ὅπως ὁ ἀποκαλῶν οὐ-
 τος καὶ αὐτὸς μένειν παρ' ἡμῖν βουλήσεται. σὺ μὲν
 οὖν εὐρὼν σκηνὴν δὸς αὐτῷ ὅπου κάλλιστα διάξει
 πάντα τὰ θέοντα ἔχων· ἐγὼ δ' αὖ πειράσομαι αὐτῷ
 ἔργον τι προστάξαι ὅπερ αὐτὸς ἡδίων πράξει ἢ ἄπεισι·
 καὶ διαλέγον δὲ αὐτῷ ὅποσα ἐλπίς γενέσθαι ἀγαθὰ
 πᾶσι τοῖς φίλοις, ἦν ταῦτ' εὖ γένηται· ποιήσας μὲν τοι
 αὐτὰ ἦκε πάλιν παρ' ἐμέ.

Ὁ μὲν δὴ Ὑρκάνιος τὸν Μήδον ὥχετο ἄγων ἐπὶ 26
 σκηνῇ· ὁ δ' εἰς Πέρσας ἰὼν παρῇν συνεσκευασμένος·
 ὁ δὲ Κῦρος αὐτῷ ἐπέστελλε πρὸς μὲν Πέρσας λέγειν

ἃ καὶ πρόσθεν ἐν τῷ λόγῳ δεδήλωται, Κναξάρη δὲ ἀποδοῦναι τὰ γράμματα. ἀναγνῶναι δέ σοι καὶ τὰ ἐπιστελλόμενα, ἔφη, βούλομαι, ἵνα εἰδῶς αὐτὰ ὁμολογῆς, ἐάν τί σε πρὸς ταῦτα ἔρωτῃ. ἐνῆν δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ τάδε.

- 27 Κῦρος Κναξάρη χαίρειν. ἡμεῖς σε οὔτε ἔρημον κατελίπομεν· οὐδείς γάρ, ὅταν ἐχθρῶν κρατῇ, τότε φίλων ἔρημος γίγνεται· οὐδὲ μὴν ἀποχωροῦντές γέ σε οἴομεθα ἐν κινδύνῳ καθιστάναί· ἀλλὰ ὅσῳ πλέον ἀπέχομεν, τοσοῦτῳ πλείονά σοι τὴν ἀσφάλειαν ποιεῖν
- 28 νομίζομεν· οὐ γὰρ οἱ ἐγγύτατα τῶν φίλων καθήμενοι μάλιστα τοῖς φίλοις τὴν ἀσφάλειαν πορέχουσιν, ἀλλ' οἱ τοὺς ἐχθροὺς μήκιστον ἀπελαύνοντες μᾶλλον τοὺς
- 29 φίλους ἐν ἀκινδύνῳ καθιστᾶσι. σκέψαι δὲ οἷός ᾽όντι μοι περὶ σὲ οἷος ὢν περὶ ἔμῃ· ἔπειτά μοι μέμφει. ἐγὼ μὲν γέ σοι ἡγαγον συμμάχους, οὐχ ὅσους σὺ ἔπεισας, ἀλλ' ὁπόσους ἐγὼ πλείστους ἐδυνάμην· σὺ δέ μοι ἔδωκας μὲν ἐν τῇ φιλίᾳ ὄντι ὅσους πεῖσαι δυνασθεῖν·
- 30 νῦν δ' ἐν τῇ πολεμίᾳ ὄντος οὐ τὸν θέλοντα ἀλλὰ πάντας ἀποκαλεῖς. τοιγαροῦν τότε μὲν ὥμην ἀμφοτέρους ὑμῖν χάριν ὀφείλειν· νῦν δὲ σὺ μ' ἀναγκάζεις σοῦ μὲν ἐπιλαθέσθαι, τοῖς δὲ ἀκολουθήσασι πειρᾶ-
- 31 σθαι πᾶσαν τὴν χάριν ἀποδιδόναι. οὐ μέντοι ἔγωγε σοὶ ὅμοιος δύναιμαι γενέσθαι, ἀλλὰ καὶ νῦν πέμπων ἐπὶ στρατενμα εἰς Πέρσας ἐπιστέλλω, ὁπόσοι ἂν ἴωσιν ὥς ἐμέ, ἣν τι σὺ αὐτῶν δέῃ πρὶν ἡμᾶς ἐλθεῖν, σοὶ ὑπάρχειν, οὐχ ὅπως ἂν ἐθέλωσιν, ἀλλ' ὅπως ἂν σὺ
- 32 βούλῃ χρῆσθαι αὐτοῖς. συμβουλεύω δέ σοι καίπερ νεώτερος ὢν μὴ ἀφαιρεῖσθαι ἂν δῶς, ἵνα μὴ σοι ἀντιχαρίτων ἐχθραὶ ὀφείλωνται, μηδ' ὅντινα βούλει

πρὸς σὲ ταχὺ ἐλθεῖν, ἀπειλοῦντα μεταπέμπεσθαι, μηδὲ
φάσκοντα ἔρημον εἶναι ἅμα πολλοῖς ἀπειλεῖν, ἵνα μὴ
διδάσκης αὐτοὺς σοῦ μὴ φροντίζειν. ἡμεῖς δὲ πειρα- 33
σύμεθα παρεῖναι, ὅταν τάχιστα διαπραξώμεθα ἃ σοί
τ' ἂν καὶ ἡμῖν νομίζομεν πραχθέντα κοινὰ γενέσθαι
ἀγαθὰ. ἔρρωσο.

Ταύτην αὐτῷ ἀπόδος καὶ ὅ,τι ἂν σε τούτων ἔρω- 34
τῶ, ἧ γέγραπται σύμφαθι. καὶ γὰρ ἐγὼ ἐπισιτέλλω
σοι περὶ Περσῶν ἥπερ γέγραπται. τούτῳ μὲν οὕτως
εἶπε, καὶ δοὺς τὴν ἐπιστολὴν ἀπέπεμπε, προσεντειλά-
μενος οὕτω σπεύδειν ὥσπερ οἶδεν ὅτι συμφέρει ταχὺ
παρεῖναι.

Ἐκ τούτου δὲ ἑώρα μὲν ἔξωπλισμένους ἤδη πάν- 35
τας καὶ τοὺς Μήδους καὶ τοὺς Ὑρκανίους καὶ τοὺς
ἀμφὶ Τιγράνην καὶ οἱ Πέρσαι δὲ ἔξωπλισμένοι ἦσαν
ἤδη δὲ τινες τῶν προσχώρων καὶ ἵππους ἀπῆγον καὶ
ὄπλα ἀπέφερον. ὁ δὲ τὰ μὲν παλιὰ ὅπου περ τοὺς 36
πρόσθεν καταβάλλειν ἐκέλευσε, καὶ ἕκασον οἷς τοῦτο
ἔργον ἦν ὁπόσων μὴ αὐτοὶ ἐδέοντο· τοὺς δ' ἵππους
ἐκέλευε φυλάττειν μένοντας τοὺς ἀγαθόντας ἕως ἄν
τι σημανθῇ αὐτοῖς· τοὺς δ' ἄρχοντας τῶν ἱππέων καὶ
Ὑρκανίων καλέσας τοιάδε ἔλεξεν.

Ἄνδρες φίλοι τε καὶ σύμμαχοι, μὴ θαυμάζετε ὅτι 37
πολλάκις ὑμᾶς συγκαλῶ· καινὰ γὰρ ἡμῖν ὄντα τὰ πα-
ρόντα πολλὰ αὐτῶν ἔστιν ἀσύντακτα· ἃ δ' ἂν ἀσύν-
τακτα ἦ, ἀνάγκη ταῦτα αἰεὶ πράγματα παρέχειν, ἕως
ἂν χώραν λάβῃ. καὶ νῦν ἔστι μὲν ἡμῖν πολλὰ τὰ αἰχ- 38
μάλωτα χρήματα, καὶ ἄνδρες ἐπ' αὐτοῖς διὰ δὲ τὸ
μήτε ἡμᾶς εἰδέναι ποῖα τούτων ἐκάστου ἔστιν ἡμῶν,
μήτε τούτους εἰδέναι ὅστις ἐκάστῳ αὐτῶν δεσπότης,

- περαίνοντας μὲν δὴ τὰ δέοντα οὐδὲ πάντῃ ἔστιν ὁρᾶν
 αὐτῶν πολλοὺς, ἀποροῦντας δὲ ὅτι χρὴ ποιεῖν σχε-
 39 δὸν πάντας. ὥς οὖν μὴ οὕτως ἔχη, διορίσατε αὐτά·
 καὶ ὅστις μὲν ἔλαβε σκηνὴν ἔχουσαν ἱκανὰ καὶ σῖτα
 καὶ ποτὰ καὶ τοὺς ὑπηρετήσοντας καὶ στρωμνὴν καὶ
 ἐσθῆτα καὶ τᾶλλα οἷς οἰκεῖται σκηνὴ καλῶς στρατιω-
 τικῇ, ἐνταῦθα μὲν οὐδὲν ἄλλο δεῖ προσγενέσθαι ἢ
 τὸν λαβόντα εἰδέναι ὅτι τούτων ὥς οἰκείων ἐπιμέλε-
 σθαι δεῖ· ὅστις δ' εἰς ἐνδεόμενά του κατεσκήνωσε,
 40 πολλὰ δὲ καὶ τὰ περιττὰ οἶδ' ὅτι ἔσται· πλείω γὰρ
 ἅπαντα ἢ κατὰ τὸ ἡμέτερον πλῆθος εἶχον οἱ πολέμιοι.
 ἦλθον δὲ πρὸς ἡμᾶς καὶ χρημάτων ταμίαι, οἳ τε τοῦ
 Ἀσσυρίων βασιλέως καὶ ἄλλων δυναστῶν, οἳ ἔλεγον
 ὅτι χρυσοῖον εἶη παρὰ σοφίοισιν ἐπίσημον, δασμούς τι-
 41 νας λέγοντες. καὶ ταῦτα οὖν κηρύττετε πάντα ἀποφέ-
 ρειν πρὸς ἡμᾶς ὅπου ἂν καθέζησθε· καὶ φόρον ἐπιτί-
 θεσθε τῷ μὴ ποιοῦντι τὸ παραγγελλόμενον· ὑμεῖς δὲ
 διάδοτε λαβόντες ἱππεῖ μὲν τὸ διπλοῦν, πεζῷ δὲ τὸ
 ἀπλοῦν, ἵνα ἔχητε, ἢν τινος προσδέησθε, καὶ ὅτου
 42 ὠνήσεσθε. τὴν δ' ἀγορὰν τὴν οὖσαν ἐν τῷ στρατο-
 πέδῳ κηρυξάτω μὲν ἡδὴ, ἔφη, μὴ ἀδικεῖν μηδένα,
 πωλεῖν δὲ τοὺς καπήλους ὅτι ἔχει ἕκαστος πρᾶσιμον,
 καὶ ταῦτα διαθεμένους ἄλλα ἄγειν, ὅπως οἰκῆται ἡμῖν
 43 τὸ στρατιώτεδον. ταῦτα μὲν ἐκήρυττον εὐθύς. οἳ δὲ
 Μῆδοι καὶ Ὑρκάνιοι εἶπον ὧδε· Καὶ πῶς ἂν, ἔφασαν,
 44 ἡμεῖς ἄνευ σοῦ καὶ τῶν σῶν διανεμόμειν ταῦτα; ὁ δ'
 αὖ Κῦρος πρὸς τοῦτον τὸν λόγον ὧδε προσηνέχθη·
 Ἦ γὰρ οὕτως, ἔφη, ὧ ἄνδρες, γινώσκετε ὥς ὅτι ἂν
 δέη πραχθῆναι, ἐπὶ πᾶσι πάντας ἡμᾶς δεήσει παρεῖ-

ναι, καὶ οὐτε ἐγὼ ἀρκέσω πράττων τι πρὸ ὑμῶν ὅ,τι
 ἂν δέῃ, οὐτε ὑμεῖς πρὸ ἡμῶν; καὶ πῶς ἂν ἄλλως
 πλείω μὲν πράγματα ἔχοιμεν, μείω δὲ διαπραττοίμεθα
 ἢ οὕτως; ἀλλ' ὁρᾶτε, ἔφη· ἡμεῖς μὲν γὰρ διεφυλά- 45
 ξαμέν τε ὑμῖν τάδε, καὶ ὑμεῖς ἡμῖν πιστεύετε καλῶς
 διαπεφυλάχθαι· ὑμεῖς δ' αὖ διανείματε, καὶ ἡμεῖς
 πιστεύομεν ὑμῖν καλῶς διανενημῆναι. καὶ ἄλλο δέ 46
 τι αὖ ἡμεῖς πειρασόμεθα κοινὸν ἀγαθὸν πράττειν.
 ὁρᾶτε γὰρ δῆ, ἔφη, νυνὶ πρῶτον ἵπποι ὅσοι ἡμῖν
 πάρεσιν, οἱ δὲ προσάγονται· τούτους οὖν εἰ μὲν ἐά-
 σομεν ἀναμβάτους, ὠφελήσουσι μὲν οὐδὲν ἡμᾶς, πρά-
 γματα δὲ παρέξουσιν ἐπιμέλεσθαι· ἦν δ' ἱππέας ἐπ'
 αὐτοὺς καταστήσωμεν, ἅμα πραγμάτων τε ἀπαλλαξό-
 μεθα καὶ ἰσχὴν ἡμῖν αὐτοῖς προσθησόμεθα. εἰ μὲν 47
 οὖν ἄλλους ἔχετε οἷσιτις ἂν δοίητε αὐτούς, μεθ'
 ὧν ἂν καὶ κινδυνεύοιτε ἰδίον, εἴ τι δέοι, ἢ μεθ'
 ἡμῶν, ἐκείνοις δίδοτε· εἰ μέντοι ἡμᾶς βούλεσθε πα-
 ραστάτας ἂν μάλιστα ἔχειν ἡμῖν αὐτοὺς δότε. καὶ 48
 γὰρ νῦν ὅτε ἄνευ ἡμῶν προσελάσαντες ἐκινδυνεύετε,
 πολλὴν μὲν φόβον ἡμῖν παρείχετε μή τι πάθητε, μάλα
 δὲ αἰσχύνεσθαι ἡμᾶς ἐποιήσατε ὅτι οὐ παρῆμεν ὅπου-
 περ ὑμεῖς· ἦν δὲ λάβωμεν τοὺς ἵππους, ἐψόμεθα ὑμῖν.
 καὶ μὲν δοκῶμεν ὠφελεῖν πλεον ἅπ' αὐτῶν συναγω- 49
 νιζόμενοι, οὕτω προθυμίας οὐδὲν ἐλλείφομεν· ἦν δὲ
 πεζοὶ γινόμενοι δοκῶμεν καιριωτέρας ἂν παρῆναι, τό-
 τε καταβῆναι ἐν μέσῳ καὶ εὐθύς πεζοὶ ὑμῖν παρεσό-
 μεθα· τοὺς δ' ἵππους μηχανησόμεθα οἷς ἂν παραδοί-
 ημεν. ὁ μὲν οὕτως ἔλεξεν· οἱ δὲ ἀπεκρίναντο. Ἄλλ' 50
 ἡμεῖς μὲν, ὦ Κύρε, οὐτ' ἄνδρας ἔχομεν οὐς ἀναβιβά-
 σαιμεν ἂν ἐπὶ τούτους τοὺς ἵππους, οὐτ' εἰ εἴχομεν,

- σοῦ ταῦτα βουλομένου ἄλλο ἂν ἀντὶ τούτων ἡρώμε-
θα. καὶ νῦν, ἔφασαν, τούτους λαβὼν ποίει ὅπως
- 51 ἄριστόν σοι δοκεῖ εἶναι. Ἄλλὰ δέχομαί τε, ἔφη, καὶ
ἀγαθῇ τύχῃ ἡμεῖς τε ἵππεῖς γενοίμεθα καὶ ὑμεῖς διέ-
λοιτε τὰ κοινὰ· πρῶτον μὲν οὖν τοῖς θεοῖς, ἔφη,
ἐξαιρεῖτε ὅ,τι ἂν οἱ μάγοι ἐξηγῶνται· ἔπειτα δὲ καὶ
Κυαξάρῃ ἐκλέξασθε ὅποι' ἂν οἴεσθε αὐτῷ μάλιστα
- 52 χαρίζεσθαι. καὶ οἱ γελάσαντες εἶπον ὅτι γυναικας
ἐξαιρετέον εἶη. Γυναικὰς τε τοίνυν ἐξαιρεῖτε, ἔφη, καὶ
ἄλλο ὅ,τι ἂν δοκῇ ὑμῖν. ἐπειδὴν δ' ἐκείνῳ ἐξέλητε,
τούς ἐμοί, ὧ Ὑρκάνιοι, ἐθελουσίους τούτους ἐπισπο-
μένους πάντας ἀμέμπτους ποιεῖτε εἰς δύναμιν. ὑμεῖς
- 53 δ' αὖ, ὧ Μηῆδοι, τούτους πρῶτους συμμάχους γενομέ-
νους τιμᾶτε τούτους, ὅπως εὖ βεβουλεῦσθαι ἡγήσων-
ται ἡμῖν φίλοι γενόμενοι. νείματε δὲ πάντων τὸ μέ-
ρος καὶ τῷ παρὰ Κυαξάρου ἦκουσι αὐτῷ τε καὶ τοῖς
μετ' αὐτοῦ· καὶ συνδιαμένειν δὲ πορακαλεῖτε, ὥς ἐμοὶ
τοῦτο συνδοκοῦν· ἵνα καὶ Κυαξάρῃ μᾶλλον εἰδῶς περὶ
- 54 ἐκάστου ἀπαγγείλῃ τὰ ὄντα. Πέρσαις δ', ἔφη, τοῖς
μετ' ἐμοῦ, ὅσα ἂν περιττὰ γένηται ὑμῶν καλῶς κατε-
σκευασμένων, ταῦτα ἀρκέσει· καὶ γάρ, ἔφη, μάλα πως
ἡμεῖς οὐκ ἐν χλιδῇ τεθράμμεθα ἀλλὰ χωριτικῶς, ὥστε
ἴσως ἂν ἡμῶν καταγελάσαιτε, εἰ τι σεμνὸν ἡμῖν περι-
τεθείη, ὥσπερ, ἔφη, οἷδ' ὅτι πολλὸν ὑμῖν γέλωτα παρ-
έξομεν καὶ ἐπὶ τῶν ἵππων καθήμενοι, οἶμαι δ', ἔφη,
καὶ ἐπὶ τῆς γῆς καταπίπτοντες.
- 55 Ἐκ τούτου οἱ μὲν ἦσαν ἐπὶ τὴν διαίρεσιν, μάλα
ἐπὶ τῷ ἵππικῳ γελῶντες· ὁ δὲ τοὺς ταξίαρχους καλέ-
σας ἐκέλευσε τοὺς ἵππους λαμβάνειν καὶ τὰ τῶν ἵπ-
πων σκευή καὶ τοὺς ἵπποκόμους, καὶ ἀριθμήσοντας

<δια> λαβεῖν κληρωσμένους εἰς τάξιν ἴσους ἐκάστοις. αὐθις δὲ ὁ Κῦρος ἀνειπεῖν ἐκέλευσεν, εἴ τις εἴη ἐν 56 τῷ Ἀσσυρίων ἢ Σύρων ἢ Ἀραβίων στρατεύματι ἀνὴρ δοῦλος ἢ Μήδων ἢ Περσῶν ἢ Βακτριῶν ἢ Καρῶν ἢ Κιλικίων ἢ Ἑλλήνων ἢ ἄλλοθεν ποθεν βεβιασμένος, ἐκφαίνεσθαι. οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ κήρυκος ἄσμενοι 57 πολλοὶ προυφάνησαν· ὁ δ' ἐκλεξάμενος αὐτῶν τοὺς τὰ εἶδη βελτίστους ἔλεγεν ὅτι ἐλευθέρους αὐτοὺς ὄντας δεήσει ὅπλα ὑποφέρειν ἂν αὐτοῖς διδῶσι· τὰ δ' ἐπιτήδεια ὅπως ἂν ἔχουσιν ἔφη αὐτῷ μελήσειν. καὶ 58 εὐθὺς ἄγων πρὸς τοὺς ταξιάρχους συνέστησεν αὐτούς, καὶ ἐκέλευσε τὰ τε γέρρα καὶ τὰς ψιλὰς μαχαίρας τούτοις δοῦναι, ὅπως ἔχοντες σὺν τοῖς ἵπποις ἔπωνται, καὶ τὰπιτήδεια τούτοις ὥσπερ καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ Πέρσαις λαμβάνειν, αὐτοὺς δὲ τοὺς θώρακας καὶ τὰ ξυστὰ ἔχοντας αἰεὶ ἐπὶ τῶν ἵππων ὀχεῖσθαι, καὶ αὐτὸς οὕτω ποιῶν κατήρχεν, ἐπὶ δὲ τοὺς πεζοὺς τῶν ὁμοτίμων ἀνθ' αὐτοῦ ἕκαστον καθιστάναι ἄλλον ἄρχοντα τῶν ὁμοτίμων.

Οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ ταῦτα εἶχον. Γωβρύας δ' ἐν ε'· τούτῳ παρῆν Ἀσσύριος πρεσβύτης ἀνὴρ ἐφ' ἵππον σὺν ἱππικῇ θεραπείᾳ· εἶχον δὲ πάντες τὰ ἐφ' ἵππων ὅπλα· καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τῷ τὰ ὅπλα παραλαμβάνειν τεταγμένοι ἐκέλευον παραδιδόναι τὰ ξυστὰ, ὅπως κατακάοιεν ὥσπερ τὰλλα. ὁ δὲ Γωβρύας εἶπεν ὅτι Κῦρον πρῶτον βούλοιο ἰδεῖν· καὶ οἱ ὑπηρέται τοὺς μὲν ἄλλους ἱππέας αὐτοῦ κατέλιπον, τὸν δὲ Γωβρῦαν ἄγουσι πρὸς τὸν Κῦρον. ὁ δ' ὥς εἶδε τὸν Κῦρον, ἔλεξεν ὧδε, Ὡ 2 δέσποτα, ἐγὼ εἰμι τὸ μὲν γένος Ἀσσύριος· ἔχω δὲ καὶ τεῖχος ἰσχυρὸν καὶ χώρας ἐπάρχῳ πολλῆς· καὶ

- ἔππον ἔχω εἰς χιλίαν, ἣν τῷ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεῖ παρειχόμεν καὶ φίλος ἦν ἐκείνῳ ὥς μάλιστα· ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος τέθνηκεν ὑφ' ὑμῶν ἀνὴρ ἀγαθὸς ὢν, ὁ δὲ παῖς ἐκείνου τὴν ἀρχὴν ἔχει ἔχθιστος ὢν ἡμοί, ἤκω πρὸς σὲ καὶ ἱκέτης προσπίπτω καὶ δίδωμί σοι ἑμαντόν δοῦλον καὶ σύμμαχον, σὲ δὲ τιμωρὸν αἰτοῦμαι ἡμοὶ γενέσθαι· καὶ παῖδα οὕτως ὥς δυνατόν σε ποι-
- 3 οὔμαι· ἅπαις δ' εἰμὶ ἀρρένων παίδων, ὃς γὰρ ἦν μοι μόνος καὶ καλὸς κἀγαθός, ᾧ δέσποτα, καὶ ἐμὲ φιλῶν καὶ τιμῶν ὥσπερ ἂν εὐδαίμονα πατέρα παῖς τιμῶν τιθεῖν, τοῦτον ὁ νῦν βασιλεὺς οὗτος καλέσαντος τοῦ τότε βασιλέως, πατὴρ δὲ τοῦ νῦν, ὥς δώσοντος τὴν θυγατέρα τῷ ἡμῶν παιδί, ἐγὼ μὲν ἀπεπεμψάμην μέγα φρονῶν ὅτι δῆνεν τῆς βασιλείας θυγατρὸς ὑποίμην τὸν ἐμὸν υἱὸν γαμέτην· ὁ δὲ νῦν βασιλεὺς εἰς θήραν αὐτὸν παρακαλέσας καὶ ἀνεὶς αὐτῷ θηρᾶν ἀνὰ κράτος, ὥς πολὺ κρείττων αὐτοῦ ἱππεὺς ἡγούμενος εἶναι, ὁ μὲν ὥς φίλῳ συνεθήρα, φανείσης δὲ ἄρκτου διώκοντες ἀμφοτέρω, ὁ μὲν νῦν ἄρκων οὗτος ἀκοντίσας ἡμαρτεν, ὥς μήποτε ὄφελεν, ὁ δ' ἐμὸς παῖς βαλὼν,
- 4 οὐδὲν δέον, καταβάλλει τὴν ἄρκτον. καὶ τότε μὲν δὴ ἀνιανθεὶς ἄρ' οὗτος κατέσχευεν ὑπὸ σκότον τὸν φθόγον· ὥς δὲ πάλιν λέοντος παραινχόντος ὁ μὲν αὖ ἡμαρτεν, οὐδὲν θανμαστὸν οἶμαι παθῶν, ὁ δ' αὖ ἐμὸς παῖς αὐτῷ τυγῶν κατειργάσατό τε τὸν λέοντα καὶ εἶπεν, "Ἄρα βέβληκα δις ἐφεξῆς καὶ καταβέβληκα θήρα ἑκατεράκις, ἐν τούτῳ δὴ οὐκέτι κατίσχει ὁ ἀνόσιος τὸν φθόγον, ἀλλ' αἰχμὴν παρά τινος τῶν ἐπομένων ἀρπάσας, παίσας εἰς τὰ στέρνα τὸν μόνον μοι καὶ φί-
- 5 λον παῖδα ἀφείλετο τὴν ψυχὴν. κἀγὼ μὲν ὁ τάλας

νεκρὸν ἀντὶ νυμφίου ἐκομισάμην καὶ ἔθαψα τηλικού-
 τος ὢν ἄρτι γενειάσκοντα τὸν ἄριστον παῖδα τὸν ἀγα-
 πητόν· ὁ δὲ κατακανὼν ὥσπερ ἐχθρὸν ἀπολέσας οὔτε
 μεταμελόμενος πώποτε φανερὸς ἐγένετό οὔτε ἀντὶ τοῦ
 κακοῦ ἔργου τιμῆς τινος ἠξίωσε τὸν κατὰ γῆς. ὃ γε
 μὴν πατήρ αὐτοῦ καὶ συνόρκισέ με καὶ δῆλος ἦν συν-
 αχθόμενός μοι τῇ συμφορᾷ· ἐγὼ οὖν, εἰ μὲν ἔζη 6
 ἐκεῖνος, οὐκ ἂν ποτε ἦλθον πρὸς σέ ἐπὶ τῷ ἐκείνου
 κοκῷ· παλλὰ γὰρ φιλικὰ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνου καὶ ὑπη-
 ρέτησα ἐκείνῳ· ἐπεὶ δ' εἰς τὸν τοῦ ἐμοῦ παιδὸς φρονέα
 ἢ ἀρχὴν περιήκει, οὐκ ἂν ποτε τούτῳ ἐγὼ δυναίμην
 εὖνους γενέσθαι, οὐδὲ οὗτος ἐμὲ εὖ οἶδ' ὅτι φίλον
 ἂν ποτε ἠγῆσαιτο. οἶδε γὰρ ὥς ἐγὼ πρὸς αὐτὸν ἔχω
 καὶ ὥς πρόσθεν φαιδρῶς βιοτεύων νῦν διάκειμαι, ἔρη-
 μος ὢν καὶ διὰ πένθους τὸ γῆρας διάγων. εἰ οὖν σύ 7
 με δέχει καὶ ἐλπίδα τινὰ λάβοιμι τῷ φίλῳ παιδί τι-
 μωρίας ἂν τινος μετὰ σοῦ τυχεῖν, καὶ ἀνηβῆσαι ἂν
 πάλιν δοκῶ μοι καὶ οὔτε ζῶν ἂν ἔτι αἰσχυνοίμην
 οὔτε ἀποθνήσκων ἀνιώμενος ἂν τελευτᾶν δοκῶ. ὁ 8
 μὲν οὕτως εἶπε· Κύρος δ' ἀπεκρίνατο, Ἄλλ' ἦνπερ,
 ὦ Γωβρύα, καὶ φρονῶν φαίνη ὅσαπερ λέγεις πρὸς
 ἡμᾶς, δέχομαι τε ἱκέτην σε καὶ τιμωρήσειν σοι τοῦ
 παιδὸς σὸν θεοῖς ὑπισχνοῦμαι. λέξον δέ μοι, ἔφη,
 εἰάν σοι ταῦτα ποιῶμεν καὶ τὰ τείχῃ σε ἔχειν ἐῷμεν
 καὶ τὴν χώραν καὶ τὰ ὅπλα καὶ τὴν δύναμιν ἦνπερ
 πρόσθεν εἶχες, σὺ ἡμῖν τί ἀντὶ τούτων ὑπηρετήσεις;
 ὁ δὲ εἶπε, Τὰ μὲν τείχῃ, ὅτιαν ἔλθῃς, οἶκόν σοι παρ- 9
 ἔξω· δασμὸν δὲ τῆς χώρας ὅνπερ ἔφερον ἐκείνῳ σοὶ
 ἀποίσω καὶ ὅποι ἂν στρατεύῃ, συστρατεύσομαι τὴν ἐκ
 τῆς χώρας δύναμιν ἔχων. ἔστι δέ μοι, ἔφη, καὶ θυ-

- γάτηρ παρθένος ἀγαπητὴ γάμου ἤδη ὥραία, ἦν ἐγὼ πρόσθεν μὲν ὦμην τῷ νῦν βασιλεύοντι γυναῖκα τρέφειν· νῦν δὲ αὐτὴ τέ μοι ἡ θυγάτηρ πολλὰ γοωμένη ἱκέτευσε μὴ δοῦναι αὐτὴν τῷ τοῦ ἀδελφοῦ φρονεῖ, ἐγὼ τε ὥσαύτως γιγνώσκω. νῦν δέ σοι δίδωμι βουλευσασθαι καὶ περὶ ταύτης οὕτως ὥσπερ ἂν καὶ ἐγὼ βουλεύων περὶ σέ φαίνωμαι. οὕτω δὴ ὁ Κῦρος εἶπεν,
- 10 Ἐπὶ τούτοις, ἔφη, ἐγὼ ἀληθευομένοις δίδωμί σοι τὴν ἐμὴν καὶ λαμβάνω τὴν σὴν δεξιάν· θεοὶ δ' ἡμῖν μάρτυρες ἔστων. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐπράχθη, ἀπιέναι τε κελεύει τὸν Γωβρύαν ἔχοντα τὰ ὅπλα καὶ ἐπήρετο πόση τις ὁδὸς ὥς αὐτὸν εἴη, ὥς ἦξων. ὁ δ' ἔλεγεν, Ἦν αὖριον ἦς πρῶ, τῇ ἐτέρᾳ ἂν αὐτὸν αὐτὸς παρ' ἡμῖν.
- 11 Οὕτω δὴ οὗτος μὲν ὥχετο ἡγεμόνα καταλιπών. οἱ δὲ Μῆδοι παρῆσαν, αἱ μὲν οἱ μάγοι ἔφασαν τοῖς θεοῖς ἐξελεῖν, ἀποδόντες τοῖς μάγοις, Κῦρῳ δ' ἐξηρηκότις τὴν καλλίστην σκηνὴν καὶ τὴν Σουσίδα γυναῖκα, ἡ καλλίστη δὴ λέγεται ἐν τῇ Ἀσίᾳ γυνὴ γενέσθαι, καὶ μονοσυργούς δὲ δύο τὰς κρατίστας, δεύτερον δὲ Κναξάρη τὰ δεύτερα· τοιαῦτα δὲ ἅλλα ὧν ἐδέοντο ἑαυτοῖς ἐκπληρώσαντες, ὥς μηδενὸς ἐνδεό-
- 12 μενοι στρατεύωντα· πάντα γὰρ ἦν πολλά. προσέλαβον δὲ καὶ Ὑρκάνιοι ὧν ἐδέοντο· ἰσόμοιρον δὲ ἐποίησαν καὶ τὸν παρὰ Κναξάρου ἄγγελον· τὰς δὲ περιττὰς σκηνὰς ὅσαι ἦσαν Κῦρῳ παρέδοσαν, ὥς τοῖς Πέρσαις γένοιτο. τὸ δὲ νόμισμα ἔφασαν, ἐπειδὴν ἅπαν συλλεχθῇ, διαδώσειν καὶ διέδωκαν.

Ε'.

Οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἔπραξάν τε καὶ ἔλεξαν. ὁ δὲ α'.
 Κῦρος τὰ μὲν Κναξάρου ἐκέλευσε διαλαβόντας φυλάτ-
 τειν οὓς ἦδει οἰκειοτάτους αὐτῷ ὄντας· καὶ ὅσα ἐμοὶ
 δίδοτε, ἡδέως, ἔφη, δέχομαι· χρήσεται δ' αὐτοῖς ὑμῶν
 ὁ ἀεὶ μάλιστα δεόμενος. φιλόμουσος δέ τις τῶν Μή-
 δων εἶπε, Καὶ μὴν ἐγώ, ὦ Κῦρε, τῶν μουσουργῶν
 ἀκούσας ἐσπέρας ὧν σὺ νῦν ἔχεις, ἤκουσά τε ἡδέως
 καὶ μοι δῶς αὐτῶν μίαν, στρατεύεσθαι ἂν μοι δοκῶ
 ἥδιον ἢ οἴκοι μένειν. ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν, Ἄλλ' ἐγώ,
 ἔφη, καὶ δίδωμί σοι καὶ χάριν οἶμαι σοὶ πλείω ἔχειν
 ὅτι ἐμὲ ἦτησας ἢ σὺ ἐμοὶ ὅτι λαμβάνεις· οὕτως ἐγὼ
 ὑμῖν διπλῶ χαρίζεσθαι. ταύτην μὲν οὖν ἔλαβεν ὁ αἰ-
 τήσας.

Καλέσας δὲ ὁ Κῦρος Ἀράσπαν Μῆδον, ὃς ἦν 2
 αὐτῷ ἐκ παιδὸς εἰταῖρος, ᾧ καὶ τὴν στολὴν ἐκδὺς ἔδωκε
 τὴν Μηδικήν, ὅτε παρὰ Ἀστυάγους εἰς Πέρσας ἀπῆει,
 τοῦτον ἐκέλευσε διαφυλάξαι αὐτῷ τὴν τε γυναικα καὶ
 τὴν σκηνὴν· ἦν δὲ αὕτη ἡ γυνὴ τοῦ Ἀβραδάτου τοῦ 3
 Σουσίου· ὅτε δὲ ἠλίσκετο τὸ τῶν Ἀσσυρίων στρατό-
 πεδον, ὃ ἀνῆρ αὐτῆς οὐκ ἔτυχεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ
 ὧν, ἀλλὰ πρὸς τὸν τῶν Βακτρίων βασιλέα πρεσβεύων
 ὤχετο· ἔπεμψε δὲ αὐτὸν ὁ Ἀσσύριος περὶ συμμαχίας·
 ξένος γὰρ ὧν ἐτύγχανε τῷ τῶν Βακτρίων βασιλεῖ

- ταύτην οὖν ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος διαφυλάττειν τὸν Ἀρά-
 4 σπαν, ἕως ἂν αὐτὸς λάβῃ. κελευόμενος δὲ ὁ Ἀράσπας
 ἐπῆρετο, Ἐώρακας δ', ἔφη, ὦ Κῦρε, τὴν γυναῖκα, ἣν
 με κελεύεις φυλάττειν; Μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, οὐκ
 ἔγωγε. Ἀλλ' ἐγώ, ἔφη, ἡνίκα ἐξηροῦμέν σοι αὐτήν
 καὶ δῆτα, ὅτε μὲν εἰσὶλήθομεν εἰς τὴν σκηνὴν αὐτῆς,
 τὸ πρῶτον οὐ διέγνωμεν αὐτήν· χαμαὶ τε γὰρ ἐκάνητο
 καὶ αἱ θεράπαινοι πᾶσαι περὶ αὐτήν· καὶ τοίνυν ὁμοί-
 αν ταῖς δούλαις εἶχε τὴν ἐσθῆτα· ἐπεὶ δὲ γινῶναι βου-
 λόμενοι ποία εἴη ἡ δέσποινα πάσας περιεβλέψαμεν,
 ταχὺ πάνυ καὶ πασῶν ἐφαίνετο διαφέρουσα τῶν ἄλ-
 λων, καίπερ κατημένη κεκαλυμμένη τε καὶ εἰς γῆν
 5 ὀρῶσα. ὥς δὲ ἀναστῆναι αὐτήν ἐκελεύσαμεν, συναν-
 ἔστησαν μὲν αὐτῇ ἅπασαι αἱ ἄμφ' αὐτήν, διήνεγκε δ'
 ἐνταῦθα πρῶτον μὲν τῷ μεγέθει, ἔπειτα δὲ καὶ τῇ
 ἀρετῇ καὶ τῇ εὐσχημοσύνῃ καίπερ ἐν ταπεινῷ σχήματι
 ἐστηκυῖα. δῆλα δ' ἦν αὐτῇ καὶ τὰ δάκρυα στάζοντα,
 τὰ μὲν κατὰ τῶν πέπλων, τὰ δὲ καὶ ἐπὶ τοὺς πόδας.
 6 ὥς δ' ἡμῶν ὁ γεραίτατος εἶπε Θάρρει, ὦ γύναι· κα-
 λὸν μὲν γὰρ καγαθὸν ἀκούομεν καὶ τὸν σὸν ἄνδρα
 εἶναι· νῦν μέντοι ἔξαιροῦμεν ἀνδρὶ σε εὖ ἴσθι ὅτι
 οὔτε τὸ εἶδος ἐκείνου χεῖρονι οὔτε τὴν γνώμην οὔτε
 δύναμιν ἦτιω ἔχοντι, ἀλλ' ὥς ἡμεῖς γε νομίζομεν, εἰ-
 τις καὶ ἄλλος ἀνὴρ, καὶ Κῦρος ἄξιός ἐστι θαυμάζε-
 σθαι, οὗ σὺ ἔσει τὸ ἀπὸ τοῦδε· ὥς οὖν τοῦτο ἤκου-
 σεν ἡ γυνή, περικατερρήξατό τε τὸν ἄνωθεν πέπλον
 7 καὶ ἀνωδύρατο· συνανεβόησαν δὲ καὶ αἱ δμωαί. ἐν
 τούτῳ δὲ ἐφάνη μὲν αὐτῆς τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ
 προσώπου, ἐφάνη δὲ ἡ δέξη καὶ αἱ χεῖρες· καὶ εὖ
 ἴσθι, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὥς ἐμοὶ τε ἔδοξε καὶ τοῖς ἄλλοις

ἅπασι τοῖς ἰδοῦσι μήπω φῦναι μηδὲ γενέσθαι γυνή
ἀπὸ θνητῶν τοιαύτη ἐν τῇ Ἀσίᾳ· ἀλλὰ πάντως, ἔφη,
καὶ σὺ θέασαι αὐτήν. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, [Ναὶ] Μὰ 8
Δία, πολὺ γε ἤτιον, εἰ τοιαύτη ἐστὶν οἷαν σὺ λέγεις.
Τί δαί; ἔφη ὁ νεανίσκος. Ὅτι, ἔφη, εἰ νυνὶ σοῦ ἀκού-
σας ὅτι καλὴ ἐστὶ πεισθήσομαι ἐλθεῖν θεασόμενος,
οὐδὲ πᾶν μοι σχολῆς οὔσης, δέδοικα μὴ πολὺ θάπτιον
ἐκείνη αὖθις ἀναπείσῃ καὶ πάλιν ἐλθεῖν θεασόμενον.
ἐκ δὲ τούτου ἴσως ἂν ἀμελήσας ὦν με δεῖ πράττειν κα-
θήμην ἐκείνην θεώμενος.

Καὶ ὁ νεανίσκος ἀναγελίσσας εἶπεν, Οἶε γάρ, ἔφη, 9
ὦ Κῦρε, ἱκανὸν εἶναι κάλλος ἀνθρώπου ἀναγκάζειν
τὸν μὴ βουλόμενον πράττειν παρὰ τὸ βέλτιστον; εἰ
μέντοι, ἔφη, τοῦτο οὕτως ἐπεφύκει, πάντας ἂν ἡνάγ-
καζεν ὁμοίως. ὁρᾷς, ἔφη, τὸ πῦρ, ὥς πάντας ὁμοίως 10
κάει; πέφυκε γὰρ τοιοῦτον· τῶν δὲ καλῶν τῶν μὲν
ἐρωῶσι τῶν δ' οὐ, καὶ ἄλλος γε ἄλλου. ἐθελούσιον
γάρ, ἔφη, ἐστί, καὶ ἐρᾷ ἕκαστος ὦν ἂν βούληται αὐ-
τίκ', ἔφη, οὐκ ἐρᾷ ἀδελφὸς ἀδελφῆς, ἄλλος δὲ ταύ-
της, οὐδὲ πατήρ θυγατρὸς, ἄλλος δὲ ταύτης· καὶ γὰρ
φόβος καὶ νόμος ἱκανὸς ἐρωτα κωλύειν. εἰ δὲ γ', ἔφη, 11
νόμος τεθείη μὴ ἐσθίωντας μὴ πεινῆν καὶ μὴ πίνον-
τας μὴ διψῆν μηδὲ ὀργοῦν τοῦ χειμῶνος μηδὲ θάλ-
πεσθαι τοῦ θέρους, οὐδεὶς ἂν [νόμος] δυνήθειη δια-
πράξασθαι ταῦτα πείθεσθαι ἀνθρώπους· πεφύκασι γὰρ
ὑπὸ τούτων κρατεῖσθαι. τὸ δ' ἐρᾷ ἐθελούσιόν ἐστιν·
ἕκαστος γοῦν τῶν καθ' ἑαυτὸν ἐρᾷ, ὥσπερ ἱματίων
καὶ ὑποδημάτων. Πῶς οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰ ἐθελού· 12
σίον ἐστὶ τὸ ἐρασθῆναι, οὐ καὶ παύσασθαι ἐστιν ὅταν
τις βούληται; ἀλλ' ἐγώ, ἔφη, ἐώρακα καὶ κλάσας

ὑπὸ λύπης δι' ἔρωτα, καὶ δουλεύοντάς γε τοῖς ἐρωμέ-
νοις καὶ μάλα κακὸν νομίζοντας πρὶν ἐρᾶν τὸ δου-
λεύειν, καὶ διδόντας γε πολλὰ ὧν οὐ βέλτιον αὐτοῖς
στέρεσθαι, καὶ εὐχομένους ὥσπερ καὶ ἄλλης τινὸς νό-
σου ἀπαλλαγῆναι, καὶ οὐ δυναμένους μέντοι ἀπαλλάτ-
τεσθαι, ἀλλὰ δεδεμένους ἰσχυροτέρῃ ἀνάγκῃ ἢ εἰ ἐν
σιδήρῳ ἐδέδεκτο. παρέχουσι γοῦν ἑαυτοὺς τοῖς ἐρω-
μένοις πολλὰ καὶ εἰκῇ ὑπηρετοῦντας· καὶ μέντοι οὐδ'
ἀποδιδράσκειν ἐπιχειροῦσι, τοιαῦτα κακὰ ἔχοντες, ἀλλὰ
καὶ φυλάττουσι τοὺς ἐρωμένους μὴ ποι ἀποδρῶσι.

- 13 Καὶ ὁ νεανίσκος εἶπε πρὸς ταῦτα, Ποιοῦσι γάρ,
ἔφη, ταῦτα· εἰσὶ μέντοι, ἔφη, οἱ τοιοῦτοι μοχθηροί·
διόπερ οἶμαι καὶ εὗχονται μὲν αἰεὶ ὥς ἄθλιοι ὄντες
ἀποθανεῖν, μυρίων δ' οὐσῶν μηχανῶν ἀπαλλαγῆς τοῦ
βίου οὐκ ἀπαλλάττονται. οἱ αὐτοὶ δέ γε οὗτοι καὶ
κλέπτειν ἐπιχειροῦσι καὶ οὐκ ἀπέχονται τῶν ἀλλοτριῶν,
ἀλλ' ἐπειδάν τι ἀρπάσωσιν ἢ κλέψωσιν, ὅρῳ ὅτι
σὺν πρῶτος, ὅς οὐκ ἀναγκαῖον <ὄν> τὸ κλέπτειν, αἰ-
τιᾷ τὸν κλέπτοντα καὶ ἀρπάζοντα, καὶ οὐ συγγινώ-
14 σκεις, ἀλλὰ κολάζεις. οὕτω μέντοι, ἔφη, καὶ οἱ καλοὶ
οὐκ ἀναγκάζουσιν ἐρᾶν ἑαυτῶν οὐδὲ ἐφίεσθαι ἀνθρώ-
πους ὧν μὴ δεῖ, ἀλλὰ τὰ μοχθηρὰ ἀνθρώπια πασῶν
οἶμαι τῶν ἐπιθυμιῶν ἀκρατὴ ἐστὶ, κἄπειτα ἔρωτα αἰ-
τιῶνται· οἱ δέ γε καλοὶ ἀγαθοὶ ἐπιθυμοῦντες καὶ
χρυσίου καὶ ἵππων ἀγαθῶν καὶ γυναικῶν καλῶν, ὅμως
πάντων τούτων δύνανται ἀπέχεσθαι ὥστε μὴ ἅπτεσθαι
15 αὐτῶν παρὰ τὸ δίκαιον. ἐγὼ γοῦν, ἔφη, ταύτην ἐω-
ρακῶς καὶ πάννυ καλῆς δοξάσης μοι εἶναι ὅμως καὶ
παρὰ σοί εἰμι καὶ ἱππεύω καὶ τᾶλλα τὰ ἐμοὶ προσή-
16 κοντα ἀποτελῶ. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος· ἴσως γὰρ

θάπτον ἀπῆλθες ἢ ἐν ὅσῳ χρόνῳ ἔρω: πέφυκε συσκευά-
 ζεσθαι ἀνθρωπον. καὶ πυρὸς γάρ τοι ἔστι θιγόντα μὴ
 εὐθὺς κάεσθαι καὶ τὰ ξύλα οὐκ εὐθὺς ἀναλάμπει·
 ὁμως δ' ἔγωγε οὔτε πυρὸς ἐκὼν εἶναι ἄπτομαι οὔτε
 τοὺς καλοὺς εἰσορῶ. οὐδέ γε σοὶ συμβουλεύω, ἔφη,
 ὦ Ἀράσπα, ἐν τοῖς καλοῖς εἶν τὴν ὄψιν ἐνδιατρίβειν·
 ὡς τὸ μὲν πῦρ τοὺς ἀπτομένους κάει, οἱ δὲ καλοὶ καὶ
 τοὺς ἄπωθεν θεωμένους ὑφάπτουσιν, ὥστε αἴθεσθαι
 τῷ ἔρωτι. Θάρρει, ἔφη, ὦ Κῦρε· σὺ δ' εἰς μὴδέποτε 17
 παύσωμαι θεώμενος, οὐ μὴ κρατηθῶ ὥστε ποιεῖν τι
 ὧν μὴ χρὴ ποιεῖν. Κάλ्लιστα, ἔφη, λέγεις· φύλαττε τοί-
 νυν, ἔφη, ὥσπερ σε κτελεύω καὶ ἐπιμέλου αὐτῆς· ἴσως
 γὰρ ἂν πάντῃ ἡμῖν ἐν καιρῷ γένοιτο αὕτη ἡ γυνή. τότε
 μὲν δὴ ταῦτα εἰπόντες διελύθησαν.

18

Ὁ δὲ νεανίσκος ἅμα μὲν ὄρων καλὴν τὴν γυναῖκα,
 ἅμα δὲ αἰσθανόμενος τὴν καλοκάγαθίαν αὐτῆς, ἅμα
 δὲ θεραπεύων αὐτήν καὶ οἰόμενος χαρίζεσθαι αὐτῇ,
 ἅμα δὲ αἰσθανόμενος οὐκ ἀχάριστον οὔσαν, ἀλλ' ἐπι-
 μελομένην διὰ τῶν αὐτῆς οἰκειῶν ὥς καὶ εἰσιόντι εἶη
 αὐτῷ τὰ δέοντα καὶ εἴ ποτε ἀσθενήσειεν, ὥς μὴδενὸς
 ἐνδέοιτο, ἐκ πάντων τούτων ἡλίσκετο ἔρωτι, καὶ ἴσως
 οὐδὲν θαυμαστὸν ἔπασχε. καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτως
 ἐπράττετο.

Βουλόμενος δὲ ὁ ἡῦρος ἐθελοντὰς μένειν μεθ' 19
 ἑαυτοῦ τοὺς τε Μῆδους καὶ τοὺς συμμάχους, συνεκά-
 λεσε πάντας τοὺς ἐπικαιρίους· ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε
 τοιάδε. Ἄνδρες Μῆδοι καὶ πάντες οἱ πορόντες, ἐγὼ 20
 ὑμᾶς οἶδα σαφῶς ὅτι οὔτε χρημάτων δεόμενοι σὺν
 ἔμοι ἐξήλθετε οὔτε ἡυξάρεθ νομίζοντες τοῦτο ὑπηρε-
 τεῖν, ἀλλ' ἔμοι βουλόμενοι τοῦτο χαρίζεσθαι καὶ ἐμὲ

- τιμῶντες τυκτοπορεῖν καὶ κινδυνεύειν σὺν ἡμοῖς ἡθε-
 21 λήσατε. καὶ χάριν τούτων ἐγὼ ὑμῖν ἔχω μὲν, εἰ μὴ
 ἀδικῶ. ἀποδιδόναι δὲ οὐπω ἀξίαν δύναμιν ἔχειν μοι
 δοκῶ. καὶ τοῦτο μὲν οὐκ αἰσχύνομαι λέγων· τὸ δ'
 Ἐὰν μένητε παρ' ἡμοί, ἀποδώσω, εὖ ἴστε, ἔφη, αἰ-
 σχυνοίμην ἂν εἰπεῖν· νομίζω γὰρ ξιμαυτὸν ξοικέναι λέ-
 γοντι ταῦτα ἔνεκα τοῦ ὑμᾶς μᾶλλον ἐθέλειν παρ' ἡμοῖ
 καταμένειν. ἀντὶ δὲ τούτου τάδε λέγω· ἐγὼ γὰρ ὑμῖν,
 καὶν ἤδη ἀπίητε Κναζάρη πειθόμενοι, ὅμως, ἂν ἀγα-
 θὸν τι πράξω, πειράσομαι οἷτω ποιεῖν ὥστε καὶ ὑμᾶς
 22 ἐμὲ ἐπαινεῖν. οὐ γὰρ δὴ αὐτός γε ἄπειμι, ἀλλὰ καὶ
 Ὑρκανίοις οἷς τοὺς ἔρκους καὶ τὰς δεξιὰς ἔδωκα ἐμ-
 πεδώσω καὶ οὐποτε τούτους προδιδούς ἀλώσομαι, καὶ
 τῷ νῦν διδόντι Γωβρύᾳ καὶ τείχῃ ἡμῖν καὶ χώραν καὶ
 δύναμιν πειράσομαι ποιεῖν μὴ μεταμελῆσαι τῆς πρὸς
 23 ἐμὲ ὁδοῦ. καὶ τὸ μέγιστον δὴ, θεῶν οὔτω διδόντων
 περιφανῶς ἀγαθὰ καὶ φοβοίμην ἂν αὐτοὺς καὶ αἰσχυ-
 νοίμην ἀπολιπὼν ταῦτα εἰκῇ ἀπελθεῖν. ἐγὼ μὲν οὖν
 οὕτως, ἔφη, ποιήσω· ὑμεῖς δὲ ὅπως γιγνώσκετε οὔτω
 24 καὶ ποιεῖτε, καὶ ἡμοῖ εἴπατε ὅ,τι ἂν ὑμῖν δοκῇ. ὁ μὲν
 οὕτως εἶπε.

- Πρῶτος δ' ὁ φήσας ποτὲ συγγενὴς τοῦ Κύρου
 εἶναι εἶπεν, Ἄλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη, ὦ βασιλεῦ· βασιλεὺς
 γὰρ ἔμοιγε δοκεῖς σὺ φύσει πεφυκέναι οὐδὲν ἥτιον ἢ
 ὁ ἐν τῷ σμήνῃ φερόμενος τῶν μελιττῶν ἡγεμὼν· ἐκεί-
 νῳ τε γὰρ αἱ μέλιται ἔκοῦσαι μὲν πείθονται, ὅπου
 δ' ἂν μένη, οὐδεμία ἐντεῦθεν ἀπέρχεται· ἔὰν δὲ ποι-
 ἔξῃ, οὐδεμία αὐτοῦ ἀπολείπεται. οὔτω δεινός τις ἔρως
 25 αὐταῖς τοῦ ἄρχεσθαι ὑπ' ἐκείνου ἐγγίγνεται· καὶ πρὸς
 σὲ δέ μοι δοκοῦσι παραπλησίως πᾶσι οἱ ἄνθρωποι

[οὕτω] διακεῖσθαι. καὶ γὰρ εἰς Πέρσας ὅτε παρ' ἡμῶν ἀπήεις, τίς Μήδων ἢ νέος ἢ γέρον σου ἀπελείφθη τὸ μὴ σοι ἀκολουθεῖν ἔστε Ἀσιυάγης ἡμᾶς ἀπέστρεψεν; ἐπειδὴ δ' ἐκ Περσῶν βοηθὸς ἡμῖν ὠρμήθη, σχεδὸν αὖ ἐωρῶμεν τοὺς φίλους σου πάντας ἐθελουσίους συνεπομένους. ὅτε δ' αὖ τῆς δεῦρο στρατείας ἐπεθύμησας, πάντες σοι Μῆδοι ἐκόντες ἠκολούθησαν. νῦν δ' αὖ οὕτως ἔχομεν ὥς σὺν μὲν σοὶ ὅμως καὶ 26 ἐν τῇ πολεμίᾳ ὄντες θαρροῦμεν, ἄνευ δὲ σοῦ καὶ οἴκαδε ἀπιέναι φοβούμεθα. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι ὅπως ποιήσουσιν αὐτοὶ ἐροῦσιν· ἐγὼ δέ, ὦ Κῦρε, καὶ ὧν ἐγὼ κρατῶ καὶ μενοῦμεν παρὰ σοὶ καὶ ὄρωντες σὲ ἀνεξόμεθα καὶ καρτερήσομεν ὑπὸ σοῦ εὐεργετούμενοι.

Ἐπὶ τούτῳ ἔλεξεν ὁ Τυγράνης ὧδε· Σὺ, ἔφη, ὦ 27 Κῦρε, μήποτε θαυμάσης ἂν ἐγὼ σιωπῶ ἢ γὰρ ψυχῇ, ἔφη, οὐχ ὥς βουλευσούσα παρεσκεύασται ἀλλ' ὥς ποιήσουσα ὅ,τι ἂν παραγγέλλης. ὁ δὲ Ὑρκάνιος εἶπεν, 28 Ἀλλ' ἐγὼ μὲν, ὦ Μῆδοι, εἰ νῦν ἀπέλθοιτε, δαίμονος ἂν φαίην τὴν ἐπιβουλήν εἶναι τὸ μὴ εἶσαι ὑμᾶς μέγα εὐδαίμονας γενέσθαι· ἀνθρωπίνῃ δὲ γνώμῃ τίς ἂν ἢ φευγόντων πολεμίων ἀποτρέποιτο ἢ ὅπλα παραδιδόντων οὐκ ἂν λαμβάνοι ἢ ἑαυτοὺς διδόντων καὶ τὰ ἑαυτῶν οὐκ ἂν δέχοιτο, ἄλλως τε καὶ τοῦ ἡγεμόνος ἡμῖν ὄντος τοιούτου ὃς ἐμοὶ δοκεῖ, [ὥς] ὁμνυμι ὑμῖν πάντας τοὺς θεοὺς, εὖ ποιῶν ἡμᾶς μᾶλλον ἡδεσθαι ἢ ἑαυτὸν πλουτίζων. ἐπὶ τούτῳ πάντες οἱ Μῆδοι τοιάδ' 29 ἔλεγον· Σὺ, ὦ Κῦρε, καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς καὶ οἴκαδε ὅταν ἀπιέναι καιρὸς δοκῇ, σὺν σοὶ ἡμᾶς ἄγε. ὁ δὲ Κῦρος ταῦτα ἀκούσας ἐπηύξατο, Ἀλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε, αἰτοῦμαί σε, δὸς τοὺς ἐμὲ τιμῶντας νικῆσαι με

30 εὖ ποιοῦντα. ἐκ τούτου ἐκέλευσε τοὺς μὲν ἄλλους φυλακὰς καταστήσαντας ἄμφ' αὐτοὺς ἤδη ἔχειν, τοὺς δὲ Πέρσας διαλαβεῖν τὰς σκηνάς, τοῖς μὲν ἱππεῦσι τὰς τούτοις πρεπούσας, τοῖς δὲ πεζοῖς τὰς τούτοις ἀρκούνσας· καὶ οὕτω καταστήσασθαι ὅπως ποιοῦντες οἱ ἐν ταῖς σκηναῖς πάντα τὰ δέοντα φέρωσιν εἰς τὰς τάξεις τοῖς Πέρσαις καὶ τοὺς ἵππους τεθεραπευμένους παρέχουσι, Πέρσαις δὲ μηδὲν ἄλλο ἢ ἔργον ἢ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἐκπονεῖν. ταύτην μὲν οὖν οὕτω διήγον τὴν ἡμέραν.

6'. Πρὶν δ' ἀναστάντες ἐπορεύοντο πρὸς Γωβρύαν. Κῦρος μὲν ἐφ' ἵππου καὶ οἱ Περσῶν ἱππεῖς γεγενημένοι εἰς δισχιλίους· οἱ δὲ τὰ τούτων γέρεα καὶ τὰς κοπίδας ἔχοντες ἐπὶ τούτοις εἶποντο, ἴσοι ὄντες τὸν ἀριθμόν· καὶ ἡ ἄλλη δὲ στρατιὰ τειταγμένη ἐπορεύετο· ἕκαστον δ' ἐκέλευσε τοῖς καινοῖς ἑαυτῶν θεράπουσιν εἰπεῖν ὅστις ἂν αὐτῶν ἢ τῶν ὀπισθοφυλάκων φαίνεται ὀπισθεν ἢ τοῦ μετώπου πρόσθεν ἦν ἢ κατὰ <τὰ> πλάγια ἔξω τῶν ἐν τάξει ἰόντων ἀλίσκηται, κολασθή-

2 σεται. δευτεράτοι δὲ ἄμφι δέιλῃν γίνονται πρὸς τῷ Γωβρύου χωρίῳ, καὶ ὁρῶσιν ὑπερίσχυρόν τε τὸ ἔρμα καὶ ἐπὶ τῶν τειχῶν πάντα παρεσκευασμένα ὥς ἂν κράτιστα ἀπομάχοιτο· καὶ βοῦς δὲ πολλοὺς καὶ πάμπολλα πρόβατα ὑπὸ τὰ ἔρμνα προσηγμένα ἐώρων.

3 πέμπας δ' ὁ Γωβρύας πρὸς τὸν Κῦρον ἐκέλευσε περιελάσαντα ἰδεῖν ἢ ἡ πρόσοδος εὐπτεσιτάτη, εἶσω δὲ πέμπαι πρὸς ἑαυτὸν τῶν πιστῶν τινας, οἵτινες αὐτῷ

4 τὰ ἔνδον ἰδόντες ἀπαγγελοῦσιν. οὕτω δὴ ὁ Κῦρος αὐτὸς μὲν τῷ ὄντι βουλόμενος ἰδεῖν εἴ που εἴη αἰρέσιμον τὸ τεῖχος, εἰ ψευδὴς φαίνοιτο ὁ Γωβρύας, περι-

ἤλαυνε πάντοθεν, ἑώρα τε ἰσχυρότερα πάντα ἢ προσ-
 ελθεῖν· οὗς δ' ἔπεμψε πρὸς Γωβρύαν, ἀπήγγελλον τῷ
 Κύρῳ ὅτι τοσαῦτα εἶη ἔνδον ἀγαθὰ ὅσα ἐπ' ἀνθρώ-
 πων γενεάν, ὥς σφίοι δοκεῖν, μὴ ἂν ἐπιλιπεῖν τοὺς
 ἔνδον ὄντας. ὁ μὲν δὴ Κύρος ἐν φροντίδι ἦν ὅτι
 ποτ' εἶη ταῦτα, ὁ δὲ Γωβρύας αὐτὸς τε ἐξήγει πρὸς
 αὐτὸν καὶ τοὺς ἔνδοθεν πάντας ἐξήγει φέροντας οἶνον,
 ἄλφιστα, ἄλευρα, ἄλλους δὲ ἐλαύνοντας βοῦς, αἶγας,
 οἰς, σὺς, καὶ εἴ τι βρωτόν, πάντα ἱκανὰ προσήγον ὥς
 δειπνῆσαι πᾶσαν τὴν σὺν Κύρῳ στρατιάν. οἱ μὲν δὴ
 ἐπὶ τούτῳ ταχθέντες διήρουν τε ταῦτα καὶ ἐδειπνο-
 ποιοῦν. ὁ δὲ Γωβριάς, ἐπεὶ πάντες αὐτῷ οἱ ἄνδρες
 ἔξω ἦσαν, εἰσιέναι τὸν Κύρον ἐκέλευσεν ὅπως νομίζοι
 ἀσφαλέστατα. προεισπέμψας οὖν, ὁ Κύρος προσκόπους
 καὶ δύναμιν καὶ αὐτὸς οὕτως εἰσῆει. ἐπεὶ δ' εἰσῆλθεν
 ἀναπεπταμένους τὰς πύλας ἔχων, παρεκάλει τοὺς φι-
 λους πάντας καὶ ἄρχοντας τῶν μεθ' ἑαυτοῦ. ἐπειδὴ
 δὲ ἔνδον ἦσαν, ἐκφέρων ὁ Γωβρύας φιάλας χρυσᾶς
 καὶ πρόχους καὶ κάλπιδας καὶ κόσμον παντοῖον καὶ
 θαυμάσιους ἀμέτρους τινας καὶ πάντα καλὰ πολλά, τέλος
 τὴν θυγατέρα, δεινὸν τι κάλλος καὶ μέγεθος, πενή-
 κως δ' ἔχουσαν τοῦ ἀδελφοῦ τεθνηκότος, ἐξάγων ὧδε
 εἶπεν· Ἐγὼ σοι, ὦ Κύρε, τὰ μὲν χρήματα ταῦτα δω-
 ροῦμαι, τὴν δὲ θυγατέρα ταύτην ἐπιτρέπω διαθέσθαι
 ὅπως ἂν σὺ βούλῃ· ἱκετεύομεν δέ, ἐγὼ μὲν καὶ πρό-
 σθεν τοῦ υἱοῦ, αὕτη δὲ νῦν τοῦ ἀδελφοῦ τιμωρὸν
 γενέσθαι σε.

Ὁ δὲ Κύρος πρὸς ταῦτα εἶπεν, Ἀλλ' ἐγὼ σοὶ μὲν
 καὶ τότε ὑπεσχόμην ἀψευδοῦντός σου τιμωρήσειν εἰς
 δύναμιν· νῦν δὲ ὅτε ἀληθεύοντά σε ὄρω, ἤδη ὀφείλω

- τὴν ὑπόσχεσιν, καὶ ταύτῃ ὑπισχνοῦμαι τὰ αὐτὰ ταῦτα
 σὺν θεοῖς ποιήσειν. καὶ τὰ μὲν χρήματα ταῦτα, ἔφη,
 ἐγὼ μὲν δέχομαι, δίδωμι δ' αὐτὰ τῇ παιδί ταύτῃ κα-
 κείνω ὅς ἂν γήμη αὐτήν. ἐν δὲ δῶρον ἄπειμι ἔχων
 παρὰ σοῦ, ἂνθ' οὗ οὐδ' ἂν τὰ ἐν Βαβυλῶνι, [ἐκεῖ
 πλεῖστά ἐστιν,] οὐδὲ τὰ πανταχοῦ [ἀντὶ τούτου οὐ σύ
 9 μοι δεδώρησαι] ἦδιον ἂν ἔχων ἀπέλθοιμι. καὶ ὁ Γω-
 βρύας θαυμάσας τε τί τοῦτ' εἶη καὶ ὑποπιεύσας μὴ
 τὴν θυγατέρα λέγει, οὕτως ἤρετο· Καὶ τί τοῦτ' ἔστιν,
 ἔφη, ὦ Κύρε; καὶ ὁ Κῦρος ἀπεκρίνατο, Ὅτι, ἔφη,
 ἐγὼ, ὦ Γωβρύα, πολλοὺς μὲν οἶμαι εἶναι ἄνθρώπους
 οἳ οὔτε ἀσεβεῖν ἂν ἐθέλοιεν οὔτε ἀδικεῖν οὔτε ἂν
 ψεύδοιντο ἐκόντες εἶναι· διὰ δὲ τὸ μηδένα αὐτοῖς ἠθε-
 ληκέναι προσέσθαι μήτε χρήματα πολλὰ μήτε τυραννί-
 δα μήτε τείχη ἐρυμνὰ μήτε τέκνα ἀξιέραστα, ἀποθνή-
 10 σκουσι πρότερον πρὶν δηλοῖ γίνεσθαι οἷοι ἦσαν· ἐμοὶ
 δὲ σὺ νυνὶ καὶ τείχη ἐρυμνὰ καὶ πλοῦτον παντοδαπὸν
 καὶ δύναμιν τὴν σὴν καὶ θυγατέρα ἀξιόκητον ἐγχει-
 ρίσας πεποίηκας με δηλὸν γενέσθαι πᾶσιν ἀνθρώποις
 ὅτι οὗτ' ἂν ἀσεβεῖν περὶ ξένους ἐθέλοιμι οὗτ' ἂν ἀδι-
 κεῖν χρημάτων ἕνεκα οὔτε συνθήκας ἂν ψευδοίμην
 11 ἐκὼν εἶναι. τούτων ἐγὼ, εὖ ἴσθι, ἕως ἂν ἀνὴρ δι-
 καιος ὦ καὶ δοκῶν εἶναι τοιοῦτος ἐπαινώμαι ὑπ' ἀν-
 θρώπων, οὐποτ' ἐπιλήσομαι, ἀλλὰ πειράσομαί σε ἀν-
 12 τιμῆσαι πᾶσι τοῖς καλοῖς. καὶ ἀνδρὸς δ', ἔφη, τῇ
 θυγατρὶ μὴ φοβοῦ ὥς ἀπορήσεις ἀξίον ταύτης· πολλοὶ
 γὰρ καγαθοὶ φίλοι εἰσὶν ἐμοί· ὧν τις γαμῇ ταύτην·
 εἰ μέντοι χρήμαθ' ἔξει τσαῦτα ὅσα σὺ δίδως ἢ καὶ
 ἄλλα πολλαπλῆσια τούτων, οὐκ ἂν ἔχοιμι εἰπεῖν· σὺ
 μέντοι εὖ ἴσθι ὅτι εἰσὶ τινες αὐτῶν οἳ ὧν μὲν σὺ δι-

δὼς χρημάτων οὐδὲ μικρὸν τούτων ἐνεκά σε μᾶλλον
 θαυμάζουσιν· ἐμὲ δὲ ζηλοῦσι νυνὶ καὶ εὖχονται πᾶσι
 θεοῖς γενέσθαι ποτὲ ἐπιδείξασθαι ὥς πιστοὶ μὲν εἰσιν
 οὐδὲν ἦπτον ἐμοῦ τοῖς φίλοις, τοῖς δὲ πολεμίοις ὥς οὐ-
 ποτ' ἂν ὑφείντο ζῶντες, εἰ μὴ τις θεὸς βλάπτοι· ἀντὶ
 δ' ἀρετῆς καὶ δόξης ἀγαθῆς ὅτι οὐδ' ἂν τὰ Σύρων πρὸς
 τοῖς σοῖς καὶ Ἀσσυρίων πάντα προέλοιτο· τοιοῦτους
 ἄνδρας εὖ ἴσθι ἐνταῦθα καθημένους. καὶ ὁ Γωβρύας 13
 εἶπε γελάσας, Πρὸς τῶν θεῶν, ἔφη, ὦ Κύρε, δεῖξον δὴ
 μοι ποῦ οὗτοί εἰσιν, ἵνα σε τούτων τινὰ αἰτήσωμαι παῖ-
 δά μοι γενέσθαι. καὶ ὁ Κύρος εἶπεν, Οὐδὲν ἐμοῦ σε
 δεῖξει πυρθάνεσθαι, ἀλλ' ἂν σὺν ἡμῖν ἔπῃ, αὐτὸς σὺ
 ἔξεις καὶ ἄλλω δεικνύναι αὐτῶν ἕκαστον.

Τοσαῦτ' εἰπὼν δεξιάν τε λαβὼν τοῦ Γωβρύα καὶ 14
 ἀναστὰς ἐξῆει, καὶ τοὺς μεθ' αὐτοῦ ἐξῆγεν ἅπαντας·
 καὶ πολλὰ δεομένου τοῦ Γωβρύα ἔνδον δειπνεῖν οὐκ
 ἠθέλησεν, ἀλλ' ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐδείπνει καὶ τὸν
 Γωβρύαν σύνδειπνον παρέλαβεν. ἐπὶ σιβάδος δὲ κα- 15
 τακλινεῖς ἤρειτο αὐτὸν ὧδε· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Γωβρύα,
 πότερον οἶε σοὶ εἶναι πλείω ἢ ἐκάστῳ ἡμῶν στρώ-
 ματα; καὶ ὃς εἶπεν, Ὑμῖν νῆ Δι' εὖ οἶδ' ὅτι, ἔφη,
 καὶ στρώματα πλείω ἐστὶ καὶ κλῖναι, καὶ οἰκία γε πο-
 λὺν μείζων ἢ ὑμετέρα τῆς ἐμῆς, οἳ γε οἰκία μὲν χρη-
 σθε γῇ τε καὶ οὐρανῷ, κλῖναι δ' ὑμῖν εἰσιν ὀπόσαι
 εὖναι γένοιντ' ἂν ἐπὶ γῆς· στρώματα δὲ νομίζετε οὐχ
 ὅσα πρόβατα φύει [ἔρια], ἀλλ' ὅσα ὄρη τε καὶ πεδία
 ἀνίησι. τὸ μὲν δὴ πρῶτον συνδειπνῶν αὐτοῖς ὁ Γω-
 βρύας καὶ ὁρῶν τὴν φανλότητα τῶν παρατιθεμένων 16
 βρωμάτων πολὺν σφᾶς ἐνόμιζεν ἐλευθεριωτέρους εἶναι
 αὐτῶν· ἐπεὶ δὲ κατενόησε τὴν μετριότητα τῶν συσσί- 17

- των· ἐπ' οὐδενὶ γὰρ βρώματι οὐδὲ πώματι Πέρσης ἀνὴρ τῶν πελαιδευμένων οὐτ' ἂν ὄμμασιν ἐκπεπληγμένος καταφανῆς γένοιτο οὔτε ἀρπαγῇ οὔτε τῷ νῶ μὴ οὐχὶ προσκοπεῖν ἄπερ ἂν καὶ μὴ ἐπὶ σίτῳ ὦν· ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἱππικοὶ διὰ τὸ μὴ τιστράττεσθαι ἐπὶ τῶν ἱππων δύνανται ἅμα ἱππεύοντες καὶ ὄρᾶν καὶ ἀκούειν καὶ λέγειν τὸ δέον, οὕτω καὶ κεῖνοι ἐν τῷ σίτῳ οἷονται δεῖν φρόνιμοι καὶ μέτριοι φαίνεσθαι. τὸ δὲ κεκινήσθαι ὑπὸ τῶν βρωμάτων καὶ τῆς πόσεως πάνυ αὐτοῖς
- 18 **δυκὸν** [καὶ θηριῶδες] δοκεῖ εἶναι· ἐνενόησε δὲ αὐτῶν καὶ ὥς ἐπηρώτων ἀλλήλους· τοιαῦτα οἷα ἐρωτηθῆναι ἥδιον ἢ μὴ καὶ ἔσκαπτον οἷα σκαφθῆναι ἥδιον ἢ μὴ· ἅ τε ἔπαιζον ὥς πολὺν μὲν ὕβρεως ἀπῆν, πολὺν δὲ τοῦ αἰσχροῦ τι ποιεῖν, πολὺν δὲ τοῦ χαλεπαίνεσθαι πρὸς
- 19 **ἀλλήλους**. μέγιστον δ' αὐτῶν ἔδοξεν εἶναι τὸ ἐν στρατείᾳ ὄντας τῶν εἰς τὸν αὐτὸν κίνδυνον ἐμβαινόντων μηδεὶ οἶεσθαι δεῖν πλείω παρατίθεσθαι, ἀλλὰ τοῦτο νομίζειν ἡδίωτην εὐωχίαν εἶναι τοὺς συμμαχεσθαι
- 20 **μέλλοντας** ὅτι βελτίστους παρασκευάζειν. ἥνικα δὲ Γωβρύας ὥς εἰς οἶκον ἀπιὼν ἀνίστατο, εἰπεῖν λέγεται, Οὐκέτι θαυμάζω, ὦ Κῦρε, εἰ ἐκπώματα μὲν καὶ ἱμάτια καὶ χρυσίον ἡμεῖς ὑμῶν πλείονα κεκτήμεθα, αὐτοὶ δὲ ἐλάττονος ὑμῶν ἄξιοί ἐσμεν. ἡμεῖς μὲν γὰρ ἐπιμελόμεθα ὅπως ἡμῖν ταῦτα ὥς πλείω εἴσονται, ὑμεῖς δὲ μοι δοκεῖτε ἐπιμέλεσθαι ὅπως αὐτοὶ ὥς βέλτιστοι ἔσονται. ὁ μὲν ταῦτ' εἶπεν· ὁ δὲ Κῦρος, "Αγ", ἔφη, ὦ Γωβρύα, ὅπως πρῶτον παρέσει ἔχων τοὺς ἱππέας ἐξωπλισμένους, ἵνα καὶ τὴν δύναμίν σου ἴδωμεν, καὶ ἅμα διὰ τῆς σῆς χώρας ἄξεις ἡμᾶς, ὅπως ἂν εἰδῶμεν ἅ τε δεῖ φίλια καὶ πολέμια ἡμᾶς νομίζειν.

Τότε μὲν δὴ ταῦτ' εἰπόντες ἀπῆλθον ἑκάτερος ἐπὶ 22
τὰ προσήκοντα.

Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, παρῆν ὁ Γωβρύας ἔχων
τοὺς ἱππέας, καὶ ἡγεῖτο. ὁ δὲ Κῦρος, ὥσπερ προσ-
ήκει ἀνδρὶ ἄρχοντι, οὐ μόνον τῷ πορεύεσθαι τὴν ὁδὸν
προσεῖχε τὸν νοῦν, ἀλλ' ἅμα προΐων ἐπεσκοπεῖτο εἴ
τι δυιατὸν εἴη τοὺς πολεμίους ἀσθενεστέρους ποιεῖν
ἢ αὐτοὺς ἰσχυροτέρους. καλέσας οὖν τὸν Ὑρκάνιον 23
καὶ τὸν Γωβρύαν, τούτους γὰρ ἐνόμιζεν εἰδέναι μά-
λιστα ὧν αὐτὸς ὦρετο δεῖσθαι μαθεῖν, Ἐγὼ τοι, ἔφη,
ὦ ἄνδρες φίλοι, οἶμαι σὺν ὑμῖν ἂν ὥς πιστοῖς βου-
λευόμενος περὶ τοῦ πολέμου τοῦδε οὐκ ἂν ἔξαμαρτά-
νειν· ὁρῶ γὰρ ὅτι μᾶλλον ὑμῖν ἢ ἐμοὶ σκεπτέον ὅπως
ὁ Ἀσσύριος ἡμῶν μὴ ἐπικρατήσῃ. ἐμοὶ μὲν γάρ, ἔφη,
τῶνδε ἀποσφαλέντι ἔστιν ἴσως καὶ ἄλλη ἀποστροφή·
ὑμῖν δ', εἰ οὗτος ἐπικρατήσῃ, ὁρῶ ἅμα πάντα τὰ ὄν-
τα ἀλλότρια γιγνόμενα. καὶ γὰρ ἐμοὶ μὲν πολέμιός 24
ἔστιν, οὐκ ἐμὲ μισῶν, ἀλλ' οἷόμενος ἀσύμφορον ἔαν-
τῷ μεγάλους εἶναι ἡμᾶς, καὶ στρατεύει διὰ τοῦτο ἐφ'
ἡμᾶς· ὑμᾶς δὲ καὶ μισεῖ, ἀδικεῖσθαι νομίζων ὑφ' ὑμῶν.
πρὸς ταῦτα ἀπεκρίναντο ἀμφοτέροι κατὰ ταῦτά περσεί-
ναι ὅ,τι μέλλει, ὥς ταῦτ' εἰδόσι σφίσι καὶ μέλον αὐ-
τοῖς ἰσχυρῶς ὅπη τὸ μέλλον ἀποβήσοιτο.

Ἐνταῦθα δὴ ἤρξατο ὧδε· Λέξατε δὴ μοι, ἔφη, 25
ὑμᾶς νομίζει μόνους πολεμικῶς ἔχειν ὁ Ἀσσύριος πρὸς
ἐαυτόν, ἢ ἐπίστασθε καὶ ἄλλον τινὰ αὐτῷ πολέμιον;
Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὁ Ὑρκάνιος, πολεμιώτατοι μὲν εἰ-
σιν αὐτῷ Καδούσιοι, ἔθνος πολὺ τε καὶ ἄλκιμον· Σά-
και γε μὴν ὅμοροι ἡμῖν, οἳ κακὰ πολλὰ πεπόνθασιν
ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου· ἐπειρᾶτο γὰρ κακείνους ὥσπερ καὶ

- 26 ἡμᾶς καταστρέψασθαι. Οὐκοῦν, ἔφη, οἴεσθε νῦν αὐ-
τοὺς ἀμφοτέρους ἡδέως ἂν ἐπιβῆναι μεν' ἡμῶν τῶ
Ἀσσυρίῳ; ἔφασαν καὶ σφόδρ' ἄν, εἴ πῃ γε δύναιτο
συμμίξαι. Τί δ', ἔφη, ἐν μέσῳ ἐστὶ τοῦ συμμίξαι;
Ἀσσύριοι, ἔφασαν, τὸ αὐτὸ ἔθνος δι' οὗπερ νυνὶ πο-
27 ρεύει. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἤκουσεν ὁ Κῦρος, Τί γάρ, ἔφη,
ὦ Γωβρύα, οὐ σὺ τοῦ νεανίσκου τούτου δς νῦν εἰς
τὴν βασιλείαν καθέστηκεν ὑπερηφανίαν πολλήν τινα
τοῦ τρόπου κατηγορεῖς; Τοιαῦτα γάρ, οἶμαι, ἔφη ὁ
Γωβρύας, ἔπαθον ὑπ' αὐτοῦ. Πότερα δῆτα, ἔφη ὁ
Κῦρος, εἰς σὲ μόνον τοιοῦτος ἐγένετο ἢ καὶ εἰς ἄλ-
28 λους τινάς; Νῆ Δί', ἔφη ὁ Γωβρύας, καὶ εἰς ἄλλους
γε' ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀσθενοῦντας οἷα ὑβρίζει τί δεῖ λέ-
γειν; ἐνὸς δὲ ἀνδρὸς πολὺ δυνατότερον ἢ ἐγὼ νιδόν,
καὶ ἐκείνου ἐταῖρον ὄντα ὥσπερ τὸν ἐμόν, συμπίνον-
τα παρ' ἐαντιῶ συλλαβὼν ἐξέεμεν, ὥς μὲν τινες ἔφα-
σαν, ὅτι ἡ παλλακὴ αὐτοῦ ἐπήνεσεν αὐτὸν ὥς καλὸς
εἶη καὶ ἐμακάρισε τὴν μέλλουσαν αὐτῷ γυναῖκα ἔσε-
σθαι· ὥς δὲ αὐτὸς νῦν λέγει, ὅτι ἐπείρασεν αὐτοῦ
τὴν παλλακίδα. καὶ νῦν οὗτος εὐνοῦχος μὲν ἐστὶ, τὴν
29 δ' ἀρχὴν ἔχει, ἐπεὶ ὁ πατήρ αὐτοῦ ἐτελεύτησεν. Οὐ-
κοῦν, ἔφη, οἶε ἂν καὶ τοῦτον ἡδέως ἡμᾶς ἰδεῖν, εἰ
οἴοιτο ἐαντιῶ βεηθούς ἂν γενέσθαι; Εὖ μὲν οὖν, ἔφη,
οἶδα, ὁ Γωβρύας· ἀλλ' ἰδεῖν τοι αὐτὸν χαλεπὸν ἐστίν,
ὦ Κῦρε. Πῶς; ἔφη ὁ Κῦρος. Ὅτι εἰ μέλλει τις ἐκείνῳ
συμμίξειν, παρ' αὐτὴν τὴν Βαβυλῶνα δεῖ παρίε-
30 ναι. Τί οὖν, ἔφη, τοῦτο χαλεπόν; Ὅτι νῆ Δί', ἔφη ὁ
Γωβρύας, οἶδα ἐξεληούσαν <ἂν> δύναμιν ἐξ αὐτῆς
πολλαπλασίαν ἢς σὺ ἔχεις νῦν· εὖ δ' ἴσθι ὅτι καὶ δι'
αὐτὸ τοῦτο ἥτιόν σοι νῦν ἢ τὸ πρότερον Ἀσσύριοι

καὶ τὰ ὅπλα ἀποφέρουσι καὶ τοὺς ἵππους ἀπάγουσιν, ὅτι τοῖς ἰδοῦσιν αὐτῶν ὀλίγη ἔδοξεν εἶναι ἡ σὴ δύναμις· καὶ ὁ λόγος οὗτος πολὺς ἤδη ἔσπαρται· δοκεῖ δέ μοι, ἔφη, βέλτιον εἶναι φυλαττομένους πορεύεσθαι.

Καὶ ὁ Κῦρος ἀκούσας τοῦ Γωβρύου τοιαῦτα τοιαῦτα 31
 ἄδε πρὸς αὐτὸν ἔλεξε. Καλῶς μοι δοκεῖς λέγειν, ὦ Γωβρύα, κελεύων ὥς ἀσφαλέστατα τὰς πορείας ποιῆσθαι. ἔγωγ' οὖν σκοπῶν οὐ δύναμαι ἐννοῆσαι ἀσφαλεστέραν οὐδεμίαν πορείαν ἡμῖν τοῦ πρὸς αὐτὴν Βαβυλῶνα ἵεναι, εἰ ἐκεῖ τῶν πολεμίων ἐστὶ τὸ κράτιστον. πολλοὶ μὲν γάρ εἰσιν, ὥς σὺ φηῖς· εἰ δὲ θαρρήσουσιν, καὶ δεινοὶ ἡμῖν, ὥς ἐγὼ φημι, ἔσονται. μὴ ὀρῶντες 32
 μὲν οὖν ἡμᾶς ἀλλ' οἰόμενοι ἀφανεῖς εἶναι διὰ τὸ φοβεῖσθαι ἐκείνους, σάφ' ἴσθι, ἔφη, ὅτι τοῦ μὲν φόβου ἀπαλλάσσονται ὅς αὐτοῖς ἐνεγένετο, θάρρος δ' ἐμφύσεται ἀντὶ τούτου τοσοῦτον μείζον ὅσῳ ἂν πλείονα χρόνον ἡμᾶς μὴ ὀρῶσιν· ἦν δὲ ἤδη ἴωμεν ἐπ' αὐτούς, πολλοὺς μὲν αὐτῶν εὐρήσομεν ἔτι κλάοντας τοὺς ἀποθανόντας ὑφ' ἡμῶν, πολλοὺς δ' ἔτι τραύματα ἐπιδεδεμένους ἃ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἔλαβον, πάντας δ' ἔτι μεμνημένους τῆς μὲν τοῦδε τοῦ στρατεύματος τόλμης, 33
 νῆς δ' αὐτῶν φυγῆς τε καὶ συμφορᾶς. εὖ δ' ἴσθι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, [ἵνα καὶ τοῦτ' εἰδῆς,] οἱ πολλοὶ ἀνθρώποι, ὅταν μὲν θαρρῶσιν, ἀνυπόστατον τὸ φρόνημα παρέχονται· ὅταν δὲ δείωσιν, ὅσῳ ἂν πλείους ὦσι, τοσοῦτον μείζω καὶ ἐκπεπληγμένον μᾶλλον τὸν φόβον κέκτηνται. ἐκ πολλῶν μὲν γὰρ καὶ κακῶν λό- 34
 γων ἠδὲ ξημένοιο αὐτοῖς πάρεστιν, ἐκ πολλῶν δὲ καὶ πονηρῶν σχημάτων, ἐκ πολλῶν δὲ καὶ δυσθύμων τε καὶ ἐξεστιγόντων προσώπων ἠθροισται. ὥσθ' ὑπὸ τοῦ

- μεγέθους οὐ δίδιδον αὐτός ἐστιν οὔτε λόγοις κατασβέσαι οὔτε προσάγοντα πολεμίοις μένος ἐκβαλεῖν οὔτε ἀπάγοντα ἀναθρέψαι τὸ φρόνημα, ἀλλ' ὅσῳ ἂν μᾶλλον αὐτοῖς θαρρεῖν παρακελεύῃ, τοσοῦτ' ἐν δεινοτέ-
 35 ροῖς ἡγοῦνται εἶναι. ἐκεῖνο μέντοι νῆ Δί', ἔφη, σκεψώμεθα ἀκριβῶς ὅπως ἔχει. εἰ μὲν γὰρ τὸ ἀπὸ τοῦδε αἱ νῆκαι ἔσονται ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἔργοις ὁπότεροι ἂν πλείονα ὄχλον ἀπαριθμήσωσιν, ὀρθῶς καὶ σὺ φοβεῖ περὶ ἡμῶν καὶ ἡμεῖς τῷ ὄντι ἐν δεινοῖς ἐσμεν' εἰ μέντοι ὥσπερ πρόσθεν διὰ τοὺς εὖ μαχομένους ἔτι καὶ νῦν αἱ μάχαι κρίνονται, θαρρῶν οὐδὲν ἂν σφαλείης· πολὺ μὲν γὰρ σὺν τοῖς θείοις πλείονας εὐρήσεις παρ' ἡμῶν τοὺς θέλοντας μάχεσθαι ἢ παρ' ἐκείνοις·
 36 ὥς δ' ἔτι μᾶλλον θαρρῆς, καὶ τόδε κατανόησον· οἱ μὲν γὰρ πολέμοι πολὺ μὲν ἐλάττιονες εἰσι νῦν ἢ πρὶν ἡττηθῆναι ὑφ' ὑμῶν, πολὺ δ' ἐλάττιονες ἢ ὅτε ἀπέδρασαν ἡμᾶς· ἡμεῖς δὲ καὶ μείζονες νῦν, ἐπεὶ νικῆκαμεν, καὶ ἰσχυρότεροι, ἐπεὶ ὑμεῖς ἡμῶν προσεγένεσθε· μὴ γὰρ ἔτι ἀτίμαζε μηδὲ τοὺς σούς, ἐπεὶ σὺν ἡμῖν εἰσι· σὺν γὰρ τοῖς νικῶσι, σάφ' ἴσθι, ὧ
 37 Γωβρύα, θαρροῦντες καὶ οἱ ἀκόλουθοι ἔπονται. μὴ λανθανέτω δέ σε μηδὲ τοῦτο, ἔφη, ὅτι ἔξεστι μὲν τοῖς πολεμίοις καὶ νῦν ἰδεῖν ἡμᾶς· γοργότεροι δέ, σάφ' ἴσθι, οὐδαμῶς ἂν αὐτοῖς φανεῖημεν ἢ ἰόντες ἐπ' ἐκείνους. ὥς οὖν ἐμοῦ ταῦτα γινώσκοντος ἄγε ἡμᾶς εὐθὺς [τὴν ἐπὶ] Βαβυλῶνος.
 γ'. Οὕτω μὲν δὴ πορευόμενοι τεταρταῖοι πρὸς τοῖς ὁρίοις τοῦ Γωβρύου χώρας ἐγένοντο ὥς δὲ ἐν τῇ πολεμίᾳ ἦν, κατέστησε λαβὼν ἐν τάξει μετ' ἑαυτοῦ τοὺς τε πεζοὺς καὶ τῶν ἱππέων ὅσους ἐδόκει καλῶς αὐτῷ

ἔχειν τοὺς δ' ἄλλους ἱππέας ἀφῆκε καταθεῖν, καὶ ἐκέ-
 λευσε τοὺς μὲν ὅπλα ἔχοντας κατακαίνειν, τοὺς δ'
 ἄλλους καὶ πρόβατα ὅσα ἂν λάβωσι πρὸς αὐτὸν ἄγειν.
 ἐκέλευσε δὲ καὶ τοὺς Πέρσας συγκαταθεῖν· καὶ ἦκον
 πολλοὶ μὲν αὐτῶν κατακεκυλισμένοι ἀπὸ τῶν ἵππων,
 πολλοὶ δὲ καὶ λείαν πλείστην ἄγοντες. ὥς δὲ παρῆν 2
 ἡ λεία, συγκαλέσας τοὺς τε τῶν Μήδων ἄρχοντας καὶ
 τῶν Ὑρκανίων καὶ τοὺς ὁμοτίμους ἔλεξεν ὧδε. "Αν-
 δρες φίλοι, ξένισεν ἡμᾶς ἅπαντας πολλοῖς ἀγαθοῖς
 Γωβρύας. εἰ οὖν, ἔφη, τοῖς θεοῖς ἐξελόντες τὰ νομι-
 ζόμενα καὶ τῇ στρατιᾷ τὰ ἱκανὰ τὴν ἄλλην τούτῳ δοί-
 ημεν λείαν, ἄρ' ἂν, ἔφη, κολὸν ποιήσαιμεν τῷ εὐ-
 θύς φανεροῖ εἶναι ὅτι καὶ τοὺς εὖ ποιοῦντας πειρώ-
 μεθα νικᾶν εὖ ποιοῦντες; ὥς δὲ τοῦτ' ἤκουσαν, πάν- 3
 τες μὲν ἐπῆρουν, πάντες δ' ἐνεκωμίαζον· εἰς δὲ καὶ
 ἔλεξεν ὧδε· Πάνυ, ἔφη, ὦ Κῦρε, τοῦτο ποιήσωμεν·
 καὶ γὰρ μοι δοκεῖ, ἔφη, ὁ Γωβρύας πτωχοὺς τινας
 ἡμᾶς νομίζειν, ὅτι οὐ δαρεικῶν μεστοὶ ἤκομεν οὐδὲ
 ἐκ χρυσοῶν πίνομεν φιαλῶν· εἰ δὲ ταῦτο ποιήσωμεν,
 γνοίη ἄν, ἔφη, ὅτι ἔστιν ἐλευθερίους εἶναι καὶ ἄνευ
 χρυσοῦ. "Αγε δὴ, ἔφη, τὰ τῶν θεῶν ἀποδόντες τοῖς 4
 μάχοις καὶ ὅσα τῇ στρατιᾷ ἱκανὰ ἐξελόντες τᾶλλα κα-
 λέσαντες τὸν Γωβρύαν δότε αὐτῷ· οὕτω δὴ λαβόντες
 ἐκείνοι ὅσα ἔδει τᾶλλα ἔδοσαν τῷ Γωβρύᾳ.

*Εκ τούτου δὴ ἦει πρὸς Βαβυλῶνα παραταξάμε- 5
 νος ὥσπερ ὅτε ἡ μάχη ἦν. ὥς δ' οὐκ ἀντεξῆσαν οἱ
 Ἀσσύριοι, ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος τὸν Γωβρύαν προσελά-
 σαντα εἰπεῖν ὅτι εἰ βούλεται ὁ βασιλεὺς ἐξῶν ὑπὲρ
 τῆς χώρας μάχεσθαι, κἂν αὐτὸς σὺν ἐκείνῳ μάχοιτο·
 εἰ δὲ μὴ ἀμυνεῖ τῇ χώρᾳ, ὅτι ἀνάγκη τοῖς κρατοῦσι

- 6 πείθεσθαι. ὁ μὲν δὴ Γωβρύας προσελάσας ἐνθα ἀσφαλὲς ἦν ταῦτα εἶπεν, ὁ δ' αὐτῷ ἐξέπεμψεν ἀποκρινόμενον τοιάδε· Δεσπότης δ' σὸς λέγει, ὦ Γωβρύα, Οὐχ ὅτι ἀπέκτεινά σου τὸν υἱὸν μεταμέλει μοι, ἀλλ' ὅτι οὐ καὶ σὲ προσαπέκτεινα. μάχεσθαι δὲ ἐὰν βούλησθῃ, ἦκατε εἰς τριακοστὴν ἡμέραν· νῦν δ' οὐπω ἡμῖν σχολή·
- 7 ἔτι γὰρ παρασκευαζόμεθα. ὁ δὲ Γωβρύας εἶπεν, Ἄλλὰ μήποτε σοι λήξειεν αὕτη ἡ μεταμέλεια· δηλὸν γὰρ ὅτι ἀνιῶ σέ τι, ἐξ οὗ αὕτη σε ἡ μεταμέλεια ἔχει.
- 8 Ὁ μὲν δὴ Γωβρύας ἀπήγγειλε τὰ τοῦ Ἀσσυρίου· ὁ δὲ Κῦρος ἀκούσας ταῦτα ἀπήγαγε τὸ στράτευμα· καὶ καλέσας τὸν Γωβρύαν εἶπέ μοι, ἔφη, οὐκ ἔλεγες μέντοι σὺ ὅτι τὸν ἐκτιμηθέντα ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου οἶε ἂν σὺν ἡμῖν γενέσθαι; Εὖ μὲν οὖν, ἔφη, δοκῶ εἶδεναι· πολλὰ γὰρ δὴ ἔγωγε κἀκείνους ἐπαρρησιασάμεθα
- [9 πρὸς ἀλλήλους. Ὅποτε τοίνυν σοι δοκεῖ καλῶς ἔχειν, πρόσθι πρὸς αὐτόν· καὶ πρῶτον μὲν οὕτω ποίει ὅπως ἂν αὐτοὶ λάθρα συνῆτε· ἐπειδὰν δὲ συγγένῃ αὐτῷ, ἐὰν γινῶς αὐτὸν φίλον βουλόμενον εἶναι, τοῦτο δεῖ μηχανᾶσθαι ὅπως λάθρῃ φίλος ὢν ἡμῖν· οὔτε γὰρ ἂν φίλους τις ποιήσειεν ἄλλως πῶς πλείω ἀγαθὰ ἐν πολέμῳ ἢ πολέμιος δοκῶν εἶναι οὐτ' ἂν ἐχθροὺς πλείω
- 10 τις βλάβειεν ἄλλως πῶς ἢ φίλος δοκῶν εἶναι. Καὶ μὴν, ἔφη ὁ Γωβρύας, οἶδ' ὅτι κἂν πρίαιτο Γαδάτας τὸ μέγα τι ποιῆσαι κακὸν τὸν νῦν βασιλεῖα Ἀσσυρίων. ἀλλ' ὅτι ἂν δύναιτο, τοῦτο δεῖ καὶ ἡμᾶς σκοπεῖν.
- 11 Λέγε δὴ μοι, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς τὸ φρουρίον τὸ πρὸ τῆς χώρας, ὅ φατε Ὑρκανίοις τε καὶ Σάκαις ἐπιτετεῖν χίσθαι τῇδε τῇ· χώρα πρόβολον εἶναι τοῦ πολέμου, ἃρ' ἂν, ἔφη, οἶε ὑπὸ τοῦ φρουράρχου παρεθῆναι τὸν

εὐνοῦχον ἐλθόντα σὺν δυνάμει; Σαφῶς γ', ἔφη ὁ
Γωβρύας, εἴπερ ἀνύποπτος ὢν, ὥσπερ νῦν ἐστίν, ἀφί-
κοιτο πρὸς αὐτόν. Οὐκοῦν, ἔφη, ἀνύποπτος ἂν εἴη, 12
εἰ προσβάλοιμι μὲν ἐγὼ πρὸς τὰ χωρία αὐτοῦ ὥς λα-
βεῖν βουλόμενος, ἀπομάχοιτο δὲ ἐκείνος ἀνὰ κράτος·
καὶ λάβοιμι μὲν αὐτοῦ τι ἐγώ, ἀντιλάβοι δὲ καὶ ἐκείνος
ἡμῶν ἢ ἄλλους τινας ἢ καὶ ἀγγέλους πεμπομένους
ὑπ' ἐμοῦ πρὸς τούτους οὓς φατε πολεμίους τῷ Ἀσου-
ρίῳ εἶναι· καὶ οἱ μὲν ληφθέντες λέγοιεν ὅτι ἐπὶ στρα-
τευμα ἀπέρχονται καὶ κλίμακας ὥς ἐπὶ τὸ φρούριον
ᾗζοντες, ὁ δ' εὐνοῦχος ἀκούσας προσποιήσαιο προ-
αγγεῖλαι βουλόμενος ταῦτα παρεῖναι. καὶ ὁ Γωβρύας 13
εἶπεν ὅτι οὕτω μὲν γιγνομένων σαφῶς παρεῖη ἂν αὐ-
τόν, καὶ δέοιτό γ' ἂν αὐτοῦ μένειν ἕως ἀπέλθοις.
Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἴ γε ἅπαξ εἰσέλθοι, δύναιτ'
ἂν ἡμῖν ὑποχείριον ποιῆσαι τὸ χωρίον; Εἰκὸς γοῦν, 14
ἔφη ὁ Γωβρύας, τὰ μὲν ἐνδον ἐκείνου συμπαρασκευ-
άζοντος, τὰ δ' ἔξωθεν σοῦ ἰσχυρότερα προσάγοντος.
Ἴθι οὖν, ἔφη, καὶ πειρῶ ταῦτα διδάξας καὶ διαπρα-
ξάμενος παρεῖναι· πιστὰ δὲ αὐτῷ οὐκ ἂν μείζω οὔτ'
εἰποῖς οὔτε δείξαις ὢν αὐτὸς σὺ τυγχάνεις παρ' ἡμῶν
εἰληφώς.

Ἐκ τούτου ὥχεται μὲν ὁ Γωβρύας· ἄσμενος δὲ 15
ἰδὼν αὐτόν ὁ εὐνοῦχος συνωμολόγει τε πάντα καὶ συν-
έθετο ἃ ἔδει. ἐπεὶ δὲ ἀπήγγειλεν ὁ Γωβρύας ὅτι
πάντα δοκοίη ἰσχυρῶς τῷ εὐνοῦχῳ τὰ ἐπισταλέντα, ἐκ
τούτου τῇ ὑστεραίᾳ προσέβαλε μὲν ὁ Κῦρος, ἀπεμά-
χειτο δὲ ὁ Γαδάτας. ἦν δὲ καὶ ὃ ἔλαβε χωρίον ὁ Κῦ-
ρος, ὅποιον ἔφη ὁ Γαδάτας. τῶν δὲ ἀγγέλων οὓς 16
ἐπεμψεν ὁ Κῦρος προειπὼν ἢ πορεύσονται, τοὺς μὲν

- εἶασεν ὁ Γαδάτας διαφεύγειν, ὅπως ἄγοιεν τὰ στρα-
τεύματα καὶ τὰς κλίμακας κομίζοιεν· οὗς δ' ἔλαβε,
βασανίζων ἐναντίον πολλῶν, ὥς ἤκουσεν ἔφ' ἃ ἔφα-
σαν πορεύεσθαι, εὐθέως συσκευασάμενος ὥς ἐξαγγε-
17 λῶν τῆς νυκτὸς ἐπορεύετο. τέλος δὲ πιστευθεὶς ὥς
βοηθὸς εἰσέρχεται εἰς τὸ φρουρίον· καὶ τέως μὲν συμ-
παρεσκεύαζεν ὅ,τι δύναίτο τῷ φρουράρχῳ· ἐπεὶ δὲ ὁ
Κῦρος ἦλθε, καταλαμβάνει τὸ χωρίον συνεργοὺς ποι-
18 ῆσάμενος καὶ τοὺς παρὰ τοῦ Κύρου αἰχμαλώτους. ἐπεὶ
δὲ τοῦτο ἐγένετο, εὐθέως [Γαδάτας] ὁ εὐνοῦχος τὰ ἐν-
δον καταστήσας ἐξηλθε πρὸς τὸν Κῦρον, καὶ τῷ νόμῳ
19 προσκυνήσας εἶπε, Χαῖρε, Κῦρε. Ἀλλὰ ποιῶ ταῦτ',
ἔφη· σὺ γάρ με σὺν τοῖς θεοῖς οὐ κελεύεις μόνον
ἀλλὰ καὶ ἀναγκάζεις χαίρειν. εὖ γὰρ ἴσθι, ἔφη, ὅτι
ἐγὼ μέγα ποιοῦμαι φίλον τοῦτο τὸ χωρίον τοῖς ἐν-
θάδε συμμάχοις καταλείπων· σοῦ δ', ἔφη, ὦ Γαδάτα,
ὁ Ἀσύριος παῖδας μὲν, ὥς ἔοικε, τὸ ποιεῖσθαι ἀφεί-
λετο, σὺ μέντοι τό γε φίλους δύνασθαι κτᾶσθαι ἀπ-
εστέρησεν· ἀλλ' εὖ ἴσθι ὅτι ἡμᾶς τῷ ἔργῳ τούτῳ φί-
λους πεποιήσαι, οἳ σοι, ἐὰν δυνώμεθα, πειρασόμεθα
μὴ χεῖρονες βοηθοὶ παραστήναι ἢ εἰ παῖδας ἐκγόνοις
20 ἐκέκτησο. ὁ μὲν ταῦτ' ἔλεγεν. ἐν δὲ τούτῳ ὁ Ὑρκά-
νιος ἄρτι ᾗσθημένος τὸ γεγεννημένον προσθεῖ τῷ Κύ-
ρῳ καὶ λαβὼν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ εἶπεν, ὦ μέγα ἀγαθὸν
σὺ τοῖς φίλοις Κῦρε, ὥς πολλήν με τοῖς θεοῖς ποιεῖς
21 χάριν ὀφείλειν ὅτι σοί με συνήγαγον. Ἴθι νῦν, ἔφη
ὁ Κῦρος, καὶ λαβὼν τὸ χωρίον οὐπερ ἔνεκά με ἀσπά-
ζει διατίθει αὐτὸ οὕτως ὥς ἂν τῷ ὑμετέρῳ φύλῳ
πλείστου ἄξιον ἢ καὶ τοῖς ἄλλοις συμμάχοις, μάλιστα δ',
ἔφη, Γαδάτα τουτάρ, ὅς ἡμῖν αὐτὸ λαβὼν παραδίδωσι

Τί οὖν; ἔφη ὁ Ὑρκάνιος, ἐπειδὴν Καδούσιοι ἔλ- 22
 θωσι καὶ Σάκαι καὶ οἱ ἔμοι πολῖται, καλέσωμεν καὶ
 τούτων, ἵνα κοινῇ βουλευσώμεθα πάντες ὅσοις προσ-
 ῖκει πῶς ἂν συμφορώτατα χρῶμεθα τῷ φρουρίῳ; ταῦ-
 τα μὲν οὕτω συνήνεσεν ὁ Κῦρος· ἐπεὶ δὲ συνῆλθον 23
 οἷς ἔμελλε περὶ τοῦ φρουρίου, ἐβουλευσάντο κοινῇ φυ-
 λάττειν οἷσπερ ἀγαθὸν ἦν φίλιον ὄν, ὅπως αὐτοῖς μὲν
 πρόβολος εἴη πολέμου, τοῖς δ' Ἀσσυρίοις ἐπιτετειχι-
 σμένον. τούτων γενομένων πολὺ δὴ προθυμότερον καὶ 24
 πλείους καὶ Καδούσιοι συνεστρατεύοντο καὶ Σάκαι καὶ
 Ὑρκάνιοι· καὶ συνελέγη ἐντεῦθεν στράτευμα Καδου-
 σίων μὲν πελτασταὶ εἰς δισφυρίους καὶ ἱππεῖς εἰς τε-
 τρακισχιλίους, Σακῶν δὲ τοξόται εἰς μυρίους καὶ ἱπο-
 τοξόται εἰς δισχιλίους· καὶ Ὑρκάνιοι δὲ πεζοὺς τε ὀπό-
 σον. ἐδύναντο προσεξέπεμψαν καὶ ἱππέας ἐξεπλήρωσαν
 εἰς δισχιλίους· τὸ γὰρ πρόσθεν καταλελειμμένοι ἦσαν
 πλείους οἴκοι αὐτοῖς ἱππεῖς, ὅτι καὶ οἱ Καδούσιοι καὶ
 οἱ Σάκαι τοῖς Ἀσσυρίοις πολέμιοι ἦσαν. ὅσον δὲ χρό- 25
 νον ἐκαθέζετο ὁ Κῦρος ἀμφὶ τὴν περὶ τὸ φρούριον οἰ-
 κονομίαν, τῶν Ἀσσυρίων τῶν κατὰ ταῦτα τὰ χωρία
 πολλοὶ μὲν ἀπῆγον ἵππους, πολλοὶ δὲ ἀπέφερον ὅπλα,
 φοβούμενοι ἤδη πάντας τοὺς προσχώρους.

Ἐκ δὲ τούτων προσέρχεται τῷ Κύρῳ ὁ Γαδάτας 26
 καὶ λέγει ὅτι ἤκουσιν αὐτῷ ἄγγελοι ὥς ὁ Ἀσσύριος,
 ἐπεὶ πύθοιτο τὰ περὶ τοῦ φρουρίου, χαλεπῶς τε ἐνέγ-
 κοι καὶ συσκευάζοιτο ὥς ἐμβالῶν εἰς τὴν ἑαυτοῦ χώ-
 ραν. ἔὰν οὖν ἀφῆς με, ὦ Κῦρε, τὰ τεῖχη ἂν πειρα-
 θεῖν διασῶσαι, τῶν δ' ἄλλων μείων λόγος. καὶ ὁ 27
 Κῦρος εἶπεν, Ἐὰν οὖν ἴης νῦν, πότε ἔσει οἴκοι; καὶ
 ὁ Γαδάτας εἶπεν, Εἰς τρίτην δειπνήσω ἐν τῇ ἡμετέρᾳ.

- Ἡ καὶ τὸν Ἀσσύριον, ἔφη, οἶε ἐκεῖ ἤδη καταλήψε-
 σθαι; Εὖ μὲν οὖν, ἔφη, οἶδα· σπεύσει γὰρ ἕως ἔτι
 28 πρόσσω δοκεῖς ἀπειναι. Ἐγὼ δ', ἔφη ὁ Κῦρος, πο-
 σιαῖος ἂν τῷ στρατεύματι ἐκείσε ἀφικοίμην; πρὸς
 τοῦτο δὴ ὁ Γαδάτας λέγει, Πολὺν ἤδη, ὦ δέσποτα,
 ἔχεις τὸ στράτευμα καὶ οὐκ ἂν δύναιο μείον ἢ ἐν ἑξ
 ἢ ἐπὶ ἡμέραις ἐλθεῖν πρὸς τὴν ἐμὴν οἴκησιν. Σὺ
 μὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἅπιθι ὡς τάχιστα· ἐγὼ δ'
 29 ὥς ἂν δυνατὸν ἢ πορεύσομαι. ὁ μὲν δὴ Γαδάτας ὥχεται·
 ὁ δὲ Κῦρος συνεκάλεσε πάντας τοὺς ἄρχοντας τῶν συμ-
 μάχων· καὶ ἤδη πολλοὶ τε ἐδόκουν καὶ καλοὶ κάγαθοί
 παρῆναι· ἐν οἷς δὴ λέγει ὁ Κῦρος ταῦτα.
- 30 Ἄνδρες σύμμαχοι, Γαδάτας διέπραξεν ἃ δοκεῖ
 πᾶσιν ἡμῖν πολλοῦ ἄξια εἶναι, καὶ ταῦτα πρὶν καὶ
 ὀτιοῦν ἀγαθὸν ὑφ' ἡμῶν παθεῖν. νῦν δὲ ὁ Ἀσσύριος
 εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ ἐμβαλεῖν ἀγγέλλεται, δῆλον ὅτι
 ἅμα μὲν τιμωρεῖσθαι αὐτὸν βουλόμενος, ὅτι δοκεῖ
 ὑπ' αὐτοῦ μεγάλα βεβλάφθαι· ἅμα δὲ ἴσως καὶ ἐκείνου
 ἐννοεῖται ὥς εἰ οἱ μὲν πρὸς ἡμᾶς ἀφιστάμενοι μηδὲν
 ὑπ' ἐκείνου κακὸν πείσονται, οἱ δὲ σὺν ἐκείνῳ ὄντες
 ὑφ' ἡμῶν ἀπολοῦνται, ὅτι τάχιστα οὐδένα εἰκὸς σὺν
 31 αὐτῷ βουλήσεσθαι εἶναι. νῦν οὖν, ὦ ἄνδρες, καλόν
 τι ἂν μοι δοκοῦμεν ποιῆσαι, εἰ προθύμως Γαδάτα
 βοηθήσαιμεν ἀνδρὶ εὐεργέτῃ· καὶ ἅμα δίκαια ποιοῦμεν
 ἂν χάριν ἀποδιδόντες· ἀλλὰ μὴν καὶ σύμφορά γ' ἂν·
 32 ὥς ἐμοὶ δοκεῖ, πράξαιμεν ἡμῖν αὐτοῖς. εἰ γὰρ πᾶσι
 φαινοίμεθα τοὺς μὲν κακῶς ποιοῦντας νικᾶν πειρώ-
 μενοι κακῶς ποιοῦντες, τοὺς δ' εὐεργετοῦντας ἀγαθοῖς
 ὑπερβαλλόμενοι, εἰκὸς ἐκ τῶν τοιούτων φίλους μὲν
 πολλοὺς ἡμῖν βούλεσθαι γίγνεσθαι, ἐχθρὸν δὲ μηδένα

ἐπιθυμεῖν εἶναι· εἰ δὲ ἀμελῆσαι δόξαιμεν Γαδάτου, 33
 πρὸς τῶν θεῶν ποίοις λόγοις ἂν ἄλλον πείθοιμεν χα-
 ρίζεσθαί τι ἡμῖν; πῶς δ' ἂν τολμῶμεν ἡμᾶς αὐτοὺς
 ἐπαινεῖν; πῶς δ' ἂν ἀντιβλέψαι τις ἡμῶν δύταιτο
 Γαδάτα, εἰ ἡτιώμεθ' αὐτοῦ εὖ ποιούντος τοσοῦτοι
 ὄντες ἐνὸς ἀνδρὸς καὶ τούτου οὕτω διακειμένου; ὁ
 μὲν οὕτως εἶπεν· οἱ δὲ πάντες ἰσχυρῶς συνεπήγγον 34
 ταῦτα ποιεῖν.

Ἄγε τοίνυν, ἔφη, ἐπεὶ καὶ ὑμῖν συνδοκεῖ ταῦτα,
 ἐπὶ μὲν τοῖς ὑποζυγίοις καὶ ὀχήμασι καταλίπωμεν ἑκα-
 στοὶ τοὺς μετ' αὐτῶν ἐπιτηδαιοτάτους πορεύεσθαι.
 Γ'ωβρύας δ' ἡμῖν ἀρχέτω αὐτῶν καὶ ἡγεῖσθω αὐτοῖς· 35
 καὶ γὰρ ὁδῶν ἔμπειρος καὶ τᾶλλα ἱκανός· ἡμεῖς δ',
 ἔφη, καὶ ἵπποις τοῖς δυνατωτάτοις καὶ ἀνδράσι πο-
 ρευώμεθα, τὰπιτήδεια τριῶν ἡμερῶν λαβόντες· ὅσοι
 δ' ἂν κουφότερον συσκευασώμεθα καὶ εὐτελέστερον,
 τοσοῦτοι ἥδιον τὰς ἐπιούσας ἡμέρας ἀριστήσομέν τε
 καὶ δειπνήσομεν καὶ καθευδήσομεν. νῦν δ', ἔφη, πο-
 ρευώμεθα ὧδε· πρῶτους μὲν ἄγε σύ, Χρυσάντα, τοὺς 36
 θωρακοφόρους, ἐπεὶ ὁμαλή τε καὶ πλατεῖα ἡ ὁδός
 ἐστί, τοὺς ταξιάρχους ἔχων ἐν μετώπῳ πάντας· ἡ δὲ
 τάξις ἐκάστῃ ἔφ' ἐνὸς ἵτω· ἀνδρόοι γὰρ ὄντες καὶ τά-
 χιστα καὶ ἀσφαλέστατα πορευοίμεθ' ἂν. τούτου δ' 37
 ἕνεκα, ἔφη, κελεύω τοὺς θωρακοφόρους ἡγεῖσθαι ὅτι
 τοῦτο βραδύτατόν ἐστι τοῦ στρατεύματος· τοῦ δὲ βρα-
 δυτάτου ἡγουμένου ἀνάγκη ῥαδίως ἔπεσθαι πάντα τὰ
 θᾶπτον ἰόντα· ὅταν δὲ τὸ τάχιστον ἡγῇται ἐν νυκτί,
 οὐδὲν ἐστί θαυμαστόν καὶ διασπᾶσθαι τὰ στρατεύμα-
 τα· τὸ γὰρ προταχθὲν ἀποδιδράσκει. ἐπὶ δὲ τούτοις, 38
 ἔφη, Ἀρτάβαζος τοὺς Περσῶν πελταστὰς καὶ τοξότας

- ἀγέτω· ἐπὶ δὲ τούτοις Ἀνδαμύας ὁ Μῆδος τὸ Μῆδων
 πεζόν· ἐπὶ δὲ τούτοις Ἑμβας τὸ Ἀρμενίων πεζόν· ἐπὶ
 δὲ τούτοις Ἀριούχας Ὑρκανίους· ἐπὶ δὲ τούτοις Θαμ-
 βράδας τὸ Σακῶν πεζόν· ἐπὶ δὲ τούτοις Δαιάμας Κα-
 39 δουσίους. ἀγόντων δὲ καὶ οὗτοι πάντες ἐν μετώπῳ
 μὲν τοὺς ταξιάρχους ἔχοντες, δεξιούς δὲ τοὺς πελτα-
 στάς, ἀριστεροὺς δὲ τοὺς τοξότας τοῦ ἐαντιῶν πλαι-
 σίου· οὕτω γὰρ πορευόμενοι καὶ εὐχρηστοίτεροί γίγ-
 40 νονται. ἐπὶ δὲ τούτοις οἱ σκευοφόροι, ἔφη, πάντων
 ἐπέσθων· οἱ δὲ ἄρχοντες αὐτῶν ἐπιμελέσθων ὅπως
 συνεσκευασμένοι τε ᾧσι πάντα πρὶν καθεῦδειν καὶ
 41 πρῶ σὺν τοῖς σκεύεσι παρῶσιν εἰς τὴν τεταγμένην
 χώραν καὶ ὅπως κοσμίως ἔπονται. ἐπὶ δὲ τοῖς σκευο-
 φόροις, ἔφη, τοὺς Πέρσας ἱππέας Μαδάτας ὁ Πέρσης
 ἀγέτω, ἔχων καὶ οὗτος τοὺς ἑκατοντάρχους τῶν ἱπ-
 πέων ἐν μετώπῳ· ὁ δὲ ἑκατόνταρχος τὴν τάξιν ἀγέτω
 42 εἰς ἓνα, ὥσπερ οἱ πέζαρχοι. ἐπὶ τούτοις Ῥαμβάκας ὁ
 Μῆδος ὡσαύτως τοὺς ἐαυτοῦ ἱππέας· ἐπὶ τούτοις σὺ
 ᾧ Τιγράνη, τὸ σεαυτοῦ ἱππικόν· καὶ οἱ ἄλλοι δὲ ἱπ-
 παρχοι μεθ' ὧν ἕκαστοι ἀφίκοντο πρὸς ἡμᾶς. ἐπὶ τού-
 τοις Σάκαι ἄγετε· ἔσχατοι δέ, ὥσπερ ἦλθον, Καδού-
 σιοι ἰόντων· Ἀλκεύνα, σὺ δὲ ὁ ἄγων αὐτοὺς ἐπιμέλου
 τὸ νῦν εἶναι πάντων τῶν ὀπίσθεν καὶ μηδένα ἔα
 43 ὕστερον τῶν σῶν ἱππέων γίγνεσθαι. ἐπιμέλεσθε δὲ
 τοῦ σιωπῇ πορεύεσθαι οἳ τε ἄρχοντες καὶ πάντες δὲ
 οἱ σωφρονούντες· διὰ γὰρ τῶν ὥτων ἐν τῇ νυκτὶ
 ἀνάγκη μᾶλλον ἢ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἕκαστα καὶ αἰ-
 σθάνεσθαι καὶ πράττεσθαι· καὶ τὸ ταραχθῆναι δὲ ἐν
 τῇ νυκτὶ πολὺν μείζον ἐστι πρᾶγμα ἢ ἐν τῇ ἡμέρᾳ καὶ
 44 δυσκαταστατώτερον· οὗ ἕνεκα ἢ τε σιωπῇ ἀσκητέα καὶ

ἡ τάξις φυλακτεία, τὰς δὲ νυκτερινὰς φυλακάς, ὅταν μέλ-
λητε νυκτὸς ἀναστήσεσθαι, χρὴ ὥς βραχυτάτας καὶ
πλείστας ποιεῖσθαι, ὥς μηδὲνα ἢ ἐν τῇ φυλακῇ ἀγρυ-
πνία πολλή οὔσα λυμαίνεται ἐν τῇ πορείᾳ· ἥνικα δ' ἂν
ᾧ ῥα ἢ πορεύεσθαι, σημαίνειν τῷ κέρατι, ὑμεῖς δ' ἔχον- 45
τες ἂ δεῖ ἕκαστοι πάρεστε εἰς τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνος
ὁδόν· ὁ δ' ὁρμώμενος ἀεὶ τῷ κατ' οὐρὰν παρεγγυάτω
ἔπεσθαι.

Ἐκ τούτου δὴ ᾧχοντο ἐπὶ τὰς σκηνὰς καὶ ἅμα 46
ἀπιόντες διελέγοντο πρὸς ἀλλήλους ὥς μνημονικῶς ὁ
Κῦρος ὁπόσοις συνέταττε πᾶσιν ὀνομάζων ἐνετέλλετο.
ὁ δὲ Κῦρος ἐπιμελείᾳ τοῦτο ἐποίει· πάνν γὰρ αὐτῷ 47
ἔδόκει θαυμασιὸν εἶναι εἰ οἱ μὲν βάνανσοι ἴσασι τῆς
ἑαυτοῦ τέχνης ἕκαστος τῶν ἐργαλείων τὰ ὀνόματα,
καὶ ὁ ἱατρὸς δὲ οἶδε καὶ τῶν ὀργάνων καὶ τῶν φαρ-
μάκων οἷς χρῆται πάντων τὰ ὀνόματα, ὁ δὲ στρατη-
γὸς οὕτως ἡλίθιος ἔσοιτο ὥστε οὐκ εἴσοιτο τῶν ὑφ'
ἑαυτῷ ἡγεμόνων τὰ ὀνόματα, οἷς ἀνάγκη ἐστὶν αὐτῷ
ὀργάνοις χρῆσθαι καὶ ὅταν καταλαβεῖν τι βούληται
καὶ ὅταν φυλάξαι καὶ ὅταν θαρρῦναι καὶ ὅταν φοβῇ-
σαι· καὶ τιμῆσαι δὲ ὅποτε τινὰ βούλοιο, πρέπον αὐ-
τῷ ἔδόκει εἶναι ὀνομασιὶ προσαγορεύειν. ἔδόκουν δ' 48
αὐτῷ οἱ γινώσκεσθαι δοκοῦντες ὑπὸ τοῦ ἄρχοντος
καὶ τοῦ καλόν τι ποιοῦντες δρᾶσθαι μᾶλλον ὀρέγεσθαι
καὶ τοῦ αἰσχρόν τι ποιεῖν μᾶλλον προθυμεῖσθαι ἀπέ-
χεσθαι, ἡλίθιον δὲ καὶ τοῦτ' ἔδόκει εἶναι αὐτῷ τὸ 49
ὅποτε τι βούλοιο πραχθῆναι, οὕτω προστάτειν ὥσπερ
ἐν οἴκῳ ἔνιοι δεσπόται προστάττουσιν, "Ἴτω τις ἐφ'
ὑδωρ, Σύλα τις σχισάτω· οὕτω γὰρ προστατιμένων 50
εἰς ἀλλήλους τε δρᾶν πάντες ἔδόκουν αὐτῷ καὶ οὐδεὶς

περαίνειν τὸ προσταχθὲν καὶ πάντες ἐν αἰτίᾳ εἶναι καὶ οὐδεὶς τῇ αἰτίᾳ οὔτε αἰσχύνεσθαι οὔτε φοβεῖσθαι ὁμοίως διὰ τὸ σὺν πολλοῖς αἰτίαν ἔχειν· διὰ ταῦτα δὴ πάντας ὠνόμαζεν αὐτὸς ὅτι τι προστάττοι.

- 51 Καὶ Κῦρος μὲν δὴ περὶ τούτων οὕτως ἐγίγνωσκειν. οἱ δὲ στρατιῶται τότε μὲν δειπνήσαντες καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι καὶ συσκενασάμενοι πάντα ἃ
- 52 ἔδει ἐκοιμήθησαν. ἥνικα δ' ἦν ἐν μέσῳ νυκτιῶν, ἐσήμηνε τῷ κέρατι. Κῦρος δ' εἰπὼν τῷ Χρυσάντῳ ὅτι ἐπὶ τῇ ὁδῷ ὑπομενοίῃ ἐν τῷ πρόσθεν τοῦ στρατεύματος ἔξῃει λαβὼν τοὺς ἄμφ' αὐτὸν ὑπηρέτας· βραχεὶ δὲ χρόνῳ ὕστερον Χρυσάντας παρῆν ἄγων τοὺς θωρακοφόρους. τοῦτ' αὖ μὲν ὁ Κῦρος δοὺς ἡγεμόνας τῆς
- 53 ὁδοῦ πορεύεσθαι ἐκέλευεν ἡσύχως· οὐ γάρ πω ἐν ὁδῷ πάντες ἦσαν· αὐτὸς δὲ ἐστηκώς ἐν τῇ ὁδῷ τὸν μὲν προσιόντα προυπέμπετο ἐν τάξει, ἐπὶ δὲ τὸν ὑστερί-
- 54 ζοντα ἔπεμπε καλῶν. ἐπεὶ δὲ πάντες ἐν ὁδῷ ἦσαν, πρὸς μὲν Χρυσάντιαν ἱππέας ἔπεμψεν ἐροῦντας ὅτι ἐν
- 55 ὁδῷ ἤδη πάντες· ἄγε οὖν ἤδη θάπτον. αὐτὸς δὲ παραλαύνων τὸν ἵππον εἰς τὸ πρόσθεν ἡσυχος κατεθεῖτο τὰς τάξεις. καὶ οὓς μὲν ἴδοι εὐτάκτως καὶ σιωπῇ ἰόντας, προσελαύνων αὐτοῖς τίνες τε εἴεν ἡρώτα καὶ ἐπεὶ πύθοντο ἐπῆναι· εἰ δέ τινας θορυβουμένους αἰσθάνοιτο, τὸ αἴτιον τούτου σκοπῶν κατασβεγνύναι τὴν ταραχὴν ἐπειράτο.
- 56 Ἐν μόνον παραλέλειπται τῆς ἐν νυκτὶ ἐπιμελείας αὐτοῦ, ὅτι πρὸ παντὸς τοῦ στρατεύματος πεζοὺς ἐυζώνους οὐ πολλοὺς προυπέμπε, ἐφορῶμένους ὑπὸ Χρυσάντῳ καὶ ἐφορῶντας αὐτόν, ὥς ὠτακουστοῦντες καὶ εἴ πως ἄλλως δύναιντο αἰσθάνεσθαι τι, σημαί-

νοιεν τῷ Χρυσάντῳ ὅτι καιρὸς δοκοίη εἶναι ἄρχων
 δὲ καὶ ἐπὶ τούτοις ἦν ὃς καὶ τούτους ἐκόσμει, καὶ τὸ
 μὲν ἄξιον λόγου ἐσήμαινε, τὸ δὲ μὴ οὐκ ἠνώχλει λέ-
 γων. τὴν μὲν δὴ νύκτα οὕτως ἐπορεύοντο· ἐπεὶ δὲ 57
 ἡμέρα ἐγένετο, τοὺς μὲν Καδουσίων ἱπλέας, ὅτι αὐ-
 τῶν καὶ οἱ πεζοὶ ἐπορεύοντο ἔσχατοι, παρὰ τούτοις
 κατέλιπεν, ὥς μὴδ' οὗτοι ψιλοὶ ἱππέων ἴοιεν· τοὺς δ'
 ἄλλους εἰς τὸ πρόσθεν παρελαύνειν ἐκέλευσεν, ὅτι καὶ
 οἱ πολέμιοι ἐν τῷ πρόσθεν ἦσαν, ὅπως εἴ τί πον ἐν-
 αντιοῖτο αὐτῷ, ἀπαντῶν ἔχων τὴν ἰσχὺν ἐν τάξει καὶ
 μάχοιτο, εἴ τέ τί πον φεῦγον ὀφθείη, ὥς ἐξ ἐτοιμο-
 τάτου διώκοι. ἦσαν δὲ αὐτῷ ἀεὶ τεταγμένοι οὓς τε 58
 διώκειν δέοι καὶ οὓς παρ' αὐτῷ μένειν· πᾶσαν δὲ τὴν
 τάξιν λυθῆναι οὐδέποτε εἶα. Κῦρος μὲν δὴ οὕτως 59
 ἦγε τὸ στράτευμα· οὐ μέντοι αὐτός γε μιᾷ χώρῃ ἐχρη-
 το, ἀλλ' ἄλλοτε ἄλλαχῇ περιελαύνων ἐφεώρα τε καὶ
 ἐπεμέλετο, εἴ του δέοιντο. οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον οὐ-
 τως ἐπορεύοντο.

Ἐκ δὲ τοῦ Γαδάτου ἱππικοῦ τῶν δυνατῶν τις δ',
 ἀνδρῶν ἐπεὶ ἑώρα αὐτὸν ἀφεστηκότα ἀπὸ τοῦ Ἀσσυ-
 ρίου, ἐνόμισεν, εἴ τι οὗτος πάθῃ, αὐτὸς ἂν λαβεῖν
 παρὰ τοῦ Ἀσσυρίου πάντα τὰ Γαδάτου· οὕτω δὴ πέμ-
 πει τινὰ τῶν ἑαυτοῦ πιστῶν πρὸς τὸν Ἀσσύριον καὶ
 κελεύει τὸν ἰόντα, εἴ καταλάβῃ ἤδη ἐν τῇ Γαδάτου
 χώρῃ τὸ Ἀσσύριον στράτευμα, λέγειν τῷ Ἀσσυρίῳ ὅτι
 εἰ βούλοιο ἐνεδρεῦσαι, λάβοι ἂν Γαδάταν καὶ τοὺς
 σὺν αὐτῷ· δηλοῦν δὲ ἐνετέλλετο ὅσῃν τε εἶχεν ὁ Γα. 2
 δάτας δύναμιν καὶ ὅτι Κῦρος οὐ συνέποιτο αὐτῷ· καὶ
 τὴν ὁδὸν ἐδήλωσεν ἥ προσιέναι μέλλοι. προσεπέστειλε
 δὲ τοῖς αὐτοῦ οἰκέταις, ὥς πιστεύοιτο μᾶλλον, καὶ τὸ

- τεῖχος ὃ ἐτύγγανεν αὐτὸς ἔχων ἐν τῇ Γαδάτου χώρᾳ
 παραδοῦναι τῷ Ἀσουρίῳ καὶ τὰ ἐνόντα ἤξειν δὲ καὶ
 αὐτὸς ἔφρασκεν, εἰ μὲν δύναιτο, ἀποκτείνας Γαδάταν,
 εἰ δὲ μή, ὥς σὺν τῷ Ἀσουρίῳ τὸ λοιπὸν ἐσόμενος.
- 3 ἐπεὶ δὲ ὁ ἐπὶ ταῦτα ταχθεὶς ἐλαύτιαν ὥς δυνατόν ἦν
 τάχιστα ἀφικνεῖται πρὸς τὸν Ἀσσύριον καὶ ἐδήλωσεν
 ἐφ' ᾧ ἦκοι, ἀκούσας ἐκεῖνος τό τε χωρίον εὐθὺς παρ-
 ἔλαβε καὶ πολλὴν ἵππον ἔχων καὶ ἄρματα ἐνήδρευεν
- 4 ἐν κώμας ἀθρόαις. ὁ δὲ Γαδάτας ὥς ἐγγὺς ἦν τού-
 των τῶν κωμῶν, πέμπει τινὰς προδιερευνησομένους.
 ὁ δὲ Ἀσσύριος ὥς ἔγνω προσιόντας τοὺς διερευνητάς,
 φεύγειν κελεύει ἄρματα ἑξαναστάντα δύο ἢ τρία καὶ
 ἵππους ὀλίγους, ὥς δὴ φοβηθέντας καὶ ὀλίγους ὄν-
 τας. οἱ δὲ διερευνηταὶ ὥς εἶδον ταῦτα, αὐτοὶ τε ἐδί-
 ωκον καὶ τῷ Γαδάτᾳ κατέσειον καὶ ὃς ἑξαπατηθεὶς
 διώκει ἀνὰ κράτος. οἱ δὲ Ἀσσύριοι, ὥς ἐδόκει ἀλώ-
 σιμος εἶναι ὁ Γαδάτας, ἀνίστανται ἐκ τῆς ἐνέδρας.
- 5 καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ Γαδάταν ἰδόντες ὥσπερ εἰκὸς ἔφρευ-
 γον, οἱ δ' αὖ ὥσπερ εἰκὸς ἐδίωκον. καὶ ἐν τούτῳ ὁ
 ἐπιβουλεύων τῷ Γαδάτᾳ παίει αὐτόν, καὶ καιρίας μὲν
 πληγῆς ἀμαριάνει, τύπτει δὲ αὐτόν εἰς τὸν ὤμον καὶ
 τιτρώσκει. ποιήσας δὲ τοῦτο ἐξίσταται, ἕως σὺν τοῖς
 διώκουσιν ἐγένετο· ἐπεὶ δ' ἐγνώσθη ὃς ἦν, ὁμοῦ δὴ
 ὦν τοῖς Ἀσσυρίοις προθύμως ἐκτείνων τὸν ἵππον σὺν
- 6 τῷ βασιλεῖ ἐδίωκεν. ἐνταῦθα δὴ ἡλίσκοντο μὲν δῆλον
 ὅτι οἱ βραδυτάτους ἔχοντες τοὺς ἵππους ὑπὸ τῶν τα-
 χίστους· ἤδη δὲ μάλα πάντες πιεζόμενοι διὰ τὸ κατα-
 τετρῦσθαι ὑπὸ τῆς πορείας οἱ τοῦ Γαδάτου ἱππεῖς
 καθορῶσι τὸν Κῦρον προσιόντα σὺν τῷ στρατεύματι·
 δοκεῖν δὲ χρῆ ἀσμένους καὶ ὥσπερ εἰς λιμένα ἐκ χει-

μῶνος προσφέρεσθαι αὐτούς. ὁ δὲ Κῦρος τὸ μὲν πρῶ- 7
τον ἐθαύμασεν· ὥς δ' ἔγνω τὸ πρᾶγμα, ἕως πάντες
ἐναντίοι ἤλαντον, ἐναντίος καὶ αὐτὸς ἐν τάξει ἤγε
τὴν στρατιάν· ὥς δὲ γνόντες οἱ πολέμιοι τὸ ὄν ἐτρά-
ποντο εἰς φυγὴν, ἐνταῦθα ὁ Κῦρος διώκειν ἐκέλευσε
τοὺς πρὸς τοῦτο τεταγμένους, αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς ἄλ- 8
λοις εἶπετο ὥς ὤετο συμφέρειν. ἐνταῦθα δὴ καὶ ἄρ-
ματα ἠλίσκετο, ἑνία μὲν καὶ ἐκπιπτόντων τῶν ἡνιό-
χων, τῶν μὲν ἐν τῇ ἀναστροφῇ, τῶν δὲ καὶ ἄλλως,
ἑνία δὲ καὶ περιτεμνόμενα ὑπὸ τῶν ἱππέων ἠλίσκετο.
καὶ ἀποκτείνουσι δὲ ἄλλους τε πολλοὺς καὶ τὸν παί- 9
σαντα Γαδάταν. τῶν μέντοι πεζῶν Ἀσσυρίων, οἳ ἔτυ-
χον τὸ Γαδάτου χωρίον πολιορκοῦντες, οἳ μὲν εἰς τὸ
τεῖχος κατέφυγον τὸ ἀπὸ Γαδάτου ἀποσιάν, οἳ δὲ
φθάσαντες εἰς πόλιν τινὰ τοῦ Ἀσσυρίου μεγάλην, ἐνθα
καὶ αὐτὸς σὺν τοῖς ἵπποις καὶ τοῖς ἄρμασι κατέφυγεν
ὁ Ἀσσύριος.

Κῦρος μὲν δὴ διαπραξάμενος ταῦτα ἐπαναχωρεῖ 10
εἰς τὴν Γαδάτου χώραν· καὶ προστάξας οἷς ἔδει ἀμφὶ
τὰ αἰχμάλωτα ἔχειν, εὐθύς ἐπορεύετο, ὥς ἐπισκέψαιτο
τὸν Γαδάταν πῶς ἔχοι ἐκ τοῦ τραύματος. πορευομέ-
νος δὲ αὐτῷ ὁ Γαδάτας ἐπιδεδεμένος ἤδη τὸ τραῦμα
ἀπαντᾷ. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Κῦρος ἦσθη τε καὶ εἶπεν,
Ἐγὼ δὲ πρὸς σὲ ἦα ἐπισκεψόμενος ὅπως ἔχεις. Ἐγὼ 11
δὲ γ', ἔφη ὁ Γαδάτας, καὶ μὰ τοὺς θεοὺς σὲ ἐπανα-
θεασόμενος ἦα ὁποῖός τις ποτε φαίνει ἰδεῖν ὁ τοιαύ-
την ψυχὴν ἔχων· ὅστις οὐτ' οἶδα ἔγωγε ὅτι νῦν ἐμοῦ
δεόμενος οὔτε μὴν ὑποσχόμενός γέ μοι ταῦτα πράξει·
οὔτε εὖ πεπονθὼς ὑπ' ἐμοῦ εἰς γε τὸ ἴδιον οὐδ' ὅτι-
οῦν, ἀλλ' ὅτι τοὺς φίλους ἔδοξά σοι τι ὑνῆσαι, οὕτω

- μοι προθύμως ἐβοήθησας ὥς νῦν τὸ μὲν ἐπ' ἐμοὶ οἴ-
 12 χομαι, τὸ δ' ἐπὶ σοὶ σέσωσμαι. οὐ μὰ τοὺς θεοὺς,
 ὦ Κῦρε, εἰ ἦν οἷος ἔφην ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐπαιδοποιησά-
 μην, οὐκ οἶδ' ἂν εἰ ἐκτησάμην παῖδα τοιοῦτον περὶ
 ἐμέ· ἐπεὶ ἄλλους τε οἶδα παῖδας καὶ τοῦτον τὸν νῦν
 *Ἀσσυρίων βασιλέα πολὺν πλείω ἤδη τὸν ἑαυτοῦ πατέ-
 13 ρα ἀνιάσαντα ἢ σὲ νῦν δύναται ἀνιᾶν. καὶ ὁ Κῦρος
 πρὸς ταῦτα εἶπεν ὧδε· *ὦ Γαδάτα, ἢ πολὺν μείζον πα-
 ρεῖς θαῦμα ἐμὲ νῦν θαυμάζεις. Καὶ τί δὴ τοῦτ' ἔστιν ;
 ἔφη ὁ Γαδάτας. *Ὅτι τοσοῦτοι μὲν, ἔφη, Περσῶν
 ἐσπούδασαν περὶ σέ, τοσοῦτοι δὲ Μήδων, τοσοῦτοι
 δὲ *Υρκανίων, πάντες δὲ οἱ παρόντες *Ἀρμενίων καὶ
 14 Σακῶν καὶ Καδουσίων. καὶ ὁ Γαδάτας ἐπηύξατο,
 *Ἄλλ', ὦ Ζεῦ, ἔφη, καὶ τούτοις πόλλ' ἀγαθὰ δοῖεν οἱ
 θεοί, καὶ πλείιστα τῶν αἰτίων τοῦ καὶ τούτους τοιούτους
 εἶναι. ὅπως μέντοι οὓς ἐπαινεῖς τούτους, ὦ Κῦρε,
 ξενίσσωμεν καλῶς, δέχον τάδε ξένια οἷα ἐγὼ <δοῦ-
 ναι> δύναμαι. ἅμα δὲ προσῆγε πάμπολλα, ὥστε καὶ
 θύειν τὸν βουλούμενον καὶ ξενίζεσθαι πᾶν τὸ σιρά-
 τευμα ἀξίως τῶν καλῶς πεποιημένων καὶ καλῶς συμ-
 βάντων.
 15 *Ὁ δὲ Καδούσιος ὠπισθοφυλάκει καὶ οὐ μετέσχε
 τῆς διώξεως· βουλούμενος δὲ καὶ αὐτὸς λαμπρόν τι
 ποιῆσαι, οὔτε ἀνακοινωσάμενος οὔτε εἰπὼν οὐδὲν Κύ-
 ρῳ καταθεῖ τὴν πρὸς Βαβυλῶνα χώραν. διεσποσμέ-
 νοις δὲ τοῖς ἵπποις αὐτοῦ ἀπὼν ὁ *Ἀσσύριος ἐκ τῆς
 ἑαυτοῦ πόλεως, οἱ κατέφυγε, συντυγχάνει μάλα συν-
 16 τεταγμένον ἔχων τὸ ἑαυτοῦ σιράτευμα. ὥς δ' ἔγνω
 μόνους ὄντας τοὺς Καδουσίους, ἐπιτίθεται, καὶ τὸν
 τε ἄρχοντα τῶν Καδουσίων ἀποκτείνει καὶ ἄλλους

πολλούς, καὶ ἵππους τινὰς λαμβάνει τῶν Καδουσίων καὶ ἦν ἄγοντες λείαν ἐτύγχανον ἀφαιρεῖται. καὶ ὁ μὲν Ἀσσύριος διώξας ἄχρι οὗ ἀσφαλὲς ᾔετο εἶναι ἀπετρέπετο· οἱ δὲ Καδούσιοι ἐσώζοντο πρὸς τὸ στρατόπεδον ἀμφὶ δαίλην οἱ πρῶτοι. Κῦρος δὲ ὥς ᾔσθητο 17 τὸ γεγονός, ἀπήντα τε τοῖς Καδουσίοις καὶ ὄντινα ἴδοι τετρωμένον ἀναλαμβάνων τοῦτον μὲν ὥς Γαδάταν ἐπεμπευ, ὅπως θεραπεύοιτο, τοὺς δ' ἄλλους συγκατεσκήνου καὶ ὅπως ἀπιτήδεια ἔξουσι συνεπεμέλετο, παραλαμβάνων Περσῶν τῶν ὁμοτίμων συνεπιμελητάς· ἐν γὰρ τοῖς τοιούτοις οἱ ἀγαθοὶ ἐπιπονεῖν ἐθέλουσι. καὶ ἀνιῶμενος μέντοι ἰσχυρῶς δῆλος ἦν, ὥς καὶ τῶν 18 ἄλλων δειπνούντων ἡνίκα ὥρα ἦν, Κῦρος ἔτι σὺν τοῖς ὑπηρέταις καὶ τοῖς ἰατροῖς οὐδένα ἐκὼν ἀτημέλητον παρέλειπεν, ἀλλ' ἢ αὐτόπτης ἐφεώρα ἢ εἰ μὴ αὐτὸς ἐξάνυτοι, πέμπων φανερὸς ἦν τοὺς θεραπεύοντας.

Καὶ τότε μὲν οὕτως ἐκοιμήθησαν. ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ 19 κηρύξας συνιέναι τῶν μὲν ἄλλων τοὺς ἄρχοντας, τοὺς δὲ Καδουσίους ἅπαντας, ἔλεξε τοιάδε.

Ἄνδρες σύμμαχοι ἀνθρώπινον τὸ γεγεννημένον τὸ γὰρ ἁμαρτάνειν ἀνθρώπους ὄντας οὐδὲν οἶμαι θανάσιόν. ἄξιοί γε μέντοι ἐσμέν τοῦ γεγεννημένου πράγματος τούτου ἀπολαῦσαί τι ἀγαθόν, τὸ μαθεῖν μήποτε διασπᾶν ἀπὸ τοῦ ὅλου δύναμιν ἀσθενεστέραν τῆς τῶν πολεμίων δυνάμεως. καὶ οὗ τοῦτο, ἔφη, λέγω ὥς οὐ 20 δεῖ ποτε καὶ ἐλάττιον ἔτι μορίῳ ἵεναι, ὅπου ἂν δέη, ἢ νῦν ὁ Καδούσιος ᾔχετο· ἀλλ' ἐάν τις κοινούμενος ὁρμᾶται τῷ ἱκανῷ βοηθῆσαι, ἔστι μὲν ἀπατηθῆναι, ἔστι δὲ τῷ ὑπομένοντι ἐξαπατήσαντι τοὺς πολεμίους ἄλλοσε τρέψαι ἀπὸ τῶν ἐξεληλυθόντων, ἔστι δὲ ἄλλα

- παρέχοντα πράγματα τοῖς πολεμίοις τοῖς φίλοις ἀσφάλειαν παρέχειν· καὶ οὕτω μὲν οὐδ' ὁ χωρὶς ὦν ἀπέσται, ἀλλ' ἐξαρτήσεται τῆς ἰσχύος· ὁ δὲ ἀπεληλυθὼς μὴ ἀνακοινωσάμενος, ὅπου ἂν ᾖ, οὐδὲν διάφορον πάσχει ἢ εἰ μόνος ἐστρατεύετο. ἀλλ' ἀντὶ μὲν τούτου, 21 ἔφη, ἔὰν θεὸς θέλῃ, ἀμυνόμεθα τοὺς πολεμίους οὐκ εἰς μακράν. ἀλλ' ἐπειδὴν τάχιστα ἀριστήσητε, ἄξω ὑμᾶς ἔνθα τὸ πρᾶγμα ἐγένετο· καὶ ἅμα μὲν θάψομεν τοὺς τελευτήσαντας, ἅμα δὲ δείξομεν τοῖς πολεμίοις ἔνθα κρατῆσαι νομίζουσιν ἐνταῦθα ἄλλους αὐτῶν κρείττους, ἣν θεὸς θέλῃ· καὶ ὅπως γε μηδὲ τὸ χωρίον ἡδέως ὀρῶσιν ἔνθα κατέκανον ἡμῶν τοὺς συμμάχους· ἔὰν δὲ μὴ ἀντεπεξίωσι, καύσομεν αὐτῶν τὰς κώμας καὶ δηρώσομεν τὴν χώραν, ἵνα μὴ ἂ ἡμᾶς ἐποίησαν ὀρῶντες εὐφραίνωνται, ἀλλὰ τὰ ἑαυτῶν κακὰ 22 θεώμενοι ἀνιῶνται. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι, ἔφη, ἀριστᾶτε ἰόντες· ὑμεῖς δέ, ὦ Καδοῦσιοι, πρῶτον μὲν ἀπελθόντες ἄρχοντα ὑμῶν αὐτῶν ἔλεσθε ἥπερ ὑμῖν νόμος, ὅστις ὑμῶν ἐπιμελήσεται σὺν τοῖς θεοῖς καὶ σὺν ἡμῖν ἦν τι προσδέσθαι· ἐπειδὴν δὲ ἔλησθε [καὶ ἀριστήσητε], πέμψατε πρὸς ἐμὲ τὸν αἰρεθέντα. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐπραξαν· ὁ δὲ Κῦρος ἐπεὶ ἐξήγαγε τὸ στράτευμα, κατέστησεν εἰς τάξιν τὸν ἡρημένον ὑπὸ τῶν Καδουσίων καὶ ἐκέλευσε πλησίον αὐτοῦ ἄγειν τὴν τάξιν, ὅπως, ἔφη, ἂν δυνάμεθα, ἀναθαρρύνωμεν τοὺς ἄνδρας. οὕτω δὲ ἐπορεύοντο· καὶ ἐλθόντες ἔθαπτον μὲν τοὺς Καδουσίους, ἐδήκον δὲ τὴν χώραν. ποιήσαντες δὲ ταῦτα ἀπῆλθον τὰπιτήδεια ἐκ τῆς πολεμίας ἔχοντες πάλιν εἰς τὴν Γαδάτου.
- 24 Ἐννοήσας δὲ ὅτι οἱ πρὸς αὐτὸν ἀφροσχηκότες ὄν-

ιες πλησίον Βαβυλῶνος κακῶς πείσονται, ἣν μὴ αὐ-
 τὸς ἀεὶ παρῆι, οὕτως ὅσους τε τῶν πολεμίων ἀφίει,
 τούτους ἐκέλευε λέγειν τῷ Ἀσσυρίῳ, καὶ αὐτὸς κήρυ-
 κα ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν ταῦτα λέγοντα, ὅτι ἔτοιμος εἶη
 τοὺς ἐργαζομένους τὴν γῆν εἶαν καὶ μὴ ἀδικεῖν, εἰ
 κακεῖνος βούλοιο εἶαν ἐργάζεσθαι τοὺς τῶν πρὸς ἑαν-
 τὸν ἀφεστηκότων ἐργάτας. καίτοι, ἔφη, σὺ μὲν ἦν 25
 καὶ δύνῃ κωλύειν, ὀλίγους τινὰς κωλύσεις· ὀλίγη γάρ
 ἔστι χώρα ἡ τῶν πρὸς ἐμὲ ἀφεστηκότων· ἐγὼ δὲ πολ-
 λὴν ἂν σοι χώραν ἐφῶην ἐνεργὸν εἶναι. εἰς δὲ τὴν τοῦ
 καρποῦ κομιδὴν, εἰ μὲν πόλεμος ἦ, ὃ ἐπικρατῶν
 οἶμαι καρπώσεται· εἰ δὲ εἰρήνη, δῆλον, ἔφη, ὅτι
 σὺ. εἰ μὲντοι τις ἡ τῶν ἐμῶν ὕπλα ἀνταίρηται σοὶ
 ἢ τῶν σῶν ἐμοί, τούτους, ἔφη, ὥς ἂν δυνώμεθα ἐκά-
 τεροι ἀμυνώμεθα. ταῦτα ἐπιστείλας τῷ κήρυκι ἔπεμ- 26
 ψεν αὐτόν. οἱ δὲ Ἀσσύριοι ὥς ἤκουσαν ταῦτα, πάντα
 ἐποιοῦν πεύθοντες τὸν βασιλέα συγχωρῆσαι ταῦτα καὶ
 ὅτι μικρότατον τοῦ πολέμου λιπεῖν. καὶ ὁ Ἀσσύριος 27
 μέντοι εἶτε καὶ ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων πεισθεὶς εἶτε καὶ
 αὐτὸς οὕτω βουλευθεὶς συνήνεσε ταῦτα· καὶ ἐγένοντο
 συνθήκαι τοῖς μὲν ἐργαζομένοις εἰρήνην εἶναι, τοῖς δ'
 ὀπλοφόροις πόλεμον. ταῦτα μὲν δὴ διεπέπρακτο περὶ 28
 τῶν ἐργατῶν ὁ Κύρος· τὰς μὲντοι νομὰς τῶν κτη-
 νῶν τοὺς μὲν ἑαυτοῦ φίλους ἐκέλευσε καταθέσθαι, εἰ
 βούλοιντο, ἐν τῇ ἑαυτῶν ἐπικρατείᾳ· τὴν δὲ τῶν πολε-
 μίων λείαν ἥγον ὁπόθεν δύναιτο, ὅπως εἴη ἡ στρα-
 τεία ἡδίων τοῖς συμμάχοις. οἱ μὲν γὰρ κίνδυνοι οἱ
 αὐτοὶ καὶ ἄνευ τοῦ λαμβάνειν τὰπιτῆδεια, ἡ δ' ἐκ τῶν
 πολεμίων τροφὴ κουφοτέρην τὴν στρατείαν ἐδόκει
 παρῆχειν.

- 29 Ἐπεὶ δὲ παρεσκευάζετο ἤδη ὁ Κῦρος ὡς ἀπαιών, παρῆν ὁ Γαδάτας ἄλλα τε δῶρα πολλὰ καὶ παντοῖα φέρων καὶ ἄγων ὥς ἂν ἐξ οἴκου μεγάλου, καὶ ἵππους δὲ ἦγε πολλοὺς ἀφελόμενος τῶν ἑαυτοῦ ἱππέων οἷς
- 30 ἠπιστήκει διὰ τὴν ἐπιβουλήν. ὥς δ' ἐπλησίασεν, ἔλεξε τοιαύδε. ὦ Κῦρε, νῦν μὲν σοι ἐγὼ ταῦτα δίδωμι ἐν τῷ παρόντι, καὶ χρῶ αὐτοῖς, ἐὰν δέη τι νόμιζε δ', ἔφη, καὶ τᾶλλα πάντα τὰμὰ σὰ εἶναι. οὔτε γὰρ ἔστιν οὔτ' ἔσται ποτὲ ὅτῳ ἐγὼ ἀπ' ἐμοῦ φύντι καταλείψω τὸν ἐμὸν οἶκον· ἀλλ' ἀνάγκη, ἔφη, σὺν ἐμοὶ τελευτῶντι πᾶν ἀποσβῆναι τὸ ἡμέτερον γένος καὶ ὄνομα.
- 31 καὶ ταῦτα, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὕμνυμί σοι θεούς, οἳ καὶ ὀρῶσι πάντα καὶ ἀκούουσι πάντα, οὔτε ἄδικον οὔτ' αἰσχρὸν οὐδὲν οὔτ' εἰπὼν οὔτε ποιήσας ἔπαθον. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων κατεδάκρυσε τὴν ἑαυτοῦ τύχην καὶ οὐκέτι ἐδυνήθη πλείω εἰπεῖν. *
- 32 Καὶ ὁ Κῦρος ἀκούσας τοῦ μὲν πάθους ὤκτειρεν αὐτόν, ἔλεξε δὲ ὧδε. Ἀλλὰ τοὺς μὲν ἵππους δέχομαι, ἔφη σέ τε γὰρ ὠφελήσω εὐνουσιέροις δοῦς αὐτοὺς ἢ οἳ νῦν σοι εἶχον, ὥς ἔοικεν, ἐγὼ τε οὐ δὴ πάλαι ἐπιθυμῶ, τὸ Περσῶν ἱππικὸν θάπτιον ἐκπληρώσω εἰς τοὺς μυρίους ἱππέας· τὰ δ' ἄλλα χρήματα σὺ ἀπαγαγὼν φύλαττε, ἔστ' ἂν ἐμὲ ἴδῃς ἔχοντα ὥστε σοῦ μὴ ἠτιᾶσθαι ἀντιδωρούμενον· εἰ δὲ πλείω μοι δοὺς ἀπίοις ἢ λαμβάνοις παρ' ἐμοῦ, μὰ τοὺς θεοὺς οὐκ οἶδ'.
- 33 ὅπως ἂν δυναίμην μὴ αἰσχύνεσθαι. πρὸς ταῦτα ὁ Γαδάτας εἶπεν, Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἔφη, πιστεύω σοι· ὀρῶ γάρ σου τὸν τρόπον· φυλάττειν μέντοι ὅρα εἰ ἐπι-
- 34 τήδειός εἰμι. ἕως μὲν γὰρ φίλοι ἦμεν τῷ Ἀσσυρίῳ, καλλίστη ἔδόκει εἶναι ἡ τοῦ ἐμοῦ πατρὸς κτήσις· τῆς

γὰρ μεγίστης πόλεως Βαβυλῶνος ἐγγὺς οὐσα ὅσα μὲν
 ὠφελεῖσθαι ἔστιν ἀπὸ μεγάλης πόλεως, ταῦτα ἀπε-
 λαύομεν, ὅσα δὲ ἐνοχλεῖσθαι, οἵκαδε δεῦρ' ἀπιόντες
 τούτων ἐκποδῶν ἤμεν· νῦν δ' ἐπεὶ ἐχθροὶ ἔσμεν, δῆ-
 λον ὅτι ἐπειδὴν σὺ ἀπέλθῃς, καὶ αὐτοὶ ἐπιβουλευσό-
 μεθα καὶ ὁ οἶκος ὅλος, καὶ οἶμαι λυπηρῶς βιωσόμεθα
 ὅλως τοὺς ἐχθροὺς καὶ πλησίον ἔχοντες καὶ κρείττους
 ἡμῶν αὐτῶν ὀργῶντες. τάχ' οὖν εἰποι τις ἄν' καὶ τί 35
 δῆτα οὐχ οὕτως ἐνενοῶν πρὶν ἀποσιῆναι; ὅτι, ὦ Κύρε,
 ἡ ψυχὴ μου διὰ τὸ ὑβρίσθαι καὶ ὀργίζεσθαι οὐ τὸ
 ἀσφαλέστατον σκοποῦσα διήγγεν, ἀλλ' αἶ τοῦτο κνοῦσα,
 ἄρα ποτε ἔσται ἀποτίσασθαι τὸν καὶ θεοῖς ἐχθρὸν καὶ
 ἀνθρώποις, ὅς διατελεῖ μισῶν, οὐκ ἦν τίς τι αὐτὸν
 ἀδικῇ, ἀλλ' ἐάν τινα ὑποπτεύσῃ βελτίονα ἑαυτοῦ εἶναι.
 τοιγαροῦν οἶμαι αὐτὸς πονηρὸς ὢν πᾶσι πονηροτέ- 36
 ροῖς ἑαυτοῦ συμμάχοις χρήσεται. ἐάν δέ τις ἄρα καὶ
 βελτίων αὐτοῦ φανῇ, θάρρει, ἔφη, ὦ Κύρε, οὐδέν σε
 δεήσει τῷ ἀγαθῷ ἀνδρὶ μάχεσθαι, ἀλλ' ἐκεῖνος τοῦτω
 ἀρκέσει μηχανώμενος, ἕως ἄν ἔλῃ τὸν ἑαυτοῦ βελτίονα.
 τοῦ μέντοι ἐμὲ ἀνιᾶν καὶ σὺν πονηροῖς ῥαδίως οἶμαι
 κρείττων ἔσται.

Ἀκούσαντι ταῦτα τῷ Κύρῳ ἔδοξεν ἄξια ἐπιμε- 37
 λείας λέγειν· καὶ εὐθύς εἶπε, Τί οὖν, ἔφη, ὦ Γαδά-
 τα, οὐχὶ τὰ μὲν τείχη φυλακῇ ἐχυρὰ ἐποιήσαμεν, ὅπως
 ἂν σοι σῶ ἢ χρῆσθαι ἀσφαλῶς, ὅποταν εἰς αὐτὰ ἵης·
 αὐτὸς δὲ σὺν ἡμῖν στρατεύει, ἵνα ἦν οἱ θεοὶ ὥσπερ
 νῦν σὺν ἡμῖν ὦσιν, οὗτος σὲ φοβῆται, ἀλλὰ μὴ σὺ
 τοῦτον; ὅτι δὲ ἡδὺ σοι ὄρᾶν τῶν σῶν ἢ ὅτι συνὼν
 χαίρεις, ἔχων σὺν παντὶ πορεύου. καὶ σὺ τ' ἂν ἐμοί,
 ὥς γ' ἐμοὶ δοκεῖ, πάννυ χρήσιμος εἴης, ἐγὼ τε σοὶ

- 38 ὅσα ἂν δύνωμαι πειράσομαι. ἀκούσας ταῦτα ὁ Γαδά-
τας ἀνέπνευσέ τε καὶ εἶπεν, Ἐρ' οὖν, ἔφη, δύναμιν
ἂν συσκευασάμενος φθάσαι πρὶν σε ἐξιέναι; βούλομαι
γάρ τοι, ἔφη, καὶ τὴν μητέρα ἄγειν μετ' ἐμαυτοῦ.
Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, φθήσκει μέντοι. ἐγὼ γὰρ ἐπισχῆσω
39 ἕως ἂν φῆς καλῶς ἔχειν. οὕτω δὴ ὁ Γαδάτας ἀπελ-
θὼν φύλαξι μὲν τὰ τεῖχη σὺν τῷ Κύρῳ ὠχυρώσατο,
συνεσκευάσατο δὲ πάντα ὁπόσοις ἂν οἶκος μέγας κα-
λῶς οἰκοῖτο. ἤγετο δὲ καὶ τῶν ἑαυτοῦ τῶν τε πιστῶν
οἷς ἤδετο καὶ ὧν ἠπίσται πολλούς, ἀναγκάσας τοὺς
μὲν καὶ γυναῖκας ἄγειν, τοὺς δὲ καὶ ἀδελφούς, ὥς
40 δεδεμένους τούτοις κατέχει αὐτούς. καὶ τὸν μὲν Γαδά-
ταν εὐθὺς ὁ Κύρος ἐν τοῖς περὶ αὐτὸν ἦει ἔχων καὶ
ὁδῶν φρασιτῆρα καὶ ὑδάτων καὶ χιλοῦ καὶ σίτου, ὥς
εἶη ἐν [τοῖς] ἀφθονωτάτοις στρατοπεδεύεσθαι.
- 41 Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος καθέωρα τὴν τῶν Βαβυλω-
νίων πόλιν καὶ ἔδοξεν αὐτῷ ἡ ὁδὸς ἣν ἦει παρ' αὐ-
τὸ τὸ τεῖχος φέρειν, καλέσας τὸν Γωβρύαν καὶ τὸν
Γαδάταν ἠρώτα εἰ εἶη ἄλλη ὁδός, ὥστε μὴ πάνυ ἐγ-
42 γὺς τοῦ τεύχους ἄγειν. καὶ ὁ Γωβρύας εἶπεν, Εἰσὶ
μὲν, ὦ δέσποτα, καὶ πολλαὶ ὁδοί· ἀλλ' ἐγωγ', ἔφη,
ᾧμην καὶ βούλεσθαι ἂν σε νῦν ὅτι ἐγγυιάτω τῆς πό-
λεως ἄγειν, ἵνα καὶ ἐπιδείξαις αὐτῷ ὅτι τὸ στρατευ-
μά σου ἤδη πολὺ τέ ἐστι καὶ ἁλόν' ἐπειδὴ καὶ ὅτι
ἔλαττον εἶχες προσῆλθές τε πρὸς αὐτὸ τὸ τεῖχος καὶ
ἐνθεᾶτο ἡμᾶς οὐ πολλοὺς ὄντας· νῦν δὲ εἰ καὶ πορ-
εσκευασμένος τί ἐστιν, ὥσπερ πρὸς σέ εἶπεν ὅτι παρα-
σκευάζοιτο ὥς μαχομένός σοι, οἶδ' ὅτι ἰδόντι αὐτῷ
τὴν σὴν δύναμιν πάλιν ἀπαρασκευότατα τὰ ἑαυτοῦ
φανεῖται.

Καὶ ὁ Κύρος πρὸς ταῦτα εἶπε, Δοκεῖς μοι, ὦ 43
 Γωβρύα, θαυμάζειν ὅτι ἐν ᾧ μὲν χρόνῳ πολὺν μείονα
 ἔχων στρατιὰν ἦλθον, πρὸς αὐτὸ τὸ τεῖχος προσῆγον·
 νῦν δ' ἐπεὶ πλείονα δύναμιν ἔχω, οὐκ ἐθέλω ὑπ'
 αὐτὰ τὰ τεῖχη ἄγειν. ἀλλὰ μὴ θαύμαζε· οὐ γὰρ τὸ 44
 αὐτό ἐστι προσάγειν τε καὶ παράγειν. προσάγουσι
 μὲν γὰρ πάντες οὕτω ταξάμενοι ὥς ἂν ἄριστοι εἶεν
 μάχεσθαι, [καὶ ἀπάγουσι δὲ οἱ σώφρονες ἢ ἂν ἀσφα-
 λέστατα, οὐχ ἢ ἂν τάχιστα ἀπέλθοιεν] παριέναι δὲ 45
 ἀνάγκη ἐστὶν ἐκτεταμέναις μὲν ταῖς ἀμάξαις, ἀνειρμέ-
 νοις δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις σκευοφόροις ἐπὶ πολὺ· ταῦτα
 δὲ πάντα δεῖ προκεκαλύφθαι τοῖς ὀπλοφόροις καὶ μη-
 δαμῇ τοῖς πολεμίοις γυμνὰ ὅπλων τὰ σκευοφόρα φαί-
 νεσθαι. ἀνάγκη οὖν οὕτω πορευομένων ἐπὶ λεπτόν 46
 καὶ ἡσθενὲς τὸ μάχιμον τετάχθαι· εἰ οὖν βούλονται
 ἄνθρωποι ἐκ τοῦ τεύχους προσπείναι πῃ, ὅπῃ προσμί-
 ξειαν, πολὺν ἂν ἐρρωμενέστεροι συμμιγνύοιεν τῶν
 παριόντων· καὶ τοῖς μὲν ἐπὶ μακρὸν πορευομένοις 47
 μακρὰ καὶ αἱ ἐπιβοήθειαι, τοῖς δ' ἐκ τοῦ τεύχους
 βραχὺ πρὸς τὸ ἔγγυς καὶ προσδραμεῖν καὶ πάλιν ἀπελ-
 θεῖν. ἦν δὲ μὴ μείον ἀπέχοντες παρίωμεν ἢ ἐφ' ὅσον 48
 καὶ νῦν ἐκτεταμένοι πορευόμεθα, τὸ μὲν πλῆθος κατ-
 ὄψονται ἡμῶν. ὑπὸ δὲ τῶν παρυφασμένων ὅπλων
 πᾶς ὄχλος δεινὸς φαίνεται. ἦν δ' οὖν τῷ ὄντι ἐπε- 49
 ξίωσί πῃ, ἐκ πολλοῦ προορῶντες αὐτοὺς οὐκ ἂν ἀπα-
 ράσκευοι λαμβινοίμεθα. μᾶλλον δέ, ὦ ἄνδρες, ἔφη,
 οὐδ' ἐπιχειρήσουσιν, ὅπόταν πρόσω δέῃ ἀπὸ τοῦ τεύ-
 χους ἀπέναι, ἦν μὴ τῷ ὄλῳ ὑπολάβωσι τοῦ παντός
 κρείττους εἶναι· φοβερὰ γὰρ ἡ ἀποχώρησις. ἐπεὶ δὲ 50
 ταῦτ' εἶπεν, ἔδοξέ τε ὁρθῶς τοῖς παροῦσι λέγειν καὶ

ἦγεν ὁ Γαβρύας ὥσπερ ἐκέλευσε. παραμειβομένου δὲ τὴν πόλιν τοῦ στρατεύματος αἰετὸν ὑπολειπόμενον ἰσχυρότερον ποιοῦμενος ἀπεχώρει.

51 Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος οὕτως ἐν ταῖς γιγνομέναις ἡμέραις ἀφικνεῖται εἰς τὰ μεθόρια τῶν Σύρων καὶ Μήδων, ἐνθενπερ ὥρμητο, ἐνταῦθα δὴ τρία ὄντα τῶν Σύρων φρουρία, ἐν μὲν αὐτὸς τὸ ἀσθενέστατον βία προσβαλὼν ἔλαβε, τὸ δὲ δύο φρουρίῳ φοβῶν μὲν Κύρος, πείθων δὲ Γαδάτας ἔπεισε παραδοῦναι τοὺς φυλάττοντας.

ε'. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα διεπέπρακτο, πέμπει πρὸς Κναξάρην καὶ ἐπέστελλεν αὐτῇ ἥκειν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, ὅπως περὶ τῶν φρουρίων ὧν εἰλήφουσιν βουλευσάιντο, τί χρήσαιντο, καὶ ὅπως θεασάμενος τὸ στράτευμα καὶ περὶ τῶν ἄλλων σύμβουλος γίνοιτο, τί δοκοίη ἐκ τούτου πράττειν· ἂν δὲ κελεύῃ, εἰπέ, ἔφη, ὅτι ἐγὼ

2 ἂν ὥς ἐκείνον ἰοίην οὐστρατοπεδευσόμενος. ὁ μὲν δὲ ἄγγελος ὥχεται ταῦτ' ἀπαγγελῶν. ὁ δὲ Κύρος ἐν τούτῳ ἐκέλευσε τὴν τοῦ Ἀσσυρίου σκηνήν, ἣν Κναξάρη οἱ Μῆδοι ἐξείλον, ταύτην κατασκευάσαι ὥς βέλτισται τῇ τε ἄλλῃ κατασκευῇ ἣν εἶχον καὶ τῷ γυναικῇ εἰσαγαγεῖν εἰς τὸν γυναικῶνα τῆς σκηνῆς καὶ σὺν ταύτῃ τὰς μονοσυργούς, αἵπερ ἐξηρημέναι ἦσαν Κναξάρη.

3 οἱ μὲν δὲ ταῦτ' ἔπραττον. ὁ δὲ πεμφθεὶς πρὸς τὸν Κναξάρην ἐπεὶ ἔλεξε τὰ ἐντεταλμένα, ἀκούσας αὐτοῦ ὁ Κναξάρης ἔγνω βέλτιον εἶναι τὸ στράτευμα μένειν ἐν τοῖς μεθορίοις. καὶ γὰρ οἱ Πέρσαι οὐς μετεπέμψατο ὁ Κύρος ἤκον· ἦσαν δὲ μυριάδες τέταρες τοξο-

4 τῶν καὶ πελταστῶν. ὁρῶν οὖν καὶ τούτους σινομένους πολλὰ τὴν Μηδικήν, τούτων ἂν ἐδόκει ἥδιον

διαλλαγῆναι μᾶλλον ἢ ἄλλον ὄχλον εἰσδέξασθαι. ὁ μὲν δὴ ἐκ Περσῶν ἄγων τὸν στρατὸν ἐρόμενος τὸν Κναξάρην κατὰ τὴν Κύρου ἐπιστολὴν εἴ τι δέοιτο τοῦ στρατοῦ, ἐπεὶ οὐκ ἔφη δεῖσθαι, αὐθημερόν, ἐπεὶ ἤκουσε παρόντα Κύρον, ὥχεται πρὸς αὐτὸν ἄγων τὸ στράτευμα.

Ὁ δὲ Κναξάρης ἐπορεύετο τῇ ὑστεραίᾳ σὺν τοῖς 5 παραμείνασιν ἱππεῦσι Μήδων· ὡς δ' ἦσθετο ὁ Κύρος προσιόντα αὐτόν, λαβὼν τοὺς τε τῶν Περσῶν ἱππέας, πολλοὺς ἤδη ὄντας, καὶ τοὺς Μήδους πάντας καὶ τοὺς Ἀρμενίους καὶ τοὺς Ὑρκανίους καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων τοὺς εὐιπποτάτους τε καὶ εὐοπλοτάτους ἀπήντα, ἐπιδεικνὺς τῷ Κναξάρῃ τὴν δύναμιν. ὁ δὲ Κναξάρης 6 ἐπεὶ εἶδε σὺν μὲν τῷ Κύρῳ πολλοὺς τε καὶ καλοὺς κάγαθοὺς ἐπομένους, σὺν ἑαυτῷ δὲ ὀλίγην τε καὶ ὀλίγον ἀξίαν θεραπείαν, ἄτιμόν τι αὐτῷ ἔδοξεν εἶναι καὶ ἄχος αὐτὸν ἔλαβεν. ἐπεὶ δὲ καταβὰς ἀπὸ τοῦ ἵππου ὁ Κύρος προσῆλθεν ὥς φιλήσων αὐτόν κατὰ νόμον, ὁ Κναξάρης κατέβη μὲν ἀπὸ τοῦ ἵππου, ἀπεστράφη δέ· καὶ ἐφίλησε μὲν οὐ, δακρύων δὲ φανερὸς ἦν. ἐκ τού- 7 του δὴ ὁ Κύρος τοὺς μὲν ἄλλους πάντας ἀποστάντας ἐκέλευσεν ἀναπαύεσθαι· αὐτὸς δὲ λαβόμενος τῆς δεξιᾶς τοῦ Κναξάρου καὶ ἀπαγαγὼν αὐτόν τῆς ὁδοῦ ἔξω ὑπὸ φοίνικας τινάς, τῶν τε Μηδικῶν πύλων ὑποβαλεῖν ἐκέλευσεν αὐτῷ καὶ καθίσας αὐτόν καὶ παρακατι-σάμενος εἶπεν ὧδε.

Εἰπέ μοι, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ὧ θεῖε, τί μοι 8 ὀργίζει καὶ τί χελεπὸν ὄρων οὕτω χελεπῶς φέρεις; ἐνταῦθα δὴ ὁ Κναξάρης ἀπεκρίνατο, Ὅτι, ὦ Κύρε, δοκῶν γε δὴ ἐφ' ὅσον ἀνθρώπων μνήμη ἐφικνεῖται

- καὶ τῶν πάλαι προγόνων καὶ πατρὸς βασιλέως πεφυ-
 κέναι καὶ αὐτὸς βασιλεὺς νομιζόμενος εἶναι, ἐμαντὸν
 μὲν ὄρω οὕτω ταπεινῶς καὶ ἀναξίως ἐλαύνοντα, σὲ
 δὲ τῇ ἐμῇ θεραπείᾳ καὶ τῇ ἄλλῃ δυνάμει μέγαν τε
 9 καὶ μεγαλοπρεπῆ παρόντα. καὶ ταῦτα χαλεπὸν μὲν
 οἶμαι καὶ ὑπὸ πολεμίων παθεῖν, πολὺ δ', ὦ Ζεῦ, χα-
 λεπώτερον ὑφ' ὧν ἥμιστα ἐχρῆν ταῦτα πεπονθέναι.
 ἐγὼ μὲν γὰρ δοκῶ δεκάκις ἂν κατὰ τῆς γῆς καταδύ-
 ναι ἡδίων ἢ ὀφθῆναι οὕτω ταπεινὸς καὶ ἰδεῖν τοὺς
 ἐμοὺς ἐμοῦ ἀμελήσαντας καὶ ἐπεγγελῶντας ἐμοί. οὐ
 γὰρ ἀγνοῶ τοῦτο, ἔφη, ὅτι οὐ σὺ μου μόνον μέλζων
 εἶ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐμοὶ δοῦλοι ἰσχυρότεροι ἐμοῦ ὑπαντι-
 ἀζουσίν μοι καὶ κατεσκευασμένοι εἰσὶν ὥστε δύνασθαι
 10 ποιῆσαι μᾶλλον ἐμὲ κακῶς ἢ παθεῖν ὑπ' ἐμοῦ. καὶ
 ἅμα ταῦτα λέγων πολὺν ἔτι μᾶλλον ἐκρατεῖτο ὑπὸ τῶν
 δακρύων, ὥστε καὶ τὸν Κῦρον ἐπεσπάσατο ἐμπλησθῆ-
 ναι δακρύων τὰ ὄμματα. ἐπισχὼν δὲ μικρὸν ἔλεξε
 τοιάδε ὁ Κῦρος.

- Ἄλλὰ ταῦτα μὲν, ὦ Κνωξάρη, οὔτε λέγεις ἀληθῆ
 οὔτε ὀρθῶς γινώσκεις, εἰ οἶει τῇ ἐμῇ παρουσίᾳ Μή-
 δους κατεσκευάσθαι ὥστε ἱκανοὺς εἶναι σὲ κακῶς ποι-
 11 εῖν. τὸ μέντοι σε θυμοῦσθαι καὶ φοβεῖν αὐτοὺς θαν-
 μάζω· εἰ μέντοι γε δικαίως ἢ ἀδίκως αὐτοῖς χαλεπαί-
 νεις, παρήσω τοῦτο· οἶδα γὰρ ὅτι βαρέως ἂν φέροις
 ἀκούων ἐμοῦ ἀπολογουμένου ὑπὲρ αὐτῶν· τὸ μέντοι
 ἄνδρα ἄρχοντα πᾶσιν ἅμα χαλεπαίνειν τοῖς ἀρχομένοις,
 τοῦτο ἐμοὶ δοκεῖ μέγα ἀμάρτημα εἶναι. ἀνάγκη γὰρ
 διὰ τὸ πολλοὺς μὲν φοβεῖν πολλοὺς ἐχθροὺς ποιεῖ-
 σθαι, διὰ δὲ τὸ πᾶσιν ἅμα χαλεπαίνειν πᾶσιν αὐτοῖς
 12 ὁμόνοιαν ἐκβάλλειν. ὧν ἕνεκα, εὖ ἴσθι, ἐγὼ οὐκ

ἀπέπεμπον ἄνευ ἔμουτοῦ τούτους, φοβούμενος μή τι
 γένοιτο διὰ τὴν σὴν ὀργὴν ὅ,τι πάντα ἡμᾶς λυπήσοι.
 ταῦτα μὲν οὖν σὺν τοῖς θεοῖς ἐμοῦ παρόντος ἀσφα-
 λῶς ἔχει σοι· τὸ μέντοι σε νομίζειν ὑπ' ἐμοῦ ἀδικεῖ
 σθαι, τοῦτο ἐγὼ πάννυ χαλεπῶς φέρω, εἰ ἀσκῶν ὅσον
 δύναμαι τοὺς φίλους ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιεῖν ἔπειτα
 τᾶναντία τούτου δοκῶ ἐξεργάζεσθαι. ἀλλὰ γάρ, ἔφη, 13
 μὴ οὕτως εἰκῇ ἡμᾶς αὐτοὺς αἰτιώμεθα· ἀλλ', εἰ δυ-
 νατὸν, σαφέσιμα κατὶδωμεν ποῖόν ἐστι τὸ παρ' ἐμοῦ
 ἀδίκημα. καὶ τὴν ἐν φίλοις δικαιοτάτην ὑπόθεσιν ἔχω
 ὑποτιθέναι· ἐὰν γάρ τί σε φανῶ κακὸν πεποιηκώς,
 ὁμολογῶ ἀδικεῖν· ἐὰν μέντοι μηδὲν φαίνωμαι κακὸν
 πεποιηκώς μηδὲ βουληθεὶς, οὐ καὶ σὺ αὖ ὁμολογήσεις
 μηδὲν ὑπ' ἐμοῦ ἀδικεῖσθαι; Ἄλλ' ἀνάγκη, ἔφη. Ἐὰν 14
 δὲ δὴ καὶ ἀγαθὰ σοι πεπραγῶς δῆλος ᾧ καὶ προθυ-
 μούμενος πρᾶξαι ὡς ἐγὼ πλεῖστα ἐδυνάμην, οὐκ ἂν
 καὶ ἐπαίνου σοι ἄξιος εἴην μᾶλλον ἢ μέμψεως; Δί-
 καιον γοῦν, ἔφη. Ἄγε τοίνυν, ἔφη ὁ Κύρος, σκοπῶ- 15
 μεν τὰ ἐμοὶ πεπραγμένα πάντα καθ' ἐν ἑκαστον. οὐ-
 τω γὰρ μάλιστα δῆλον ἔσται ὅ,τι τε αὐτῶν ἀγαθόν
 ἐστι καὶ ὅ,τι κακόν. ἀρξώμεθα δ', ἔφη, ἐκ τῆσδε τῆς 16
 ἀρχῆς, εἰ καὶ σοὶ ἀρκούντως δοκεῖ ἔχειν. σὺ γὰρ δή-
 που ἐπεὶ ἦσθι πολλοὺς πολεμίους ἡθροισμένους, καὶ
 τούτους ἐπὶ σὲ καὶ τὴν σὴν χώραν ὀρμωμένους, εὖ-
 θύς ἔπεμπες πρὸς τὸ Περσῶν κοινὸν συμμάχους
 αἰτούμενος καὶ πρὸς ἐμὲ ἰδίᾳ δεόμενος πειρᾶσθαι αὐ-
 τὸν ἐμὲ ἐλθεῖν ἡγούμενον, εἴ τις Περσῶν ᾧοιεν.
 οὐκ οὖν ἐγὼ ἐπείσθην τε ταῦτα ὑπὸ σοῦ καὶ παρεγε-
 νόμην ἄνδρας ἄγων σοι ὡς ἦν δυνατὸν πλείστους τε
 καὶ ἀρίστους; Ἠλθες γὰρ σὺν, ἔφη. Ἐν τούτῳ τοί- 17

- νυν, ἔφη, πρῶτόν μοι εἰπὲ πρότερον ἀδικίαν τινά μου
 πρὸς σὲ κατέγνωσ' ἢ μᾶλλον εὐεργεσίαν; Ἀῖνον, ἔφη
 18 ὁ Κνωξάρης, ὅτι ἔκ γε τούτων εὐεργεσίαν. Τί γάρ,
 ἔφη, ἐπεὶ οἱ πολέμοι ἤλθον καὶ διαγωνίζεσθαι ἔδει
 πρὸς αὐτούς, ἐν τούτῳ κατενόησάς πού με ἢ πόνον
 ἀποσπάντα ἢ τινος κινδύνου φεισάμενον; Οὐ μὰ τὸν
 19 Δί', ἔφη, οὐ μὲν δή. Τί γάρ, ἐπεὶ <της> νίκης γε-
 νομένης σὺν τοῖς θεοῖς ἡμετέρας καὶ ἀναχωρησάντων
 τῶν πολεμίων παρεκάλουν ἐγὼ σε ὅπως κοινῇ μὲν
 αὐτοὺς διώκοιμεν, κοινῇ δὲ τιμωροίμεθα, κοινῇ δὲ εἴ-
 τι καλὸν καὶ ἀγαθὸν συμβαίνοι, τοῦτο καρποίμεθα, ἐν
 20 τούτοις ἔχεις τινά μου πλεονεξίαν κατηγορήσαι; ὁ
 μὲν δὴ Κνωξάρης πρὸς τοῦτο εἰόγα· ὁ δὲ Κῦρος πά-
 λιν ἔλεγεν ὧδε· Ἄλλ' ἐπεὶ πρὸς τοῦτο σιωπᾶν ἡδίων
 σοι ἢ ἀποκρίνασθαι, τόδε γ', ἔφη, εἰπὲ εἴ τι ἀδικεῖ-
 σθαι ἐνόμισας ὅτι ἐπεὶ σοι οὐκ ἀσφαλὲς ἐδόκει εἶναι
 τὸ διώκειν, σὲ μὲν αὐτὸν ἀφῆκα τοῦ κινδύνου τοίτου
 μετέχειν, ἱππέας δὲ τῶν σῶν συμπέμψαι μοι ἐδεόμην
 σου· εἰ γὰρ καὶ τοῦτο αἰτῶν ἡδίκουν, ἄλλως τε καὶ
 προπαρασχηκῶς ἐμαντόν σοι σύμμαχον, τοῦτ' αὖ παρὰ
 21 σοῦ, ἔφη, ἐπιδεικνύσθω· ἐπεὶ δ' αὖ καὶ πρὸς τοῦτο
 εἰόγα ὁ Κνωξάρης, Ἄλλ' εἰ μὴδὲ τοῦτο, ἔφη, βούλει
 ἀποκρίνασθαι, σὺ δὲ τὸν τεῦθεν λέγε εἴ τι αὖ ἡδί-
 κουν ὅτι σοῦ ἀποκριναμένου ἐμοὶ ὥς οὐκ ἂν βούλοιο,
 εὐθυμουμένους ὁρῶν Μήδους, τούτου πάσας αὐτοὺς
 ἀναγκάζειν κινδυνεύσοντας λῆναι, εἴ τι αὖ σοι δοκῶ
 τοῦτο χαλεπὸν ποιῆσαι ὅτι ἀμελήσας τοῦ ὀργίζεσθαι
 σοι ἐπὶ τούτοις πάλιν ἦτουν σε οὐ ἥδη οὔτε σοὶ μείον
 ὢν δοῦναι οὐδὲν οὔτε ῥᾶον Μήδοις ἐπιταχθῆναι· τὸν
 γὰρ βουλόμενον δῆπου ἔπεσθαι ἥτησά σε δοῦναι μοι.

οὐκοῦν τούτου τυχῶν παρὰ σοῦ οὐδὲν ἦν, μὴ τοῦ- 22
 τους πείσαιμι. ἐλθὼν οὖν ἔπειθον αὐτοὺς καὶ οὓς
 ἔπεισα τούτους ἔχων ἐπορευόμεν σοῦ ἐπιτρέφαντος.
 εἰ δὲ τοῦτο αἰτίας ἄξιον νομίζεις, οὐδ' ὅτι ἂν διδῶς,
 ὥς ἔοικε, παρὰ σοῦ δέχεσθαι ἀναίτιόν ἐστιν. οὐκοῦν 23
 ἐξωρμήσαμεν οὕτως· ἐπειδὴ δ' ἐξήλθομεν, τί ἡμῖν
 πεπραγμένον οὐ φανερόν ἐστιν; οὐ τὸ στρατόπεδον
 ἤλωκε τῶν πολεμίων; οὐ τεθνῶσι πολλοὶ τῶν ἐπὶ σὲ
 ἐλθόντων; ἀλλὰ μὴν τῶν γε ζώντων ἐχθρῶν πολλοὶ
 μὲν ὅπλων ἐστέρηται, πολλοὶ δὲ ἵππων· χρήματά γε
 μὴν τὰ τῶν φερόντων καὶ ἀγόντων τὰ σὰ πρόσθεν
 νῦν ὁρᾷς τοὺς σοὺς φίλους καὶ ἔχοντας καὶ ἄγοντας,
 τὰ μὲν σοί, τὰ δ' αὖ τοῖς ὑπὸ τὴν σὴν ἀρχήν. τὸ 24
 δὲ πάντων μέγιστον καὶ κάλλιστον, τὴν μὲν σὴν χώ-
 ραν αὐξανομένην ὁρᾷς, τὴν δὲ τῶν πολεμίων μειου-
 μένην· καὶ τὰ μὲν τῶν πολεμίων φρούρια ἐχόμενα,
 τὰ δὲ σὰ τὰ πρότερον εἰς τὴν Σήρων ἐπικράτειαν
 συγκαταρρομένα νῦν τᾶναντία σοὶ προσκεχωρηκότα·
 τούτων δὲ εἴ τι κακόν σοι ἢ εἴ τι μὴ ἀγαθόν σοι
 μαθεῖν μὲν ἔγωγε βούλεσθαι οὐκ οἶδ' ὅπως ἂν εἴ-
 ποιμι· ἀκοῦσαι μέντοι γε οὐδὲν κωλύει. ἀλλὰ λέγε
 ὅτι γινώσκεις περὶ αὐτῶν ὁ μὲν δὴ Κύρος οὕτως 25
 εἰπὼν ἐπαύσατο· ὁ δὲ Κναζάρης ἔλεξε πρὸς ταῦτα
 τάδε.

Ἄλλ', ὦ Κύρε, ὥς μὲν ταῦτα ἃ σὺ πεποίηκας
 κακά ἐστιν οὐκ οἶδ' ὅπως χρὴ λέγειν· εὖ γε μέντοι,
 ἔφη, ἴσθι ὅτι ταῦτα τὰγαθὰ τοιαῦτά ἐστιν οἷα ὅσα
 πλείονα φαίνεται, τοσούτω μᾶλλον ἐμὲ βαρύνει. τὴν 26
 τε γὰρ χώραν, ἔφη, ἐγὼ ἂν τὴν σὴν ἐβουλόμην τῇ
 ἐμῇ δυνάμει μείζω ποιεῖν μᾶλλον ἢ τὴν ἐμὴν ὑπὸ

- σοῦ ὄρα·ν οὕτως αὐξανομένην· σοὶ μὲν γὰρ ταῦτα
 ποιοῦντι καλὰ, ἐμοὶ δὲ γέ ἐστί πη ταῦτ' ἀτιμίαν φέ-
 27 ροντα. καὶ χρήματα οὕτως ἂν μοι δοκῶ ἡδιόν σοι
 δωρεῖσθαι ἢ παρὰ σοῦ οὕτω λαμβάνειν ὥς σὺ νῦν
 ἐμοὶ δίδως· τούτοις γὰρ πλουτιζόμενος ὑπὸ σοῦ καὶ
 μᾶλλον αἰσθάνομαι οἷς πενέστερος γίγνομαι. καὶ τού-
 γ' ἐμοὺς ὑπηκόους ἰδὼν μικρὰ γε ἀδικουμένους ὑπὸ
 σοῦ ἦτιον ἂν δοκῶ λυπεῖσθαι ἢ νῦν ὁρῶν ὅτι μεγάλα
 28 ἀγαθὰ πεπόνθασιν ὑπὸ σοῦ. εἰ δέ σοι, ἔφη, ταῦτα
 δοκῶ ἀγνωμόνως ἐνθυμιῖσθαι, μὴ ἐν ἐμοὶ αὐτὰ ἄλλ
 εἰς σὲ τρέψας πάντα καταθέσσαι οἶά σοι φαίνεται. τί
 γὰρ ἂν, εἴ τις κύνας, οὓς σὺ τρέφεις φυλακῆς ἕνεκα
 σαυτοῦ τε καὶ τῶν σῶν, τούτους θεραπείων γνωρι-
 μωτέρους ἑαυτῷ ἢ σοὶ ποιήσειεν, ἄρ' ἂν σε εὐφράναι
 29 τούτῳ τῷ θεράπευματι; εἰ δὲ τοῦτό σοι δοκεῖ μικρὸν
 εἶναι, ἐκεῖνο κατανόησον· εἴ τις τοὺς σὲ θεραπεύον-
 τας, οὓς σὺ καὶ φρουρεῖς καὶ στρατείας ἕνεκα κέκτη-
 σαι, τούτους οὕτω διατιθεῖν ὥστ' ἐκείνους μᾶλλον ἢ
 σοῦ βούλεσθαι εἶναι, ἄρ' ἂν ἀντὶ ταύτης τῆς εὐεργε-
 30 σίας χάριν αὐτῷ εἰδείης; τί δέ, δὲ μάλιστα ἀνθρώποι
 ἡσπάζονται τε καὶ θεραπεύουσιν οἰκειότατα, εἴ τις
 τὴν γυναῖκα τὴν σὴν οὕτω θεραπεύσειεν ὥστε φιλεῖν
 αὐτὴν μᾶλλον ποιήσειεν ἑαυτὸν ἢ σέ, ἄρ' ἂν σε τῇ
 εὐεργεσίᾳ ταύτῃ εὐφράναι; πολλοῦ γ' ἂν οἶμαι καὶ
 δέοι· ἄλλ' εὖ οἶδ' ὅτι πάντων ἂν μάλιστα ἀδικοῖη σε
 31 τοῦτο ποιήσας. ἵνα δὲ εἶπω καὶ τὸ μάλιστα τῷ ἐμῷ
 πάθῃ ἐμφορές, εἴ τις οὓς σὺ ἡγαγες Πέρσας οὕτω
 θεραπεύσειεν ὥστε αὐτῷ ἡδιον ἔπεσθαι ἢ σοί, ἄρ'
 ἂν φίλον αὐτὸν νομίζοις; οἶμαι μὲν οὐ, ἀλλὰ πολε-
 32 μιώτερον ἂν ἢ εἰ πολλοὺς αὐτῶν κατακάνοι. τί δ',

εἴ τις τῶν σῶν φίλων φιλοφρόνως σου εἰπόντος λαμβάνειν ὅποσα ἐθέλοι, εἴτα οὗτος τοῦτο ἀκούσας λαβὼν οἴχοιτο ἅπαντα ὅποσα δύναιτο, καὶ αὐτὸς μὲν γε τοῖς σοῖς πλουτοίῃ, σὺ δὲ μηδὲ μετρίοις ἔχοις χρῆσθαι, ἄρ' ἂν δύναιο τὸν τοιοῦτον ἄμεμπτον φίλον νομίζειν; νῦν μέντοι ἐγὼ, ὦ Κῦρε, εἰ μὴ ταῦτα ἀλλὰ τοιαῦτα 33 ὑπὸ σοῦ δοκῶ πεπονθέναι. σὺ γὰρ ἀληθῆ λέγεις· εἰπόντος ἐμοῦ τοὺς ἐθέλοντας ἄγειν λαβὼν ὧχον πᾶσάν μου τὴν δύναμιν, ἐμὲ δὲ ἔρημον κατέλιπες· καὶ νῦν ἂ ἔλαβες τῇ ἐμῇ δυνάμει ἄγεις δὴ μοι καὶ τὴν ἐμὴν χώραν αὖξεις σὺν τῇ ἐμῇ θώμῃ· ἐγὼ δὲ δοκῶ οὐδὲν συναίτιος ὢν τῶν ἀγαθῶν παρέχειν ἐμαντὸν ὥσπερ γυνὴ εὖ ποιεῖν, καὶ τοῖς τε ἄλλοις ἀνθρώποις καὶ τοῖσδε τοῖς ἐμοῖς ὑπηκόοις σὺ μὲν ἀνὴρ φαίνει, ἐγὼ δ' οὐκ ἄξιος ἀρχῆς. ταῦτά σοι δοκεῖ εὐεργετήματ' εἶ- 34 ναι, ὦ Κῦρε; εὖ ἴσθ' ὅτι εἴ τι ἐμοῦ ἐκήδον, οὐδενὸς ἂν οὕτω με ἀποστερεῖν ἐφνύλατιον ὥς ἀξιώματος καὶ τιμῆς. τί γὰρ ἐμοὶ πλέον τὸ τὴν γῆν πλατύνεσθαι, αὐτὸν δὲ ἀτιμάζεσθαι; οὐ γάρ τοι ἐγὼ Μήδων ἤρχον διὰ τὸ κρείττων αὐτῶν πάντων εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τὸ αὐτοὺς τούτους ἀξιούν ἡμᾶς ἑαυτῶν πάντα βελτίονας εἶναι.

Καὶ ὁ Κῦρος ἔτι λέγοντος αὐτοῦ ὑπολαβὼν εἶπε, 35 Πρὸς τῶν θεῶν, ἔφη, ὦ θεῖε, εἴ τι καγὼ σοι πρότερον ἐχαρισάμην, καὶ σὺ νῦν ἐμοὶ χάρισαι ὃ ἂν δευθῶ σου· παῦσαι, ἔφη, τὸ νῦν εἶναι μεμφόμενός μοι· ἐπειδὴν δὲ πεῖραν ἡμῶν λάβῃς πῶς ἔχομεν πρὸς σέ, ἔάν μὲν δὴ σοι φαίνηται τὰ ὑπ' ἐμοῦ πεπραγμένα ἐπὶ τῷ σῷ ἀγαθῷ πεποιημένα, ἀσπαζομένου τέ μου σε ἀντασπάζου με εὐεργέτην τε νόμιζε, ἔάν δ' ἐπὶ

- 36 θάτερα, τότε μοι μέμφου. Ἄλλ' ἴσως μέντοι, ἔφη ὁ Κναξάρης, καλῶς λέγεις· καὶ γὰρ οὕτω ποιήσω. Τί οὖν; ἔφη ὁ Κῦρος, ἢ καὶ φιλήσω σε; Εἰ σὺ βούλεις, ἔφη. Καὶ οὐκ ἀποστρέψει με ὥσπερ ἄρτι; Οὐκ ἀποστρέψομαι, ἔφη. καὶ δς ἐφίλησεν αὐτόν.
- 37 Ὡς δὲ εἶδον οἱ Μῆδοί τε καὶ οἱ Πέρσαι καὶ οἱ ἄλλοι, πᾶσι γὰρ ἔμελεν ὅτι ἐκ τούτων ἔσοιτο, εὐθὺς ἡσθησάν τε καὶ ἐφαιδρύνθησαν. καὶ ὁ Κῦρος δὲ καὶ ὁ Κναξάρης ἀναβάντες ἐπὶ τοὺς ἵππους ἡγούντο, καὶ ἐπὶ μὲν τῷ Κναξάρῃ οἱ Μῆδοι εἶποντο, Κῦρος γὰρ αὐτοῖς οὕτως ἐπένευσεν, ἐπὶ δὲ τῷ Κύρῳ οἱ Πέρσαι,
- 38 οἱ δ' ἄλλοι ἐπὶ τούτοις. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο ἐπὶ τὸ στρατόπεδον καὶ κατέστησαν τὸν Κναξάρην εἰς τὴν κατεσκευασμένην σκηνὴν, οἷς μὲν ἐτέτακτο παρεσκεύα-
- 39 ζον τὰ πιτῆδεια τῷ Κναξάρῃ· οἱ δὲ Μῆδοι ὅσον χρόνον σχολὴν πρὸ δείπνου ἦγεν ὁ Κναξάρης ἦσαν πρὸς αὐτόν, οἱ μὲν καὶ αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς, οἱ δὲ πλείστοι ὑπὸ Κύρον ἐγκέλευστοι, ὧρα ἄγοντες, ὁ μὲν τις οἰνοχόον καλόν, ὁ δ' ὀψοποιὸν ἀγαθόν, ὁ δ' ἄρτοποιόν, ὁ δὲ μουσουργόν, ὁ δ' ἔκπωμα, ὁ δ' ἐσθῆτα καλήν· πᾶς δέ τις ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ ἔν γέ τι ὧν εἰλήφει ἐδωρεῖτο
- 40 αὐτῷ· ὥστε τὸν Κναξάρην μεταγιννώσκειν ὥς οὔτε ὁ Κῦρος ἀφίστη αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ οὐθ' οἱ Μῆδοι ἡττόν τι αὐτῷ προσεῖχον τὸν νοῦν ἢ καὶ πρόσθεν.
- 41 Ἐπεὶ δὲ δείπνου ὥρα ἦν, καλέσας ὁ Κναξάρης ἡξίον τὸν Κῦρον διὰ χρόνου ἰδὼν αὐτὸν συνδειπνεῖν. ὁ δὲ Κῦρος ἔφη, Μὴ δὴ σὺ κέλευε, ὦ Κναξάρῃ· ἢ οὐχ ὀρέῃς ὅτι οὗτοι οἱ παρόντες ὑφ' ἡμῶν πάντες ἐπαιρόμενοι πάρεισιν; οὐκὸν καλῶς ἂν πράττοιμι εἰ τούτων ἀμελῶν τὴν ἐμὴν ἡδονὴν θεραπεύειν δοκοίην.

ἀμελείσθαι δὲ δοκοῦντες στρατιῶται οἱ μὲν ἀγαθοὶ
πολὺν ἀθυμότεροι γίνονται, οἱ δὲ πονηροὶ πολὺν ὕβρι-
οτότεροι. ἀλλὰ σὺ μὲν, ἔφη, ἄλλως τε καὶ ὁδὸν μα- 42
κρὰν ἤκων δείπνει ἤδη· καὶ εἴ τινές σε τιμῶσιν, ἀν-
ασπάζου καὶ εὐώχει αὐτούς, ἵνα σε καὶ θαρρήσωσιν·
ἐγὼ δ' ἀπιὼν ἐφ' ἅπερ λέγω τρέψομαι. αὖριον δ', 43
ἔφη, πρῶ δεῦρ' ἐπὶ τὰς σὰς θύρας παρέσσονται οἱ ἐπι-
καίριοι, ὅπως βουλευσώμεθα πάντες σὺν σοὶ ὅ,τι χρή
ποιεῖν τὸ ἐκ τοῦδε. σὺ δ' ἡμῶν ἔμβαλε <βουλήν> πα-
ρὼν περὶ τούτου πότερον ἔτι δοκεῖ στρατεύεσθαι ἢ και-
ρὸς ἤδη διαλύειν τὴν στρατιάν. ἐκ τούτου ὁ μὲν 44
Κυαξάρης ἀμφὶ δείπνον εἶχεν, ὁ δὲ Κύρος συλλέξας
τοὺς ἱκανωτάτους τῶν φίλων καὶ φρονεῖν καὶ συμ-
πραΐτειν, εἴ τι δέοι, ἔλεξε τοιάδε.

Ἄνδρες φίλοι, ἃ μὲν δὴ πρῶτα ἠϋξάμεθα, πάρ-
εστι σὺν θεοῖς. ὅπη γὰρ ἂν πορευώμεθα, κρατοῦμεν
τῆς χώρας· καὶ μὲν δὴ τοὺς πολεμίους ὀρώμεν μειου-
μένους, ἡμᾶς δὲ αὐτοὺς πλείονάς τε καὶ ἰσχυροτέρους
γιγνομένους· εἰ δὲ ἡμῶν ἔτι ἐνθελήσειαν οἱ νῦν προσ- 45
γεγεννημένοι σύμμαχοι παραμεῖναι, πολλῶν ἂν μᾶλλον
ἀνύσαι δυναίμεθα καὶ εἴ τι βιάσασθαι καιρὸς καὶ εἴ
τι πείσαι δέοι. ὅπως οὖν τὸ μένειν ὥς πλείστοις συν-
δοκῇ τῶν συμμάχων, οὐδὲν μᾶλλον τοῦτο ἕμὸν ἔργον
ἢ καὶ ὑμέτερον μηχανᾶσθαι, ἀλλ' ὥσπερ καὶ ἦσαν 46
μάχεσθαι δέη, ὁ πλείστοις χειρωσάμενος ἀλκιμώτατος
δοξάζεται εἶναι, οὕτω καὶ ἦσαν πείσαι δέη, ὁ πλεί-
στοις ὁμογνώμονας ἡμῶν ποιήσας οὗτος δικαίως ἂν
λεκτικώτατός τε καὶ πρακτικώτατος κρίνοιτο ἂν εἶναι.
μὴ μέντοι ὥς λόγον ἡμῶν ἐπιδειξόμενοι ὅλον ἂν εἴ- 47
πητε πρὸς ἕκαστον αὐτῶν τοῦτο μελετᾶτε, ἀλλ' ὥς

τοὺς πεπεισμένους ὑφ' ἐκάστου δήλου ἐσομένους οἷς
48 ἂν πράττωσιν οὕτω παρασκευάζεσθε. καὶ ὑμεῖς μὲν,
ἔφη, τούτων ἐπιμέλεσθε· ἐγὼ δὲ ὅπως ἂν ἔχοντες
τάπτιήδεια ὅσον ἂν ἔγωγε δύνωμαι οἱ στρατιῶται περὶ
τοῦ στρατεύεσθαι βουλευῶνται τούτου πειράσομαι ἐπι-
μέλεσθαι.

Ταύτην μὲν δὴ τὴν ἡμέραν οὕτω διαγαγόντες α'.
καὶ δειπνήσαντες ἀνεπαύοντο. τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρῶ-
ῃ ἦκον ἐπὶ τὰς Κναξάρου θύρας πάντες οἱ σύμμαχοι.
ἕως οὖν ὁ Κναξάρχης ἐκοσμεῖτο, ἀκούων ὅτι πολλὸς
ὄχλος ἐπὶ ταῖς θύραις εἴη, ἐν τοίτῳ οἱ φίλοι τῷ
Κύρῳ προσῆγον οἱ μὲν Καδουσίους δεομένους αὐτοῦ
μένειν, οἱ δὲ Ὑρκανίους, ὁ δὲ τις Σάκας, ὁ δὲ τις
καὶ Γωβρύαν· Ὑστάσπας δὲ Γαδάταν τὸν εὐνοῦχον
προσῆγε, δεόμενον τοῦ Κύρου μένειν. ἔνθα δὴ ὁ 2
Κῦρος γινώσκων ὅτι Γαδάτας πάλαι ἀπωλώλει τῷ
φόβῳ μὴ λυθείη ἢ στρατιά, ἐπιγελάσας εἶπεν, ὦ Γα-
δάτα, δῆλος εἶ, ἔφη, ὑπὸ Ὑστάσπου τοῦδε πεπεισμέ-
νος ταῦτα γινώσκειν ἃ λέγεις. καὶ ὁ Γαδάτας ἀνα- 3
τείνας τὰς χεῖρας πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀπώμοσεν ἢ μὴν
μὴ ὑπὸ τοῦ Ὑστάσπου πεισθεῖς ταῦτα γινώσκειν·
ἀλλ' οἶδα, ἔφη, ὅτι ἦν ὑμεῖς ἀπέλθῃτε, ἔρρει τὰ μὰ
παντελῶς· διὰ ταῦτ' ἔφη, καὶ τοῦτ' ἐγὼ αὐτὸς διε-
λεγόμην, ἐρωτῶν εἰ εἰδείη τί ἐν νῶ ἔχεις [ὑπὲρ τῆς
διαλύσεως τοῦ στρατεύματος] ποιεῖν. καὶ ὁ Κῦρος εἶ- 4
πεν, Ἀδίκως ἄρα ἐγὼ Ὑστάσπαν τόνδε καταιτιῶμαι.
Ἀδίκως μέντοι νῆ Δί', ἔφη ὁ Ὑστάσπας, ὦ Κῦρε·
ἐγὼ γὰρ ἔλεγον τῷ Γαδάτᾳ τῷδε τοσοῦτον μόνον ὥς
οὐχ οἷόν τέ σοι εἶη στρατεῦσθαι, λέγων ὅτι ὁ πατήρ

- 5 σε μεταπέμπεται. καὶ ὁ Κῦρος, Τί λέγεις; ἔφη καὶ σὺ τοῦτο ἐτόλμησας ἐξενεγκεῖν, εἴτ' ἐγὼ ἐβουλόμην εἶτε μή; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁρῶ γάρ σε ὑπερεπιθυμοῦντα ἐν Πέρσαις περιβλεπτον περιελθεῖν καὶ τῶ πατρὶ ἐπιδείξασθαι ἢ ἕκαστα διεπράξω. ὁ δὲ Κῦρος ἔφη, Σὺ δ' οὐκ ἐπιθυμεῖς οἴκαδε ἀπελθεῖν; Οὐ μὰ Δί', ἔφη, ὁ Ὑσιάσπας, οὐδ' ἀπειμί γε, ἀλλὰ μένων στρατηγήσω, ἕως ἂν ποιήσω Γαδάταν τουτονὶ τοῦ Ἀσουρίου δεσπότην.
- 6 Οἱ μὲν δὴ τοιαῦτα ἔπαιζον σπουδῇ πρὸς ἀλλήλους. ἐν δὲ τούτῳ Κναξάρης σεμνῶς κεκοσμημένος ἐξῆλθε καὶ ἐπὶ θρόνου Μηδικοῦ ἐκαθέζετο. ὥς δὲ πάντες συνῆλθον οὕς ἔδει καὶ σιωπὴ ἐγένετο, ὁ Κναξάρης ἔλεξεν ὧδε. Ἄνδρες σύμμαχοι, ἴσως, ἐπειδὴ παρὼν τυγχάνω καὶ πρεσβύτερός εἰμι Κύρου, εἰκὸς ἄρχειν με λόγον· νῦν οὖν δοκεῖ μοι εἶναι καιρὸς περὶ τούτου πρῶτον διαλέγεσθαι πότερον στρατεύεσθαι [καιρὸς] ἔτι δοκεῖ [εἶναι] ἢ διαλύειν ἤδη τὴν στρατιάν· λεγέτω οὖν τις, ἔφη, περὶ αὐτοῦ τούτου ἢ γνώσκει.
- 7 ἐκ τούτου πρῶτος μὲν εἶπεν ὁ Ὑρκάνιος, Ἄνδρες σύμμαχοι, οὐκ οἶδα μὲν ἔγωγε εἴ τι δεῖ λόγων ἔπον αὐτὰ τὰ ἔργα δείκνυσιν τὸ κράτιστον. πάντες γὰρ ἐπιστάμεθα ὅτι ὁμοῦ μὲν ὄντες πλείω κακὰ τοὺς πολεμίους ποιοῦμεν ἢ πάσχομεν· ὅτε δὲ χωρὶς ἡμεν ἀλλήλων, ἐκεῖνοι ἡμῖν ἐχρῶντο ὥς ἐκείνοις ἢ ἰδιαιτον, ἡμῖν γε μὴν ὥς χαλεπώτατον. ἐπὶ τούτῳ ὁ Καδοῦσιος εἶπεν, Ἡμεῖς δὲ τί ἂν λέγοιμεν, ἔφη, περὶ τοῦ οἴκαδε ἀπελθόντες ἕκαστοι χωρὶς εἶναι, ὅποτε γε οὐδὲ στρατενομένοις, ὥς ἔοικε, χωρίζεσθαι συμφέρει; ἡμεῖς γοῦν οὐ πολλὸν χρόνον δίχα τοῦ ὑμετέρου πλή-

θους στρατευσάμενοι δίκην ἔδομεν ὥς καὶ ἡμεῖς ἐπί-
 στασθε. ἐπὶ τούτῳ Ἀρτάβαζος ὃ ποτε φήσας εἶναι 9
 Κύρου συγγενὴς ἔλεξε τοιάδε· Ἐγὼ δ', ἔφη, ὦ Κνα-
 ξάρη, τοσοῦτον διαφέρειμαι τοῖς πρόσθεν λέγουσιν·
 οὗτοι μὲν γὰρ φασιν ὅτι δεῖ μένοντας στρατεύεσθαι,
 ἐγὼ δὲ λέγω ὅτι ὅτε μὲν οἴκοι ἦν, ἐστρατευόμεν· καὶ 10
 γὰρ ἐβοήθουν πολλάκις τῶν ἡμετέρων ἀγομένων καὶ
 περὶ τῶν ἡμετέρων φρουρίων ὥς ἐπιβουλεусομένων
 πολλάκις πράγματα εἶχον φοβούμενός τε καὶ φρουρῶν·
 καὶ ταῦτ' ἐπραττον τὰ οἰκεῖα δαπανῶν. νῦν δ' ἔχο-
 μεν τὰ ἐκείνων φρούρια, οὐ φοβοῦμαι δὲ ἐκείνους,
 εὐωχοῦμαι δὲ τὰ ἐκείνων καὶ πίνω τὰ τῶν πολεμίων.
 ὥς οὖν τὰ μὲν οἴκοι στρατεῖαν οὔσαν, τὰ δὲ ἐορ-
 τήν, ἔμοι μὲν οὐ δοκεῖ, ἔφη, διαλύειν τήνδε τὴν
 πανήγυριν. ἐπὶ τούτῳ ὁ Γωβρύας εἶπεν, Ἐγὼ δ', ὦ 11
 ἄνδρες σύμμαχοι, μέχρι μὲν τοῦδε ἐπαινω τὴν Κύρου
 δεξιάν· οὐδὲν γὰρ ψεύδεται ὧν ὑπέσχετο· εἰ δ' ἄπει-
 σιν ἐκ τῆς χώρας, δηλὸν ὅτι ὁ μὲν Ἀσσύριος ἀνα-
 πνεύσεται, οὐ τίνων ποινὰς ὧν τε ὑμᾶς ἐπεχείρησεν
 ἀδικεῖν καὶ ὧν ἐμὲ ἐποίησεν· ἐγὼ δὲ ἐν τῷ μέρει
 ἐκείνῳ πάλιν δώσω δίκην ὅτι ὑμῖν φίλος ἐγενόμην.

Ἐπὶ τούτοις πᾶσι Κύρος εἶπεν, ὦ ἄνδρες, οὐδ' 12
 ἐμὲ λανθάνει ὅτι ἐὰν μὲν διαλύωμεν τὸ στράτευμα,
 τὰ μὲν ἡμέτερα ἀσθενέστερα γίγνοιτ' ἂν, τὰ δὲ τῶν
 πολεμίων πάλιν αὐξήσεται. ὅσοι τε γὰρ αὐτῶν ὅπλα
 ἀφῆρηνται, ταχὺ ἄλλα ποιήσονται· ὅσοι τε ἵππους
 ἀπεστέρηνται, ταχὺ πάλιν ἄλλους ἵππους κτήσονται·
 ἀντὶ δὲ τῶν ἀποθανόντων ἕτεροι ἐφηβήσουσι [καὶ ἐπι-
 γενήσονται]· ὥστε οὐδὲν θαυμαστὸν εἰ πάνν ἐν τάχει
 πάλιν ἡμῖν πράγματα παρέχειν δυνήσονται. τί δῆτα 13

- ἐγὼ Κρυζάρην ἐκέλευσα λόγον ἐμβαλεῖν περὶ καταλύ-
 σεως τῆς στρατιᾶς; εὖ ἴστε ὅτι φοβούμενος τὸ μέλλον.
 ὁρῶ γὰρ ἡμῖν ἀντιπάλους προσιόντας οἷς ἡμεῖς, εἰ
 14 ὧδε στρατευσόμεθα, οὐ δύνησόμεθα μάχεσθαι. προσ-
 ἔρχεται μὲν γὰρ δῆπον χειμῶν, στέγαι δὲ εἰ καὶ ἡμῖν
 αὐτοῖς εἰσιν, ἀλλὰ μὰ Δί' οὐχ ἵπποις οὐδὲ θιεράπου-
 σιν οὐδὲ τῷ δῆμῳ τῶν στρατιωτῶν, ὧν ἄνεν ἡμεῖς
 οὐκ ἂν δυναίμεθα στρατεύεσθαι· τὰ δ' ἐπιτήδεια ὅπου
 μὲν ἡμεῖς ἐληλύθαμεν ὅφ' ἡμῶν ἀνήλωται· ὅποι δὲ
 μὴ ἀφίγμεθα, διὰ τὸ ἡμᾶς φοβεῖσθαι ἀνακεκομισμέ-
 νοι εἰσιν εἰς ἐρύματα, ὥστε αὐτοὶ μὲν ἔχειν, ἡμᾶς
 15 δὲ ταῦτα μὴ δύνασθαι λαμβάνειν. τίς οὖν οὕτως
 ἀγαθὸς ἢ τίς οὕτως ἰσχυρὸς ὥς λιμῶ καὶ ὀίγει δύ-
 ναιτ' ἂν μαχόμενος στρατεύεσθαι; εἰ μὲν οὖν οὕτω
 στρατευσόμεθα, ἐγὼ μὲν φημι χρῆναι ἐκόντας ἡμᾶς
 καταλῦσαι τὴν στρατιὰν μᾶλλον ἢ ἄκοντας ὑπ' ἀμη-
 χανίας ἐξελαθῆναι. εἰ δὲ βουλόμεθα ἔτι στρατεύεσθαι,
 τόδ' ἐγὼ φημι χρῆναι ποιεῖν, ὥς τάχιστα πειρᾶσθαι
 τῶν μὲν ἐκείνων ὀχυρῶν ὥς πλεῖστα παραιρεῖν, ἡμῖν
 δ' αὐτοῖς ὥς πλεῖστα ὀχυρὰ ποιεῖσθαι· ἐὰν γὰρ ταῦτα
 γένηται, τὰ μὲν ἐπιτήδεια πλείω ἔξουσιν ὁπότεροι ἂν
 πλείω δύνωνται λαβόντες ἀποτίθασθαι, πολιορκήσουσι
 16 δὲ ὁπότεροι ἂν ἥτιους ᾧσι. νῦν δ' οὐδὲν διαφέρο-
 μεν τῶν ἐν τῷ πελάγει πλεόντων· καὶ γὰρ ἐκεῖνοι
 πλέουσι μὲν αἰεὶ, τὸ δὲ πεπλευσμένον οὐδὲν οἰκειώτε-
 ρον τοῦ ἀπλεύστου καταλείπουσιν. ἐὰν δὲ φρούρια
 ἡμῖν γένηται, ταῦτα δὴ τοῖς μὲν πολεμίοις ἄλλοτρι-
 ῶσει τὴν χώραν, ἡμῖν δ' ὑπ' εὐδρίαν μᾶλλον πάντ'
 17 ἔσται. ὃ δ' ἴσως ἂν τινες ὑμῶν φοβηθεῖεν, εἰ δεήσει
 πόρρω τῆς ἐαυτῶν φρουρεῖν, μηδὲν τοῦτο ὀκνήσητε.

ἡμεῖς μὲν γὰρ ἐπείπερ καὶ ὥς οἴκοθεν ἀποδημοῦμεν, φρουρήσιν ὑμῖν ἀναδεχόμεθα τὰ ἐγγύτατα χωρία τῶν πολεμίων, ὑμεῖς δὲ τὰ πρόσσορα ὑμῖν αὐτοῖς τῆς Ἀσσυρίας ἐκείνα κτασθε καὶ ἐργάζεσθε. ἐὰν γὰρ ἡμεῖς τὰ 18 πλησίων αὐτῶν φρουροῦντες δυνώμεθα σώζεσθαι, ἐν πολλῇ ὑμεῖς εἰρήνῃ ἔσεσθε οἱ τὰ πρόσω αὐτῶν ἔχοντες· οὐ γὰρ οἶμαι δυνήσονται τῶν ἐγγὺς ἑαυτῶν ὄντων ἀμελοῦντες τοῖς πρόσω ὑμῖν ἐπιβουλεύειν.

Ὡς δὲ ταῦτ' ἐρρήθη, οἳ τε ἄλλοι πάντες ἀνιστά- 19 μενοι συμπροθύμησεναι ταῦτ' ἔφασαν καὶ Κναξάρης. Γαδάτας δὲ καὶ Γωβρύας καὶ τεῖχος ἐκάτερος αὐτῶν, ἦν ἐπιτρέψωσιν οἱ σύμμαχοι, τειχιεῖσθαι ἔφασαν, ὥστε καὶ ταῦτα φίλια τοῖς συμμάχοις ὑπάρχειν. ὁ οὖν Κῦ- 20 ρος ἐπεὶ πάντας ἑώρα προθύμους ὄντας πράττειν ὅσα ἔλεξε, τέλος εἶπεν, Εἰ τοίνυν περαίνειν βουλόμεθα ὅσα φαμέν χρῆναι ποιεῖν, ὥς τάχιστ' ἂν δέοι γενέσθαι μηχανὰς μὲν εἰς τὸ καθαιρεῖν τὰ τῶν πολεμίων τεῖχη, τέκτονας δὲ εἰς τὸ ἡμῖν ὀχυρὰ πυργοῦσθαι. ἐκ τούτου 21 ὑπέσχετο ὁ μὲν Κναξάρης μηχανὴν αὐτὸς ποιησάμενος παρέξειν, ἄλλην δὲ Γαδάτας καὶ Γωβρύας, ἄλλην δὲ Τιγράνης· αὐτὸς δὲ Κῦρος ἔφη δύο πειράσεσθαι ποιήσασθαι. ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἔδοξεν, ἐπορίζοντο μὲν μηχανο- 22 ποιούς, παρεσκευάζοντο δ' ἕκαστοι εἰς τὰς μηχανὰς ὧν ἔδει· ἄνδρας δ' ἐπέστησαν οἱ ἐδόκουν ἐπιτηδειότατοι εἶναι ἀμφὶ ταῦτ' ἔχειν.

Κῦρος δ' ἐπεὶ ἔγνω ὅτι διατριβὴ ἔσται ἀμφὶ ταῦ- 23 τα, ἐκάθισε τὸ σιράτευμα ἐνθα ὥετο ὑγιεινότατον εἶναι καὶ εὐπροσοδάτατον ὅσα ἔδει προσκομίζεσθαι· ὅσα τε ἐρυμνότητος προσεδεῖτο, ἐποιήσατο, ὥς ἐν ἀσφαλεῖ οἱ ἀεὶ μένοντες εἶεν, εἴ ποτε καὶ πρόσω τῇ

- 24 ἰσχύι ἀποσιτρατοπεδεύοιτο. πρὸς δὲ τούτοις ἐρωτῶν οὗ-
 ᾧετο μάλιστα εἶδέναι τὴν χώραν ὁπόθεν ἂν ὥς πλεῖστα
 ὠφελοῖτο τὸ στράτευμα, ἐξῆγεν αἰεὶ εἰς προνομάς, ἅμα
 μὲν ὅπως ὅτι πλεῖστα λαμβάνοι τῇ στρατιᾷ τὰ πιτῆδεια,
 ἅμα δ' ὅπως μᾶλλον ὑγιαίνοιεν καὶ ἰσχύοιεν διαπονού-
 μενοι ταῖς πορείαις, ἅμα δ' ὅπως ἐν ταῖς ἀγωγαῖς τὰς
 25 τάξεις ὑπομινῆσκοιντο. ὁ μὲν δὲ Κῦρος ἐν τού-
 τοις ἦν.

- Ἐκ δὲ Βαβυλῶνος οἱ αὐτόμολοι καὶ οἱ ἀλισκόμε-
 νοι ταῦτ' ἔλεγον ὅτι ὁ Ἀσσύριος οἴχοιτο ἐπὶ Αὐδίας,
 πολλὰ τάλαντα χρυσοῦ καὶ ἀργυρίου ἄγων καὶ ἄλλα
 26 κτήματα καὶ κόσμον παντοδαπόν. ὁ μὲν οὖν ὄχλος
 τῶν στρατιωτῶν ἔλεγεν ὥς ὑπεκτίθοιτο ἤδη τὰ χρή-
 ματα φοβούμενος· ὁ δὲ Κῦρος γιγνώσκων ὅτι οἴχοιτο
 συσιτήσων εἴ τι δύναιτο ἀντίπαλον ἑαυτῷ, ἀντιπαρε-
 σκευάζετο ἐρρωμένως, ὥς μάχης εἴη δεῆσον· ὥστ'
 ἐξεπίμπλη μὲν τὸ τῶν Περσῶν ἱππικόν, τοὺς μὲν ἐκ
 τῶν αἰχμαλώτων, τοὺς δὲ τινας καὶ παρὰ τῶν φίλων
 λαμβάνων ἵππους· ταῦτα γὰρ παρὰ πάντων ἐδέχετο
 καὶ ἀπεωθεῖτο οὐδέν, οὔτε εἴ τις ὅπλον διδοίη καλόν
 27 οὔτ' εἴ τις ἵππον· κατεσκευάζετο δὲ καὶ ἄρματα ἐκ τε
 τῶν αἰχμαλώτων ἁρμάτων καὶ ἄλλοθεν ὁπόθεν ἐδύ-
 νατο. καὶ τὴν μὲν Τρωικὴν διφρεῖαν πρόσθεν οὔσαν
 καὶ τὴν Κυρηναίων εἴη καὶ νῦν ἁρματηλασίαν κατέ-
 ἔλυσεν· τὸν γὰρ πρόσθεν χρόνον καὶ οἱ ἐν τῇ Μηδίᾳ
 καὶ Συρίᾳ καὶ Ἀραβίᾳ καὶ πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ τοῖς
 ἁρμασιν οὕτως ἐχρῶντο ὥσπερ νῦν οἱ Κυρηναῖοι.
 28 ἔδοξε δ' αὐτῷ, ὃ κράτιστον εἰκὸς ἦν εἶναι τῆς δυνά-
 μεως, ὄντων τῶν βελτίστων ἐπὶ τοῖς ἁρμασι, τοῦτο
 ἐν ἡκροβολιστῶν μέρει εἶναι καὶ εἰς τὸ κρατεῖν οὐδέν

μέγα [βάρος] συμβάλλεσθαι. ἄρματα γὰρ τριακόσια
 τοὺς μὲν μαχομένους παρέχεται τριακοσίους, ἵπποις
 δ' οὗτοι χρωῖνται διακοσίοις καὶ χιλίοις· ἡνίοχοι δ'
 αὐτοῖς εἰσὶ μὲν ὥς εἰκὸς οἷς μάλιστα πιστεύουσιν, οἱ
 βέλτιστοι· ἄλλοι δ' εἰσὶ τριακόσιοι οὗτοι, οἱ οὐδ' ὅτι-
 οὖν τοὺς πολεμίους βλάπτουσι. ταύτην μὲν οὖν τὴν 29
 διαφορίαν κατέλυσεν· ἀντὶ δὲ τούτου πολεμιστήρια κα-
 εσκευάσατο ἄρματα τροχοῖς τε ἰσχυροῖς, ὥς μὴ ῥα-
 δίως συντρίβηται, ἄξοσί τε μακροῖς· ἦτιον γὰρ ἀνα-
 τρέπειται πάντα τὰ πλατέα· τὸν δὲ δίφρον τοῖς ἡνι-
 οχοῖς ἐποίησεν ὥσπερ πύργον ἰσχυρῶν ξύλων· ὕψος
 δὲ τούτων ἐστὶ μέχρι τῶν ἀγκώνων, ὥς δύνωνται
 ἡμιοχεῖσθαι οἱ ἵπποι ὑπὲρ τῶν δίφρων· τοὺς δ' ἡνι-
 οχοὺς ἐθωράκισε πάντα πλὴν τῶν ὀφθαλμῶν. προσ- 30
 ἐθήκε δὲ καὶ δρέπανα σιδηρὰ ὥς διπλήνῃ πρὸς τοὺς
 ἄξοντας ἐνθεν καὶ ἐνθεν τῶν τροχῶν καὶ ἄλλα κάτω
 ὑπὸ τῷ ἄξονι εἰς τὴν γῆν βλέποντα, ὥς ἐμβαλόντων
 εἰς τοὺς ἐναντίους τοῖς ἅρμασιν. ὥς δὲ τότε Κύρος
 ταῦτα κατεσκεύασεν, οὕτως ἔτι καὶ νῦν τοῖς ἅρμασι
 χρωῖνται οἱ ἐν τῇ βασιλείᾳ χώρᾳ. ἦσαν δὲ αὐτῷ καὶ
 κάμηλοι πολλοὶ παρὰ τε τῶν φίλων συνειλεγμένοι καὶ
 <αἱ> αἰχμάλωτοι πᾶσαι σινηθροισμένοι. καὶ ταῦτα 31
 μὲν οὕτω συνεπεραίνετο.

Βουλόμενος δὲ κατάσκοπόν τινα πέμψαι ἐπὶ Αν-
 δίας καὶ μαθεῖν ὅτι πράττει ὁ Ἀσσύριος, ἔδοξεν αὐ-
 τῷ ἐπιτήδειος εἶναι Ἀράσπας ἐλθεῖν ἐπὶ τοῦτο ὁ φυ-
 λάττων τὴν καλὴν γυναῖκα. συνεβεβήκει γὰρ τῷ
 Ἀράσπᾳ τοιάδε. ληφθεὶς ἔρωτι τῆς γυναικὸς ἠναγκά-
 σθη προσενεγκεῖν λόγους αὐτῇ περὶ συνουσίας. ἡ δὲ 32
 ἀπέφησε μὲν καὶ ἦν πιστὴ τῷ ἀνδρὶ καίπερ ἀπόντι·

- ἐφίλει γάρ αὐτὸν ἰσχυρῶς· οὐ μέντοι κατηγόρησε τοῦ Ἀράσπου πρὸς τὸν Κῦρον, δοκοῦσα συμβαλεῖν φίλους
 33 ἀνδρας. ἐπεὶ δὲ ὁ Ἀράσπας δοκῶν ὑπηρετήσῃ τῷ
 τυχεῖν ἃ ἐβούλετο ἠπειλήσῃ τῇ γυναικὶ ὅτι εἰ μὴ βού-
 λοιτο ἐκοῦσα, ἀκουσα ποιήσοι ταῦτα, ἐκ τούτου ἡ
 γυνή, ὥς ἔδεισε τὴν βίαν, οὐκέτι κρύπτει, ἀλλὰ πέμ-
 πει τὸν εὐνοῦχον πρὸς τὸν Κῦρον καὶ κελεύει λέξαι
 34 πάντα. ὁ δ' ὥς ἤκουσεν, ἀναγέλασας ἐπὶ τῷ κρείτ-
 τονι τοῦ ἔρωτος φάσκοντι εἶναι, πέμπει Ἀρτάβαζον
 σὺν τῷ εὐνοῦχῳ καὶ κελεύει αὐτῷ εἰπεῖν βιάζεσθαι
 μὲν μὴ τοιαύτην γυναῖκα, πείθειν δὲ εἰ δύναιτο, οὐκ
 35 ἔφη κωλύειν. ἐλθὼν δ' ὁ Ἀρτάβαζος πρὸς τὸν Ἀρά-
 σπαν ἐλοιδόρησεν αὐτόν, παρακαταθήκην ὀνομάζων
 τὴν γυναῖκα, ἀσέβειάν τε αὐτοῦ λέγων ἀδικίαν τε καὶ
 ἀκράτειαν, ὥστε τὸν Ἀράσπαν πολλὰ μὲν δακρύνειν
 ὑπὸ λύπης, καταδύεσθαι δ' ὑπὸ τῆς αἰσχύνης, ἀπολω-
 λέναι δὲ τῷ φόβῳ μὴ τι καὶ πάντοι ὑπὸ Κύρου.
 36 Ὁ οὖν Κῦρος καταμαθὼν ταῦτα ἐκάλεσεν αὐτόν
 καὶ μόνος μόνῳ ἔλεξεν, Ὁρῶ σε, ἔφη, ὦ Ἀράσπα,
 φοβούμενόν τε ἐμὲ καὶ ἐν αἰσχύνῃ δεινῶς ἔχοντα.
 παῦσαι οὖν τούτων· ἐγὼ γὰρ θεοὺς τε ἀκούω ἔρωτος
 ἡττησθαι, ἀνθρώπους τε οἶδα καὶ μάλα δοκοῦντας
 φρονίμους εἶναι οἷα πεπόνθασιν ὑπ' ἔρωτος· καὶ αὐ-
 τὸς δ' ἐμαντοῦ κατέγων μὴ ἂν καρτερεῖσαι ὥστε συ-
 νῶν καλοῖς ἀμελεῖν αὐτῶν. καὶ σοὶ δὲ τούτου τοῦ
 πράγματος ἐγὼ αἰτιός εἰμι· ἐγὼ γάρ σε συγκαθεῖρξα
 37 τούτῳ τῷ ἀμάχῳ πράγματι. καὶ ὁ Ἀράσπας ὑπολαβὼν
 εἶπεν, Ἀλλὰ σὺ μὲν, ὦ Κῦρε, καὶ ταῦτα ὅμοιος εἰ
 οἶδός περ καὶ τἄλλα, πρῶός τε καὶ συγγνώμων τῶν ἀν-
 θρωπίνων ἀμαρτημάτων· ἐμὲ δ', ἔφη, καὶ οἱ ἄλλοι

ἄνθρωποι καταδύουσι τῷ ἄχει. ὥς γὰρ ὁ θροῦς δι-
 ῆλθε τῆς ἐμῆς συμφορᾶς, οἱ μὲν ἐχθροὶ ἐφύδονται
 μοι, οἱ δὲ φίλοι προσιόντες συμβουλεύουσιν ἐκποδῶν
 ἔχειν ἔμμαντόν, μή τι καὶ πάθω ὑπὸ σοῦ, ὥς ἡδικη-
 κότες ἐμοῦ μεγάλα. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Εὖ τοίνυν 38
 ἴσθι, ὦ Ἀράσπα, ὅτι ταύτῃ τῇ δόξῃ οἷός τ' εἰ ἐμοί
 τε ἰσχυρῶς χαρίσασθαι καὶ τοὺς συμμάχους μεγάλα
 ὠφελῆσαι. Εἰ γὰρ γένοιτο, ἔφη ὁ Ἀράσπας, ὅτι ἐγώ
 σοι ἐν καιρῷ ἂν γενοίμην [αὐτὸς χρήσιμος]. Εἰ τοίνυν, 39
 ἔφη, προσποιησάμενος ἐμὲ φεύγειν ἐθέλοις εἰς τοὺς
 πολεμίους ἐλθεῖν, οἴμαι ἂν σε πιστευθῆναι ὑπὸ τῶν
 πολεμίων. Ἐγωγε ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀράσπας, καὶ
 ὑπὸ τῶν φίλων οἶδα ὅτι ὥς σὲ πεφευγῶς λόγον ἂν
 παρέχοιμι. Ἐλθοις ἂν τοίνυν, ἔφη, ἡμῖν πάντα εἰ- 40
 δῶς τὰ τῶν πολεμίων· οἴμαι δὲ καὶ λόγων καὶ βου-
 λευμάτων κοινωνὸν ἂν σε ποιοῦντο διὰ τὸ πιστεύειν,
 ὥστε μηδὲ ἐν σε λεληθέναι ὧν βουλόμεθα εἰδέναι.
 Ὡς πορευσομένου, ἔφη, ἥδη νυνὶ καὶ γὰρ τοῦτο ἴσως
 ἐν τῶν πιστῶν ἔσται τὸ δοκεῖν με ὑπὸ σοῦ μελλή-
 σαντιά τι παθεῖν ἐκπεφευγέναι. Ἡ καὶ δυνήσει ἀπο- 41
 λιπεῖν, ἔφη, τὴν καλὴν Πάνθειαν; Δύο γάρ, ἔφη, ὦ
 Κῦρε, σαφῶς ἔχω ψυχάς. νῦν τοῦτο πεφιλοσόφηκα
 μετὰ τοῦ ἀδίκου σοφιστοῦ τοῦ Ἑρωτος. οὐ γὰρ δὴ
 μία γε οὕσα ἅμα ἀγαθὴ τέ ἐστι καὶ κακὴ, οὐδ' ἅμα
 καλῶν τε καὶ αἰσχυρῶν ἔργων ἐρεῖ καὶ ταῦτά ἅμα βού-
 λεται τε καὶ οὐ βούλεται πράττειν, ἀλλὰ δηλόν ὅτι
 δύο ἐστὶν ψυχά, καὶ ὅταν μὲν ἡ ἀγαθὴ κρατῇ, τὰ
 καλὰ πράττεται, ὅταν δὲ ἡ πονηρὰ, τὰ αἰσχυρὰ ἐπι-
 χειρεῖται. νῦν δὲ ὥς σὲ σύμμαχον ἔλαβε, κρατεῖ ἡ
 ἀγαθὴ καὶ πάνυ πολὺ. Εἰ τοίνυν καὶ σοὶ δοκεῖ πο- 42

- ρεύεσθαι, ἔφη ὁ Κῦρος, ὥδε χρὴ ποιεῖν, ἵνα καὶ κεί-
 νοις πιστότερος ᾖ· ἐξάγγελλέ τε αὐτοῖς τὰ παρ' ἡμῶν,
 οὕτω τε ἐξάγγελλε ὥς ἂν αὐτοῖς τὰ παρὰ σοῦ λεγό-
 μενα ἐμποδῶν μάλιστα· ἂν εἴη ὧν βούλονται πράττειν.
 εἴη δ' ἂν ἐμποδῶν, εἰ ἡμᾶς φαίης παρασκευάζεσθαι
 ἐμβαλεῖν ποι τῆς ἐκείνων χώρας· ταῦτα γὰρ ἀκούον-
 τες ἦτιον ἂν παντὶ σθένει ἀνδροῖζοιντο, ἕκαστός τις
 43 φοβούμενος καὶ περὶ τῶν οἴκοι. καὶ μένε, ἔφη, παρ'
 ἐκείνοις ὅτι πλεῖστον χρόνον· ἃ γὰρ ἂν ποιῶσιν ὅταν
 ἐγγύτατα ἡμῶν ᾦσι, ταῦτα μάλιστα καιρὸς ἡμῶν εἰδέ-
 ναι ἔσται. συμβούλευε δ' αὐτοῖς καὶ ἐκτάττεσθαι ὅλην
 ἂν δοκῇ κράτιστον εἶναι· ὅταν γὰρ σὺ ἀπέλθῃς εἰδέ-
 ναι δοκῶν τὴν τάξιν αὐτῶν, ἀναγκαῖον οὕτω τετάχ-
 θαι αὐτοῖς· μετατάττεσθαι γὰρ ὁκνήσουσι, καὶ ἦν πῃ
 44 ἄλλη μετατάττανται ἐξ ὑπογούου, ταραῶνται. Ἀράσπας
 μὲν δὴ οὕτως ἐξελθὼν καὶ συλλαβὼν τοὺς πιστοτά-
 τους θεράποντας καὶ εἰπὼν πρὸς τινὰς ἃ ᾤετο συμ-
 φέρειν τῷ πράγματι ᾤχετο.
 45 Ἡ δὲ Πάνθεια ὥς ᾔσθετο οἰχόμενον τὸν Ἀράσ-
 παν, πέμψασα πρὸς τὸν Κῦρον εἶπε, Μὴ λυποῦ, ὦ
 Κῦρε, ὅτι Ἀράσπας οἴχεται εἰς τοὺς πολεμίους· ἦν
 γὰρ ἐμὲ ἐάσης πέμψαι πρὸς τὸν ἐμὸν ἄνδρα, ἐγὼ σοὶ
 ἀναδέχομαι ἥξειν πολλὸν Ἀράσπου πιστότερον φίλον
 καὶ δύναμιν δὲ οἶδ' ὅτι ὁπόσῃν ἂν δύνῃται ἔχων παρ-
 ἔσται σοι. καὶ γὰρ ὁ μὲν πατήρ τοῦ νῦν βασιλεύον-
 τος φίλος ἦν αὐτῷ· ὁ δὲ νῦν βασιλεύων καὶ ἐπεχει-
 ρησέ ποτε ἐμὲ καὶ τὸν ἄνδρα διασπάσαι ἀπ' ἀλλήλων·
 ὑβριστὴν οὖν νομίζων αὐτὸν εὖ οἶδ' ὅτι ἄσμενος ἂν
 46 πρὸς ἄνδρα οἷος σὺ εἶ ἀπαλλαγείῃ. ἀκούσας ταῦτα ὁ
 Κῦρος ἐκέλευε πέμπειν πρὸς τὸν ἄνδρα· ἢ δ' ἔπεμ-

πεν. ὥς δ' ἔγνω ὁ Ἀβραδάτας τὰ παρὰ τῆς γυναικὸς σύμβολα, καὶ τὰλλα δὲ ᾗσθητο ὥς εἶχεν, ἄσμενος πορεύεται πρὸς τὸν Κῦρον ἵππους ἔχων ἀμφὶ τοὺς χιλιούς. ὥς δ' ἦν πρὸς τοῖς τῶν Περσῶν σκοποῖς, πέμπει πρὸς τὸν Κῦραν εἰπὼν ὅς ἦν. ὁ δὲ Κῦρος εὐθὺς ἄγειν κελεύει αὐτόν πρὸς τὴν γυναῖκα. ὥς δ' εἰδέτην 47 ἀλλήλους ἡ γυνὴ καὶ ὁ Ἀβραδάτας, ᾗσπάζοντο ἀλλήλους ὥς εἰκὸς ἐκ δυσελπίστων. ἐκ τούτου δὴ λέγει ἡ Πάνθεια τοῦ Κύρου τὴν ὁσιότητα καὶ τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν κατοίκτισιν. ὁ δὲ Ἀβραδάτας ἀκούσας εἶπε, Τί ἂν οὖν ἐγὼ ποιῶν, ὦ Πάνθεια, χάριν Κύρῳ ὑπὲρ τε σοῦ καὶ ἑμαντιοῦ ἀποδοίην; Τί δὲ ἄλλο, ἔφη ἡ Πάνθεια, ἢ πειρώμενος ὅμοιος εἶναι περὶ ἐκεῖνον οἷόσπερ ἐκεῖνος περὶ σέ;

Ἐκ τούτου δὴ ἔρχεται πρὸς τὸν Κῦρον ὁ Ἀβραδάτας· καὶ ὥς εἶδεν αὐτόν, λαβόμενος τῆς δεξιᾶς εἶπεν, Ἀνθ' ὧν σὺ εὖ πεποίηκας ἡμᾶς, ὦ Κῦρε, οὐκ ἔχω τί μείζον εἶπω ἢ ὅτι φίλον σοι ἑμαντιὸν δίδωμι καὶ θεράποντα καὶ σύμμαχον· καὶ ὅσα ἂν ὀρῶ σε σπουδάζοντα, συνεργὸς πειράσσομαι γίγνεσθαι ὥς ἂν δύνωμαι κράτιστος. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἐγὼ δὲ δέχομαι· καὶ νῦν μὲν 49 σε ἀφίημι, ἔφη, σὺν τῇ γυναικὶ δειπνεῖν· αὐθις δὲ καὶ παρ' ἐμοὶ δεήσει σε σκηνοῦν σὺν τοῖς σοῖς τε καὶ ἐμοῖς φίλοις.

Ἐκ τούτου ὀρῶν ὁ Ἀβραδάτας σπουδάζοντα τὸν 50 Κῦρον περὶ τὰ δρεπανηφόρα ἄρματα καὶ περὶ τοὺς τεθωρακισμένους ἵππους τε καὶ ἱππέας, ἐπειράτο συντελεῖν αὐτῷ εἰς τὰ ἑκατὸν ἄρματα ἐκ τοῦ ἱππικοῦ τοῦ ἑαυτοῦ ὅμοια ἐκείνοις· αὐτὸς δὲ ὥς ἡγησόμενος αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἄρματος παρσκευάζεται. συνεζεύξατο δὲ τὸ 51

ἑαυτοῦ ἄρμα τετράρρυσμόν τε καὶ ἵππων ὀκτώ· [ἡ δὲ Πάνθεια ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν ἑαυτῆς χρημάτων χρυσοῦν τε αὐτῷ θώρακα ἐποίησατο καὶ χρυσοῦν κράνος, ὥσαύτως δὲ καὶ περιβραχιόνια] τοὺς δὲ ἵππους τοῦ ἄρματος χαλκοῖς πᾶσι προβλήμασι κατεσκευάσατο.

52 Ἀβραδάτας μὲν ταῦτα ἔπραττε· Κῦρος δὲ ἰδὼν τὸ τετράρρυσμον αὐτοῦ ἄρμα κατενόησεν ὅτι οἷόν τε εἶη καὶ ὀκτάρρυσμον ποιήσασθαι, ὥστε ὀκτὼ ζεύγεσι βοῶν ἄγειν τῶν μηχανῶν τὸ κατωτάτω οἴκημα· ἦν δὲ τοῦτο τριώρυσσον μάλιστα ἀπὸ τῆς γῆς σὺν τοῖς τρο-

53 χοῖς. τοιοῦτοι δὲ πύργοι σὺν τάξει ἀκολουθοῦντες ἐδόκουν αὐτῷ μεγάλη μὲν ἐπικουρία γενέσθαι τῇ ἑαυτῶν φύλαγγι, μεγάλη δὲ βλάβη τῇ τῶν πολεμίων τάξει. ἐποίησε δὲ ἐπὶ τῶν οἰκημάτων καὶ περιδρόμους καὶ ἐπάλλξεις· ἀνεβίβαζε δ' ἐπὶ τὸν πύργον ἕκαστον

54 ἄνδρας εἴκοσιν. ἐπεὶ δὲ πάντα συνειστήκει αὐτῷ τὰ περὶ τοὺς πύργους, ἐλάμβανε τοῦ ἀγωγίου πεῖραν καὶ πολὺν ῥᾶον ἤγε τὰ ὀκτὼ ζεύγη τὸν πύργον καὶ τοὺς ἐπ' αὐτῷ ἄνδρας ἢ τὸ σκευοφορικὸν βάρος ἕκαστον τὸ ζεύγος. σκευῶν μὲν γὰρ βάρος ἀμφὶ τὰ πέντε καὶ εἴκοσι τάλαντα ἦν ζεύγει· τοῦ δὲ πύργου, ὥσπερ τραγικῆς σκηνῆς τῶν ξύλων πάχος ἐχόντων, καὶ εἴκοσιν ἀνδρῶν καὶ ὄπλων, τούτων ἐγένετο ἔλαττον ἢ

55 πεντεκαίδεκα τάλαντα ἕκαστῳ ζεύγει τὸ ἀγώγιον. ὥς δ' ἔγνω εὐπορον οὔσαν τὴν ἀγωγὴν, παρεσκευάζετο ὡς ἄξων τοὺς πύργους σὺν τῷ στρατεύματι, νομίζων τὴν ἐν πολέμῳ πλεονεξίαν ἅμα σωτηρίαν τε καὶ δικαιοσύνην εἶναι καὶ εὐδαιμονίαν.

Ε'. Ἦλθον δ' ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ καὶ παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ χρήματα ἄγοντες καὶ ἀπήγγελλον αὐτῷ ὅτι ὁ Ἰν-

δὸς ἐπιστέλλει τοιάδε. Ἐγώ, ὦ Κῦρε, ἤδομαι ὅτι μοι ἐπήγγειλας ὧν ἐδέου, καὶ βούλομαι σοι ξένος εἶναι καὶ πέμπω σοι χρήματα· κἂν ἄλλων δέῃ, μεταπέμπων. ἐπέσταλται δὲ τοῖς παρ' ἐμοῦ ποιεῖν ὅτι ἂν σὺ κελύῃς. ἀκούσας δὲ ὁ Κῦρος εἶπε, Κελεύω τοίνυν 2 ὑμᾶς τοὺς μὲν ἄλλους μένοντας ἐνθά κατεσκηνώκατε φυλάττειν τὰ χρήματα καὶ ζῆν ὅπως ὑμῖν ἡδιστον· τρεῖς δέ μοι ἐλθόντες ὑμῶν εἰς τοὺς πολεμίους ὥς παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ περὶ συμμαχίας, καὶ τᾷκεῖ μαθόντες ὅτι ἂν λέγωσί τε καὶ ποιῶσιν, ὥς τάχιστα ἀπαγγείλατε ἐμοί τε καὶ τῷ Ἰνδῷ· κἂν ταῦτά μοι καλῶς ὑπηρεθήσῃτε, ἔτι μᾶλλον ὑμῖν χάριν εἶσομαι τούτου ἢ ὅτι χρήματα πάρεστε ἄγοντες. καὶ γὰρ οἱ μὲν δούλοις ἔοικότες κατάσκοποι οὐδὲν ἄλλο δύνανται εἰδότες ἀπαγγέλλειν ἢ ὅσα πάντες ἴσασιν· οἱ δὲ οἰοίμην ὑμεῖς ἄνδρες πολλάκις καὶ τὰ βουλευόμενα καταμανθάνουσιν· οἱ μὲν δὴ Ἰνδοὶ ἡδέως ἀκούσαντες καὶ ξενοισθέν- 3 τες τότε παρὰ Κῦρον, οὐσκενασάμενοι τῇ ὑστεραίᾳ ἐπορεύοντο, ὑποσχόμενοι ἢ μὴν μαθόντες ὅσα ἂν δύνωνται πλεῖστα ἐκ τῶν πολεμίων ἥξειν ὥς δυνατόν τάχιστα.

Ὁ δὲ Κῦρος τὰ τε ἄλλα εἰς τὸν πόλεμον παρ- 4 εσκευάζετο μεγαλοπρεπῶς, ὥς δὴ ἂν ἦρ οὐδὲν μικρὸν ἐπινοῶν πράττειν, ἐπεμέλετο δὲ οὐ μόνον ὧν ἔδοξε τοῖς συμμαχοῖς, ἀλλὰ καὶ ἔριν ἐνέβαλλε πρὸς ἀλλήλους τοῖς φίλοις ὅπως αὐτοὶ ἕκαστοι φανοῦνται καὶ εὐοπλότες καὶ ἱππικώτεροι καὶ ἀκοντιστικώτεροι καὶ τοξικώτεροι καὶ φιλοπονώτεροι. ταῦτα δὲ ἐξειργάζετο 5 ἐπὶ τὰς θήρας ἐξάγων καὶ τιμῶν τοὺς κρατίστους ἕκαστα· καὶ τοὺς ἄρχοντας δὲ οὓς ἐώρα ἐπιμελομένους

- τούτου διὸς οἱ αὐτῶν κράτιστοι ἔσονται στρατιῶται, καὶ τούτους ἐπαινῶν τε παρώξυνε καὶ χαριζόμενος
- 6 αὐτοῖς ὅ,τι δύναιτο. εἰ δέ ποτε θυσίαν ποιοῖτο καὶ ἐορτὴν ἄγοι, καὶ ἐν ταύτῃ ὅσα πολέμον ἔνεκα μελετῶσιν ἄνθρωποι πάντων τούτων ἀγῶνας ἐποίει καὶ ἄθλα τοῖς νικῶσι μεγαλοπρεπῶς ἐδίδου, καὶ ἦν πολλὴ εὐθυμία ἐν τῷ στρατεύματι.
- 7 Τῷ δὲ Κύρῳ σχεδὸν τι ἤδη ἀποτετελεσμένα ἦν ὅσα ἐβούλετο ἔχων στρατεύεσθαι πλὴν τῶν μηχανῶν. καὶ γὰρ οἱ Πέρσαι ἱππεῖς ἔκπλεω ἤδη ἦσαν εἰς τοὺς μυρίους, καὶ τὰ ἄρματα τὰ δρεπανηφόρα, ἃ τε αὐτὸς κατεσκεύαζεν, ἔκπλεω ἤδη ἦν εἰς τὰ ἑκατόν, ἃ τε Ἀβραδάτις ὁ Σούσιος ἐπεχείρησε κατασκευάζειν ὅμοια τοῖς Κύρον, καὶ ταῦτα ἔκπλεω ἦν εἰς ἄλλα ἑκατόν.
- 8 καὶ τὰ Μηδικὰ δὲ ἄρματα ἐπεπείκει Κύρος Κναξάρην εἰς τὸν αὐτὸν τρόπον τοῦτον μετασκευάσαι ἐκ τῆς Τρωικῆς καὶ Αἰβυκῆς διφρείας· καὶ ἔκπλεω καὶ ταῦτα ἦν εἰς ἄλλα ἑκατόν. καὶ ἐπὶ τὰς καμήλους δὲ τεταγμένοι ἦσαν ἄνδρες δύο ἐφ' ἑκάστην τοξόται. καὶ ὁ μὲν πλεῖστος στρατὸς οὕτως εἶχε τὴν γνώμην ὥς ἤδη παντελῶς κεκρατηκῶς καὶ οὐδέν ὄντα τὰ τῶν πολεμίων.
- 9 Ἐπεὶ δὲ οὕτω διακειμένων ἦλθον οἱ Ἰνδοὶ ἐκ τῶν πολεμίων οὓς ἐπεπόμφει Κύρος ἐπὶ κατασκοπῇ, καὶ ἔλεγον ὅτι Κροῖσος μὲν ἡγεμὼν καὶ στρατηγὸς πάντων ἡρημένος εἶη τῶν πολεμίων, δεδογμένων δ' εἶη πᾶσι τοῖς συμμάχοις βασιλεῦσι πάσῃ τῇ δυνάμει ἕκαστον παρεῖναι, χρήματα δὲ εἰσφέρειν πάμπολλα, ταῦτα δὲ τελεῖν καὶ μισθουμένους οὓς δύναιντο καὶ
- 10 δωρουμένους οἷς θέοι, ἤδη δὲ καὶ μεμισθωμένους εἶναι πολλοὺς μὲν Θρακῶν μαχαιροφόρους, Αἰγυπτίους

δὲ προσπλεῖν, καὶ ἀριθμὸν ἔλεγον εἰς δώδεκα μυρι-
 άδας σὺν ἀσπίσι ποδήρεσι καὶ δόρασι μεγάλοις, οἵ-
 απερ καὶ νῦν ἔχουσι, καὶ κοπίσι· προσέτι δὲ καὶ Κυ-
 πρίων στράτευμα· παρεῖναι δ' ἤδη Κίλικας πάντας
 καὶ Φρύγας ἀμφοτέρους καὶ Λυκάονας καὶ Παφλαγό-
 νας καὶ Καππαδόκας καὶ Ἀραβίους καὶ Φοίνικας καὶ
 σὺν τῷ Βαβυλῶνος ἄρχοντι τοὺς Ἀσσυρίους, καὶ
 Ἰωνας δὲ καὶ Αἰολέας καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς Ἑλλη-
 νας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἐποικοῦντας σὺν Κροίσῳ ἠναγ-
 κάσθαι ἐπεσθαι, πεπομφέναι δὲ Κροῖσον καὶ εἰς Αα-
 κεδαίμονα περὶ συμμαχίας· συλλέγεσθαι δὲ τὸ στρά- 11
 τευμα ἄμφι τὸν Πακτωλὸν ποταμόν, προῖέναι δὲ μέλ-
 λειν αὐτοὺς εἰς Θύμβραρα, ἐνθα καὶ νῦν ὁ σύλλογος
 τῶν ὑπὸ βασιλέα βαρβάρων τῶν κάτω [Συρίας], καὶ
 ἀγορὰν πᾶσι παρηγγέλθαι ἐνταῦθα κομίζεῖν· σχεδὸν
 δὲ τούτοις ταῦτά ἔλεγον καὶ οἱ αἰχμάλωτοι· ἐπεμέλειτο
 γὰρ καὶ τούτου ὁ Κῦρος ὅπως ἀλίσκοιντο παρ' ὧν
 ἔμελλε πύεσσεσθαι· ἐπεμπε δὲ καὶ δούλοις ἐοικότας
 κατασκόπους ὥς αὐτομόλους· ὥς οὖν ταῦτα ἤκουσεν ὁ 12
 στρατὸς τοῦ Κύρου, ἐν φροντίδι τε ἐγένετο, ὥσπερ εἰκός,
 ἡσυχαιτεροί τε ἢ ὥς εἰώθεσαν διεφοίτων, [φαιδροί τε
 οὐ πάννυ ἐφαίνοντο,] ἐκκυκλοῦντό τε καὶ μεσιτὰ ἦν πάντα
 ἀλλήλους ἐρωτῶντων περὶ τούτων καὶ διαλεγομένων.
 Ὡς δὲ ἦσθετο ὁ Κῦρος φόβον διαθέοντα ἐν τῇ 13
 στρατιᾷ, συγκαλεῖ τοὺς τε ἄρχοντας τῶν στρατευμά-
 των καὶ πάντας ὁπόσων ἀθυμούντων ἐδόκει βλάβη τις
 γίνεσθαι καὶ προθυμουμένων ὠφέλεια· προεῖπε δὲ
 τοῖς ὑπηρέταις, καὶ ἄλλος εἴ τις βούλοιο τῶν ὀπλοφό-
 ρων προσίστασθαι ἀκουσόμενος τῶν λόγων, μὴ κω-
 λύειν. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιάδε.

- 14 Ἄνδρες σύμμαχοι, ἐγὼ τοίνυν ὑμᾶς συνεκάλεσα
 ἰδὼν τινὰς ὑμῶν, ἐπεὶ αἱ ἀγγελίαι ἦλθον ἐκ τῶν πο-
 λεμίων, πάντῃ ἔοικότας πεφοβημένοις ἀνθρώποις. δο-
 κεῖ γάρ μοι θαυμαστὸν εἶναι εἴ τις ὑμῶν οὐ μὲν οἱ
 πολέμιοι συλλέγονται δέδοικεν, οὐ δὲ ἡμεῖς πολλοὺς
 πλείους συνειλέγμεθα νῦν ἢ ὅτε ἐνικῶμεν ἐκείνους·
 πολλὸν δὲ ἄμεινον σὺν θεοῖς παρεσκευάσμεθα νῦν ἢ
 5 πρόσθεν, ταῦτα δὲ ὀρῶντες οὐ θαρρεῖτε. ὦ πρὸς θεῶν,
 ἔφη, τί δῆτα ἂν ἐποιήσατε οἱ νῦν δεδοικότες, εἰ ἡγ-
 γελλὸν τινες τὰ παρ' ἡμῖν νῦν ὄντα ταῦτα ἀντίπαλα
 ἡμῖν προσιόντα, καὶ πρῶτον μὲν ἡκούετε, ἔφη, ὅτι οἱ
 πρότερον νικήσαντες ἡμᾶς οὗτοι πάλιν ἔρχονται ἔχον-
 τες ἐν ταῖς ψυχαῖς ἦν τότε νίκην ἐκτῆσαντο· ἔπειτα
 δὲ οἱ τότε ἐκκόψαντες τῶν τοξοτῶν καὶ ἀκοντιστῶν
 τὰς ἀκροβολίσσεις νῦν οὗτοι ἔρχονται καὶ ἄλλοι ὅμοιοι
 16 τούτοις πολλαπλάσιοι· ἔπειτα δὲ ὥσπερ οὗτοι ὀπλισά-
 μενοι τοὺς πεζοὺς τότε ἐνίκων, νῦν οὕτω καὶ οἱ ἵπ-
 πεις αὐτῶν παρεσκευασμένοι πρὸς τοὺς ἱππέας προσ-
 ἔρχονται, καὶ τὰ μὲν τόξα καὶ ἀκόντια ἀποδεδοκιμά-
 κασι, παλιὸν δὲ ἐν ἰσχυρὸν ἕκαστος λοβὼν προσελαύ-
 νειν διανενοῖται ὥς ἐκ χειρὸς τὴν μάχην ποιησόμε-
 17 νος· ἔτι δὲ ἄρματα ἔρχεται, ἃ οὐχ οὕτως ἐστίξει
 ὥσπερ πρόσθεν ἀπεστραμμένα ὥσπερ εἰς φυγὴν, ἀλλ'
 οἱ τε ἵπποι εἰσὶ κατεταθωρακισμένοι οἱ ἐν τοῖς ἄρμα-
 σιν, οἱ τε ἡνίοχοι ἐν πύργοις ἐστιάσι ξυλίνους τὰ ὑπερ-
 ἔχοντα ἅπαντα συνεστεγασμένοι θώραξι καὶ κράνεσι,
 δρέπανά τε σιδηρὰ περὶ τοῖς ἄξοσι προσήρμονται, ὥς
 ἐλῶντες καὶ οὗτοι εὐθὺς εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐναντίων·
 18 πρὸς δ' ἔτι κάμηλοι εἰσὶν αὐτοῖς ἐφ' ὧν προσελῶσιν,
 ὧν μίαν ἐκάστην ἑκατὸν ἵπποι οὐκ ἂν ἀνάσχοιντο

ιδόντες· ἔτι δὲ πύργους προσίαςιν ἔχοντες ἀφ' ὧν
 τοῖς μὲν ἑαυτῶν ἀρήξουσιν, ἡμᾶς δὲ βάλλοντες κω-
 λύσουσι τοῖς ἐν τῷ ἰσοπέδῳ μάχεσθαι· εἰ δὴ ταῦτα 19
 ἀπήγγελλέ τις ὑμῖν ἐν τοῖς πολεμίοις ὄντα, οἱ νῦν
 φοβούμενοι τί ἂν ἐποιήσετε; ὁπότε ἀπαγγελλομένων
 ὑμῖν ὅτι Κροῖσος μὲν ἤρηται τῶν πολεμίων στρατη-
 γός, δε τοσοῦτῳ Σύρων κακίων ἐγένετο ὅσῳ Σύροι
 μὲν μάχῃ ἡττηθέντες ἔφυγον, Κροῖσος δὲ ἰδὼν Σύ-
 ρους ἡττημένους ἀντὶ τοῦ ἀρήγειν τοῖς συμμάχοις
 φεύγων ὥχεται· ἔπειτα δὲ διαγγέλλεται δήπον ὅτι αὐ- 20
 τοὶ μὲν οἱ πολέμιοι οὐχ ἱκανοὶ ἡγοῦνται ὑμῖν εἶναι
 μίχεσθαι, ἄλλους δὲ μισθοῦνται, ὥς ἄμεινον μαχου-
 μένους ὑπὲρ σφῶν ἢ αὐτοί. εἰ μέντοι τισὶ ταῦτα μὲν
 τοιαῦτα ὄντα δεινὰ δοκεῖ εἶναι, τὰ δὲ ἡμέτερα φαῦλα,
 τούτους ἐγὼ φημι χρῆναι, ὧ ἄνδρες, ἀφείναι εἰς τοὺς
 ἐναντίους· πολὺ γὰρ ἐκεῖ ὄντες πλείω ἂν ἡμᾶς ἢ παρόν-
 τες ὠφελοῖεν.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπεν ὁ Κύρος, ἀνέστη Χρυσάν- 21
 τας ὁ Πέρσης καὶ ἔλεξεν ὧδε. Ὡ Κύρε, μὴ θαύμαζε
 εἰ τινες ἐσκυθρώπασαν ἀκούσαντες τῶν ἀγγελλομένων·
 αὐτὰρ γὰρ φοβηθέντες οὕτω διετέθησαν, ἀλλ' ἀχθεσθέν-
 τες· ὥσπερ γε, ἔφη, εἰ τινων βουλομένων τε καὶ οἰο-
 μένων ἤδη ἀριστήσῃν ἐξαγγελνείη τι ἔργον ὃ ἀνάγκη
 εἶη πρὸ τοῦ ἀρίστου ἐξεργάσασθαι, οὐδεὶς ἂν οἶμαι
 ἡσθείη ἀκούσας· οὕτω τοίνυν καὶ ἡμεῖς ἤδη οἰόμενοι
 πλουτήσῃν, ἐπεὶ ἡκούσαμεν ὅτι ἐστὶ περίλοιπον ἔργον
 ὃ δεῖ ἐξεργάσασθαι, συνεσκυθρωπάσαμεν, οὐ φοβού-
 μενοι, ἀλλὰ πεποιθῆσθαι ἂν ἤδη καὶ τοῦτο βουλόμενοι.
 ἀλλὰ γὰρ ἐπειδὴ οὐ περὶ Συρίας μόνον ἀγωνισόμεθα, 22
 ὅπου οἶτος πολὺς καὶ πρόβατά ἐστι καὶ φοίνικες οἱ

κορποφόροι, ἀλλὰ καὶ περὶ Αὐδίας, ἐνθα πολὺς μὲν οἶνος, πολλὰ δὲ σῦκα, πολὺ δὲ ἔλαιον, θάλαττα δὲ προσκλύζει καθ' ἣν πλείω ἔρχεται ἢ ὅσα τις ἐώρακεν ἀγαθὰ, ταῦτα, ἔφη, ἐννοοῦμενοι οὐκέτι ἀχθόμεθα, ἀλλὰ θαρροῦμεν ὥς μάλιστα, ἵνα θᾶπτον καὶ τούτων τῶν Αὐδίων ἀγαθῶν ἀπολαύωμεν. ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· οἱ δὲ σύμμαχοι πάντες ἡσθησάν τε τῷ λόγῳ καὶ ἐπήνεσαν.

- 23 Καὶ μὲν δὴ, ἔφη ὁ Κῦρος, ὧ ἄνδρες, δοκεῖ μοι ἵεναι ἐπ' αὐτοὺς ὥς τάχιστα, ἵνα πρῶτον μὲν αὐτοὺς φθάσωμεν ἀφικόμενοι, ἣν ἐυνώμεθα, ὅπου τὰπιτήδεια αὐτοῖς συλλέγεται· ἔπειτα δὲ ὅσῳ ἂν θᾶπτον ἴωμεν, τοσοῦτον μείω μὲν τὰ παρόντα εὐρήσομεν αὐτοῖς,
- 24 πλείω δὲ τὰ ἀπόντα. ἐγὼ μὲν δὴ οὕτω λέγω· εἰ δέ τις ἄλλη πη γιγνώσκει ἢ ἀσφαλέστερον εἶναι ἢ ὄρεον ἡμῖν, διδασκέτω. ἐπεὶ δὲ συνηγόρευον μὲν πολλοὶ ὡς χρεὼν εἶη ὅτι τάχιστα πορεύεσθαι ἐπὶ τοὺς πολεμίους, ἀντέλεγε δὲ οὐδεὶς, ἐκ τούτου δὴ ὁ Κῦρος ἤρχετο λόγου τοιοῦδε.

- 25 Ἄνδρες σύμμαχοι, αἱ μὲν ψυχαὶ καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ ὅπλα οἷς δεήσει χρῆσθαι ἐκ πολλοῦ ἡμῖν οὖν θεῶ παρεσκευάσται· νῦν δὲ τὰπιτήδεια δεῖ εἰς τὴν ὁδὸν συσκευάζεσθαι αὐτοῖς τε ἡμῖν καὶ ὁπόσοις τε τράποσι χρώμεθα μὴ μείον ἢ εἴκοσιν ἡμερῶν. ἐγὼ γὰρ λογιζόμενος εὐρίσκω πλέον ἢ πεντεκαίδεκα ἡμερῶν ἔσομένην ὁδόν, ἐν ᾗ οὐδὲν εὐρήσομεν τῶν ἐπιτηδείων· ἀνεσκευάσται γὰρ τὰ μὲν ὑφ' ἡμῶν, τὰ δὲ
- 26 ὑπὸ τῶν πολεμίων ὅσα ἐδύναντο. συσκευάζεσθαι οὖν χρὴ οἶτον μὲν ἱκανόν· ἄνευ γὰρ τούτου οὔτε μάχεσθαι οὔτε ζῆν δυναίμεθ' ἂν· οἶνον δὲ τοσοῦτον ἔκυστον ἔχειν χρὴ ὅσος ἱκανὸς ἔσται ἐθίσαι ἡμᾶς αὐτοὺς

ὑδροποιεῖν· πολλή γὰρ ἔσται τῆς ὁδοῦ ἄοινος, εἰς ἣν
 οὐδ' ἂν πάνυ πολὺν οἶνον συσκευασώμεθα, διαρκέσει.
 ὥς οὖν μὴ ἐξαπίνης ἄοινοι γενόμενοι νοσήμασι περι- 27
 πίπτωμεν, ὧδε χρὴ ποιεῖν· ἐπὶ μὲν τῷ σίτῳ νῦν εὐ-
 θὺς ἀρχώμεθα πίνειν ὕδωρ· τοῦτο γὰρ ἤδη ποιοῦντες
 οὐ πολὺ μεταβαλοῦμεν. καὶ γὰρ ὅστις ἀλφιτοσιτεῖ, 28
 ὕδατι μεμαγμένην ἀεὶ τὴν μᾶζαν ἐσθίει, καὶ ὅστις ἀρ-
 τοσιτεῖ, ὕδατι δεδευμένον τὸν ἄρτον, καὶ τὰ ἐφθὰ δὲ
 πάντα μεθ' ὕδατος τοῦ πλείστον ἐσκευάσται, μετὰ δὲ
 τὸν σίτον ἂν οἶνον ἐπιπίνωμεν, οὐδὲν μείον ἔχουσα
 ἡ ψυχὴ ἀναπαύσεται. ἔπειτα δὲ καὶ τοῦ μετὰ δείπνον 29
 ἀφαιρεῖν χρὴ, ἕως ἂν λάθωμεν ὑδροπόται γενόμενοι.
 ἡ γὰρ κατὰ μικρὸν παράλλαξις πᾶσαν ποιεῖ φύσιν
 ὑποφέρειν τὰ μεταβολάς· διδάσκει δὲ καὶ ὁ θεός, ἀπ-
 άγων ἡμᾶς κατὰ μικρὸν ἕκ τε τοῦ χειμῶνος εἰς τὸ ἀν-
 ἔχεσθαι ἰσχυρὰ θάληπῃ ἕκ τε τοῦ θάληπου εἰς τὸν
 ἰσχυρὸν χειμῶνα· ὃν χρὴ μιμουμένους εἰς ὃ δεῖ ἐλθεῖν
 προειθισμένους ἡμᾶς ἀφικνεῖσθαι. καὶ τὸ τῶν σιρω- 30
 μάτων δὲ βάρος εἰς τὰπιτήδεια καταδαπανᾶτε· τὰ μὲν
 γὰρ ἐπιτήδεια περιτιεύοντα οὐκ ἄχρηστα ἔσται· σιρω-
 μάτων δὲ ἐνδεηθέντες μὴ δείσῃτε ὥς οὐχ ἡδέως καθι-
 ευδήσετε· εἰ δὲ μή, ἔμὲ αἰτιασθε. ἐσθιὴς μέντοι σίτω
 ἔστιν ἀφθονωτέρα παροῦσα, πολλὰ καὶ ὑγιαίνοντι καὶ
 κάμνοντι ἐπικουρεῖ. ὄψα δὲ χρὴ συνεσκευάσθαι ὅσα 31
 ἔστιν ὀξέα καὶ δριμέα καὶ ἄλμυρά· ταῦτα γὰρ ἐπὶ σί-
 τόν τε ἄγει καὶ ἐπὶ πλείστον ἄρκεῖ. σίαν δ' ἐκβαίνω-
 μεν εἰς ἀκέραια, ὅπου ἤδη εἰκὸς ἡμᾶς σίτον λαμβά-
 νειν, χειρομύλας χρὴ αὐτόθεν παρασκευάσασθαι αἷς
 σιτοποιησόμεθα· τοῦτο γὰρ κορυφώτατον τῶν σιτοποι-
 ικῶν ὀργάνων. συνεσκευάσθαι δὲ χρὴ καὶ ὧν ἀσθε- 32

- νοῦντες δέονται ἄνθρωποι· τούτων γὰρ ὁ μὲν ὄγκος
 μικρότατος, ἣν δὲ τύχη τοιαύτη γένηται, μάλιστα δε-
 ῆσει. ἔχειν δὲ χρὴ καὶ ἱμάντας· τὰ γὰρ πλεῖστα καὶ
 ἀνθρώποις καὶ ἵπποις ἱμᾶσιν ἥρτηται· ὧν κατατριβο-
 μένων καὶ ῥηγνυμένων ἀνάγκη ἀργεῖν, ἣν μή τις ἔχη
 περιζυγα. ὅστις δὲ πεπαίδευται καὶ παλιὸν ξύσασθαι,
 ἀγαθὸν καὶ ξυήλης μὴ ἐπιλαθέσθαι. ἀγαθὸν δὲ καὶ
 33 ῥίνην φέρεσθαι· ὁ γὰρ λόγχην ἀκονῶν ἐκεῖνος καὶ
 τὴν ψυχὴν τι παρακονᾷ. ἔπεστι γὰρ τις αἰσχύνῃ λόγ-
 χην ἀκονῶντα κακὸν εἶναι. ἔχειν δὲ χρὴ καὶ ξύλα
 περίπλεω καὶ ἄρμασι καὶ ἀμάξαις· ἐν γὰρ πολλοῖς
 πράξεις πολλὰ ἀνάγκη καὶ τὰ ἀπαγορεύοντα εἶναι.
 ἔχειν δὲ δεῖ καὶ τὰ ἀναγκαϊότατα ὄργανα ἐπὶ ταῦτα
 34 πάντα· οὐ γὰρ πανταχοῦ χειροτέχναι παραγίγνονται·
 τὸ δ' ἐφ' ἡμέραν ἀρκέσον ὀλίγοι τινὲς οἳ οὐχ ἱκανοὶ
 ποιῆσαι. ἔχειν δὲ χρὴ καὶ ἄμην καὶ σμινύην καθ'
 ἄμαξαν ἐκάστην, καὶ κατὰ τὸν νωτοφόρον δὲ ἀξίνην
 καὶ δρέπανον· ταῦτα γὰρ καὶ ἰδίᾳ ἐκάστῳ χρήσιμα
 35 καὶ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ πολλάκις ὠφέλιμα γίνονται. τὰ
 μὲν οὖν εἰς τροφήν δέοντα οἱ ἡγεμόνες τῶν ὀπλοφό-
 ρων ἐξειλάζετε τοὺς ὑφ' ὑμῖν αὐτοῖς· οὐ γὰρ δεῖ παρ-
 ιέναι ὅτου ἂν τις τούτων ἐνδέχεται· ἡμεῖς γὰρ τού-
 των ἐνδεεῖς ἐσόμεθα. ἃ δὲ κατὰ τὰ ὑποζύγια κελεύω
 ἔχειν, ὑμεῖς οἱ τῶν σκευοφόρων ἄρχοντες ἐξειλάζετε,
 36 καὶ τὸν μὴ ἔχοντα κατασκευάζεσθαι ἀναγκάζετε. ὑμεῖς
 δ' αὖ οἱ τῶν ὁδοποιῶν ἄρχοντες ἔχετε μὲν ἀπογε-
 γραμμένους παρ' ἐμοῦ τοὺς ἀποδεδοκιμασμένους καὶ
 τοὺς ἐκ τῶν ἀκοντιστῶν καὶ τοὺς ἐκ τῶν τοξοτῶν καὶ
 τοὺς ἐκ τῶν σφενδονητῶν· τούτων δὲ χρὴ τοὺς μὲν
 ἀπὸ τῶν ἀκοντιστῶν πέλεκυν ἔχοντας ξυλοκόπον ἀναγ-

κάζειν στρατεύεσθαι, τοὺς δ' ἀπὸ τῶν τοξοτῶν σμι-
 νύην, τοὺς δ' ἀπὸ τῶν σφενδονητῶν ἄμην· τούτους
 δὲ ἔχοντας ταῦτα πρὸ τῶν ἁμαξῶν κατ' Ἴλας πορεύ-
 εσθαι, ὅπως ἦν τι δέη ὁδοποιίας, εὐθύς ἐνεργοί ἦτε,
 καὶ ἐγὼ ἦν τι δέωμαι, ὅπως εἰδῶ ὅθεν δεῖ λαβόντα
 τούτοις χρῆσθαι. ἄξω δὲ καὶ τοὺς ἐν τῇ στρατιωτικῇ 37
 ἡλικίᾳ σὺν τοῖς ὀργάνοις χαλκέας τε καὶ τέκτονας καὶ
 σκυτιόμους, ὅπως ἂν τι δέη καὶ τοιούτων τεχνῶν ἐν
 τῇ στρατιᾷ, μηδὲν ἐλλείπηται. οὗτοι δὲ ὀπλοφόρου
 μὲν τάξεως ἀπολελύσονται, αἱ δὲ ἐπίσταται, τῷ βου-
 λομένῳ μισθοῦ ὑπηρετοῦντες ἐν τῷ τειταγμένῳ ἔσον-
 ται. ἦν δέ τις καὶ ἔμπορος βούληται ἔπεσθαι πωλεῖν 38
 τι βουλόμενος, τῶν μὲν προειρημένων ἡμερῶν ταπ-
 τήδεια ἔχειν ἦν τι πωλῶν ἀλίσκηται, πάντων σιτερή-
 σεται· ἐπειδὴν δ' αὖται παρέλθωσιν αἱ ἡμέραι, πω-
 λήσει ὅπως ἂν βούληται. ὅστις δ' ἂν τῶν ἐμπόρων
 πλείστην ἀγορὰν παρέχων φαίνεται, οὗτος καὶ παρὰ
 τῶν συμμάχων καὶ παρ' ἐμοῦ δώρων καὶ τιμῆς τεύ-
 ξεται. εἰ δέ τις χρημάτων προσδεῖσθαι νομίζει εἰς ἐμ- 39
 πολὴν, γνωστῆρας ἐμοὶ προσαγαγὼν καὶ ἐγγυητὰς ἢ
 μὴν πορεύσεσθαι σὺν τῇ στρατιᾷ, λαμβανέτω ὧν ἡμεῖς
 ἔχομεν. ἐγὼ μὲν δὴ ταῦτα προαγορεύω· εἰ δέ τίς τι καὶ
 ἄλλο θέον ἐνορᾷ, πρὸς ἐμὲ σημαινέτω. καὶ ὑμεῖς μὲν 40
 ἀλιόντες συσκευάζεσθε, ἐγὼ δὲ θύσομαι ἐπὶ τῇ ὁρμῇ·
 ὅταν δὲ τὰ τῶν θεῶν καλῶς ἔχη, σηματοῦμεν. παρεῖ-
 ναι δὲ χρὴ ἅπαντας τὰ προειρημένα ἔχοντας εἰς τὴν
 τειταγμένην χώραν πρὸς τοὺς ἡγεμόνας ἐσυνόντων. ὑμεῖς 41
 δὲ οἱ ἡγεμόνες τὴν ἐσυντοῦ ἑκαστος τάξιν εὐτρεπισάμε-
 νος πρὸς ἐμὲ πάντες συμβουλευετε, ἵνα τὰς ἐσυνόντων ἑκα-
 στοὶ χώρας καταμνησθῆτε.

- Υ'. Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ μὲν συνεσκευάζοντο, ὁ δὲ Κῦρος ἐθύετο. ἔπει δὲ καλὰ τὰ ἱερὰ ἦν, ὥρματο σὺν τῷ στρατεύματι· καὶ τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ ἐξεστρατοπεδεύσατο ὥς δυνατὸν ἐγγύτατα, ὅπως εἴ τις τι ἐπιλελησμένος εἴη, μετέλθοι, καὶ εἴ τις τι ἐνδεός·
- 2 μενος γνοίη, τοῦτο ἐπιπαρασκευάσαιτο. Κναξάρης μὲν οὖν τῶν Μήδων ἔχων τὸ τρίτον μέρος κατέμενε, ὥς μηδὲ τὰ οἴκοι ἔρημα εἴη. ὁ δὲ Κῦρος ἐπορεύετο ὥς ἐδύνατο τάχιστα, τοὺς ἱππέας μὲν πρώτους ἔχων, καὶ πρὸ τούτων διερευνητὰς καὶ σκοποὺς ἀεὶ ἀναβιβάζων ἐπὶ τὰ πρόσθεν εὐσκοπώτατα· μετὰ δὲ τούτους ἦγε τὰ σκευοφόρα, ἔπουν μὲν πεδινὸν εἴη, πολλοὺς ὄρμαθινοὺς ποιοῦμενος τῶν ἀμαξῶν καὶ τῶν σκευοφόρων· ὅπισθεν δὲ ἡ φάλαγξ ἐφεπομένη, εἴ τι τῶν σκευοφόρων ὑπολείποιτο, οἱ προστυγχάνοντες τῶν ἀρχόντων ἐπεμέ-
- 3 λοντο ὥς μὴ κωλύοιντο πορεύεσθαι. ἔπουν δὲ στενοτέρα εἴη ἡ ὁδός, διὰ μέσου ποιοῦμενοι τὰ σκευοφόρα ἐνθεν καὶ ἐνθεν ἐπορεύοντο οἱ ὅπλοφόροι· καὶ εἴ τι ἐμποδίζοι, οἱ κατὰ ταῦτα γιγνόμενοι τῶν στρατιωτῶν ἐπεμέλοντο. ἐπορεύοντο δὲ ὥς τὰ πολλὰ αἱ τάξεις παρ' ἑαυταῖς ἔχουσαι τὰ σκευοφόρα· ἐπειτέτακτο γὰρ πᾶσι τοῖς σκευοφόροις κατὰ τὴν ἑαντῶν ἐκάστους τά-
- 4 ξιν ἵεναι, εἴ μὴ τι ἀναγκαῖον ἀποκωλύοι. καὶ σημεῖον δὲ ἔχων ὁ τοῦ ταξιάρχου σκευοφόρος ἠγεῖτο γνωστὸν τοῖς τῆς ἑαυτοῦ τάξεως· ὥστ' ἀνθρώποι ἐπορεύοντο, ἐπεμέλοντό τε ἰσχυρῶς ἕκαστος τῶν ἑαυτοῦ ὥς μὴ ὑπολείποιτο. καὶ οὕτω ποιούντων οὔτε ζητεῖν ἔδει ἀλλήλους ἅμα τε παρόντα ἅπαντα καὶ σωώτερα ἦν καὶ θάτον τὰ δέοντα εἶχον οἱ στρατιῶται.
- 5 Ὡς δὲ οἱ προϊόντες σκοποὶ ἔδοξαν ἐν τῷ πεδίῳ

ὁρᾶν ἀνθρώπους λαμβάνοντας καὶ χιλὸν καὶ ξύλα,
 καὶ ὑποζύγια δὲ ἑώρων ἕτερα τοιαῦτα ἄγοντα, τὰ δὲ
 καὶ νεμόμενα, καὶ τὰ πρόσω αὐτῶν ἀφορεῶντες ἐδόκουν
 καταμανθάνειν μετεωριζόμενον ἢ καπνὸν ἢ κονιορτόν,
 ἐκ τούτων πάντων σχεδὸν ἐγίνωσκον ὅτι εἴη που
 πλησίον τὸ στράτευμα τῶν πολεμίων. εὐθὺς οὖν πέμ- 6
 πει τινὰ ὁ σκοπάρχος ἀγγελοῦντα ταῦτα τῷ Κύρῳ. ὁ
 δὲ ἀκούσας ταῦτα ἐκείνους μὲν ἐκέλευσε μένοντας ἐπὶ
 ταύταις ταῖς σκοπαῖς ὅτι ἂν αἰὲ καὶνὸν ὁρῶσιν ἐξαγ-
 γέλλειν· τάξιν δ' ἐπεμψεν ἱππέων εἰς τὸ πρόσθεν
 καὶ ἐκέλευσε πειραθῆναι συλλαβεῖν τινὰς τῶν ἀνὰ τὸ
 πεδίον ἀνθρώπων, ὅπως σαφέστερον μάθοιεν τὸ ὄν.
 οἱ μὲν δὴ ταχθέντες τοῦτο ἔπραττον. αὐτὸς δὲ τὸ 7
 ἄλλο στράτευμα αὐτοῦ κατεχώριζεν, ὅπως παρασκευ-
 ᾶσαιντο ὅσα ὥρετο χρῆναι πρὶν πάνυ ὁμοῦ εἶναι. καὶ
 πρῶτον μὲν ἄριστῶν παρηγγύησεν, ἔπειτα δὲ μένον-
 τας ἐν ταῖς τάξεσι τὸ παραγγελλόμενον προνοεῖν· ἐπεὶ 8
 δὲ ἤρριστησαν, συνεκάλεσε καὶ ἱππέων καὶ πεζῶν καὶ
 ἄρμάτων ἡγεμόνας, καὶ τῶν μηχανῶν δὲ καὶ τῶν
 σκευοφόρων τοὺς ἄρχοντας καὶ τῶν ἄρμαμαξῶν· καὶ
 οὗτοι μὲν συνῆσαν. οἱ δὲ καταδραμόντες εἰς τὸ πε- 9
 δίον συλλαβόντες ἀνθρώπους ἤγαγον· οἱ δὲ ληφθέν-
 τες ἀνερωτῶμενοι ὑπὸ τοῦ Κύρου ἔλεγον ὅτι ἀπὸ τοῦ
 στρατοπέδου εἶεν, προεληλυθότες ἐπὶ χιλόν, οἱ δ' ἐπὶ
 ξύλα, παρελθόντες τὰς προφυλακὰς· διὰ γὰρ τὸ πλη-
 θος τοῦ στρατοῦ σπάνια πάντ' εἶναι. καὶ ὁ Κύρος 10
 ταῦτα ἀκούσας, Πόσον δέ, ἔφη, ἀπεστὶν ἐνθὲνδε τὸ
 στράτευμα; οἱ δ' ἔλεγον, Ὡς δύο παρασάγγας. ἐπὶ
 τούτοις ἤρετο ὁ Κύρος, Ἡμῶν δ', ἔφη λόγος τις ἦν
 παρ' αὐτοῖς; Ναὶ μὰ Δί', ἔφασαν, καὶ πολὺς γε ὥς

- ἐγγὺς ἤδη εἴητε προσιόντες. Τί οὖν; ἔφη ὁ Κῦρος,
 ἢ καὶ ἔχαιρον ἀκούοντες ἰόντας; τοῦτο δὲ ἐπήρετο
 τῶν παρόντων ἕνεκα. Οὐ μὰ Δί', εἶπον ἐκεῖνοι, οὐ
 11 μὲν δὴ ἔχαιρον, ἀλλὰ καὶ μάλα ἡνιωῶντο. Νῦν δ',
 ἔφη ὁ Κῦρος, τί ποιοῦσιν; Ἐκτάττονται, ἔφασαν καὶ
 ἐχθρὸς δὲ καὶ τρίτην ἡμέραν ταῦτο τοῦτ' ἐπραττον. Ὁ
 δὲ τάττων, ἔφη ὁ Κῦρος, τίς ἐστιν; οἱ δὲ ἔφασαν,
 Αὐτός τε Κροΐσος καὶ σὺν αὐτῷ Ἕλληνας ἀνὴρ, καὶ
 ἄλλος δὲ τις Μῆδος· οὗτος μέντοι ἐλέγετο φεγγὰς εἶ-
 ναι παρ' ὑμῶν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἄλλ', ὦ Ζεῦ μέ-
 γιστε, λαβεῖν μοι γένοιτο αὐτὸν ὥς ἐγὼ βούλομαι.
- 12 Ἐκ τούτου τοὺς μὲν αἰχμαλώτους ἀπάγειν ἐκέ-
 λευσεν, εἰς δὲ τοὺς παρόντας ὥς λέξων τι ἀνήγετο.
 ἐν τούτῳ δὲ παρῆν ἄλλος αὖ ἀπὸ τοῦ σκοπάρχου, λέ-
 γων ὅτι ἱππέων τάξις μεγάλη ἐν τῷ πεδίῳ προφαί-
 νοιτο· καὶ ἡμεῖς μὲν, ἔφη, εἰκάζομεν ἐλαύνειν αὐτοὺς
 βουλομένους ἰδεῖν τότε τὸ σιράτευμα. καὶ γὰρ πρὸ
 τῆς τάξεως ταύτης ἄλλοι ὥς τριάκοντα ἱππεῖς συχνὸν
 προελαύνουσι, καὶ μέντοι, ἔφη, κατ' αὐτοὺς ἡμᾶς,
 ἴσως βουλόμενοι λαβεῖν, ἦν δύνωνται, τὴν σκοπὴν·
 ἡμεῖς δ' ἐσμέν μία δεκάς οἱ ἐπὶ ταύτης τῆς σκοπῆς.
- 13 καὶ ὁ Κῦρος ἐκέλευσε τῶν περὶ αὐτὸν αἰεὶ ὄντων ἱπ-
 πέων ἐλάσαντας ὑπὸ τὴν σκοπὴν ἀδῆλους τοῖς πολε-
 μίοις ἀτρεμίαν ἔχειν. Ὅταν δ', ἔφη, ἡ δεκάς ἢ ἡμε-
 τέρα λείπη τὴν σκοπὴν, ἐξαναστάντες ἐπίθεσθε τοῖς
 ἀναβαίνουσιν ἐπὶ τὴν σκοπὴν. ὥς δὲ ὑμᾶς μὴ λυπῶ-
 σιν οἱ ἀπὸ τῆς μεγάλης τάξεως, ἀντιέειπε σύ, ἔφη,
 ὦ Ὑστάσπα, τὴν χλαιοσιὴν τῶν ἱππέων λαβὼν καὶ
 ἐπιφάνηθι ἐναντίος τῇ τῶν πολεμίων τάξει. διώξεις
 δὲ μηδαμῇ εἰς ὄφανεός, ἀλλ' ὅπως αἱ σκοπαὶ σοι δια-

μένωσιν επιμεληθείς παρίθι. ἦν δ' ἄρα ἀνατεινάντες
τινες τὰς δεξιὰς προσελαύνωσιν ὑμῖν, δέχεσθε φιλίως
τοὺς ἄνδρας.

Ὁ μὲν δὴ Ὑστάσπας ἀπιὼν ὠπλίζετο· οἱ δ' ὑπη- 14
ρέται ἤλαννον εὐθύς ὥς ἐκέλευσεν. ἀπαντᾷ δ' αὐτοῖς
καὶ δὴ ἐντὸς τῶν σκοπῶν σὺν τοῖς θεράπουσιν ὁ
πεμφθεὶς πάλαι κατάσκοπος, ὁ φύλαξ τῆς Σουσίδος
γυναικός. ὁ μὲν οὖν Κῦρος ὥς ἤκουσεν, ἀναπηδήσας 15
ἐκ τῆς ἔδρας ὑπήντα τε αὐτῷ καὶ ἐδεξιούτο· οἱ δὲ
ἄλλοι ὥσπερ εἰκὸς μηδὲν εἰδότες ἐκπεπληγμένοι ἦσαν
τῷ πράγματι, ἕως Κῦρος εἶπεν, Ἄνδρες φίλοι, ἦκει
ἡμῖν ἀνὴρ ἄριστος. νῦν γὰρ ἤδη πάντας ἀνθρώπους
δεῖ εἰδέναι τὰ τούτου ἔργα. οὗτος οὔτε αἰσχροῦ ἡ-
τηθεὶς οὐδενὸς ὥχετο οὔτ' ἐμὲ φοβηθείς, ἀλλ' ὑπ'
ἐμοῦ πεμφθεὶς ὅπως ἡμῖν μαθὼν τὰ τῶν πολεμίων
σαφῶς τὰ ὄντα ἐξαγγεῖλειεν. ἃ μὲν οὖν ἐγὼ σοι ὑπε- 16
σχόμην, ὦ Ἀράσπα, μέμνημαί τε καὶ ἀποδώσω σὺν
τούτοις πᾶσι. δίκαιον δὲ καὶ ὑμᾶς ἅπαντας, ὦ ἄν-
δρες, τοῦτον τιμᾶν ὥς ἀγαθὸν ἄνδρα· ἐπὶ γὰρ τῷ
ἡμετέρῳ ἀγαθῷ καὶ ἐκινδύνευσε καὶ αἰτίαν ὑπέσχεν,
ἢ ἐβαρύνετο. ἐκ τούτου δὴ πάντες ἡσπάζοντο τὸν 17
Ἀράσπαν καὶ ἐδεξιούντο. εἰπόντος δὲ Κύρου ὅτι τού-
των μὲν τοίνυν εἴη ἅλως, Ἄ δὲ καιρὸς ἡμῖν εἰδέναι,
ταῦτ', ἔφη, διηγοῦ, ὦ Ἀράσπα· καὶ μηδὲν ἐλάττω
τοῦ ἀληθοῦς μηδὲ μείον τὰ τῶν πολεμίων. κρεῖττον
γὰρ μείζω οἰθθέντας μείονα ἰδεῖν ἢ μείω ἀκούσαντας
ἰσχυρότερα εὐρίσκειν. Καὶ μὴν, ἔφη ὁ Ἀράσπας, ὥς 18
ἂν ἀσφαλέστατά γε εἰδείην ὅπόσον τὸ στρατεύμα
ἐστιν ἐποίουν· συνῆξέ τιτον γὰρ παρὼν αὐτός. Σὺ
μὲν ἄρα, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐ τὸ πλῆθος μόνον οἶσθα,

- ἀλλὰ καὶ τὴν τάξιν αὐτῶν. Ἐγὼ μὲν ναὶ μὰ Δί',
 ἔφη ὁ Ἀράσπας, καὶ ὥς διανοοῦνται τὴν μάχην ποι-
 εῖσθαι. Ἀλλ' ὁμως, ἔφη ὁ Κῦρος, τὸ πλῆθος ἡμῖν
 19 πρῶτον εἰπὲ ἐν κεφαλαίῳ. Ἐκεῖνοι τοίνυν, ἔφη, πάν-
 τες τεταγμένοι ἐπὶ τριάκοντα τὸ βάνθος καὶ πεζοὶ καὶ
 ἵππεῖς πλὴν τῶν Αἰγυπτίων ἐπέχουσιν ἀμφὶ τὰ τετ-
 ταράκοντα στάδια· πάνυ γάρ μοι, ἔφη, ἐμέλησεν ὥστε
 20 εἰδέναι ὁπόσον κατεῖχον χωρίον. Οἱ δ' Αἰγύπτιοι,
 ἔφη ὁ Κῦρος, πῶς εἰσι τεταγμένοι; ὅτι εἶπες Πλὴν
 τῶν Αἰγυπτίων. Τούτους δὲ οἱ μυρίαρχοι ἔταττον
 εἰς ἑκατὸν πανταχῇ τὴν μυριοστὴν ἐκάστην· τοῦτον
 γὰρ σφίσι καὶ οἴκοι νόμον ἔφασαν εἶναι τῶν τάξεων.
 καὶ ὁ Κροῖστος μέντοι μάλα ἄκων συνεχώρησεν αὐτοῖς
 οὕτω τάττεσθαι· ἐβούλετο γὰρ ὅτι πλεῖστον ὑπερφα-
 λαγγῆσαι τοῦ σοῦ στρατεύματος. Πρὸς τί δή, ἔφη ὁ
 Κῦρος, τοῦτο ἐπιθυμῶν; Ὡς ναὶ μὰ Δί', ἔφη, τῷ
 περιττῷ κυκλωσόμενος. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλ' οὐ-
 21 τοι ἂν εἰδείην εἰ οἱ κυκλούμενοι κυκλωθῆεν. ἀλλ' ἂν
 μὲν παρὰ σοῦ καιρὸς μαθεῖν, ἀκηκόαμεν ὑμᾶς δὲ
 χρῆ, ὦ ἄνδρες, οὕτω ποιεῖν· νῦν μὲν ἐπειδὴ ἐνθέν-
 δε ἀπέλθητε, ἐπισκέψασθε καὶ τὰ τῶν ἵππων καὶ τὰ
 ὑμῶν αὐτῶν ὅπλα· πολλάκις γὰρ μικροῦ ἐνδεία καὶ
 ἀνὴρ καὶ ἵππος καὶ ἄρμα ἀχρεῖον γίγνεται· αὖριον
 δὲ πρῶ, ἕως ἂν ἐγὼ θύωμαι, πρῶτον μὲν χρῆ ἄρι-
 στῆσαι καὶ ἄνδρας καὶ ἵππους, ὅπως ἑ, τι ἂν πράττειν
 αἰεὶ καιρὸς ἢ μὴ τούτου ἡμῖν ἐνδέρῃ· ἔπειτα δὲ σύ,
 ἔφη, ὦ Ἀρσάμα, . . . , τὸ δεξιὸν κέρας ἔχε ὥσπερ καὶ
 ἔχετε, καὶ οἱ ἄλλοι μυρίαρχοι ἥπερ νῦν ἔχετε· ὁμοῦ
 δὲ τοῦ ἀγῶνος ὄντος οὐδενὶ ἄρματι καιρὸς ἵππους
 μεταζευγνύναι. παραγγείλατε δὲ τοῖς τρεξιάρχαις καὶ

λοχαγοῖς ἐπὶ φάλαγγος καθίστασθαι εἰς δύο ἔχοντας
ἕκαστον τὸν λόχον. ὁ δὲ λόχος ἦν ἕκαστος εἴκοσι
τέτταρες.

Καὶ τις εἶπε τῶν μυριάρχων. Καὶ δοκοῦμέν σοι, 22
ἔφη, ὦ Κῦρε, ἱκανῶς ἔξειν εἰς τοσοῦτους τεταγμένοι
πρὸς οὕτω βαθεῖαν φάλαγγα; καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Αἱ
δὲ βαθύτεραι φάλαγγες ἢ ὥς ἐξικνεῖσθαι τοῖς ὅπλοις
τῶν ἐναντίων τί σοι, ἔφη, δοκοῦσιν ἢ τοὺς πολεμίους
βλάπτειν ἢ τοὺς συμμάχους ὠφελεῖν; ἐγὼ μὲν γάρ, 23
ἔφη, τοὺς εἰς ἑκατὸν τούτους ὀπλίτας εἰς μυρίους ἂν
μᾶλλον βουλοίμην τετάχθαι· οὕτω γὰρ ἂν ἐλαχίστοις
μαχοίμεθα. ἐξ ὧσων μέντοι ἐγὼ τὴν φάλαγγα βαθυ-
νῶ οἶμαι ὄλην ἐνεργὸν καὶ σύμμαχον ποιήσκειν αὐτὴν
ἑαυτῇ. ἀκοντιστὰς μὲν ἐπὶ τοῖς θωρακοφόροις τάξω, 24
ἐπὶ δὲ τοῖς ἀκοντισταῖς τοὺς τοξότας· τούτους γὰρ
πρωτοσιάτας μὲν τίς ἂν τάττοι, οὐ καὶ αὐτοὶ ὁμολο-
γοῦσι μηδεμίαν μάχην ἂν ὑπομεῖναι ἐκ χειρός; προ-
βεβλημένοι δὲ τοὺς θωρακοφόρους μενοῦσί τε, καὶ οἱ
μὲν ἀκοντίζοντες, οἱ δὲ τοξεύοντες, ὑπὲρ τῶν πρὸςθεν
πάντων λυμανοῦνται τοὺς πολεμίους. ὅτι δ' ἂν κα-
κουργῇ τις τοὺς ἐναντίους, δῆλον ὅτι παντὶ τούτῳ
τοὺς συμμάχους κουφίζει. τελευταίους μέντοι στήσω 25
τοὺς ἐπὶ πᾶσι καλουμένους. ὥσπερ γὰρ οἰκίας οὔτε
ἄνευ λιθολογήματος ὀχυροῦ οὔτε ἄνευ τῶν στέγην
ποιούντων οὐδὲν ὄφελος, οὕτως οὐδὲ φάλαγγας οὔτ'
ἄνευ τῶν πρώτων οὔτ' ἄνευ τῶν τελευταίων, εἰ μὴ
ἀγαθοὶ ἔσονται, ὄφελος οὐδέν. ἀλλ' ὑμεῖς τ', ἔφη, 26
ὥς παραγγέλλω τάττεσθε, καὶ ὑμεῖς οἱ τῶν πελτασιῶν
ἄρχοντες ἐπὶ τούτοις ὡσαύτως τοὺς λόχους καθίστατε,
καὶ ὑμεῖς οἱ τῶν τοξοτῶν ἐπὶ τοῖς πελτασταῖς ὡσαύ-

- 27 τως. σὺν δέ, ὅς τῶν ἐπὶ πᾶσιν ἄρχεις, τελευταίους ἔχων τοὺς ἄνδρας παράγγελλε τοῖς σπαντοῦ ἐφορᾶν τε ἐκάστῳ τοὺς καθ' αὐτὸν καὶ τοῖς μὲν τὸ θέον ποιοῦσιν ἐπικυλεῖν, τοῖς δὲ μαλακνυμένοις ἀπειλεῖν ἰσχυρῶς· ἦν δέ τις στρέφεται προδιδόναι θέλων, θανάτῳ ζημιοῦν. ἔργον γάρ ἐστι τοῖς μὲν πρωτοστάταις θαρρύνειν τοὺς ἐπομένους καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ· ὑμᾶς δὲ δεῖ τοὺς ἐπὶ πᾶσι τειταγμένους πλείω φόβον παρέχειν
- 28 τοῖς κακοῖς τοῦ ἀπὸ τῶν πολεμίων, καὶ ὑμεῖς μὲν ταῦτα ποιεῖτε. σὺν δέ, ὦ Εὐφράτα, ὅς ἄρχεις τῶν ἐπὶ ταῖς μηχαναῖς, οὕτω ποιεῖ ὅπως τὰ ζεύγη τὰ τοὺς πύργους ἄγοντα ἔφεται ὥς ἐγγύτατα τῆς φάλαγγος.
- 29 σὺν δ', ὦ Δαοῦχε, ὅς ἄρχεις τῶν σκευοφόρων, ἐπὶ τοῖς πύργοις ἄγε πάντα τὸν τοιοῦτον στρατόν· οἱ δὲ ὑπηρεῖται σὺν ἰσχυρῶς κολαζόντων τοὺς προϊόντας τοῦ
- 30 καιροῦ ἢ λειπομένους. σὺν δέ, ὦ Καρδοῦχε, ὅς ἄρχεις τῶν ἄρμαμαξῶν αἱ ἄγουσι τὰς γυναῖκας, κατάστησον αὐτὰς τελευταίας ἐπὶ τοῖς σκευοφόροις. ἐπόμενα γὰρ ταῦτα πάντα καὶ πλήθους δόξαν παρέξει καὶ ἐνεδρεῦειν ἡμῖν ἐξουσία ἔσται, καὶ τοὺς πολεμίους, ἦν κυκλοῦσθαι πειρῶνται, μείζω τὴν περιβολὴν ἀναγκάσει ποιεῖσθαι· ὅσῳ δ' ἂν μείζον χωρίον περιβάλλωνται, το-
- 31 σούτῳ ἀνάγκη αὐτοὺς ἀσθενεστεροὺς γίνεσθαι. καὶ ὑμεῖς μὲν οὕτω ποιεῖτε· σὺν δέ, ὦ Ἀρτάοξε καὶ Ἀρταγέρσα, τὴν χιλιοστὴν ἑκάτερος τῶν σὺν ὑμῖν πεζῶν
- 32 ἐπὶ τούτοις ἔχετε. καὶ σύ, ὦ Φαρνοῦχε καὶ Ἀσιαδάτα, τὴν τῶν ἱππέων χιλιοστὴν ἣς ἑκάτερος ἄρχει ὑμῶν μὴ συγκατατάττετε εἰς τὴν φάλαγγα, ἀλλ' ὀπισθεν τῶν ἄρμαμαξῶν ἐξοπλίσθητε καθ' ὑμᾶς αὐτούς· ἔπειτα πρὸς ἑμὲ ἤκετε σὺν τοῖς ἄλλοις ἡγεμόσιν. οὕτω δὲ

δεῖ ἡμᾶς παρεσκευάσθαι ὥς πρῶτους δεῆσον ἀγωνί-
 ζεσθαι· καὶ οὐδὲ ὁ ἄρχων τῶν ἐπὶ ταῖς καμήλοις 33
 ἀνδρῶν, ὅπισθεν τῶν ἄρμαμαξῶν ἐκιάττου· ποίει δ'
 ὅτι ἂν σοι παραγγέλλῃ Ἀρτογέρσης. ὑμεῖς δ' οἱ τῶν 34
 ἁρμάτων ἡγεμόνες διακληρωσάμενοι, ὁ μὲν λαχὼν
 ὑμῶν πρὸ τῆς φάλαγγος τὰ μεθ' ἑαυτοῦ ἑκατὸν ἔχων
 ἄρματα καταστησάτω· αἱ δ' ἕτεραι ἑκατοστίες τῶν ἁρ-
 μάτων, ἡ μὲν κατὰ τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς στρατιᾶς
 στοιχοῦσα ἐπέσθω τῇ φάλαγγι ἐπὶ κέρως, ἡ δὲ κατὰ τὸ
 εὐώνυμον. Κύρος μὲν οὕτω διέταττεν. 35

Ἀβραδάτας δὲ ὁ Σούσων βασιλεὺς εἶπεν, Ἐγὼ
 σοι, Κύρε, ἐθελούσιος ὑφίσταμαι τὴν κατὰ πρόσωπον
 τῆς ἀντίας φάλαγγος τάξιν ἔχειν, εἰ μὴ τί σοι ἄλλο
 δοκεῖ. καὶ ὁ Κύρος ἀγασθεὶς αὐτὸν καὶ δεξιωσάμενος 36
 ἐπήρετο τοὺς ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἅρμασι Πέρσας, Ἦ καὶ
 ὑμεῖς, ἔφη, ταῦτα συγχωρεῖτε; ἐπεὶ δ' ἐκείνοι ἀπεκρί-
 ναντο ὅτι οὐ καλὸν εἶη ταῦτα ὑφίστασθαι, διεκλήρωσεν
 αὐτούς, καὶ ἔλαχεν ὁ Ἀβραδάτας ἥπερ ὑφίστατο, καὶ
 ἐγένετο κατὰ τοὺς Αἰγυπτίους. τότε μὲν δὴ ἀπιόντες καὶ 37
 ἐπιμεληθέντες ὧν προεῖπον ἐδειπνοποιοῦντο καὶ φυλα-
 κὰς καταστησάμενοι ἐκοιμήθησαν.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρὶν Κύρος μὲν ἐθύετο, ὁ δ' ἄλ- δ'
 λος στρατὸς ἀριστήσας καὶ σπονδὰς ποιησάμενος ἐξω-
 πλίζετο πολλοῖς μὲν καὶ καλοῖς χιτῶσι, πολλοῖς δὲ καὶ
 καλοῖς θώραξι καὶ κράνεσιν ὀπλιζον δὲ καὶ ἵππους
 προμετωπίδιοις καὶ προστερνιδίοις· καὶ τοὺς μὲν μο-
 νίππους παραμηριδίοις· τοὺς δ' ὑπὸ τοῖς ἅρμασιν ὄν-
 τας παραπλευριδίοις· ὥστε ἥστραπτε μὲν χαλκῷ, ἦν-
 θει δὲ φοινικίσι πᾶσα ἡ στρατιά.

Καὶ τῷ Ἀβραδάτᾳ δὲ τὸ τετράρρυνμον ἄρμα καὶ 2

- ἵππων δοκτῶ παγκάλως ἐκεκόσμητο. ἐπεὶ δ' ἔμελλε τὸν λινοῦν θώρακα, ὃς ἐπιχώριος ἦν αὐτοῖς, ἐνδύεσθαι, προσφέρει αὐτῷ ἡ Πάνθεια <χρυσοῦν> καὶ χρυσοῦν κράνος καὶ περιβραχιόνια καὶ ψέλια πλατέα περὶ τοὺς καρπούς τῶν χειρῶν καὶ χιτῶνα πορφυροῦν ποδῆρη σιολιδωτὸν τὰ κάτω καὶ λόφον ὑακινθινοβαφῇ. ταῦτα δ' ἐποιήσατο λάθρα τοῦ ἀνδρὸς ἐκμετρησαμένη τὰ
- 3 ἐκείνου ὅπλα. ὁ δὲ ἰδὼν ἐθαύμασέ τε καὶ ἐπῆρετο τὴν Πάνθειαν, Οὐ δῆπου, ὦ γύναι, συγκόψασα τὸν σαντιῆς κόσμον τὰ ὅπλα μοι ἐποιήσω; Μὰ Δί', ἔφη ἡ Πάνθεια, οὐκ οὐκ τόν γε πλείστον ἄξιον· σὺ γὰρ ἔμοιγε, ἦν καὶ τοῖς ἄλλοις φανῆς οἷόσπερ ἐμοὶ δοκεῖς εἶναι, μέγιστος κόσμος ἔσει. ταῦτα δὲ λέγουσα ἅμα ἐνέδνε τὰ ὅπλα, καὶ λανθάνειν μὲν ἐπειράτο, ἐλείβετο δὲ αὐτῇ τὰ δάκρυα κατὰ τῶν παρειῶν.
- 4 Ἐπεὶ δὲ καὶ πρόσθεν ὧν ἀξιουθέατος ὁ Ἀβραδά-
τας ὀπλίσθη τοῖς ὅπλοις τούτοις, ἐφάνη μὲν κάλλι-
στος καὶ ἐλευθεριώτατος, αἶτε καὶ τῆς φύσεως ὑπαρ-
χούσης· λαβὼν δὲ παρὰ τοῦ ὑφηγιόχου τὰς ἡνίας
- 5 παρεσκευάζετο ὡς ἀναβησόμενος ἤδη ἐπὶ τὸ ἄρμα. ἐν
δὲ τούτῳ ἡ Πάνθεια ἀποχωρῆσαι κελεύσασα τοὺς παρ-
όντας πάντας ἔλεξεν, Ἄλλ' ὅτι μὲν, ὦ Ἀβραδάτα, εἴ
τις καὶ ἄλλη πώποτε γυνὴ τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα μεῖζον
τῆς ἑαυτῆς ψυχῆς ἐτίμησεν, οἶμαί σε γινώσκειν ὅτι
καὶ ἐγὼ μία τούτων εἰμί. τί οὖν ἐμὲ δεῖ καθ' ἑν
ἐκαστον λέγειν; τὰ γὰρ ἔργα οἶμαί σοι πιθανώτερα
- 6 παρεσχησθαι τῶν νῦν λεχθέντων λόγων. ὥμως δὲ οὐ-
τως ἔχουσα πρὸς σέ ὥσπερ σὺ οἶσθα, ἐπομνύω σοι
τὴν ξμῆν καὶ σὴν φιλίαν ἢ μὴν ἐγὼ βούλεσθαι ἂν
μετὰ σοῦ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ γενομένου κοινῇ γῆν ἐπιέ-

σασθαι μάλλον ἢ ζῆν μετ' αἰσχυνομένου αἰσχυνομένη· οὕτως ἐγὼ καὶ σὲ τῶν καλλίστων καὶ ἑμμαντῆν ἠξίωκα. καὶ Κύρῳ δὲ μεγάλην τινὰ δοκῶ ἡμᾶς χάριν ὀφείλειν, ὅτι με αἰχμάλωτον γενομένην καὶ ἔξαιρεθείσαν ἐαυτῷ οὔτε με ὥς δούλην ἠξιώσε κεκτηθῆναι οὔτε ὥς ἑλευθέραν ἐν ἀτίμῳ ὀνόματι, διεφύλαξε δὲ σοὶ ὥσπερ ἀδελφοῦ γυναῖκα λαβών. πρὸς δὲ καὶ 8 ὅτε Ἀράσπας ἀπέστη αὐτοῦ ὃ ἐμὲ φυλάττων, ὑπεσχόμην αὐτῷ, εἰ με ἑάσειε πρὸς σὲ πέμψαι, ἥξιν αὐτῷ σὲ πολὺ Ἀράσπου ἄνδρα καὶ πιστότερον καὶ ἀμείνονα.

Ἡ μὲν ταῦτα εἶπεν· ὃ δὲ Ἀβραδάτας ἀγαοθεὶς τοῖς 9 λόγοις καὶ θιγὼν αὐτῆς τῆς κεφαλῆς ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπηήξατο, Ἀλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε, δός μοι φανῆναι ἀξίῳ μὲν Πανθείας ἀνδρί, ἀξίῳ δὲ Κύρου φίλῳ τοῦ ἡμᾶς τιμήσαντος. ταῦτ' εἰπὼν κατὰ τὰς θύρας τοῦ ἄρματός τοῦ δόφρου ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸ ἄρμα. 10 ἐπεὶ δὲ ἀναβάντος αὐτοῦ κατέκλεισε τὸν δόφρον ὃ ὑψηλός, οὐκ ἔχουσα ἡ Πάνθεια πῶς ἂν εἴη ἄλλως ἀσπάζεται αὐτόν, κατεφίλησε τὸν δόφρον· καὶ τῷ μὲν προῆει ἤδη τὸ ἄρμα, ἡ δὲ λαθοῦσα αὐτόν συνεφέπετο, ἕως ἐπιστραφείς καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὃ Ἀβραδάτας εἶπε, Θάρρει, Πάνθεια, καὶ χαῖρε καὶ ἅπυθι ἦδη. ἐκ τούτου δὴ οἱ εὐνοῦχοι καὶ αἱ θεράπαιναι 11 λαβοῦσαι ἀπῆγον αὐτὴν εἰς τὴν ἀρμάμαξαν καὶ κατακλίναντες κατεκάλυψαν τῇ σκηνῇ. οἱ δὲ ἄνθρωποι, καλοῦ ὄντος τοῦ θεάματος τοῦ τε Ἀβραδάτου καὶ τοῦ ἄρματος, οὐ πρόσθεν ἐδύναντο θεάσασθαι αὐτόν πρὶν ἢ Πάνθεια ἀπῆλθεν.

Ὡς δ' ἐκεκαλλιερέκει μὲν ὁ Κύρος, ἡ δὲ στρατιὰ 12

- παρειέτακτο αὐτῷ ὥσπερ παρήγγειλε, κατέχων σκο-
 πὰς ἄλλας πρὸ ἄλλων συνεκάλεσε τοὺς ἡγεμόνας καὶ
 13 ἔλεξεν ὧδε. Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τὰ μὲν ἱερὰ
 οἱ θεοὶ ἡμῶν φαίνουσιν οἷάπερ ὅτε τὴν πρόσθεν νί-
 κην ἔδοσαν· ὑμᾶς δ' ἐγὼ βούλομαι ἀναμνησθαι ὧν
 μοι δοκεῖτε μεμνημένοι πολὺ ἂν εὐθυμότεροι εἰς τὸν
 14 ἀγῶνα ἵεναι. ἡσκήκατε μὲν γὰρ τὰ εἰς τὸν πόλεμον
 πολὺ μᾶλλον τῶν πολεμίων, συντέτραφθε δὲ καὶ συν-
 τέταχθε ἐν τῷ αὐτῷ πολὺ πλείω ἤδη χρόνον ἢ οἱ πο-
 λέμιοι καὶ συννηκῆκατε μετ' ἀλλήλων· τῶν δὲ πο-
 λεμίων οἱ πολλοὶ συνήτινται μεθ' αὐτῶν, οἱ δὲ
 ἀμάχητοι ἐκατέρων οἱ μὲν τῶν πολεμίων ἴσασιν ὅτι
 προδότης τοὺς παραστάτας ἔχουσιν, ὑμεῖς δὲ οἱ μεθ'
 ἡμῶν ἴστε ὅτι μετ' ἐθελόντων τοῖς συμμάχοις ἀρή-
 15 γειν μάχεσθε. εἰκὸς δὲ τοὺς μὲν πιστεύοντας ἄλλοι-
 τοις ὁμόνως μάχεσθαι μένοντας, τοὺς δὲ ἀπιστοῦν-
 τας ἀναγκαῖον βουλεύεσθαι πῶς ἂν ἕκαστοι τάχιστα
 16 ἐκποδῶν γένοιτο. ἴωμεν δὴ, ὦ ἄνδρες, ἐπὶ τοὺς πο-
 λεμίους, ἄρματα μὲν ἔχοντες ὥπλισμένα πρὸς ἄσπλα-
 γα τῶν πολεμίων, ὥς δ' αὖτως καὶ ἱππέας καὶ ἱπποὺς
 ὥπλισμένους πρὸς ἀόπλους, ὥς ἐκ χειρὸς μάχεσθαι.
 17 πεζοῖς δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις οἷς καὶ πρόσθεν μαχέσθε,
 Αἰγύπτιοι δὲ ὁμοίως μὲν ὥπλισμένοι εἰσὶν, ὁμοίως
 δὲ τεταγμένοι· τάς τε γὰρ ἀσπίδας μεῖζον· ἔχουσιν ἢ
 ὥς ποιεῖν τι καὶ ὄρεαν, τεταγμένοι τε εἰς ἑκατὸν ἡλίαν
 ὅτι κωλύσουσιν ἀλλήλους μάχεσθαι πλὴν πέντε ὀλί-
 18 γων. εἰ δὲ ὠθοῦντες ἐξώσειν πιστεύουσιν, ἱπποὺς
 αὐτοὺς πρῶτον δεήσει ἀντέχειν καὶ σιδηρῶ ὅπλῳ ἱπ-
 πων ἰσχυριζομένων· ἣν δὲ τις αὐτῶν καὶ ὑπομείη, πῶς
 ἅμα δυνήσεται ἵππομαχεῖν τε καὶ φαλογγομαχεῖν καὶ

πυργομαχεῖν; καὶ γὰρ οἱ ἀπὸ τῶν πύργων ἡμῶν μὲν
ἐπαρήξουσιν, τοὺς δὲ πολεμίους παίοντες ἀμηχανεῖν
ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι ποιήσουσιν. εἰ δέ τις ἐτι ἐνδεῖ- 19
σθαι δοκεῖτε, πρὸς ἐμὲ λέγετε· σὺν γὰρ θεοῖς οὐδενὸς
ἀπορήσομεν. καὶ εἰ μὲν τις εἰπεῖν τι βούλεται, λεξάτω·
εἰ δὲ μή, ἔλθόντες πρὸς τὰ ἱερὰ καὶ προσευξάμενοι οἷς
ἐθύσαμεν θεοῖς ἵτε ἐπὶ τὰς τάξεις· καὶ ἕκαστος ὑμῶν 20
ὑπομνησκέτω τοὺς μεθ' αὐτοῦ ἅπερ ἐγὼ ὑμᾶς, καὶ
ἐπιδεικνύτω τις τοῖς ἀρχομένοις ἑαυτὸν ἄξιον ἀρχῆς,
ἄφοβον δεικνὺς καὶ σχῆμα καὶ πρόσωπον καὶ λόγους.

- α'. Οἱ μὲν δὴ εὐξάμενοι τοῖς θεοῖς ἀπῆσαν πρὸς τὰς τάξεις· τῷ δὲ Κύρῳ καὶ τοῖς ἄμφ' αὐτὸν προσήνεγκαν οἱ θεράποντες ἐμφαγεῖν καὶ πιεῖν ἔτι οὖσαν ἄμφι τὰ ἱερά. ὁ δὲ Κῦρος ὥσπερ εἶχεν ἐσθηκῶς ἀπορξάμενος ἡρίστα καὶ μετεδίδου ἄει τῷ μάλιστα δεομένῳ· καὶ σπείσας καὶ εὐξάμενος ἔπιε, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οἱ περὶ αὐτὸν οὕτως ἐποίουν. μετὰ δὲ ταῦτα αἰτησάμενος Δία πατρῶον ἡγεμόνα εἶναι καὶ σύμμαχον ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸν ἵππον καὶ τοὺς ἄμφ' αὐτὸν ἐκέ-
 2 λевεν. ὥπλισμένοι δὲ πάντες ἦσαν οἱ περὶ τὸν Κῦρον τοῖς αὐτοῖς Κύρῳ ὅπλοις, χιτῶσι φοινικοῖς, θώραξι χαλκοῖς, κράνεσι χαλκοῖς, λόφοις λευκοῖς, μαχαίραις, παλτιῷ κράνείῳ ἐνὶ ἑκάστος· οἱ δὲ ἵπποι προμετωπιδίοις καὶ προστερνιδίοις καὶ παραμηριδίοις χαλκοῖς· τὰ δ' αὐτὰ ταῦτα παραμηρίδια ἦν καὶ τῷ ἀνδρὶ τοσοῦτον μόνον διέφερε τὰ Κύρου ὅπλα ὅτι τὰ μὲν ἄλλα ἐκέχριτο τῷ χρυσοειδεῖ χρώματι, τὰ δὲ Κύρου
 3 ὅπλα ὥσπερ κάτοπιτρον ἐξέλαμπεν. ἐπεὶ δὲ ἀνέβη καὶ ἔστη ἀποβλέπων ἥπερ ἔμελλε πορεύεσθαι, βροντὴ δεξιὰ ἐφθέγγατο· ὁ δ' εἶπεν, Ἐφόμενά σοι, ὦ Ζεῦ μέγιστε. καὶ ὥρματο ἐν μὲν δεξιᾷ ἔχων Χρυσάνταν τὸν ἵππαρχον καὶ τοὺς ἱππέας, ἐν ἀριστερᾷ δὲ Ἀρσάμαν
 4 καὶ τοὺς πεζοὺς. παρηγγύησε δὲ παρορᾶν πρὸς τὸ σημεῖον καὶ ἐν ἴσῳ ἔπεσθαι ἦν δὲ αὐτῷ τὸ σημεῖον

ἀειτὸς χρυσοῦς ἐπὶ δόρατος μακροῦ ἀνατεταμένους. καὶ νῦν δ' ἔτι τοῦτο τὸ σημεῖον τῶν Περσῶν βασιλεῖ διαμένει. πρὶν δὲ ὁρᾶν τοὺς πολεμίους εἰς τρεῖς ἀνέπαινε τὸ σπράτευμα.

Ἐπεὶ δὲ προεληλύθεσαν ὥς εἴκοσι σταδίους, ἤρ- 5
χοντο ἤδη τὸ τῶν πολεμίων σπράτευμα ἀντιπροσὶόν
καθορᾶν. ὥς δ' ἐν τῷ καταφανεῖ πάντες ἄλλήλοις
ἐγένοντο καὶ ἔγνωσαν οἱ πολέμοι πολὺν ἑκατέρωθεν
ὑπερφαλαγγοῦντες, στήσαντες τὴν αὐτῶν φάλαγγα, οὐ
γὰρ ἔστιν ἄλλως κυκλοῦσθαι, ἐπέκαμπτον εἰς κύκλω-
σιν, ὥσπερ γάμμα ἑκατέρωθεν τὴν ἑαυτῶν τάξιν ποι-
ήσαντες, ὥς πάντοθεν ἅμα μάχονται. ὁ δὲ Κῦρος 6
ὁρῶν ταῦτα οὐδὲν τι μᾶλλον ἀφίστατο, ἀλλ' ὥσαύτως
ἤγειτο. κατανοῶν δὲ ὥς πρόσω τὸν καμπτήρα ἑκατέ-
ρωθεν ἐποίησαντο περὶ ὃν κάμπτοντες ἀνέτεινον τὰ
κέρατα, Ἐννοεῖς, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, ἔνθα τὴν ἐπικαμ-
πὴν ποιοῦνται; Πάνυ γε, ἔφη ὁ Χρυσάντας, καὶ θαν-
μάζω γε· πολὺν γάρ μοι δοκοῦσιν ἀποσπᾶν τὰ κέρατα
ἀπὸ τῆς ἑαυτῶν φάλαγγος. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἡ-
ρος, καὶ ἀπὸ γε τῆς ἡμετέρας. Τί δὴ τοῦτο; Δῆλον 7
ὅτι φοβούμενοι μὴ ἦν ἐγγὺς ἡμῶν γένηται τὰ κέρατα
τῆς φάλαγγος ἔτι πρόσω οὔσης, ἐπιθώμεθα αὐτοῖς.
Ἐπει', ἔφη ὁ Χρυσάντας, πῶς δυνήσονται ὠφελεῖν
οἱ ἕτεροι τοὺς ἑτέρους οὕτω πολὺν ἀπέχοντες ἀλλήλων;
Ἀλλὰ δῆλον, ἔφη ὁ Κῦρος, ὅτι ἥρκα ἂν γένηται τὰ
κέρατα ἀναβαίνοντα κατ' ἀντιπέρους τῶν πλαγίων τοῦ
ἡμετέρου στρατεύματος, στραφέντες ὥς εἰς φάλαγγα
ἅμα πάντοθεν ἡμῖν προσίασιν, ὥς ἅμα πάντοθεν μα-
χούμενοι. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Χρυσάντας, εὖ σοι δοκοῦσι 8
βουλευέσθαι; Πρὸς γε ἃ ὁρῶσι· πρὸς δὲ ἃ οὐχ ὁρῶ-

- σιν ἔτι κάκιον ἢ εἰ κατὰ κέρας προσῆσαν. ἀλλὰ οὐ μὲν, ἔφη, ὦ Ἀρσάμα, ἡγοῦ τῷ πεζῷ ἡρέμα ὥσπερ ἐμὲ ὀρέῃς· καὶ σύ, ὦ Χρυσάντα, ἐν ἴσῳ τούτῳ τὸ ἱππικὸν ἔχων συμπαρέπου. ἐγὼ δὲ ἄπειμι ἐκεῖσε ὅθεν μοι δοκεῖ καιρὸς εἶναι ἄρχεσθαι τῆς μάχης· ἅμα δὲ
- 9) παριῶν ἐπισκέψομαι ἕκαστα πῶς ἡμῖν ἔχει. ἐπειδὴν δ' ἐκεῖ γένωμαι, ὅταν ἤδη ὁμοῦ προσιόντες ἀλλήλους γινώμεθα, παιᾶνα ἐξάρξω, ὑμεῖς δὲ ἐπείγεσθε. ἥνικα δ' ἂν ἡμεῖς ἐγχειρῶμεν τοῖς πολεμίοις, αἰσθήσεσθε μὲν, οὐ γὰρ οἶμαι ὀλίγος θόρυβος ἔσται, ὁρμήσεται δὲ τηνικαῦτα Ἀβραδάτας ἤδη σὺν τοῖς ἄρμασιν εἰς τοὺς ἐναντίους· οὕτω γὰρ αὐτῷ εἰρήσεται· ὑμᾶς δὲ χρή ἔπεσθαι ἐχομένους ὅτι μάλιστα τῶν ἁρμάτων. οὕτω γὰρ μάλιστα τοῖς πολεμίοις τεταραγμένοις ἐπιπεσοῦμεθα. παρέσομαι δὲ καὶ γὰρ ἢ ἂν δύνωμαι τάχιστα διώκων τοὺς ἄνδρας, ἢν οἱ θεοὶ θέλωσι.
- 10) Ταῦτ' εἰπὼν καὶ σύνθημα παρεγγυήσας Ζεὺς σωτῆρ καὶ ἡγεμὼν ἐπορεύετο. μεταξὺ δὲ τῶν ἁρμάτων καὶ τῶν θωρακοφόρων διαπορευόμενος ὁπότε προσβλέψειέ τινας τῶν ἐν ταῖς τάξεσι, τότε μὲν εἶπεν ἄν, ὦ ἄνδρες, ὥς ἤδὴ ὑμῶν τὰ πρόσωπα θεάσασθαι. τοῖς δ' αὖ ἐν ἄλλοις ἂν ἔλεξεν, ὦ ἄρα ἐννοεῖτε, ἄνδρες, ὅτι ὁ νῦν ἄγών ἐστιν οὐ μόνον περὶ τῆς τήμερον νίκης, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς πρόσθεν ἣν νενικήκατε καὶ περὶ
- 11) πάσης εὐδαιμονίας; ἐν ἄλλοις δ' ἂν παριῶν εἶπεν, ὦ ἄνδρες, τὸ ἀπὸ τοῦδε οὐδέν ποτε εἰ θεοὺς αἰτιατέον ἔσται· παραδεδώκασι γὰρ ἡμῖν πολλὰ τε καὶ
- 12) ἀγαθὰ κτήσασθαι. ἀλλ' ἄνδρες ἀγαθοὶ γενώμεθα. κατ' ἄλλους δ' αὖ τοιάδε, ὦ ἄνδρες, εἰς τίνα ποτ' ἂν καλλίονα ἔρανον ἀλλήλους παρακαλέσαιμεν ἢ εἰς

τόνδε ; νῦν γὰρ ἔξεστιν ἀγαθοῖς ἀνδράσι γενομένοις
πολλὰ καὶ ἀγαθὰ ἀλλήλοις εἰσενεγκεῖν. κατ' ἄλλους δ' 13
αὖ, Ἐπίστασθε μὲν, οἶμαι, ὦ ἄνδρες, ὅτι νῦν ἄθλα
πρόκειται τοῖς νικῶσι μὲν διώκειν, παίειν, κατακαί-
νειν, ἀγαθὰ ἔχειν, καλὰ ἀκούειν, ἐλευθέροις εἶναι,
ἄρχειν τοῖς δὲ κακοῖς δῆλον ὅτι τὰναντία τούτων.
Θοῖς οὖν αὐτὸν φιλεῖ, μετ' ἐμοῦ μαχέσθω· ἐγὼ γὰρ
κακὸν οὐδὲν οὐδ' αἰσχρὸν ἐκὼν εἶναι προσήσομαι. ὁπότε 14
δ' αὖ γένοιτο κατὰ τινος τῶν πρόσθεν συμμαχεσαμέ-
νων, εἶπεν ἄν, Πρὸς δὲ ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες, τί δεῖ λέγειν;
ἐπίστασθε γὰρ οἷαν τε οἱ ἀγαθοὶ ἐν ταῖς μάχαις ἡμέραν
ἄγουσι καὶ οἷαν οἱ κακοί.

Ὡς δὲ παριῶν κατὰ Ἀβραδάταν ἐγένετο, ἔστη καὶ 15
ὁ Ἀβραδάτας παραδούς τῷ ὑφηριόχῳ τὰς ἡνρίας προσ-
ῆλθεν αὐτῷ. προσέδραμον δὲ καὶ ἄλλοι τῶν πλησίων
ιταγμένων καὶ πεζῶν καὶ ἄρματιηλατῶν. ὁ δ' αὖ
Κῦρος ἐν τοῖς παραγεγεννημένοις ἔλεξεν, Ὁ μὲν θεός,
ὦ Ἀβραδάτα, ὥσπερ σὺ ἡξίους, συνηξιώσέ σε καὶ τοὺς
οὖν σοὶ πρωτοστάτας εἶναι τῶν συμμάχων· σὺ δὲ
τοῦτο μέμνησο, ὅταν δέῃ σε ἡδῆ ἀγωνίζεσθαι, ὅτι
Πέρσαι οἱ τε θιασόμενοι ὑμᾶς ἔσονται καὶ οἱ ἐνθό-
μενοὶ ὑμῖν καὶ οὐκ ἐάσοντες ἐρήμονες ὑμᾶς ἀγωνί-
ζεσθαι. καὶ ὁ Ἀβραδάτας εἶπεν, Ἀλλὰ τὰ μὲν καθ' 16
ἡμᾶς ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Κῦρε, καλῶς ἔχειν· ἀλλὰ τὰ
πλάγια λυπεῖ με, ὅτι τὰ μὲν τῶν πολεμίων κέρατα
ἰσχυρὰ ὄρω ἀνατεινόμενα καὶ ἄρμασι καὶ παντοδαπῇ
στρατιᾷ· ἡμέτερον δ' οὐδὲν ἄλλο αὐτοῖς ἀντιτέτακται·
ἢ ἄρματα· ὥστ' ἔγωγ', ἔφη, εἰ μὴ ἔλαχον τήνδε τὴν
τάξιν, ἥσυχνόμεν ἂν ἐνθάδε ὦν· οὕτω πολὺ μοι δο-
κῶ ἐν ἀσφαλεστάτῳ εἶναι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλ' 17

- εἰ τὰ παρὰ σοὶ καλῶς ἔχει, θάρρει ὑπὲρ ἐκείνων· ἐγὼ γάρ σοι σὺν θεοῖς ἔρημα τῶν πολεμίων τὰ πλάγια ταῦτα ἀποδείξω. καὶ σὺ μὴ πρότερον ἔμβαλλε τοῖς ἐναντίοις, διαμαρτύρομαι, πρὶν ἂν φεύγοντας τούτους οὓς νῦν φοβεῖ θεάσῃ· τοιαῦτα δ' ἔμεγαληγόρει, μελλούσης τῆς μάχης γίνεσθαι· ἄλλως δ' οὐ μάλα μεγαλήγορος ἦν· "Οταν μέντοι ἴδῃς τούτους φεύγοντας, ἐμέ τε ἤδη παρεῖναι νόμιζε καὶ ὄρμα εἰς τοὺς ἄνδρας· καὶ σὺ γὰρ τότε τοῖς μὲν ἐναντίοις κακίοις
- 18 ἂν χρήσαιο, τοῖς δὲ μετὰ σαντοῦ ἀρίστοις. ἀλλ' ἔως ἔτι σοι σχολή, ὦ Ἀβραδάτα, πάντως παρελάσας παρὰ τὰ σαντοῦ ἄρματα παρακάλει τοὺς σὺν σοὶ εἰς τὴν ἔμβολήν, τῷ μὲν προσώπῳ παραθαρρύνων, ταῖς δ' ἑλπίσιν ἐπικουφίζων. ὅπως δὲ κράτιστοι φανεῖσθε τῶν ἐπὶ τοῖς ἄρμασι, φιλονικίαν αὐτοῖς ἔμβαλλε· καὶ γάρ, εὖ ἴσθι, ἦν τάδε εὖ γένηται, πάντες ἐροῦσι τὸ λοιπὸν μηδὲν εἶναι κερδαλεώτερον ἀρετῆς. ὁ μὲν δὴ Ἀβραδάτας ἀναβάς παρήλαυνε καὶ ταῦτ' ἐποίει.
- 19 Ὁ δ' αὖ Κῦρος παριὼν ὥς ἐγένετο πρὸς τῷ εὐωνύμῳ, ἔνθα ὁ Ὑστάσπας τοὺς ἡμίσεις ἔχων ἦν τῶν Περσῶν ἱππέων, ὀνομάσας αὐτὸν εἶπεν, ὦ Ὑστάσπα, νῦν ὁρᾷς ἔργον τῆς σῆς ταχυεργίας· νῦν γὰρ ἦν φθάσωμεν τοὺς πολεμίους κατακανόντες, οὐδεὶς ἡμῶν
- 20 ἀποθανεῖται. καὶ ὁ Ὑστάσπας ἐπιγελάσας εἶπεν, Ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν ἐξ ἐναντίας ἡμῖν μελήσει, τοὺς δ' ἐκ πλαγίου σὺ ἄλλοις πρόσταξον, ὅπως μηδ' οὗτοι σχολάζωσι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἀλλ' ἐπὶ γε τούτους ἐγὼ αὐτὸς παρέρχομαι. ἀλλ', ὦ Ὑστάσπα, τόδε μέμνησο, ὅτι ἂν ἡμῶν ὁ θεὸς νίκην διδῷ, ἦν τί που μένη πο-
- 21 λέμιον, πρὸς τὸ μαχόμενον ἀεὶ συμβάλλωμεν. ταῦτ'

εἰπὼν προΐει. Ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸ πλευρὸν παριῶν ἐγένετο καὶ κατὰ τὸν ἄρχοντα τῶν ταύτῃ ἁρμάτων, πρὸς τοῦτον ἔλεξεν, Ἐγὼ δὲ ἔρχομαι ὑμῖν ἐπικουρήσων, ἀλλ' ὁπόταν αἰσθησθε ἡμᾶς ἐπιτιθεμένους κατ' ἄκρον, τότε καὶ ὑμεῖς πειρασθε ἅμα διὰ τῶν πολεμίων ἐλαύνειν· πολὺ γὰρ ἐν ἀσφαλεστέρῳ ἔσεσθε ἔξω γινόμενοι ἢ ἐνδον ἀπολαμβανόμενοι. Ἐπεὶ δ' αὖ παριῶν ἐγένετο 22 ὁπισθεν τῶν ἁρμαμαζῶν, Ἀρταγέρσαν μὲν καὶ Φαρνοῦχον ἐκέλευσεν ἔχοντας τήν τε τῶν πεζῶν χίλιστον καὶ τὴν τῶν ἱππέων μένειν αὐτοῦ. Ἐπειδὴν δ', ἔφη, αἰσθάνησθε ἐμοῦ ἐπιτιθεμένου τοῖς κατὰ τὸ δεξιὸν κέρας, τότε καὶ ὑμεῖς τοῖς καθ' ὑμᾶς ἐπιχειρεῖτε· μαχεῖσθε δ', ἔφη, πρὸς κέρας, ὥσπερ ἀσθενέστατον στράτευμα γίγνεται, φάλαγγα δ' ἔχοντες ὥσπερ ἂν ἰσχυρότατοι εἴητε. καὶ εἰσὶ μὲν, ὥς ὄρατε, τῶν πολεμίων ἱππεῖς οἱ ἔσχατοι· πάντως δὲ πρότετε πρὸς αὐτοὺς τὴν τῶν καμήλων τάξιν, καὶ εὖ ἴστε ὅτι καὶ πρὶν μάχεσθαι γελοίους τοὺς πολεμίους θεάσεσθε.

*Ὁ μὲν δὴ Κύρος ταῦτα διαπραξάμενος ἐπὶ τὸ δεξιὸν παρήει· ὁ δὲ Κροῖσος νομίσας ἤδη ἐγγύτερον εἶναι τῶν πολεμίων τὴν φάλαγγα σὺν ἧ αὐτὸς ἐπορεύετο ἢ τὰ ἀνατεινόμενα κέρατα, ἦρε τοῖς κέρασι σημεῖον μηκέτι ἄνω πορεύεσθαι, ἀλλ' αὐτοῦ ἐν χώρᾳ στραφῆναι. ὥς δ' ἔστησαν ἀντία πρὸς τὸ τοῦ Κύρου στράτευμα ὀρῶντες, ἐσήμηνεν αὐτοῖς πορεύεσθαι πρὸς τοὺς πολεμίους. καὶ οὕτω δὴ προσῆσαν τρεῖς φά- 24 λαγγες ἐπὶ τὸ Κύρου στράτευμα, ἡ μὲν μία κατὰ πρόσωπον, τὴν δὲ δύο, ἡ μὲν κατὰ τὸ δεξιόν, ἡ δὲ κατὰ τὸ εὐώνυμον· ὥστε πολὺν φόβον παρεῖναι πάσῃ τῇ Κύρου στρατιᾷ. ὥσπερ γὰρ μικρὸν πλινθίον ἐν

- μεγάλῳ τεθέν, οὕτω καὶ τὸ Κύρου στρατεύμα πάν-
τοθεν περιείχεται ὑπὸ τῶν πολεμίων καὶ ἱππεῦσι καὶ
ὀπλίταις καὶ πελοφόροις καὶ τοξόταις καὶ ἄρμασι
25 πλὴν ἐξόπισθεν. ὁμοῦ δὲ ὥς ὁ Κύρος [ἐπεὶ] παρήγ-
γειλεν, ἐστράφησαν πάντες ἀντιπρόσωποι τοῖς πολε-
μίοις· καὶ ἦν μὲν πολλὴ πανταχόθεν σιγὴ ὑπὸ τοῦ
τὸ μέλλον ὀκνεῖν· ἥνίκα δὲ ἔδοξε τῷ Κυρῷ καιρὸς
εἶναι, ἐξῆρχε παιᾶνα, συνεπήχησε δὲ πᾶς ὁ στρατός.
26 μετὰ δὲ τοῦτο τῷ Ἐνναλίῳ τε ἅμα ἐπηλάλαξαν καὶ
ἐξανίσταται ὁ Κύρος, καὶ εὐθὺς μετὰ τῶν ἱππέων
λαβὼν πλαγίους τοὺς πολεμίους ὁμοῦ αὐτοῖς τὴν
ταχίστην συνεμίγνυ· οἱ δὲ πεζοὶ αὐτῷ συντεταγμένοι
ταχὺ ἐφείποντο, καὶ περιεπιτύσσοντο ἔνθεν καὶ ἐν-
θεν, ὥστε πολὺ ἐπλεονέκει· φάλαγγι γὰρ κατὰ κέρας
προσέβαλλεν· ὥστε ταχὺ ἰσχυρὰ φυγὴ ἐγένετο τοῖς
πολεμίοις.
- 27 Ὡς δὲ ἦσθετο Ἀρταγέρσης ἐν ἔργῳ ὄντα τὸν Κυ-
ρον, ἐπιτίθεται καὶ αὐτὸς κατὰ τὰ εὐώνυμα, προεῖς
τὰς καμήλους ὥσπερ Κύρος ἐκέλευσεν. οἱ δὲ ἵπποι
αὐτὰς ἐκ πάνυ πολλοῦ οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' οἱ μὲν
ἐκφρονες γιγνόμενοι ἔφευγον, οἱ δὲ ἐξήλλοντο, οἱ δ'
ἐνέπιπτον ἀλλήλοις. τοιαῦτα γὰρ πάσχουσιν ἵπποι
28 ὑπὸ καμήλων. ὁ δὲ Ἀρταγέρσης συντεταγμένους ἔχων
τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ ταρτατιομένοις ἐπέκειτο· καὶ τὰ ἄρ-
ματα δὲ κατὰ τὸ δεξιὸν καὶ τὸ εὐώνυμον ἅμα ἐνέβαλλε.
καὶ πολλοὶ μὲν τὰ ἄρματα φεύγοντες ὑπὸ τῶν κατὰ
κέρας ἐπομένων ἀπέθνησκον, πολλοὶ δὲ τούτους φεύ-
γοντες ὑπὸ τῶν ἀρμάτων ἠλίσκοντο.
- 29 Καὶ ὁ Ἀβραδάτας δὲ οὐκέτι ἔμελλεν, ἀλλ' ἀνα-
βοήσας, Ἄνδρες φίλοι, ἐπεσθε, ἐνίει οὐδὲν φειδόμενος

τῶν ἵππων, ἀλλ' ἰσχυρῶς ἐξαιμάτιων τῷ κέντρῳ^α
 συνεξώρμησαν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἄρμασιηλάται. καὶ τὰ
 μὲν ἄρματα ἔφρευγεν αὐτοὺς εὐθύς, τὰ μὲν καὶ ἀνα-
 λαβόντα τοὺς παραβάτας, τὰ δὲ καὶ ἀπολιπόντα. ὁ 30
 δὲ Ἀβραδάτας ἀντικρὺ διάπτων εἰς τὴν τῶν Αἰγυ-
 πτίων φάλαγγα ἐμβάλλει· συνεισέβαλον δὲ αὐτῷ καὶ
 οἱ ἐγγύτατα τεταγμένοι. πολλαχοῦ μὲν οὖν καὶ ἄλ-
 λοι δὴλον ὥς οὐκ ἔστιν ἰσχυροτέρα φάλαγξ ἢ ὅταν
 ἐκ φίλων συμμάχων ἠθροισμένη ᾖ, καὶ ἐν τούτῳ δὲ
 ἐδήλωσεν. οἱ μὲν γὰρ ἑταῖροί τε αὐτοῦ καὶ ὁμοιρά-
 πεζοὶ συνεισέβαλον· οἱ δ' ἄλλοι ἡνίοχοι ὥς εἶδον
 ὑπομένοντας πολλῷ σίφει τοὺς Αἰγυπτίους, ἐξέκλι-
 ναν κατὰ τὰ φεύγοντα ἄρματα καὶ τούτοις ἐφείπον-
 τό. οἱ δὲ ἀμφὶ Ἀβραδάταν ἥ μὲν ἐνέβαλλον, αἵτε οὐ 31
 δυναμένων διαχάσασθαι τῶν Αἰγυπτίων διὰ τὸ μέ-
 νειν τοὺς ἐνθεν καὶ ἐνθεν αὐτῶν, τοὺς μὲν ὀρθοὺς
 τῇ ὀρμῇ τῇ τῶν ἵππων παίοντες ἀνέτρεπον, τοὺς δὲ
 πίπτοντας κατηλόων καὶ αὐτοὺς καὶ ὅπλα καὶ ἵππους
 καὶ τροχοῖς. ὅτου δ' ἐπιλάβοιτο τὰ δρέπανα, πάντα
 βίᾳ διεκόπτετο καὶ ὅπλα καὶ σώματα. ἐν δὲ τῷ ἀδιη- 32
 γήτῳ τούτῳ ταραχῇ ὑπὸ τῶν παντοδαπῶν σωρευμά-
 των ἐξαλλομένων τῶν τροχῶν ἐκπίπτει ὁ Ἀβραδάτας
 καὶ ἄλλοι δὲ τῶν συνεισβαλόντων, καὶ οὗτοι μὲν ἐν-
 ταῦθα ἄνδρες ἀγαθοὶ γενόμενοι κατακόπησαν καὶ ἀπέ-
 θανον· οἱ δὲ Πέρσαι συνεπισπόμενοι, ἥ μὲν ὁ Ἀβρα-
 δάτας ἐνέβαλε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ταύτῃ ἐπεισπεσόντες
 τεταραγμένους ἐφόνευσαν, ἥ δὲ ἀπαθείς ἐγένοντο οἱ
 Αἰγύπτιοι, πολλοὶ δ' οὗτοι ἦσαν, ἐχώρουν ἐναντίοι
 τοῖς Πέρσαις.

Ἐνθα δὴ δεινὴ μάχη ἦν καὶ δοράτων καὶ ξυστῶν 33

- καὶ μαχαιρῶν· ἱπλεονέκτου· μέντοι οἱ Αἰγύπτιοι καὶ
 πλήθει καὶ τοῖς ὅπλοις. τὰ τε γὰρ δόρατα ἰσχυρὰ
 καὶ μακρὰ ἔτι καὶ νῦν ἔχουσιν, αἷ τε ἀσπίδες πολὺν
 μᾶλλον τῶν θωράκων καὶ τῶν γέρρων καὶ στεγά-
 ζουσι τὰ σώματα καὶ πρὸς τὸ ὠθεῖσθαι συνεργάζονται
 πρὸς τοῖς ὁμοῖς οὔσαι. συγκλείσαντες οὖν τὰς ἀσπί-
 34 δας ἐχώρουν καὶ ἐώθουν. οἱ δὲ Πέρσαι οὐκ ἐδύναν-
 το ἀντέχειν, ἅτε ἐν ἄκραις ταῖς χερσὶ τὰ γέρρα ἔχον-
 τες, ἀλλ' ἐπὶ πόδα ἀνεχάζοντο παίοντες καὶ παιόμενοι,
 ἕως ὑπὸ ταῖς μηχαναῖς ἐγένοντο. ἐπεὶ μέντοι ἐνταῦθα
 ἦλθον, ἐπαίοντο αὖθις οἱ Αἰγύπτιοι ἀπὸ τῶν πύργων·
 καὶ οἱ ἐπὶ πᾶσι δὲ οὐκ εἶων φεύγειν οὔτε τοὺς τοξότας
 οὔτε τοὺς ἀκοντιστάς, ἀλλ' ἀνατεταμένοι τὰς μαχαίρας
 35 ἠνάγκαζον καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν. ἦν δὲ πολὺς
 μὲν ἀνδρῶν φόνος, πολὺς δὲ κτύπος ὅπλων καὶ βελῶν
 παντοδαπῶν, πολλή δὲ βοή τῶν μὲν ἀνακαλούντων ἄλ-
 λήλους, τῶν δὲ παρακελευομένων, τῶν δὲ θεοὺς ἐπι-
 καλουμένων.
- 36 Ἐν δὲ τούτῳ Κῦρος διώκων τοὺς καθ' αὐτὸν πα-
 ραγίγνεται. ὥς δ' εἶδε τοὺς Πέρσας ἐκ τῆς χώρας
 ἐωσμένους, ἤλγησέ τε καὶ γνοὺς ὅτι οὐδαμῶς ἂν θᾶτ-
 τον σχοίη τοὺς πολεμίους τῆς εἰς τὸ πρόσθεν προό-
 δου ἢ εἰ εἰς τὸ ὀπισθεν περιελάσειεν αὐτῶν, παραγ-
 γείλας ἔπεσθαι τοῖς μεθ' αὐτοῦ περιήλανεν εἰς τὸ
 ὀπισθεν· καὶ εἰσπεσόντες παίουσιν ἀφορῶντας καὶ
 37 πολλοὺς κατακαίνουσιν. οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ὥς ἦσθοντο,
 ἐβρόων τε ὅτι ὀπισθεν οἱ πολέμοι καὶ ἐστρέφοντο
 ἐν ταῖς πληγαῖς. καὶ ἐνταῦθα δὴ φύρδην ἐμάχοντο
 καὶ πεζοὶ καὶ ἵππεῖς, πεπτωκῶς δὲ τις ὑπὸ τῷ Κῦ-
 ρου ἵππῳ καὶ πατούμενος παίει εἰς τὴν γαστέρα

τῇ μαχαίρᾳ τὸν ἵππον αὐτοῦ· ὁ δὲ ἵππος πληγείς σφα-
 δάζων ἀποσεύεται τὸν Κῦρον. ἔνθα δὴ ἔγνω ἄν τις 38
 ὅσου ἄξιον εἴη τὸ φιλεῖσθαι ἄρχοντα ὑπὸ τῶν περὶ
 αὐτόν· εὐθύς γὰρ ἀνεβόησάν τε πάντες καὶ προσπε-
 σόντες ἐμάχοντο, ἐώθουν, ἐωθοῦντο, ἔλαιον, ἐπαίοντο.
 καταπηδήσας δέ τις ἀπὸ τοῦ ἵππου τῶν τοῦ Κύρου
 ὑπηρετῶν ἀναβάλλει αὐτὸν ἐπὶ τὸν ἑαυτοῦ ἵππον.
 ὥς δ' ἀνέβη ὁ Κῦρος, κατεῖδε πάντοθεν ἤδη παιο- 39
 μένους τοὺς Αἰγυπτίους· καὶ γὰρ Ὑσιάσπας ἤδη πα-
 ρῆν σὺν τοῖς Περσῶν ἱππεῦσι καὶ Χρυσάντας. ἀλλὰ
 τούτους ἐμβάλλειν μὲν οὐκέτι εἶα εἰς τὴν φάλαγγα
 τῶν Αἰγυπτίων, ἔξωθεν δὲ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν
 ἐκέλευεν. ὥς δ' ἐγένετο περιελάνων παρὰ τὰς μη-
 χανάς, ἔδοξεν αὐτῷ ἀναβῆναι ἐπὶ τῶν πύργων τινὰ
 καὶ κατασκέπασθαι εἴ πῃ καὶ ἄλλο τι μένοι τῶν πο-
 λεμίων καὶ μάχοιτο. ἐπεὶ δὲ ἀνέβη, κατεῖδε μεστὸν 40
 τὸ πεδίον ἱππων, ἀνθρώπων, ἁρμάτων, φεγγόντων,
 διωκόντων, κρατούντων, κρατουμένων· μένον δ' οὐ-
 δαμοῦ οὐδὲν ἔτι ἐδόνατο κατιδεῖν· πλὴν τὸ τῶν Αἰγυ-
 πτίων· οὗτοι δὲ ἐπειδὴ ἠποροῦντο, πάντοθεν κύκλον
 ποιησάμενοι, ὥστε ὄρασθαι τὰ ὄπλα, ὑπὸ ταῖς ἀσπίσιν
 ἐκάθηντο· καὶ ἐποίουν μὲν οὐδὲν ἔτι, ἔπασχον δὲ πολ-
 λὰ καὶ δεινὰ.

Ἄγασθεις δὲ ὁ Κῦρος αὐτοὺς καὶ οἰκτεῖρων ὅτι 41
 ἀγαθοὶ ἄνδρες ὄντες ἀπώλλυντο, ἀνεχώρισε πάντας
 τοὺς περιμαχομένους καὶ μάχεσθαι οὐδένα ἔτι εἶα.
 πέμπει δὲ πρὸς αὐτοὺς κήρυκα ἑρωτῶν πότερα βού-
 λονται ἀπολέσθαι πάντες ὑπὲρ τῶν προδεδωκότων
 αὐτοὺς ἢ σωθῆναι ἄνδρες ἀγαθοὶ δοκοῦντες εἶναι. οἱ
 δ' ἀπεκρίναντο, Πῶς δ' ἂν ἡμεῖς σωθείημεν ἄνδρες

- 42 ἀγαθοὶ δοκοῦντες εἶναι ; ὁ δὲ Κῦρος πάλιν ἔλεγεν,
 "Οὐ ἡμεῖς ὑμᾶς ὀρῶμεν μόνους καὶ μένοντας καὶ μά-
 χεσθαι ἐθέλοντας. Ἄλλὰ τοῦντεῦθεν, ἔφασαν οἱ Αἰ-
 γύπτιοι, τί καλὸν ἂν ποιοῦντες σωθείημεν; καὶ ὁ
 Κῦρος αὖ πρὸς τοῦτο εἶπεν, [Εἰ τῶν τε συμμαχο-
 μένων μηδὲνα προδόντες σωθείητε] Τὰ τε ἅπλα παρα-
 δόντες φίλοι τε γενόμενοι τοῖς αἰρουμένοις ὑμᾶς σω-
 43 σαι, ἔξδὸν ἀπολέσαι. ἀκούσαντες ταῦτα ἐπήρουντο, "Ἦν
 δὲ γενώμενά σοι φίλοι, τί ἡμῖν ἀξιώσεις χρῆσθαι ;
 ἀπεκρίνατο ὁ Κῦρος Εὖ ποιεῖν καὶ εὖ πάσχειν. ἐπη-
 ρώτων πάλιν οἱ Αἰγύπτιοι Τίνα εὐεργεσίαν ; πρὸς
 τοῦτο εἶπεν ὁ Κῦρος, Μισθὸν μὲν ὑμῖν δοίην ἂν
 πλείονα ἢ νῦν ἐλαμβάνετε ὅσον ἂν χρόνον πόλεμος
 ἢ εἰρήνης δὲ γενομένης τῷ βουλομένῳ ὑμῶν μένειν
 παρ' ἐμοὶ χώραν τε δώσω καὶ πόλεις καὶ γυναῖκας
 44 καὶ οἰκέτας. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Αἰγύπτιοι τὸ μὲν
 ἐπὶ Κροῖσον συστρατεύειν ἀφελεῖν σφίσις ἐδεήθησαν·
 τοῦτ' ἄρ' ὅτι μόνον γινώσκεισθαι ἔφασαν· τὰ δ' ἄλλα
 45 συνομολογήσαντες ἔδοσαν πίστιν καὶ ἔλαβον. καὶ οἱ
 Αἰγύπτιοί τε οἱ καταμείναντες τότε ἔτι καὶ νῦν βασι-
 λεῖ πιστοὶ διαμένονσι, Κῦρός τε πόλεις αὐτοῖς ἔδωκε,
 τὰς μὲν ἄνω, αἱ ἔτι καὶ νῦν πόλεις Αἰγυπτίων κα-
 λοῦνται, Δάρισσαν δὲ καὶ Κυλλήνην παρὰ Κύμην πλη-
 σίον θαλάττης, ἃς ἔτι καὶ νῦν οἱ ἀπ' ἐκείνων ἔχουσι.
 ταῦτα δὲ διαπραξάμενος ὁ Κῦρος ἤδη σκοταῖος ἀνα-
 γαγὼν ἐστρατοπεδεύσατο ἐν Θυμβράροισι.
- 46 Ἐν δὲ τῇ μάχῃ τῶν πολεμίων Αἰγύπτιοι μόνοι
 ἠὲδοκίμησαν, τῶν δὲ σὺν Κύρῳ τὸ Περσῶν ἱππικὸν
 κράτιστον ἔδοξεν εἶναι· ὥστ' ἔτι καὶ νῦν διαμένει ἡ
 ὄπλις ἣν τότε ὁ Κῦρος τοῖς ἱππεῦσι κατεσκεύασεν.

ἡὺδοκίμησε δὲ ἰσχυρῶς καὶ τὰ δρεπανηφόρα ἄρματα· 47
 ὥστε καὶ τοῦτο ἔτι καὶ νῦν διαμένει τὸ πολεμιστήριον
 τῷ ἀεὶ βασιλεύοντι. αἱ μέντοι κάμηλοι ἐφόβουν μόνον 48
 τοὺς ἵππους, οὐ μέντοι κατέκαιον γὰρ οἱ ἐπ' αὐτῶν ἵπ-
 πεις, οὐδ' αὐτοὶ γὰρ ἀπέθνησκον ὑπὸ ἱππέων· οὐδεὶς γὰρ
 ἵππος ἐπέλαξε. καὶ χρήσιμον μὲν ἐδόκει εἶναι· ἀλλὰ 49
 γὰρ οὔτε τρέφειν οὐδεὶς ἐθέλει καλὸς καγαθὸς κάμη-
 λον ὥστ' ἐποχεῖσθαι οὔτε μελετᾷν ὥς πολεμήσων ἀπὸ
 τούτων. οὕτω δὲ ἀπολαβοῦσαι πάλιν τὸ ἐαυτῶν σχῆμα
 ἐν τοῖς σκευαφόροις διάγουσι.

Καὶ οἱ μὲν ἄμφι τὸν Κύρον δειπνοποιησάμενοι θ'.
 καὶ φυλακὰς καταστησάμενοι, ὥσπερ ἔδει, ἐκοιμήθη-
 σαν. Κροῖσος μέντοι εὐθὺς ἐπὶ Σάρδεων ἔφευγε σὺν
 τῷ σιρατεύματι· τὰ δ' ἄλλα φῦλα ἔποι ἐδύνατο προ-
 σωτάτω ἐν τῇ νυκτὶ τῆς ἐπ' οἶκον ὁδοῦ ἕκαστος ἀπε-
 χώρει. ἐπειδὴ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, εὐθὺς ἐπὶ Σάρδεις 2
 ἦγε Κύρος. ὥς δ' ἐγένετο πρὸς τῷ τείχει τῷ ἐν Σάρ-
 δεσι, τὰς τε μηχανὰς ἀνίστη ὥς προσβαλὼν πρὸς τὸ
 τεῖχος καὶ κλίμακας παρεσκευάζετο. ταῦτα δὲ ποιῶν 3
 κατὰ τὰ ἀποτομώτατα δοκοῦντα εἶναι τοῦ Σαρδια-
 νῶν ἐρύματος τῆς ἐπιούσης νυκτὸς ἀναβιβάζει Χαλ-
 δαίους τε καὶ Πέρσας. ἡγήσατο δ' αὐτοῖς ἀνὴρ Πέρ-
 σης δοῦλος γεγεννημένος τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει τινὸς
 φρουρῶν καὶ καταμεμαθηκὼς κατάβασιν εἰς τὸν πο-
 ταμὸν καὶ ἀνάβασιν τὴν αὐτήν. ὥς δ' ἐγένετο τοῦ- 4
 το δῆλον ὅτι εἶχετο τὰ ἄκρα, πάντες δὲ ἔφευγον οἱ
 Ἀνδοὶ ἀπὸ τῶν τειχῶν ἔποι ἐδύνατο ἕκαστος τῆς πό-
 λεως. Κύρος δὲ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ εἰσῆει εἰς τὴν πόλιν
 καὶ παρήγγειλεν ἐκ τῆς τάξεως μηδὲνα κινεῖσθαι. ὁ 5
 δὲ Κροῖσος κατακλεισάμενος ἐν τοῖς βασιλείοις Κύρον

- ἔβόα· ὁ δὲ Κῦρος τοῦ μὲν Κροΐσον φύλακας κατέλι-
 πεν, αὐτὸς δὲ ἀπαγαγὼν πρὸς τὴν ἐχομένην ἄκραν
 ὡς εἶδε τοὺς μὲν Πέρσας φυλάττοντας τὴν ἄκραν,
 ὥσπερ ἔδει, τὰ δὲ τῶν Χαλδαίων ὅπλα ἔρημα, κατε-
 δεδραμήκεσαν γὰρ ἀρπασόμενοι τὰ ἐκ τῶν οἰκιῶν,
 εὐθὺς συνεκάλεσεν αὐτῶν τοὺς ἄρχοντας καὶ εἶπεν
 6 αὐτοῖς ἀπιέναι ἐκ τοῦ στρατεύματος ὡς τάχιστα. Οὐ
 γὰρ ἄν, ἔφη, ἀνασχοίμην πλεονεκτοῦντας ὄρων τοὺς
 ἀτακτοῦντας. καὶ εὖ μὲν, ἔφη, ἐπίστασθε ὅτι παρε-
 σκευαζόμεν ἡμεῖς τοὺς ἐμοὶ συστρατευομένους
 πᾶσι Χαλδαίοις μακαριστοὺς ποιῆσαι· νῦν δ', ἔφη,
 μὴ θαυμάζετε ἢν τις καὶ ἀπιοῦσιν ὑμῖν κρείττων ἐν-
 7 τύχη. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ Χαλδαῖοι ἔδεισάν τε καὶ
 ἰκέτευον παύσασθαι ὀργιζόμενον καὶ τὰ χρήματα πάν-
 τα ἀποδώσειν ἔφασαν. ὁ δ' εἶπεν ὅτι οὐδὲν αὐτῶν
 δέοιτο. Ἄλλ' εἰ με, ἔφη, βούλεσθε παύσασθαι ἀχ-
 θόμενον, ἀπόδοτε πάντα ὅσα ἐλάβετε τοῖς διαφν-
 λάξασιν τὴν ἄκραν. ἢν γὰρ αἰσθωνται οἱ ἄλλοι στρα-
 τιῶται ὅτι πλεονεκτοῦσιν οἱ εὐτακτοὶ γενόμενοι, πάντα
 8 μοι καλῶς ἔξει. οἱ μὲν δὴ Χαλδαῖοι τοῦτως ἐποίησαν
 ὡς ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος· καὶ ἔλαβον οἱ πειθόμενοι
 πολλὰ καὶ παντοῖα χρήματα. ὁ δὲ Κῦρος καταστρατο-
 πεδεύσας τοὺς ἑαυτοῦ, ὅπου ἐδόκει ἐπιτηδειότατον εἶ-
 ναι τῆς πόλεως, μένειν ἐπὶ τοῖς ὅπλοις παρήγγειλε καὶ
 ἀριστοποιεῖσθαι.
- 9 Ταῦτα δὲ διαπραξάμενος ἀγαγεῖν ἐκέλευσεν αὐτῶν
 τὸν Κροΐσον. ὁ δὲ Κροΐσος ὡς εἶδε τὸν Κῦρον.
 Χαῖρε, ὦ δέσποτα, ἔφη· τοῦτο γὰρ ἢ τύχη καὶ ἔχει
 τὸ ἀπὸ τοῦδε δίδωσι σοὶ καὶ ἐμοὶ προσαγορεύειν.
- 10 Καὶ σύ γε, ἔφη, ὦ Κροΐσε, ἐπεὶ περ ἄνθρωποι γέ ἐσμεν

ἀμφοτέρω. ἀτάρ, ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἄρ' ἂν τί μοι ἐντε-
 λήσαις συμβουλευῆσαι; Καὶ βουλοίμην γ' ἂν, ἔφη, ὦ
 Κῦρε, ἀγαθόν τί σοι εὐρεῖν τοῦτο γὰρ ἂν οἶμαι ἀγα-
 θὸν καὶ μοι γενέσθαι. "Ακουσον τοίνυν, ἔφη, ὦ Κροῖσε" 11
 ἐγὼ γὰρ ὄρων τοὺς στρατιώτας πολλὰ πεπονηκότας
 καὶ πολλὰ κεκινδυνευκότας καὶ νῦν νομίζοντας πόλιν
 ἔχειν τὴν πλουσιωτάτην ἐν τῇ Ἀσίᾳ μετὰ Βαβυλῶνα,
 ἀξιῶ ὠφεληθῆναι τοὺς στρατιώτας. γιγνώσκω γάρ,
 ἔφη, ὅτι εἰ μὴ τινα καρπὸν λήψονται τῶν πόνων, οὐ
 δυνήσομαι αὐτοὺς πολὺν χρόνον πειθόμενους ἔχειν.
 διαρπάσαι μὲν οὖν αὐτοῖς ἐφεῖναι τὴν πόλιν οὐ βού-
 λομαι· τὴν τε γὰρ πόλιν νομίζω ἂν διαφθαρεῖναι, ἐν
 τε τῇ ἀρπαγῇ εὖ οἶδ' ὅτι οἱ πονηρότατοι πλεονεκτή-
 σαιαν ἂν. ἀκούσας ταῦτα ὁ Κροῖσος ἔλεξεν, "Ἄλλ' 12
 ἐμέ, ἔφη, ἔασον λέξαι πρὸς οὓς ἂν ἐγὼ Ἀνδῶν ἔλθω
 ὅτι διαπέπραγμαί παρὰ σοῦ μὴ ποιῆσαι ἀρπαγὴν μηδὲ
 εἶσαι ἀφανισθῆναι παῖδας καὶ γυναῖκας· ὑπεσχόμεν
 δέ σοι ἀντὶ τούτων ἢ μὴν παρ' ἐκόντων Ἀνδῶν
 ἔσεσθαι πᾶν ὅ,τι καλὸν καὶ ἀγαθὸν ἐστὶν ἐν Σάρδεσιν. 13
 ἦν γὰρ ταῦτα ἀκούσωσιν, οἶδ' ὅτι ἤξει σοι πᾶν ὅ,τι
 ἐστὶν ἐνθάδε καλὸν κτῆμα ἀνδρὶ καὶ γυναικί· καὶ
 ὁμοίως εἰς νέωτα πολλῶν καὶ καλῶν πάλιν σοι πλή-
 ρης ἢ πόλις ἔσται· ἦν δὲ διαρπάσης, καὶ αἱ τέχναι
 σοι, ὡς πηγὰς φασὶ τῶν καλῶν εἶναι, διεφθαρμέναι
 ἔσονται. ἐξέσται δέ σοι ἰδόντι ταῦτα ἐλθόντα ἔτι 14
 καὶ περὶ τῆς ἀρπαγῆς βουλευσασθαι. πρῶτον δ', ἔφη,
 ἐπὶ τοὺς ἑμοὺς θησαυροὺς πέμπε καὶ παραλαμβάνόν-
 των οἱ σοὶ φύλακες παρὰ τῶν ἑμῶν φυλάκων. ταῦτα
 μὲν δὴ ἅπαντα οὕτω συνήνεσε ποιεῖν ὁ Κῦρος ὥσπερ
 ἔλεξεν ὁ Κροῖσος.

- 15 Τάδε δέ μοι πάντως, ἔφη, ὦ Κροῖσε, λέξον πῶς
 σοι ἀποβέβηκε τὰ ἐκ τοῦ ἐν Δελφοῖς χρηστηρίου· σοί
 γὰρ δὴ λέγεται πάνυ γε τεθεραπεῦσθαι ὁ Ἀπόλλων
 16 καί σε πάντα ἐκείνῳ πεινόμενον πράττειν. Ἐβουλό-
 μην ἄν, ἔφη, ὦ Κῦρε, οὕτως ἔχειν· νῦν δὲ πάντα
 τᾶναντία εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πράττων προσηνέχθην τῷ
 Ἀπόλλωνι. Πῶς δέ; ἔφη ὁ Κῦρος· δίδασκε· πάνυ γὰρ
 17 παράδοξα λέγεις. Ὅτι πρῶτον μὲν, ἔφη, ἀμελήσας
 ἐρωτᾶν τὸν θεόν, εἴ τι ἐδεόμην, ἀπεπειρώμην αὐτοῦ
 εἰ δύναιτο ἀληθεύειν. τοῦτο δ', ἔφη, μὴ διτι θεός,
 ἀλλὰ καὶ ἄνθρωποι καλοὶ καγαθοί, ἐπειδὴν γνῶσιν
 18 ἀπιστούμενοι, οὐ φιλοῦσι τοὺς ἀπιστοῦντας. ἐπεὶ μὲν-
 τοι ἔγνω καὶ μάλ' ἄτοπα ἔμοῦ ποιοῦντος, καίπερ πρόσω
 19 Δελφῶν ἀπέχοντος, οὕτω δὴ πέμπω περὶ παίδων. ὁ
 δέ μοι τὸ μὲν πρῶτον οὐδ' ἀπεκρίνατο· ἐπεὶ δ' ἐγὼ
 πολλὰ μὲν πέμπων ἀναθήματα χρυσᾶ, πολλὰ δ' ἀρ-
 γυρᾶ, πάμπολλα δὲ θύων ἐξίλασάμην ποτὲ αὐτόν,
 ὥς ἐδόκουν, τότε δὴ μοι ἀποκρίνεται ἐρωτῶντι τί ἄν
 μοι ποιήσαντι παῖδες γένοιτο· ὁ δὲ εἶπεν ὅτι ἔσοιντο.
 20 καὶ ἐγένοντο μὲν, οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τοῦτο ἐψεύσατο,
 γενόμενοι δὲ οὐδὲν ὦντησαν. ὁ μὲν γὰρ κωφὸς ὢν
 διετέλει, ὁ δὲ ἄριστος γενόμενος ἐν ἡλικίᾳ τοῦ βίου
 ἀπώλετο. πιεζόμενος δὲ ταῖς περὶ τοὺς παῖδας συμ-
 φοραῖς πάλιν πέμπω καὶ ἐπερωτῶ τὸν θεὸν τί ἄν ποιῶν
 τὸν λοιπὸν βίον εὐδαιμονέστατα διατελέσαιμι· ὁ δέ μοι
 ἀπεκρίνατο·

Σαντιὸν γιγνώσκων εὐδαίμων, Κροῖσε, περάσεις.

- 21 ἐγὼ δ' ἀκούσας τὴν μαντείαν ἥσθη· ἐνόμιζον γὰρ
 τὸ ῥᾶστίον μοι αὐτὸν προστάξαντα τὴν εὐδαιμονίαν
 διδόναι. ἄλλους μὲν γὰρ γιγνώσκειν τοὺς μὲν οἶόν

τ' εἶναι τοὺς δ' οὐ· ἑαυτὸν δὲ ὅστις ἐστὶ πάντα τινὰ
 ἐνόμιζον ἀνθρώπον εἰδέναι. καὶ τὸν μετὰ ταῦτα δὴ 22
 χρόνον, ἕως μὲν εἶχον ἡσυχίαν, οὐδὲν ἐνεκάλουν με-
 τὰ τὸν τοῦ παιδὸς θάνατον ταῖς τύχαις· ἐπειδὴ δὲ
 ἀνεπείσθη ὑπὸ τοῦ Ἀσσυρίου ἐφ' ὑμᾶς στρατεύε-
 σθαι, εἰς πάντα κίνδυνον ἦλθον· ἐσώθη μέντοι
 οὐδὲν κακὸν λαβών. οὐκ αἰτιῶμαι δὲ οὐδὲ τάδε τὸν
 θεόν. ἐπεὶ γὰρ ἔγνω ἑμαυτὸν μὴ ἱκανὸν ὑμῖν μά-
 χεσθαι, ἀσφαλῶς σὺν τῷ θεῷ ἀπῆλθον καὶ αὐτὸς καὶ
 οἱ σὺν ἐμοί. νῦν δ' αὖ πάλιν ὑπὸ τε πλούτου τοῦ 23
 παρόντος διαθρυπτόμενος καὶ ὑπὸ τῶν δεομένων μου
 προσιάτην γενέσθαι καὶ ὑπὸ τῶν δώρων ὧν ἐδίδουσάν
 μοι καὶ ὑπ' ἀνθρώπων, οἱ με κολακεύοντες ἔλεγον
 ὡς εἰ ἐγὼ ἐθέλοιμι ἄρχειν, πάντες ἂν ἐμοὶ πείθοιντο
 καὶ μέγιστος ἂν εἶην ἀνθρώπων, ὑπὸ τοιούτων δὲ
 λόγων ἀναφυσώμενος, ὥς εἶλοντό με πάντες οἱ κύκλω
 βασιλεῖς προσιάτην τοῦ πολέμου, ὑπεδεξάμην τὴν
 στρατηγίαν, ὥς ἱκανὸς ὢν μέγιστος γενέσθαι, ἀγνοῶν
 ἄρα ἑμαυτόν, ὅτι σοὶ ἀντιπολεμεῖν ἱκανὸς ὤμην εἶναι, 24
 πρῶτον μὲν ἐκ θεῶν γεγονότι, ἔπειτα δὲ διὰ βασι-
 λέων πεφυκότι, ἔπειτα δ' ἐκ παιδὸς ἀρετὴν ἀσκοῦντι·
 τῶν δ' ἐμῶν προγόνων ἀκούω τὸν πρῶτον βασιλεύ-
 σατα ἅμα τε βασιλέα καὶ ἐλεύθερον γενέσθαι. ταῦτ'
 οὖν ἀγνοήσας δικαίως, ἔφη, ἔχω τὴν δίκην. ἀλλὰ 25
 νῦν δὴ, ἔφη, ὦ Κῦρε, γινώσκω μὲν ἑμαυτόν· σὺ δ',
 ἔφη, ἔτι δοκεῖς ἀληθεύειν τὸν Ἀπόλλω ὥς εὐδαί-
 μων ἔσομαι γινώσκων ἑμαυτόν; σὲ δὲ ἔρωτῶ διὰ τοῦ-
 το ὅτι ἄριστ' ἂν μοι δοκεῖς εἰκάσαι τοῦτο ἐν τῷ πα-
 ρόντι· καὶ γὰρ δύνασαι ποιῆσαι.

Καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, Βουλὴν μοι δὸς περὶ τούτου, 26

- ὦ Κροῖσε· ἐγὼ γάρ σου ἐννοῶν τὴν πρόσθεν εὐδαιμονίαν οἰκτεῖρω τέ σε καὶ ἀποδίδωμι ἤδη γυναικὰ τε ἔχειν ἣν εἶχες καὶ τὰς θυγατέρας, ἀκούω γάρ σοι εἶναι, καὶ τοὺς φίλους καὶ τοὺς θεράποντας καὶ τράπεζαν σὺν οἷαπερ ἔζῃτε· μάχας δέ σοι καὶ πολέμους
- 27 ἀφαιρῶ. Μὰ Δία μηδὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Κροῖστος, σὺ ἔμοι ἔτι βουλευόν ἀποκρίνασθαι περὶ τῆς ἐμῆς εὐδαιμονίας· ἐγὼ γὰρ ἤδη σοι λέγω, ἣν ταῦτά μοι ποιήσης ἃ λέγεις, ὅτι ἦν ἄλλοι τε μακαριωτάτην ἐνόμιζον εἶναι βιοτήν καὶ ἐγὼ συνεγίνωσκον αὐτοῖς, ταύτην
- 28 καὶ ἐγὼ νῦν ἔχων διάξω. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, Τίς δὴ ὁ ἔχων ταύτην τὴν μακαρίαν βιοτήν; Ἡ ἐμὴ γυνή, εἶπεν, ὦ Κῦρε· ἐκείνη γὰρ τῶν μὲν ἀγαθῶν καὶ τῶν μαλακῶν καὶ εὐφροσυνῶν πασῶν ἔμοι τὸ ἴσον μετεῖχε, φροντίδων δὲ ὅπως ταῦτα ἔσται καὶ πολέμου καὶ μάχης οὐ μετὴν αὐτῇ. οὕτω δὴ καὶ σὺ δοκεῖς ἐμὲ κατασκευάζειν ὥσπερ ἐγὼ ἦν ἐφίλουν μάλιστα ἀνθρώπων, ὥστε τῷ Ἀπόλλωνι ἄλλα μοι δοκῶ χαρι-
- 29 στήρια ὀφειλήσειν. ἀκούσας δ' ὁ Κῦρος τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐθαύμασε μὲν τὴν εὐθυμίαν, ἦγε δὲ τὸ λοιπὸν ὅποι καὶ αὐτὸς πορεύοιτο, εἴτε ἄρα καὶ χρήσιμόν τι νομίζων αὐτὸν εἶναι εἴτε καὶ ἀσφαλέστερον οὕτως ἡγούμενος.
- Υ'. Καὶ τότε μὲν οὕτως ἐκοιμήθησαν. τῇ δ' ὅστερ' αἰα καλέσας ὁ Κῦρος τοὺς φίλους καὶ τοὺς ἡγεμόνας τοῦ στρατεύματος, τοὺς μὲν αὐτῶν ἔταξε τοὺς θησαυροὺς παραλαμβάνειν, τοὺς δ' ἐκέλευσεν ὁπόσα παραδοίῃ Κροῖστος χρήματα, πρῶτον μὲν τοῖς θεοῖς ἐξελεῖν ὅποι ἂν οἱ μάγοι ἐξηγῶνται, ἔπειτα τὰλλα χρήματα παραδεχομένους ἐν ζυγάζτροις στήσαντας ἐφ'

ἀμαξῶν ἐπισκευάσαι καὶ διαλαχόντας τὰς ἀμάξας κο-
μίζειν ὅποιπερ ἂν αὐτοὶ πορεύωνται, ἵνα ὅπου καιρὸς
εἴη διαλαμβάνοιεν ἕκαστοι τὰ ἄξια. οἱ μὲν δὴ ταῦτ' 2
ἐποιοῦν.

Ὁ δὲ Κύρος καλέσας τινὰς τῶν παρόντων ὑπηρε-
τῶν, Εἰπατέ μοι, ἔφη, ἐώρακέ τις ὑμῶν Ἀβραδάταν ;
θαυμάζω γάρ, ἔφη, ὅτι πρόσθεν θαμίζων ἐφ' ἡμᾶς
νῦν οὐδαμοῦ φαίνεται. τῶν οὖν ὑπηρετῶν τις ἀπε- 3
κρίνατο ὅτι Ὡ δέσποτα, οὐ ζῇ, ἀλλ' ἐν τῇ μάχῃ ἀπέ-
θανεν ἐμβαλὼν τὸ ἄρμα εἰς τοὺς Αἰγυπτίους· οἱ δ'
ἄλλοι πλήν τῶν ἐταίρων αὐτοῦ ἐξέκλιναν, ὥς φασιν,
ἐπεὶ τὸ στίφος εἶδον τὸ τῶν Αἰγυπτίων. καὶ νῦν γε 4
ἔφη, λέγεται αὐτοῦ ἡ γυνὴ ἀνελομένη τὸν νεκρὸν καὶ
ἐνθεμένη εἰς τὴν ἀρμάμαξαν, ἐν ἣπερ αὐτὴ ὤχεϊτο,
προσκεκομικέναι αὐτὸν ἐνθάδε ποι πρὸς τὸν Πακτω-
λὸν ποταμόν. καὶ τοὺς μὲν εὐνούχους καὶ τοὺς θερά- 5
ποντας αὐτοῦ δρύττειν φασὶν ἐπὶ λόφου τινὸς θήκην
τῷ τελευτήσαντι· τὴν δὲ γυναῖκα λέγουσιν ὥς κάθηται
χαμαὶ κεκοσμηκυῖα οἷς εἶχε τὸν ἄνδρα, τὴν κεφαλὴν
αὐτοῦ ἔχουσα ἐπὶ τοῖς γόνασι. ταῦτα ἀκούσας ὁ Κύ- 6
ρος ἐπαῖσατο ἄρα τὸν μηρόν καὶ εὐνὸς ἀναπηδήσας ἐπὶ
τὸν ἵππον λαβὼν χιλίους ἱππέας ἤλαυνεν ἐπὶ τὸ πάθος.
Γαδάταν δὲ καὶ Γωβρύαν ἐκέλευσεν ὅ,τι δύναιντο λα- 7
βόντας καλὸν κόσμημα ἀνδρὶ φίλῳ καὶ ἀγαθῷ τετελευ-
τηκότι μεταδιώκειν· καὶ ὅστις εἶχε τὰς ἐπομένας ἀγέλας,
καὶ βοῦς καὶ ἵππους εἶπε τούτῳ καὶ ἅμα πρόβατα πολλὰ
ἐλαύνειν ὅπου ἂν αὐτὸν πυνθάνηται ὄντα, ὥς ἐπισφα-
γεῖη τῷ Ἀβραδάτῃ.

Ἐπεὶ δὲ εἶδε τὴν γυναῖκα χαμαὶ καθημένην καὶ 8
τὸν νεκρὸν κείμενον, ἐδάκρυσέ τε ἐπὶ τῷ πάθει καὶ
ΞΕΝΟΦ. ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑ

- εἶπε, Φεῦ, ὦ ἀγαθὴ καὶ πιστὴ ψυχὴ, οἷχε δὴ ἀπολι-
 πὼν ἡμᾶς ; καὶ ἅμα ἐδεξιούτο αὐτὸν καὶ ἡ χεὶρ τοῦ
 νεκροῦ ἐπηκολούθησεν· ἀπεκέκοπτο γὰρ κοπίδι ὑπὸ
 9 τῶν Αἰγυπτίων. ὁ δὲ ἰδὼν πολὺν ἔτι μᾶλλον ἥλγησε·
 καὶ ἡ γυνὴ δὲ ἀνωδύρετο καὶ δεξαμένη δὴ παρὰ τοῦ
 Κύρου ἐφίλησέ τε τὴν χεῖρα καὶ πάλιν ὥς οἷόν τ' ἦν
 10 προσήρμωσε, καὶ εἶπε, Καὶ τᾶλλα τοι, ὦ Κῦρε, οὕτως
 ἔχει· ἀλλὰ τί δεῖ σε ὄραν ; καὶ ταῦτα, ἔφη, οἶδ' ὅτι
 δι' ἐμὲ οὐχ ἥκιστα ἔπαθεν, ἴσως δὲ καὶ διὰ σέ, ὦ
 Κῦρε, οὐδὲν ἦτιον. ἐγὼ τε γὰρ ἡ μῶρα πολλὰ διε-
 κελενόμην αὐτῷ οὕτω ποιεῖν, ὅπως σοι φίλος ἄξιος
 γενήσοιτο· αὐτὸς τε οἶδ' ὅτι οὗτος οὐ τοῦτο ἐνε-
 νόει ὅ,τι πείσοιτο, ἀλλὰ τί ἂν σοι ποιήσας χαρίσαιτο.
 καὶ γὰρ οὖν, ἔφη, αὐτὸς μὲν ἀμέμπτως τετελεύτηκεν,
 11 ἐγὼ δ' ἡ παρακελευσμένη ζῶσα παρακάθημαι. καὶ ὁ
 Κῦρος χρόνον μὲν τινα σιωπῇ κατεδάκρυσεν, ἔπειτα
 δὲ ἐφθέγγετο, Ἄλλ' οὗτος μὲν δὴ, ὦ γύναι, ἔχει τὸ
 κάλλιστον τέλος· νικῶν γὰρ τετελεύτηκε· σὺ δὲ λα-
 βοῦσα τοῖσδε ἐπικόσμει αὐτὸν τοῖς παρ' ἑμοῦ παρῇν
 δὲ ὁ Γωβρύας καὶ ὁ Γαδάτας πολὺν καὶ καλὸν κό-
 σμον φέροντες· ἔπειτα δ', ἔφη, ἴσθι ὅτι οὐδὲ τᾶλλα
 ἄτιμος ἔσται, ἀλλὰ καὶ τὸ μνημα πολλοὶ χάσουσιν
 ἀξίως ἡμῶν καὶ ἐπισφαγήσεται αὐτῷ ὅσα εἰκὸς ἀνδρὶ
 12 ἀγαθῷ. καὶ σὺ δ', ἔφη, οὐκ ἔρημος ἔσει, ἀλλ' ἐγὼ
 σε καὶ σωφροσύνης ἕνεκα καὶ πάσης ἀρετῆς καὶ τᾶλλα
 τιμήσω καὶ συστήσω ὅστις ἀποκομιεῖ σε ὅποι ἂν αὐτὴ
 ἐθέλῃς· μόνον, ἔφη, δήλωσον πρὸς ἐμὲ πρὸς ὄντινα
 13 χρῆζεις κομισθῆναι. καὶ ἡ Πάνθεια εἶπεν, Ἄλλὰ θάρ-
 ρει, ἔφη, ὦ Κῦρε, σὺ μὴ σε κρύψω πρὸς ὄντινα βού-
 14 λομαι ἀφικέσθαι. ὁ μὲν δὴ ταῦτ' εἰπὼν ἀπήει, κατ-

οικτεῖρων τὴν τε γυναῖκα οἷου ἀνδρὸς στέροιτο καὶ τὸν ἄνδρα οἷαν γυναῖκα καταλιπὼν οὐκέτ' ὄψοιτο. ἡ δὲ γυνὴ τοὺς μὲν εὐνούχους ἐκέλευσεν ἀποσιῆναι, ἕως ἂν, ἔφη, τόνδ' ἐγὼ ὀδύρωμαι ὥς βούλομαι· τῇ δὲ τροφῷ εἶπε παραμένειν, καὶ ἐπέταξεν αὐτῇ, ἐπειδὴν ἰποθῆναι, περικαλύψαι αὐτήν τε καὶ τὸν ἄνδρα ἐν ἱματίῳ. ἡ δὲ τροφὸς πολλὰ ἱκετεύουσα μὴ ποιεῖν τοῦτο, ἐπεὶ οὐδὲν ἦνυτε καὶ χαλεπαίνουσας ἐώρα, ἐκάθητο κλάουσα. ἡ δὲ ἀκινάκην πάλαι παρεσκευασμένον σπασσάμενη σφάττει ἑαυτὴν καὶ ἐπιθεῖσα ἐπὶ τὰ στήθια τοῦ ἀνδρὸς τὴν ἑαυτῆς κεφαλὴν ἀπέθνησκεν. ἡ δὲ τροφὸς ἀνωλοφύρατό τε καὶ περιεκάλυπτεν ἄμφω ὥσπερ ἡ Πάνθεια ἐπέστειλεν. ὁ δὲ Κῦρος ὥς ἦσθητο 15 τὸ ἔργον τῆς γυναικὸς, ἐκπλαγεὶς ἵεται, εἴ τι δύναιτο βοηθῆσαι. οἱ δὲ εὐνούχοι ἰδόντες τὸ γεγενημένον, τρεῖς ὄντες σπασάμενοι κἀκείνοι τοὺς ἀκινάκας ἀποσφάττονται οὐπερ ἔταξεν αὐτοὺς ἐσθηκότες. [καὶ νῦν τὸ μνημα μέχρι τοῦ νῦν τῶν εὐνούχων κεχῶσθαι λέγεται καὶ ἐπὶ μὲν τῇ ἄνω στήλῃ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς ἐπιγεγράφθαι φασὶ τὰ ὀνόματα, Σύρια γράμματα, κάτω δὲ εἶναι τρεῖς λέγουσι στήλας καὶ ἐπιγεγράφθαι ΣΚΗΠΤΟΥΧΩΝ.] ὁ δὲ Κῦρος ὥς ἐπλη- 16 σίασε τῷ πάνθει ἀγασθῆναι τε τὴν γυναῖκα καὶ κατολοφύρῳστος ἀπῆει· καὶ τούτων μὲν ἡ εἰκὸς ἐπεμελήθη ὥς τύχοιεν πάντων τῶν καλῶν, καὶ τὸ μνημα ὑπερμέγεθες ἐχῶσθη, ὥς φασιν.

Ἐκ δὲ τούτων στασιάζοντες οἱ Κᾶρες καὶ πολε- δ'.
μοῦντες πρὸς ἀλλήλους, ἅτε τὰς οἰκήσεις ἔχοντες ἐν
ἐχυροῖς χωρίοις, ἐκάτεροι ἐπεκαλοῦντο τὸν Κῦρον.
ὁ δὲ Κῦρος αὐτὸς μὲν μένων ἐν Σάρδεσι μηχανὰς

- ἐποιεῖτο καὶ κριούς, ὥς τῶν μὴ πειθομένων ἐρείφων
τὰ τεῖχη, Ἀδούσιον δὲ ἄνδρα Πέρσῃν καὶ τὰλλα οὐκ
ἄφρονα οὐδ' ἀπόλεμον, καὶ πάνυ δὴ εὐχαριν, πέμπει
ἐπὶ τὴν Καρίαν, στρατεύμα δούς· καὶ Κίλικες δὲ καὶ
- 2 Κύπριοι πάνυ προθύμως αὐτῷ συνεστράτευσαν. ὧν
ἐνεκα οὐδ' ἐπεμψε πώποτε Πέρσῃν σατράπην οὔτε
Κιλικῶν οὔτε Κυπρίων, ἀλλ' ἤρκουν αὐτῷ αἰεὶ οἱ
ἐπιχώριοι βασιλεύοντες· δασμὸν μέντοι ἐλάμβανε καὶ
- 3 στρατιᾶς ὅποτε δέοιτο ἐπήγγελλεν αὐτοῖς. ὁ δὲ Ἀδού-
σιος ἄγων τὸ στρατεύμα ἐπὶ τὴν Καρίαν ἦλθε, καὶ
ἀπ' ἀμφοτέρων τῶν Καρῶν παρήσαν πρὸς αὐτὸν
ἔτιμοι ὄντες δέχεσθαι εἰς τὰ τεῖχη ἐπὶ κακῷ τῶν
ἀντιστασιαζόντων· ὁ δὲ Ἀδούσιος πρὸς ἀμφοτέρους
ταῦτά ἐποίει· δικαιότερά τε ἔφη λέγειν τούτους ὅπο-
τέροις διαλέγοιτο, λαθεῖν τε ἔφη δεῖν τοὺς ἐναντίους
φίλους σφᾶς γενομένους, ὥς δὴ οὕτως ἂν μᾶλλον
ἐπιπεσὼν ἀπαρασκευοῖς τοῖς ἐναντίοις. πιστὰ δ' ἤξιον
γενέσθαι, καὶ τοὺς μὲν Κᾶρας ὁμόσαι ἀδόλως τε δέ-
ξεσθαι εἰς τὰ τεῖχη σφᾶς καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῷ Κύρῳ
καὶ Περσῶν· αὐτὸς δὲ ὁμόσαι θέλειν ἀδόλως εἰσιέναι
- 4 εἰς τὰ τεῖχη καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῶν δεχομένων. ταῦτα
δὲ ποιήσας ἀμφοτέροις λάθρα ἑκατέρων νύκτια συν-
έθετο τὴν αὐτήν, καὶ ἐν ταύτῃ εἰσήλασέ τε εἰς τὰ τεῖχη
καὶ παρέλαβε τὰ ἐρύματα ἀμφοτέρων. ἅμα δὲ τῇ
ἡμέρᾳ καθεζόμενος εἰς τὸ μέσον σὺν τῇ στρατιᾷ ἐκά-
λεσεν ἑκατέρων τοὺς ἐπικαιρίους. οἱ δὲ ἰδόντες ἀλ-
λήλους ἠχθίσθησαν, νομίζοντες ἐξηπατησθαι ἀμφο-
5 τεροι. ὁ μὲντοι Ἀδούσιος ἔλεξε τοιάδε· Ἐγὼ ὑμῖν,
ὦ ἄνδρες, ὤμοσα ἀδόλως εἰσιέναι εἰς τὰ τεῖχη καὶ
ἐπ' ἀγαθῷ τῶν δεχομένων. εἰ μὲν οὖν ἀπολῶ ὅπο-

τέρονς ὑμῶν, νομίζω ἐπὶ κακῷ εἰσεληλυθέναι Καρῶν·
 ἦν δὲ εἰρήνην ὑμῖν ποιήσω καὶ ἀσφάλειαν ἐργάζεσθαι
 ἀμφοτέροις τὴν γῆν, νομίζω ὑμῖν ἐπ' ἀγαθῷ παρεῖναι.
 νῦν οὖν χρὴ ἀπὸ τῆσδε τῆς ἡμέρας ἐπιμίγνυσθαι τε
 ἀλλήλοις φιλικῶς, ἐργάζεσθαι τε τὴν γῆν ἀδεῶς, δι-
 δόναι τε τέκνα καὶ λαμβάνειν παρ' ἀλλήλων. ἦν δὲ
 παρὰ ταῦτα ἀδικεῖν τις ἐπιχειρῇ, τοῦτοις Κύρος τε
 καὶ ἡμεῖς πολέμιοι ἐσόμεθα. ἐκ τούτου πύλαι μὲν 6
 ἀνεωγμέναι ἦσαν τῶν τειχῶν, μεσταὶ δὲ αἱ ὁδοὶ πο-
 ρευομένων παρ' ἀλλήλους, μεστοὶ δὲ οἱ χῶροι ἐργα-
 ζομένων· ἐορτὰς δὲ κοινῇ ἤγον, εἰρήνης δὲ καὶ εὖ-
 φροσύνης πάντα πλέα ἦν. ἐν δὲ τούτῳ ἤκον παρὰ 7
 Κύρου ἐρωτῶντες εἴ τι στρατιᾶς προσδέοιτο ἢ μηχα-
 νημάτων· ὁ δὲ Ἀδούσιος ἀπεκρίνατο ὅτι καὶ τῇ πα-
 ρούσῃ ἐξείη ἄλλοσε χρῆσθαι στρατιᾷ· καὶ ἅμα ταῦτα
 λέγων ἀπῆγε τὸ στράτευμα, φρουροὺς ἐν ταῖς ἄκραις
 καταλιπών. οἱ δὲ Κᾶρες ἰκέτευον μένειν αὐτόν· ἐπεὶ
 δὲ οὐκ ἤθελε, προσέπεμψαν πρὸς Κύρον δεόμενοι πέμ-
 ψαι Ἀδούσιον σφίσι πατέρα.

Ὁ δὲ Κύρος ἐν τούτῳ ἀπεστέλλει Ὑστάσπαν στρα- 8
 τευμα ἄγοντα ἐπὶ Φρυγίαν τὴν περὶ Ἑλλήσποντον.
 ἐπεὶ δ' ἦκεν ὁ Ἀδούσιος, μετὰγειν αὐτὸν ἐκέλευσεν
 ἥπερ ὁ Ὑστάσπας προῶχετο, ὅπως μᾶλλον πείθονται
 τῷ Ὑστάσπᾳ, ἀκούσαντες ἄλλο στράτευμα προσιόν. οἱ 9
 μὲν οὖν Ἕλληνες οἱ ἐπὶ θαλάττῃ οἰκοῦντες πολλὰ
 δῶρα δόντες διεπράξαντο ὥστε εἰς μὲν τὰ τεῖχη βαρ-
 βάρους μὴ δέχεσθαι, δασμὸν δὲ ἀποφέρειν καὶ στρα-
 τεύειν ὅποι Κύρος ἐπαγγέλλοι. ὁ δὲ τῶν Φρυγῶν 10
 βασιλεὺς παρεσκευάζετο μὲν ὥς καθέξων τὰ ἐρυμνά
 καὶ οὐ πεισόμενος καὶ παρήγγελλεν οὕτως· ἐπεὶ δὲ

- ἀφίσταντο αὐτοῦ οἱ ὑπαρχοὶ καὶ ἔρημος ἐγίγνετο, τε-
 λευτῶν εἰς χεῖρας ἦλθεν Ὑστιάσπα ἐπὶ τῇ Κύρου δίκη.
 καὶ ὁ Ὑστιάσπας καταλιπὼν ἐν ταῖς ἀκραῖς ἰσχυρὰς
 Περσῶν φρουρὰς ἀπῆει ἄγων σὺν τοῖς ἑαυτοῦ καὶ
 11 Φρυγῶν πολλοὺς ἰππείας καὶ πελταστάς. ὁ δὲ Κύρος
 ἐπέστελλεν Ἀδουσίῳ συμμίζαντα πρὸς Ὑστιάσπαν τοὺς
 μὲν ἐλομένους Φρυγῶν τὰ σφέτερα σὺν τοῖς ὅπλοις ἄ-
 γειν, τοὺς δὲ ἐπιθυμήσαντας πολεμεῖν τούτων ἀφελομέ-
 νους τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὅπλα σφενδόνας ἔχοντας πάν-
 τας κελεύειν ἐπεσθαι.
- 12 Οὗτοι μὲν δὴ ταῦτ' ἐποιοῦν. Κύρος δὲ ὥρματο
 ἐκ Σάρδεων, φρουρὰν μὲν πεζὴν καταλιπὼν πολλήν
 ἐν Σάρδεσι, Κροῖσον δὲ ἔχων, ἄγων δὲ πολλὰς ἀμά-
 ξας πολλῶν καὶ παντοδαπῶν χρημάτων. ἦκε δὲ καὶ
 ὁ Κροῖσος γεγραμμένα ἔχων ἀκριβῶς ὅσα ἐν ἐκάστῃ
 ἦν τῇ ἀμάξῃ· καὶ δίδους τῷ Κύρῳ τὰ γράμματα εἶπε,
 Ταῦτ', ἔφη, ἔχων, ὦ Κύρε, εἴσει τὸν τέ σοι ὀρθῶς.
- 13 ἀποδιδόντα ἂ ἄγει καὶ τὸν μῆ. καὶ ὁ Κύρος ἔλεξεν,
 Ἀλλὰ σὺ μὲν καλῶς ποιεῖς, ὦ Κροῖσε, πρόνοῶν· ἔμοι-
 γε μὲν τοι ἄξουσι τὰ χρήματα οἷπερ καὶ ἔχειν αὐτὰ
 ἄξιοί εἰσιν· ὥστε ἦν τι καὶ κλέψωσι, τῶν ἑαυτῶν
 κλέψονται. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων ἔδωκε τὰ γράμματα
 τοῖς φίλοις καὶ τοῖς ἄρχουσιν, ὅπως εἰδεῖεν τῶν ἐπι-
- 14 τρώπων οἳ τε σᾶ αὐτοῖς ἀποδιδόειν οἳ τε μῆ. ἦγε
 δὲ καὶ Ἀνδῶν οὗς μὲν ἐώρα καλλωπιζομένους καὶ
 ὅπλοις καὶ ἵπποις καὶ ἄρμασι καὶ πάντα πειρωμένους
 ποιεῖν, ὅτι ὄντο αὐτῷ χαριεῖσθαι, τούτους μὲν σὺν
 τοῖς ὅπλοις· οὗς δὲ ἐώρα ἀχαρίτως ἐπομένους, τοὺς
 μὲν, ἵππους αὐτῶν παρέδωκε Πέρσαις τοῖς πρώτοις
 συστρατενομένοις, τὰ δὲ ὅπλα κατέκαυσε· σφενδόνας

δὲ καὶ τούτους ἠνάγκασεν ἔχοντας ἔπεσθαι· καὶ πάν- 15
 τας δὲ τοὺς ἀόπλους τῶν ὑποχειρίων γενομένων σφεν-
 δονᾶν ἠνάγκαζε μελειᾶν, νομίζων τοῦτο τὸ ὄπλον
 δουλικώτατον εἶναι· σὺν μὲν γὰρ ἄλλῃ δυνάμει μάλα
 ἔστιν ἔνθα ἰσχυρῶς ὠφελοῦσι σφενδονῆται παρόντες,
 αὐτοὶ δὲ καθ' αὐτοὺς οὐδ' ἂν οἱ πάντες σφενδονῇ-
 ται μείνειαν πάνυ ὀλίγους ὁμόσε ἰόντας σὺν ὅπλοις
 ἀγχεμάχοις.

Προῖδὼν δὲ τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνος κατεστρέψατο μὲν 16
 Φρύγας τοὺς ἐν τῇ μεγάλῃ Φρυγίᾳ, κατεστρέψατο δὲ
 Καππαδόκας, ὑποχειρίους δ' ἐποίησατο Ἀραβίους. ἐξ-
 ώπλισε δὲ ἀπὸ πάντων τούτων Περσῶν μὲν ἱππέας οὐ
 μείων τετρακισμυρίους, πολλοὺς δὲ ἵππους τῶν αἰχμα-
 λώτων καὶ πᾶσι τοῖς συμμάχοις διέδωκε· καὶ πρὸς
 Βαβυλῶνα ἀφίκετο παμπόλλους μὲν ἱππέας ἔχων, παμ-
 πόλλους δὲ τοξότας καὶ ἀκοντιστάς, σφενδονήτας δὲ
 ἀναριθμήτους.

Ἐπεὶ δὲ πρὸς Βαβυλῶνι ἦν ὁ Κῦρος, περιέστησε ε'.
 μὲν πᾶν τὸ στράτευμα περὶ τὴν πόλιν, ἔπειτα αὐτὸς
 περιήλανε τὴν πόλιν σὺν τοῖς φίλοις τε καὶ ἐπικαι-
 ρίοις τῶν συμμάχων. ἔπει δὲ κατενέασατο τὰ τεῖχη, 2
 ἀπάγειν παρικοενάσατο τὴν στρατιὰν ἀπὸ τῆς πόλεως·
 ἐξελθὼν δὲ τις αὐτόμολος εἶπεν ὅτι ἐπιτίθεσθαι μέλ-
 λουσιν αὐτῷ, ὁπότε ἀπάγοι τὸ στράτευμα· καταθεωμέ-
 νοις γάρ, ἔφη, αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ τείχους ἀσθενῆς ἐδό-
 κει εἶναι ἢ φάλαγξ· καὶ οὐδὲν θαυμασιὸν ἦν οὕτως
 ἔχειν· περὶ γὰρ πολὺν τεῖχος κυκλουμένοις ἀνάγκη ἦν
 ἐπ' ὀλίγων τὸ βάθος γενέσθαι τὴν φάλαγγα. ἀκού- 3
 σας οὖν ὁ Κῦρος ταῦτα, σίās κατὰ μέσον τῆς αὐτοῦ
 στρατιᾶς σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν παρήγγειλεν ἀπὸ τοῦ

- ἄκρου ἐκατέρωθεν τοὺς ὀπλίτας ἀναπτύσσοντας τὴν
 φάλαγγα ἀπιέναι παρὰ τὸ ἐσθηκὸς τοῦ στρατεύματος,
 ἕως γένοιτο ἐκατέρωθεν τὸ ἄκρον κατ' αὐτὸν καὶ
 4 κατὰ τὸ μέσον. οὕτως οὖν ποιοῦντων οἳ τε μένοντες
 εὐθύς θαρραλεώτεροι ἐγίγνοντο ἐπὶ διπλασίων τὸ βιά-
 θος γιγνόμενοι, οἳ τ' ἀπιόντες ὥσαύτως θαρραλεώτε-
 ροί· εὐθύς γάρ οἱ μένοντες <ἀντ'> αὐτῶν πρὸς τοὺς
 πολεμίους ἐγίγνοντο. ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι ἐκατέρωθεν
 συνῆσαν τὰ ἄκρα, ἔστησαν ἰσχυρότεροι γεγενημένοι,
 οἳ τε ἀπεληλυθότες διὰ τοὺς ἔμπροσθεν, οἳ τ' ἔμπρο-
 5 σθεν διὰ τοὺς ὀπισθεν προσγεγενημένους. ἀναπτυ-
 χθείσης δ' οὕτω τῆς φάλαγγος ἀνάγκη τοὺς πρῶτους
 ἀρίστους εἶναι καὶ τοὺς τελευταίους, ἐν μέσῳ δὲ τοὺς
 κακίστους τετάχθαι· ἢ δ' οὕτως ἔχουσα τάξις καὶ
 πρὸς τὸ μάχεσθαι ἐδόκει εὖ παρεσκευάσθαι καὶ πρὸς
 τὸ μὴ φεύγειν. καὶ οἱ ἵππεῖς δὲ καὶ οἱ γυμνήτες οἱ
 ἀπὸ τῶν κεράτων ἀεὶ ἐγγύτερον ἐγίγνοντο τοῦ ἄρχον-
 τος τοσοῦτ' ὅσῳ ἢ φάλαγξ βραχυτέρα ἐγίγνετο ἀνα-
 6 διπλουμένη. ἐπεὶ δὲ οὕτω συνεσπειράθησαν, ἀπῆσαν,
 ἕως μὲν ἐξικνεῖτο τὰ βέλη ἀπὸ τοῦ τείχους, ἐπὶ πόδα·
 ἐπεὶ δὲ ἔξω βελῶν ἐγένοντο, στραφέντες, καὶ τὸ μὲν
 πρῶτον ὀλίγα βήματα προϊόντες μετεβάλλοντο ἐπ' ἀσπί-
 दा καὶ ἴσταντο πρὸς τὸ τεῖχος βλέποντες· ὅσῳ δὲ προ-
 σωτέρω ἐγίγνοντο, τόσῳ δὲ μακρότερον μετεβάλλοντο·
 ἐπεὶ δ' ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἐδόκουν εἶναι, συεῖρον ἀπιόντες,
 ἔοι' ἐπὶ ταῖς σκηναῖς ἐγένοντο.
- 7 Ἐπεὶ δὲ κατεστρατοπεδεύσαντο, συνεκάλεσεν ὁ
 Κῦρος τοὺς ἐπικαιρίους καὶ ἔλεξεν, Ἄνδρες σύμμοχοι,
 τευθεάμεθα μὲν κύκλῳ τὴν πόλιν· ἐγὼ δὲ ὅπως μὲν
 ἂν τις τείχη οὕτως ἰσχυρὰ καὶ ὑψηλὰ προσμαχόμενος

ἔλοι οὐκ ἔνοράν μοι δοκῶ· ὅσῳ δὲ πλείους ἄνθρωποι
 ἐν τῇ πόλει εἰσίν, ἐπείπερ οὐ μάχονται ἐξιόντες, το-
 σοῦτῳ ἂν θᾶπτον λιμῶ αὐτοὺς ἡγοῦμαι ἀλῶναι. εἰ
 μή τιν' οὖν ἄλλον τρόπον ἔχετε λέγειν, τούτῳ πολιορ-
 κητέον φημὶ εἶναι τοὺς ἄνδρας. καὶ ὁ Χρυσάντιος 8
 εἶπεν, Ὁ δὲ ποταμός, ἔφη, οὗτος οὐ διὰ μέσης τῆς
 πόλεως ρεῖ πλάτος ἔχων πλεῖον ἢ ἐπὶ δύο στάδια;
 Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Γωβρύας, καὶ βάθος γ' ὥς οὐδ'
 ἂν δύο ἄνδρες ὁ ἕτερος ἐπὶ τοῦ ἑτέρου ἐσθηκῶς τοῦ
 ὕδατος ὑπερέχοιεν ὥστε τῷ ποταμῷ ἔτι ἰσχυροτέρα
 ἐστὶν ἡ πόλις ἢ τοῖς τείχεσι. καὶ ὁ Κῦρος, Ταῦτα 9
 μέν, ἔφη, ὦ Χρυσάντια, ἐῷμεν ὅσα κρείττω ἐστὶ τῆς
 ἡμετέρας δυνάμεως· διαμετρησαμένους δὲ χρή ὥς τά-
 χιστα τὸ μέρος ἐκάστου· ἡμῶν ὀρύττειν τάφρον ὥς
 πλατυτάτην καὶ βαθυτάτην, ὅπως ὅτι ἐλαχίστων ἡμῶν
 τῶν φυλάκων δέη. οὕτω δὲ κύκλῳ διαμετρήσας περὶ 10
 τὸ τεῖχος, ἀπολιπὼν ὅσον τύρσεσι μεγάλαις ἀπὸ τοῦ
 ποταμοῦ, ὠρύττειν ἐνθεν καὶ ἐνθεν τοῦ τείχους τάφρον
 ὑπερμεγέθη, καὶ τὴν γῆν ἀνέβαλλον πρὸς ἑαυτούς.
 καὶ πρῶτον μὲν πύργους ἐπὶ τῷ ποταμῷ ὑποκόμει, 11
 φοῖνιξι θεμελιώσας οὐ μείον ἢ πλεθριαίους· — εἰσὶ
 γὰρ καὶ μείζονες ἢ τοσοῦτοι τὸ μῆκος πεφυκότες —
 καὶ γὰρ δὴ πιεζόμενοι οἱ φοίνικες ὑπὸ βάρους ἄνω
 κυρτοῦνται, ὥσπερ οἱ ὄνοι οἱ καθ' ἡλίῳ· τούτους δ' 12
 ὑπεκίθη τούτου ἕνεκα [ὅπως ὅτι μάλιστα ἐοῖκοι πο-
 λιορκῆσιν παρασκευαζομένῳ], ὥς εἰ καὶ διαφύγοι ὁ
 ποταμός εἰς τὴν τάφρον, μὴ ἀνέλοι τοὺς πύργους.
 ἀνίστη δὲ καὶ ἄλλους πολλοὺς πύργους ἐπὶ τῆς ἀμβο-
 λάδος γῆς, ὅπως ὅτι πλεῖστα φυλακτήρια εἴη. οἱ μὲν 13
 δὴ ταῦτ' ἐποίουν· οἱ δ' ἐν τῷ τείχει κατεγέλων τῆς

- πολιορκίας, ὥς ἔχοντες τάπιτήδεια πλέον ἢ εἴκοσιν ἔτιω
 ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος τὸ στράτευμα κατένειμ
 δώδεκα μέρη, ὥς μῆνα τοῦ ἐνιαυτοῦ ἕκαστον τὸ μέρος
 14 φυλάξον. οἱ δὲ αὖ Βαβυλώνιοι ἀκούσαντες ταῦτα
 πολὺν ἔτι μᾶλλον κατεγέλων ἐννοούμενοι εἰ σφᾶ
 Φρύγες καὶ Αὐδοὶ καὶ Ἀράβιοι καὶ Καππαδόκαι φυ
 λάξοιεν, οὓς σφίσιν ἐνόμιζον πάντας εὐμενεστέρον
 εἶναι ἢ Πέρσαις.
- 15 Καὶ αἱ μὲν τάφροι ἤδη ὀρωρυγμέναι ἦσαν. ὁ δὲ
 Κῦρος ἐπειδὴ ἐορτὴν τοιαύτην ἐν τῇ Βαβυλώνι ἤκου
 σεν εἶναι, ἐν ἣ πάντες Βαβυλώνιοι ὅλην τὴν νύκτι
 πίνουσι καὶ κωμάζουσιν, ἐν ταύτῃ, ἐπειδὴ τάχιστα
 συνεσκότασε, λαβὼν πολλοὺς ἀνθρώπους ἀνεστόμωσεν
 16 τὰς τάφρους πρὸς τὸν ποταμόν. ὥς δὲ τοῦτο ἐγένετο
 τὸ ὕδωρ κατὰ τὰς τάφρους ἐχώρει ἐν τῇ νυκτί, ἣ δὲ
 διὰ τῆς πόλεως τοῦ ποταμοῦ ὁδὸς πορεύσιμος ἀνθρώ
 17 ποις ἐγένετο. ὥς δὲ τὸ τοῦ ποταμοῦ οὕτως ἐπο
 σύνητο παρηγγύησεν ὁ Κῦρος Πέρσαις χιλιάρχους καὶ
 πεζῶν καὶ ἱππέων εἰς δύο ἄγοντας τὴν χιλιοστὴν παρ
 εἶναι πρὸς αὐτόν, τοὺς δὲ ἄλλους συμμαχοὺς καὶ
 18 οὐρὰν τούτων ἔπεσθαι ἥπερ πρόσθεν τειταγμένους.
 μὲν δὴ παρήσαν· ὁ δὲ καταβιβάσας εἰς τὸ ξηρὸν το
 ποταμοῦ τοὺς ὑπηρέτας καὶ πεζοὺς καὶ ἱππέας, ἐκ
 λευσε σκέψασθαι εἰ πορεύσιμον εἴη τὸ ἔδαφος το
 19 ποταμοῦ. ἐπεὶ δὲ ἀπήγγειλαν ὅτι πορεύσιμον εἴη, ἐ
 ταῦθα δὴ συγκαλέσας τοὺς ἡγεμόνας τῶν πεζῶν καὶ
 ἱππέων ἔλεξε τοιάδε.
- 20 Ἄνδρες, ἔφη, φίλοι, ὁ μὲν ποταμὸς ἡμῶν περὰ
 χώρηκε τῆς εἰς τὴν πόλιν ὁδοῦ. ἡμεῖς δὲ θαρροῦν
 τε εἰσὶώμεν μηδὲν φοβούμενοι εἶσω, ἐννοούμενοι ὅτι

οὗτοι ἐφ' οὓς νῦν πορευσόμεθα ἐκεῖνοί εἰσιν οὓς
 ἡμεῖς καὶ συμμάχους πρὸς ἑαυτοῖς ἔχοντας καὶ ἔγρη-
 γορότας ἅπαντας καὶ νήφοντας καὶ ἐξωπλισμένους
 καὶ συντεταγμένους ἐνικῶμεν· νῦν δ' ἐπ' αὐτοὺς 21
 ἴμεν ἐν ᾧ πολλοὶ μὲν αὐτῶν καθεύδουσι, πολλοὶ δ'
 αὐτῶν μεθύουσι, πάντες δ' ἀσύντακτοί εἰσιν· ὅταν
 δὲ αἰσθωνται ἡμᾶς ἐνδον ὄντας, πολὺν ἔτι μᾶλλον
 ἢ νῦν ἀχρεῖοι ἔσονται ὑπὸ τοῦ ἐκπεπληγῆθαι. εἰ δέ 22
 τις τοῦτο ἐννοεῖται, ὃ δὴ λέγεται φοβερόν εἶναι τοῖς
 εἰς πόλιν εἰσιούσι, μὴ ἐπὶ τὰ τέγη ἀναβάντες βάλλω-
 σιν ἐνθεν καὶ ἐνθεν, τοῦτο μάλιστα θαρρεῖτε· ἦν γὰρ
 ἀναβῶσί τινες ἐπὶ τὰς οἰκίας, ἔχομεν σύμμαχον θεόν·
 "Ἡφαιστον. εὐφλεκτα δὲ τὰ πρόθυρα αὐτῶν, φοίνικας
 μὲν αἱ θύραι πεποιημέναι, ἀσφάλτῳ δὲ ὑπεκκαύματι
 κεχριμέναι. ἡμεῖς δὲ αὖ πολλὴν δῶδα ἔχομεν, ἢ ταχὺ 23
 πολὺ πῦρ τέξεται, πολλὴν δὲ πίτιαν καὶ στυππεῖον,
 ἃ ταχὺ παρακαλεῖ πολλὴν φλόγα· ὥστε ἀνάγκη εἶναι
 ἢ φεύγειν ταχὺ τοὺς ἀπὸ τῶν οἰκιῶν ἢ ταχὺ κατα-
 κεκαῦσθαι. ἀλλ' ἄγετε λαμβάνετε τὰ ὄπλα· ἡγήσομαι 24
 δὲ ἐγὼ σὺν τοῖς θεοῖς, ὑμεῖς δ', ἔφη, ὦ Γαδάτα καὶ
 Γωβρύα δείκνυτε τὰς ὁδοὺς· ἵστε γάρ· ὅταν δ' ἐντὸς
 γενώμεθα, τὴν ταχίστην ἄγετε ἐπὶ τὰ βασίλεια. Καὶ 25
 μὴν, ἔφασαν οἱ ἀμφὶ τὸν Γωβρύαν, οὐδὲν ἂν εἴη
 θαυμαστόν· εἰ καὶ ἄκλειστοι αἱ πύλαι αἱ τοῦ βασι-
 λείου εἴεν ὥς ἐν κώμῳ· δειπνεῖ γὰρ ἡ πόλις πᾶσι
 ἡἷδε τῇ νυκτί. φυλακῇ μέντοι πρὸ τῶν πυλῶν ἐντεν-
 ξόμεθα· ἔστι γὰρ αἰὲς τεταγμένη. Οὐκ ἂν μέλλειν δέοι,
 ἔφη ὁ Κύρος, ἀλλ' ἵεναι, ἵνα ἀπαρασκεύους ὥς μάλι-
 στα λάβωμεν τοὺς ἄνδρας.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐρρήθη, ἐπορεύοντο· τῶν δὲ ἀπαν- 26

- τῶντων οἱ μὲν ἀπέθνησκον παῖόμενοι, οἱ δὲ ἔφευγον
 πάλιν εἴσω, οἱ δὲ ἔβόων· οἱ δ' ἄμφι τὸν Γωβρύαν
 συνεβόων αὐτοῖς, ὥς κωμασται ὄντες καὶ αὐτοί· καὶ
 ἰόντες ἢ ἐδύναντο [ὥς] τάχιστα ἐπὶ τοῖς βασιλείοις
 27 ἐγένοντο. καὶ οἱ μὲν σὺν τῷ Γωβρύᾳ καὶ Γαδάτα
 τεταγμένοι κεκλειμένας εὐρίσκουσι τὰς πύλας τοῦ βα-
 σιλείου· οἱ δὲ ἐπὶ τοὺς φύλακας ταχθέντες ἐπεισπί-
 πτουσιν αὐτοῖς πίνουσι πρὸς φῶς πολὺ, καὶ εὐθὺς
 28 ὥς πολεμίοις ἐχρῶντο αὐτοῖς. ὥς δὲ κραυγὴ καὶ κτύ-
 πος ἐγίγνεται, αἰσθόμενοι οἱ ἔνδον τοῦ θορύβου κελεύ-
 σαντος τοῦ βασιλέως σκέψασθαι τί εἴη τὸ πρᾶγμα,
 29 ἐκθέουσί τινες ἀνοίξαντες τὰς πύλας. οἱ δ' ἄμφι τὸν
 Γαδάταν ὥς εἶδον τὰς πύλας χαλῶσας εἰσπίπτουσι καὶ
 τοῖς πάλιν φεύγουσιν εἴσω ἔφεπόμενοι καὶ παίοντες
 ἀφικνουῦνται πρὸς τὸν βασιλέα· καὶ ἤδη ἐστηκότα αὐ-
 30 τὸν καὶ ἐσπασμένον ὃν εἶχεν ἀκινάκην εὐρίσκουσι. καὶ
 τοῦτον μὲν οἱ σὺν Γαδάτᾳ καὶ Γωβρύᾳ ἐχειροῦντο·
 καὶ οἱ σὺν αὐτῷ δὲ ἀπέθνησκον, ὁ μὲν προβαλόμενός
 τι, ὁ δὲ φεύγων, ὁ δέ γε καὶ ἀμυνόμενος ὅτῳ ἐδύνατο.
 31 ὁ δὲ Κῦρος διέλεμπε τὰς τῶν ἱππέων τάξεις κατὰ
 τὰς ὁδοὺς καὶ προεῖπεν οὓς μὲν ἔξω λαμβάνοιεν κατα-
 καίνειν, τοὺς δ' ἐν ταῖς οἰκίαις κηρύττειν τοὺς συριστὶ
 ἐπισταμένους ἔνδον μένειν· εἰ δέ τις ἔξω ληφθείη, ὅτι
 θανατώσοιτο.
 32 Οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐποιοῦν. Γαδάτας δὲ καὶ Γω-
 βρύας ἦκον· καὶ θεοὺς μὲν πρῶτον προσεκύνουν, ὅτι
 τετιμωρημένοι ἦσαν τὸν ἀνόσιον βασιλέα, ἔπειτα δὲ
 Κύρου κατεφίλουν καὶ χεῖρας καὶ πόδας, πολλὰ δα-
 33 κρύοντες ἅμα χαρᾷ [καὶ εὐφραινόμενοι]. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα
 ἐγένετο καὶ ἦσθοντο οἱ τὰς ἄκρας ἔχοντες ἐαλωκυῖαν

τε τὴν πόλιν καὶ τὸν βασιλέα τεθνηκότα, παραδιδόασι
καὶ τὰς ἄκρας. ὁ δὲ Κύρος τὰς μὲν ἄκρας εὐθύς 34
παρελάμβανε καὶ φρουράρχους τε καὶ φρουροὺς εἰς
ταύτας ἀνέπεμπε, τοὺς δὲ τεθνηκότας θάπτειν ἐφῆκε
τοῖς προσήκουσι· τοὺς δὲ κήρυκας κηρύττειν ἐκέλευ-
σεν ἀποφέρειν πάντας τὰ ὅπλα Βαβυλωνίους· ὅπου
δὲ ληφθήσονται ὅπλα ἐν οἰκίᾳ, προηγόρευεν ὥς πάντες
οἱ ἔνδον ἀποθανοῖντο, οἱ μὲν δὴ ἀπέφερον, ὁ δὲ
Κύρος ταῦτα μὲν εἰς τὰς ἄκρας κατέθετο, ὥς εἴη
εἶσιμα, εἴ τί ποτε δέοι χρῆσθαι. ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἐπέπρα- 35
κτο, πρῶτον μὲν τοὺς μάγους καλέσας, ὥς δοριαλώ-
του τῆς πόλεως οὕσης ἀκροθίνια τοῖς θεοῖς καὶ τεμένη
ἐκέλευσεν ἐξελεῖν· ἐκ τούτου δὲ καὶ οἰκίας διεδίδου
καὶ ἀρχεῖα τοῦτοις οὕσπερ κοινῶνας ἐνόμιζε τῶν κατα-
πεπραγμένων· οὕτω δὲ διένειμεν ὥσπερ ἐδέδοκτο τὰ
κράτιστα τοῖς ἀρίστοις. εἰ δέ τις οἶοιτο μείον ἔχειν,
διδάσκειν προσιόντας ἐκέλευε. προεῖπε δὲ Βαβυλω- 36
νόις μὲν τὴν γῆν ἐργάζεσθαι καὶ τοὺς δασμοὺς ἀπο-
φέρειν καὶ θεραπεύειν τούτους οἷς ἕκαστοι αὐτῶν
ἐδόθησαν· Πέρσας δὲ τοὺς κοινῶνας καὶ τῶν συμμά-
χων ὅσοι μένειν ἤρουντο παρ' αὐτῷ ὥς δεσπότας ὦν
ἔλαβον προηγόρευε διαλέγεσθαι.

*Ἐκ δὲ τούτου ἐπιθυμῶν ὁ Κύρος ἤδη κατασκευά- 37
σασθαι καὶ αὐτὸς ὥς βασιλεῖ ἡγεῖτο πρέπειν, ἔδοξεν
αὐτῷ τοῦτο σὺν τῇ τῶν φίλων γνώμῃ ποιῆσαι, ὥς ὅτι
ἡκιστα ἂν ἐπιφθόνως σπάνιός τε καὶ σεμνὸς φανείη.
ὧδε οὖν ἐμηχανᾶτο τοῦτο. ἅμα τῇ ἡμέρᾳ στὰς ὅπου
ἐδόκει ἐπιτήδειον εἶναι προσεδέχετο τὸν βουλόμενον
λέγειν τι καὶ ἀποκρινάμενος ἀπέπεμπε. οἱ δ' ἄν- 38
θρώποι ὥς ἔγνωσαν ὅτι προσδέχοιτο, ἦκον ἀμήχανοι

- τὸ πλῆθος· καὶ ὠθουμένων περὶ τοῦ προσελθεῖν μη-
 39 χανή τε πολλή καὶ μάχη ἦν. οἱ δὲ ὑπηρέται ὥς ἐδύ-
 ναντο διακρίναντας προσέειπον. ὁπότε δέ τις καὶ τῶν
 φίλων διωσάμενος τὸν ὄχλον προφανείη, προτείνων
 ὁ Κῦρος τὴν χεῖρα προσήγετο αὐτοὺς καὶ οὕτως ἔλε-
 γεν· Ἄνδρες φίλοι, περιμένετε, ἕως <ἂν> τὸν ὄχλον
 διωσώμεθα· ἔπειτα δὲ καθ' ἡσυχίαν συγγενησώμεθα.
 οἱ μὲν δὴ φίλοι περιέμενον, ὁ δ' ὄχλος πλείων καὶ
 πλείων ἐπέρρει, ὥστ' ἐφθασεν ἐσπέρα γενομένη πρὶν
 40 τοῖς φίλοις αὐτὸν σχολάσαι καὶ συγγενέσθαι. οὕτω
 δὴ ὁ Κῦρος λέγει, ὦ ἄνδρες, νῦν μὲν [και-
 ρὸς] διαλυθῆναι· αὐριον δὲ πρῶ ἔλθετε· καὶ γὰρ ἐγὼ
 βούλομαι ὑμῖν τι διαλεχθῆναι. ἀκούσαντες ταῦτα οἱ
 φίλοι ἄσμενοί ὄχοντο ἀποθέοντες, δίκην δεδωκότες
 ὑπὸ πάντων τῶν ἀναγκαίων. καὶ τότε μὲν οὕτως
 ἐκοιμήθησαν.
- 41 Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ μὲν Κῦρος παρῆν εἰς τὸ αὐτὸ
 χωρίον, ἀνθρώπων δὲ πολὺ πλεῖον πλῆθος περιειστί-
 κει βουλομένων προσιέναι, καὶ πολὺ πρότερον ἢ οἱ
 φίλοι παρῆσαν. ὁ οὖν Κῦρος περιστησάμενος τῶν
 ξυστοφόρων Περσῶν κύκλον μέγαν εἶπε μηδένα παριέ-
 ναι ἢ τοὺς φίλους τε καὶ ἄρχοντας τῶν Περσῶν τε
 42 καὶ τῶν συμμάχων. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον οὗτοι, ἔλεξεν
 ὁ Κῦρος αὐτοῖς τοιάδε. Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι,
 τοῖς μὲν θεοῖς οὐδὲν ἂν ἔχοιμεν μέμψασθαι τὸ μὴ
 οὐχὶ μέχρι τοῦδε πάντα ἕσα ἡυχόμεθα καταπεπραχέ-
 ναι· εἰ μέντοι τοιοῦτον ἔσται τὸ μέγала πράττειν
 ὥστε μὴ οἷόν τ' εἶναι μήτε ἅμφ' αὐτὸν σχολὴν ἔχειν
 μήτε μετὰ τῶν φίλων εὐφρανθῆναι, ἐγὼ μὲν χαίρειν
 43 ταύτην τὴν εὐδαιμονίαν κелеύω. ἐνενοήσατε γάρ,

ἔφη, καὶ χθὲς δήπου ὅτι ἔωθεν ἀρξάμενοι ἀκούειν
 τῶν προσιόντων οὐκ ἐλήξαμεν πρόσθεν ἐσπέρας· καὶ
 νῦν ὁρᾷτε τούτους ἄλλους πλείονας τῶν χθὲς παρόντας
 ὡς πράγματα ἡμῖν παρέξοντας. εἰ οὖν τις τούτοις 44
 ὑφέξει ἑαυτόν, λογίζομαι μικρὸν μὲν τι ὑμῖν μέρος
 ἐμοῦ μετεσόμενον, μικρὸν δέ τι ἐμοὶ ὑμῶν· ἐμαντοῦ
 μέντοι σαφῶς οἶδ' ὅτι οὐδ' ὅτι οὖν μοι μετέσται. ἔτι 45
 δ', ἔφη, καὶ ἄλλο ὁρῶ γελοῖον πράγμα, ἐγὼ γὰρ δήπου
 ὑμῖν μὲν ὥσπερ εἰκὸς διάκειμαι τούτων δὲ τῶν περιε-
 σιτηκώτων ἢ τινα ἢ οὐδένα οἶδα, καὶ οὗτοι πάντες οὕτω
 παρεσκευασμένοι εἰσὶν ὥς, ἣν νικῶσιν ὑμᾶς ὠθοῦντες,
 πρότεροι ἂ βούλονται ὑμῶν παρ' ἐμοῦ διαπραξόμενοι.
 ἐγὼ δὲ ἡξίουν τοὺς τοιούτους, εἴ τίς τι ἐμοῦ δέοιτο,
 θεραπεύειν ὑμᾶς τοὺς ἐμοὺς φίλους δεομένους προσα-
 γωγῆς. ἴσως ἂν οὖν εἴποι τις, τί δῆτα οὐχ οὕτως 46
 ἐξ ἀρχῆς παρεσκευασάμην, ἀλλὰ παρεῖχον ἐν τῷ μέσῳ
 ἐμαντόν. ὅτι τὰ τοῦ πολέμου τοιαῦτα ἐγίνωσκον ὄντα
 ὥς μὴ ὑστερίζειν δέον τὸν ἄρχοντα μήτε τῷ εἰδέναι ἢ
 δεῖ μήτε τῷ πράττειν ἂν καιρὸς ἢ τοὺς δὲ σπανίους
 ἰδεῖν στρατηγούς πολλὰ ἐνόμιζον ὧν δεῖ πραχθῆναι
 παριέναι. νῦν δ' ἐπειδὴ καὶ ὁ φιλοπονώτατος πόλεμος 47
 ἀναπέπνυται, δοκεῖ μοι καὶ ἡ ἐμὴ ψυχὴ ἀναπαύσεως
 τινος ἀξιοῦν τυγχάνειν. ὥς οὖν ἐμοῦ ἀποροῦντος ὅτι
 ἂν τύχοιμι ποιῶν ὥστε καλῶς ἔχειν τὰ τε ἡμέτερα καὶ
 τὰ τῶν ἄλλων ὧν ἡμᾶς δεῖ ἐπιμέλεσθαι, συμβουλευέτω
 ὅτι τις ὁρᾷ συμφορώτατον.

Κῦρος μὲν οὕτως εἶπεν· ἀνίσταται δ' ἐπ' αὐτῷ 48
 Ἀριάβαζος ὁ συγγενὴς ποτε φήσας εἶναι καὶ εἶπεν,
 Ἡ καλῶς, ἔφη, ἐποίησας, ὦ Κῦρε, ἄρξας τοῦ λόγου.
 ἐγὼ γὰρ ἔτι νέου μὲν ὄντος σοῦ πάννυ ἀρξάμενος ἐπε-

- ὅνουν φίλος γενέσθαι, ὁρῶν δέ σε οὐδὲν δεόμενον
 49 ἐμοῦ κατώκνονν σοι προσιέναι. ἐπεὶ δ' ἔτυχές ποτε
 καὶ ἐμοῦ δεηθεὶς [προθύμως] ἐξαγγεῖλαι πρὸς Μή-
 δους τὰ παρὰ Κυζάρου, ἐλογιζόμεν, εἰ ταῦτα προθύ-
 μως σοι συλλάβοιμι, ὥς οἰκεῖός τέ σοι ἔσοίμην καὶ ἐξε-
 σοιτό μοι διαλέγεσθαι σοι ὅπόσον χρόνον βουλοίμην.
 50 κακεῖνα μὲν δὴ ἐπράχθη ὥστε σε ἐπαινεῖν. μετὰ τοῦτο
 Ὑρκάνιοι μὲν πρῶτοι φίλοι ἡμῖν ἐγένοντο καὶ μάλα
 πεινώσι συμμάχων· ὥστε μόνον οὐκ ἐν ταῖς ἀγκάλαις
 περιεφέρομεν αὐτοὺς ἀγαπῶντες. μετὰ δὲ τοῦτο ἐπεὶ
 ἑάλω τὸ πολέμιον στρατόπεδον, οὐκ οἶμαι σχολή σοι
 51 ἦν ἄμφ' ἐμὲ ἔχειν· καὶ ἐγὼ σοι συνεγίνωσκον. ἐκ
 δὲ τούτου Γωβρύας ἡμῖν φίλος ἐγένετο, καὶ ἐγὼ ἔχαι-
 ρον· καὶ αὖτις Γαδάτας· καὶ ἤδη ἔργον σοῦ ἦν μετα-
 λαβεῖν. ἐπεὶ γε μέντοι καὶ Σάκαι καὶ Καδοῦσιοι σύμ-
 μαχοι ἐγεγέννητο, θεραπεύειν εὐκότως ἔδει τούτους·
 52 καὶ γὰρ οὗτοι σὲ ἐθεράπευον, ὥς δ' ἦλθομεν πάλιν
 ἐνθεν ὠρμήθημεν, ὁρῶν σε ἄμφ' ἵππους ἔχοντα,
 ἄμφ' ἄρματα, ἄμφι μηχανάς, ἡγούμην, ἐπεὶ ἀπὸ τού-
 των σχολάσαις, τότε σε καὶ ἄμφ' ἐμὲ ἔξειν σχολήν.
 ὥς γε μέντοι ἦλθεν ἡ δεινὴ ἀγγελία τὸ πάντας ἀνθρώ-
 πους ἐφ' ἡμᾶς συλλέγεσθαι, ἐγίνωσκον ὅτι ταῦτα μέ-
 γιστα εἶη· εἰ δὲ ταῦτα καλῶς γένοιτο, εὖ ἤδη ἐδόκουν
 εἰδέναι ὅτι πολλὴ ἔσοιτο ἀφθονία τῆς ἐμῆς καὶ [τῆς]
 53 σῆς συνουσίας. καὶ νῦν δὴ νενικήκαμέν τε τὴν μεγάλην
 μάχην καὶ Σάρδεις καὶ Κροῖσον ὑποχείριον ἔχομεν καὶ
 Βαβυλῶνα ἡγήκαμεν καὶ πάντας κατεστράμμεθα, καὶ
 μὰ τὸν Μίθρην ἐγὼ τοι ἐχθές, εἰ μὴ πολλοῖς διεπί-
 κτευσα, οὐκ ἂν ἐδυνάμην σοι προσελθεῖν. ἐπεὶ γε
 μέντοι ἐδεξιώσω με καὶ παρὰ σοὶ ἐκέλευσας μένειν,

ἤδη περιβλεπτος ἦν, ὅτι μετὰ σοῦ ἄσιτος καὶ ἄποτος
διημέρευον. νῦν οὖν εἰ μὲν ἔσται πῃ ὅπως οἱ πλείστου 54
ἄξιοι γεγεννημένοι πλεῖστον σου μέρος μεθέξομεν· εἰ δὲ
μὴ, πάλιν αὖ ἐγὼ ἐθέλω παρὰ σοῦ ἐξαγγέλλειν ἀπιέναι
πάντας ἀπὸ σοῦ πλὴν ἡμῶν τῶν ἐξ ἀρχῆς φίλων.

Ἐπὶ τούτῳ ἐγέλασε μὲν ὁ Κῦρος καὶ ἄλλοι πολλοί· 55
Χρυσάντας δ' ἀνέστη ὁ Πέρσης καὶ ἔλεξεν ὧδε. Ἀλλὰ
τὸ μὲν πρόσθεν, ὦ Κῦρε, εἰκότως ἐν τῷ φανερωῷ σαν-
τόν παρεῖχες, δι' ἃ τε αὐτὸς εἶπας καὶ ὅτι οὐχ ἡμᾶς
σοι μάλιστα ἦν θεραπευτέον. ἡμεῖς μὲν γὰρ καὶ ἡμῶν
αὐτῶν ἔνεκα παρηῃμεν· τὸ δὲ πλῆθος ἔδει ἀνακταῖσθαι
ἐκ παντὸς τρόπου, ὅπως ὅτι ἥδιστα συμπονεῖν καὶ
συγκινδυνεύειν ἡμῖν ἐθέλοιεν. νῦν δ' ἐπεὶ οὐ τούτῳ τῷ 56
τρόπῳ μόνον ἄρχεις, ἀλλὰ καὶ ἄλλως ἀνακταῖσθαι δύνα-
σαι οὐς καιρὸς εἴη, ἤδη καὶ οἰκίας σε τυχεῖν ἄξιον· ἢ τί
ἀπολαύσαις ἂν τῆς ἀρχῆς, εἰ μόνος ἄμοιρος εἴης ἐστίας,
οὐ οὔτε ὀσιώτερον χωρίον ἐν ἀνθρώποις οὔτε ἡδίων
οὔτε οἰκειότερόν ἐστιν οὐδέν; ἔπειτα δ', ἔφη, οὐκ ἂν
οἶει καὶ ἡμᾶς αἰσχύνεσθαι, εἰ σὲ μὲν ὀρῶμεν ἔξω καρ-
τεροῦντα, αὐτοὶ δ' ἐν οἰκίαις εἴημεν καὶ σοῦ δοκοῖημεν
πλεονεκτεῖν; ἐπεὶ δὲ Χρυσάντας ταῦτα ἔλεξε, συνηγό- 57
ρενον αὐτῷ κατὰ ταῦτα πολλοί. ἐκ τούτου δὴ εἰσέρ-
χεται εἰς τὰ βασίλεια, καὶ τὰ ἐκ Σάρδεων χρήματα
ἐνταῦθ' οἱ ἄγοντες ἀπέδοσαν. ἐπεὶ δ' εἰσῆλθεν ὁ Κῦρος,
πρῶτον μὲν Ἑστίαν ἔθυσεν, ἔπειτα Διὶ βασιλεῖ καὶ εἴ
τινι ἄλλῳ θεῷ οἱ μάγοι ἐξηγοῦντο.

Ποίησας δὲ ταῦτα τὰλλα ἤδη ἤρχετο διοικεῖν. 58
ἐννοῶν δὲ τὸ αὐτοῦ πρᾶγμα ὅτι ἐπιχειροῖ μὲν ἄρχειν
πολλῶν ἀνθρώπων, παρασκευάζεται δὲ οἰκεῖν ἐν πό-
λει τῇ μεγίστῃ τῶν φανερῶν, αὕτη δ' οὕτως ἔχει αὐτῷ

- ὥς πολεμωτάτη ἂν γένοιτο ἀνδρὶ πόλις, ταῦτα δὴ λο-
γίζόμενος φυλακῆς περὶ τὸ σῶμα ἡγήσατο δεῖσθαι.
- 59 γνούς δ' ὅτι οὐδαμοῦ ἀνθρώποι εὐχειρωτότεροί εἰσιν
ἢ ἐν σίτοις καὶ ποτοῖς καὶ λουτροῖς καὶ κοίτῃ καὶ ὕπνῳ,
ἐσκόπει τίνας ἂν ἐν τούτοις περὶ ἑαυτὸν πιστοτάτους
ἔχοι. ἐνόμισε δὲ μὴ ἂν γενέσθαι ποτὲ πιστὸν ἀνθρώ-
πον ὅστις ἄλλον μᾶλλον φιλήσοι τοῦ τῆς φυλακῆς
- 60 δεομένου. τοὺς μὲν οὖν ἔχοντας παῖδας ἢ γυναῖκας
συναρμοιτούσας ἢ παιδικὰ ἔγνω φύσει ἂν ἡναγκάσθαι
ταῦτα μάλιστα φιλεῖν· τοὺς δ' εὐνούχους ὁρῶν πάντων
τούτων στερομένους ἡγήσατο τούτους ἂν περὶ πλείστου
ποιεῖσθαι οἵτινες δύναιτο πλουτίζειν μάλιστα αὐτοὺς
καὶ βοηθεῖν, εἴ τι ἀδικοῖντο, καὶ τιμὰς περιάπτειν
αὐτοῖς· τούτοις δ' εὐεργετοῦντα ὑπερβάλλειν αὐτὸν
- 61 οὐδέν' ἂν ἡγεῖτο δύνασθαι. πρὸς δὲ τούτοις ἄδοξοι
ὄντες οἱ εὐνούχοι παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις καὶ διὰ
τοῦτο δεσπότην ἐπικούρου προσδέονται· οὐδεὶς γὰρ
ἀνὴρ ὅστις οὐκ ἂν ἀξιόσειεν εὐνούχου πλέον ἔχειν ἐν
παντί, εἰ μὴ τι ἄλλο κρεῖττον ἀπείργοι· δεσπότη δὲ
πιστὸν ὄντα οὐδὲν κωλύει προτεύειν καὶ τὸν εὐνούχον.
- 62 ὁ δ' ἂν μάλιστα τις οἰηθείη, ἀνάγκιδας τοὺς εὐνούχους
γίγνεσθαι, οὐδὲ τοῦτο ἐφαίνεται αὐτῷ. ἐτεκμαίρετο δὲ
καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ζώων ὅτι οἱ τε ὕβρισταί ἵπποι ἐκ-
τεμνόμενοι τοῦ μὲν δάκνειν καὶ ὕβριζειν ἀποπαύονται,
πολεμικοὶ δὲ οὐδὲν ἥτιον γίγνονται, οἱ τε ταῦροι
ἐκτεμνόμενοι τοῦ μὲν μέγα φρονεῖν καὶ ἀπειθεῖν ὑφί-
ενται, τοῦ δ' ἰσχύειν καὶ ἐργάζεσθαι οὐ στερίσκονται,
καὶ οἱ κύνες δὲ ὡσαύτως τοῦ μὲν ἀπολείπειν τοὺς
δεσπότης ἀποπαύονται ἐκτεμνόμενοι, φυλάττειν δὲ καὶ
- 63 εἰς θήραν οὐδὲν κακίους γίγνονται, καὶ οἱ γε ἀνθρώ-

ποι ὥσαύτως ἡρεμέστεροι γίνονται στερισκόμενοι ταύ-
της τῆς ἐπιθυμίας, οὐ μέντοι ἀμελέστεροί γε τῶν προς-
ταίτομένων, οὐδ' ἥτιόν τι ἱππικοί, οὐδὲ ἥτιόν τι ἀκον-
τιστικοί, οὐδὲ ἥτιον φιλότιμοι. κατὰ δὲ ἄλλοι δ' ἐγίνοντο 64
καὶ ἐν τοῖς πολέμοις καὶ ἐν ταῖς νήραιοις ὅτι ἔσωζον τὸ
φιλότιμον ἐν ταῖς ψυχαῖς. τοῦ δὲ πιστοὶ εἶναι ἐν τῇ
φθορᾷ τῶν δεσποτῶν μάλιστα βάσανον ἐδίδοσαν· οὐ-
δένες γὰρ πιστότερα ἔργα ἀπεδείκνυντο ἐν ταῖς δεσπο-
τικαῖς συμφοραῖς τῶν εὐνούχων. εἰ δέ τι ἄρα τῆς τοῦ 65
σώματος ἰσχύος μειοῦσθαι δοκεῖσιν, ὁ αἰδήριος ἀνισοί-
τους ἀσθενεῖς τοῖς ἰσχυροῖς ἐν τῷ πολέμῳ. ταῦτα δὴ γι-
γνώσκων ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν θυρωρῶν πάντας τοὺς περὶ
τὸ ἑαυτοῦ σῶμα θεραπευτῆρας ἐποιήσατο εὐνούχους.

Ἠγησάμενος δὲ οὐχ ἱκανὴν εἶναι τὴν φυλακὴν 66
ταύτην πρὸς τὸ πλῆθος τῶν δυσμενῶς ἐχόντων, ἐσκό-
πει τίνας τῶν ἄλλων ἂν πιστοτάτους περὶ τὸ βασιλείον
φύλακας λάβοι. εἰδὼς οὖν Πέρσας τοὺς οἴκοι κοκοβιω- 67
τάτους μὲν ὄντας διὰ πενίαν, ἐπιπονώτατα δὲ ζῶντας
διὰ τὴν τῆς χώρας τραχύτητα καὶ διὰ τὸ αὐτουργοὺς
εἶναι, τούτους ἐνόμισε μάλιστ' ἂν ἀγαπᾶν τὴν παρ'
ἑαυτῷ δίαιταν. λαμβάνει οὖν τούτων μυρίους δορυφό- 68
ρους, οἱ κύκλῳ μὲν νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐφύλαττον περὶ
τὰ βασιλεια, ὁπότε ἐπὶ χώρας εἴη· ὁπότε δὲ ἐξίοι ποι,
ἐνθεν καὶ ἐνθεν τεταγμένοι ἐπορεύοντο. νομίσας δὲ καὶ 69
Βαβυλῶνος ὅλης φύλακας δεῖν εἶναι ἱκανούς, εἴτ' ἐπι-
δημῶν αὐτὸς τυγχάνοι εἴτε καὶ ἀποδημῶν, κατέστησε
καὶ ἐν Βαβυλῶνι φρουροὺς ἱκανούς· μισθὸν δὲ καὶ
τούτοις Βαβυλωνίους ἔταξε παρέχειν, βουλόμενος αὐ-
τοὺς ὥς ἀμνηχανωτάτους εἶναι, ὅπως ὅτι ταπεινότατοι
καὶ εὐκαθεκτότατοι εἴεν.

- 70 Αὕτη μὲν δὴ ἡ περὶ αὐτόν τε φυλακὴ καὶ ἡ ἐν Βαβυλῶνι τότε κατασταθεῖσα καὶ νῦν ἔτι οὕτως ἔχουσα διαμένει. σκοπῶν δ' ὅπως ἂν καὶ ἡ πᾶσα ἀρχὴ κατέχοιτο καὶ ἄλλη ἔτι προσγίγνοιτο, ἡγήσατο τοὺς μισθοφόρους τούτους οὐ τοσοῦτον βελτίονας τῶν ὑπηκόων εἶναι ὅσον ἐλάττονας· τοὺς δὲ ἀγαθοὺς ἀνδρας ἐγίγνωσκε συνεκτέον εἶναι, οἷπερ σὺν τοῖς θεοῖς τὸ κρατεῖν παρέσχον, καὶ ἐπιμελητέον ὅπως μὴ ἀνήσουσι τὴν τῆς
- 71 ἀρετῆς ἀσκησιν. ὅπως δὲ μὴ ἐπιτάττειν αὐτοῖς δοκοίη, ἀλλὰ γνόντες καὶ αὐτοὶ ταῦτα ἄριστα εἶναι οὕτως ἐμμένονιεν τε καὶ ἐπιμέλαιντο τῆς ἀρετῆς, συνέλεξε τοὺς τε ὁμοτίμους καὶ πάντας ὁπόσοι ἐπικαίριοι ἦσαν καὶ ἀξιοχρεώτατοι αὐτῷ ἐδόκουν κοινωνοὶ εἶναι καὶ πόνων
- 72 καὶ ἀγαθῶν. ἐπεὶ δὲ συνήλθον, ἔλεξε τοιάδε.

- Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τοῖς μὲν θεοῖς μεγίστη χάρις ὅτι ἔδοσαν ἡμῖν τυχεῖν ὧν ἐνομίζομεν ἄξιοι εἶναι. νῦν μὲν γὰρ δὴ ἔχομεν καὶ γῆν πολλὴν καὶ ἀγαθὴν καὶ οἷτινες ταύτην ἐργαζόμενοι θρέψουσιν ἡμᾶς· ἔχομεν δὲ καὶ οἰκίαν καὶ ἐν ταύταις κατασκευάς.
- 73 καὶ μηδεὶς γε ὑμῶν ἔχων ταῦτα νομισάτω ἄλλότρια ἔχειν· νόμος γὰρ ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις αἰδιδός ἐστιν, ὅτιαν πολεμούντων πόλις ἅλῃ, τῶν ἐλόντων εἶναι καὶ τὰ σώματα τῶν ἐν τῇ πόλει καὶ τὰ χρήματα. οὐκ οὐκ ἀδικία γε ἔξετε ὅτι ἂν ἔχητε, ἀλλὰ φιλανθρωπία οὐκ
- 74 ἀφαιρήσεσθε, ἣν τι ἔατε ἔχειν αὐτούς· τὸ μέντοι ἐκ τοῦδε οὕτως ἐγὼ γινώσκω ὅτι εἰ μὲν τρεψόμεθα ἐπὶ ῥαδιοουργίαν καὶ τὴν τῶν κακῶν ἀνθρώπων ἡδυνάθειαν, οἳ νομίζουσι τὸ μὲν πονεῖν ἀθλιότητα, τὸ δὲ ἀπόνως βιοτεύειν ἡδυνάθειαν, ταχὺ ἡμᾶς φημι ὀλίγου ἄξιους ἡμῖν αὐτοῖς ἔσεσθαι καὶ ταχὺ πάντων τῶν ἀγαθῶν

στερήσεσθαι. οὐ γάρ τοι τὸ ἀγαθὸν ἀνδρας γενέσθαι 75
 τοῦτο ἄρκει ὥστε καὶ διατελεῖν, ἣν μή τις αὐτοῦ διὰ
 τέλους ἐπιμέλῃται· ἀλλὰ ὥσπερ καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι
 ἀμεληθεῖσαι μέλονος ἄξιαι γίνονται καὶ τὰ σώματά γε
 τὰ εὖ ἔχοντα, ὅποταν τις αὐτὰ ἀνῇ ἐπὶ ῥαδιουργίαν,
 πονήρως πάλιν ἔχει, οὕτω καὶ ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ
 ἐγκράτεια καὶ ἡ ἀλκή, ὅποταν τις αὐτῶν ἀνῇ τὴν
 ἄσκησιν, ἐκ τούτου εἰς τὴν πονηρίαν πάλιν τρέπεται.
 οὐκ οὖν δεῖ ἀμελεῖν οὐδ' ἐπὶ τὸ ἀντίκα ἡδὺ προῖεναι 76
 αὐτούς. μέγα μὲν γὰρ οἶμαι ἔργον καὶ τὸ ἀρχὴν κατα-
 προᾶσαι, πολὺ δ' ἔτι μείζον τὸ λαβόντα διασώσασθαι.
 τὸ μὲν γὰρ λαβεῖν πολλάκις τῷ τόλμῃ μόνον παρασχο-
 μένῳ ἐγένετο, τὸ δὲ λαβόντα κατέχειν οὐκέτι τοῦτο
 ἄνευ σωφροσύνης οὐδ' ἄνευ ἐγκρατείας οὐδ' ἄνευ
 πολλῆς ἐπιμελείας γίνεται. ἢ χρὴ γιγνώσκοντας νῦν 77
 πολὺ μᾶλλον ἄσκειν τὴν ἀρετὴν ἢ πρὶν τάδε τὰγαθὰ
 κτήσασθαι, εὐ εἰδότας ὅτι ὅταν πλεῖστά τις ἔχη, τότε
 πλεῖστοι καὶ φθινοῦσι καὶ ἐπιβουλεύουσι καὶ πολέμοι
 γίνονται, ἄλλως τε καὶ παρ' ἀκόντων τὰ τε κτήματα
 καὶ τὴν θεραπείαν ὥσπερ ἡμεῖς ἔχη. τοὺς μὲν οὖν
 θεοὺς οἶεσθαι χρὴ σὺν ἡμῖν ἔσεσθαι· οὐ γὰρ ἐπιβου-
 λεύσαντες ἀδίκως ἔχομεν, ἀλλ' ἐπιβουλευθέντες ἐτι-
 μωρησάμεθα. τὸ μέντοι μετὰ τοῦτο κράτιστον ἡμῖν 78
 αὐτοῖς παρασκευαστέον· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ βελτίονας
 ὄντας τῶν ἀρχομένων ἀρχεῖν ἀξιῶν. θάλπους μὲν
 οὖν καὶ ψύχους καὶ σίτων καὶ ποτῶν καὶ πόνων
 καὶ ὕπνου ἀνάγκη καὶ τοῖς δούλοις μεταδιδόναι· με-
 ταδιδόντας γε μέντοι πειραῖσθαι δεῖ ἐν τούτοις προῶ-
 τον βελτίονας αὐτῶν φαίνεσθαι. πολεμικῆς δ' ἐπι- 79
 στήμης καὶ μελέτης παντάπασιν οὐ μεταδοτέον τούτοις.

- οὔτινας ἐργάτας ἡμετέρους καὶ δασμοφόρους βουλεύ-
μεθα καταστήσασθαι, ἀλλ' αὐτοὺς δεῖ τοῦτοις τοῖς
ἀσκήμασι πλεονεκτεῖν, γινώσκοντας ὅτι ἐλευθερίας
ταῦτα ὄργανα καὶ εὐδαιμονίας οἱ θεοὶ τοῖς ἀνθρώποις
ἀπέδειξαν· καὶ ὥσπερ γε ἐκείνους τὰ ὄπλα ἀφηγρήμεθα
οὕτως ἡμᾶς αὐτοὺς δεῖ μήποτε ἐρήμους ὅπλων γίγνε-
σθαι, εὖ εἰδότας ὅτι τοῖς ἀεὶ ἐγγυιάτω τῶν ὀπλων οὐ
τούτοις καὶ οἰκειότατά ἐστιν ἂν βούλωνται. εἰ δέ τι
80 τοιαῦτα ἐννοεῖται, τί δῆτα ἡμῖν ὄφελος καταπράξαι
ἐπιθυμοῦμεν, εἰ ἔτι δεήσει καρτερεῖν καὶ πεινῶντας
καὶ διψῶντας καὶ πονοῦντας καὶ ἐπιμελομένους, ἐκεῖ
δεῖ καταμαθεῖν ὅτι τοσοῦτ' ἀγαθὰ μᾶλλον εὐφραίνει
ὅσ' ἂν μᾶλλον προπονήσας τις ἐπ' αὐτὰ ἔῃ· οἱ γὰρ
πόννοι ὄψον τοῖς ἀγαθοῖς· ἄνευ δὲ τοῦ δεόμενον τυ-
χάνειν τινὸς οὐδὲν οὕτω πολυτελῶς παρασκευασθῆναι.
- 81 ἂν ὥσθ' ἡδὺ εἶναι. εἰ δὲ ὧν μὲν μάλιστα ἀνθρώποις
ἐπιθυμοῦσιν ὁ δαίμων ἡμῖν ταῦτα συμπαρασκευάσει
ὥς δ' ἂν ἡδίστα ταῦτα φαίνοιτο αὐτός τις αὐτῷ [ταῦτα
παρασκευάσει, ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ τοσοῦτ' πλεονεκτῆς
τῶν ἐνδεεστέρων βίου ὥς πεινήσας τῶν ἡδίστων σίτων
τεύξεται καὶ διψήσας τῶν ἡδίστων ποτῶν ἀπολαύσει
καὶ δεηθεὶς ἀναπαύσεως ὥς ἡδίστον ἀναπαύσεσθαι.
- 82 ὧν ἐνεκά φημι χρῆναι νῦν ἐπιταθῆναι ἡμᾶς εἰς ἀ-
δραγαθίαν, ὅπως τῶν τε ἀγαθῶν ἢ ἄριστον καὶ ἡδ-
ίστον ἀπολαύσωμεν καὶ ὅπως τοῦ πάντων χαλεπωτέου
του ἄπειροι γενώμεθα. οὐ γὰρ τὸ μὴ λαβεῖν ἀγαθὰ
οὕτω χαλεπὸν ὥσπερ τὸ λαβόντα στερηθῆναι λυπηρόν.
- 83 ἐννοήσατε δὲ κἀκεῖνο τίνα πρόφασιν ἔχοντες ἂν προ-
σίοιμεθα κακίονες ἢ πρόσθεν γενέσθαι. πότερον δὲ
ἄρχομεν; ἀλλ' οὐ δῆπου τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων

πονηρότερον προσήκει εἶναι. ἀλλ' ὅτι εὐδαιμονέστεροι
δοκοῦμεν νῦν ἢ πρότερον εἶναι; ἔπειτα τῇ εὐδαιμονίᾳ
φήσει τις τὴν κακίαν ἐπιτρέπειν; ἀλλ' ὅτι ἐπεὶ κεκτῆ-
μεθα δούλους, τούτους κολάσομεν, ἣν πονηροὶ ὦσι; καὶ
τί προσήκει αὐτὸν ὄντα πονηρὸν πονηρίας ἔνεκα ἢ βλα- 84
κείας ἄλλους κολάζειν; ἐννοεῖτε δὲ καὶ τοῦτο ὅτι τρέφειν
μὲν παρεσκευάσμεθα πολλοὺς καὶ τῶν ἡμετέρων οἰκων
φύλακας καὶ τῶν σωμάτων· αἰσχρὸν δὲ πῶς οὐκ ἂν
εἴη, εἰ δι' ἄλλους μὲν δορυφόρους τῆς σωτηρίας οἰησά-
μεθα χρῆναι τυγχάνειν, αὐτοὶ δὲ ἡμῖν αὐτοῖς οὐ δορυ-
φορήσομεν; καὶ μὴν εὖ γε δεῖ εἰδέναι ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλη
φυλακὴ τοιαύτη οἷα αὐτόν τινα καλὸν καγαθὸν ὑπάρ-
χειν· τοῦτο γὰρ δεῖ συμπαρομαρτεῖν· τῷ δ' ἀρετῆς ἐρῇ-
μα οὐδὲ ἄλλο καλῶς ἔχειν οὐδὲν προσήκει. τί οὖν φημι 85
χρῆναι ποιεῖν καὶ ποῦ τὴν ἀρετὴν ἀσκεῖν καὶ ποῦ τὴν
μελέτην ποιεῖσθαι; οὐδὲν καινόν, ὧ ἄνδρες, ἐρῶ· ἀλλ'
ὥσαπερ ἐν Πέρσαις ἐπὶ τοῖς ἀρχείοις οἱ ὁμότιμοι διά-
γουσιν, οὕτω καὶ ἡμᾶς φημι χρῆναι ἐνθάδε ὄντας τοὺς
ὁμοτίμους πάνθ' ὥσαπερ κάκει ἐπιτηδεύειν, καὶ ὑμᾶς τε
ἐμὲ ὁρῶντας κατανοεῖν παρόντας εἰ ἐπιμελόμενος ὦν
δεῖ διάξω, ἐγὼ τε ὑμᾶς κατανοῶν θεάσομαι, καὶ οὓς
ἂν ὁρῶ τὰ καλὰ καὶ τὰγαθὰ ἐπιτηδεύοντας, τούτους
τιμῆσω. καὶ τοὺς παῖδας δέ, οἳ ἂν ἡμῶν γίνωνται, 86
ἐνθάδε παιδεύωμεν· αὐτοὶ τε γὰρ βελτίονες ἐσόμεθα,
βουλόμενοι τοῖς παισὶν ὥς βέλτιστα παραδείγματα ἡ-
μᾶς αὐτοὺς παρέχειν, οἳ τε παῖδες οὐδ' ἂν εἰ βούλιν-
το ῥαδίως πονηροὶ γένοιτο, αἰσχρὸν μὲν μηδὲν μήτε
ὁρῶντες μήτε ἀκούοντες, ἐν δὲ καλοῖς καγαθοῖς ἐπιτη-
δεύμασι διημερεύοντες.

- α'. Κῦρος μὲν οὖν οὕτως εἶπεν· ἀνέστη δ' ἐπ' αὐτῷ Χρυσάντας καὶ εἶπεν ὧδε. Ἀλλὰ πολλάκις μὲν δὴ, ὦ ἄνδρες, καὶ ἄλλοτε κατενόησα ὅτι ἄρχων ἀγαθὸς οὐδὲν διαφέρει πατρὸς ἀγαθοῦ· οἷτε γὰρ πατέρες προνοοῦσι τῶν παίδων ὅπως μήποτε αὐτοὺς τὰγαθὰ ἐπιλείψει, Κῦρός τέ μοι δοκεῖ νῦν συμβουλεύειν ἡμῖν ἀφ' ὧν μάλιστα ἂν εὐδαιμονοῦντες διατελοῖμεν· ὃ δέ μοι δοκεῖ ἐνδεέστερον ἢ ὥς ἐχρῆν δηλῶσαι, τοῦτο ἐγὼ
- 2 πειράσομαι τοὺς μὴ εἰδότας διδάξαι. ἐννοήσατε γὰρ δὴ τίς ἂν πόλις πολεμία ὑπὸ μὴ πειθομένων ἀλοίη· τίς δ' ἂν φιλία ὑπὸ μὴ πειθομένων διαφυλαχθείη· ποῖον δ' ἂν ἀπειθούντων σιράτευμα νίκης τύχοι· πῶς δ' ἂν μᾶλλον ἐν μάχαις ἡττιῶντο ἀνθρῶποι ἢ ἐπειδὴν ἄρξωνται ἰδίᾳ ἕκαστος περὶ τῆς αὐτοῦ σωτηρίας βουλεύεσθαι· τί δ' ἂν ἄλλο ἀγαθὸν τελεσθῇ ὑπὸ μὴ πειθομένων τοῖς κρείττοσι· ποῖαι δὲ πόλεις νομίμως ἂν οἰκῇσιαν ἢ ποῖοι οἴκοι σωθείησαν· πῶς δ' ἂν νῆες
- 3 ὅποι δεῖ ἀφίκοιντο· ἡμεῖς δὲ ἃ νῦν ἀγαθὰ ἔχομεν διὰ τί ἄλλο μᾶλλον κατεπράξαμεν ἢ διὰ τὸ πεῖθεσθαι τῷ ἄρχοντι; διὰ τοῦτο γὰρ καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ταχὺ μὲν ὅποι ἔδει παρεγινόμεθα, ἀθρόοι δὲ τῷ ἄρχοντι ἐπόμενοι ἀνυπόστατοι ἦμεν, τῶν δ' ἐπιταχθέντων οὐδὲν ἡμιτελὲς κατελείπομεν. εἰ τοίνυν μέγιστον ἀγαθὸν

τὸ πειθαρχεῖν φαίνεται εἰς τὸ καταπράττειν τὰγαθὰ,
οὕτως εὖ ἴσπερ ὅτι τὸ αὐτὸ τοῦτο καὶ εἰς τὸ διασώζειν
ἃ δεῖ μέγιστον ἀγαθὸν εἶναι. καὶ πρόσθεν μὲν δὴ 4
πολλοὶ ἡμῶν ἤρχον μὲν οὐδενός, ἤρχοντο δὲ νῦν δὲ
κατεσκευάσθη οὕτω πάντες οἱ παρόντες ὥστε ἄρχετε
οἱ μὲν πλειόνων, οἱ δὲ μειόνων. ὥσπερ τοίνυν αὐτοὶ
ἀξιῶσθε ἄρχειν τῶν ὑφ' ὑμῖν, οὕτω καὶ αὐτοὶ πειθώ-
μεθα οἷς ἂν ἡμᾶς καθήκη. τοσοῦτον δὲ διαφέρειν
δεῖ τῶν δούλων, ὅσον οἱ μὲν δοῦλοι ἄκοντες τοῖς δε-
σπόταις ὑπηρετοῦσιν, ἡμᾶς δ', εἴπερ ἀξιούμεν ἐλεύθε-
ροι εἶναι, ἐκόντας δεῖ ποιεῖν ὃ πλείστον ἀξίων φαίνεται
εἶναι. εὐρήσατε δ', ἔφη, καὶ ἐνθα ἄνευ μοναρχίας πό-
λις οἰκεῖται, τὴν μάλιστα τοῖς ἄρχουσιν ἐθέλουσαν πεί-
θεσθαι ταύτην ἡκιστα τῶν πολεμίων ἀναγκαζομένην
ἀκούειν. παρῶμέν τε οὖν, ὥσπερ Κύρος κελεύει, ἐπὶ 5
τόδε τὸ ἄρχεῖον, ἀσκῶμέν τε δι' ὧν μάλιστα δυνασό-
μεθα κατέχειν ἃ δεῖ, παρέχωμέν τε ἡμᾶς αὐτοὺς χρῆ-
σθαι Κύρῳ ὅ,τι ἂν δέη. καὶ τοῦτο γὰρ εὖ εἰδέναι χρὴ
ὅτι οὐ μὴ δυνήσεται Κύρος εὐρεῖν ὅ,τι αὐτῷ μὲν ἐπ'
ἀγαθῷ χρήσεται, ἡμῖν δὲ οὐ, ἐπεὶπερ τά γε αὐτὰ ἡμῖν
συμφέρει καὶ οἱ αὐτοὶ εἰσιν ἡμῖν πολέμιοι.

Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπε Χρυσάντας, οὕτω δὴ καὶ ἄλ- 6
λοι ἀνίσταντο πολλοὶ καὶ Περσῶν καὶ τῶν συμμάχων
συνεροῦντες· καὶ ἔδοξε τοὺς ἐντίμους ἀεὶ παρεῖναι
ἐπὶ θύρας καὶ παρέχειν αὐτοὺς χρῆσθαι ὅ,τι ἂν βού-
ληται, ἕως ἀφείη Κύρος. ὥς δὲ τότε ἔδοξεν, οὕτω
καὶ νῦν ἔτι ποιοῦσιν οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ὑπὸ βασιλεῖ
ὄντες, θεραπεύουσι τὰς τῶν ἀρχόντων θύρας. ὥς δ' 7
ἐν τῷ λόγῳ δεδήλωται Κύρος καταστησάμενος εἰς τὸ
διαφυλάττειν αὐτῷ τε καὶ Πέρσαις τὴν ἀρχήν, ταῦτα

- καὶ οἱ μετ' ἐκεῖνον βασιλεῖς νόμιμα ἔτι καὶ νῦν δια-
 8 τελοῦσι ποιοῦντες. οὕτω δ' ἔχει καὶ ταῦτα ὥσπερ καὶ
 τᾶλλα· ὅταν μὲν ὁ ἐπιστάτης βελτίων γένηται, καθαρώ-
 τερον τὰ νόμιμα πράττεται· ὅταν δὲ χείρων, φανυλότε-
 ρον. ἐφοίτων μὲν οὖν ἐπὶ τὰς θύρας Κύρου οἱ ἔντιμοι
 σὺν τοῖς ἵπποις καὶ ταῖς αἰχμαῖς, συνδόξαν πᾶσι τοῖς
 ἀρίστοις τῶν συγκαταστρεψαμένων τὴν ἀρχήν.
- 9 Κύρος δ' ἐπὶ μὲν τᾶλλα καθίστη ἄλλους ἐπιμελη-
 τὰς, καὶ ἦσαν αὐτῷ καὶ προσόδων ἀποδεκτῆρες καὶ
 δαπανημάτων δοτῆρες καὶ ἔργων ἐπιστάται καὶ κτη-
 μάτων φύλακες καὶ τῶν εἰς τὴν δίαιταν ἐπιτηδεῖων
 ἐπιμεληταί· καὶ ἵππων δὲ καὶ κυνῶν ἐπιμελητὰς καθί-
 στη οὗς ἐνόμιζε καὶ ταῦτα τὰ βοσκήματα βέλτιστ' ἂν
 10 παρέχειν αὐτῷ χρῆσθαι. οὗς δὲ συμφύλακας τῆς εὐ-
 δαιμονίας οἱ ᾤετο χρῆναι ἔχειν, τοῦτους ὅπως ὥς
 βέλτιστοι ἔσονται οὐκέτι τοῦτου τὴν ἐπιμέλειαν ἄλ-
 λους προσέταττεν, ἀλλ' αὐτοῦ ἐνόμιζε τοῦτο ἔργον
 εἶναι. ἦδει γὰρ ὅτι, εἴ τι μάχης ποτὲ δεήσοι, ἐκ τού-
 των αὐτῷ καὶ παραστάτας καὶ ἐπιστάτας ληπτέον εἶη,
 σὺν οἷσπερ οἱ μέγιστοι κίνδυνοί· καὶ ταξιάρχους δὲ
 καὶ πεζῶν καὶ ἱππέων ἐγίγνωσκεν ἐκ τούτων κατα-
 11 στατέον εἶναι. εἰ δὲ δέοι καὶ στρατηγῶν που ἄνευ
 αὐτοῦ, ἦδει ὅτι ἐκ τούτων πεμπτέον εἶη· καὶ πόλεων
 δὲ καὶ ὄλων ἐθνῶν φύλαξι καὶ σαυράπαις ἦδει ὅτι
 τούτων τισὶν εἶη χρηστέον καὶ πρέσβεις γε τούτων
 τινὰς πεμπτέον, ὅπερ ἐν τοῖς μεγίστοις ἡγεῖτο εἶναι
 12 εἰς τὸ ἄνευ πολέμου τυγχάνειν ὧν δέοιτο. μὴ ὄντων
 μὲν οὖν οἶων δεῖ δι' ὧν αἱ μέγιστα καὶ πλεῖστα
 πράξεις ἔμελλον εἶναι, κακῶς ἡγεῖτο τὰ αὐτοῦ ἔξαι.
 εἰ δ' οὗτοι εἶεν οἷους δέοι, πάντα ἐνόμιζε καλῶς ἔσε-

σθαι. ἐνέδυν μὲν οὖν οὕτω γνοὺς εἰς ταύτην τὴν ἐπιμέλειαν· ἐνόμιζε δὲ τὴν αὐτὴν καὶ αὐτῷ ἄσκησιν εἶναι τῆς ἀρετῆς. οὐ γὰρ ὥετο οἷόν τε εἶναι μὴ αὐτόν τινα ὄντα οἷον δεῖ ἄλλους παρορμαῖν ἐπὶ τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἔργα. ὥς δὲ ταῦτα διανοήθη, ἡγήσατο 13 σχολῆς πρῶτον δεῖν, εἰ μέλλοι δυνήσεσθαι τῶν κρατίσιων ἐπιμέλεσθαι. τὸ μὲν οὖν προσόδων ἀμελεῖν οὐχ οἷόν τε ἐνόμιζεν εἶναι, προνοῶν ὅτι πολλὰ καὶ τελεῖν ἀνάγκη ἔσοιτο εἰς μεγάλην ἀρχήν· τὸ δ' αὖ πολλῶν κτημάτων ὄντων ἀμφὶ ταῦτα αὐτὸν ἀεὶ ἔχειν ἥδει ὅτι ἀσχολίαν παρέξει τῆς τῶν ὅλων σωτηρίας· ἐπιμέλεσθαι. οὕτω δὴ σκοπῶν, ὅπως ἂν τὰ τε οἰκονομικὰ καλῶς 14 ἔχοι καὶ ἡ σχολὴ γένοιτο, κατενόησέ πως τὴν στρατιωτικὴν σύνταξιν. ὥς γὰρ τὰ πολλὰ δεκαδάρχοι μὲν δεκαδέων ἐπιμέλονται, λοχαγοὶ δὲ δεκαδάρχων, χιλιάρχοι δὲ λογαγῶν, μυριάρχοι δὲ χιλιάρχων, καὶ οὕτως οὐδείς ἀτημέλητος γίνεται, οὐδ' ἦν πάνυ πολλὰ μυριάδες ἀνθρώπων ὥσι, καὶ ὅταν ὁ στρατηγὸς βούληται χρήσασθαι τι τῇ στρατιᾷ, ἀρκεῖ ἦν τοῖς μυριάρχοις παραγγεῖλῃ· ὥσπερ οὖν ταῦτ' ἔχει, οὕτω καὶ ὁ Κύρος 15 συνεκεφαλαιώσατο τὰς οἰκονομικὰς πράξεις· ὥστε καὶ τῷ Κύρῳ ἐγένετο ὀλίγοις διαλεγομένῳ μηδὲν τῶν οἰκείων ἀτημελήτως ἔχειν· καὶ ἐκ τούτου ἤδη σχολὴν ἦγε πλείω ἢ ἄλλος μιᾶς οἰκίας καὶ μιᾶς νεῶς ἐπιμελόμενος. οὕτω δὴ καταστησάμενος τὸ αὐτοῦ ἐδίδαξε καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ταύτῃ τῇ καταστάσει χρῆσθαι.

Τὴν μὲν δὴ σχολὴν οὕτω κατεσκευάσατο αὐτῷ 16 τε καὶ τοῖς περὶ αὐτόν, ἤρχετο δ' ἐπιστατεῖν τοῦ εἶναι οἷους δεῖ τοὺς κοινῶνας. πρῶτον μὲν ὁπόσοι ὄντες ἱκανοὶ ἄλλων ἐργαζομένων τρέφεσθαι μὴ παρεῖεν ἐπὶ

- τὰς θύρας, τούτους ἐπεζήτει, νομίζων τοὺς μὲν παρ-
 όντας οὐκ ἂν ἐθέλειν οὔτε κακὸν οὔτε αἰσχροὺς οὐδὲν
 πράττειν καὶ διὰ τὸ παρ' ἄρχοντι εἶναι καὶ διὰ τὸ
 εἰδέναι ὅτι ὀργῶντ' ἂν ὅ,τι πράττοιεν ὑπὸ τῶν βελ-
 τίσιων· οἳ δὲ μὴ παρῆεν, τούτους ἡγεῖτο ἢ ἀκρατεῖα
 17 τινὶ ἢ ἀδικίᾳ ἢ ἀμελείᾳ ἀπειῖναι. τοῦτο οὖν πρῶτον
 διηγησόμεθα ὥς προσηνάγκαζε τοὺς τοιούτους παρῆ-
 ναι. τῶν γὰρ παρ' ἑαυτῷ μάλιστα φίλων ἐκέλευσεν ἂν
 τινα λαβεῖν τὰ τοῦ μὴ φοιτῶντος, φάσκοντα λαμβάνειν
 τὰ ἑαυτοῦ. ἐπεὶ οὖν τοῦτο γένοιτο, ἤκον ἂν εὐθύς οἱ
 18 στερόμενοι ὥς ἡδικημένοι. ὃ δὲ Κῦρος πολὺν μὲν
 χρόνον οὐκ ἐσχόλαζε τοῖς τοιοῦτοις ὑπακούειν· ἐπεὶ
 δὲ ἀκούσειεν αὐτῶν, πολὺν χρόνον ἀνεβάλλετο τὴν
 διαδικασίαν. ταῦτα δὲ ποιῶν ἡγεῖτο προσεθίζειν αὐ-
 τοὺς θεραπεύειν, ἦτιον δὲ ἐχθρῶς ἢ εἰ αὐτὸς κολάζων
 19 ἡνάγκαζε παρῆναι· εἰς μὲν τρόπος διδασκαλίας ἦν
 αὐτῷ οὗτος τοῦ παρῆναι· ἄλλος δὲ τὸ τὰ ῥᾶστα καὶ
 κερδαλεώτατα τοῖς παροῦσι προστάττειν· ἄλλος δὲ τὸ
 20 μηδὲν ποτε τοῖς ἀποῦσι νέμειν· ὃ δὲ δὴ μέγιστος τρό-
 πος τῆς ἀνάγκης ἦν, εἰ τούτων μηδὲν τις ὑπακούοι,
 ἀφελόμενος ἂν τοῦτον ὃ ἔχοι ἄλλῳ ἐδίδου ὅν ᾤετο [δύ-
 νασθαι] ἂν ἐν τῷ δέοντι παρῆναι καὶ οὕτως ἐγίγνετο
 αὐτῷ φίλος χρήσιμος ἀντὶ ἀχρήσιον. ἐπιζητεῖ δὲ καὶ
 ὁ νῦν βασιλεὺς, ἦν τις ἀπὴ οἷς παρῆναι καθήκει.
 21 Τοῖς μὲν δὴ μὴ παροῦσιν οὕτω προσεφέρετο.
 τοὺς δὲ παρέχοντας ἑαυτοὺς ἐνόμισε μάλιστ' ἂν ἐπὶ
 τὰ καλὰ καγαθὰ ἐπαίρειν, ἐπέπερ ἄρχων ἦν αὐτῶν,
 εἰ αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπιδεικνύειν πειρῶτο τοῖς ἀρχομένοις
 22 πάντων μάλιστα κεκοσμημένον τῇ ἀρετῇ. αἰσθάνεσθαι
 μὲν γὰρ ἐδόκει καὶ διὰ τοὺς γραφομένους νόμους βελ-

τίους γιγνομένους ἀνθρώπους· τὸν δὲ ἀγαθὸν ἄρ-
 χοντα βλέποντα νόμον ἀνθρώποις ἐνόμισεν, ὅτι καὶ
 τάττειν ἱκανός ἐστι καὶ ὄρᾱν τὸν ἀτακτοῦντα καὶ κολά-
 ζειν. οὕτω δὴ γιγνώσκων πρῶτον μὲν τὰ περὶ τοὺς 23
 θεοὺς μᾶλλον ἐκπονοῦντα ἐπεδείκνυ ἑαυτὸν ἐν τούτῳ
 τῷ χρόνῳ, ἐπεὶ εὐδαιμονέστερος ἦν. καὶ τότε πρῶ-
 τον κατεστήθησαν οἱ μάγοι. ὕμνεῖν τε αἰεὶ ἅμα
 τῇ ἡμέρᾳ τοὺς θεοὺς καὶ θύειν αὐτῶν ἐκάστην ἡμέραν
 οἷς οἱ μάγοι θεοῖς εἶποιεν. οὕτω δὴ τὰ τότε κατα- 24
 σταθέντα ἔτι καὶ νῦν διαμένει παρὰ τῷ αἰεὶ ὄντι βα-
 σιλεῖ. ταῦτ' οὖν πρῶτον ἐμιμοῦντο αὐτὸν καὶ οἱ ἄλλοι
 Πέρσαι, νομίζοντες καὶ αὐτοὶ εὐδαιμονέστεροι ἔσεσθαι,
 ἣν θεραπεύωσι τοὺς θεοὺς, ὥσπερ ὁ εὐδαιμονέστατός
 τε ὢν καὶ ἄρχων· καὶ Κύρῳ δ' ἂν ἡγοῦντο ταῦτα
 ποιοῦντες ἀρέσκειν. ὁ δὲ Κύρος τὴν τῶν μετ' αὐτοῦ 25
 εὐσέβειαν καὶ ἑαυτῷ ἀγαθὸν ἐνόμιζε, λογιζόμενος ὥσπερ
 οἱ πλεῖν αἰρούμενοι μετὰ τῶν εὐσεβῶν μᾶλλον ἢ μετὰ
 τῶν ἡσεβηκέναι τι δοκούντων. πρὸς δὲ τούτοις ἐλο-
 γίζετο ὥς εἰ πάντες οἱ κοινῶνες θεοσεβεῖς εἶεν, ἥτ-
 τον ἂν αὐτοὺς ἐθέλειν περὶ τε ἀλλήλους ἀνόσιόν τι
 ποιεῖν καὶ περὶ ἑαυτὸν, εὐεργέτης νομίζων εἶναι τῶν
 κοινῶνων. ἐμφανίζων δὲ καὶ τοῦτο ὅτι περὶ πολλοῦ 26
 ἐποιεῖτο μηδὲνα μῆτε φίλον ἀδικεῖν μῆτε σύμμαχον,
 ἀλλὰ τὸ δίκαιον ἰσχυρῶς ὀρῶν, μᾶλλον καὶ τοὺς ἄλ-
 λους ᾧετ' ἂν τῶν μὲν αἰσχυρῶν κερδέων ἀπέχεσθαι,
 διὰ τοῦ δικαίου δ' ἐθέλειν πορεύεσθαι. καὶ αἰδοῦς 27
 δ' ἂν ἡγεῖτο μᾶλλον πάντας ἐμπιμπλάναι, εἰ αὐτὸς
 φανερός εἴη πάντας οὕτως αἰδούμενος ὥς μήτ' εἰπεῖν
 ἂν μῆτε ποιῆσαι μηδὲν αἰσχρόν. ἐτεκμαίρετο δὲ τοῦτο 28
 οὕτως ἔξειν ἐκ τοῦδε· μὴ γὰρ ὅτι ἄρχοντα, ἀλλὰ καὶ

- οὓς οὐ φοβοῦνται, μάλλον τοὺς αἰδουμένους αἰδοῦνται τῶν ἀναιδῶν οἱ ἄνθρωποι· καὶ γυναῖκας δὲ ἅς ἂν αἰδουμένας αἰσθάνωνται, ἀνταιδεῖσθαι μάλλον ἐθέλουσιν ὀρῶντες. τὸ δ' αὖ πείθεσθαι οὕτω μάλιστα ἂν ᾤετο ἔμμονον εἶναι τοῖς περὶ αὐτόν, εἰ τοὺς ἀπροφασίστως πειθομένους φανερός εἴη μάλλον τιμῶν τῶν τὰς μεγίστας ἀρετὰς καὶ ἐπιπονωτάτας δοκούντων παρέχεσθαι. γιγνώσκων δ' οὕτω καὶ ποιῶν διετέλει.
- 29 καὶ σωφροσύνην δ' αὐτοῦ ἐπιδεικνὺς μάλλον ἐποίει καὶ ταύτην πάντας ἀσκεῖν. ὅταν γὰρ ὀρῶσιν, ᾧ μάλιστα ἔξεστιν ὑβρίζειν, τοῦτον σωφρονοῦντα, οὕτω μάλλον οἱ γε ἀσθενέστεροι ἐθέλουσιν οὐδὲν ὑβριστικὸν ποιοῦντές φανεροὶ εἶναι [διήρει δὲ αἰδῶ καὶ σωφροσύνην τῇδε, ὥς τοὺς μὲν αἰδουμένους τὰ ἐν τῷ φανερῷ αἰσχροῦ φεύγοντας, τοὺς δὲ σώφρονας καὶ τὰ
- 30 ἐν τῷ ἀφανεῖ.] καὶ ἐγκράτειαν δὲ οὕτω μάλιστα ἂν ᾤετο ἀσκεῖσθαι, εἰ αὐτὸς ἐπιδεικνύοι ἑαυτὸν μὴ ὑπὸ τῶν παραντίκα ἡδονῶν ἐλκόμενον ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ προπονεῖν ἐθέλοντα πρῶτον σὺν τῷ καλῷ τῶν εὐφροσυνῶν. τοιγαροῦν τοιοῦτος ὢν ἐποίησεν ἐπὶ ταῖς
- 31 θύραις πολλὴν μὲν τῶν χειρόνων εὐταξίαν, ὑπεικόντων τοῖς ἀμείνοσι, πολλὴν δ' αἰδῶ καὶ εὐκοσμίαν πρὸς ἀλλήλους. ἐπέγνωσ δ' ἂν ἐκεῖ οὐδένα οὔτε ὀργιζόμενον κρουγῇ οὔτε χαίροντα ὑβριστικῷ γέλωτι, ἀλλὰ ἰδὼν ἂν αὐτοὺς ἡγήσω τῷ ὄντι εἰς κάλλος ζῆν.
- 32 Τοιαῦτα μὲν δὴ ποιοῦντες καὶ ὀρῶντες ἐπὶ θύραις διῆγον. τῆς πολεμικῆς δ' ἕνεκα ἀσκήσεως ἐπὶ θύραν ἐξῆγεν οὐσπερ ἀσκεῖν ταῦτα ᾤετο χρῆναι, ταύτην ἡγούμενος καὶ ὅλως ἀρίστην ἀσκήσιν πολεμικῶν
- 33 εἶναι, καὶ ἵπικῆς δὲ ἀληθεστάτην. καὶ γὰρ ἐπὶ πόχους

ἐν παντοδαποῖς χωρίοις αὕτη μάλιστα ἀποδείκνυσαι διὰ
τὸ θηρίοις φεύγουσιν ἐφέπεσθαι, καὶ ἀπὸ τῶν ἵππων
ἐνεργοὺς αὕτη μάλιστα ἀπεργάζεται διὰ τὴν τοῦ λαμ-
βάνειν φιλοτιμίαν καὶ ἐπιθυμίαν καὶ τὴν ἐγκράτειαν 36
δὲ καὶ πόρους καὶ ψύχην καὶ θάλην καὶ λοιμὸν καὶ
δίψος δύνασθαι φέρειν ἐνταῦθα μάλιστα προσεΐθιζε
τοὺς κοινῶνας. καὶ νῦν δ' ἔτι βασιλεὺς καὶ οἱ ἄλλοι
οἱ περὶ βασιλέα ταῦτα ποιοῦντες διατελοῦσιν. ὅτι μὲν 37
οὖν οὐκ ὥρειτο προσήκειν οὐδενὶ ἀρχῆς ὅστις μὴ βέλ-
τίων εἴη τῶν ἀρχομένων καὶ τοῖς προειρημένοις πᾶσι
δῆλον, καὶ ὅτι οὕτως ἀσκῶν τοὺς περὶ αὐτὸν πολὺν
μάλιστα αὐτὸς ἐξεπόνει καὶ τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὰς
πολεμικὰς τέχνας καὶ [τὰς] μελέτας. καὶ γὰρ ἐπὶ θή- 38
ραν τοὺς μὲν ἄλλους ἐξῆγεν, ὅποτε μὴ μένειν ἀνάγκη
τις εἴη· αὐτὸς δὲ καὶ ὅποτε ἀνάγκη εἴη, οἴκοι ἐθήρα
τὰ ἐν τοῖς παραδείσοις θηρία τρεφόμενα· καὶ οὗτ'
αὐτὸς ποτε πρὶν ἰδρῶσαι δεῖπνον ἤρειτο οὔτε ἵπποις
ἀγυμνάστοις σῖτον ἐνέβαλλε· συμπαρακάλει δὲ καὶ εἰς
ταύτην τὴν θήραν τοὺς περὶ αὐτὸν σκηπτούχους. τοι- 39
γαροῦν πολὺν μὲν αὐτὸς διέφερεν ἐν πᾶσι τοῖς καλοῖς
ἔργοις, πολὺν δὲ οἱ περὶ ἐκείνον, διὰ τὴν αἰεὶ μελέτην.
παράδειγμα μὲν δὴ τοιοῦτον ἑαυτὸν παρείχετο. πρὸς
δὲ τούτῳ καὶ τῶν ἄλλων οὐστinas μάλιστα δρῶν τὰ
καλὰ διώκοντας, τούτους καὶ δώροις καὶ ἀρχαῖς καὶ
ἔδραις καὶ πάσαις τιμαῖς ἐγέραιεν· ὥστε πολλὴν πᾶσι
φιλοτιμίαν ἐνέβαλλεν ὅπως ἕκαστος ὅτι ἄριστος φανή-
σοιτο Κύρῳ.

Καταμαθεῖν δὲ τοῦ Κύρου δοκοῦμεν ὥς οὐ τούτῳ 40
μόνῳ ἐνόμιζε χρῆναι τοὺς ἄρχοντας τῶν ἀρχομένων
διαφέρειν, τῷ βελτίονας αὐτῶν εἶναι, ἀλλὰ καὶ κατα-

- γοητεύειν ᾧετο χρῆναι αὐτούς. στολήν τε γοῦν εἴλετο τὴν Μηδικὴν αὐτός τε φορεῖν καὶ τοὺς κοινῶνας ταύτην ἔπεισεν ἐνδύεσθαι· αὕτη γὰρ αὐτῷ συγκρύπτειν ἐδόκει εἴ τις τι ἐν τῷ σώματι ἐνδεὲς ἔχοι, καὶ καλλίστους καὶ μεγίστους ἐπιδεικνύναι τοὺς φοροῦντας.
- 41 καὶ γὰρ τὰ ὑποδήματα τοιαῦτα ἔχουσιν ἐν οἷς μάλιστα λαθεῖν ἔστι καὶ ὑποτιθεμένους τι, ὥστε δοκεῖν μείζους εἶναι ἢ εἰσὶ. καὶ ὑποχρίεσθαι δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς προσίετο, ὥς εὐοφθαλμότεροι φαίνοντο ἢ εἰσὶ, καὶ ἐντρίβεσθαι, ὥς εὐχροώτεροι ὄρωντο ἢ πεφύκασιν.
- 42 ἐμελέτησε δὲ καὶ ὥς μὴ πτύοντες μηδὲ ἀπομυτιτόμενοι φανεροὶ εἶεν, μηδὲ μεταστρεφόμενοι ἐπὶ θῆαν μηδενός, ὥς οὐδὲν θαυμάζοντες. πάντα δὲ ταῦτα ᾧετο φέρειν τι εἰς τὸ δυσκαταφρονητοτέρους φαίνεσθαι τοῖς ἀρχομένοις.
- 43 Οὓς μὲν δὴ ἄρχειν ᾧετο χρῆναι, δι' ἑαυτοῦ οὕτω κατεσκεύασε καὶ μελέτῃ καὶ τῷ σεμνῶς προεστάναι αὐτῶν· οὓς δ' αὖ κατεσκεύαζεν εἰς τὸ δουλεύειν, τούτους οὐτε μελετᾶν τῶν ἐλευθερίων πόνων οὐδένα παρῶρμα οὐθ' ὅπλα κεκτῆσθαι ἐπέτρεπεν· ἐπεμέλετο δὲ ὅπως μήτε ἄσιτοι μήτε ἀποτοί ποτε ἔσοιντο ἐλευ-
- 44 θερίων ἔνεκα μελετημάτων. καὶ γὰρ ὁπότε ἐλαύνοιεν τὰ θηρία τοῖς ἵππεῦσιν εἰς τὰ πεδία, φέρεσθαι σίτον εἰς θήραν τούτοις ἐπέτρεπε, τῶν δὲ ἐλευθέρων οὐδενί· καὶ ὁπότε πορεία εἴη, ἦγεν αὐτοὺς πρὸς τὰ ὕδατα ὥσπερ τὰ ὑποζύγια. καὶ ὁπότε δὲ ὥρα εἴη ἀρίστον, ἀνέμενεν αὐτοὺς ἔστε ἐμφάγοιέν τι, ὥς μὴ βουλιμιῶεν· ὥστε καὶ οὕτοι αὐτὸν ὥσπερ οἱ ἀριστοὶ πατέρα ἐκάλουν, ὅτι ἐπεμέλετο αὐτῶν [ὅπως ἀναμφιλόγως αἰεὶ ἀνδράποδα διατελοῖεν].

Τῇ μὲν δὴ ὅλῃ Περσῶν ἀρχῇ οὕτω τὴν ἀσφάλειαν 45
κατεσκεύαζεν. ἑαυτῷ δὲ ὅτι μὲν οὐχ ὑπὸ τῶν κατα-
στραφέντων κίνδυνος εἴη παθεῖν τι ἰσχυρῶς ἐνάρρει·
καὶ γὰρ ἀνάγκιδας ἡγεῖτο εἶναι αὐτοὺς καὶ ἀσυντάκτους
ὄντας ἑώρα, καὶ πρὸς τούτοις οὐδ' ἐπλησίαζε τούτων
οὐδείς αὐτῷ οὔτε νυκτὸς οὔτε ἡμέρας. οὓς δὲ κρα- 46
τίστους τε ἡγεῖτο καὶ ὀπλισμένους καὶ ἀνδρόους ὄντας
ἑώρα — καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν ἦδει ἱππέων ἡγεμόνας
ὄντας, τοὺς δὲ πεζῶν· πολλοὺς δὲ αὐτῶν καὶ φρο-
νήματα ἔχοντας ἡορθάνετο ὥς ἱκανοὺς ὄντας ἄρχειν·
καὶ τοῖς φύλαξι δὲ αὐτοῦ οὗτοι μάλιστα ἐπλησίαζον,
καὶ αὐτῷ δὲ τῷ Κύρῳ τούτων πολλοὶ πολλὰκις συνεμί-
γνυσαν· ἀνάγκη γὰρ ἦν, ὅτι καὶ χρῆσθαι ἔμελλεν αὐ-
τοῖς — ὑπὸ τούτων οὖν καὶ κίνδυνος ἦν αὐτὸν μάλι-
στα παθεῖν τι κατὰ πολλοὺς τρόπους. σκοπῶν οὖν 47
ὅπως ἂν αὐτῷ καὶ τὰ ἀπὸ τούτων ἀκίνδυνα γένοιτο,
τὸ μὲν περιελέσθαι αὐτῶν τὰ ὄπλα καὶ ἀπολέμους ποι-
ῆσαι ἀπεδοκίμασε, καὶ ἄδικον ἡγούμενος καὶ καταλύσειν
τῆς ἀρχῆς ταύτην νομίζων· τὸ δ' αὖ μὴ προσείσθαι
αὐτοὺς καὶ τὸ ἀπιστοῦντα φανερόν εἶναι ἀρχὴν ἡγήσατο
πολέμου· ἐν δὲ ἀντὶ πάντων τούτων ἔγνω καὶ κρατί-
στον εἶναι πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἀσφάλειαν καὶ κάλλιστον, 48
εἰ δύναιτο ποιῆσαι τοὺς κρατίστους ἑαυτῷ μᾶλλον φί-
λους ἢ ἀλλήλοις. ὥς οὖν ἐπὶ τὸ φιλεῖσθαι δοκεῖ ἡμῖν
ἐλθεῖν, τοῦτο πειρασόμεθα διηγήσασθαι.

Πρῶτον μὲν γὰρ διὰ παντὸς αἰὶ τοῦ χρόνου φι- 6'.
λανθρωπίαν τῆς ψυχῆς ὥς ἐδύνατο μάλιστα ἐνεφάνιζεν,
ἡγούμενος, ὥσπερ οὐ ῥᾷδιόν ἐστι φιλεῖν τοὺς μισεῖν
δοκοῦντας οὐδ' εὖ νοεῖν τοῖς κακόνοις, οὕτω καὶ τοὺς
γινωσθέντας ὥς φιλοῦσι καὶ εὖ νοοῦσιν, οὐκ ἂν δύνα-

- 2 σθαι μισεῖσθαι ὑπὸ τῶν φιλεῖσθαι ἡγουμένων. ἕως μὲν οὖν χρήμασιν ἀδυνατώτερος ἦν εὐεργετεῖν, τῷ τε προνοεῖν τῶν συνόντων καὶ τῷ προπονεῖν καὶ τῷ συνηδόμενος μὲν ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς φανερός εἶναι, συναχθόμενος δ' ἐπὶ τοῖς κακοῖς, τούτοις ἐπειρᾶτο τὴν φιλίαν θηρεύειν· ἐπειδὴ δὲ ἐγένετο αὐτῷ ὥστε χρήμασιν εὐεργετεῖν, δοκεῖ ἡμῖν γινῶναι πρῶτον μὲν ὥς εὐεργέτημα ἀνθρώποις πρὸς ἀλλήλους οὐδέν ἐστιν ἀπὸ τῆς αὐτῆς δαπάνης ἐπιχαριτώτερον ἢ σίτων καὶ
- 3 ποτῶν μετάδοσις. τοῦτο δ' οὕτω νομίσας πρῶτον μὲν ἐπὶ τὴν αὐτοῦ τράπεζαν συνέταξεν ὅπως οἷς αὐτὸς σιτοῖτο σίτοις, τούτοις ὅμοια ἀεὶ παρατίθοιτο αὐτῷ ἱκανὰ παμπόλλοις ἀνθρώποις· ὅσα δὲ παρατεθείη, ταῦτα πάντα, πλὴν οἷς αὐτὸς καὶ οἱ σύνδειπνοι χρήσαιντο, διεδίδου οἷς δὴ βούλοιο τῶν φίλων μνήμην ἐνδείκνυσθαι ἢ φιλοφροσύνην. διέπεμπε δὲ καὶ τούτοις οἷς ἀγασθείη ἢ ἐν φυλακαῖς ἢ ἐν θεραπέαις ἢ ἐν αἰστιοινοῦν πράξεσιν, ἐνσημαινόμενος, ὅτι οὐκ ἂν λαν-
- 4 θάνοιεν χαρίζεσθαι βουλόμενοι. ἐτίμα δὲ καὶ τῶν οἰκετῶν ἀπὸ τῆς τραπέζης ὁπότε τινὰ ἐπαινέσειε· καὶ τὸν πάντα δὲ σῖτον τῶν οἰκετῶν ἐπὶ τὴν αὐτοῦ τράπεζαν ἐπετίθετο, οἰόμενος ὥσπερ καὶ τοῖς κυσὶν ἐμποιεῖν τινα καὶ τοῦτο εὖ νοῖαν. εἰ δὲ καὶ θεραπεύεσθαι τινα βούλοιο τῶν φίλων ὑπὸ πολλῶν, καὶ τούτοις ἐπεμπεν ἀπὸ τραπέζης· καὶ νῦν γὰρ ἔτι οἷς ἂν ὀρῶσι πεμπόμενα ἀπὸ τῆς βασιλέως τραπέζης, τούτους πάντες μᾶλλον θεραπεύουσι, νομίζοντες αὐτοὺς ἐντίμους εἶναι καὶ ἱκανοὺς διαπράττειν, ἣν τι δέονται. ἔτι δὲ καὶ οὐ τούτων μόνον ἔνεκα τῶν εἰρημένων εὐφραίνει τὰ πεμπόμενα παρὰ βασιλέως, ἀλλὰ τῷ ὄντι καὶ ἡδονῇ

πολὺν διαφέρει τὰ ἀπὸ τῆς βασιλέως τραπέζης. καὶ 5
τοῦτο μέντοι οὕτως ἔχειν οὐδέν τι θαυμαστόν· ὥσπερ
γὰρ καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι διαφερόντως ἐν ταῖς μεγάλαις
πόλεσιν ἐξεργασμέναι εἰσὶ, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον
καὶ τὰ παρὰ βασιλεῖ σῖτα πολὺ διαφερόντως ἐκπε-
πόνηται. ἐν μὲν γὰρ ταῖς μικραῖς πόλεσιν οἱ αὐτοὶ
ποιοῦσι κλίνην, θύραν, ἄροτρον, τράπεζαν, πολλάκις
δ' ὁ αὐτὸς οὗτος καὶ οἰκοδομεῖ, καὶ ἀγαπᾷ ἦν καὶ οὐ-
τως ἱκανοὺς αὐτὸν τρέφειν ἐργοδότας λαμβάνῃ· ἀδύνα-
τον οὖν πολλὰ τεχνώμενον ἄνθρωπον πάντα καλῶς
ποιεῖν. ἐν δὲ ταῖς μεγάλαις πόλεσι διὰ τὸ πολλοὺς
ἐκάστου δεῖσθαι ἄρκει καὶ μία ἐκάστῳ τέχνη εἰς τὸ
τρέφεσθαι· πολλάκις δὲ οὐδ' ὅλη μία· ἀλλ' ὑποδήματα
ποιεῖ ὁ μὲν ἀνδρεῖα, ὁ δὲ γυναικεῖα· ἔστι δὲ ἔνθα καὶ
ὑποδήματα ὁ μὲν νευρορραφῶν μόνον τρέφεται, ὁ δὲ
σχίζων, ὁ δὲ χιτῶνας μόνον συντέμνων, ὁ δὲ γε τού-
των οὐδὲν ποιῶν ἀλλὰ συντιθεὶς ταῦτα. ἀνάγκη οὖν
τὸν ἐν βραχυτάτῳ διατρίβοντα ἔργῳ τοῦτον καὶ ἄριστα
δὴ ἡναγκάσθαι τοῦτο ποιεῖν. τὸ αὐτὸ δὲ τοῦτο πέ-
πονθε καὶ τὰ ἄμφι τὴν δίαιταν. ὧ μὲν γὰρ ὁ αὐτὸς 6
κλίνην στρώννυσι, τράπεζαν κοσμεῖ, μάττει, ὅσα ἄλλοτε
ἄλλοια ποιεῖ, ἀνάγκη οἶμαι τούτῳ, ὥς ἂν ἕκαστον προ-
χωρῇ, οὕτως ἔχειν· ὅπου δὲ ἱκανὸν ἔργον ἐν ἔψειν κρέα,
ἄλλῳ ὀπιᾶν, ἄλλῳ δὲ ἰχθὺν ἔψειν, ἄλλῳ ὀπιᾶν, ἄλλῳ
ἄρτους ποιεῖν, καὶ μηδὲ τούτους παντοδαπούς, ἀλλ'
ἄρκει ἕαν ἐν εἶδος εὐδοκιμοῦν παρέχῃ, ἀνάγκη οἶμαι
καὶ ταῦτα οὕτω ποιούμενα πολὺ διαφερόντως ἐξεργά-
σθαι ἕκαστον.

Τῇ μὲν δὴ τῶν σίτων θεραπείᾳ τοιαῦτα ποιῶν 7
πολὺν ὑπερεβάλλετο πάντας· ὥς δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις

- πᾶσι θεραπεύων πολὺ ἐκράτει, τοῦτο νῦν διηγῆσο-
 μαι· πολὺ γὰρ διενεγκὼν ἀνθρώπων τῷ πλείστα;
 προσόδους λαμβάνειν, πολὺ ἔτι πλέον διήνεγκε τῷ
 πλείστα ἀνθρώπων δωρεῖσθαι. κατήρξε μὲν οὖν τού-
 του Κῦρος, διαμένει δ' ἔτι καὶ νῦν τοῖς βασιλεῦσιν ἢ
 8 πολυδωρία. τίνι μὲν γὰρ φίλοι πλουσιώτεροι ὄντες
 φανεροὶ ἢ Περσῶν βασιλεῖ; τίς δὲ κοσμῶν κάλλιον
 φαίνεται στολαῖς τοὺς περὶ αὐτὸν ἢ βασιλεὺς; τίνος
 δὲ δῶρα γινώσκεται ὥσπερ ἔνια τῶν βασιλέως, ψέλια
 καὶ στρεπτοὶ καὶ ἵπποι χρυσοχάλινοι; οὐ γὰρ δὴ
 9 ἔξεστιν ἐκεῖ ταῦτα ἔχειν ὃ ἂν μὴ βασιλεὺς δῶ. τίς
 δ' ἄλλος λέγεται δώρων μεγέθει ποιεῖν αἰρεῖσθαι αὐ-
 τὸν καὶ ἀντ' ἀδελφῶν καὶ ἀντὶ πατέρων καὶ ἀντὶ παί-
 δων; τίς δ' ἄλλος ἐδυνάσθη ἐχθρὸς ἀπέχοντας πολ-
 λῶν μηνῶν ὁδὸν τιμωρεῖσθαι ὡς Περσῶν βασιλεὺς;
 τίς δ' ἄλλος καταστρεψάμενος ἀρχὴν ὑπὸ τῶν ἀρχο-
 μένων πατὴρ καλούμενος ἀπέθανεν ἢ Κῦρος; τοῦτο
 δὲ τοῦνομα δῆλον ὅτι εὐεργετοῦντός ἐστι μᾶλλον ἢ
 10 ἀφαιρουμένου. κατεμάθομεν δὲ ὡς καὶ τοὺς βασιλέως
 καλουμένους ὀφθαλμοὺς καὶ τὰ βασιλέως ὦτα οὐκ ἄλ-
 λως ἐκτίησας ἢ τῷ δωρεῖσθαί τε καὶ τιμᾶν. τοὺς γὰρ
 ἀπαγγέλλαντας ὅσα καιρὸς αὐτῷ εἶη πεπύσθαι μεγά-
 λως εὐεργειῶν πολλοὺς ἐποίησεν ἀνθρώπους καὶ
 ὠτακουσιεῖν καὶ διοπτρεύειν τί ἂν ἀγγέλλαντες ὠφε-
 11 λήσειαν βασιλέα. ἐκ τούτου δὴ καὶ πολλοὶ ἐνομίσθη-
 σαν βασιλέως ὀφθαλμοὶ καὶ πολλὰ ὦτα. εἰ δέ τις
 οἶεται ἓνα αἰρετὸν εἶναι ὀφθαλμὸν βασιλεῖ, οὐκ ὀρθῶς
 οἶεται· ὀλίγα γὰρ εἰς γ' ἂν ἴδοι καὶ εἰς ἀκούσειε· καὶ
 τοῖς ἄλλοις ὥσπερ ἀμελεῖν ἂν παρηγγελμένον εἶη,
 εἰ ἐνὶ τούτῳ προστεταγμένον εἶη· πρὸς δὲ καὶ ὅτινα

γινώσκουσιν ὀφθαλμὸν ὄντα, τοῦτον ἂν εἶδεῖν ὅτι
 φυλάττεσθαι δεῖ, ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλὰ τοῦ φά-
 σκοντος ἀκοῦσαί τι ἢ ἰδεῖν ἄξιον ἐπιμελείας παντὸς
 βασιλεὺς ἀκούει, οὕτω δὴ πολλὰ μὲν βασιλέως ὦτα, 12
 πολλοὶ δ' ὀφθαλμοὶ νομίζονται καὶ φοβοῦνται παν-
 ταχοῦ λέγειν τὰ μὴ σύμφορα βασιλεῖ, ὥσπερ αὐτοῦ
 ἀκούοντος, καὶ ποιεῖν ἃ μὴ σύμφορα, ὥσπερ αὐτοῦ
 παρόντος, οὐκ οὐν ὅπως μνησθῆναι ἂν τις ἐτόλμησε
 πρὸς τινα περὶ Κύρου φλαυρόν τι, ἀλλ' ὥς ἐν ὀ-
 φθαλμοῖς πᾶσι καὶ ὥσι βασιλέως τοῖς αἰεὶ παροῦσιν οὐ-
 σίως ἕκαστος διέκειτο, τὸ δὲ οὕτω διακεῖσθαι τοὺς
 ἀνθρώπους πρὸς αὐτὸν ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα ἔτι ἂν τις
 αἰτιάσαιτο μᾶλλον ἢ ὅτι μεγάλα ἤθελεν ἀντὶ μικρῶν
 εὐεργετεῖν.

Καὶ τὸ μὲν δὴ μεγέθει δώρων ὑπερβάλλειν πλου- 13
 σιώτατον ὄντα οὐ θαυμαστόν· τὸ δὲ τῇ θεραπείᾳ καὶ
 τῇ ἐπιμελείᾳ τῶν φίλων βασιλεύοντα περιγίγνεσθαι,
 τοῦτο ἀξιολογώτερον. ἐκεῖνος τοίνυν λέγεται κατὰ
 δηλὸς εἶναι μηδενὶ ἂν οὕτως αἰσχυρθεὶς ἡτιώμενος
 ὥς φίλων θεραπείᾳ· καὶ λόγος δὲ αὐτοῦ ἀπομνημο- 14
 νεύεται ὥς λέγοι παραπλήσια ἔργα εἶναι νομέως ἀγα-
 θοῦ καὶ βασιλέως ἀγαθοῦ· τὸν τε γὰρ νομέα χρῆναι
 ἔφη εὐδαιμόνα τὰ κτήνη ποιοῦντα χρῆσθαι αὐτοῖς, ἢ
 δὴ προβάτων εὐδαιμονία, τὸν τε βασιλέα ὥσαύτως
 εὐδαιμόνας πόλεις καὶ ἀνθρώπους ποιοῦντα χρῆσθαι
 αὐτοῖς. οὐδὲν οὖν θαυμαστόν, εἴπερ ταύτην εἶχε τὴν
 γνῶμην, τὸ φιλονίκως ἔχειν πάντων ἀνθρώπων थे-
 ραπείᾳ περιγίγνεσθαι. καλὸν δ' ἐπίδειγμα καὶ τοῦτο 15
 λέγεται Κῦρος ἐπιδειξάι Κροίσῳ, ὅτι ἐνονυθέτει αὐτὸν
 ὥς διὰ τὸ πολλὰ διδόναι πένης ἔσοιτο, ἐξδὸν αὐτῷ

- θησαυροὺς χρυσοῦ πλείστον ἐνὶ γὰρ ἀνδρὶ ἐν τῷ οἴκῳ
καταθέσθαι· καὶ τὸν Κῦρον λέγεται ἐρέσθαι, Καὶ πό-
σα ἂν ἤδη οἶμι μοι χρήματα εἶναι, εἰ συνέλεγον χρυ-
16 σίον ὥσπερ σὺ κελεύεις ἐξ ὅτου ἐν τῇ ἀρχῇ εἰμι; καὶ
τὸν Κροῖσον εἰπεῖν πολὺν τινα ἀριθμὸν. καὶ τὸν
Κῦρον πρὸς ταῦτα, Ἄγε δὴ, φάναι, ὦ Κροῖσε, σύμ-
πεμψον ἄνδρα σὺν Ὑστάσπᾳ τοιγαυτὶ ὅτῳ σὺ πιστεύεις
μάλιστα. σὺ δέ, ὦ Ὑστάσπα, ἔφη, περιελθὼν πρὸς
τοὺς φίλους λέγε αὐτοῖς ὅτι δέομαι χρυσοῦ πρὸς
πρᾶξιν τινα· καὶ γὰρ τῷ ὄντι προσδέομαι· καὶ κέλευε
αὐτοὺς ὅποσα ἂν ἕκαστος δύναιτο πορίσασθαι μοι χρή-
ματα γράψαντας καὶ κατασημνημένους δοῦναι τῇ
17 ἐπιστολῇ τῷ Κροῖσου θεράποντι φέρειν. ταῦτα δὲ
ὅσα ἔλεγε καὶ γράψας καὶ σημηνάμενος ἐδίδου τῷ
Ὑστάσπᾳ φέρειν πρὸς τοὺς φίλους· ἐνέγραψε δὲ πρὸς
πάντας καὶ Ὑστάσπαν ὡς φίλον αὐτοῦ δέχεσθαι. ἐπεὶ
δὲ περιῆλθε καὶ ἤνεγκεν ὁ Κροῖσου θεράπων τὰς ἐπι-
στολάς, ὁ δὲ Ὑστάσπας εἶπεν, ὦ Κῦρε βασιλεῦ, καὶ
ἐμοὶ ἤδη χρὴ ὡς πλουσίῳ χρῆσθαι· πάμπολλα γὰρ
18 ἔχων πάρειμι δῶρα διὰ τὰ σὰ γράμματα. καὶ ὁ Κῦρος
εἶπεν, Εἰς μὲν τοίνυν καὶ οὗτος ἤδη θησαυρὸς ἡμῖν,
ὦ Κροῖσε· τοὺς δ' ἄλλους καταθεῶ καὶ λόγισαι πόσα
ἔστιν ἔτοιμα χρήματα, ἣν τι δέωμαι χρῆσθαι. λέγεται
δὲ λογιζόμενος ὁ Κροῖσος πολλαπλάσια εὑρεῖν ἢ ἔφη
Κῦρῳ ἂν εἶναι ἐν τοῖς θησαυροῖς ἤδη, εἰ συνέλεγον.
19 ἐπεὶ δὲ τοῦτο φανερὸν ἐγένετο, εἰπεῖν λέγεται ὁ Κῦ-
ρος, Ὁρᾷς, φάναι, ὦ Κροῖσε, ὥς εἰσὶ καὶ ἐμοὶ θησαυ-
ροί; ἀλλὰ σὺ μὲν κελεύεις με παρ' ἐμοὶ αὐτοὺς συλ-
λέγοντα φθονεῖσθαι τε δι' αὐτοὺς καὶ μισεῖσθαι, καὶ
φύλακας αὐτοῖς ἐφιστάντα μισθοφόρους τοῦτοις πι-

στεύειν. ἐγὼ δὲ τοὺς φίλους πλουσίους ποιῶν τούτους
 μοι νομίζω θησαυροὺς καὶ φύλακας ἅμα ἑμοῦ τε καὶ
 τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν πιστοτέρους εἶναι ἢ εἰ φρου-
 ροὺς μισθοφόρους ἐπεστησάμην. καὶ ἄλλο δέ σοι 20
 ἔρῳ· ἐγὼ γάρ, ὦ Κροῖσε, ὃ μὲν οἱ θεοὶ δόντες εἰς
 τὰς ψυχὰς τοῖς ἀνθρώποις ἐποίησαν ὁμοίως πένητας
 πάντας, τούτου μὲν οὐδ' αὐτὸς δύναμαι περιγενέ-
 σθαι, ἀλλ' εἰμὶ ἀπληστος καὶ γὰρ ὥσπερ οἱ ἄλλοι χρη-
 μάτων· τῇδε γέ μέντοι διαφέρειν μοι δοκῶ τῶν πλεί- 21
 στων ὅτι οἱ μὲν ἐπειδὴν τῶν ἀρκούντων περιττὰ
 κτήσονται, τὰ μὲν αὐτῶν κατορύττουσι, τὰ δὲ κατα-
 σήπουσι, τὰ δὲ ἀριθμοῦντες καὶ μετροῦντες καὶ ἰστάν-
 τεσ καὶ διαψύχοντες καὶ φυλάττοντες πράγματα ἔχουσι,
 καὶ ὅμως ἔνδον ἔχοντες τοσαῦτα οὔτε ἐσθίουσι πλείω
 ἢ δύνανται φέρειν, διαρραγεῖεν γὰρ ἂν, οὔτ' ἀμφιέν-
 νυνται πλείω ἢ δύνανται φέρειν, ἀποπνιγεῖεν γὰρ ἂν,
 ἀλλὰ τὰ περιττὰ χρήματα πράγματα ἔχουσιν· ἐγὼ δ'
 ὑπηρετῶ μὲν τοῖς θεοῖς καὶ ὀρέγομαι ἀεὶ πλείονων· 22
 ἐπειδὴν δὲ κτήσωμαι, ἂν ἴδω περιττὰ ὄντα τῶν ἑμοὶ
 ἀρκούντων, τούτοις τὰς τ' ἐνδεΐας τῶν φίλων ἐξα-
 κοῦμαι καὶ πλουτίζων καὶ εὐεργετῶν ἀνθρώπους εὖ-
 νοιαν ἐξ αὐτῶν κτῶμαι καὶ φιλίαν, καὶ ἐκ τούτων
 καρποῦμαι ἀσφάλειαν καὶ εὐκλειαν· ἃ οὔτε κατασή-
 πεται οὔτε ὑπερπληροῦντα λυμαίνεται, ἀλλὰ ἡ εὐκλεία
 ὅσῃ ἂν πλείων ἢ, τοσοῦτ' καὶ μείζων καὶ καλλίων
 καὶ κουφοτέρα φέρειν γίνεται, πολλάκις δὲ καὶ τοὺς
 φέροντας αὐτὴν κουφοτέρους παρέχεται. ὅπως δὲ καὶ 23
 τοῦτο εἰδῆς, ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἐγὼ οὐ τοὺς πλείους
 ἔχοντας καὶ φυλάττοντας πλείους εὐδαιμονεσιτάτους
 ἡγοῦμαι· οἱ γὰρ τὰ τείχη φυλάττοντες οὕτως ἂν εὖ-

δαιμονέσταιοι εἶησαν· πάντα γὰρ τὰ ἐν ταῖς πόλεσι φυλάττουσιν· ἀλλ' ὅς ἂν κιᾶσθαι τε πλείεστα δύνηται σὺν τῷ δικαίῳ καὶ χρησθαι δὲ πλείστοις σὺν τῷ καλῷ, τοῦτον ἐγὼ εὐδαιμονέστατον νομίζω [καὶ τὰ χρήματα]. καὶ ταῦτα μὲν δὴ φανερός ἦν ὥσπερ ἔλεγε καὶ πρᾶτιων.

- 24 Πρὸς δὲ τούτοις κατανοήσας τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων ὅτι ἦν μὲν ὑγιαίνοντες διατελῶσι, παρὰ σκευάζονται ὅπως ἔξουσιν τἀπιτήδεια καὶ κατατίθενται τὰ χρήσιμα εἰς τὴν τῶν ὑγιαινόντων δίαιταν· ὅπως δὲ ἦν ἀσθενήσωσι τὰ σύμφορα παρέσται, τούτου οὐ πάνυ ἐπιμελομένους ἑώρα· ἔδοξεν οὖν καὶ ταῦτα ἐκπονήσαι αὐτῷ, καὶ τοῖς τε ἰατροῦς τοὺς ἀρίστους συνεκομίσατο πρὸς αὐτὸν τῷ τελεῖν ἐθέλειν καὶ ὁπόσα ἢ ὄργανα χρήσιμα ἔφη τις ἂν αὐτῶν γενέσθαι ἢ φάρμακα ἢ σῖτα ἢ ποτά, οὐδὲν τούτων ὅ,τι οὐχὶ
- 25 παρασκευάσας ἐθησαύριζε παρ' αὐτῷ. καὶ ὁπότε δὲ τις ἀσθενήσῃ τῶν θεραπεύεσθαι ἐπικαιρίων, ἐπεσκόπει καὶ παρῆχε πάντα ὅτιον ἔδει. καὶ τοῖς ἰατροῖς δὲ χάριν ἤδει, ὁπότε τις ἰάσαιτό τινα τῶν παρ' ἐκείνου λαμβάνων.
- 26 Ταῦτα μὲν δὴ καὶ τοιαῦτα πολλὰ ἐμηχανᾶτο πρὸς τὸ πρωτεύειν παρ' οἷς ἐβούλετο ἑαυτὸν φιλεῖσθαι. ὧν δὲ προηγόρευε τε ἀγῶνας καὶ ἄθλα προυτίθει, φιλονικίας ἐμποιεῖν βουλόμενος περὶ τῶν καλῶν καὶ γαθῶν ἔργων, ταῦτα τῷ μὲν Κῦρῳ ἔπαινον παρῆχεν ὅτι ἐπεμέλετο ὅπως ἀσκοῖτο ἢ ἀρετῇ· τοῖς μέντοι ἀρίστοις οἱ ἀγῶνες οὗτοι πρὸς ἀλλήλους καὶ ἑριδας
- 27 καὶ φιλονικίας ἐνέβαλλον. πρὸς δὲ τούτοις ὥσπερ νόμον κατεστήσατο ὁ Κῦρος, ὅσα διακρίσεως δέοιτο

εἴτε δίκη εἴτε ἀγωνίσματι, τοὺς δεομένους διακρίσεως
 συντρέχειν τοῖς κριταῖς. δῆλον οὖν ὅτι ἐστοχάζοντο
 μὲν οἱ ἀνταγωνιζόμενοι τι ἀμφοτέρωθεν τῶν κρατίστων
 καὶ τῶν μάλιστα φίλων κριτῶν· ὁ δὲ μὴ νικῶν τοῖς
 μὲν νικῶσιν ἐφθόνει, τοὺς δὲ μὴ ἑαυτὸν κρίνοντας
 ἐμίσει· ὁ δ' αὖ νικῶν τῷ δικαίῳ προσεποιεῖτο νικᾶν,
 ὥστε χάριν οὐδενὶ ἠγεῖτο ὀφείλειν. καὶ οἱ πρωτεύ- 28
 ειν δὲ βουλόμενοι φιλίᾳ παρὰ Κύρῳ, ὥσπερ ἄλλοι
 ἐν πόλεσι, καὶ οὗτοι ἐπιφθόνως πρὸς ἀλλήλους εἶχον,
 ὥσθ' οἱ πλείονες ἐκποδὼν ἐβούλοντο ὁ ἕτερος τὸν
 ἕτερον γενέσθαι μᾶλλον ἢ συνέπραξαν ἂν τι ἀλλήλοις
 ἀγαθόν. καὶ ταῦτα μὲν δεδήλωται ὡς ἐμμηχανᾶτο
 τοὺς κρατίστους αὐτὸν μᾶλλον πάντας φιλεῖν ἢ ἀλ-
 λήλους.

Νῦν δὲ ἤδη διηγησάμεθα ὡς τὸ πρῶτον ἐξήλασε Γ'.

Κῦρος ἐκ τῶν βασιλείων· καὶ γὰρ αὐτῆς τῆς ἐξελά-
 σεως ἡ σεμνότης ἡμῖν δοκεῖ μία τῶν τεχνῶν εἶναι
 τῶν μεμνηχανημένων τὴν ἀρχὴν μὴ εὐκαταφρόνητον
 εἶναι. πρῶτον μὲν οὖν πρὸ τῆς ἐξελάσεως εἰσκαλέσας
 πρὸς αὐτὸν τοὺς τὰς ἀρχὰς ἔχοντας Περσῶν τε καὶ
 τῶν ἄλλων συμμάχων διέδωκεν αὐτοῖς τὰς Μηδικὰς
 στολὰς· καὶ τότε πρῶτον Πέρσαι Μηδικὴν στολὴν
 ἐνέδυσαν· διαδιδούς τε ἅμα τάδε ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι
 ἐλάσαι βούλοιο εἰς τὰ τεμένη τὰ τοῖς θεοῖς ἐξηρη-
 μένα καὶ θῦσαι μετ' ἐκείνων. Πάρεστε οὖν, ἔφη, 2
 ἐπὶ τὰς θύρας κοσμηθέντες ταῖς στολαῖς ταύταις πρὶν
 ἥλιον ἀνατέλλειν, καὶ καθίστασθε ὡς ἂν ὑμῖν Φεραύ-
 λας ὁ Πέρσης ἐξαγγείλῃ παρ' ἐμοῦ· καὶ ἐπειδάν, ἔφη,
 ἐγὼ ἡγῶμαι, ἔπεσθε ἐν τῇ ῥηθείᾳ χώρᾳ. ἦν δ' ἄρα
 τινὶ δοκῇ ὑμῶν ἄλλη κάλλιον εἶναι ἢ ὡς ἂν νῦν

- ἐλαύνωμεν, ἐπειδὴν πάλιν ἔλθωμεν, διδασκείτω με-
 ὅπη γὰρ ἂν κάλλιστον καὶ ἄριστον ἡμῶν δοκῇ εἶναι,
 3 ταύτῃ ἕκαστα δεῖ καταστήσασθαι. ἐπεὶ δὲ τοῖς κρα-
 τίστοις διέδωκε τὰς καλλίστας στολὰς, ἐξέφερε δὴ καὶ
 ἄλλας Μηδικὰς στολὰς, παμπόλλας γὰρ παρεσκευάσατο,
 οὐδὲν φειδόμενος οὔτε πορφυρίδων οὔτε ὀρφνίνων
 οὔτε φοινικίδων οὔτε καρυκίνων ἱματίων. νείμας δὲ
 τούτων τὸ μέρος ἕκαστῳ τῶν ἡγεμόνων ἐκέλευσεν
 αὐτοὺς τούτοις κοσμεῖν τοὺς αὐτῶν φίλους, ὥσπερ,
 4 ἔφη, ἐγὼ ὑμᾶς κοσμῶ. καὶ τις τῶν παρόντων ἐπή-
 ρετο αὐτόν, Σὺ δέ, ὦ Κῦρε, ἔφη, πότε κοσμήσει; ὁ
 δ' ἀπεκρίνατο, Οὐ γὰρ νῦν, ἔφη, δοκῶ ὑμῶν αὐτὸς
 κοσμεῖσθαι ὑμᾶς κοσμῶν; ἀμέλει, ἔφη, ἦν δύνωμαι
 ὑμᾶς τοὺς φίλους εὖ ποιεῖν, ὅποιαν ἂν ἔχων στολὴν
 τυγχάνω, ἐν ταύτῃ καλὸς φανοῦμαι. οὕτω δὴ οἱ μὲν
 5 ἀπελθόντες μεταπεμπόμενοι τοὺς φίλους ἐκόσμου-
 νταῖς στολαῖς. ὁ δὲ Κῦρος νομίζων Φεραύλαν τὸν ἐκ
 τῶν δημοτῶν καὶ συνετὸν εἶναι καὶ φιλόκαλον καὶ
 εὐτακτον καὶ τοῦ χαρίζεσθαι αὐτῷ οὐκ ἀμελῆ, ὅς
 ποτε καὶ περὶ τοῦ τιμᾶσθαι ἕκαστον κατὰ τὴν ἀξίαν
 συνεῖπε, τοῦτον δὴ καλέσας συνεβουλεύετο αὐτῷ πῶς
 6 ἂν τοῖς μὲν εὖνοις κάλλιστα ἰδεῖν ποιοῖτο τὴν ἐξέ-
 λασιν, τοῖς δὲ δυσμενέσι φοβερώτατα. ἐπεὶ δὲ σκο-
 πούντοιν αὐτοῖν ταῦτά συνέδοξε, ἐκέλευσε τὸν Φε-
 ραύλαν ἐπιμεληθῆναι ὅπως ἂν οὕτω γένηται αὔριον
 ἢ ἐξέλασις ὥσπερ ἔδοξε καλῶς ἔχειν. Εἵρηκα δέ, ἔφη,
 ἐγὼ πάντας πείθεσθαι σοι περὶ τῆς ἐν τῇ ἐξελάσει
 τάξεως· ὅπως δ' ἂν ἥδιον παραγγέλλοντός σου ἀκού-
 ωσι, φέρε λαβών, ἔφη, χιτῶνας μὲν τουτουσὶ τοῖς τῶν
 δορυφόρων ἡγεμόσι, κασᾶς δὲ τούσδε τοὺς ἐφιππίους

τοῖς τῶν ἰππέων ἡγεμόσι, ὃς δὲ καὶ τῶν ἄρμάτων
 τοῖς ἡγεμόσιν ἄλλους τούσδε χιτῶνας. ὁ μὲν δὴ ἔφερε
 λαβῶν· οἱ δὲ ἡγεμόνες ἐπεὶ ἴδοιεν αὐτόν, ἔλεγον, 7
 Μέγας δὴ σύγε, ᾧ Φεραύλα, ὅποτε γε καὶ ἡμῖν προσ-
 τάξεις ἂν δέῃ ποιεῖν. Οὐ μὰ Δί', ἔφη ὁ Φεραύλας,
 οὐ μόνον γε, ὥς ἔοικεν, ἀλλὰ καὶ συσκευοφορήσω· νῦν
 γοῦν φέρω τῷδε δύο κασᾶ, τὸν μὲν σοί, τὸν δὲ ἄλλῳ·
 σὺ μέντοι τούτων λαβὲ ὁπότερον βούλει. ἐκ τούτου 8
 δὴ ὁ μὲν λαμβάνων τὸν κασᾶ τοῦ μὲν φθόνου ἐπε-
 λέληστο, εὐθύς δὲ συνεβουλεύετο αὐτῷ ὁπότερον λαμ-
 βάνοι· ὁ δὲ συμβουλεύσας ἂν ὁπότερος βελτίων εἴη
 καὶ εἰπὼν, *Ὦν μου κατηγορήσης ὅτι αἰρεσὶν σοι ἔδω-
 κα, εἰς αὐθις ὅταν διακονῶ, ἑτέρῳ χρήσει μοι διακόνῳ.
 ὁ μὲν δὴ Φεραύλας οὕτω διαδοὺς ἢ ἐτάχνη, εὐθύς ἐπε-
 μέλετο τῶν εἰς τὴν ἐξέλασιν ὅπως ὥς κάλλιστα ἔκα-
 στα ἔξοι.

*Ὦνίκα δ' ἡ ὑστεραία ἦκε, καθαρὰ μὲν ἦν πάντα 9
 πρὸ ἡμέρας, στοῖχοι δὲ εἰστήκεσαν ἔνθεν καὶ ἔνθεν
 τῆς ὁδοῦ, ὥσπερ καὶ νῦν ἔτι ἴστανται ἢ ἂν βασιλεὺς
 μέλλῃ ἐλαύνειν· ὧν ἐντὸς οὐδενὶ ἔστιν εἰσιέναι τῶν
 μὴ τιμημένων· μαστιγοφόροι δὲ καθέστασαν οἱ
 ἔπαιον, εἴ τις ἐνοχλοίη. ἔστασαν δὲ πρῶτον μὲν τῶν
 δορυφόρων εἰς τετρακισχιλίους ἔμπροσθεν τῶν πυ-
 λῶν εἰς τέτταρας, δισχίλιοι δ' ἑκατέρωθεν τῶν πυλῶν.
 καὶ οἱ ἵππεῖς δὲ πάντες παρῆσαν καταβεβηκότες ἀπὸ 10
 τῶν ἵππων, καὶ διειρκότες τὰς χεῖρας διὰ τῶν καν-
 δύων, ὥσπερ καὶ νῦν ἔτι διείρουσιν, ὅταν ὄρᾳ βασι-
 λεύς. ἔστασαν δὲ Πέρσαι μὲν ἐκ δεξιᾶς, οἱ δὲ ἄλ-
 λοι σύμμαχοι ἐξ ἀριστερᾶς τῆς ὁδοῦ, καὶ τὰ ἄρματα
 ὡσαύτως τὰ ἡμίσεα ἑκατέρωθεν. ἐπεὶ δ' ἀνεπετιάν- 11

- ρυντο αἱ τοῦ βασιλείου πόλαι, πρῶτον μὲν ἦγοντο τῷ
 Διὶ ταῦροι πάγκαλοι εἰς τέτταρας καὶ οἷς τῶν ἄλλων
 θεῶν οἱ μάγοι ἐξηγοῦντο· πολὺ γὰρ οἶονται Πέρσαι
 χρῆναι τοῖς περὶ τοὺς θεοὺς μᾶλλον τεχνίταις χρῆ-
 12 σθαι ἢ περὶ ἄλλα. μετὰ δὲ τοὺς βοῦς ἵπποι ἦγοντο
 θῦμα τῷ Ἡλίῳ· μετὰ δὲ τούτους ἐξήγετο ἄρμα λευ-
 κὸν χρυσόζυγον ἑσπεμμένον Διὸς ἱερὸν· μετὰ δὲ τοῦτο
 Ἡλίου ἄρμα λευκόν, καὶ τοῦτο ἑσπεμμένον ὥσπερ
 τὸ πρόσθεν· μετὰ δὲ τοῦτο ἄλλο τρίτον ἄρμα ἐξή-
 γετο, φοινικίσι καταπεπταμένοι οἱ ἵπποι, καὶ πῦρ
 ὀπισθεν αὐτοῦ ἐπ' ἐσχάρας μεγάλης ἄνδρες εἶποντο
 13 φέροντες. ἐπὶ δὲ τούτοις ἤδη αὐτὸς ἐκ τῶν πυλῶν
 προφαίνεται ὁ Κῦρος ἐφ' ἄρματος δροτὴν ἔχων τὴν
 τιάραν καὶ χιτῶνα πορφυροῦν μεσόλευκον, ἄλλω δ'
 οὐκ ἔξεστι μεσόλευκον ἔχειν, καὶ περὶ τοῖς σκέλεσιν
 ἀναξυρίδας ὑσγίνοβαφεῖς, καὶ κἀνδυν δλοπόρφυρον.
 εἶχε δὲ καὶ διάδημα περὶ τῇ τιάρᾳ· καὶ οἱ συγγενεῖς
 δὲ αὐτοῦ τὸ αὐτὸ τοῦτο σημεῖον εἶχον, καὶ νῦν τὸ
 14 αὐτὸ τοῦτο ἔχουσι. τὰς δὲ χεῖρας ἔξω τῶν χειρίδων
 εἶχε. παρωχεῖτο δὲ αὐτῷ ἡνίοχος μέγας μὲν, μείων
 δ' ἐκείνου εἴτε καὶ τῷ ὄντι εἴτε καὶ ὁπωσοῦν· μεί-
 ζων δ' ἐφάνη πολὺ Κῦρος. ἰδόντες δὲ πάντες προσ-
 εκύνησαν, εἴτε καὶ ἄρξαι τινὲς κεκελευσμένοι εἴτε καὶ
 ἐκπλαγέντες τῇ παρασκευῇ καὶ τῷ δόξαι μέγαν τε
 καὶ καλὸν φανῆναι τὸν Κῦρον. πρόσθεν δὲ Περσῶν
 15 οὐδεις Κῦρον προσεκύνει. ἐπεὶ δὲ προῆι τὸ τοῦ
 Κύρου ἄρμα, προηγοῦντο μὲν οἱ τετρακισχίλιοι δο-
 ρυφόροι, παρείποντο δὲ οἱ δισχιλίοι ἐκατέρωθεν τοῦ
 ἄρματος· ἐφείποντο δὲ οἱ περὶ αὐτὸν σκηπτοῦχοι ἐφ'
 ἵππων κεκοσμημένοι σὺν τοῖς παλτοῖς ἄμφι τοὺς τρια-

κοσίους· οἱ δ' αὖ τῷ Κύρῳ τρεφόμενοι ἵπποι παρ- 16
 ἦγοντο χρυσοχάλινοι, ῥαβδωτοῖς ἱματίοις καταπεπτα-
 μένοι, ἄμφι τοὺς διακοσίους· ἐπὶ δὲ τούτοις δις-
 χίλιοι ξυστοφόροι· ἐπὶ δὲ τούτοις ἵππεις οἱ πρῶτοι
 γενόμενοι μύριοι, εἰς ἑκατὸν πανταχῇ τεταγμένοι·
 ἠγεῖτο δ' αὐτῶν Χρυσάντας· ἐπὶ δὲ τούτοις μύριοι 17
 ἄλλοι Περσῶν ἵππεις τεταγμένοι ὥσαύτως, ἠγεῖτο δ'
 αὐτῶν Ὑσιάσπας· ἐπὶ δὲ τούτοις ἄλλοι μύριοι ὥσαύ-
 τως, ἠγεῖτο δ' αὐτῶν Δατάμας· ἐπὶ δὲ τούτοις <το-
 σοῦτοι> ἄλλοι, ἠγεῖτο δ' αὐτῶν Γαδάτας· ἐπὶ δὲ τού- 18
 τοις Μῆδοι ἵππεις, ἐπὶ δὲ τούτοις Ἀρμένιοι, μετὰ δὲ
 τούτους Ὑρκάνιοι, μετὰ δὲ τούτους Καδοῦσιοι, ἐπὶ
 δὲ τούτοις Σάκαι· μετὰ δὲ τοὺς ἱππέας ἄρματα ἐπὶ
 τετάρων τεταγμένα, ἠγεῖτο δ' αὐτῶν Ἀριαβάτας
 Πέρσης.

Πορευομένου δὲ αὐτοῦ πάμπολλοι ἄνθρωποι παρ- 19
 εἶποντο ἔξω τῶν σημείων, δεόμενοι Κύρου ἄλλος ἄλ-
 λης πράξεως· πέμπας οὖν πρὸς αὐτοὺς τῶν σκη-
 πιούχων τινάς, οἱ παρείποντο αὐτῷ τρεῖς ἑκατέρωθεν
 τοῦ ἄρματος αὐτοῦ τούτου ἕνεκα τοῦ διαγγέλλειν,
 ἐκέλευσεν εἰπεῖν αὐτοῖς, εἴ τίς τι αὐτοῦ δέοιτο, δι-
 δάσκειν τῶν ἱππάρχων τινὰ ὅ,τι τις βούλοιτο, ἐκεί-
 νους δ' ἔφη πρὸς αὐτὸν ἔρεῖν· οἱ μὲν δὴ ἀπιόντες
 εὐθύς κατὰ τοὺς ἱππέας ἐπορεύοντο καὶ ἐβουλεύοντο
 τίνι ἕκαστος προσίοι· ὁ δὲ Κύρος οὓς ἐβούλειο μά- 20
 λιστα θεραπεύεσθαι τῶν φίλων ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων,
 τούτους πέμπων τινὰ πρὸς αὐτὸν ἐκάλει καθ' ἕνα
 ἕκαστον καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς οὕτως· Ἦν τις ὑμᾶς διδάσκη
 τι τούτων τῶν παρεπομένων, ὃς μὲν ἂν μηδὲν δοκῇ
 ὑμῖν λέγειν, μὴ προσέχετε αὐτῷ τὸν νοῦν· ὃς δ' ἂν

- δικαίων δεῖσθαι δοκῇ, εἰσαγγέλλετε πρὸς ἐμέ, ἵνα
 21 κοινῇ βουλευόμενοι διαπράττωμεν αὐτοῖς. οἱ μὲν δὲ ἄλλοι, ἔπει καλέσειεν, ἀνὰ κράτος ἐλαύνοντες ὑπὲρ-
 κουνον, συναύξοντες τὴν ἀρχὴν τῷ Κύρῳ καὶ ἐνδει-
 κνύμενοι ὅτι σφόδρα πείθονται· Δαΐφερνῃς δέ τις
 22 ἦν σολοικότερος ἀνθρώπος τῷ τρόπῳ, ὃς ᾔετο, εἰ μὴ
 ταχὺ ὑπακούοι, ἐλευθερώτερος ἂν φαίνεσθαι. αἰσθό-
 μενος οὖν ὁ Κύρος τοῦτο, πρὶν προσελθεῖν αὐτὸν
 καὶ διαλεχθῆναι αὐτῷ ὑποπέμψας τινὰ τῶν σκηπτού-
 χων εἰπεῖν ἐκέλευσε πρὸς αὐτὸν ὅτι οὐδὲν ἔτι δέοιτο·
 23 καὶ τὸ λοιπὸν οὐκ ἐκάλει. Ὡς δ' ὁ ὕστερον κληθεὶς
 αὐτοῦ πρότερος αὐτῷ προσήλασεν, ὁ Κύρος καὶ ἵπ-
 πον αὐτῷ ἔδωκε τῶν παρεπομένων καὶ ἐκέλευσε τῶν
 σκηπτούχων τινὰ συναπαγαγεῖν αὐτῷ ὅποι κελεύσειε.
 τοῖς δὲ ἰδοῦσιν ἐντιμόν τι τοῦτο ἔδοξεν εἶναι, καὶ
 πολὺν πλείονες ἐκ τούτου αὐτὸν ἐθεράπευον ἀν-
 θρώπων.
- 24 Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο πρὸς τὰ τεμένη, ἔθυσαν τῷ Διὶ
 καὶ ὠλοκαύτησαν τοὺς ταύρους· ἔπειτα τῷ Ἡλίῳ καὶ
 ὠλοκαύτησαν τοὺς ἵππους· ἔπειτα Γῇ σφάζαντες ὥς
 ἐξηγήσαντο οἱ μάγοι ἐποίησαν· ἔπειτα δὲ ἤρωσι τοῖς
 25 Συρίαν ἔχουσι. μετὰ δὲ ταῦτα καλοῦ ὄντος τοῦ χω-
 ρίου ἔδειξε τέρμα ὥς ἐπὶ πέντε σταδίων χωρίου, καὶ
 εἶπε κατὰ φύλα ἀνὰ κράτος ἐνταῦθα ἀφεῖναι τοὺς
 ἵππους. σὺν μὲν οὖν τοῖς Πέρσαις αὐτὸς ἤλασε καὶ
 ἐνῖκα πολὺ· μάλιστα γὰρ ἐμεμελήκει αὐτῷ ἱππικῆς·
 Μήδων δὲ Ἀρτιάβαζος ἐνῖκα· Κύρος γὰρ αὐτῷ τὸν
 ἵππον ἔδεδῶκε· Σύρων δὲ τῶν ἀποσιάντων ὁ Γαδά-
 τας· Ἀρμενίων δὲ Τιγράνης· Ὑρκανίων δὲ ὁ υἱὸς τοῦ
 ἱπάρχου· Σακῶν δὲ ἰδιώτης ἀνὴρ ἀπέλιπεν ἄρα τῷ

ἔπαυ τοὺς ἄλλους ἵππους ἐγγὺς τῷ ἡμίσει τοῦ δρόμου.
 ἔνθα δὴ λέγεται ὁ Κύρος ἐρέσθαι τὸν νεανίσκον εἰ 26
 δεῖξαι· ἂν βασιλείαν ἀντὶ τοῦ ἵππου. τὸν δ' ἀποκρί-
 νασθαι ὅτι Βασιλείαν μὲν οὐκ ἂν δεξαίμην, χάριν
 δὲ ἀνδρὶ ἀγαθῷ καταθέσθαι δεξαίμην ἂν. καὶ ὁ Κύ- 27
 ρος εἶπε, Καὶ μὴν ἐγὼ δεῖξαί σοι ἐθέλω ἔνθα πᾶν
 μύων βάλης, οὐκ ἂν ἁμάρτοις ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. Πάν-
 τως τοίνυν, ὁ Σάκας ἔφη, δεῖξόν μοι· ὥς βαλῶ γε
 ταύτῃ τῇ βώλῃ, ἔφη ἀνελόμενος. καὶ ὁ μὲν Κύρος 28
 δείκνυσιν αὐτῷ ὅπου ἦσαν πλεῖστοι τῶν φίλων· ὁ δὲ
 καταμύων ἦσι τῇ βώλῃ καὶ παρελαύνοντος Φεραύλα
 τυγχάνει· ἔτυχε γὰρ ὁ Φεραύλας παραγγέλλων τι τακ-
 τὸς παρὰ τοῦ Κύρου· βληθεὶς δὲ οὐδὲ μετεστράφη,
 ἀλλ' ὥχετο ἐφ' ὅπερ ἐτάχθη. ἀναβλέψας δὲ ὁ Σάκας 29
 ἐρωτᾷ τίνος ἔτυχεν. Οὐ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐδενὸς
 τῶν παρόντων. Ἀλλ' οὐ μέντοι, ἔφη ὁ νεανίσκος,
 τῶν γε ἀπόντων. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κύρος, σέγε
 ἐκείνου τοῦ παρὰ τὰ ἄρματα ταχὺ ἐλαύνοντος τὸν
 ἵππον. Καὶ πῶς, ἔφη, οὐδὲ μεταστρέφεται; καὶ ὁ 30
 Κύρος ἔφη, Μαινόμενος γάρ τίς ἐστιν, ὥς ἔοικεν.
 ἀκούσας ὁ νεανίσκος ὥχετο σκεπτόμενος τίς εἴη· καὶ
 εὐρίσκει τὸν Φεραύλαν γῆς τε κατάπλεων τὸ γένειον
 καὶ αἵματος· ἐρρῦν γὰρ αὐτῷ ἐκ τῆς ῥίνος βληθέντι.
 ἔπει δὲ προσῆλθεν, ἤρετο αὐτὸν εἰ βληθείη. ὁ δὲ 31
 ἀπεκρίνατο, Ὡς ὀρεῖς, Δίδωμι τοίνυν σοι, ἔφη, τοῦτον
 τὸν ἵππον. ὁ δ' ἐπῆρετο, Ἀντὶ τοῦ; ἐκ τούτου δὴ
 διηγεῖτο ὁ Σάκας τὸ πρᾶγμα, καὶ τέλος εἶπε, Καὶ
 οἶμαι γε οὐχ ἡμαρτηκέναι ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. καὶ ὁ Φε- 32
 ραύλας εἶπεν, Ἀλλὰ πλουσιωτέρω μὲν ἂν, εἰ ἐσωφρό-
 νεις, ἢ ἐμοὶ ἐδίδους· νῦν δὲ καὶ γὰρ δέξομαι. ἐπεύχο-

- μαι δέ, ἔφη, τοῖς θεοῖς, οἵπερ με ἐποίησαν βληθῆναι ὑπὸ σοῦ, δοῦναί μοι ποιῆσαι μὴ μεταμέλιν σοι τῆς ἐμῆς δωρεᾶς. καὶ νῦν μὲν, ἔφη, ἀπέλα, ἀναβάς ἐπὶ τὸν ἐμὸν ἵππον· αὐθις δ' ἐγὼ παρέσομαι πρὸς σέ. οἱ μὲν δὴ οὕτω διηλλάξαντο. Καδουσίων δὲ ἐνίκα
- 33 Ῥαθίνης. ἀφίει δὲ καὶ τὰ ἄρματα καθ' ἕκαστον τοῖς δὲ νικῶσι πᾶσιν ἐδίδου βοῦς τε, ὅπως ἂν θύσαντες ἐστιῶντο, καὶ ἐκπώματα. τὸν μὲν οὖν βοῦν ἔλαβε καὶ αὐτὸς τὸ νικητήριον· τῶν δ' ἐκπωμάτων τὸ αὐτοῦ μέρος Φεραύλα ἔδωκεν, ὅτι καλῶς ἔδοξεν αὐτῷ τὴν ἐκ
- 34 τοῦ βασιλείου ἔλασιν διατάξαι. οὕτω δὴ τότε ὑπὸ Κύρῳ κατασταθεῖσα ἡ βασιλέως ἔλασις οὕτως ἔτι καὶ νῦν διαμένει, πλὴν τὰ ἱερὰ ἄπεστιν, ὅταν μὴ θύῃ. ὥς δὲ ταῦτα τέλος εἶχεν, ἀφικνοῦνται πάλιν εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἐσκήνησαν, οἷς μὲν ἐδόθησαν οἰκίαι, καὶ οἰκίας, οἷς δὲ μή, ἐν τάξει.
- 35 Καλέσας δὲ καὶ ὁ Φεραύλας τὸν Σάκαν τὸν δόντα τὸν ἵππον ἐξένιζε, καὶ τᾶλλα τε παρεῖχεν ἐκπλεω, καὶ ἐπεὶ ἐδεδειπνήκεσαν, τὰ ἐκπώματα αὐτῷ ἃ ἔλαβε παρὰ
- 36 Κύρου ἐμπιμπλὸς προύπινε καὶ ἔδωρεῖτο. καὶ ὁ Σάκας ὁρῶν πολλὴν μὲν καὶ καλὴν στρωμνὴν, πολλὴν δὲ καὶ καλὴν κατασκευὴν, καὶ οἰκέτας δὲ πολλούς, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Φεραύλα, ἦ καὶ οἶκοι τῶν πλουσίων
- 37 ἦσθα; καὶ ὁ Φεραύλας εἶπε, Ποίων πλουσίων; τῶν μὲν οὖν σαφῶς ἀποχειροβοτίων. ἐμὲ γάρ τοι ὁ πατήρ τὴν μὲν τῶν παίδων παιδείαν γλίσχρως αὐτὸς ἐργαζόμενος καὶ τρέφων ἐπαίδευεν. ἐπεὶ δὲ μειράκιον ἐγενόμην, οὐ δυνάμενος τρέφειν ἄργόν, εἰς ἄγρὸν ἀπα-
- 38 γαγὼν ἐκέλευσεν ἐργάζεσθαι. ἐνθα δὴ ἐγὼ ἀντίτρεφον ἐκείνον, ἕως ἔζη, αὐτὸς σκάπτων καὶ σπείρων καὶ μάλα

μικρὸν γηϊδιον, οὐ μέντοι πονηρόν γε, ἀλλὰ πάντων
 δικαιοτάτον· ὅ,τι γὰρ λάβοι σπέρμα, καλῶς καὶ δι-
 καίως ἀπεδίδου αὐτό τε καὶ τόκον οὐδέν τι πολύν·
 ἤδη δέ ποτε ὑπὸ γενναιότητος καὶ διπλάσια ἀπέδωκεν
 ὧν ἔλαβεν. οἴκοι μὲν οὖν ἔγωγε οὕτως ἔζων· νῦν δὲ
 ταῦτα πάντα ἃ ὄρᾳς Κῦρός μοι ἔδωκε. καὶ ὁ Σάκας 39
 εἶπεν, ὦ μακάριε σὺ τά τε ἄλλα καὶ αὐτὸ τοῦτο ὅτι
 ἐκ πένητος πλούσιος γεγένησαι· πολὺ γὰρ οἶμαί σε
 καὶ διὰ τοῦτο ἡδιον πλουτεῖν ὅτι πεινήσας χρημάτων
 ἐπλούτησας. καὶ ὁ Φεραύλας εἶπεν, Ἡ γὰρ οὕτως, 40
 ὦ Σάκα, ὑπολαμβάνεις ὥς ἐγὼ νῦν τοσοῦτῳ ἡδιον
 ζῶ ὅσῳ πλείω κέκτημαι; οὐκ οἶσθα, ἔφη, ὅτι ἐσθίω
 μὲν καὶ πίνω καὶ καθεύδω οὐδ' ὅτιοῦν νῦν ἡδιον
 ἢ τότε ὅτε πένης ἦν. ὅτι δὲ ταῦτα πολλὰ ἐστὶ, το-
 σοῦτον κερδαίνω, πλείω μὲν φυλάττειν δεῖ, πλείω δὲ
 ἄλλοις διανέμειν, πλειόνων δὲ ἐπιμελόμενον πρᾶγ-
 ματα ἔχειν. νῦν γὰρ δὴ ἐμὲ πολλοὶ μὲν οἰκείται σῆτον 41
 αἰτοῦσι, πολλοὶ δὲ πιεῖν, πολλοὶ δὲ ἱμάτια· οἱ δὲ
 ἱατρῶν δέονται· ἥκει δέ τις ἢ τῶν προβάτων λελυκω-
 μένα φέρων ἢ τῶν βοῶν κατακεκρημμισμένα ἢ νόσον
 φάσκων ἐμπεπιτωκέναι τοῖς κτήνεσιν· ὥστε μοι δοκῶ,
 ἔφη ὁ Φεραύλας, νῦν διὰ τὸ πολλὰ ἔχειν πλείω λυ-
 πείσθαι ἢ πρόσθεν διὰ τὸ ὀλίγα ἔχειν. καὶ ὁ Σάκας, 42
 Ἀλλὰ ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὅταν σᾶ ἦ, πολλὰ ὀρῶν πολ-
 λαπλάσια ἐμοῦ εὐφραίνει. καὶ ὁ Φεραύλας εἶπεν,
 Οὔτοι, ὦ Σάκα, οὕτως ἡδύ ἐστι τὸ ἔχειν χρήματα ὥς
 ἀνιαρὸν τὸ ἀποβάλλειν. γνώσει δ' ὅτι ἐγὼ ἀληθῆ
 λέγω· τῶν μὲν γὰρ πλουτούντων οὐδεὶς ἀναγκάζεται
 ὑφ' ἡδονῆς ἀγρυπνεῖν, τῶν δὲ ἀποβαλλόντων τι ὄψει
 οὐδένα δυνάμενον καθεύδειν ὑπὸ λύπης. Μὰ Δί', 43

- ἔφη ὁ Σάκας, οὐδέ γε τῶν λαμβανόντων τι νυστά-
 44 ζοντα οὐδένα ἂν ἴδοις ὑφ' ἡδονῆς. Ἀληθῆ, ἔφη,
 λέγεις· εἰ γάρ τοι τὸ ἔχειν οὕτως ὥσπερ τὸ λαμβά-
 νειν ἡδὺ ἦν, πολὺ ἂν διέφερον εὐδαιμονία οἱ πλού-
 σιοι τῶν πενήτων. καὶ ἀνάγκη δέ τοι ἔστιν, ἔφη, ὦ
 Σάκα, τὸν πολλὰ ἔχοντα πολλὰ καὶ δαπανᾶν καὶ εἰς
 θεοὺς καὶ εἰς φίλους καὶ εἰς ξένους· ὅστις οὖν ἰσχυ-
 ρῶς χρήμασιν ἡδεῖται, εὖ ἴσθι τοῦτον καὶ δαπανῶντα
 45 ἰσχυρῶς ἀνιᾶσθαι. <Ναί> μὰ Δί', ἔφη ὁ Σάκας· ἀλλ'
 οὐκ ἐγὼ τούτων εἰμί, ἀλλὰ καὶ εὐδαιμονίαν τοῦτο νο-
 46 μίζω τὸ πολλὰ ἔχοντα πολλὰ καὶ δαπανᾶν. Τί οὖν, ἔφη,
 πρὸς τῶν θεῶν, ὁ Φεραύλας, οὐχὶ σύγε αὐτίκα μάλα
 εὐδαίμων ἐγένον καὶ ἐμὲ εὐδαίμονα ἐποίησας; λαβὼν
 γάρ, ἔφη, ταῦτα πάντα κέκτησο, καὶ χρῶ ὅπως βούλει
 αὐτοῖς· ἐμὲ δὲ μηδὲν ἄλλο ἢ ὥσπερ ξένον τρέφε, καὶ
 ἔτι εὐτελέστερον ἢ ξένον· ἄρκέσει γάρ μοι ὅ,τι ἂν καὶ
 47 σὺ ἔχῃς τούτων μετέχειν. Παίξεις, ἔφη ὁ Σάκας.
 καὶ ὁ Φεραύλας ὁμόσας εἶπεν ἢ μὴν σπουδῇ λέγειν.
 καὶ ἄλλα γέ σοι, ὦ Σάκα, προσδιαπράξομαι παρὰ Κύ-
 ρου, μήτε θύρας τὰς Κύρου θεραπεύειν μήτε στρα-
 τεύεσθαι· ἀλλὰ σὺ μὲν πλουτιῶν οἶκοι μένε· ἐγὼ δὲ
 ταῦτα ποιήσω καὶ ὑπὲρ σοῦ καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ· καὶ εἴαν
 τι ἀγαθὸν πρόσλαμβάνω διὰ τὴν Κύρου θεραπείαν
 ἢ καὶ ἀπὸ στρατείας τινός, οἶσω πρὸς σέ, ἵνα εἴ
 πλειόνων ἄρχῃς· μόνον, ἔφη, ἐμὲ ἀπόλυσον ταύτης
 τῆς ἐπιμελείας· ἦν γὰρ ἐγὼ σχολὴν ἄγω ἀπὸ τούτων,
 ἐμοὶ τέ σε οἶμαι πολλὰ καὶ Κύρῳ χρήσιμον ἔσεσθαι.
 48 τούτων οὕτω δρηθέντων ταῦτα συνέθεντο καὶ ταῦτα
 ἐποίουν. καὶ ὁ μὲν ἡγεῖτο εὐδαίμων γεγενῆσθαι, οὗ
 πολλῶν ἦρχε χρημάτων· ὁ δ' αὖ ἐνόμιζε μακαριώτατος

εἶναι, ὅτι ἐπίτροπον ἔξοι, σχολὴν παρέχοντα πράττειν
 ὅ,τι ἂν αὐτῷ ἡδὺ ᾖ.

* Ἦν δὲ τοῦ Φεραύλα ὁ τρόπος φιλέταιρός τε καὶ 49
 θεραπεύειν οὐδὲν ἡδὺ αὐτῷ οὕτως ἐδόκει εἶναι οὐδ'
 ἀφελίμον ὥς ἀνθρώπους. καὶ γὰρ βέλτιστον πάντων
 τῶν ζώων ἡγεῖτο ἀνθρώπον εἶναι καὶ εὐχαριστότατον,
 ὅτι ἑώρα τοὺς τε ἐπαινουμένους ὑπὸ τινος ἀντεπαι-
 νοῦντας τοὺτους προθύμως τοῖς τε χαριζομένοις πει-
 ρωμένους ἀντιχαρίζεσθαι, καὶ οὐς γνοῖεν εὐνοϊκῶς
 ἔχοντας, τοῦτοις ἀντεννοοῦντας, καὶ οὐς εἶδεῖεν φι-
 λοῦντας αὐτούς, τοὺτους μισεῖν οὐ δυναμένους, καὶ
 γονέας δὲ πολὺ μᾶλλον ἀντιθεραπεύειν πάντων τῶν
 ζώων ἐθέλοντας καὶ ζῶντας καὶ τελευτήσαντας· τὰ δ'
 ἄλλα πάντα ζῶα καὶ ἀχαριστότερα καὶ ἀγνωμονέστερα
 ἀνθρώπων ἐγίγνωσκεν εἶναι. οὕτω δὴ ὁ τε Φεραύλας 50
 ὑπερήδαιο ὅτι ἐξέσοιτο αὐτῷ ἀπαλλαγέντι τῆς τῶν ἄλ-
 λων κτημάτων ἐπιμελείας ἀμφὶ τοὺς φίλους ἔχειν, ὁ
 τε Σάκας ὅτι ἔμελλε πολλὰ ἔχων πολλοῖς χρήσεσθαι.
 ἐφίλει δὲ ὁ μὲν Σάκας τὸν Φεραύλαν, ὅτι προσέφερε
 τι αἰεὶ· ὁ δὲ τὸν Σάκαν, ὅτι παραλομβάνειν πάντα ἠθέλε
 καὶ αἰεὶ πλειόνων ἐπιμελόμενος οὐδὲν μᾶλλον αὐτῷ
 ἀσχολίαν παρεῖχε. καὶ οὗτοι μὲν δὴ οὕτω διῆγον.

Θύσας δὲ καὶ ὁ Κύρος νικητήρια ἐστιῶν ἐκάλεσε δ'.
 τῶν φίλων οἱ μάλιστα· αὐτὸν αὖξιν τε βουλόμενοι φα-
 νεροὶ ἦσαν καὶ τιμῶντες εὐνοϊκώτατα. συνεκάλεσε δὲ
 αὐτοῖς καὶ Ἀρτάβαζον τὸν Μῆδον καὶ Τιγράνην τὸν
 Ἀρμένιον καὶ τὸν Ὑρκάνιον ἱππαρχον καὶ Γωβρῦαν.
 Γαδάτας δὲ τῶν σκηπτιούχων ἦρχεν αὐτῷ, καὶ ἥ ἐκεῖ 2
 νος διεκόσμησεν ἢ πᾶσα ἔνδον δίαίτα καθειστήκει· καὶ
 ὅποτε μὲν συνδειπνοῖέν τινες, οὐδ' ἐκάθιζε Γαδάτας,

- ἀλλ' ἐπεμέλετο· ὁπότε δὲ αὐτοὶ εἶεν, καὶ συνεδείπνει
 ἦδeto γὰρ αὐτῶ συνών· ἀντὶ δὲ τούτων πολλοῖς καὶ
 μεγάλοις ἐτιμᾶτο ὑπὸ τοῦ Κύρου, διὰ δὲ Κῦρον καὶ
 3 ὑπ' ἄλλων. ὥς δ' ἦλθον οἱ κληθέντες ἐπὶ τὸ δεῖπνον,
 οὐχ ὅπου ἔτυχεν ἕκαστον ἐκάθιζεν, ἀλλ' ὃν μὲν μάλιστα
 ἐτίμα, παρὰ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, ὥς εὐεπιβουλευοτέ-
 ρας ταύτης οὔσης ἢ τῆς δεξιᾶς, τὸν δὲ δεύτερον παρὰ
 τὴν δεξιάν, τὸν δὲ τρίτον πάλιν παρὰ τὴν ἀριστεράν,
 τὸν δὲ τέταρτον παρὰ τὴν δεξιάν· καὶ ἦν πλείονες ὦσιν.
 4 ὥσαύτως. σαφηνίζεσθαι δὲ ὥς ἕκαστον ἐτίμα <διὰ>
 τοῦτο ἐδόκει αὐτῶ ἀγαθὸν εἶναι, ὅτι ὅπου μὲν οἴονται
 ἄνθρωποι τὸν κρατιστεύοντα μήτε κηρυχθῆσεσθαι μήτε
 ἄθλα λήψεσθαι, δηλοὶ εἰσιν ἐνταῦθα οὐ φιλονίκως πρὸς
 ἀλλήλους ἔχοντες· ὅπου δὲ μάλιστα πλεονεκτῶν ὁ κράτι-
 στος φαίνεται, ἐνταῦθα προθυμότερα φανεροὶ εἰσιν ἀγω-
 5 νιζόμενοι πάντες. καὶ ὁ Κῦρος δὲ οὕτως ἐσαφηνίξε μὲν
 τοὺς κρατιστεύοντας παρ' ἑαυτῶ, εὐθύς ἀρξάμενος ἐξ
 ἔδρας καὶ παραστάσεως. οὐ μέντοι ἀθάνατον τὴν ταχθεῖ-
 σαν ἔδραν κατεστήσατο, ἀλλὰ νόμιμον ἐποίησατο καὶ
 ἀγαθοῖς ἔργοις προβῆναι εἰς τὴν τιμιωτέραν ἔδραν, καὶ
 εἴ τις ῥαδιουργοίῃ, ἀναχωρῆσαι εἰς τὴν ἀτιμοτέραν. τὸν
 δὲ πρωτεύοντα ἐν ἔδρᾳ ἡσχύνετο μὴ οὐ πλεῖστα καὶ ἀγα-
 θὰ ἔχοντα παρ' αὐτοῦ φαίνεσθαι. καὶ ταῦτα δὲ ἐπὶ Κῦρον
 γενόμενα οὕτως ἔτι καὶ νῦν διαμέμοντα αἰσθανόμεθα.
 6 Ἐπεὶ δὲ ἐδείπνον, ἐδόκει τῷ Γωβρύᾳ τὸ μὲν
 πολλὰ ἕκαστα εἶναι οὐδέν τι θαυμαστὸν παρ' ἀνδρὶ
 πολλῶν ἄρχοντι· τὸ δὲ τὸν Κῦρον οὕτω μεγάλα πράτ-
 τοντα, εἴ τι ἡδὺν δόξειε λαβεῖν, μηδὲν τούτων μόνον κα-
 ταδπανᾶν, ἀλλ' ἔργον ἔχειν τὸν ἡδόμενον τούτου κοι-
 νωνεῖν [τοὺς παρόντας], πολλάκις δὲ καὶ τῶν ἀπόν-

των φίλων ἔστιν οἷς ἑώρα πέμποντα ταῦτα αὐτὸν οἷς
 ἡσθεὶς τύχοι· ὥστε ἐπεὶ ἐδεδειπνήκεσαν καὶ πάντα τὰ 7
 <λοιπὰ> πολλὰ ὄντα διεπεπόμφει ὁ Κῦρος ἀπὸ τῆς
 τραπέζης, εἶπεν ἄρα ὁ Γωβρύας, Ἐγώ, ὦ Κῦρε,
 πρόσθεν μὲν ἡγούμην τούτῳ σε πλεῖστον διαφέρειν
 ἀνθρώπων τῷ στρατηγικώτατον εἶναι· νῦν δὲ θεοὺς
 ὁμνυμι ἢ μὴν ἐμοὶ δοκεῖν πλεόν σε διαφέρειν φιλαν-
 θρωπία ἢ στρατηγία. Νῆ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος· καὶ μὲν δὴ 8
 καὶ ἐπιδείκνυμαι τὰ ἔργα πολὺ ἥδιον φιλανθρωπίας ἢ
 στρατηγίας. Πῶς δὴ; ἔφη ὁ Γωβρύας. Ὅτι, ἔφη, τὰ
 μὲν κακῶς ποιοῦντα ἀνθρώπους δεῖ ἐπιδείκνυσθαι, τὰ
 δὲ εὖ, ἐκ τούτου δὴ ἐπεὶ ὑπέπινον, ἤρreto ὁ Ὑστάσπας 9
 τὸν Κῦρον, Ἄρ' ἂν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἀχθεοθείης μοι, εἴ
 σε ἐροίμην ὃ βούλομαι σου πυνθέσθαι; Ἀλλὰ ναὶ μὰ
 τοὺς θεοὺς, ἔφη, τοῦναντίον τούτου ἀχθοίμην ἂν σοι, εἰ
 αἰσθοίμην σιωπῶντα ἃ βούλοιο ἐρέσθαι. Λέγε δὴ μοι,
 ἔφη, ἥδη πώποτε καλέσαντός σου οὐκ ἦλθον; Εὐφύ-
 μει, ἔφη ὁ Κῦρος. Ἀλλ' ὑπακούων σχολῇ ὑπήκουσα;
 Οὐδὲ τοῦτο. Προσταχθὲν δέ τι ἥδη σοι οὐκ ἔπραξα;
 Οὐκ αἰτιῶμαι, ἔφη. Ὁ δὲ πράττοιμι, ἔστιν ὃ, τι πώποτε
 οὐ προθύμως ἢ οὐχ ἡδομένως πράττοντά με κατέγνως;
 Τοῦτο δὴ πάντων ἥκιστα, ἔφη ὁ Κῦρος. Τίνος μὴν ἔνε- 10
 κα, ἔφη, πρὸς τῶν θεῶν, ὦ Κῦρε, Χρυσάνταν ἔγραψας
 ὥστε εἰς τὴν τιμιωτέραν ἐμοῦ χώραν ἰδρυθῆναι; Ἡ
 λέγω; ἔφη ὁ Κῦρος. Πάντως, ἔφη ὁ Ὑστάσπας. Καὶ
 σὺ αὖ οὐκ ἀχθέσει μοι ἀκούων τάληθῃ; Ἡσθήσομαι 11
 μὲν οὖν, ἔφη, ἣν εἰδῶ ὅτι οὐκ ἀδικοῦμαι. Χρυσάντας
 τοίνυν, ἔφη, οὗτοσὶ πρῶτον μὲν οὐ κλῆσιν ἀνέμενεν,
 ἀλλὰ πρὶν καλεῖσθαι παρῆν τῶν ἡμετέρων ἔνεκα· ἔπει-
 τα δὲ οὐ τὸ κελευόμενον μόνον, ἀλλὰ καὶ ὃ, τι αὐτὸς

- γνοίῃ ἄμεινον εἶναι πεπραγμένον ἡμῖν τοῦτο ἔπραττεν. ὁπότε δὲ εἰπεῖν τι δέοι εἰς τοὺς συμμάχους, ἃ μὲν ἐμὲ ὦρετο πρέπειν λέγειν ἐμοὶ συνεβούλευεν· ἃ δὲ ἐμὲ αἰσθόιτο βουλόμενον μὲν εἰδέναι τοὺς συμμάχους, αὐτὸν δὲ με αἰσχυρόμενον περὶ ἑμαντοῦ λέγειν, ταῦτα οὗτος λέγων ὥς ἑαυτοῦ γνώμην ἀπεφαίνετο· ὥστ' ἔν γε τούτοις τί κωλύει αὐτὸν καὶ ἐμοῦ ἐμοὶ κρείττονα εἶναι; καὶ ἑαυτῷ μὲν ἀεὶ φησι πάντα τὰ παρόντα ἀρκεῖν, ἐμοὶ δὲ ἀεὶ φανερός ἐστι σκοπῶν τί ἂν προσγενόμενον ὀνήσειεν, ἐπὶ τε τοῖς ἐμοῖς καλοῖς πολὺ μᾶλλον ἐμοῦ ἀγάλλεται
- 12 καὶ ἡδεται. πρὸς ταῦτα ὁ Ὑστάσπας εἶπε, Νῆ τήν Ἡ-
ραν, ὦ Κῦρε, ἡδομαί γε ταυτιά σε ἐρωτήσας. Τί μάλι-
σια; ἔφη ὁ Κῦρος. Ὅτι καὶ γὰρ πειράσομαι ταῦτα ποιεῖν
ἐν μόνον, ἔφη, ἀγνοῶ, πῶς ἂν εἶην δῆλος χαίρων ἐπὶ
τοῖς σοῖς ἀγαθοῖς· πότερον κροτεῖν δεῖ τῷ χεῖρε ἢ γε-
λᾶν ἢ τί ποιεῖν. καὶ ὁ Ἀρχάβαζος εἶπεν, Ὅρχεῖσθαι δεῖ
τὸ Περσικόν. ἐπὶ τούτοις μὲν δὴ γέλως ἐγένετο.
- 13 Προϊόντος δὲ τοῦ συμποσίου ὁ Κῦρος τὸν Γωβρύαν
ἐπῆρετο, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, νῦν ἂν δοκεῖς ἡ-
διον τῶνδ' ἐγὼ τὴν θυγατέρα δοῦναι ἢ ὅτε τὸ πρῶτον
ἡμῖν συνεγένου; Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Γωβρύας, καὶ γὰρ τάληθ' ἡ-
λέγω; Νῆ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, ὥς ψεύδους γε οὐδεμία
ἐρώτησις δεῖται. Εὖ τοίνυν, ἔφη, ἴσθι ὅτι νῦν ἂν
- 14 πολὺ ἡδιον. Ἡ καὶ ἔχοις ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰπεῖν διότι;
Ἐγώ γε. Ἀέγε δὴ. Ὅτι τότε μὲν ἐώρων τοὺς πόνοους
καὶ τοὺς κινδύνους ἐνθύμως αὐτοὺς φέροντας, νῦν δὲ
ὀρῶ αὐτοὺς τὰγαθὰ σωφρόνως φέροντας. δοκεῖ δέ μοι,
ὦ Κῦρε, χαλεπώτερον εἶναι εὗρεῖν ἄνδρα τὰγαθὰ κα-
λῶς φέροντα ἢ τὰ κακά· τὰ μὲν γὰρ ὕβριν τοῖς πολλοῖς,
- 15 τὰ δὲ σωφροσύνην τοῖς πᾶσιν ἐμποιεῖ. καὶ ὁ Κῦρος εἶ-

πεν, Ἦκουσας, ὦ Ὑστάσπα, Γωβρύου τὸ ῥῆμα ; Ναὶ
 μὰ Δί', ἔφη· καὶ ἐὰν πολλὰ τοιαῦτά γε λέγῃ, πολὺ μάλ-
 λόν με τῆς θυγατρὸς μνηστῆρα λήψεται ἢ ἐὰν ἐκπώμα-
 τα πολλὰ μοι ἐπιδεικνύῃ. Ἦ μήν, ἔφη ὁ Γωβρύας, 16
 πολλὰ γέ μοι ἐστὶ τοιαῦτα συγγεγραμμένα, ὧν ἐγὼ σοι
 οὐ φθονήσω, ἦν τὴν θυγατέρα μου γυναῖκα λαμβάνῃς·
 τὰ δ' ἐκπώματα, ἔφη, ἐπειδὴ οὐκ ἀνέχεσθαι μοι φαίνει,
 οὐκ οἶδ' εἰ Χρυσάντα τουτωῖ δῶν, ἐπεὶ καὶ τὴν ἔδραν
 σου ὑφῆρπασε. Καὶ μὲν δὴ, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ Ὑστά- 17
 σπα, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οἱ παρόντες, ἦν ἐμοὶ λέγῃτε, ὅτιαν
 τις ὑμῶν γαρμεῖν ἐπιχειρήσῃ, γνώσεσθε ὁποῖός τις καὶ γὰρ
 συνεργὸς ὑμῶν ἔσομαι. καὶ ὁ Γωβρύας εἶπεν, Ἦν δέ τις 18
 ἐκδοῦναι βούλεται θυγατέρα, πρὸς τίνα δεῖ λέγειν ; Πρὸς
 ἐμέ, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ τοῦτο· πάνν γάρ, ἔφη, δεινός
 εἰμι ταύτην τὴν τέχνην. Ποίαν ; ἔφη ὁ Χρυσάντας. Τὸ 19
 γινῶναι ὁποῖος ἂν γάμος ἐκάστῳ συναρμόσειε. καὶ ὁ
 Χρυσάντας ἔφη, Λέγε δὴ πρὸς τῶν θεῶν ποίαν τινά
 μοι γυναῖκα οἶε συναρμόσειν κάλλιστα. Πρῶτον μὲν, 20
 ἔφη, μικράν· μικρὸς γάρ καὶ αὐτὸς εἶ· εἰ δὲ μεγάλην
 γαρμεῖς, ἦν ποτε βούλῃ αὐτὴν ὀρθὴν φιλῆσαι, προσάλλε-
 σθαί σε δεήσει ὥσπερ τὰ κυνάρια. Τοῦτο μὲν δὴ, ἔφη,
 ὀρθῶς προνοεῖς· καὶ γὰρ οὐδ' ὁπωσιουσὶν ἀλτικὸς εἰμί.
 Ἔπειτα δ', ἔφη, σιμὴ ἂν σοι ἰσχυρῶς συμφέροι. Πρὸς 21
 τί δὴ αὖ τοῦτο ; Ὅτι, ἔφη, σὺ γρυπὸς εἶ· πρὸς σὺν τὴν
 σιμότητα σάφ' ἴσθι ὅτι ἡ γρυπότης ἄριστ' ἂν προσαρμό-
 σειε. Λέγεις σὺ, ἔφη, ὥς καὶ τῷ εὖ δεδειπνηκότῳ ὥσπερ
 καὶ ἐγὼ νῦν ἄδειπνος ἂν συναρμότιοι. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη
 ὁ Κῦρος· τῶν μὲν γὰρ μεστῶν γρυπὴ ἢ γαστήρ γί-
 γνεται, τῶν δὲ ἀδείπνων σιμὴ. καὶ ὁ Χρυσάντας ἔφη, 22
 Ψυχρῷ δ' ἂν, πρὸς τῶν θεῶν, βασιλεῖ ἔχοις ἂν εἰπεῖν

- ποία τις συνοίσει; ἐνταῦθα μὲν δὴ ὃ τε Κῦρος ἐξεγέλασε
 23 καὶ οἱ ἄλλοι ὁμοίως. γελώντων δὲ ἅμα εἶπεν ὁ Ὑστά-
 σπας, Πολύ γ', ἔφη, μάλιστα τούτου σε, ὦ Κῦρε, ζηλῶ
 ἐν τῇ βασιλείᾳ. Τίνος; ἔφη ὁ Κῦρος. Ὅτι δύνασαι καὶ
 ψυχρὸς ὢν γέλωτα παρέχειν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, Ἐ-
 πεῖτα οὐκ ἂν πρῖαιό γε παμπόλλου ὥστε σοὶ ταῦτ' εἰ-
 ρῆσθαι, καὶ ἀπαγγελιῆναι παρ' ἧ εὐδοκίμειν βούλει ὅτι
 ἀστεῖος εἶ; καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτω διεσκώπτετο.
- 24 Μετὰ δὲ ταῦτα Τιγράνη μὲν ἐξήνεγκε γυναικεῖον κό-
 σμον, καὶ ἐκέλευσε τῇ γυναικὶ δοῦναι, ὅτι ἀνδρείως συνε-
 στρατεύετο τῷ ἀνδρὶ, Ἀρταβάζω δὲ χρυσοῦν ἔκπωμα,
 τῷ δ' Ὑρκανίῳ ἵππον καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ καλὰ ἐδώρη-
 σατο. Σοὶ δέ, ἔφη, ὦ Γωβρύα, δώσω ἄνδρα τῇ θυγατρὶ.
- 25 Οὐκοῦν ἐμέ, ἔφη ὁ Ὑστάσπας, δώσεις, ἵνα καὶ τὰ συγ-
 γράμματα λάβω. Ἡ καὶ ἔστι σοι, ἔφη ὁ Κῦρος, οὐσία
 ἀξία τῶν τῆς παιδός; Νὴ Δί', ἔφη, πολλαπλασίων μὲν
 οὖν χρημάτων. Καὶ ποῦ, ἔφη ὁ Κῦρος, ἔστι σοι αὕτη ἡ
 οὐσία; Ἐνταῦθα, ἔφη, ὅπου περ καὶ σὺ κἀθήσαι φίλος ὢν
 ἐμοί. Ἀρκεῖ μοι, ἔφη ὁ Γωβρύας, καὶ εὐθὺς ἐκτείνας τὴν
- 26 δεξιὰν Δίδου, ἔφη, ὦ Κῦρε, δέχομαι γάρ. καὶ ὁ Κῦρος
 λαβὼν τὴν τοῦ Ὑστάσπου δεξιὰν ἔδωκε τῷ Γωβρύᾳ, ὃ
 δ' ἐδέξατο. ἐκ δὲ τούτου πολλὰ καὶ καλὰ ἔδωκε δῶρα
 τῷ Ὑστάσπᾳ, ὅπως τῇ παιδί πέμψειε. Χρυσάντιαν δ'
- 27 ἐφίλησε προσαγαγόμενος. καὶ ὁ Ἀριάβαζος εἶπε, Μὰ
 Δί', ἔφη, ὦ Κῦρε, οὐχ ὁμοίου γε χρυσοῦ ἐμοί τε τὸ ἔκ-
 πωμα δέδωκας καὶ Χρυσάντια τὸ δῶρον. Ἀλλὰ καὶ σοί,
 ἔφη, δώσω. ἐπήρειτο ἐκείνος Πότε; Εἰς τριακοστόν,
 ἔφη, ἔτος. Ὡς ἀναμενοῦντις, ἔφη, καὶ οὐκ ἀποθανου-
 μένου οὕτω παρασκευάζου. καὶ τότε μὲν δὴ οὕτως ἐ-
 ληξεν ἡ σκηνή. ἑξανισταμένων δ' αὐτῶν ἑξανέστη καὶ ὁ

Κῦρος καὶ συμπρούπεμψεν αὐτοὺς ἐπὶ τὰς θύρας.

Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ τοὺς ἐθελουσίους συμμάχους γε- 28
νομένους ἀπέπεμπεν οἰκαδε ἐκάστους, πλὴν ὅσοι αὐτῶν
οἰκεῖν ἐβούλοντο παρ' αὐτῶν· τούτοις δὲ χάραν καὶ οἴ-
κους ἔδωκε, καὶ νῦν ἔτι ἔχουσιν οἱ τῶν καταμεινάντων
τότε ἀπόγονοι· πλείστοι δ' εἰσὶ Μήδων καὶ Ὑρκανίων·
τοῖς δ' ἀπιοῦσι δωρησάμενος πολλὰ καὶ ἀμέμπτους ποι-
ησάμενος καὶ ἄρχοντας καὶ στρατιώτας ἀπεπέμψατο.
ἐκ τούτου δὲ διέδωκε καὶ τοῖς περὶ ἑαυτὸν στρατιώταις 29
τὰ χρήματα ὅσα ἐκ Σάρδεων ἔλαβε· καὶ τοῖς μὲν μυ-
ριαρχοῖς καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν ὑπηρέταις ἐξαίρετα ἐδί-
δου πρὸς τὴν ἀξίαν ἐκάστῳ, τὰ δὲ ἄλλα διένειμε· καὶ
τὸ μέρος ἐκάστῳ δούς τῶν μυριάρχων ἐπέτρεψεν αὐ-
τοῖς διανέμειν ὥσπερ αὐτὸς ἐκείνοις διένειμεν, ἐδίδοσαν 30
δὲ τὰ μὲν ἄλλα χρήματα ἄρχων ἄρχοντας τοὺς ὑφ' ἑαυτῶν
δοκιμάζων· τὰ δὲ τελευταῖα οἱ ἐξάδαρχοι τοὺς ὑφ' ἑαν-
τοῖς ἰδιώτας δοκιμάσαντες πρὸς τὴν ἀξίαν ἐκάστῳ ἐδί-
δοσαν· καὶ οὕτω πάντες εἰλήφεσαν τὸ δίκαιον μέρος.
ἐπεὶ δὲ εἰλήφεσαν τὰ τότε δοθέντα, οἱ μὲν τινες ἔλεγον 31
περὶ τοῦ Κύρου τοιάδε· Ἦπον αὐτός γε πολλὰ ἔχει,
ὅπου γε καὶ ἡμῶν ἐκάστῳ τοσαῦτα δέδωκεν· οἱ δὲ τι-
νες αὐτῶν ἔλεγον, Ποῖα πολλὰ ἔχει; οὐχ ὁ Κῦρος τρό-
πος τοιοῦτος ὅλος χρηματίζεσθαι, ἀλλὰ διδοὺς μᾶλλον
ἢ κτώμενος ἠδεται.

Αἰσθόμενος δὲ ὁ Κῦρος τούτους τοὺς λόγους καὶ 32
τὰς δόξας τὰς περὶ αὐτοῦ συνέλεξε τοὺς φίλους τε καὶ
τοὺς ἐπικαιρίους ἅπαντας καὶ ἔλεξεν ὧδε.

ἜΩ ἄνδρες φίλοι, ἐώρακα μὲν ἤδη ἀνθρώπους οἱ
βούλονται δοκεῖν πλείω κεκτηῖσθαι ἢ ἔχουσιν, ἐλευθε-
ριώτεροι ἢ οἰόμενοι οὕτω φαίνεσθαι· ἐμοὶ δὲ δοκοῦ-
σιν, ἔφη, οὗτοι τοῦμπᾶν οὐ βούλονται ἐφέλκεσθαι·

- τὸ γὰρ πολλὰ δοκοῦντα ἔχειν μὴ κατ' ἀξίαν τῆς οὐσίας φαίνεσθαι ὠφελοῦντα τοὺς φίλους ἀνελευθερίαν ἔμοιγε
 33 δοκεῖ περιάπτειν· εἰσὶ δ' αὖ, ἔφη, οἱ λεληθῆναι βούλονται ὅσα ἂν ἔχωσι· πονηροὶ οὖν καὶ οὗτοι τοῖς φίλοις ἔμοιγε δοκοῦσιν εἶναι. διὰ γὰρ τὸ μὴ εἰδέναι τὰ ὄντα πολλάκις θεόμενοι οὐκ ἐπαγγέλλουσιν οἱ φίλοι τοῖς ἐ-
 34 ταίροις, ἀλλὰ τητῶνται. ἀπλουσιτάτου δέ μοι, ἔφη, δοκεῖ εἶναι τὸ τὴν δύναμιν φανεράν ποιήσαντα ἐκ ταύτης ἀγωνίζεσθαι περὶ καλοκάγαθίας. καὶ γὰρ οὖν, ἔφη, βούλομαι ὑμῖν ὅσα μὲν οἷόν τ' ἔστιν ἰδεῖν, τῶν ἔμοι ὄντων
 35 δεῖξαι, ὅσα δὲ μὴ οἷόν τε ἰδεῖν, διηγῆσασθαι. ταῦτα εἰπὼν τὰ μὲν ἐδείκνυ πολλὰ καὶ καλὰ κτήματα· τὰ δὲ κείμενα ὥς μὴ ῥάδια εἶναι ἰδεῖν διηγεῖτο· τέλος
 36 τέλος δ' εἶπεν ὧδε· Ταῦτα, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἀπαντα δεῖ ὑμᾶς οὐδὲν μάλλον ἢ μὰ ἡγεῖσθαι ἢ καὶ ὑμέτερα· ἐγὼ γάρ, ἔφη, ταῦτα ἀθροίζω οὐθ' ὅπως αὐτὸς καταδαπανήσω οὐθ' ὅπως αὐτὸς κατατρίψω· οὐ γὰρ ἂν δυναίμην· ἀλλ' ὅπως ἔχω τῷ τε ἀεὶ καλόν τι ὑμῶν ποιοῦντι διδόναι καὶ ὅπως, ἢν τις ὑμῶν τινος ἐνδεῖσθαι νομίῃ, πρὸς ἐμὲ ἐλθὼν λάβῃ οὗ ἂν ἐνδεῆς τυγχάνῃ ὢν. καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτως ἐλέχθη.
- Ε'. Ἡνίκα δὲ ἤδη αὐτῷ ἐδόκει καλῶς ἔχειν τὰ ἐν Βαβυλῶνι ὥς καὶ ἀποδημεῖν, συνεσκευάζετο τὴν εἰς Πέρσας πορείαν καὶ τοῖς ἄλλοις παρήγγειλεν· ἐπεὶ δ' ἐνόμισεν ἱκανὰ ἔχειν ὧν ᾔετο δεῆσεσθαι, οὕτω δὴ ἀνε-
 2 ζεύγνυ. διηγησόμεθα δὲ καὶ ταῦτα ὥς πολὺς στόλος ὢν εὐτάκτως μὲν ἀνεσκευάζετο, ταχὺ δὲ κατεχωρίζετο ὅπου θέοι. ὅπου γὰρ ἂν στρατοπεδεύηται βασιλεὺς, σκη-
 3 ται καὶ θέρους καὶ χειμῶνος. εὐθὺς δὲ τοῦτο ἐνόμιζε Κῦρος, πρὸς ἔω βλέπουσαν ἴστασθαι τὴν σκηνήν·

ἔπειτα ἔταξε πρῶτον μὲν πόσον δεῖ ἀπολιπόντας σκη-
 νοῦν τοὺς δορυφόρους τῆς βασιλικῆς σκηνῆς· ἔπειτα σι-
 τοποιοῖς μὲν χώραν ἀπέδειξε τὴν δεξιάν, ὕποποιοῖς δὲ
 τὴν ἀριστεράν, ἵπποις δὲ τὴν δεξιάν, ὑποζυγίοις δὲ τοῖς
 ἄλλοις τὴν ἀριστεράν· καὶ τὰλλα δὲ διετέτακτο ὥστε εἶ-
 δέναι ἕκαστον τὴν ἑαυτοῦ χώραν καὶ μέτρα καὶ τόπων.
 ὅταν δὲ ἀνασκευάζωνται, συντίθησι μὲν ἕκαστος σκευή 4
 ὅσοπερ τέτακται χρῆσθαι, ἀνατίθενται δ' αὖ ἄλλοι ἐπὶ
 τὰ ὑποζύγια· ὥσθ' ἅμα μὲν πάντες ἔρχονται οἱ σκευα-
 γωγὸι ἐπὶ τὰ τεταγμένα ἄγειν, ἅμα δὲ πάντες ἀνατιθέ-
 ασιν ἐπὶ τὰ ἑαυτοῦ ἕκαστος. οὕτω δὴ ὁ αὐτὸς χρόνος
 ἄρκει μιᾷ τε σκηνῇ καὶ πάσαις ἀνηρῆσθαι. ὥσαύτως οὖν 5
 τὼς ἔχει καὶ περὶ κατασκευῆς. καὶ περὶ τοῦ πεποιεῖσθαι
 δὲ τὰπιτήδεια πάντα ἐν καιρῷ ὥσαύτως διατέτακται ἑ-
 κάστοις τὰ ποιητέα· καὶ διὰ τοῦτο ὁ αὐτὸς χρόνος ἄρ-
 κεῖ ἐνὶ τε μέρει καὶ πᾶσι πεποιεῖσθαι. ὥσπερ δὲ οἱ περὶ 6
 τὰπιτήδεια θεράποντες χώραν εἶχον τὴν προσήκουσαν
 ἕκαστοι, οὕτω καὶ οἱ ὀπλοφόροι αὐτῶν ἐν τῇ στρατοπε-
 δεύσει χώραν τε εἶχον τὴν τῇ ὀπλίσει ἐκάστη ἐπιτηδεῖαν,
 καὶ ἥδεσαν ταύτην ὅποια ἦν, καὶ ἐπ' ἀναμφισβήτητον
 πάντες κατεχωρίζοντο. καλὸν μὲν γὰρ ἦγεῖτο ὁ Κῦρος 7
 καὶ ἐν οἰκίᾳ εἶναι ἐπιτήδευμα τὴν εὐθυμοσύνην· ὅταν
 γάρ τις τοῦ δέηται, δῆλόν ἐστι ὅπου δεῖ ἐλθόντα λαβεῖν·
 πολὺ δ' ἔτι κάλλιον ἐνόμιζε τὴν τῶν στρατιωτικῶν φύ-
 λων εὐθυμοσύνην εἶναι, ὅσῳ τε δεξιότεροι οἱ καιροὶ τῶν
 εἰς τὰ πολεμικὰ χρήσεων καὶ μείζω τὰ σφάλματα ἀπὸ
 τῶν ὑστεριζόντων ἐν αὐτοῖς· ἀπὸ δὲ τῶν ἐν καιρῷ πα-
 ραγιγνομένων πλείστον ἄξια πλεονεκτήματα ἑώρα γι-
 γνόμενα ἐν τοῖς πολεμικοῖς· διὰ ταῦτα οὖν καὶ ἐπεμέ-
 λετο ταύτης τῆς εὐθυμοσύνης μάλιστα. καὶ αὐτὸς μὲν 8

- δὴ πρῶτον ἑαυτὸν ἐν μέσῳ κατετίθετο τοῦ στρατοπέ-
 δου, ὥς ταύτης τῆς χώρας ἐχυρωτάτης οὕσης· ἔπειτα
 δὲ τοὺς μὲν πισιστάτους ὥσπερ εἰώθει περὶ ἑαυτὸν εἶ-
 χε, τούτων δ' ἐν τῷ κύκλῳ ἐχομένους ἱππέας τ' εἶχε
 9 καὶ ἄρματηλάτας. καὶ γὰρ τούτους ἐχυρᾶς ἐνόμιζε· χώ-
 ρας δεῖσθαι, ὅτι σὺν οἷς μάχονται ἔπλοισι οὐδὲν πρόχει-
 ρον ἔχοντες τούτων στρατοπεδεύονται, ἀλλὰ πολλοῦ χρό-
 νου δέονται εἰς τὴν ἐξόπλισιν, εἰ μέλλουσι χρησίμως ἔ-
 10 ξειν. ἐν δεξιᾷ δὲ καὶ ἐν ἀριστερᾷ αὐτοῦ δὲ καὶ τῶν ἱπ-
 πέων πελτασταῖς χώρα ἦν· τοξοιῶν δ' αὖ χώρα ἡ πρόσ-
 11 θεν ἦν καὶ ὀπισθεν αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἱππέων. ὀπλίτας
 δὲ καὶ τοὺς τὰ μεγάλα γέρρα ἔχοντας κύκλῳ πάντων εἶχεν
 ὥσπερ τεῖχος, ὅπως καὶ εἰ δέοι τι ἐνσκευάζεσθαι τοὺς ἱπ-
 πέας, οἱ μονιμώτατοι πρόσθεν ὄντες παρέχοιεν αὐτοῖς
 12 ἀσφαλῆ τὴν καθόπλισιν. ἐκάθευδον δὲ αὐτῷ ἐν τάξει
 ὥσπερ οἱ ὀπλίται, οὕτω δὲ καὶ οἱ πελτασταὶ καὶ οἱ το-
 ξόται, ὅπως καὶ ἐκ νυκτῶν, εἰ δέοι τι, ὥσπερ καὶ οἱ ὀ-
 πλίται παρεσκευασμένοι εἰσὶ παίειν τὸν εἰς χεῖρας ἰόντα,
 οὕτω καὶ οἱ τοξόται καὶ οἱ ἀκοντισταί, εἴ τινας προσί-
 οιεν, ἐξ ἐτοίμου ἀκοντίζοιεν καὶ τοξεύοιεν ὑπὲρ τῶν ὀ-
 13 πλιτῶν. εἶχον δὲ καὶ σημεῖα πάντες οἱ ἄρχοντες ἐπὶ ταῖς
 σκηναῖς· οἱ δ' ὑπηρέται ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν [οἱ
 σώφρονες] ἴσασι μὲν καὶ τῶν πλείστων τὰς οἰκήσεις,
 μάλιστα δὲ τῶν ἐπικαιρίων, οὕτω καὶ τῶν ἐν τοῖς στρα-
 τοπέδοις τὰς τε χώρας τὰς τῶν ἡγεμόνων ἡπίσταντο οἱ
 Κύρου ὑπηρέται καὶ τὰ σημεῖα ἐγίνωσκον ἃ ἐκάστοις
 ἦν· ὥστε ὅτου δέοιτο Κῦρος, οὐκ ἐζήτουν, ἀλλὰ τὴν
 14 συντομοσιάνην ἐφ' ἑκαστον ἔθρον. καὶ διὰ τὸ εἰλικρινῆ
 ἕκαστα εἶναι τὰ φῦλα πολλὸν μᾶλλον ἦν δῆλα καὶ ὁπότε
 τις εὐτακτοίη καὶ εἴ τις μὴ πράττοι τὸ προστατιόμενον.

οὕτω δὴ ἐχόντων ἡγεῖτο, εἴ τις καὶ ἐπίθοιτο νυκτὸς ἢ
 ἡμέρας, ὥσπερ ἂν εἰς ἐνέδραν εἰς τὸ στρατόπεδον τοὺς
 ἐπιτιθεμένους ἐμπίπτειν. καὶ τὸ τακτικὸν δὲ εἶναι οὐ 15
 τοῦτο μόνον ἡγεῖτο εἴ τις ἐκτεῖναι φάλαγγα εὐπόρως δύ-
 ναιτο ἢ βαθῦναι ἢ ἐκ κέρατος εἰς φάλαγγα κατασιῆσαι
 ἢ ἐκ δεξιᾶς ἢ ἀριστερᾶς ἢ ὀπισθεν ἐπιφανέντων πολε-
 μίων ὀρθῶς ἐξελῖξαι, ἀλλὰ καὶ τὸ διασπᾶν ὁπότε δέοι
 τακτικὸν ἡγεῖτο, καὶ τὸ τιθέναι γε τὸ μέρος ἕκαστον ὅπου
 μάλιστα ἐν ὠφελείᾳ ἂν εἴη, καὶ τὸ ταχύνειν δὲ ὅπου
 φθάσαι δέοι, πάντα ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τακτικοῦ ἁν-
 δρὸς ἐνόμιζεν εἶναι καὶ ἐπεμέλετο τούτων πάντων
 ὁμοίως. καὶ ἐν μὲν ταῖς πορείαις πρὸς τὸ συμπύπτον 16
 αἰεὶ διατάτιων ἐπορεύετο, ἐν δὲ τῇ στρατοπεδεύσει ὥς
 τὰ πολλὰ ὥσπερ εἴρηται κατεχώριζεν.

Ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι γίνονται κατὰ τὴν Μηδικήν, 17
 τρέπεται ὁ Κῦρος πρὸς Κναζάρην. ἐπεὶ δὲ ἡσπάσαντο
 ἀλλήλους, πρῶτον μὲν δὴ ὁ Κῦρος εἶπε τῷ Κναζάρῃ
 ὅτι οἶκος αὐτῷ ἐξηρημένος εἴη ἐν Βαβυλῶνι καὶ ἀρ-
 χεῖα, ὅπως ἔχῃ καὶ ὅτιαν ἐκεῖσε ἔλθῃ εἰς οἰκεία κατὰγε-
 σθαι· ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλα δῶρα ἔδωκεν αὐτῷ πολλὰ καὶ
 καλά. ὁ δὲ Κναζάρης ταῦτα μὲν ἐδέχετο, προσέπεμψε 18
 δὲ αὐτῷ τὴν θυγατέρα στέφανόν τε χρυσοῦν καὶ ψέλια
 φέρουσαν καὶ στρεπτόν καὶ στολὴν Μηδικήν ὥς δυνα-
 τὸν καλλίστην. καὶ ἡ μὲν δὴ παῖς ἐστεφάνου τὸν Κῦρον, 19
 ὁ δὲ Κναζάρης εἶπε, Δίδωμι δέ σοι, ἔφη, ὦ Κῦρε, καὶ
 αὐτὴν ταύτην γυναῖκα, ἐμὴν οὖσαν θυγατέρα· καὶ ὁ σὸς
 δὲ πατὴρ ἔγῃμε τὴν τοῦ ἐμοῦ πατρὸς θυγατέρα, ἐξ ἧς
 σὺ ἐγένου· αὕτη δ' ἐστὶν ἡν σὺ πολλάκις παῖς ὢν ὅτε παρ'
 ἡμῖν ἦσθα ἐτιθηγήσω. καὶ ὁπότε τις ἐρωτῶῃ αὐτὴν τί-
 να γαμοῖτο, ἔλεγεν ὅτι Κῦρῳ· ἐπιδίδωμι δὲ αὐτῇ ἐγὼ καὶ φερ-

νήν Μηδίαν τὴν πᾶσαν· οὐδὲ γὰρ ἔστι μοι ἄρρηγὴν παῖς γνήσιος. ὁ μὲν οὕτως εἶπεν· ὁ δὲ Κῦρος ἀπεκρίνατο, **Ἄλλ' ὦ Κναξάρη, τό τε γένος ἐπαινῶ καὶ τὴν παῖδα καὶ τὰ δῶρα· βούλομαι δέ, ἔφη, σὺν τῇ τοῦ πατρὸς γνώμῃ καὶ τῇ τῆς μητρὸς ταῦτά σοι συναινέσαι.* εἶπε μὲν οὖν οὕτως ὁ Κῦρος, ὁμῶς δὲ τῇ παιδί πάντα ἐδωρήσατο ὅποσα ᾤετο καὶ τῷ Κναξάρῃ χαριεῖσθαι. ταῦτα δὲ ποιήσας εἰς Πέρσας ἐπορεύετο.

- 21 **Ἐπει δ' ἐπὶ τοῖς Περσῶν ὁρίοις ἐγένετο πορευόμενος, τὸ μὲν ἄλλο στράτευμα αὐτοῦ κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς φίλοις εἰς τὴν πόλιν ἐπορεύετο, ἱερεῖα μὲν ἄγων ὥς πᾶσι Πέρσαις ἱκανὰ θύειν τε καὶ ἐστιᾶσθαι· δῶρα δ' ἤγεν οἷα μὲν ἔπρεπε τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ καὶ τοῖς ἄλλοις φίλοις, οἷα δ' ἔπρεπεν ἀρχαῖς καὶ γεραιτέροις καὶ τοῖς ὁμοτίμοις πᾶσιν·* ἔδωκε δὲ καὶ πᾶσι Πέρσαις καὶ Περσίσιν ὅσαπερ καὶ νῦν ἔτι δίδωσιν ὅτιαν-
22 *περ ἀφίκηται βασιλεὺς εἰς Πέρσας.* ἐκ δὲ τούτου συνέλεξε Καμβύσης τοὺς γεραιτέρους Περσῶν καὶ τὰς ἀρχάς, οἵπερ τῶν μεγίστων κύριοί εἰσι· παρεκάλεσε δὲ καὶ Κῦρον, καὶ ἔλεξε τοιάδε.

- **Ἄνδρες Πέρσαι καὶ σύ, ὦ Κῦρε, ἐγὼ ἡμφοτέροις ὑμῖν εἰκότως εὐνους εἰμί· ὑμῶν μὲν γὰρ βασιλεύω, σὺ δέ, ὦ Κῦρε, παῖς ἐμὸς εἶ. δίκαιος οὖν εἰμι, ὅσα γιγνώσκειν δοκῶ ἀγαθὰ ἡμφοτέροις, ταῦτα εἰς τὸ μέσον λέγειν.* τὰ μὲν γὰρ παρελθόντα ὑμεῖς μὲν Κῦρον ἠϋξήσατε στράτευμα δόντες καὶ ἄρχοντα τούτου αὐτὸν καταστήσαντες, Κῦρος δὲ ἡγούμενος τούτου σὺν θεοῖς εὐκλεεῖς μὲν ὑμᾶς, ὦ Πέρσαι, ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἐποίησεν, ἐντίμονς δ' ἐν τῇ **Ἀσίᾳ πάσῃ*· τῶν δὲ συστρατευσαμένων αὐτῷ τοὺς μὲν ἀρίστους καὶ πεπλούτικε,

τοῖς δὲ πολλοῖς μισθὸν καὶ τροφήν παρεσκεύακεν· ἱπ-
 πικὸν δὲ καταστήσας Περσῶν πεποίηκε Πέρσαις καὶ
 πεδίων εἶναι μετουσίαν. ἦν μὲν οὖν καὶ τὸ λοιπὸν οὕτω 24
 γινώσκητε, πολλῶν καὶ ἀγαθῶν αἵτιοι ἀλλήλοις ἔσεσθε·
 εἰ δὲ ἢ σύ, ὦ Κῦρε, ἐπαρθῇς ταῖς παρούσαις τύχαις ἐπι-
 χειρήσεις καὶ Περσῶν ἄρχειν ἐπὶ πλεονεξία ὥσπερ τῶν
 ἄλλων, ἢ ὑμεῖς, ὦ πολῖται, φθονήσαντες τοῦτο τῆς δυ-
 νάμεως καταλύειν πειράσεσθε τοῦτον τῆς ἀρχῆς, εὖ ἴστε
 ὅτι ἐμποδὼν ἀλλήλοις πολλῶν καὶ ἀγαθῶν ἔσεσθε. ὥς 25
 οὖν μὴ ταῦτα γίγνηται, ἀλλὰ τὰγαθὰ, ἐμοὶ δοκεῖ, ἔφη,
 θύσαντας ὑμᾶς κοινῇ καὶ θεοὺς ἐπιμαρτυραμένους συν-
 θέσθαι, σὲ μὲν, ὦ Κῦρε, ἣν τις ἐπιστρατεύηται χώρα
 Περσίδι ἢ Περσῶν νόμους διασπᾶν πειράται, βοηθήσειν
 παντὶ σθένει, ὑμᾶς δέ, ὦ Πέρσαι, ἣν τις ἢ ἀρχῆς Κῦ-
 ρον ἐπιχειρῇ καταπαύειν ἢ ἀφίστασθαι τις τῶν ὑποχει-
 ρίων, βοηθήσειν καὶ ὑμῖν αὐτοῖς καὶ Κύρῳ καθ' ὅ, τι
 ἂν οὗτος ἐπαγγέλλῃ. καὶ ἕως μὲν ἂν ἐγὼ ζῶ, ἐμὴ γί- 26
 γνεται ἢ ἐν Πέρσαις βασιλεία· ὅταν δ' ἐγὼ τελευτήσω,
 δῆλον ὅτι Κύρον, εἰάν ζῇ. καὶ ὅταν μὲν οὗτος ἀφίκηται
 εἰς Πέρσας, ὁσίως ἂν ὑμῖν ἔχοι τοῦτον θύειν τὰ ἱερὰ
 ὑπὲρ ὑμῶν ἅπερ νῦν ἐγὼ θύω· ὅταν δ' οὗτος ἔκδημος
 ᾖ, καλῶς ἂν οἶμαι ὑμῖν ἔχειν εἰ ἐκ τοῦ γένους ὃς ἂν
 δοκῇ ὑμῖν ἄριστος εἶναι, οὗτος τὰ τῶν θεῶν ἀποτελοίῃ.
 ταῦτα εἰπόντος Καμβύσου συνέδοξε Κύρῳ τε καὶ τοῖς 27
 Περσῶν τέλεσι· καὶ συνθέμενοι ταῦτα τότε καὶ θεοὺς
 ἐπιμαρτυρόμενοι οὕτω καὶ νῦν ἔτι διαμένουσι ποιοῦν-
 τες πρὸς ἀλλήλους Πέρσαι τε καὶ βασιλεὺς. τούτων δὲ
 πραχθέντων ἀπῆει ὁ Κῦρος.

Ὡς δ' ἀπὼν ἐγένετο ἐν Μήδοις, συνδόξαν τῷ πα- 28
 τρὶ καὶ τῇ μητρὶ γαμεῖ τὴν Κναξάρου θυγατέρα, ἥς

ἔτι καὶ νῦν λόγος ὥς παγκάλῃς γενομένης. [ἔνιοι δὲ τῶν λογοποιῶν λέγουσιν ὥς τὴν τῆς μητρὸς ἀδελφὴν ἔγνημεν· ἀλλὰ γραῦς ἂν καὶ παντάπασιν ἦν ἡ παῖς.] γήμας δ' εὐθύς ἔχων ἀνεξεύγνυ.

- δ'. Ἐπεὶ δ' ἐν Βαβυλῶνι ἦν, ἐδόκει αὐτῷ σαιράπαις ἡδὴ πέμπειν ἐπὶ τὰ κατεστραμμένα ἔθνη. τοὺς μέντοι ἐν ταῖς ἄκραις φρουράρχους καὶ τοὺς χιλιάρχους τῶν κατὰ τὴν χώραν φυλακῶν οὐκ ἄλλου ἢ ἑαυτοῦ ἐβούλετο ἀκούειν· ταῦτα δὲ προεωρᾶτο ἐννοῶν ὅπως εἴ τις τῶν σαιραπῶν ὑπὸ πλούτου καὶ πλήθους ἀνθρώπων ἐξυβρίσειε καὶ ἐπιχειρήσειε μὴ πεῖθεσθαι, εὐθύς ἀντιπάλους ἔχοι ἐν τῇ χώρᾳ. ταῦτ' οὖν βουλόμενος προᾶξαι ἔγνω συγκαλέσαι πρῶτον τοὺς ἐπικαιρίους καὶ προειπεῖν, ὅπως εἰδεῖεν ἐφ' οἷς ἴασιν ἰόντες· ἐνόμιζε γὰρ οὕτω ῥᾶον φέρειν ἂν αὐτούς· ἐπεὶ δὲ κατασταλή τις ἄρχων καὶ αἰσθάνοιτο ταῦτα, χαλεπῶς ἂν ἐδόκουν αὐτῷ φέρειν, νομίζοντες δι' ἑαυτῶν ἀπιστίαν ταῦτα γενέσθαι. οὕτω δὴ συλλέξας λέγει αὐτοῖς τοιαῦδε.

- Ἄνδρες φίλοι, εἰσὶν ἡμῖν ἐν ταῖς κατεστραμμέναις πόλεσι φρουροὶ καὶ φρούραρχοι, οὓς τότε κατελίπομεν· καὶ τούτοις ἐγὼ προστάξας ἀπῆλθον ἄλλο μὲν μηδὲν πολυπραγμονεῖν, τὰ δὲ τείχῃ διασώζειν. τούτους μὲν οὖν οὐ παύσω τῆς ἀρχῆς, ἐπεὶ καλῶς διαπεφυλάχασιν τὰ προσταχθέντα· ἄλλους δὲ σαιράπας πέμψαι μοι δοκεῖ, οἵτινες ἄρξουσιν τῶν ἐνοικούντων καὶ τὸν δασμὸν λαμβάνοντες τοῖς τε φρουροῖς δώσουσι μισθὸν καὶ ἄλλο τελοῦσιν ὅ,τι ἂν δέη. δοκεῖ δέ μοι καὶ τῶν ἐνθάδε μενόντων ὑμῶν, οἷς ἂν ἐγὼ πράγματα παρέχω πέμπων πράξοντάς τι ἐπὶ ταῦτα τὰ ἔθνη, χώρας γενέσθαι καὶ οἶκους ἐκεῖ, ὅπως δασμοφορῇται τε αὐτοῖς δεῦρο, ὅτιαν

τε ἴωσιν ἐκείσε, εἰς οἰκεῖα ἔχωσι κατάγεσθαι. ταῦτα εἶπε ὁ
 καὶ ἔδωκε πολλοῖς τῶν φίλων κατὰ πάσας τὰς καταστρα-
 φείσας πόλεις οἰκους καὶ ὑπηκόους· καὶ νῦν εἰσιν ἐτι τοῖς
 ἀπογόνους τῶν τότε λαβόντων αἱ χῶραι καταμένουσαι
 ἄλλαι ἐν ἄλλῃ γῇ· αὐτοὶ δὲ οἰκοῦσι παρὰ βασιλεῖ. Δεῖ δέ, 6
 ἔφη, τοὺς ἰόντας σατράπας ἐπὶ ταύτας τὰς χώρας τοιού-
 τους ἡμᾶς σκοπεῖν οἵτινες ὅ,τι ἂν ἐν τῇ γῇ ἐκάστη κα-
 λὸν ἢ ἀγαθὸν ᾖ, μεμνήσονται καὶ δεῦρο ἀποπέμπειν, ὥς
 μετέχωμεν καὶ οἱ ἐνθάδε ὄντες τῶν πανταχοῦ γιγνομέ-
 νων ἀγαθῶν· καὶ γὰρ ἦν τί πον δεινὸν γίγνηται, ἡμῖν
 ἔσται ἀμυντέον. ταῦτ' εἰπὼν τότε μὲν ἔπαυσε τὸν λόγον, 7
 ἔπειτα δὲ οὕς ἐγίνωσκε τῶν φίλων ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις
 ἐπιθυμοῦντας ἰέναι, ἐκλεξάμενος αὐτῶν τοὺς δοκοῦντας
 ἐπιτηδαιοτάτους εἶναι ἔπεμπε σατράπας εἰς Ἀραβίαν
 μὲν Μεγάβυζον, εἰς Καππαδοκίαν δὲ Ἀρταβάτιαν, εἰς
 Φρυγίαν δὲ τὴν μεγάλην Ἀρτακάμαν, εἰς Λυδίαν δὲ
 καὶ Ἰωνίαν Χρυσάνταν, εἰς Καρίαν δὲ Ἀδούσιον, ὅν-
 περ ἡτοῦντο, εἰς Φρυγίαν δὲ τὴν παρ' Ἑλλήσποντον καὶ
 Αἰολίδα Φαρνοῦχον. Κιλικίας δὲ καὶ Κύπρου καὶ Πα- 8
 φλαγόνων οὐκ ἔπεμψε Πέρσας σατράπας, ὅτι ἐκόντες
 ἐδόκουν συστρατεύεσθαι ἐπὶ Βαβυλῶνα· δασμοὺς μέντοι
 συνέταξεν ἀποφέρειν καὶ τούτους. ὥς δὲ τότε Κύρος κα- 9
 τεστήσατο, οὕτως ἔτι καὶ νῦν βασιλέως εἰσὶν αἱ ἐν ταῖς
 ἄκραις φυλακαὶ καὶ οἱ χιλιάρχοι τῶν φυλακῶν ἐκ βασι-
 λέως εἰσὶ καθεστηκότες καὶ παρὰ βασιλεῖ ἀπογεγραμμέ-
 νοι. προεῖπε δὲ πᾶσι τοῖς ἐκπεμπομένοις σατράπαις, ὅσα 10
 αὐτὸν ἐὼρων ποιοῦντα, πάντα μιμεῖσθαι· πρῶτον μὲν
 ἱππέας καθιστάναι ἐκ τῶν συνεπισπομένων Περσῶν καὶ
 συμμάχων καὶ ἄρματηλάτας· ὁπόσοι δ' ἂν γῆν καὶ ὀρ-
 χεῖα λάβωσιν, ἀναγκάζειν τούτους ἐπὶ θύρας ἰέναι καὶ
 σωφροσύνης ἐπιμελομένους παρέχειν ἑαυτοὺς τῷ σατρά-

- πη χρῆσθαι, ἣν τι δέχεται· παιδεύειν δὲ καὶ τοὺς γιγνο-
 μένους παῖδας ἐπὶ θύραις, ὥσπερ παρ' αὐτῶν ἐξάγειν δ'
 ἐπὶ τὴν θύραν τὸν σατράπην τοὺς ἀπὸ θυρῶν καὶ ἀσκεῖν
 11 αὐτόν τε καὶ τοὺς σὺν αὐτῶν τὰ πολεμικά. Ὅς δ' ἂν
 ἐμοί, ἔφη, κατὰ λόγον τῆς δυνάμεως πλεῖστα μὲν ἄρμα-
 τα, πλείστους δὲ καὶ ἀρίστους ἱππέας ἀποδεικνύῃ, τοῦ-
 τον ἐγὼ ὡς ἀγαθὸν σύμμαχον καὶ ὡς ἀγαθὸν συμφύ-
 λακα Πέρσiais τε καὶ ἐμοὶ τῆς ἀρχῆς τιμήσω. ἔστων δὲ
 παρ' ὑμῖν καὶ ἔδραις ὥσπερ παρ' ἐμοί οἱ ἀριστοὶ προ-
 τιμημένοι, καὶ τράπεζα, ὥσπερ ἡ ἐμή, τρέφουσα μὲν
 πρῶτον τοὺς οἰκέτας, ἔπειτα δὲ καὶ ὡς φίλοις μεταδι-
 δόναι ἱκανῶς κεκοσμημένη καὶ ὡς τὸν καλὸν τι ποι-
 12 οῦντα καθ' ἡμέραν ἐπιγεραίρειν. κτᾶσθε δὲ καὶ παρα-
 δέουσους καὶ θηρία τρέφετε, καὶ μήτε αὐτοὶ ποτε ἄνευ
 πόνου σῖτον παραθῆσθε μήτε ἱπποῖς ἀγυμνάστοις χόρ-
 τον ἐμβάλλετε· οὐ γὰρ ἂν δυναίμην ἐγὼ εἰς ὧν ἀνθρω-
 πίνῃ ἀρετῇ τὰ πάντων ὑμῶν ἀγαθὰ διασώζειν, ἀλλὰ δεῖ
 ἐμὲ μὲν ἀγαθὸν ὄντα σὺν ἀγαθοῖς τοῖς παρ' ἐμοῦ ὑμῖν
 ἐπίκουρον εἶναι· ὑμᾶς δὲ ὁμοίως αὐτοὺς ἀγαθοὺς ὄντας
 13 σὺν ἀγαθοῖς τοῖς μετ' ὑμῶν ἐμοὶ συμμάχους εἶναι. βου-
 λοίμην δ' ἂν ὑμᾶς καὶ τοῦτο κατανοῆσαι ὅτι τούτων ὧν
 νῦν ὑμῖν παρακελεύομαι οὐδὲν τοῖς δούλοις προστάττω·
 ἃ δ' ὑμᾶς φημι χρῆναι ποιεῖν, ταῦτα καὶ αὐτοὶς πειρῶ-
 μαι πάντα πράττειν. ὥσπερ δ' ἐγὼ ὑμᾶς κελεύω ἐμὲ
 μιμεῖσθαι, οὕτω καὶ ὑμεῖς τοὺς ὑφ' ὑμῶν ἀρχὰς ἔχον-
 τας μιμεῖσθαι ὑμᾶς διδάσκετε.
- 14 [Ταῦτα δὲ Κύρον οὕτω τότε τάξαντος ἔτι καὶ νῦν
 τῶ αὐτῶ τρόπῳ πᾶσαι μὲν αἱ ὑπὸ βασιλεῖ φυλακαὶ ὁ-
 μοίως φυλάττονται, πᾶσαι δὲ αἱ τῶν ἀρχόντων θύραι
 ὁμοίως θεραπεύονται, πάντες δὲ αἱ οἴκοι καὶ μεγάλοι καὶ
 μικροὶ ὁμοίως οἰκοῦνται, πᾶσι δὲ οἱ ἀριστοὶ τῶν πα-

ρόντων ἔδραις προτετίμηνται, πᾶσαι δὲ αἱ πορεῖαι συν-
τεταγμέναι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἰσὶ, πᾶσαι δὲ συγ-
κεφαλαιοῦνται πολιτικαὶ πράξεις εἰς ὀλίγους ἐπιστάτας.]

Ταῦτα εἰπὼν ὡς χρὴ ποιεῖν ἑκάστους καὶ δύναμιν 15
ἑκάστῳ προσθεῖς ἐξέπεμπε, καὶ προεῖπεν ἅπασιν παρα-
σκευάζεσθαι ὡς εἰς νέωτα στρατείας ἐσομένης καὶ ἀπο-
δείξεως ἀνδρῶν καὶ ὀπλων καὶ ἵππων καὶ ἀρμάτων.

Κατενόησαμεν δὲ καὶ τοῦτο ὅτι Κύρου κατάρξαντος, 16
ὡς φασι, καὶ νῦν ἔτι διαμένει· ἐφοδενύει γὰρ ἀνὴρ καὶ
ἐνιαυτὸν αἰὶ στρατεύμα ἔχων, ὡς ἦν μὲν τις τῶν σατρα-
τῶν ἐπικουρίας δέχεται, ἐπικουρῇ, ἦν δὲ τις ὑβρίζῃ, σω-
φρονίζῃ, ἦν δὲ τις ἢ δασμῶν φορᾶς ἀμελῇ ἢ τῶν ἐνοί-
κων φυλακῆς ἢ ὅπως ἡ χώρα ἐνεργὸς ἢ ἢ ἄλλο τι τῶν
τεταγμένων παραλίπῃ, ταῦτα πάντα κατεντρεπίζῃ· ἦν
δὲ μὴ δύνηται, βασιλεῖ ἀπαγγέλλῃ· ὃ δὲ ἀκούων βου-
λεύεται περὶ τοῦ ἀτακτοῦντος, καὶ οἱ πολλάκις λεγόμε-
νοι ὅτι βασιλέως υἱὸς καταβαίνει, βασιλέως ἀδελφός,
βασιλέως ὀφθαλμός, καὶ ἐνίοτε οὐκ ἐκφαινόμενοι, οὗτοι
τῶν ἐφοδῶν εἰσὶν· ἀποτρέπεται γὰρ ἕκαστος αὐτῶν ὀπό-
θεν ἂν βασιλεὺς κελεύῃ.

Κατεμάθομεν δὲ αὐτοῦ καὶ ἄλλο μηχανήμα πρὸς 17
τὸ μέγεθος τῆς ἀρχῆς, ἐξ οὗ ταχέως ἡσθάνετο καὶ τὰ
πάμπολυ ἀπέχοντα ὅπως ἔχοι. σκευράμενος γὰρ πόσῃν
ἂν ὁδὸν ἵππος κατανύτοι τῆς ἡμέρας ἐλαννόμενος ὥστε
διαρκεῖν, ἐποίησατο ἵππωνας τοσοῦτον διαλείποντας
καὶ ἵππους ἐν αὐτοῖς κατέστησε καὶ τοὺς ἐπιμελομένους
τούτων, καὶ ἄνδρα ἑφ' ἑκάστῳ τῶν τόπων ἔταξε τὸν
ἐπιτήδειον παραδέχεσθαι τὰ φερόμενα γράμματα καὶ
παραδιδόναι καὶ παραλαμβάνειν τοὺς ἀπειρηκότες ἵπ-
πους καὶ ἀνθρώπους καὶ ἄλλους πέμπειν νεαλεῖς· ἔστι 18
ὃ· ὅτε οὐδὲ τὰς νύκτας φασὶν ἴστασθαι ταύτην τὴν πο-

ρεϊαν, ἀλλὰ τῷ ἡμερινῷ ἀγγέλω τὸν τυκτερινὸν διαδί-
χεσθαι. τούτων δὲ οὕτω γιγνομένων φασί τινες θᾶπτον
τῶν γεράνων ταύτην τὴν πορείαν ἀνύειν· εἰ δὲ τοῦτο
ψεύδονται, ἀλλ' ὅτι γε τῶν ἀνθρωπίνων πεζῇ πορείῳν
αὕτη ταχίστη, τοῦτο εὐδηλον. ἀγαθὸν δὲ ὥς τάχιστα
ἐκαστον αἰσθανόμενον ὥς τάχιστα ἐπιμέλεσθαι.

- 19 *Ἐπεὶ δὲ περιήλθεν ὁ ἐνιαυτός, συνήγειρε στρατιὰν
εἰς Βαβυλῶνα, καὶ λέγεται αὐτῷ γενέσθαι εἰς δώδεκα
μὲν ἱππέων μυριάδας, εἰς δισχίλια δὲ ἄρματα δρεπανη-
20 φόρα, πεζῶν δὲ εἰς μυριάδας ἐξήκοντα. ἐπεὶ δὲ ταῦτα
συνεσκεύαστο αὐτῷ, ὥρμα δὴ ταύτην τὴν στρατείαν ἐν
ἣ λέγεται καταστρέψασθαι πάντα τὰ ἔθνη ὅσα Συρίαν
ἐκβάντι οἰκεῖ μέχρι Ἐρυθρᾶς θαλάττης. μετὰ δὲ ταῦτα
ἢ εἰς Αἴγυπτον στρατεία λέγεται γενέσθαι καὶ κατο-
21 στρέψασθαι Αἴγυπτον. καὶ ἐκ τούτου τὴν ἀρχὴν ὥριζεν
αὐτῷ πρὸς ἕω μὲν ἢ Ἐρυθρὰ θάλαττα, πρὸς ἄρκτον δὲ
ὁ Εὐξείνιος πόντος, πρὸς ἐσπέραν δὲ Κύπρος καὶ Αἴ-
γυπτος, πρὸς μεσημβρίαν δὲ Αἰθιοπία. τούτων δὲ τὰ
πέρατα τὰ μὲν διὰ θάλλπος, τὰ δὲ διὰ ψυχῆς, τὰ δὲ διὰ
22 ὕδαρ, τὰ δὲ δι' ἀνυδρίαν δυσοίκητα. αὐτὸς δ' ἐν μέσῳ
τούτων τὴν δίαίταν ποιησάμενος, τὸν μὲν ἀμφὶ τὸν χει-
μῶνα χρόνον διῆγεν ἐν Βαβυλῶνι ἐπὶ μῆνας· αὕτη
γὰρ ἄλεινὴ ἢ χώρ'· τὸν δὲ ἀμφὶ τὸ ἔαρ τρεῖς μῆνας ἐν
Σούσοις· τὴν δὲ ἀκμὴν τοῦ θέρους δύο μῆνας ἐν Ἐκ-
βατάνοις· οὕτω δὴ ποιοῦντ' αὐτὸν λέγουσιν ἐν ἑαρινῷ
23 θάλλπει καὶ ψύχει διάγειν αἰεὶ. οὕτω δὲ διέκειντο πρὸς
αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι ὥς πᾶν μὲν ἔθνος μειονεκτεῖν ἐδό-
κει, εἰ μὴ Κύρῳ πέμψειεν ὅ,τι καλὸν αὐτοῖς ἐν τῇ χώ-
ρᾳ ἢ φύοιτο ἢ τρέφοιτο ἢ τεχνῶτο, πᾶσα δὲ πόλις ὡ-
σαύτως, πᾶς δὲ ἰδιώτης πλούσιος ἂν ὦειο γενέσθαι, εἴ
τι Κύρῳ χάρισαιο· καὶ γὰρ ὁ Κύρος λαμβάνων παρ'

ἐκάστων ὧν ἀφθονίαν εἶχον οἱ διδόντες ἀντεδίδου ὧν σπανίζοντας αὐτοὺς αἰσθάνοιτο.

Οὕτω δὲ τοῦ αἰῶνος προκεχωρηκότος, μάλα δὴ ζ'. πρεσβύτης ὧν ὁ Κῦρος ἀφικνεῖται εἰς Πέρσας τὸ ἑβδομον ἐπὶ τῆς αὐτοῦ ἀρχῆς. καὶ ὁ μὲν πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ πάλοι δὴ ὥσπερ εἰκὸς ἐτετελευτήκεσαν αὐτῷ· ὁ δὲ Κῦρος ἔθυσε τὰ νομιζόμενα ἱερὰ καὶ τοῦ χοροῦ ἡγήσατο Πέρσαις κατὰ τὰ πάτρια καὶ τὰ δῶρα πᾶσι διέδωκεν ὥσπερ εἰώθει. κοιμηθεὶς δ' ἐν τῷ βασιλείῳ 2 ὄναρ εἶδε τοιόνδε. ἔδοξεν αὐτῷ προσελθὼν κρείττων τις ἢ κατὰ ἄνθρωπον εἰπεῖν, Συσκευάζου, ὦ Κῦρε· ἦδη γὰρ εἰς θεοὺς ἄπει. τοῦτο δὲ ἰδὼν τὸ ὄναρ ἐξηγέρθη καὶ σχεδὸν ἐδόκει εἰδέναι ὅτι τοῦ βίου ἡ τελευτὴ παρείη. εὐθὺς οὖν λαβὼν ἱερεῖα ἔθυσε Δίι τε πα- 3 τρώϊ καὶ Ἡλίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπὶ τῶν ἄκρων, ὡς Πέρσαι θύουσιν, ὧδε ἐπευχόμενος, Ζεῦ πατρώε καὶ Ἡλίε καὶ πάντες θεοί, δέχεσθε τάδε καὶ τελεστήρια πολλῶν καὶ καλῶν πράξεων καὶ χαριστήρια ὅτι ἐσημαίνετε μοι καὶ ἐν ἱεροῖς καὶ ἐν οὐρανίοις σημείοις καὶ ἐν οἰωνοῖς καὶ ἐν φήμαις ἃ τ' ἐχρῆν ποιεῖν καὶ ἃ οὐκ ἐχρῆν. πολλὴ δ' ὑμῖν χάρις ὅτι κἀγὼ ἐγίγνωσκον τὴν ὑμετέραν ἐπιμέλειαν καὶ οὐδεπώποτε ἐπὶ ταῖς εὐτυχίαις ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐφρόνησα. αἰτοῦμαι δ' ὑμᾶς δοῦναι καὶ νῦν παισὶ μὲν καὶ γυναικὶ καὶ φίλοις καὶ πατρίδι εὐδαιμονίαν, ἔμοι δὲ οἷόνπερ αἰῶνα δεδώκατε, τοιαύτην καὶ τελευτήν δοῦναι. ὁ μὲν δὴ τοιαῦτα ποιήσας καὶ οἴκαδε 4 ἔλθων ἔδοξεν ἡδέως ἀναπαύσεσθαι καὶ κατεκλίνη. ἐπεὶ δὲ ὥρα ἦν, οἱ τεταγμένοι προσιόντες λούσασθαι αὐτὸν ἐκέλευον. ὁ δ' ἔλεγεν ὅτι ἡδέως ἀναπαύοιτο. οἱ δ' αὖ τεταγμένοι, ἐπεὶ ὥρα ἦν, δεῖπνον παρετίθεσαν· τῷ δὲ ἡ ψυχὴ σῖτον μὲν οὐ προσίετο διψῆν δ' ἐδόκει, καὶ ἔπιεν

5 ἡδέως. ὥς δὲ καὶ τῇ ὑστεραίᾳ συνέβαινεν αὐτῷ ταῦτα καὶ τῇ τρίτῃ, ἐκάλεσε τοὺς παῖδας· οἱ δ' ἔτυχον συνηκολουθηκότες αὐτῷ καὶ ὄντες ἐν Πέρσαις· ἐκάλεσε δὲ καὶ τοὺς φίλους καὶ τὰς Περσῶν ἀρχάς· παρόντων δὲ πάντων ἤρχετο τοιοῦδε λόγου.

6 Παῖδες ἔμοι καὶ πάντες οἱ παρόντες φίλοι, ἔμοι μὲν τοῦ βίου τὸ τέλος ἤδη πάρεστιν· ἐκ πολλῶν τοῦτο σαφῶς γιγνώσκω· ὑμᾶς δὲ χρή, ὅταν τελευτήσω, ὥς περὶ εὐδαιμόνου ἑμοῦ καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν πάντα. ἐγὼ γὰρ παῖς τε ὢν τὰ ἐν παισὶ νομιζόμενα καλὰ δοκῶ κεκαρπῶσθαι, ἐπεὶ τε ἤβησα, τὰ ἐν νεανίσκοις, τέλειός τε ἀνὴρ γενόμενος τὰ ἐν ἀνδράσι· σὺν τῷ χρόνῳ τε προϊόντι αἰετὶ συναναζανομένην ἐπιγιγνώσκειν ἐδόκουν καὶ τὴν ἐμὴν δύναμιν, ὥστε καὶ τοῦ μὲν γῆρας οὐδεπώποτε ἡσθόμην τῆς ἐμῆς νεότητος ἀσθενέστερον γιγνόμενον, καὶ οὐτ' ἐπιχειρήσας οὐτ' ἐπιθυμήσας οἶδα ὅτου ἤτύ-

7 χησα. καὶ τοὺς μὲν φίλους ἐπεῖδον δι' ἑμοῦ εὐδαιμόνας γενομένους, τοὺς δὲ πολεμίους ὑπ' ἑμοῦ δουλωθέντας· καὶ τὴν πατρίδα πρόσθεν ἰδιωτεύουσαν ἐν τῇ Ἀσίᾳ νῦν προτετιμμημένην καταλείπω· ὦν τ' ἐκτησάμην οὐδὲν [οἶδα] ὅ,τι οὐ διεσώσάμην. καὶ τὸν μὲν παρελθόντα χρόνον ἔπραττον οὕτως ὥσπερ ἡνυχόμην· φόβος δέ μοι συμπαρομαρτῶν μή τι ἐν τῷ ἐπιόντι χρόνῳ ἢ ἴδοιμι ἢ ἀκούσαιμι ἢ πάθοιμι χαλεπόν, οὐκ εἶα τελέως με μέγα φρονεῖν οὐδ' εὐφραίνεσθαι ἐκπεπταμένως.

8 νῦν δ' ἢν τελευτήσω, καταλείπω μὲν ὑμᾶς, ὦ παῖδες, ζῶντας οὕσπερ ἔδοσάν μοι οἱ θεοὶ γενέσθαι·

9 καταλείπω δὲ πατρίδα καὶ φίλους εὐδαιμονοῦντας· ὥστε πῶς οὐκ ἂν ἐγὼ δικαίως μακαρίζομενος τὸν αἰετὶ χρόνον μνήμης τυγχάνοιμι; δεῖ δὲ καὶ τὴν βασιλείαν με ἥδη σαφηνίσαντα καταλιπεῖν, ὥς ἂν μὴ ἀμφίλογος γενομένη

πράγματα ὑμῖν παράσχη. ἐγὼ δ' οὖν φιλῶ μὲν ἀμφοτέ-
 ρους ὑμᾶς ὁμοίως, ὡς παῖδες· τὸ δὲ προβουλεύειν καὶ τὸ
 ἡγεῖσθαι ἐφ' ὅ,τι ἂν καιρὸς δοκῇ εἶναι, τοῦτο προστάτ-
 τω πρὸς τὸ πρότερον γενομένῳ καὶ πλειόνων κατὰ τὸ εἶκος
 ἐμπείρω. ἐπαιδεύθην δὲ καὶ αὐτὸς οὕτως ὑπὸ τῆσδε 10
 τῆς ἐμῆς τε καὶ ὑμετέρας πατρίδος, τοῖς πρεσβυτέροις
 οὐ μόνον ἀδελφοῖς ἀλλὰ καὶ πολίταις καὶ ὁδῶν καὶ θά-
 κων καὶ λόγων ὑπέειπεν, καὶ ὑμᾶς δέ, ὡς παῖδες, οὕτως
 ἐξ ἀρχῆς ἐπαίδευσεν, τοὺς μὲν γεραιτέρους προτιμᾷ.
 τῶν δὲ νεωτέρων προτετιμῆσθαι· ὥς οὖν παλαιὰ καὶ
 εἰθισμένα καὶ ἔννομα λέγοντος ἐμοῦ οὕτως ἀποδέχεσθαι
 καὶ σὺ μὲν, ὦ Καμβύση, τὴν βασιλείαν ἔχε, θεῶν τε δι- 11
 δόντων καὶ ἐμοῦ ὅσον ἐν ἐμοί· σοὶ δ', ὦ Ταναοξάρη,
 σατράπην εἶναι δίδωμι Μήδων τε καὶ Ἀρμενίων καὶ
 τρίτων Καδουσίων· ταῦτα δέ σοι διδοὺς νομίζω ἀρχὴν
 μὲν μείζω καὶ τοῦνομα τῆς βασιλείας τῷ πρεσβυτέρῳ
 καταλιπεῖν, εὐδαιμονίαν δὲ σοὶ ἄλυποτέραν. ὁποίας μὲν 12
 γὰρ ἀνθρωπίνης εὐφροσύνης ἐνδεής ἔσει οὐχ ὄρω
 ἀλλὰ πάντα σοὶ τὰ δοκοῦντα ἀνθρώπους εὐφραίνειν
 παρέσται. τὸ δὲ δυσκαταπρακτοτέρων τε ἔρῃν καὶ τὸ
 πολλὰ μεριμνᾷν καὶ τὸ μὴ δύνασθαι ἡσυχίαν ἔχειν κεν-
 τριζόμενον ὑπὸ τῆς πρὸς τὰμὰ ἔργα φιλονικίας καὶ τὸ
 ἐπιβουλεύειν καὶ τὸ ἐπιβουλεύεσθαι, ταῦτα τῷ βασι-
 λεύοντι ἀνάγκη σοῦ μᾶλλον συμπαρομαρτεῖν, ἢ σάφ'
 ἴσθαι τοῦ εὐφραίνεσθαι πολλὰς ἀσχολίας παρέχει. οἷσθα 13
 μὲν οὖν καὶ σὺ, ὦ Καμβύση, ὅτι σὺ τότε τὸ χρυσοῦν
 σκῆπτρον τὸ τὴν βασιλείαν διασῶζόν ἐστιν, ἀλλ' οἱ
 πιστοὶ φίλοι σκῆπτρον βασιλεῦσιν ἀληθέστατον καὶ
 ἀσφαλέστατον. πιστοὺς δὲ μὴ νόμιζε φέεσθαι ἀνθρώ-
 πους· πᾶσι γὰρ ἂν οἱ αὐτοὶ πιστοὶ φαίνοντο ὥσπερ καὶ
 τᾶλλα τὰ πεφυκότα πᾶσι τὰ αὐτὰ φαίνεται. ἀλλὰ τοὺς

- πιστοὺς τίθεσθαι δεῖ ἕκαστον ἑαυτῷ· ἡ δὲ κτῆσις αὐτῶν
 ἔστιν οὐδαμῶς σὺν τῇ βίᾳ, ἀλλὰ μᾶλλον σὺν τῇ εὐεργε-
 14 σίᾳ. εἰ οὖν καὶ ἄλλους τινὰς πειράσει συμφύλακας τῆς
 βασιλείας ποιεῖσθαι μηδαμόθεν πρότερον ἄρχου ἢ ἀπὸ
 τοῦ ὁμόθεν γενομένου. καὶ πολῖταί τοι ἄνθρωποι ἁλ-
 λοδαπῶν οἰκειότεροι καὶ σύσσιτοι ἀποσκήνων· οἱ δὲ
 ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σπέρματος φύντες καὶ ὑπὸ τῆς αὐτῆς
 μητρὸς τραφέντες καὶ ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ ἀδελφθέντες καὶ
 ὑπὸ τῶν αὐτῶν γονέων ἀγαπώμενοι καὶ τὴν αὐτὴν μη-
 15 τέρα καὶ τὸν αὐτὸν πατέρα προσαγορεύοντες, πῶς οὐ
 πάντων οὗτοι οἰκειότατοι; μὴ οὖν ἂ οἱ θεοὶ ὑφήγηται
 ἀγαθὰ εἰς οἰκειότητα ἀδελφοῖς μάταιά ποτε ποιήσητε,
 ἀλλ' ἐπὶ ταῦτα εὐθὺς οἰκοδομεῖτε ἄλλα φιλικὰ ἔργα· καὶ
 οὕτως ἀεὶ ἀνυπέρβλητος ἄλλοις ἔσται ἡ ὑμετέρα φιλία.
 ἑαυτοῦ τοι κήδεται ὁ προνοῶν ἀδελφοῦ· τίνι γὰρ ἄλλῳ
 ἀδελφὸς μέγας ὢν οὕτω καλὸν ὥς ἀδελφῷ; τίς δ' ἄλλος
 τιμήσεται δι' ἄνδρα μέγα δυνάμενον οὕτως ὥς ἀδελ-
 16 φός; τίνα δὲ φοβήσεται τις ἀδικεῖν ἀδελφοῦ μεγάλου
 ὄντος οὕτως ὥς τὸν ἀδελφόν; μήτε οὖν θᾶτιον μηδεὶς
 σοῦ τούτῳ ὑπακουέτω μήτε προθυμότερον παρέστω·
 οὐδενὶ γὰρ οἰκειότερα τὰ τούτου οὔτε ἀγαθὰ οὔτε δεινὰ
 ἢ σοί. ἐννόει δὲ καὶ τάδε· τίνι χαρισάμενος ἐλπίσαις ἂν
 μεζόνων τυχεῖν ἢ τούτῳ; τίνι δ' ἂν βοηθήσας ἰσχυρό-
 17 τερον σύμμαχον ἀντιλάβοις; τίνα δ' αἰσχίον μὴ φιλεῖν
 ἢ τὸν ἀδελφόν; τίνα δὲ ἀπάντων κάλλιον προτιμᾶν ἢ
 τὸν ἀδελφόν; μόνου τι, ὦ Καμβύση, πρωτεύοντος ἀδελφοῦ
 παρ' ἀδελφῷ οὐδὲ φθόνος παρὰ τῶν ἄλλων ἐφικνεῖται.
 ἀλλὰ πρὸς θεῶν πατρώων, ὦ παῖδες, τιμᾶτε ἀλλήλους,
 εἴ τι καὶ τοῦ ἐμοὶ χαρίζεσθαι μέλει ὑμῖν· οὐ γὰρ δήπου
 τοῦτό γε σαφῶς δοκεῖτε εἰδέναι ὥς οὐδὲν ἔτι ἐγὼ ἔσο-

μαι, ἐπειδὴν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου τελευτήσω· οὐδὲ γὰρ
 νῦν τοι τήν γ' ἐμὴν ψυχὴν ἐωρᾶτε, ἀλλ' οἷς διεπράτ-
 τετο, τούτοις αὐτὴν ὥς οὔσαν κατεφωρᾶτε. τὰς δὲ τῶν 18
 ἄδικα παθόντων ψυχὰς οὕτω κατενοήσατε οἷους μὲν
 φόβους τοῖς μισαιφόνους ἐμβάλλουσιν, οἷους δὲ παλαμ-
 ναίους τοῖς ἀνοσίοις ἐπιπέμπουσι· τοῖς δὲ φθιμένοις
 τὰς τιμὰς διαμέμειν ἔτι ἂν δοκεῖτε, εἰ μηδενὸς αὐτῶν αἱ
 ψυχαὶ κύριαι ἦσαν· οὗτοι ἔγωγε, ὦ παῖδες, οὐδὲ τοῦτα 19
 πώποτε ἐπέισθην ὥς ἡ ψυχὴ ἔως μὲν ἂν ἐν θνητῷ σώ-
 ματι ᾖ, ζῇ, ὅταν δὲ τούτου ἀπαλλαγῇ, τέθνηκεν· ὁρῶ
 γὰρ ὅτι καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὅσον ἂν ἐν αὐτοῖς χρόνον
 ᾖ ἡ ψυχὴ, ζῶντα παρέχεται. οὐδέ γε ὅπως ἄφρων 20
 ἔσται ἡ ψυχὴ, ἐπειδὴν τοῦ ἄφρονος σώματος δίχα γέ-
 νηται, οὐδὲ τοῦτο πέπεισμαί· ἀλλ' ὅταν ἄκρατος καὶ
 καθαρὸς ὁ νοῦς ἐκκριθῇ, τότε καὶ φρονιμώτατον αὐτὸν
 εἶκός εἶναι. διαλυομένου δὲ ἀνθρώπου δηλὰ ἔστιν
 ἕκαστα ἀπιόντα πρὸς τὸ δμόφυλον πλὴν τῆς ψυχῆς·
 αὕτη δὲ μόνη οὔτε παροῦσα οὔτε ἀπιοῦσα ὁράται.
 ἐννοήσατε δ', ἔφη, ὅτι ἐγγύτερον μὲν τῶν ἀνθρωπίνων 21
 θανάτῳ οὐδέν ἔστιν ὕπνου· ἡ δὲ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ
 τότε δήπου θειοτάτη καταφαίνεται καὶ τότε τι τῶν
 μελλόντων προσορᾷ· τότε γάρ, ὥς ἔοικε, μάλιστα ἔλεν-
 θεροῦται. εἰ μὲν οὖν οὕτως ἔχει ταῦτα ὥσπερ ἐγὼ 22
 οἶμαι καὶ ἡ ψυχὴ καταλείπει τὸ σῶμα, καὶ τήν ἐμὴν
 ψυχὴν καταιδούμενοι ποιεῖτε ἃ ἐγὼ δέομαι· εἰ δὲ μὴ
 οὕτως, ἀλλὰ μένουσα ἡ ψυχὴ ἐν τῷ σώματι συναπο-
 θνήσκει, ἀλλὰ θεοὺς γε τοὺς ἀεὶ ὄντας καὶ πάντ' ἐφο-
 ρῶντας καὶ πάντα δυναμένους, οἳ καὶ τήνδε τὴν τῶν
 ὅλων τάξιν συνέχουσιν ἀτριβῇ καὶ ἀγήρατον καὶ ἀνα-
 μάρτητον καὶ ὑπὸ κάλλους καὶ μεγέθους ἀδιήγητον,
 τούτους φοβούμενοι μήποτε ἄσεβες μηδὲν μηδὲ ἀνό-

- 23 σιον μήτε ποιήσητε μήτε βουλευήσητε. μετὰ μέντοι θεοὺς καὶ ἀνθρώπων τὸ πᾶν γένος τὸ αἰεὶ ἐπιγιγνόμενον αἰδεῖσθε· οὐ γὰρ ἐν σκοτίᾳ ὑμᾶς οἱ θεοὶ ἀποκρύπτονται, ἀλλ' ἐμφανῇ πᾶσιν ἀνάγκη αἰεὶ ζῆν τὰ ὑμέτερα ἔργα· ἃ ἦν μὲν καθαρὰ καὶ ἔξω τῶν ἀδίκων φαίνεται, δυνατοὺς ὑμᾶς ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἀναδείξει· εἰ δὲ εἰς ἀλλήλους ἀδικόν τι φρονήσετε, ἐκ πάντων ἀνθρώπων τὸ ἀξιόπιστοι εἶναι ἀποβαλεῖτε. οὐδεὶς γὰρ ἂν ἔτι πιστεῦσαι δύναται ὑμῖν, οὐδ' εἰ πάνυ προθυμοῖτο, ἰδὼν ἀδικούμε-
- 24 νον τὸν μάλιστα φίλᾳ προσήκοντα. εἰ μὲν οὖν ἐγὼ ὑμᾶς ἱκανῶς διδάσκω οἷους χρή πρὸς ἀλλήλους εἶναι· εἰ δὲ μή, καὶ παρὰ τῶν προγεγενημένων μαθήνατε· αὕτη γὰρ ἀρίστη διδασκαλία. οἱ μὲν γὰρ πολλοὶ διαγεγένηνται φίλοι μὲν γονεῖς παισὶ, φίλοι δὲ ἀδελφοὶ ἀδελφοῖς· ἦδη δέ τινες τούτων καὶ ἐναντία ἀλλήλοις ἔπραξαν· ὁποτέρους ἂν οὖν αἰσθάνησθε τὰ πραχθέντα συνενεγκόντα, ταῦτα
- 25 δὴ αἰροῦμενοι ὀρθῶς ἂν βουλευοίσθε. καὶ τούτων μὲν ἴσως ἦδη ἄλλος. τὸ δ' ἐμὸν σῶμα, ὦ παῖδες, θίαν τελευτήσω, μήτε ἐν χρυσῷ θῆτε μήτε ἐν ἀργύρῳ μήτε ἐν ἄλλῳ μηδενί, ἀλλὰ τῇ γῇ ὥς τάχιστα ἀπόδοτε. τί γὰρ τούτου μακαριώτερον τοῦ γῇ मिχθῆναι, ἢ πάντα μὲν τὰ καλὰ, πάντα δὲ τὰγαθὰ φύει τε καὶ τρέφει; ἐγὼ δὲ καὶ ἄλλως φιλάνθρωπος ἐγενόμην καὶ νῦν ἡδέως ἂν μοι
- 26 δοκῶ κοινωνῆσαι τοῦ εὐεργετοῦντος ἀνθρώπου. ἀλλὰ γὰρ ἦδη, ἔφη, ἐκλείπειν μοι φαίνεται ἡ ψυχὴ ὀθενπερ, ὥς ἔοικε, πᾶσιν ἄρχεται ἀπολείπουσα. εἴ τις οὖν ὑμῶν ἢ δεξιᾶς βούλεται τῆς ἐμῆς ἄψασθαι ἢ ὄμμα τοῦμόν ζῶντος ἔτι προσιδεῖν ἐθέλει, προσίτω· θίαν δ' ἐγὼ ἐγκαλύψωμαι, αἰτοῦμαι ὑμᾶς, ὦ παῖδες, μηδεὶς ἔτι ἀν-
- 27 θρώπων τοῦμόν σῶμα ἰδέτω, μηδ' αὐτοὶ ὑμεῖς. Πέρσας μέντοι πάντας καὶ τοὺς συμμάχους ἐπὶ τὸ μνήμα τοῦ-

μὸν παρακαλεῖτε συνησθησομένους ἔμοι' ὅτι ἐν τῷ ἀσφα-
 λει ἤδη ἔσομαι, ὥς μηδὲν ἂν ἔτι κακὸν παθεῖν, μήτε ἦν
 μετὰ τοῦ θείου γένωμαι μήτε ἦν μηδὲν ἔτι ὧ· ὁπόσοι
 δ' ἂν ἔλθωσι, τούτους εὖ ποιήσαντες ὁπόσα ἐπ' ἀνδρὶ
 εὐδαίμονι νομίζεται ἀποπέμπετε. καὶ τοῦτο, ἔφη, μέ- 28
 μνησθὲ μου τελευταῖον, τοὺς φίλους εὐεργετοῦντες καὶ
 τοὺς ἐχθροὺς δυνήσεσθε κολάζειν. καὶ χαίρετε, ὦ φίλοι
 παῖδες, καὶ τῇ μητρὶ ἀπαγγέλλετε ὥς παρ' ἑμοῦ· καὶ
 πάντες δὲ οἱ παρόντες καὶ οἱ ἀπόντες φίλοι χαίρετε.
 ταῦτ' εἰπὼν καὶ πάντας δεξιωσάμενος ἐνεκαλύψατο καὶ
 οὕτως ἐτελεύτησεν.

[^ο Οὗ μὲν δὴ καλλίστη καὶ μεγίστη τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ γι'.
 ἡ Κύρου βασιλεία ἐγένετο αὕτη ἑαυτῇ μαρτυρεῖ. ὠρί-
 σθη γὰρ πρὸς ἑὸ μὲν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάττῃ, πρὸς ἄρ-
 κτον δὲ τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ, πρὸς ἐσπέραν δὲ Κύπρῳ
 καὶ Αἰγύπτῳ, πρὸς μεσημβρίαν δὲ Αἰθιοπία. τοσαύτη
 δὲ γενομένη μιᾷ γνώμῃ τῇ Κύρου ἐκυβερνήτο, καὶ
 ἐκεῖνός τε τοὺς ὑφ' ἑαυτῷ ὥσπερ ἑαυτοῦ παῖδας ἐτίμα 2
 τε καὶ ἐθεράπειεν, οἳ τε ἀρχόμενοι Κῦρον ὥς πατέρα
 ἐσέβοντο. ἐπεὶ μέντοι Κῦρος ἐτελεύτησεν, εὐθὺς μὲν
 αὐτοῦ οἱ παῖδες ἐστασίαζον, εὐθὺς δὲ πόλεις καὶ ἔθνη
 ἀφίσταντο, πάντα δ' ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐτρέπετο. ὥς δ' ἀλη-
 θῇ λέγω ἄρξομαι διδάσκων ἐκ τῶν θείων. οἶδα γὰρ
 ὅτι πρότερον μὲν βασιλεὺς καὶ οἱ ὑπ' αὐτῷ καὶ τοῖς τὰ
 ἔσχατα πεποιηκόσιν εἴτε ἔρκους ὁμόσειαν, ἡμπέδουν,
 εἴτε δεξιὰς δοῖεν, ἔβριβαῖον. εἰ δὲ μὴ τοιοῦτοι ἦσαν καὶ 3
 τοιαύτην δόξαν εἶχον οὐδ' ἂν εἰς αὐτοῖς ἐπίστευσεν, ὥσ-
 περ οὐδὲ νῦν πιστεύει οὐδὲ εἰς ἔτι, ἐπεὶ ἔγνωσται ἡ ἀσέ-
 βεια αὐτῶν. οὕτως οὐδὲ τότε ἐπίστευσαν ἂν οἱ τῶν σὺν

- Κύρω ἀναβάντων στρατηγοί νῦν δὲ δὴ τῇ πρόσθεν αὐ-
 τῶν δόξῃ πιστεύσαντες ἐνεχείρισαν ἑαυτούς, καὶ ἀναχ-
 θέντες πρὸς βασιλέα ἀπειμήθησαν τὰς κεφαλὰς. πολλοὶ
 δὲ καὶ τῶν συστρατευσάντων βαρβάρων ἄλλοι ἄλλαις
 4 πίστεσιν ἐξαπατηθέντες ἀπώλοντο. πολὺ δὲ καὶ τάδε
 χείρονες νῦν εἰσι. πρόσθεν μὲν γὰρ εἴ τις ἢ διακινδυν-
 εύσειε πρὸ βασιλέως ἢ πόλιν ἢ ἔθνος ὑποχείριον ποιή-
 σειεν ἢ ἄλλο τι καλὸν ἢ ἀγαθὸν αὐτῷ διαπράξειεν, οὐ-
 τοι ἦσαν οἱ τιμώμενοι· νῦν δὲ καὶ ἦν τις ὥσπερ Μι-
 θριδάτης τὸν πατέρα Ἀριοβαρζάνην προδοὺς καὶ ἦν τις
 ὥσπερ Ῥεομίθρης τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα καὶ τοὺς
 τῶν φίλων παῖδας ὁμήρους παρὰ τῷ Αἰγυπτίῳ ἐγκατα-
 λιπὼν καὶ τοὺς μεγίστους ἔρκους παραβὰς βασιλεῖ δόξῃ
 τι σύμφορον ποιῆσαι, οὗτοί εἰσιν οἱ ταῖς μεγίσταις τιμαῖς
 5 γεραιρόμενοι. ταῦτα οὖν ὁρῶντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ πάντες
 ἐπὶ τὸ ἀσεβὲς καὶ τὸ ἄδικον τετραμμένοι εἰσὶν· ὅποιοί
 τινες γὰρ ἂν οἱ προστάται ὦσι, τοιοῦτοι καὶ οἱ ὑπ' αὐ-
 τοὺς ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ γίνονται. ἀθεμιστότεροι δὲ νῦν ἢ
 πρόσθεν ταύτῃ γεγένηται.
- 6 Εἴς γε μὴν χρήματα τῇδε ἀδικώτεροι· οὐ γὰρ μό-
 νον τοὺς πολλὰ ἡμαρτηκότας, ἀλλ' ἤδη τοὺς οὐδὲν ἡδι-
 κηκότας συλλαμβάνοντες ἀναγκάζουσι πρὸς οὐδὲν δί-
 καιον χρήματα ἀποτίνειν· ὥστε οὐδὲν ἦτιον οἱ πολλὰ
 ἔχειν δοκοῦντες τῶν πολλὰ ἡδικηκότων φοβοῦνται· καὶ
 εἰς χεῖρας οὐδ' οὗτοι ἐθέλουσι τοῖς κρείττοσιν ἵεναι. οὐδέ
- 7 γε ἀθροίζεσθαι εἰς βασιλικὴν στρατιὰν θαρροῦσι. τοιγα-
 ροῦν ὅστις ἂν πολεμῇ αὐτοῖς, πᾶσιν ἔξεστιν ἐν τῇ χώρᾳ
 αὐτῶν ἀναστρέφεσθαι ἄνευ μάχης ὅπως ἂν βούλονται
 διὰ τὴν ἐκείνων περὶ μὲν θεοὺς ἀσέβειαν, περὶ δὲ ἄν-
 θρώπους ἀδικίαν. αἱ μὲν δὴ γινώμει ταύτῃ τῷ παντὶ
 χείρους νῦν ἢ τὸ παλαιὸν αὐτῶν.

*Ὡς δὲ οὐδὲ τῶν σωμάτων ἐπιμέλονται ὥσπερ πρό- 8
σθεν, νῦν αὖ τοῦτο διηγῆσομαι. νόμιμον γὰρ δὴ ἦν αὐ-
τοῖς μῆτε πτύειν μῆτε ἀπομύττεσθαι. δῆλον δὲ ὅτι ταῦ-
τα οὐ τοῦ ἐν τῷ σώματι ὑγροῦ φειδόμενοι ἐνόμισαν,
ἀλλὰ βουλόμενοι διὰ πόνων καὶ ἰδρωτός τὰ σώματα
στερεοῦσθαι. νῦν δὲ τὸ μὲν μὴ πτύειν μηδὲ ἀπομύττε-
σθαι ἔτι διαμένει, τὸ δ' ἐκπονεῖν οὐδαμοῦ ἐπιτηδεύεται. 9
καὶ μὴν πρόσθεν μὲν ἦν αὐτοῖς μονοσιτεῖν νόμιμον,
ὅπως ὅλη τῇ ἡμέρᾳ χρῶντο εἰς τὰς πράξεις καὶ εἰς τὸ
διαπονεῖσθαι. νῦν γε μὴν τὸ μὲν μονοσιτεῖν ἔτι διαμέ-
νει, ἀρχόμενοι δὲ τοῦ σίτου ἡνίκαπερ οἱ πρωαίτατα ἀρι-
σιτῶντες μέχρι τούτου ἐσθίοντες καὶ πίνοντες διάγουσιν
ἕσπερ οἱ θυσιότατα κοιμώμενοι.

*Ἦν δ' αὐτοῖς νόμιμον μηδὲ προχοῖδας εἰσφέρει- 10
σθαι εἰς τὰ συμπόσια, δῆλον ὅτι νομίζοντες τὸ μὴ
ὑπερπίνειν ἦτιον ἂν καὶ σώματα καὶ γνώμας σφάλλ-
λιν· νῦν δὲ τὸ μὲν μὴ εἰσφέρεισθαι ἔτι αὖ διαμένει,
τοσοῦτον δὲ πίνουσιν ὥστε ἀντὶ τοῦ εἰσφέρειν αὐτοὶ ἐκ-
φέρονται, ἐπειδὴν μηκέτι δύνωνται δρθούμενοι ἐξιέναι.

*Ἀλλὰ μὴν κακεῖνο ἦν αὐτοῖς ἐπιχώριον τὸ μεταξὺ 11
πορευομένων μῆτε ἐσθίειν μῆτε πίνειν μῆτε τῶν διὰ
ταῦτα ἀναγκαίων μηδὲν ποιοῦντας φανεροὺς εἶναι· νῦν
δ' αὖ τὸ μὲν τούτων ἀπέχεσθαι ἔτι διαμένει, τὰς μέντοι
πορείας οὕτω βραχείας ποιοῦνται ὥς μηδέν· ἂν ἔτι θαν-
μάσαι τὸ ἀπέχεσθαι τῶν ἀναγκαίων.

*Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐπὶ θήραν πρόσθεν μὲν τοσαντάκις 12
ἐξῆσαν ὥστε ἀρκεῖν αὐτοῖς τε καὶ ἵπποις γυμνάσια τὰς
θήρας· ἐπεὶ δὲ Ἀρταξέρξης ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ
ἦτιους τοῦ οἴνου ἐγένοντο, οὐκέτι ὁμοίως οὐτ' αὐτοὶ
ἐξῆσαν οὔτε τοὺς ἄλλους ἐξῆγον ἐπὶ τὰς θήρας· ἀλλὰ
καὶ εἴ τινας φιλόπονοι γενόμενοι σὺν τοῖς περὶ αὐτοὺς

ἱππεῦσι θαμὰ θηρῶεν, φθονοῦντες αὐτοῖς δῆλοι ἦσαν καὶ ὥς βελτίονας αὐτῶν ἐμίσουν.

- 13 Ἄλλὰ τοι καὶ τοὺς παῖδας τὸ μὲν παιδεύεσθαι ἐπὶ ταῖς θύραις ἔτι διαμένει· τὸ μέντοι τὰ ἱππικὰ μαρθάνειν καὶ μελετᾶν ἀπέσβηκε διὰ τὸ μὴ εἶναι ἔπον ἂν ἀποφαινόμενοι εὐδοκιμοῖεν. καὶ ὅτι γε οἱ παῖδες ἀκούοντες ἐκεῖ πρόσθεν τὰς δίκας δικαίως δικαζόμενας ἐδόκουν μαρθάνειν δικαιοσύνην, καὶ τοῦτο παντάπασιν ἀνέστραπται· σαφῶς γὰρ ὁρῶσι νικῶντας ὁπότεροι ἂν πλείον
- 14 διδῶσιν. ἀλλὰ καὶ τῶν φυομένων ἐκ τῆς γῆς τὰς δυνάμεις οἱ παῖδες πρόσθεν μὲν ἐμάνθανον, ὅπως τοῖς μὲν ὠφελίμοις χρῶντο, τῶν δὲ βλαβερῶν ἀπέχοντο· νῦν δὲ ἰοίκασι ταῦτα διδασκομένοις, ὅπως ὅτι πλείστα κακοποιῶσιν· οὐδαμοῦ γοῦν πλείους ἢ ἐκεῖ οὐτ' ἀποθνήσκουσιν οὔτε διαφθείρονται ὑπὸ φαρμάκων.
- 15 Ἄλλὰ μὴν καὶ θρυπτικώτεροι πολὺ νῦν ἢ ἐπὶ Κόρου εἰσί. τότε μὲν γὰρ ἔτι τῇ ἐκ Περσῶν παιδείᾳ καὶ ἐγκρατεῖᾳ ἐχρῶντο, τῇ δὲ Μήδων στολῇ καὶ ἀβρότητι· νῦν δὲ τὴν μὲν ἐκ Περσῶν καρτερίαν περιορῶσιν ἀποσβεννυμένην, τὴν δὲ τῶν Μήδων μαλακίαν δια-
- 16 σώζονται. σαφηνίσαι δὲ βούλομαι καὶ τὴν θρύψιν αὐτῶν. ἐκείνοις γὰρ πρῶτον μὲν τὰς εὐνάς οὐ μόνον ἄρκει μαλακῶς ὑποστόρνυσθαι, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν κλινῶν τοὺς πόδας ἐπὶ δαπίδων τεθέασιν, ὅπως μὴ ἀντερεῖδῃ τὸ δάπεδον, ἀλλ' ὑπείκωσιν αἱ δάπιδες. καὶ μὴν τὰ πεττόμενα ἐπὶ τράπεζαν ὅσα τε πρόσθεν εὗρητο, οὐδὲν αὐτῶν ἀφήρηται, ἀλλὰ τε αἰ καὶ ἐπιμηχανῶνται· καὶ ὅσα γε ὥσαύτως· καὶ γὰρ καινοποιητὰς ἀμφοτέρων
- 17 τοῦτων κέκτηνται. ἀλλὰ μὴν καὶ ἐν τῷ χειμῶνι οὐ μόνον κεφαλὴν καὶ σῶμα καὶ πόδας ἄρκει αὐτοῖς ἱσκεπᾶσθαι, ἀλλὰ καὶ περὶ ἄκραις ταῖς χερσὶ χειρῖδας δα-

σείας καὶ δακτυλήθρας ἔχουσιν. ἐν γε μὴν τῷ θέρει οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς οὐθ' αἱ τῶν δένδρων οὐθ' αἱ τῶν πτε-
ρων σκιαί, ἀλλ' ἐν ταύταις ἐτέρας σκιάς ἀνθρώποι μη-
χανώμενοι αὐτοῖς παρεστᾶσι. καὶ μὴν ἐκπώματα ἦν μὲν 18
ὡς πλεῖστα ἔχωσι, τούτῳ καλλωπίζονται ἦν δ' ἐξ ἀδί-
κον φανερώς ἢ μεμηχανημένα, οὐδὲν τοῦτο αἰσχύνον-
ται· πολὺ γὰρ ἠῦξεται ἐν αὐτοῖς ἡ ἀδικία τε καὶ αἰ-
σχροκέρδεια.

Ἄλλὰ καὶ πρόσθεν μὲν ἦν ἐπιχώριον αὐτοῖς μὴ 19
ὀρεῖσθαι περὶ πορευομένοις, οὐκ ἄλλον τινὸς ἕνεκα ἢ
τοῦ ὡς ἱππικωτάτους γίνεσθαι· νῦν δὲ στρώματα πλείω
ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ἱππων ἢ ἐπὶ τῶν εὐνῶν· οὐ γὰρ τῆς
ἱππείας οὕτως ὥσπερ τοῦ μαλακῶς καθῆσθαι ἐπιμέ-
λονται. τὰ γε μὴν πολεμικὰ πῶς οὐκ εἰκότως νῦν τῷ 20
παντὶ χείρους ἢ πρόσθεν εἰσὶν· οἷς ἐν μὲν τῷ παρελ-
θόντι χρόνῳ ἐπιχώριον εἶναι ὑπῆρχε τοὺς μὲν τὴν γῆν
ἔχοντας ἀπὸ ταύτης ἱππότης παρέχεσθαι, οἳ δὲ καὶ
ἐστρατεύοντο εἰ δέοι στρατεύεσθαι, τοὺς δὲ φρουροῦν-
τας πρὸ τῆς χώρας μισθοφόρους εἶναι· νῦν δὲ τοὺς τε
θυρωροὺς καὶ τοὺς σιτοποιοὺς καὶ τοὺς ὀψοποιοὺς καὶ
οἰνοχόους καὶ λουτροχόους καὶ παρατιθέντας καὶ ἀναι-
ροῦντας καὶ κατακοιμίζοντας καὶ ἀνιστάντας, καὶ τοὺς
κοσμητάς, οἳ ὑποχρῶνται τε καὶ ἐντρίβουσιν αὐτοὺς καὶ
τάλλα ὑψομίζουσι, τούτους πάντας ἱππέας οἱ δυνάσται
πεποιήκασιν, ὅπως μισθοφορῶσιν αὐτοῖς. πλήθος μὲν 21
αὖν καὶ ἐκ τούτων φαίνεται, οὐ μέντοι ὀφελὸς γε οὐδὲν
αὐτῶν εἰς πόλεμον· δηλοῖ δὲ καὶ αὐτὰ τὰ γιγνόμενα·
κατὰ γὰρ τὴν χώραν αὐτῶν ῥᾶον οἱ πολέμοι ἢ οἱ φί-
λοι ἀναστρέφονται. καὶ γὰρ δὴ ὁ Κύρος τοῦ μὲν ἀκρο- 22
βολίζεσθαι ἀποπαύσας, θωρακίσας δὲ καὶ αὐτοὺς καὶ ἱπ-
πους καὶ ἐν παλιτὸν ἐκάστω δούς εἰς χεῖρα ὁμόθεν τὴν

- μάχην ἐποιεῖτο· νῦν δὲ οὔτε ἀκροβολίζονται ἐτι οὐτ' εἰς
 23 χεῖρας συνιόντες μάχονται. καὶ οἱ πεζοὶ ἔχουσι μὲν γέ-
 ρα καὶ κοπίδας καὶ σαγάρεις ὥσπερ <οἱ> ἐπὶ Κύρου τὴν
 μάχην ποιησάμενοί· εἰς χεῖρας δὲ ἵνα οὐδ' οὗτοι ἐνέ-
 24 λουσιν. οὐδὲ γε τοῖς δρεπανηφόροις ἄρμασιν ἐτι χρῶν-
 ται ἐφ' ᾧ Κύρος αὐτὰ ἐποίησατο. ὁ μὲν γὰρ τιμαῖς
 αὐξήσας τοὺς ἡνιόχους καὶ ἀγαστοὺς ποιήσας εἶχε τοὺς
 εἰς τὰ ἔπλα ἐμβαλοῦντας· οἱ δὲ νῦν οὐδὲ γινώσκοντες
 τοὺς ἐπὶ τοῖς ἄρμασιν οἶονται σφίσιν ὁμοίους τοὺς ἀνα-
 25 σκήτους τοῖς ἡσκηκόσιν ἔσεσθαι. οἱ δὲ ὁρμῶσι μὲν, πρὶν
 δ' ἐν τοῖς πολεμίοις εἶναι οἱ μὲν ἄκοντες ἐκπίπτουσιν,
 οἱ δ' ἐξάλλονται, ὥστε ἄνευ ἡνιόχων γιγνόμενα τὰ ζεύ-
 γη πολλάκις πλείω κακὰ τοὺς φίλους ἢ τοὺς πολεμίους
 26 ποιεῖ. ἐπεὶ μέντοι καὶ αὐτοὶ γινώσκουσιν ὅλα σφίσι
 τὰ πολεμιστήρια ὑπάρχει, ὑφίενται, καὶ οὐδεὶς ἐτι ἄνευ
 Ἑλλήνων εἰς πόλεμον καθίσταται, οὔτε ἦταν ἀλλήλοις
 πολεμῶσιν οὔτε ἦταν οἱ Ἕλληνες αὐτοῖς ἀντιστρατεύ-
 ωνται· ἀλλὰ καὶ πρὸς τούτους ἐγνώκασι μεθ' Ἑλλή-
 νων τοὺς πολέμους ποιεῖσθαι.
 27 Ἐγὼ μὲν δὴ οἶμαι ἅπερ ὑπεθέμην ἀπειργάσθαι
 μοι. φημί γὰρ Πέρσας καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς καὶ ἀσεβε-
 στέρους περὶ θεοὺς καὶ ἀνοσιωτέρους περὶ συγγενεῖς
 καὶ ἀδικωτέρους περὶ τοὺς ἄλλους καὶ ἀνανδροτέρους
 τὰ εἰς τὸν πόλεμον νῦν ἢ πρόσθεν ἀποδεδεῖχθαι. εἰ δέ
 τις τάναντία ἐμοὶ γινώσκῃ, τὰ ἔργα αὐτῶν ἐπισκοπῶν
 εὐρήσει αὐτὰ μαρτυροῦντα τοῖς ἐμοῖς λόγοις.]

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας